

ชุดตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ฉบับอนุรักษ์

ตำราธาตุวินิจฉัย

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
สนับสนุนงบประมาณจากกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
สนับสนุนงบประมาณจากกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

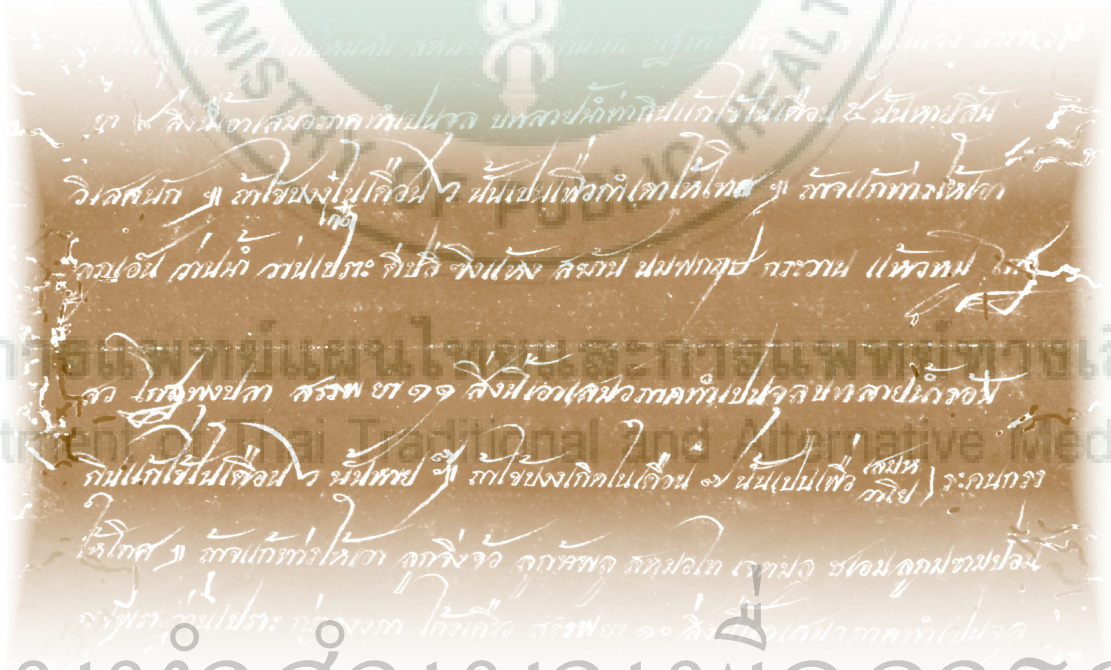
ISBN : ๙๗๘-๖๑๖-๑๑-๔๐๕๓-๓

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

ชุดตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

(ฉบับอนุรักษ์)

ตำราธาตุวินิจฉัย

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข
ISBN : ๙๗๘-๖๑๖-๑๑-๔๐๕๓-๓

ชุดตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย (ฉบับอนุรักษ์)
ตำราธาตุวินิจฉัย

ISBN : ๙๗๘-๖๑๖-๑๑-๔๐๕๓-๓

ที่ปรึกษา :

นายแพทย์มรุต จิรเศรษฐสิริ
อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

นายแพทย์ปราโมทย์ เสถียรรัตน์
รองอธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

นายแพทย์สรรพงศ์ ฤทธิรักษา
รองอธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

คณะอนุกรรมการคุ้มครองตำรับยาและตำราการแพทย์แผนไทย

ผู้ถ่ายถอด :

นายกัมพล มะลาพิมพ์

ผู้รวบรวมและเรียบเรียง : ดร.นันทศักดิ์ โชติชนะเดชาวงศ์ และคณะฯ
กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย

พิมพ์ครั้งที่ ๑ กันยายน ๒๕๖๒
จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย :
กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

สนับสนุนการพิมพ์โดย :
กองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

พิมพ์ที่ บริษัท สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด

ห้ามจำหน่าย

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

คำนำ

พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๕ กำหนดให้กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมีหน้าที่รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยเกี่ยวกับตำรับยาแผนไทยและตำราการแพทย์แผนไทยทั่วราชอาณาจักร เพื่อจัดทำทะเบียนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยเกี่ยวกับตำรับยาแผนไทยและตำราการแพทย์แผนไทยใช้ประโยชน์ในการอ้างอิง ทางวิชาการ ศึกษา วิจัย พัฒนา และมาตรา ๑๗ กำหนดให้รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศกำหนดตำรับยาแผนไทยหรือตำราการแพทย์แผนไทยที่มีประโยชน์หรือมีคุณค่าในทางการแพทย์หรือการสาธารณสุขเป็นพิเศษ ให้เป็นตำรับยาแผนไทยของชาติหรือตำราการแพทย์แผนไทยของชาติแล้วแต่กรณี ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ได้ประกาศกำหนดตำรับยาแผนไทยของชาติและตำรายาแผนไทยของชาติ ๒๓ ฉบับ ตำราการแพทย์แผนไทย ๔๑๒ รายการ แผ่นศิลา ๔๖๓ แผ่น ตำรับยาแผนไทย ๓๒,๗๕๘ ตำรับ

คัมภีร์ธาตุวินิจฉัย ประกาศกำหนดให้เป็นตำรับยาแผนไทยของชาติหรือตำราการแพทย์แผนไทยของชาติ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การประกาศกำหนดตำรับยาแผนไทยของชาติและตำราการแพทย์ของชาติ (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๖๑ ลงประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอนพิเศษ ๒๐ ง วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒ ปัจจุบันอยู่ในความครอบครองของสำนักหอสมุดแห่งชาติที่เป็นแหล่งกลางในการเก็บรวบรวมเอกสารชั้นต้น ซึ่งบันทึกเป็นรูปแบบไฟล์ดิจิทัลอยู่ในหมวดเวชศาสตร์ มี ๓ เรื่อง ได้แก่ คัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑ เลขที่ ๑๑๓ ว่าด้วยธาตุวินิจฉัย คัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒ เลขที่ ๙๕ มีตำรับยา ๗๙ ตำรับ กล่าวถึงลักษณะกองโรคและคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓ เลขที่ ๙๙ กรมหมื่นไชยนาทรฯ ประทานเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๗ กล่าวถึงลักษณะกองโรคว่าด้วยธาตุทั้ง ๔ มีตำรับยา ๑๐๓ ตำรับ การจัดพิมพ์ครั้งนี้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ต้นฉบับอีกทางหนึ่ง รวมทั้งมีการจัดระบบใหม่ให้อ่านเข้าใจง่าย สามารถนำมาเป็นตำรับยาสำหรับศึกษาค้นคว้า อีกทั้งเป็นฐานข้อมูลอ้างอิงในการคุ้มครองตำรับยาแผนไทยและตำราการแพทย์แผนไทย โดยประกาศกำหนดให้เป็นตำรับยาแผนไทยของชาติหรือตำราการแพทย์แผนไทยของชาติ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จึงได้จัดพิมพ์เป็นภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ฉบับอนุรักษ์ นำไปสู่การใช้ประโยชน์ทางการแพทย์และวิชาการ คัมภีร์ธาตุวินิจฉัยนี้ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ คุ้มครองและสืบทอดมรดกภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย ให้คงอยู่คู่ประเทศชาติ ตราบนานเท่านาน

(นายแพทย์มรุต จิรเศรษฐสิริ)
อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

สารบาญ

คำนำ	(๓)
สารบาญ	(๕)
บทนำ	(๗)
คัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑ เลขที่ ๑๑๓	**๑**
คัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒ เลขที่ ๙๕	**๑๐๑**
คัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓ เลขที่ ๙๙	**๒๑๓**
อภิธานศัพท์	**๓๒๒**
บรรณานุกรม	**๓๓๔**

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

บทนำ

คัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เป็นตำราการแพทย์แผนไทยที่อยู่ในความครอบครองของสำนักหอสมุดแห่งชาติ ที่เป็นแหล่งกลางในการเก็บรวบรวมเอกสารชั้นต้นที่เป็นตำรายาต่าง ๆ ซึ่งบันทึกเป็นไมโครฟิล์มอยู่ในหมวดเวชศาสตร์ ปัจจุบันบันทึกเป็นรูปแบบไฟล์ดิจิทัลอยู่ในหมวดเวชศาสตร์ มี ๓ เรื่อง ได้แก่ **คัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑ เลขที่ ๑๑๓ ว่าด้วยธาตุวินิจฉัย คัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒ เลขที่ ๙๕ มีตำรับยา ๗๙ ตำรับ** กล่าวถึงลักษณะกองโรค และ**คัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓ เลขที่ ๙๙ กรมหมื่นไชยนาทรฯ ประทานเมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘**กล่าวถึงลักษณะกองโรคว่าด้วยธาตุทั้ง ๔ มีตำรับยา ๑๐๓ ตำรับ โดยมีนักศึกษาปริญญาโท นายกัมพล มะลาพิมพ์ ทำการถ่ายถอดปริวรรต เป็นวิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปกร ตำราดังกล่าวประกาศกำหนดให้เป็นตำรับยาแผนไทยของชาติหรือตำราการแพทย์แผนไทยของชาติ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การประกาศกำหนดตำราการแพทย์แผนไทยของชาติและตำรับยาแผนไทยของชาติ (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๖๑ ลงประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๖ ตอนพิเศษ ๒๐ ง วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๒

ด้วยเหตุผลดังกล่าว กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จึงได้จัดพิมพ์ชุดตำราภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ฉบับอนุรักษ์ คัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เนื่องจากเป็นตำราแพทย์แผนไทยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยพิจารณาเห็นว่าตำรายาของไทยที่ได้รวบรวมไว้ตั้งแต่สมัยโบราณจนมาถึงปัจจุบัน แต่ยังไม่มีการเผยแพร่เท่าที่ควรทั้งที่ภูมิปัญญาไทยด้านการแพทย์แผนไทยได้อยู่คู่กันกับคนไทยตลอดมา

คัมภีร์ธาตุวินิจฉัยเป็นตำราที่ถอดความจากต้นฉบับหนังสือสมุดไทยดำ คัดและเขียนด้วยลายมือ สมัยเก่า เนื้อหาในเล่มมีอายุ ๑๐๐ ปีขึ้นไป อักขรวิธี ภาษาที่ใช้ สัญลักษณ์ที่ปรากฏแตกต่างจากปัจจุบันพอสมควร ดังนั้นเพื่อเป็นความรู้พื้นฐานด้านภาษาและอักษรศาสตร์ในตำรายาจึงขอกล่าวถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการถอดความตำรายานี้ คือ ลักษณะสมุดไทย เอกสารใบลาน การบันทึกภาษาและอักขรวิธีที่ใช้ ซึ่งรายละเอียดมีดังนี้

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ลักษณะสมุดไทย การบันทึก ภาษา และอักขรวิธีที่ใช้

เนื่องจากการเขียนหนังสือของคนไทยสมัยก่อนที่มิได้รับราชการในกรมอาลักษณ์ มักมีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล และเป็นยุคสมัยที่คนไทยยังไม่มีการประกาศใช้พจนานุกรมเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เป็นมาตรฐานให้สะกดคำที่มีความหมายเดียวกันเหมือนกันทั่วประเทศ ดังนั้นการผสมคำเพื่อการอ่านจึงเป็นไปอย่างอิสระ มีรูปแบบแตกต่างกันตามแต่สำนักที่เรียนแต่ละแห่งนิยม หากสำนักเรียนนั้น อยู่ใกล้ความเจริญ เช่น พระราชวัง หรือวัดในกรุง การเขียนหนังสือก็จะมีแบบแผนที่ชัดเจนและถูกต้อง มากกว่า[๑] ด้วยเหตุดังกล่าว การใช้รูปอักษรเขียนคำ เพื่อสื่อความหมายให้อ่านออกเสียงได้เข้าใจตามภาษาพูดที่ใช้กันในท้องถิ่นจึงมีความสำคัญมาก ทำให้เกิดผลกระทบต่อการใช้รูปพยัญชนะ รูปสระสำหรับสะกดคำได้หลากหลายรูปแบบ แม้จะมีความหมายเช่นเดียวกันก็ตาม เช่น คำว่า บรเพช บอรเพช บระเพช เป็นต้น เห็นได้ชัดเจนว่า การเขียนหนังสือของคนไทยสมัยก่อนเขียนตามเสียงพูด เพื่อให้สามารถอ่านออกเสียงและเข้าใจความหมายได้โดยไม่ให้ความสำคัญกับวิธีการเขียน

นอกจากนั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ยังได้อธิบายถึงลักษณะการเขียนข้อความลงในหนังสือสมุดไทยว่ามี ๓ ลักษณะ[๒] คือ

๑. ลักษณะการเขียนหนังสืออย่างอาลักษณ์ ได้แก่ หนังสือที่ผู้เขียนเป็นผู้มีความรู้ ฝึกหัดงานเขียนจากข้าราชการในกรมอาลักษณ์หรือจากผู้รู้หลัก ผู้รู้เหล่านี้จะมีความรู้ความสามารถในทางอักษรศาสตร์ จึงเขียนหนังสือได้ถูกต้อง สวยงาม เป็นระเบียบตามแบบฉบับ

๒. ลักษณะการเขียนอย่างหนังสือเสมียน ได้แก่ หนังสือที่ผู้เขียนหัดเขียนแต่หนังสือหวัดเพื่อการเขียนให้เร็วและข้อความไม่ตกหล่นเป็นหลัก ส่วนอักขรวิธีนั้นไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญ เน้นเฉพาะเพื่อการอ่านเข้าใจในความหมายของข้อความที่ต้องการสื่อสารเท่านั้น

๓. ลักษณะการเขียนอย่างหนังสือหวัด ได้แก่ หนังสือที่เขียนให้มีลักษณะคล้ายตัวบรรจง แต่ไม่กวดขันในทางอักษรศาสตร์ ไม่มีรูปแบบแห่งการเขียนอันเป็นแบบฉบับที่แน่นอน มีความประสงค์เพียงเพื่อให้สามารถอ่านได้รู้เรื่องเท่านั้น การเขียนเช่นนี้ จึงมีทั้งการเขียนตกหล่นและเพิ่มเติมข้อความตามความประสงค์ของผู้เขียนเป็นสำคัญ

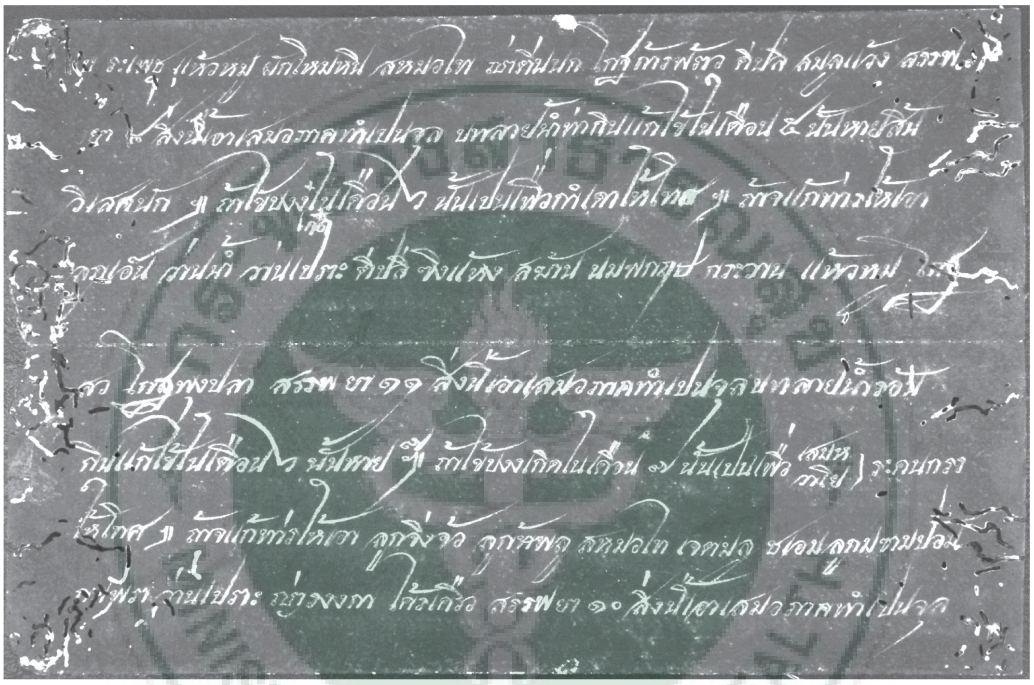
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

---

[๑] ก่องแก้ว วีระประจักษ์, “ลักษณะอักขรวิธีต้นฉบับหนังสือกฎหมายตราสามดวง” , กฎหมายตราสามดวงฉบับราชบัณฑิตยสถาน, กรุงเทพ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐, หน้า ๒๗.

[๒] “สาส์นสมเด็จเล่ม ๒๖”, กรุงเทพ : คุรุสภา, ๒๕๒๕, หน้า ๑๕๘ - ๑๖๒

ตัวอย่างลายมือเขียนแบบอาลักษณ์

อักขรวิธีที่ปรากฏในตำรายา มีบางส่วนที่แปลกไปจากอักขรวิธีปัจจุบัน บางส่วนเป็นอักขรวิธีแบบโบราณค่อนข้างมาก บางส่วนเป็นอักขรวิธีที่พัฒนามาตามยุคสมัย ซึ่งสังเกตได้ดังนี้

๑. การสะกดคำ มีลักษณะดังนี้

๑.๑ ในตำรายาแต่ละฉบับ การเขียนสะกดคำจะแตกต่างกันบ้างคือ คำๆ เดียวกันในฉบับเดียวกันเขียนต่างกันหลายแบบ และแต่ละฉบับเขียนไม่เหมือนกัน

พยัญชนะต้นไม่เหมือนกัน เช่น

ขืน	เขียนเป็น	ฃืน
แข้ง	เขียนเป็น	แฃ้ง
ธาตุ	เขียนเป็น	ทาตุ
ข้าวสาร	เขียนเป็น	เฃ้าสาร
หญ้า	เขียนเป็น	ญ่า
ใหญ่	เขียนเป็น	ไญ่
สารภี	เขียนเป็น	ษารภี
ฯลฯ		

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

คำเดียวกันเขียนไม่เหมือนกัน เช่น

บุคคล	เขียนเป็น	บุทคล บุคล
ริดสีดวง	เขียนเป็น	ฤศดวง
ศีรษะ	เขียนเป็น	ศีศะ
สะอึก	เขียนเป็น	สอึก
ราศรี	เขียนเป็น	ราษีร
พิษ	เขียนเป็น	พิศม
สรรพยา	เขียนเป็น	สัพยา
จำเพาะ	เขียนเป็น	จำเภาะ
พยาธิ	เขียนเป็น	พยาทิ
อายุ	เขียนเป็น	อายุศม
ยาดำ	เขียนเป็น	อยาดำ
ขัณฑศกร	เขียนเป็น	ขันทษกอร
มะขามป้อม	เขียนเป็น	มฆามปอม
สมุฏฐาน	ขียนเป็น	สมุถาน
กระดูก	เขียนเป็น	กดูก
พิษนาศน์	เขียนเป็น	เพชนาด
พิมเสน	เขียนเป็น	ภิมเสน
ขี้เหล็ก	เขียนเป็น	ขี้เหลก ขี้เลก
บด	เขียนเป็น	บท
แข็ง	เขียนเป็น	แขง
ยา	เขียนเป็น	อยา
คลั่ง	เขียนเป็น	คลั้ง
เน่า	เขียนเป็น	เน้า
ชะโลม	เขียนเป็น	โฉลม
เล็บ	เขียนเป็น	เลบ
เทศ	เขียนเป็น	เทษ
กัน	เขียนเป็น	กรร
หน้าผาก	เขียนเป็น	น่าผาก

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ปวด	เขียนเป็น	ปวต
ใบ	เขียนเป็น	ไบ
ปัสสาวะ	เขียนเป็น	ปสาวะ
ท่าน	เขียนเป็น	ท่าร
สุนัข	เขียนเป็น	สุนักข์
สมอ	เขียนเป็น	ษหมอ
สะค้าน	เขียนเป็น	สฆ้าน
	ฯลฯ	

ใช้ตัวสะกดไม่ตรงตามรูปปัจจุบัน เช่น

โทษ	เขียนเป็น	โทศ
โกรธ	เขียนเป็น	โกรฏ
พิษ	เขียนเป็น	พิศม์
วันพฤหัสบดี	เขียนเป็น	วันพระหัศ
เม็ด	เขียนเป็น	เมต
กำหนด	เขียนเป็น	กำนฏ
ประเภท	เขียนเป็น	ประเพท
สรรพคุณ	เขียนเป็น	สรัพคุน
พิจารณา	เขียนเป็น	พิจรนา พิจรรนา
ใบหนาด	เขียนเป็น	ไบนาศ
ฯลฯ		

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

นิยมเขียนตามเสียงพูดและสะกดตามแนวนิยมในสมัยนั้น เช่น

อายุ	เขียนเป็น	อายุศม์
ข้าวสาร	เขียนเป็น	เข้าสาน
มิ	เขียนเป็น	หมิ
ขัดมอน	เขียนเป็น	คัดม้อน
หยอด	เขียนเป็น	ยอด
อัญชัน	เขียนเป็น	อังชัน
ตานหม่อน	เขียนเป็น	ตานมอน
หิ่งห้อย	เขียนเป็น	หิงหอย
ฯลฯ		

๑.๒ รูปวรรณยุกต์ในตำรายา มีทั้งการใช้รูปวรรณยุกต์และไม่ใช้ รูปวรรณยุกต์ ผู้อ่านต้องเติมเอาเองเวลาอ่านเป็นขนบการเขียนแบบโบราณ เช่น

ไส้	เขียนเป็น	ไสย
เน่า	เขียนเป็น	เหน้า
เหม็น	เขียนเป็น	เหมน
เกล็ด	เขียนเป็น	เกลด
กระดอง	เขียนเป็น	กดอง
ก้าง	เขียนเป็น	กาง
ฯลฯ		

๒. การใช้คำในตำรายา จะนำคำที่เป็นภาษาพูดในท้องถิ่นด้านคำและการออกเสียงคำมาเป็นภาษาเขียนในตำรายา เช่น

ฝักเข้า	เขียนเป็น	ฟักข้าว
คัดเค้า	เขียนเป็น	ขัดค้าว
บดละลาย	เขียนเป็น	บดลาย
คุลีการ	เขียนเป็น	คูลีกาน
	ฯลฯ	

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้องสมุดสำหรับการเพื่อการค้า

๓. การใช้เครื่องหมายและสัญลักษณ์ต่างๆ มีการใช้สัญลักษณ์ประกอบการเขียนอยู่หลายประเภทดังนี้

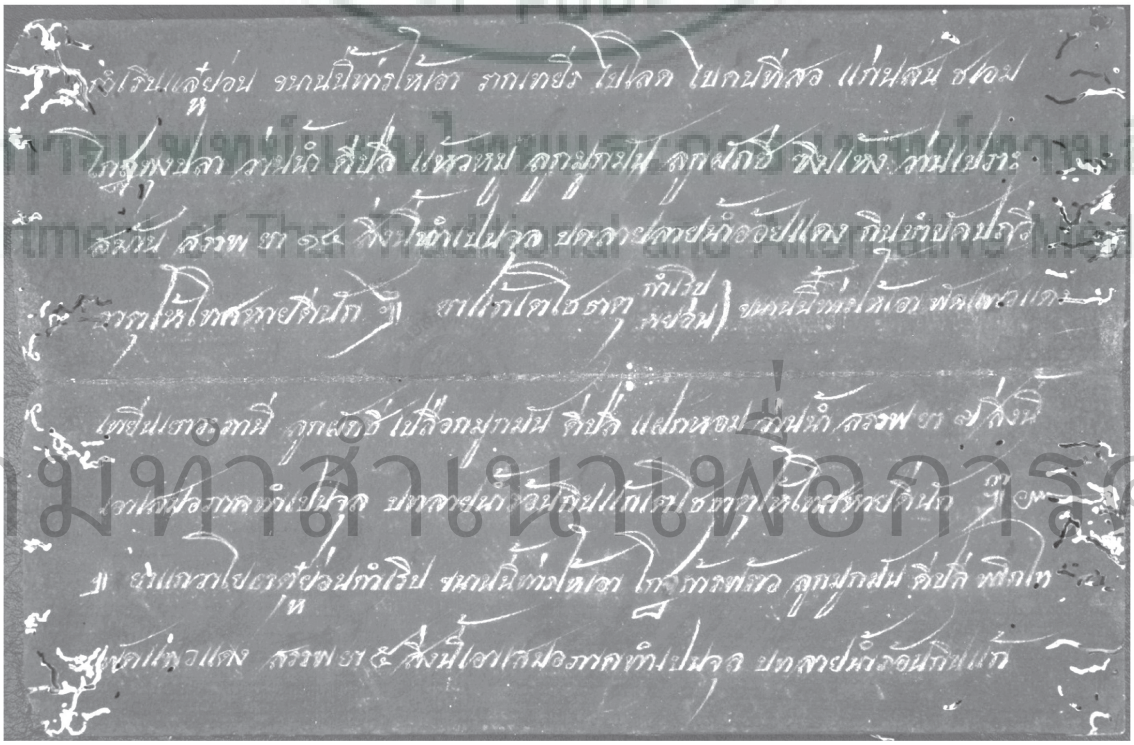
๓.๑ เครื่องหมายเริ่มต้นข้อความระหว่างข้อความและเครื่องหมายจบข้อความ เครื่องหมายเหล่านี้ ถือว่าเป็นเครื่องหมายที่พบอย่างสม่ำเสมอในการเขียนในตำรายาและเอกสารโบราณ ได้แก่

◎ เครื่องหมายฟองมัน หรือตาไก่ หรือก้นหอย เพราะบางคนเขียนเหมือนก้นหอย เป็นเครื่องหมายที่ใช้ในการเริ่มต้น หรือเริ่มตำรับยา จะเขียนไว้ข้างหน้า เช่น

◎ อาจาริเยน ฯ

◎ จกล่าวคุณแห่งมะขามป้อมนั้น...

ฯ, ฯ, ฯะ เครื่องหมายเปยยาล เป็นเครื่องหมายที่มักพบต่อจากเครื่องหมายฟองมัน นั่นคือ เมื่อเริ่มเนื้อความ เช่น บอกชื่อโรค ชื่อยา ตำรับยาจบแล้วจะใช้เครื่องหมาย **ฯ** ในกรณีที่ยังมียาอีกขนานหนึ่งที่ใช้รักษาโรคนั้นได้ จะมีข้อความต่ออีกและจบด้วยเครื่องหมาย **ฯ** เครื่องหมายเปยยาลจึงเป็นเครื่องหมายที่เริ่มข้อความ และจบข้อความ ดังตัวอย่าง

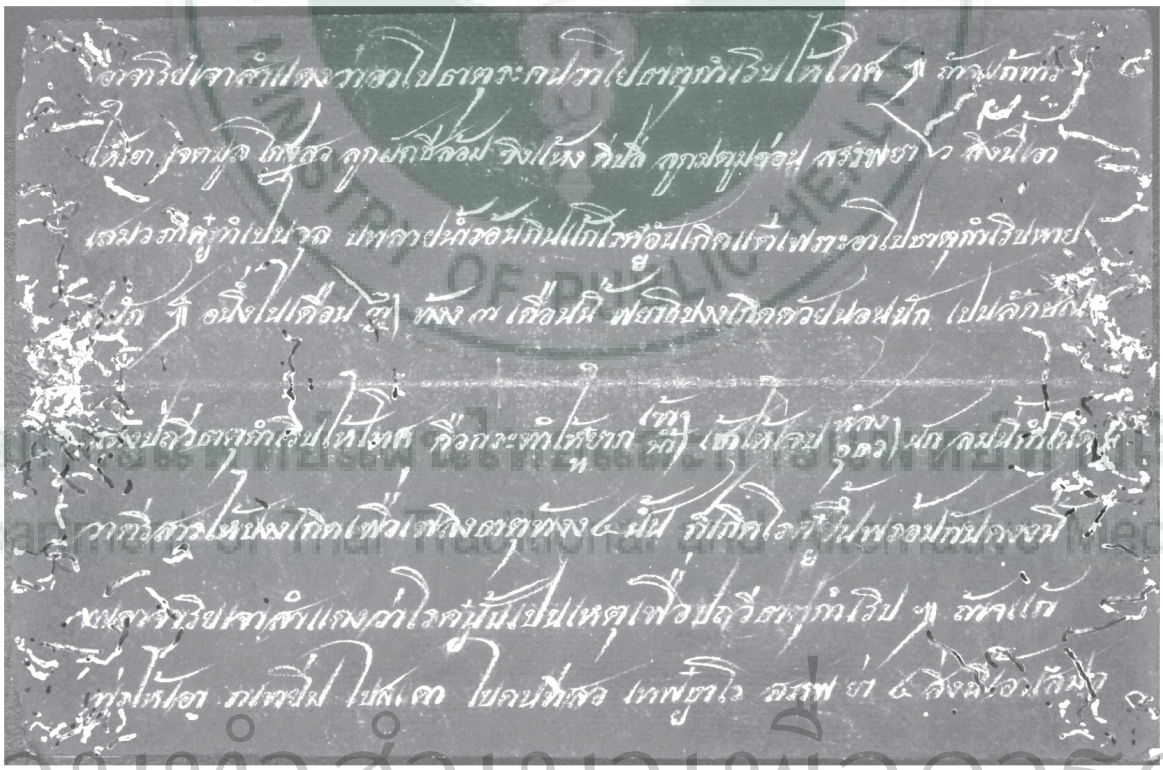

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

๏ เครื่องหมายโคมูตร เป็นเครื่องหมายที่ใช้ตอนจบข้อความหรือเรื่องใหญ่ๆ ที่เนื้อความต่อจากนั้นเป็นเรื่องใหม่ เครื่องหมายโคมูตรมีหลายลักษณะคือ

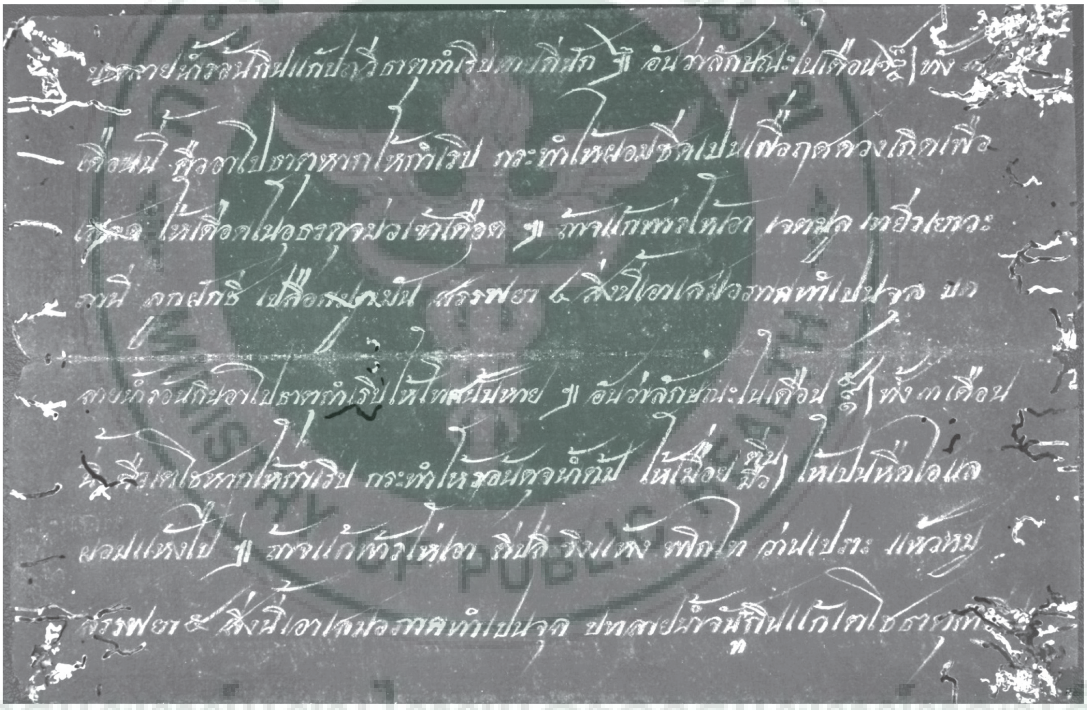
๏— ๆ๏— ๆ ะ๏— ๏—

ใช้เขียนเดี่ยวๆ หรือเขียนร่วมกับเครื่องหมายเปยยาล ดังตัวอย่าง

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

เครื่องหมายปีกกาหรือเครื่องหมายควง เป็นเครื่องหมายที่พบค่อนข้างมาก อีกเครื่องหมายหนึ่งในตำรายา ใช้วางหลังข้อความหรือคำ ซึ่งเขียนไว้หลายบรรทัด เพื่อให้อ่านข้อความนั้นต่อเนื่องกัน ดังตัวอย่าง

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย
เล่ม ๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

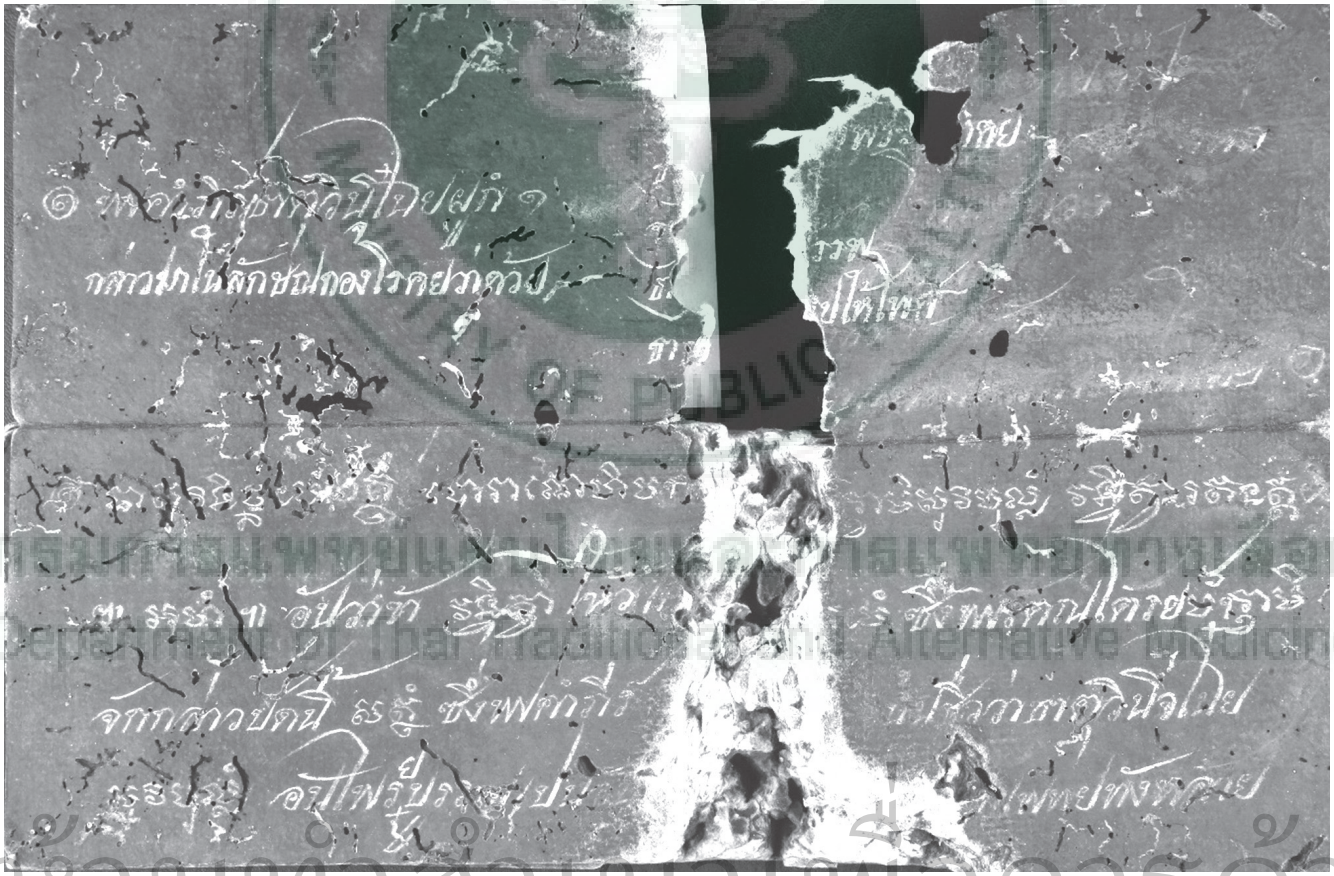
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑-๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑-๒

๏ พรคัมภีร์ธาตุวินิ+จไฉยผูก ๑

กล่าวมาในลักษณกองโรคยว่าด้วย (ขันธบัญจกทั้ง ๕ แลอายตณะ ๖)
(คติดำเนินแห่งพระจันทร) พระ (อาทิ) ตย
(ธาตุอภิญญาณ)
จ(ตุรธาตุสมา)สรรพ
ธ(าตุแตก) ให้โทศ
(ธาตุกำเริบให้โทศ)
(ธาตุลดถอย)

(ธาตุวิ) นิจฉ (ย) สตฺถ์ (โจ) ราเณหิบ (ก) ..... (ก) ขามิสุขิปุลฺลำ วนฺทิตฺวา รตตนตฺต (ยำ)
ฯ อหำ ฯ อันว่าข้า วนฺทิตฺวา ไหว้ (กราบ รตนตฺต) ยำ ซึ่งพรรัตณไตรย ปวกฺขามิ
จักกล่าวบัดนี้ สตฺถ์ ซึ่งพรคัมภีร์ (ธาตุวินิจฉัย) นั้น ชื่อว่าธาตุวินิจไฉย
สุวิปลฺลำ อันไพร+ย+บูร(ย์) เปนอัน.....แพทยทังหลาย

คำอ่าน

หน้าที่ ๑-๒

๏ พระคำภีร์ธาตุวินิจฉัยผูก ๑

กล่าวมาในลักษณะกองโรคด้วย ขันธ์บัญจกทั้ง ๕ แลอายตน ๖
คติดำเนินแห่งพระจันทร์พระอาทิตย์
ธาตุอภิญญาณ
จตุธาตุสมาสรรพ
ธาตุแตกให้โทษ
ธาตุกำเริบให้โทษ
ธาตุลดถอย

ธาตุวินิจฉัย.....สตฺถ์ โจราเณหิบก.....กฺขามิสุขิปุลลำ วนฺทิตฺวา รตตนตฺตยำ
ฯ อหำ ฯ อันว่าข้า วนฺทิตฺวา ไหว้กราบ รัตนตตยัง ซึ่งพระรัตนตรัย ปวกฺขามิ
จักกล่าวบัดนี้ สตฺถ์ ซึ่งพระคัมภีร์ ธาตุวินิจฉัยนั้น ชื่อว่าธาตุวินิจฉัย
สุวิปลลำ อันไพบูลย์ เป็นอัน..... แพทย์ทั้งหลาย

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

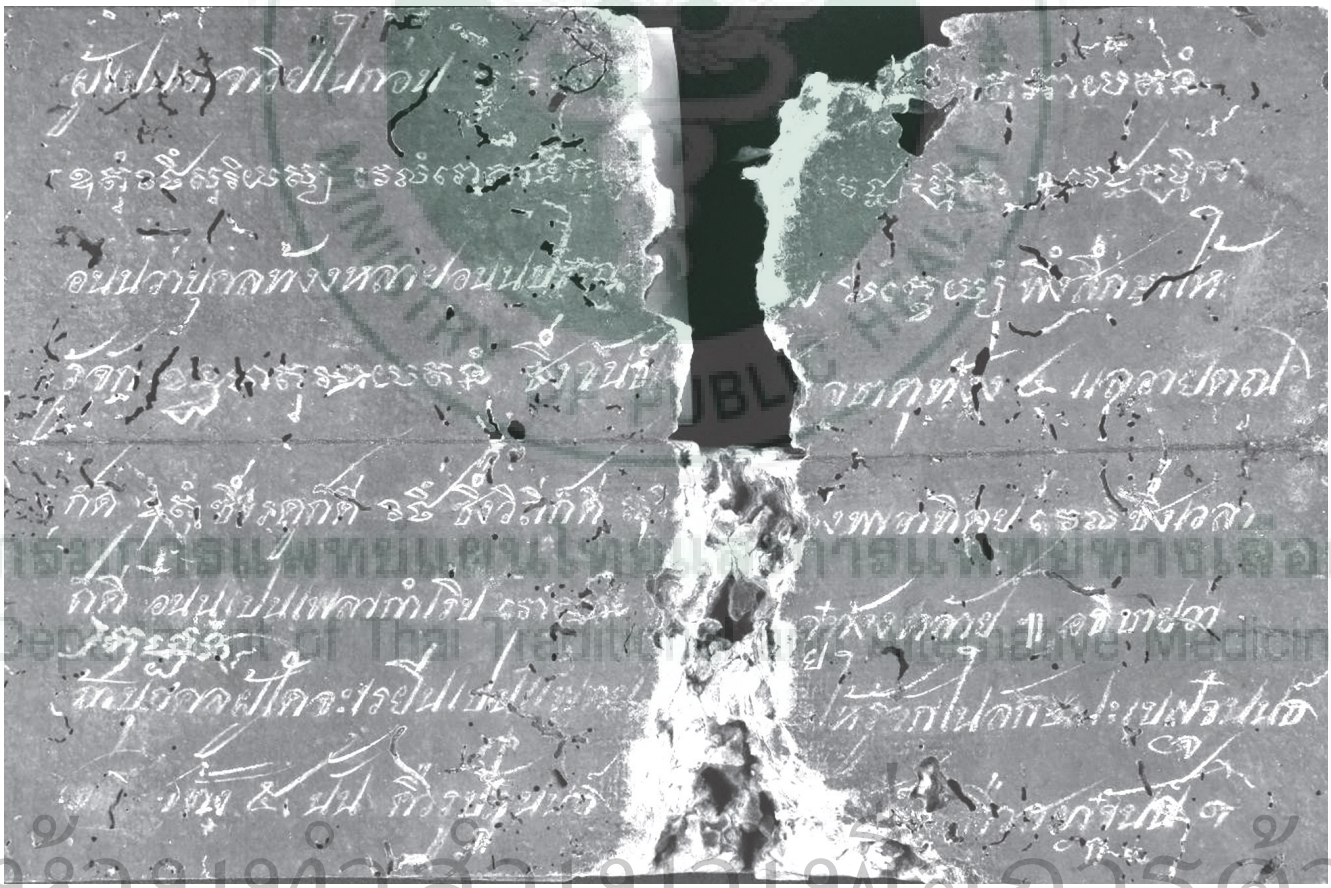
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓-๔

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓-๔

ผู้เปนอาจาริยในก่อน (ตฺต).....อายตนำ
อุตุ วิถีสุริยสฺส เวลโรคนกา.....วชฺชกมฺมิกา วชฺชกมฺมิกา
อนนว่าบุคลท้งงหลายอนนปราถ.....ม สิกฺเบยฺยำ พึงสึกษาให้
รู้จัก ขนฺธธาตุอายตนำ ซึ่งขันธ์ (บัญจก) แลธาตุท้งง ๔ แลอาตณะ ๖

ก็ดี อุตำ ซึ่ง ระดู ก็ดี วิถี ซึ่ง วิถี ก็ดี สุริ (ยำ) ของพรอาทิตย (ก็ดี) เวลำ ซึ่งเวลา
ก็ดี+กุปฺปติ อนน เปนเพลากำเริบ โร(คานิ) (ซึ่งโร) คยท้งงหลาย ฯ อธิบายว่า
ถ้าบุกคลผู้ใดจะเรียนเปนแพทย (พึงสึกษา) ให้รู้จักในลักษณเบญ+จ+ขนนธ์
(แลเบญจขันธ์) ทั้ง ๕ นั้น คือ รูป + กขนนธ์ ๑ คือ (เวทนาขันธ์ ๑) คือสยา+กขนนธ์ ๑

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๓-๔

ผู้เป็นอาจารย์ในก่อนตฺต.....อายตนำ
อุตำ วิถีสุริยสฺส เวลโรคนกา.....วชฺชกมฺมิกา วชฺชกมฺมิกา
อันว่าบุคคลทั้งหลายอันปรารถนา.....ม สิกฺเบยฺยำ พึงศึกษาให้
รู้จัก ขนฺธธาตุอายตนำ ซึ่งขันธ์บัญจกแลธาตุทั้ง ๔ แลอาตนะ ๖

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ก็ดี อุตำ ซึ่ง ฤดูก็ดี ซึ่งวิถีก็ดี สุริยำ ของพระอาทิตย์ ก็ดี เวลำซึ่ง เวลา
ก็ดี กุปฺปติ อันเป็นเพลากำเริบ โรคย ซึ่งโรคทั้งหลาย ฯ อธิบายว่า
ถ้าบุคคลผู้ใดจะเรียนเป็นแพทย์พึงศึกษาให้รู้จักในลักษณะเบญจขันธ์
แลเบญจขันธ์ทั้ง ๕ นั้น รูปกขันธ์ ๑ คือ เวทนาขันธ์ ๑ คือสัญญากขันธ์ ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

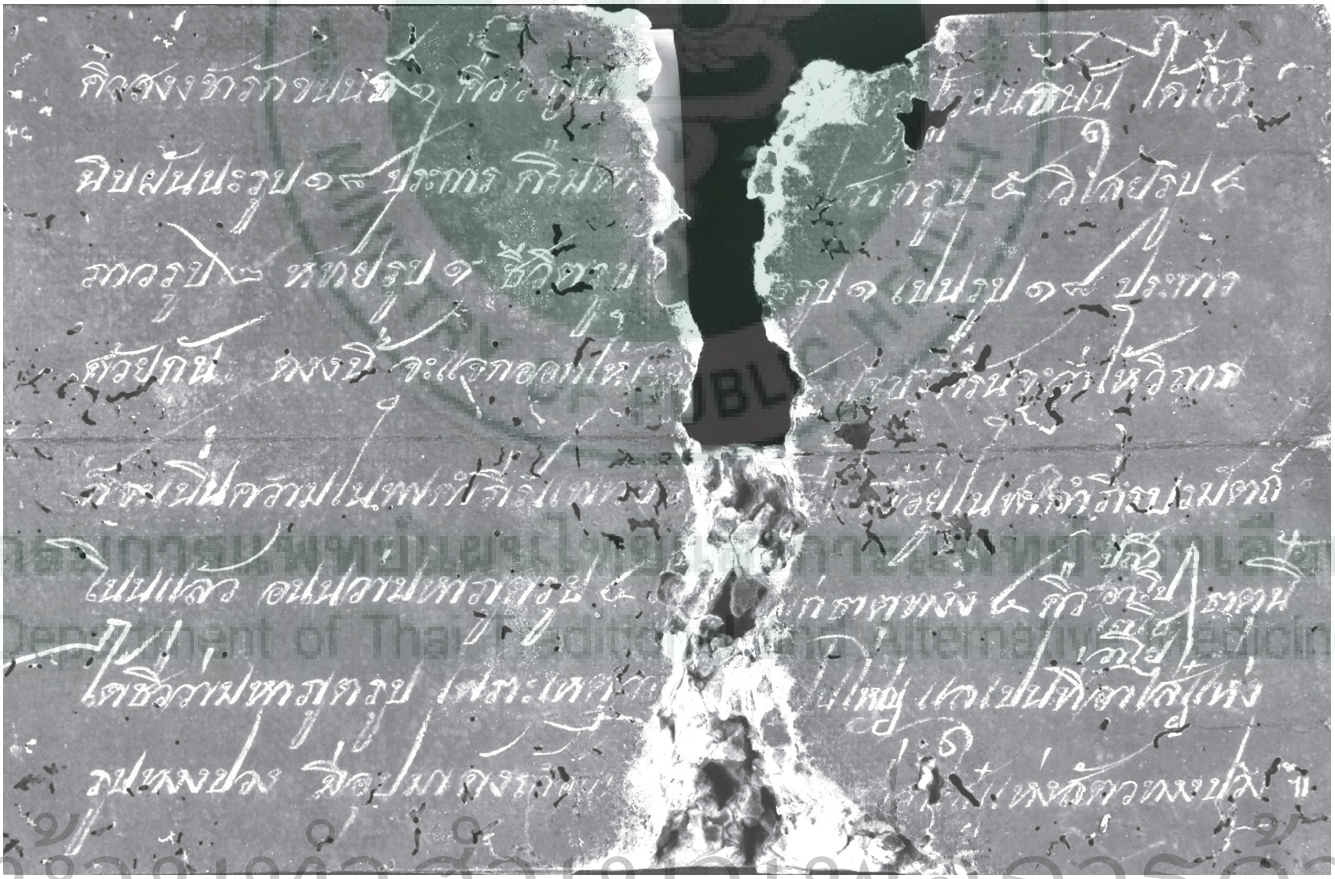
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕-๖

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕-๖

คือสงงขารักขนนธ์ ๑ คือวิญ (ญาณขันธ์ ๑) รูปขนนธ์นั้น ได้แก่
นิบผันนะรูป ๑๘ ประการ คือ มหาภู (รูป ๔) ปสาทรูป ๕ วิใสยรูป ๔
ภาวะรูป ๒ หทัยรูป ๑ ชีวิตรูป ๑ (อาหาร) รูป ๑ เปนรูป ๑๘ ประการ
ด้วนกัน ดงงนี้ จะแจกออกให้เข้า (ใจพอ) สังเขปก็ครันจะว่าให้วิถาร

ก็จนเนิ่นความในพรคำภีร์แพทยา (นี้ส่วนหนึ่ง) อยู่ในพรคัมภีร์ปรมัตถ์

โนนแล้ว อนนว่ามหาภูตรูป ๔ (นั้นได้) แก่ธาตุทงง ๔ คือ ปัถวี อาโป เตโช } ธาตุนี้
ได้ชื่อว่ามหาภูตรูป เพราะเหตุว่า (เปน) ใหญ่แลเปนที่อาไส+ยแห่ง
รูปทงงปวง มีอุปมาดังถ้ำอัน (มีอยู่ในภูเขาเป็นที่) (อาใสย) แห่งสัตวท้งงปวง ฯ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๕-๖

คือสังขารักขันธ์ ๑ คือวิญญาณขันธ์ ๑ รูปขันธ์นั้น ได้แก่
นิปผันนะรูป ๑๘ ประการ คือมหาภูตรูป ๔ ประสาทรูป ๕ วิสัยรูป ๔
ภาวรูป ๒ หทัยรูป ๑ ชีวิตรูป ๑ อาหารรูป ๑ เป็นรูป ๑๘ ประการ
ด้วนกัน ดังนี้ จะแจกออกให้เข้าใจพอสังเขปก็ครันจะว่าให้วิตถาร

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ก็จนเนิ่นความ ในพระคัมภีร์แพทยานี้ ส่วนหนึ่งอยู่ในพระคัมภีร์ปรมัตถ์
โน้นแล้ว อันว่ามหาภูตรูป ๔ นั้นได้ แก่ธาตุทั้ง ๔ ปถวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุนี้
ได้ชื่อว่ามหาภูตรูปเพราะเหตุว่าเป็นใหญ่แลเป็นที่อาศัยแห่ง
รูปทั้งปวง มีอุปมาดังถ้ำอันมีอยู่ในภูเขาเป็นที่อาศัยแห่งสัตว์ทั้งปวง ฯ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

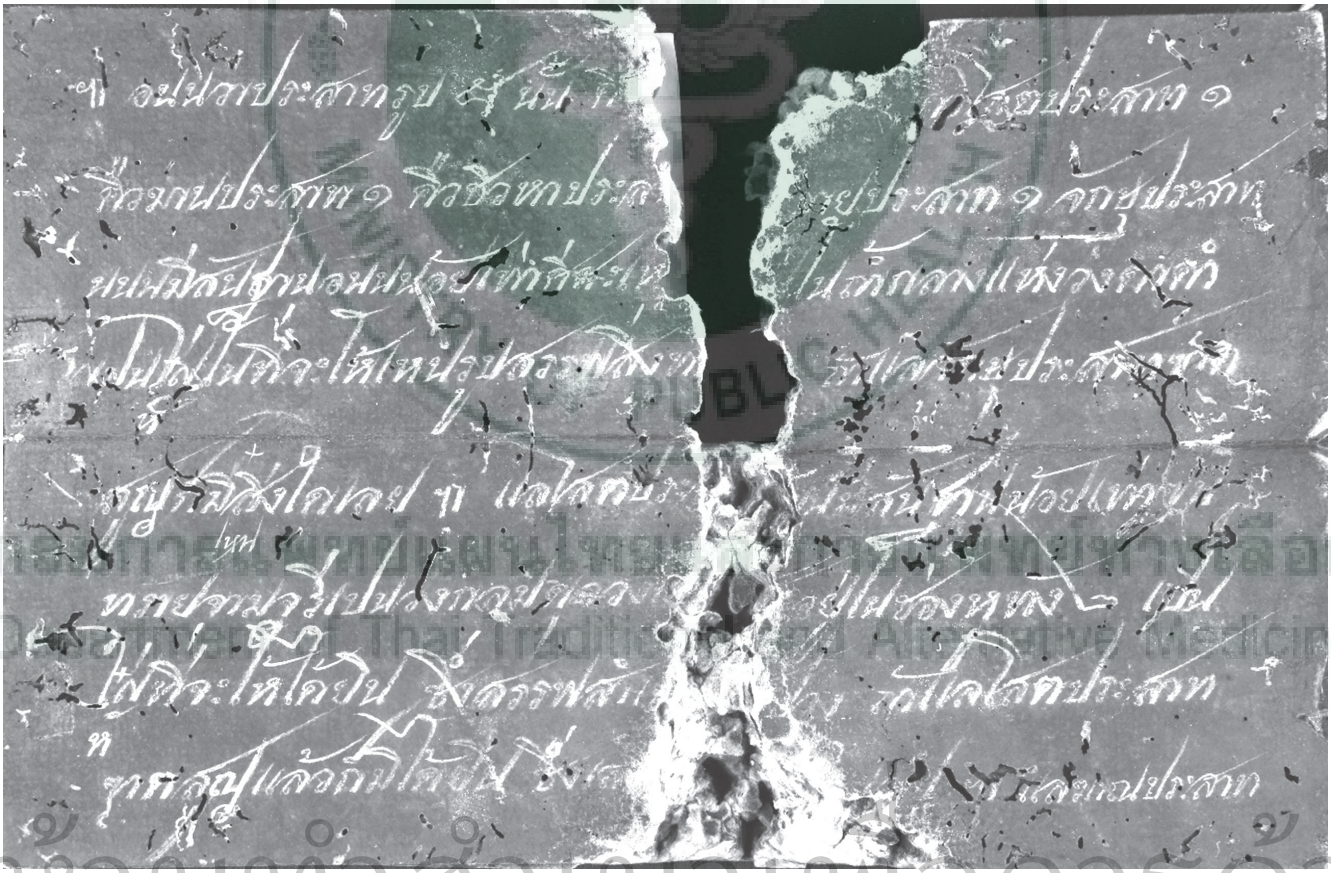
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗-๘

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗-๘

ฑ อนนว่าประสาทรูป ๕ นั้น คือ (จักษุประสาท ๑) คือโสตประสาท ๑
คือ ฆานประสาท ๑ คือชิวหาประ (สาท ๑ คือกาย) ประสาท ๑ จักษุประสาท
นนน มีสัณฐานอนนน้อยเท่าศีศะเหา (ตั้งอยู่) ในถ่ำกลางแห่งวงตาดำ
เปนใหญ่ในที่จะให้เหนรูปสรรพสิ่ง (ทงง) ปวง ถ้าแลจักษุประสาท (ฆาด)

สูญก็มิ+เห็นสิ่งใดเลย ฑ แลโสตประสาทนั้นมีสันฐานน้อยเท่าขน
ทรายจามจุรีเป็นวงกลมดุจวง (แว่นตั้ง) อยู่ในช่องหูทัง ๒ เปน
ใ+หญ่ที่จะให้ได้ยิน ซึ่งสรรสำ (เนียงทั้ง) ปวง ถ้าแลโสตประสาท
ฆาดสูญก็มิได้ยินซึ่ง (สิ่งใดเลย) แลฆานประสาท

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๗-๘

ฑ อันว่าประสาทรูป ๕ นั้น คือจักษุประสาท ๑ คือโสตประสาท ๑
คือ ฆานประสาท ๑ คือชิวหาประสาท ๑ คือกายประสาท ๑ จักษุประสาท
นั้น มีสัณฐานอันน้อยเท่าศีรษะเหาตั้งอยู่ในท่ามกลางแห่งวงตาดำ
เป็นใหญ่ในที่จะให้เห็นรูปสรรพสิ่งทั้งปวง ถ้าแลจักษุประสาทขาด

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

สูญก็มิเห็นสิ่งใดเลย ฑ แลโสตประสาทนั้นมีสัณฐานน้อยเท่าขน
ทรายจามจุรีเป็นวงกลมดุจแว่นตั้งอยู่ในช่องหูทั้ง ๒ เป็น
ใหญ่ที่จะให้ได้ยินซึ่งสรรพสำเนียงทั้งปวง ถ้าแลโสตประสาท
ขาดสูญก็มิได้ยินซึ่งสิ่งใดเลยแลฆานประสาท

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

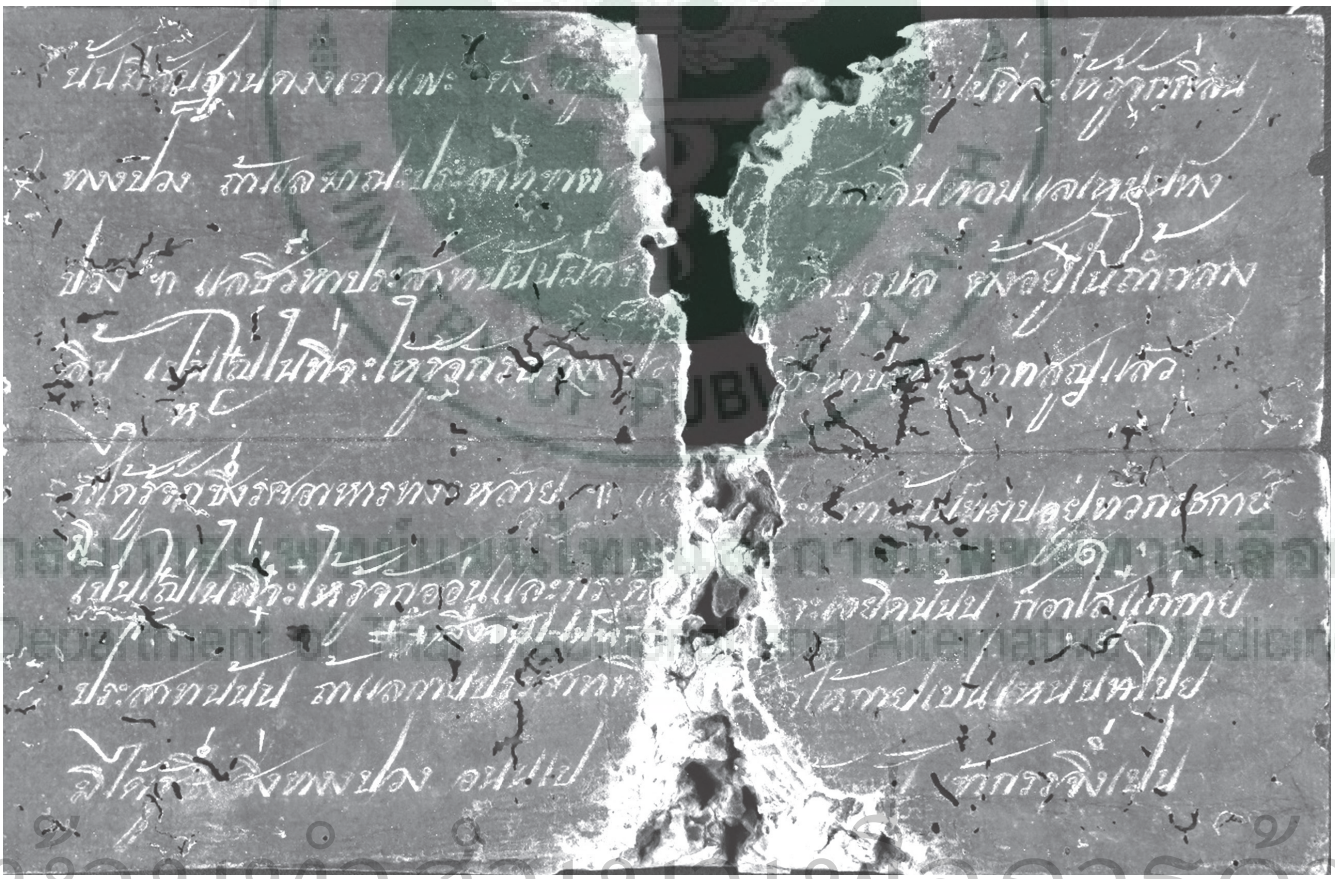
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙-๑๐

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙-๑๐

นั้นมีสันฐานดงงเขาแพะ ตัง (อยู่ถ้ำกลางจมูก) เปนให+ญ่อยู่ในที่จะให้รู้จักกลิ่น ทงงปวง ถ้าแลฆาณะประสาทฆาดสูญ (แล้วก็มิได้รู้) จักกกลิ่นหอมแลเหมนท้ง ปวง ฑ แลชิวหาประสาทน้นน (มีสัณฐาน) (ดัง) กลีบอุบล ตั้งอยู่ในถ้ำกลาง ลิ้น เปนให+ญ่ในที่จะให้รู้จักรษทงงปวง (ถ้าแล) ชิวหาประสาทฆาดสูญแล้ว

ก็+มิได้รู้จักรศอาหารทังงหลาย ฑ (แลกายประสาท) นั้นซึมทราบอยู่ทัวกรชกาย เปนไ+หญ่ในที+จะให้รู้จัก+สิ่งอันเปนทีเนื้ออ่อนแลกระดูก (อันหยาบอัน) ละเอยีดน้นน ก็อาใส+ยแก่กายประสาทน้นน ถ้าแลกายประสาท (พิรุธฆาดสูญไป) ให้กายเปนเหนบ ชาไปยมิได้รู้ซึ่งสิ่งทงงปวง อนนเปน.....นั้นเข้ากรรจึ่งเปน

คำอ่าน

หน้าที่ ๙-๑๐

นั้นมีสัญฐานดังเขาแพะ ตั้งอยู่ท่ามกลางจมูกเป็นใหญ่อยู่ในที่จะให้รู้จักกลิ่น ทั้งปวง ถ้าแลฆานประสาทขาดสูญแล้วก็มิได้รู้จักกลิ่นหอมแลเหม็นทั้ง ปวง ฑ แลชิวหาประสาทนั้นมีสัญฐานดังกลีบอุบลตั้งอยู่ในท่ามกลาง ลิ้น เป็นใหญ่ในที่จะให้รู้จักรสทั้งปวง ถ้าแลชิวหาประสาทขาดสูญแล้ว

ก็มิได้รู้จักรสอาหารทั้งหลาย ฑ แลกายประสาทนั้นซึมซาบทั่วสรรพกาย เป็นใหญ่ในที่จะให้รู้จักสิ่งจับเป็นที่เนื้ออ่อนแลกระดูกอันหยาบอันละเอียดนั้น ก็อาศัยแก่ กาย-ประสาทนั้น ถ้าแลกายประสาทพิรุธขาดสูญไปให้กายเป็นเหน็บชาไป มิได้รู้ซึ่งสิ่งทั้งปวง อันเป็น.....นั้นเข้ากันจึงเป็น

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

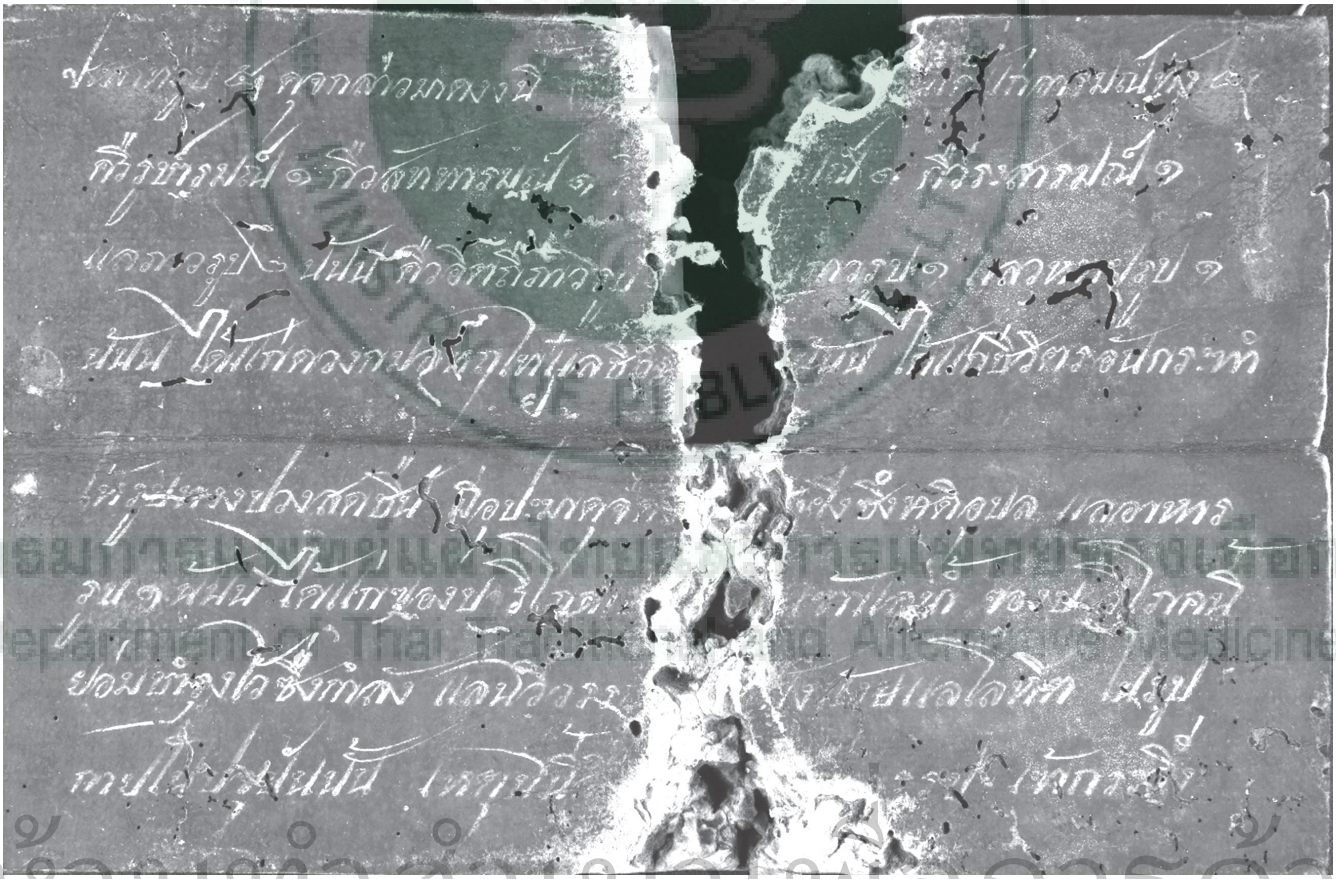
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๑-๑๒

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๑-๑๒

ประสาทรูป ๕ ดุจกล่าวมาดงงนี้แล (วิสัยรูป ๔) ได้แก่อารมณ์ทัง ๔ คือรูปารมณ์ คือสัททารมณ์ ๑ คือ (คันธารมธ์ ๑) คือระสารมณ์ ๑ แลภาวรูป ๒ น้นน คืออิตถีภาวรูป (๑ คือปุริส) ภาวรูป ๑ แล้วหทยรูป ๑ น้นน ได้แก่ดวงกมลหฤไท+ยแลชีวิต (รูป ๑) น้นน ได้แก่ชีวิตรอันกระทำ

ให้รูปท้งงปวงสดชื่น ผิอุปะมาดุจ (น้ำเลี้ยง) ซึ่งชาติอุบล แลอาหาร รูป ๑ น้นน ได้แก่ของบริโภค (เปนต้นว่า) เข้าแลน้ำ ของบริโภคนี้ ย่อมบำรุงไว้ซึ่งกำลัง แลฉวีวรรณ (เนื้อหนังมังษ) แลโลหิต ในรูปกายในปจุบันนั้น เหตุฉนี้ (รูปกายทั้งหลายที่พรรณนา) เข้ากรรซึ่ง

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๑๑-๑๒

ประสาทรูป ๕ ดุจกล่าวมาดังนี้แลวิสัยรูป ๔ ได้แก่อารมณ์ทั้ง ๔ คือรูปารมณ์ คือสัททารมณ์ ๑ คือคันธารมณ์ ๑ คือรสารมณ์ ๑ แลภาวรูป ๒ นั้น คืออิตถีภาวรูป ๑ คือปุริสภาวรูป ๑ แล้วหทัยรูป ๑ นั้น ได้แก่ดวงกมลหฤทัยแลชีวิตรูป ๑ นั้น ได้แก่ชีวิตอันกระทำ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ให้รูปทั้งปวงสดชื่น ผิอุปมาดุจน้ำเลี้ยงซึ่งชาติอุบล แลอาหาร รูป ๑ นั้น ได้แก่ของบริโภคเป็นต้นว่าข้าวแลน้ำ ของบริโภคนี้ ย่อมบำรุงไว้ซึ่งกำลัง แลฉวีวรรณ เนื้อหนังมังสะ แลโลหิต ในรูปกายในปัจจุบันนั้น เหตุฉะนี้รูปกายทั้งหลายที่พรรณนาเข้ากันซึ่ง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

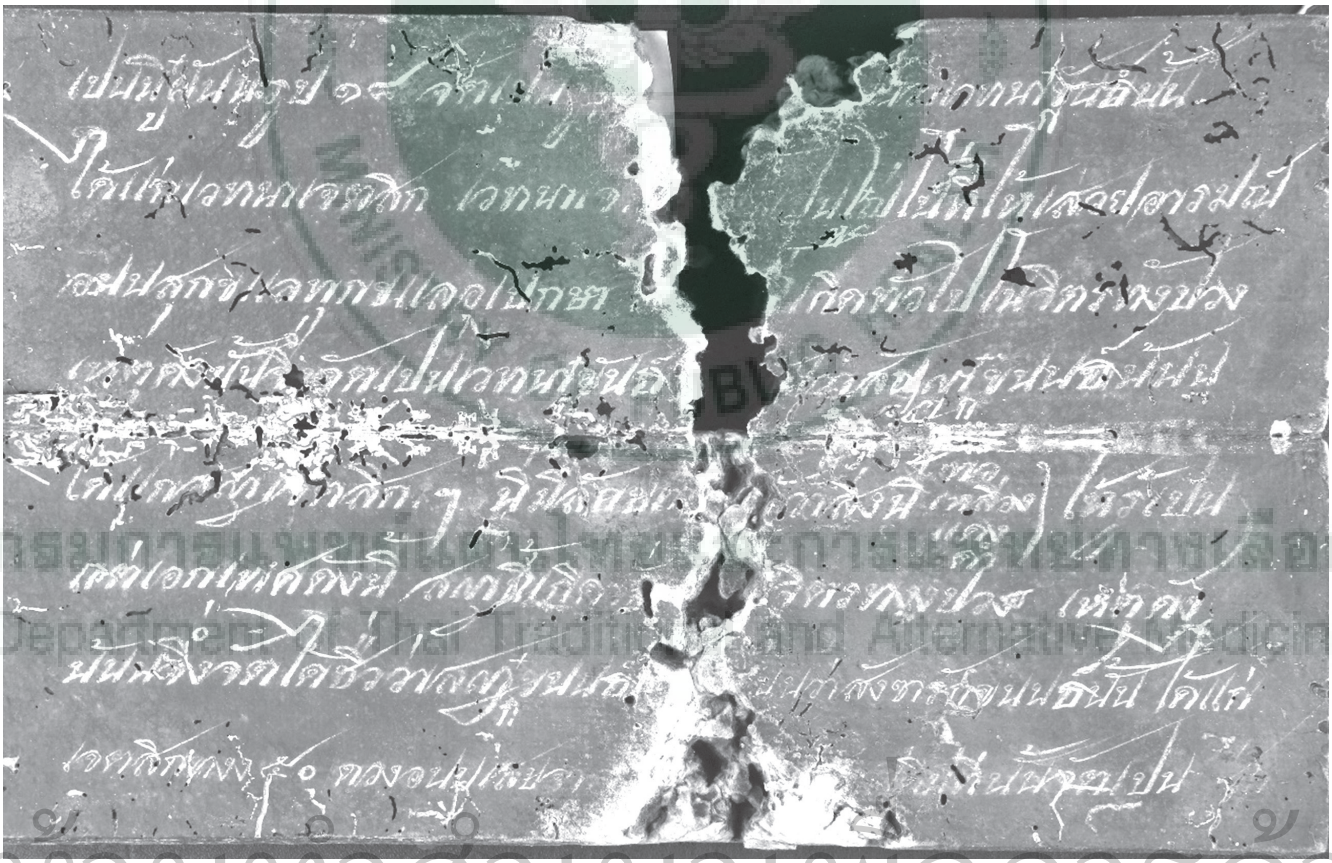
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๓-๑๔

กรมวิทยาแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๓-๑๔

เปนนิ+บผันรูป ๑๘ จัตเปน (รูปธรรม) ฑ อนนว่าเวทนา + กขันธ์นั้น
ได้แก่เวทนาเจตสิก เวทนา (เจตสิกเปน) ใหญ่ในที่ให้เสวยอารมณ์
อนนสุกขแลทุกขแลอุเบกขา (เวทนาอนนบัง) เกิดทั่วไปในจิตทังปวง
เหตุดังนั้นจึงจัดเปนเวทนาขันธ์ (อนน) ว่าสัญญา+กขนนธ์น้นน
ได้แก่สัญญาเจตสิกๆ นี้มีลักษณะเปนต้นว่าสิ่งนี้ ขาว เหลือง แดง ดำ ให้รู้เปน
แต่เอกเทศดังนี้ สญญานี้เกิด (ทั่งทงง) จิตทงงปวง เหตุดัง
น้นนจึงจัตได้ชื่อว่าสญญา+กขนนธ์ อนนว่าสังขารรักขนนธ์นั้น ได้แก่
เจตสิกทรร ๕๐ ดวงอนน (เศษจากสัญญาเวทนา) เดิมทีนั้นจัตเปน

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๑๓-๑๔

เป็นนิปผันรูป ๑๘ จัดเป็นรูปธรรม ฑ อันว่าเวทนากขันธ์นั้น
ได้แก่เวทนาเจตสิก เวทนาเจตสิกเป็นใหญ่ในที่ให้เสวยอารมณ์
อันสุขแลทุกข์แลอุเบกขา เวทนาอันบังเกิดทั่วไปในจิตทั้งปวง
เหตุดังนั้นจึงจัดเป็นเวทนาขันธ์อันว่าสัญญากขันธ์นั้น

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ได้แก่สัญญาเจตสิก สัญญาเจตสิกนี้มีลักษณะเป็นต้นว่าสิ่งนี้ขาว เหลือง แดง ดำให้รู้เป็น
แต่เอกเทศดังนี้ สัญญานี้เกิดทั่วทั้งจิตทั้งปวง เหตุดัง
นั้นจึงจัดได้ชื่อว่าสัญญากขันธ์ อันว่าสังขารักขันธ์นั้น ได้แก่
เจตสิกทั้ง ๕๐ ดวงอันเศษจากสัญญาเวทนาเดิมทีนั้นจัดเป็น

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

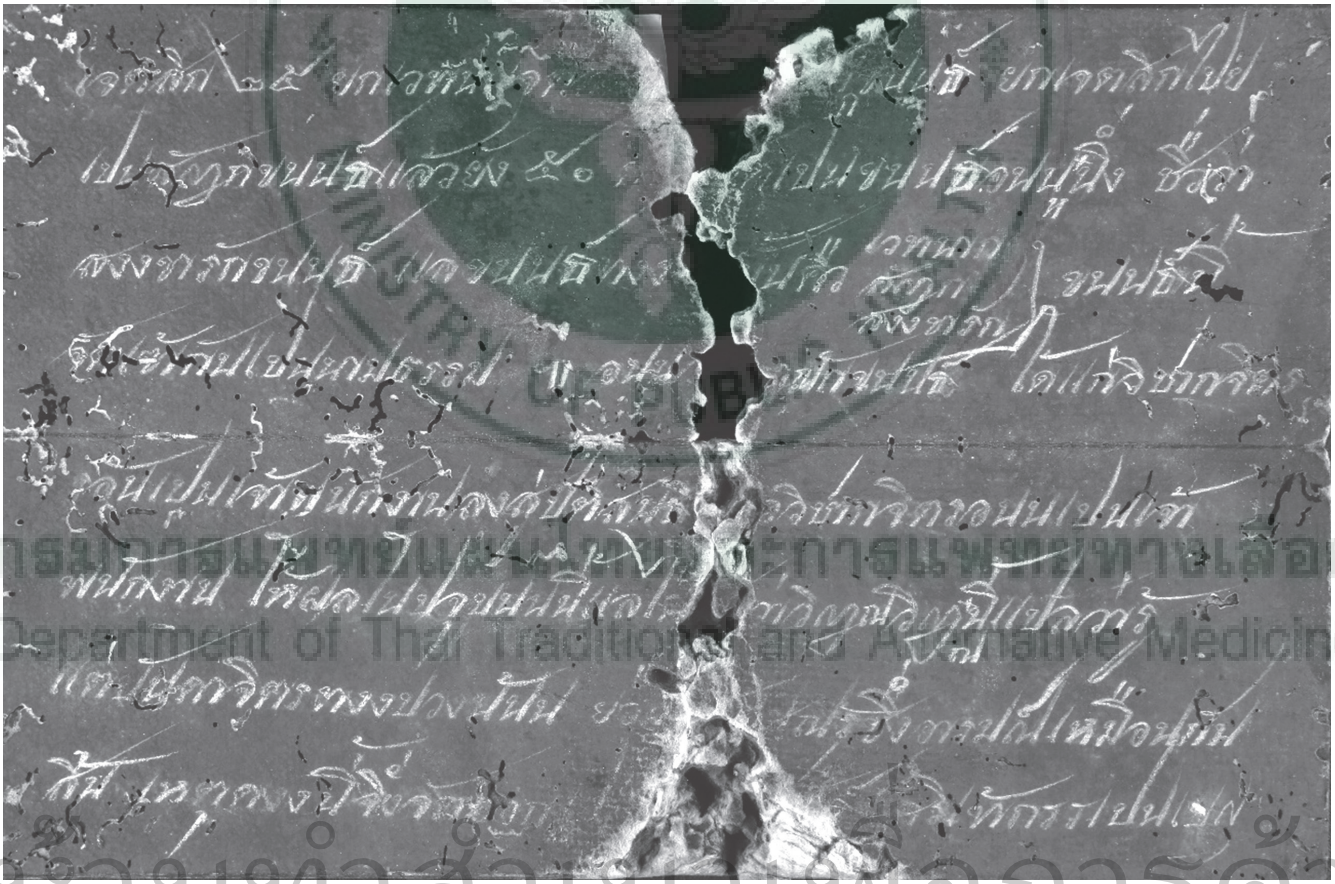
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๕-๑๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๕-๑๖

เจตสิก ๒๕ ยกเวทนาเจตสิก (ไปเปนเวทนา) (ขนนธ์) ยกเจตสิกไปย
เปนสัญญากขนนธ์แล้วยัง ๕๐ ดงงนั้นจัตเปนขนนธ์อันนห+นึ่ง ชื่อว่า

สงงขารักขนนธ์ แลขนนธ์ทงง ๓ นั้นคือ { เวทนา, สัญญา, สงงขารัก } ขนนธ์นี้
จัตเข้ากันเปนนามธรรม ๓ อนนว่าเวทนากขนนธ์ ได้แก่วิชากจิต

นั้นเปนเจ้าพนักงานลงสู่ปิติสนธิ (แล) วิชากจิตอนนเปนเจ้า
พนักงาน ให้ผลในปจุบันนี้แลได้ (ชื่อ) ว่าวิญญาณ วิญญา+ณนี้แปลว่ารู้
แต่บันดาจิตรทงงปวงน้นน ย่อม (มีลักษณะ) รู้ซึ่งอารมณ์เหมือนกัน
สิ้นเหตุดงงนี้จึงจัต (ออกเปน).....เข้ากรรเปนเบญจ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๕-๑๖

เจตสิก ๒๕ ยกเวทนาเจตสิกไปเป็นเวทนาขันธ์ เสียยกสัญญาเจตสิกไป
เป็นสัญญากขันธ์แล้วยัง ๕๐ ดังนั้นจัดเป็นขันธ์อันหนึ่ง ชื่อว่า
สังขารักขันธ์ แลขันธ์ทั้ง ๓ นั้น คือเวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารักขันธ์ นี้
จัดเข้ากันเป็นนามธรรม ๓ อันว่าเวทนากขันธ์ ได้แก่วิชากจิต

นั้นเป็นเจ้าพนักงานลงสู่ปฏิสนธิ แลวิชากจิตอันเป็นเจ้า
พนักงาน ให้ผลในปัจจุบันนี้แลได้ชื่อว่าวิญญาณ วิญญาณนี้แปลว่ารู้
แต่บรรดาจิตทั้งปวงนั้น ย่อมมีลักษณะรู้ซึ่งอารมณ์เหมือนกัน
สิ้นเหตุดังนี้จึงจัดออกเป็น.....เข้ากันเป็นเบญจ-

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

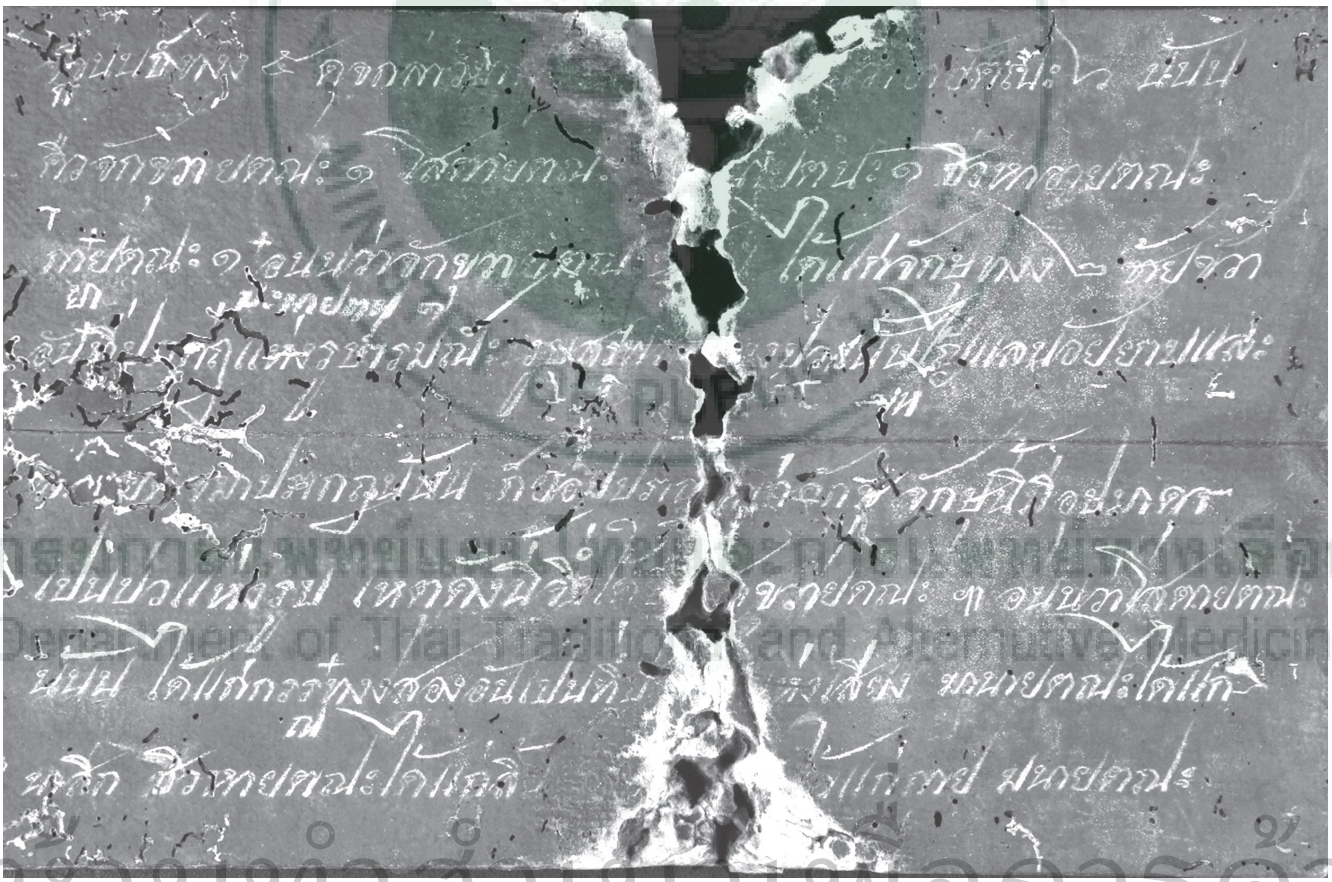
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๗-๑๘

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๗-๑๘

ขนนธ์ท้ง ๕ ดุจกล่าวมานี้ ฯ (ลำดับต่อไปว่าด้วย) อายตณะ ๖ น้นน
คือ จักขุวายตณะ ๑ โสตายตณะ ๑ (ฆานายตณะ ๑) ชิวหาอายตณะ ๑
กา+ยายตณะ ๑ + มะนายตณะ ๑ อนนว่าจักขุวายตณะ ได้แก่จักษุทงง ๒ ซ้าย ขวา
อันที่ปรากฏแห่งรูปารมณ์ รูป(สร+รพสิ่ง) ทั้งปวงนั้นไห+ญ่แลน้อยยาบและ

(ละเอียด) ปรากฏน้นน ก็ย่อมปรากฏว่าจักษุ จักษุนี้มีอุปมาดุจ
เปนบ่อแห่งรูป เหตุดังนี้จึ่งให้ ชื่อว่าจักขุวายตณะ ฯ อนนว่าโสดายตณะ
น้นน ได้แก่กรร+ณทงงสองอันเปนที่ (ปรากฏแห่ง) เสียง ฆานายตณะ ได้แก่
นาสิก ชิวหาตณะ ได้แก่ลิ้น (กายายตณะ) ได้แก่กาย ฆนายตณะ

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๑๗-๑๘

ขันธ์ทั้ง ๕ ดุจกล่าวมานี้ ฯ ลำดับต่อไปว่าด้วยอายตนะ ๖ นั้น
คือ จักขุวายตนะ ๑ โสตายตนะ ๑ ฆานายตนะ ๑ ชิวหาอายตนะ ๑
กายายตนะ ๑ มนายตนะ ๑ อันว่าจักขุวายตนะ ได้แก่จักษุทั้ง ๒ ซ้าย ขวา
อันที่ปรากฏแห่งรูปารมณ์ รูปสรรพสิ่ง ทั้งปวงนั้นใหญ่แลน้อยหยาบและ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ละเอียดปรากฏนั้น ก็ย่อมปรากฏว่าจักษุ จักษุนี้มีอุปมาดุจ
เป็นบ่อแห่งรูป เหตุดังนี้จึงให้ชื่อว่าจักขุวายตนะ ฯ อันว่าโสดายตนะ
นั้น ได้แก่กรรณทั้งสองอันเป็นที่ปรากฏแห่งเสียง ฆานายตนะ ได้แก่
นาสิก ชิวหายตนะได้แก่ ลิ้น กายายตนะได้แก่กาย ฆนายตนะ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

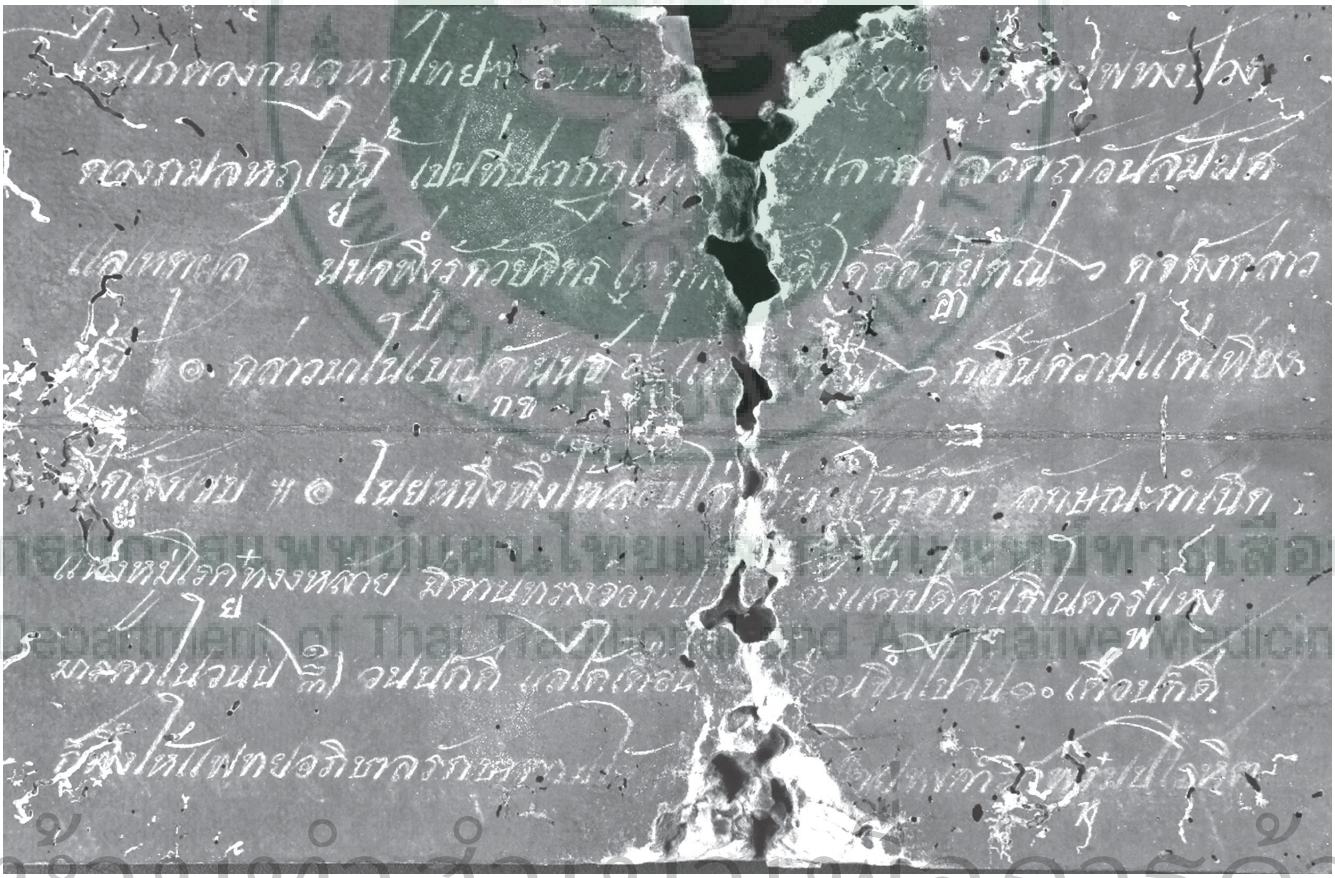
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๙-๒๐

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๙-๒๐

ได้แก่ ดวงกมลหฤไทย ฯ อนนว่า (หฤไทยนี้) (เปรียบหมือนบ่ออันเปนที่เกิดแห่งธรรม) ทังปวงดวงกมลหฤไท+ยนี้ เปนที่ปรากฏแห่งกลิ่น แลรศแลวัตถุอันสัมผัศ แลเหตุผล นันจพึ่งรู้ด้วยจิตรเหตุดังนี้จึงได้ชื่อว่า+อายตณ ๖ ดุจดังกล่าว มานี้ ฯ ๏ กล่าวมาในเบญจ์+กขขนนธ์ ๕ แลอายตณะ ๖ ก็สิ้นความแต่เพียง

นี้ได้สังเขป ฯ ๏ ในยหนึ่งพึงให้สอบไล่เรียงให้รู้จักลักษณะกำเนิด แห่งหมูโรค+ยทงงหลาย มีตานทรางจอรเปนต้น ตั้งแต่ปติสนธิในครร+พแห่ง

มารดาในวนน ๑ ๒ ๓ วนนก็ดี แลได้เดือน ๑ เดือนขึ้นไปจน ๑๐ เดือนก็ดี ก็พึงให้แพทยอภิบาลรักษาตามไข้ (อนนเกิดตามโรค) (ในพรคำภีร์พร+หมปุโรหิต)

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๙-๒๐

ได้แก่ดวงกมลหฤทัย ฯ อันว่าดวงหฤทัยนี้เปรียบเหมือนบ่ออันเป็นที่เกิดแห่งธรรมทั้งปวง ดวงกมลหฤทัยนี้ เป็นที่ปรากฏแห่งกลิ่น แลรสแลวัตถุอันสัมผัส แลเหตุผล นั้นจะพึ่งรู้ด้วยจิตเหตุดังนี้จึงได้ชื่อว่าอายตนะ ๖ ดุจดังกล่าว มานี้ ฯ ๏ กล่าวมาในเบญจขันธ์ ๕ แล อายตนะ ๖ ก็สิ้นความแต่เพียง

นี้ได้สังเขป ฯ ๏ นัยหนึ่งพึงให้สอบไล่เรียงให้รู้จักลักษณะกำเนิด แห่งหมูโรคทั้งหลาย มีตานซางจรเป็นต้น ตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์แห่ง มารดาในวัน ๑ วัน ในวัน ๒ วัน ในวัน ๓ วันก็ดี แลได้เดือน ๑ เดือนขึ้นไปจน ๑๐ เดือนก็ดีพึงให้แพทย์อภิบาลรักษาตามไข้อันเกิดตามโรคในพระคัมภีร์พรหมปุโรหิต

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

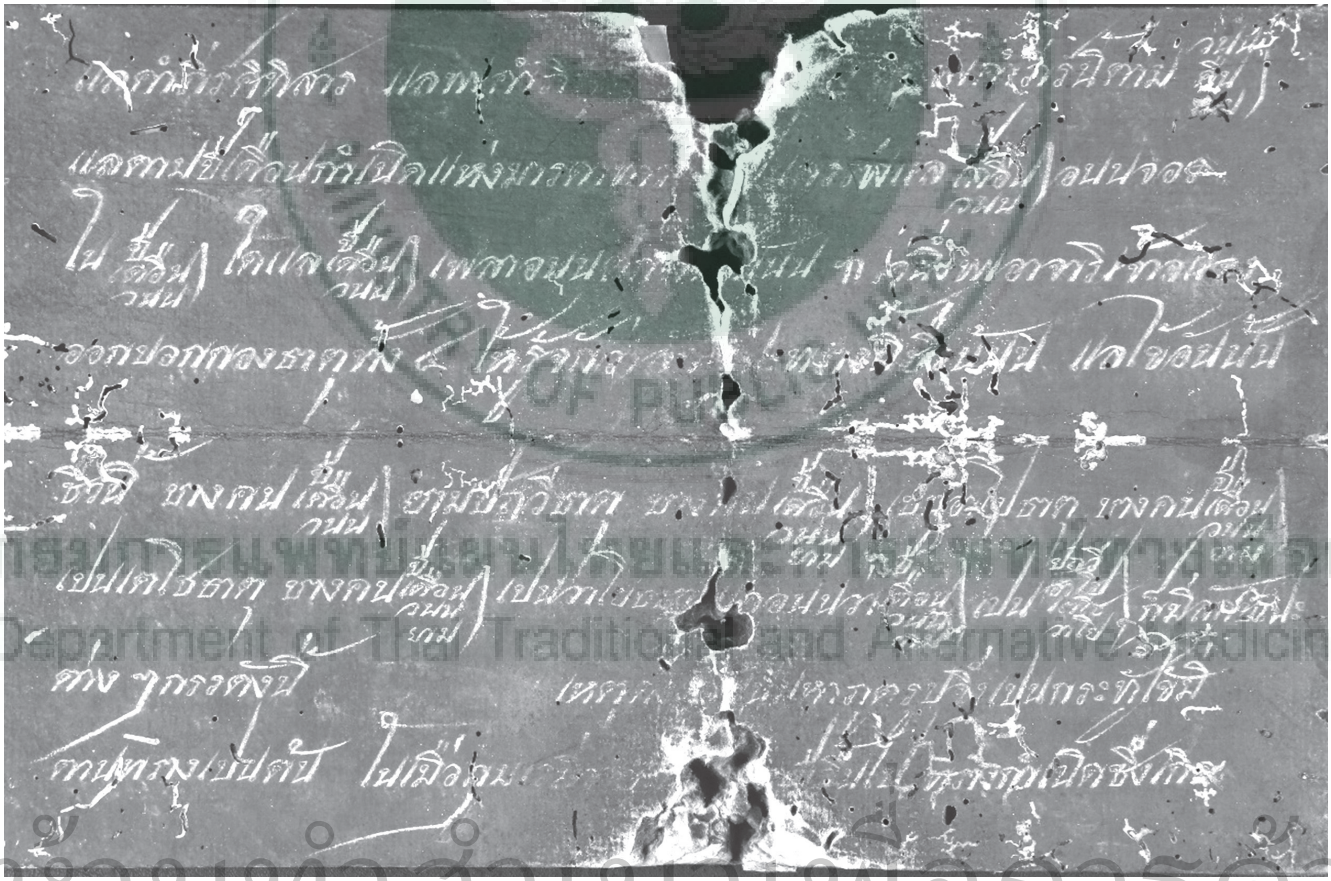
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๑-๒๒

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

กระทรวงสาธารณสุข
MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๑-๒๒

แลคำภีร์ศิทิสาร แลพรคำภีร์.....พรคำภีร์นี้ตาม วัน/คืน/ยาม ปี/เดือน/วนน แลตามปีเดือนกำเนิดแห่งมารดา (ซึ่งอยู่) ในครรพแล อนนจอร ใน ปี/เดือน/วนน ใดแล ปี/เดือน/วนน เพลาอนนตก (ฟาก) น้นน ฯ อนึ่งพรอาจาริเจ้าจแจง

ออกบอกกองธาตุทั้ง ๔ ให้รู้จักว่า (ตานทรางมีชือน้นน) แลไข้อันนั้น ชื่อนี้ บางคน ปี/เดือน/วนน ยามปถวีธาตุบางคน ปี/เดือน/วนน/ยาม เปนอาโปธาตุบางคน ปี/เดือน/วนน/ยาม เปนเตโชธาตุบางคน ปี/เดือน/วนน/ยาม เปนวาโยธาตุอนนว่า ปี/เดือน/วนน/ยาม เปน ปถวี/อาโป/เตโช/วาโย ก็มีลักษณะ

ต่างๆ กรรดังนี้ เหตุดงงน้นนมหาภูตรูป จึงเปนกระทู้ไข้มี ตานทรางเปนต้นในเมือกุม (มารนี้) (เมื่อเจริญ) ขึ้นไปทรางกำเนิดซึ่งเกิด

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๑-๒๒

แลคัมภีร์ศิทิสารแลพระคัมภีร์.....พระคัมภีร์นี้ตามวัน ตามคืน ตามยาม แลตามปีเดือนกำเนินแห่งมารดา ซึ่งอยู่ในครรภ์แลปี แลเดือน แลวันอันจร ในปีใด ในเดือนใด ในวันใด แลปี แลเดือน แลวัน เพลาอันตกฟากนั้น ฯ อนึ่งพระ-อาจารย์เจ้าจะแจงออกบอกกองธาตุทั้ง ๔ ให้รู้ว่าตานซางมีชื่อนั้น แลไข้นั้น

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อนี้ บางคนปี บางคนเดือน บางคนวัน บางคนยาม เป็นปถวีถาตุ บางคนปี บางคนเดือนบางคนวัน บางคนยาม เป็นอาโปธาตุ บางคนปี บางคนเดือน บางคนวัน บางคนยามเป็นเตโชธาตุ บางคนปี บางคนเดือน บางคนวัน บางคนยาม เป็นวาโยธาตุ อันว่าปี อันว่าเดือน อันว่าวัน อันว่ายาม เป็นปถวี เป็นอาโป เป็นเตโช เป็นวาโย ก็มีลักษณะต่างๆ กันดังนี้ เหตุดังนั้นมหาภูตรูป จึงเป็นกระทู้ไข้มี ตานซางเป็นต้น ในเมื่อกุมารนี้เมื่อเจริญขึ้นไปซางกำเนินซึ่งเกิด

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

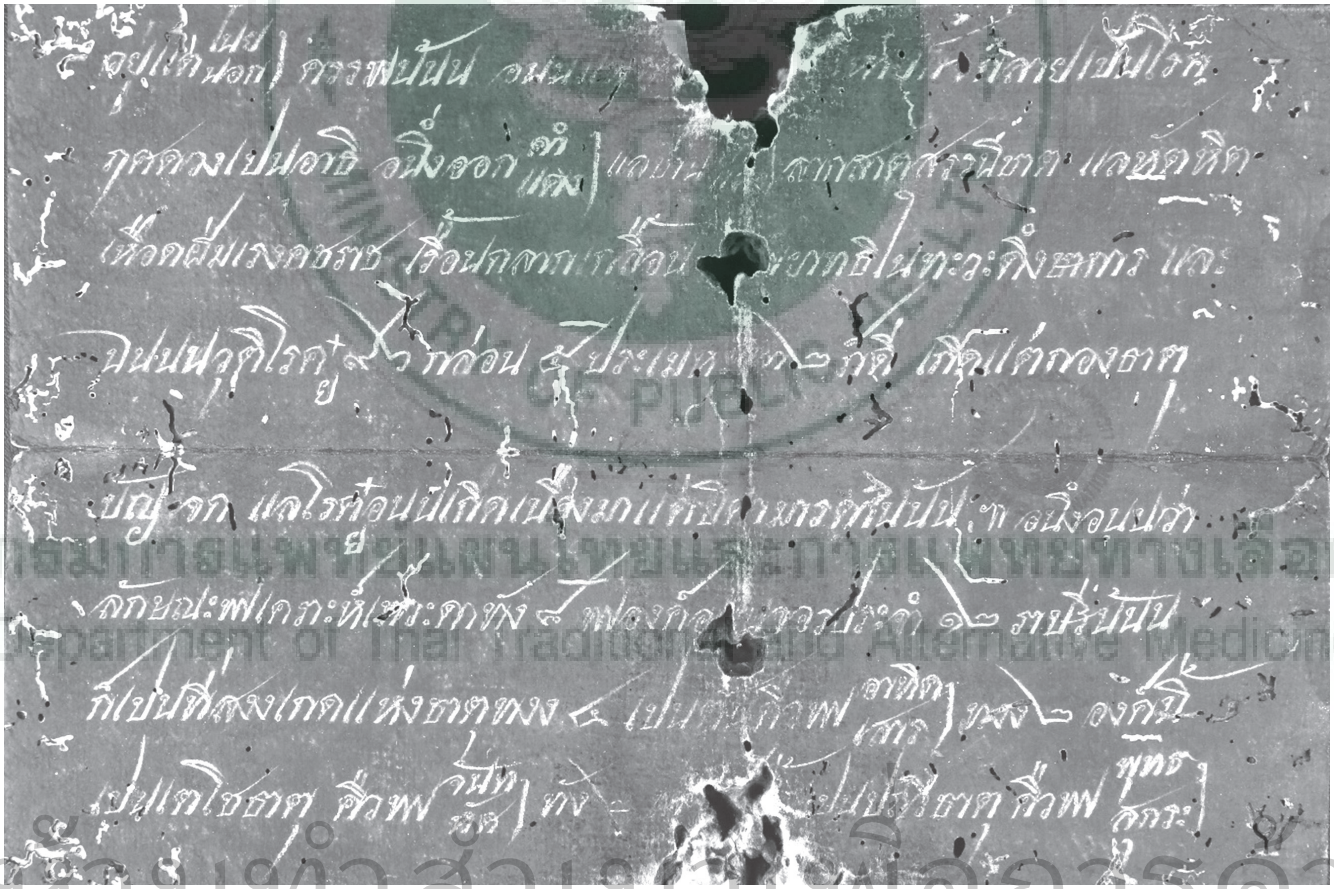
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๓-๒๔

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๓-๒๔

อยู่แต่ ในย นอก } ครรพน้นน อนน (ว่าถ้าไม่หาย) ก็จกลายเปนโรค
ฤศดวงเปนอาธิ อนึ่งออก ดำ แดง } แลตาน(ทราง) ลากสาตสรรนิบาต แลหัตหิต
เหือดฝีมเรงคชราช เรื้อนกลากเกลื้อนพยาทธิในทะวะตึงษาการ และ
ฉนนนวุฒิโรค+ย ๙๖ กล่อน ๕ ประเมหะ ๓๒ ก็ดี เกิดแต่กองธาตุ

บัญจกแลโรค+ยอนนเกิดเนื่องมาแต่ บิดามารดาน้นน ๗ อนึ่งอนนว่า
ลักษณะพร เคราะห์เทวะดาทั้ง ๘ พรองค์ก็จจอรประจำ ๑๒ ราษีน้นน
ก็เปนที่สงงเกดแห่งธาตุทงง ๔ เปน (ต้น) คือพร อาทิต เสาร } ทงง ๒ (พร) องค์นี้
เปนเตโชธาตุ คือพร จันท หัศ } ทั้ง ๒ (พรองค์นี้) เปนปถวีธาตุ คือพร พุทธ สุกระ }

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๓-๒๔

อยู่แต่ในครรภ์นั้นอยู่แต่นอกครรภ์นั้น อันว่าไม่หายก็กลายเป็นโรค
ริดสีดวงเป็นอาทิ อนึ่งออกดำ ออกแดง แลตานซาง รากสาด สันนิบาต แลหัดหิด
เหือด ฝีมะเร็งคชราช เรื้อน กลากเกลื้อน พยาธิในทวติงสาการ และ
ฉะนั้นวุฒิโรค ๙๖ กล่อน ๕ ประเมหะ ๓๒ ก็ดี เกิดแต่กองธาตุ

บัญจกแลโรคอันเกิดเนื่องมาแต่บิดามารดานั้น ๗ อนึ่งอันว่า
ลักษณะพระเคราะห์เทวดาทั้ง ๘ พระองค์ก็จะจรประจำ ๑๒ ราศีนั้น
ก็เป็นที่สังเกตแห่งธาตุทั้ง ๔ เป็นต้น คือ พระอาทิตย์ พระเสาร์ ทั้ง ๒ พระองค์นี้เป็น
เตโชธาตุ คือพระจันทร์ พระพฤหัส ทั้ง ๒ พระองค์นี้เป็นปถวีธาตุ คือพระพุธ พระศุกร์

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

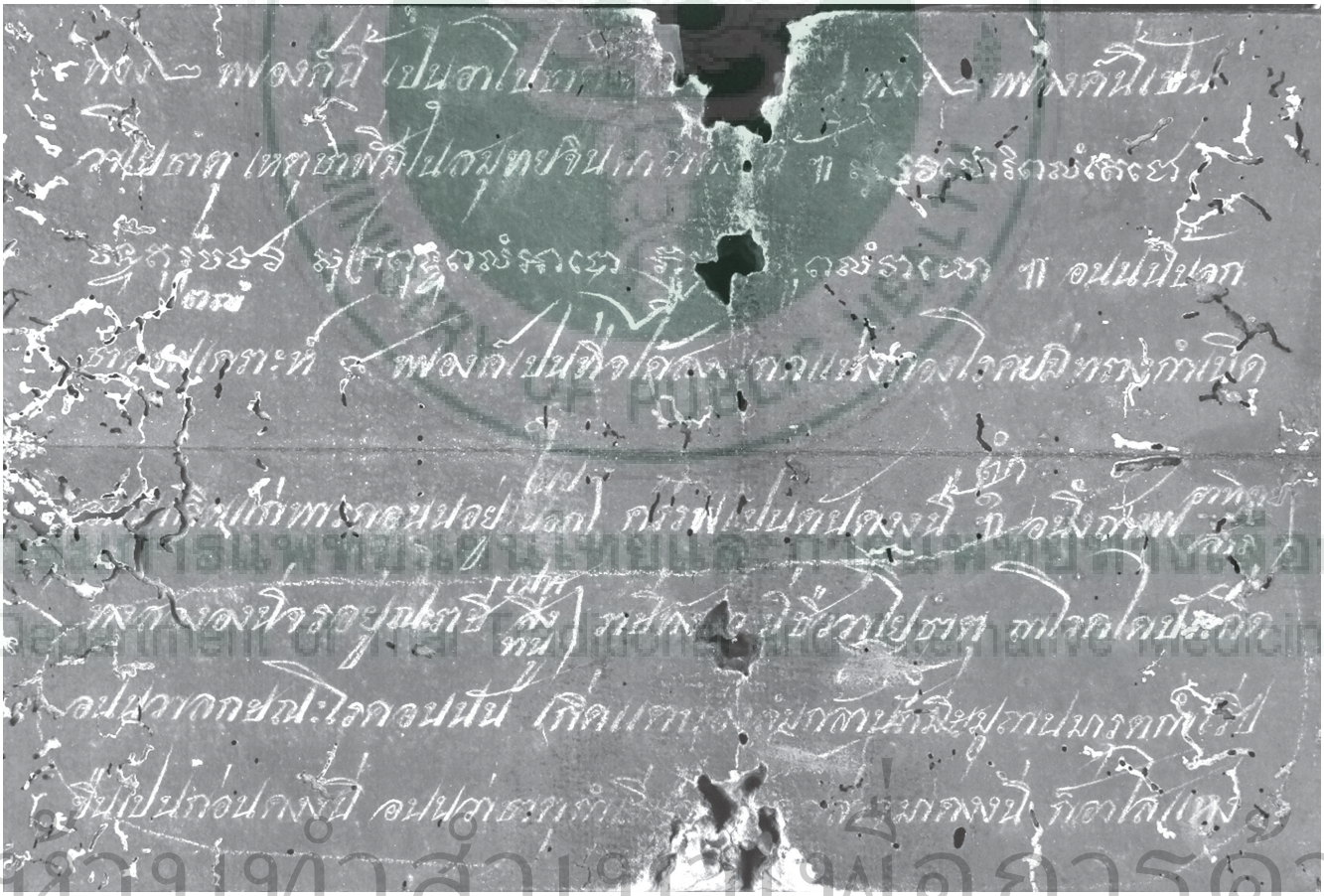
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๕-๒๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๕-๒๖

ทงง ๒ พรองค์นี้เปนอาโปธาตุ คือ (พร) {อังคาร, ราหู} ทงง ๒ พรองค์นี้เปน
วาโยธาตุ เหตุบาฬีมีในสมุทยจินทามังนี้ ฯ รวิโสริพลํ เตโช
จนฺทคุรุ+พลํ ปถวี สุกฺพุทฺธพลํ อาโป ภู.....พลํ วาโย ฯ อนนนี้บอก
ธาตุพรเคราะห์ ๘ พรองค์เปนที่จะได้สังเกตแห่งกองโรคยมีทรางกำเนิด

(เกิด) แก่ทารกอนอยู่ {ในย, นอก} ครรพเปนต้นดงงนี้ ฯ อนึ่งถ้าพร {อาทิต, เสาร} ทังงสองงนี้จรอยูณะราศี {เมษ, สิง, ทนู} ราษีทังง ๓ นี้ชื่อวาโยธาตุ ถาโรคไดบังเกิด
อนนว่าลกษณะโรคคยน้นน เกิดแต่กองลมกล้านักมีสมูถานมารุตกำเริบ
ขึ้นเปนกองก่อนดงงนี้ อนนว่าธาตุกำ (เนิด) (ที่กล่าว) ว่ามาดงงนี้ ก็อาใสแห่ง

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๕-๒๖

ทั้ง ๒ พระองค์นี้เป็นอาโปธาตุ คือพระอังคารพระราหู ทั้ง ๒ พระองค์นี้เป็น
วาโยธาตุ เหตุบาลีมีในสมุทยจินทามีดังนี้ ฯ รวิโสริพลํ เตโช
จนฺทคุรุ+พลํ ปถวี สุกฺพุทฺธพลํ อาโป ภู.....พลํ วาโย ฯ อันนี้บอก
ธาตุพระเคราะห์ ๘ พระองค์เป็นที่จะได้สังเกตแห่งกองโรคมีซางกำเนิด

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

เกิดแก่ทารกอันอยู่ในครรภ์อยู่ภายนอกครรภ์เป็นต้นดังนี้ ฯ อนึ่งถ้าพระอาทิตย์
พระเสาร์ ทั้งสององค์นี้จร อยู่ ณ ราศีเมษ ราศีสิงห์ ราศีธนู ราศีทั้ง ๓ นี้ชื่อวาโยธาตุ ถ้า
โรคใดบังเกิดอันว่าลักษณะโรคนั้น เกิดแต่กองลมกล้านักมีสมุฏฐานมารุตกำเริบ
ขึ้นเป็นก่อนดังนี้ อันว่าธาตุกำเนินที่กล่าวว่ามาดังนี้ก็อาศัยแห่ง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๗-๒๘

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

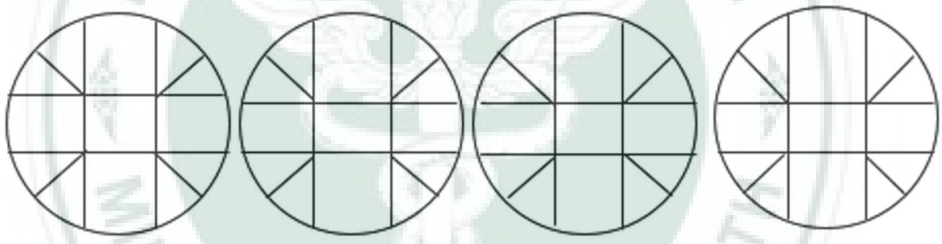
เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๗-๒๘

สมุฏาณเปนที่ตงง ฯ

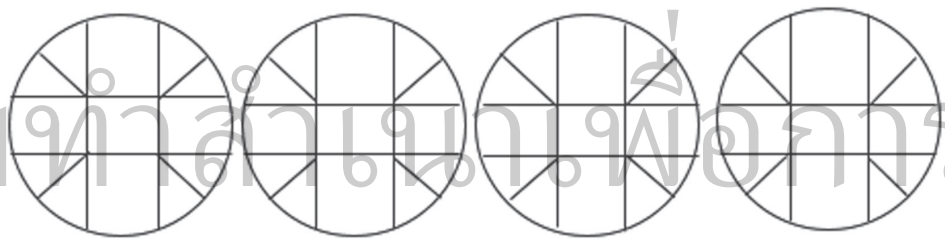
๏ อนึ่งพึงให้แพทย์รู้โรคยตรองในกองธาตุทังง ๔ แลพรสุริยเทวบุต+รจร ตามจัก+รราษีทังง ๑๒ ราษีร โดยนพภาไลยประเทศมรรคาทังง ๓ ดุจดงง พรบาฬีอนนมีในพรคำภีร์จนนทสุริยคติทีปนีว่าดงงนี้ ฯ ติสฺโส วิถีโย ฯ อนนว่าวิถีทางที่ดำเนิน (แห่งพรจันนทรแลพรสุริย) น้นนมี ๓ วิถีคือ อัชวิถี ๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๗-๒๘

สมุฏฐานเป็นที่ตั้ง ฯ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

๏ อนึ่งพึงให้แพทย์รู้โรคตรองในกองธาตุทั้ง ๔ แลพระสุริยเทวบุตรจร จามจักราศีทั้ง ๑๒ ราศี โดยนพภาลัยประเทศมรรคาทั้ง ๓ ดุจดัง พระบาลีอันมีในพระคัมภีร์จันทรสุริยคติทีปนีว่าดังนี้ ฯ ติสฺโส วิถีโย ฯ อันว่าวิถีทางที่ดำเนินแห่งพระจันทร์แลพระสุริยะนั้นมี ๓ วิถี คือ อัชวิถี ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

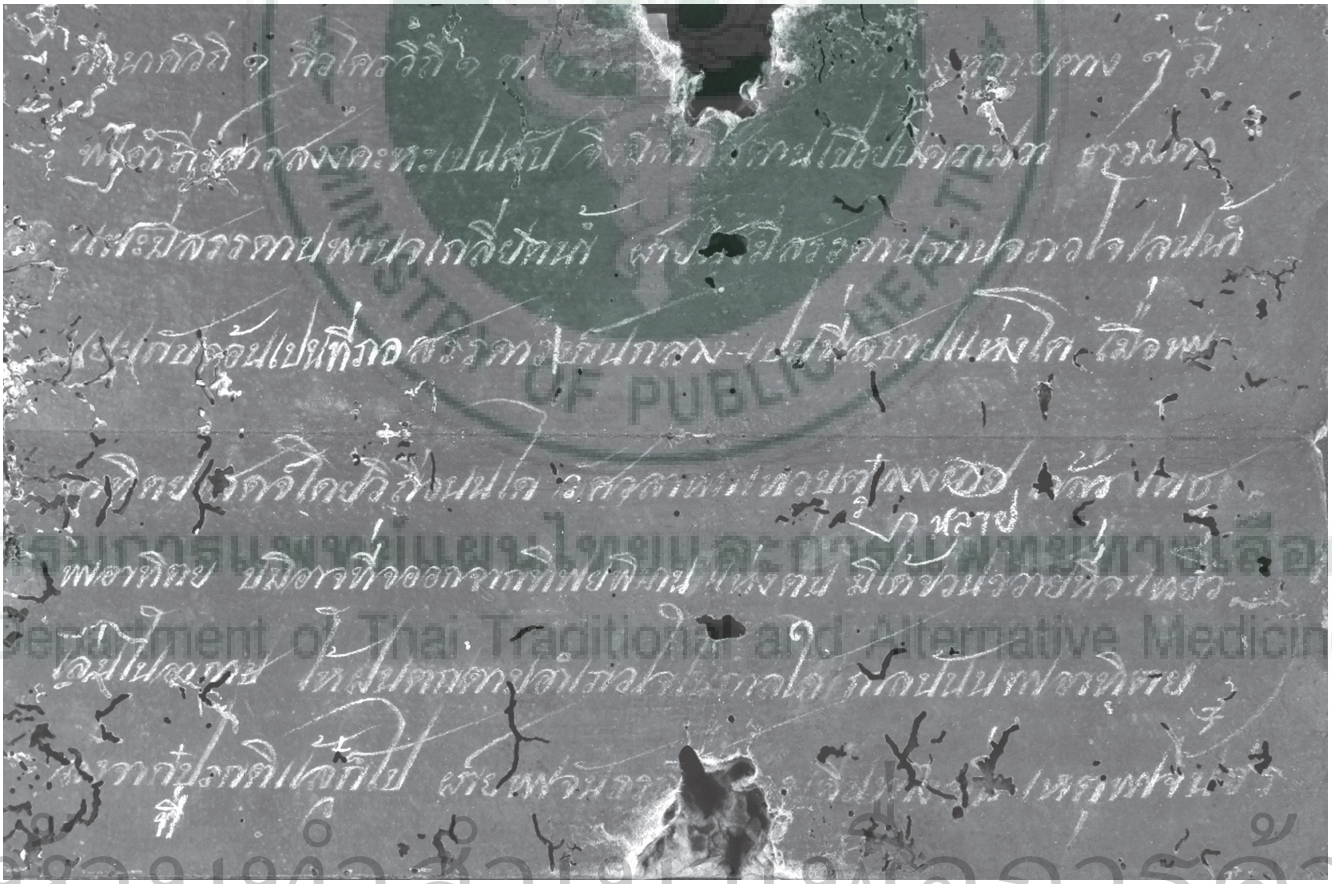
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๙-๓๐

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๙-๓๐

คือนาควิถี ๑ คือโครวิถี ๑ ตาม (พรคำภีร์ทั้ง) หลายต่างๆ มี
พรคำภีร์สาระสงงคะหะเปนต้น จึงมีการเปรียบความว่า ธรรมดา
แพะมีสรรดานพานจเกลียดน้ำ ฝายก็มีสรรดานภานจภอใจเล่นน้ำ
เยนกับร้อนเปนที่ภอสรรดารปานกลาง เปนที่สบายแห่งโค เมื่อพร

อาทิตยเสดจ์โดยวิถีอนนใดอัศวลาหกเทวบุต+รทงงหลายกลัวเดช
พรอาทิตย บมิอาจที่จออกจากทิพยพิมานแห่งตน มิได้ขวนขวายที่จะเทยีว
เล่นในอากาษ ให้ฝนตกตามอำเภอใจ (กาล) ใดกาลน้นนพรอาทิตย
จรจาก+ที่ปรกติแล้+วก็ไป ฝายพรจนนทร (ก็ลดลงไปตามกรร) เหตุพรจันทร

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๒๙-๓๐

คือนาควิถี ๑ คือโควิถี ๑ ตามพระคัมภีร์ทั้งหลายต่าง ๆ มี
พระคัมภีร์สาระสังคหะเป็นต้น จึงมีการเปรียบความว่า ธรรมดา
แพะมีสรรดานพาลจะเกลียดน้ำ ฝ่ายก็มีสันดานพาลจะพอใจเล่นน้ำ
เย็นกับร้อนเป็นที่พอสันดานปานกลาง เป็นที่สบายแห่งโค เมื่อพระ-

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

อาทิตย์เสด็จโดยวิถีอันใดอัศวลาหกเทวบุตรทั้งหลายกลัวเดช
พระอาทิตย์ บ่มิอาจที่จะออกจากทิพย์พิมานแห่งตน มิได้ขวนขวายที่จะเที่ยว
เล่นในอากาศ ให้ฝนตกตามอำเภอใจกาลใด กาลนั้นพระอาทิตย์
จรจากที่ปกติแล้วก็ไป ฝ่ายพระจันทร์ก็ลดลงไปตามกัน เหตุพระจันทร์

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

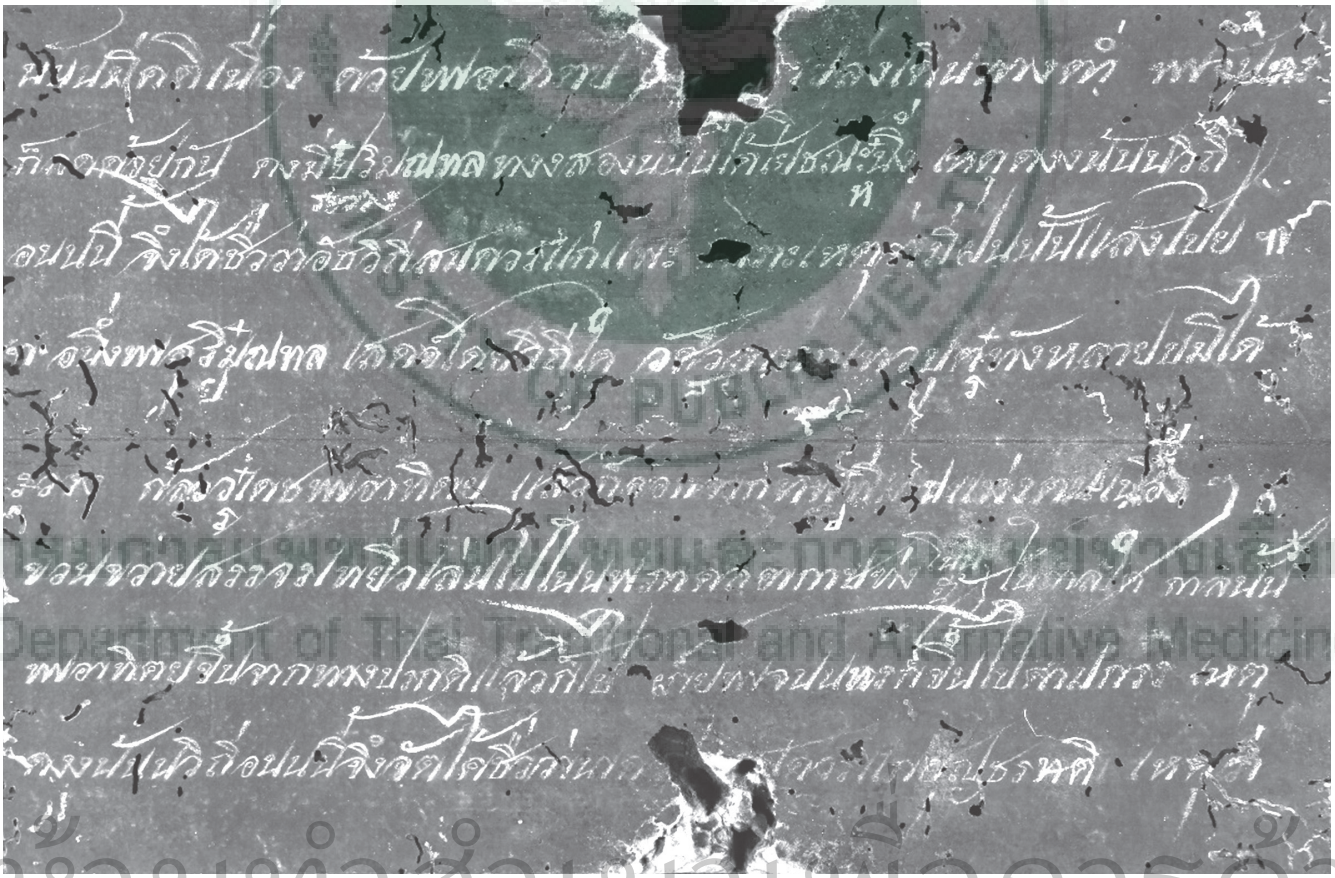
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๑-๓๒

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๑-๓๒

นันนมีคติเนื่อง ด้วยพรอาทิตยเล่งเดินทางต่ำ พรจันทร
ก็ลดด้วยกัน ดงมี + รวางปริมณฑลทงงสองนันนได้โยชนห+นึ่งเหตุดงงนันนวิถี
อนนนี้ จึงได้ชื่อว่าอัชวิถีสมควรแก่แพะ เพราะเหตุว่ามีฝนนั้นแล้งไปย ๓
๓ อนึ่งพรสุริ+ยมณฑล เสดจ์โดยวิถีใด อัศวลาหกเทวบุต+รทังหลายบมิได้

รวง กลังว+รเดชพรอาทิตย แล้วก็ (บ่มิอาจที่จะออกจากทิพยวิมาน) แห่งตนเนื่องๆ
ขวนขวายสรรจรเทียวเล่นไปในนพภาดลอากาษข้าง โน้น นี้ ในกาลใดกาลนั้น
พรอาทิตย์ขึ้นจากทางปรกติแล้วก็ไป ฝ่ายพรจันนทรก็ขึ้นไปตามกรร เหตุ
ดังงน้นนวิถีอนนนี้จึงจัดชื่อว่านาค (วิถีสม) ควรแก่กุญชรชาติ เหตุว่า

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๓๑-๓๒

นั้นมีคติเนื่องด้วยพระอาทิตย์เล็งเดินทางต่ำ พระจันทร์
ก็ลดด้วยกัน ดังมีระวางปริมณฑลทั้งสองนั้นได้โยชน์หนึ่งเหตุดังนั้นวิถี
อันนี้ จึงได้ชื่อว่าอัชวิถีสมควรแก่แพะ เพราะเหตุว่ามีฝนนั้นแล้งไป ๓
อนึ่งพระสุริยมณฑล เสด็จโดยวิถีใด อัศวลาหกเทวบุตรทั้งหลายบ่มิได้

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ลวง กลัววรเดชพระอาทิตย์ แล้วก็บ่มิอาจที่จะออกจากทิพย์วิมานแห่งตนเนื่อง ๆ
ขวนขวายสัญจรเที่ยวเล่นไปในนพภาดลอากาศข้างโน้นข้างนี้ ในกาลใดกาลนั้น
พระอาทิตย์ขึ้นจากทางปกติแล้วก็ไป ฝ่ายจันทร์ขึ้นไปตามกัน เหตุ
ดังนั้นวิถีอันนี้จึงจัดได้ชื่อว่านาควิถีสมควรแก่กุญชรชาติ เหตุว่า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

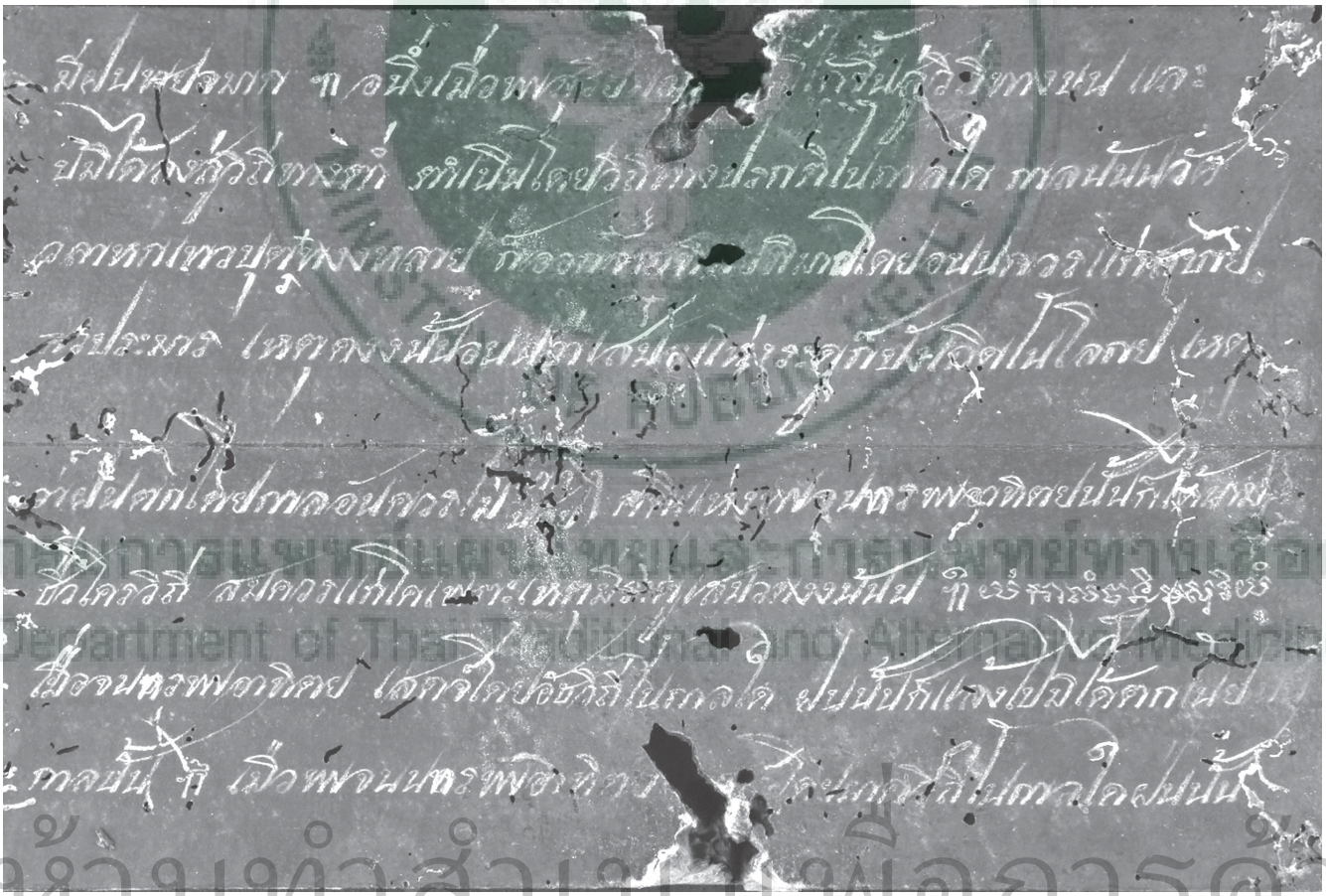
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๓-๓๔

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๓-๓๔

มีฝนชายจมาก ฯอนึ่งเมื่อพรสุริย (แลพรจันทร) มิได้ขึ้นคู่วิถีทางบนและ
บ่มิได้ลงสู่วิถีทางต่ำ ตำเนินโดยวิถีทางปรกติในกาลใด กาลน้นนอัศ
วลาหกเทวบุต+รทงงหลาย ก็ออกจากทิพยพิมานโดยอนนควรแก่สบาย
ประมาร เหตุดงงนั้นอนนว่าเสมอแห่งระดูก็บังเกิดในโลกย เหตุ

ว่าฝนตกโดยกาลอันควรไม่ { มาก / น้อย } คติแห่งพรจันทรพรอาทิตยนั้นก็ได้นาม
ชื่อโครวิถี สมควรแก่โคเพราะเหตุมีระดูเสมอดงงน้นน ๑ฯ ยำ กาลำ จนฺทิมสุริยำ
เมื่อจนทรพรอาทิตย เสดจ์โดอัชวิถีในกาลใด ฝนนั้นก็แล้งไปมิได้ตกในย
กาลนั้น ๒ฯ เมือพรจนนทรพรอาทิตย (เสดจ์) โดยนาควิถีในกาลใดฝนนั้น

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๓-๓๔

มีฝนชายจะมาก ฯ อนึ่งเมื่อพระสุริยะแลพระจันทร์มิได้ขึ้นคู่วิถีทางบนและ
บ่มิได้สู่วิถีทางต่ำ ดำเนินโดยวิถีทางปรกติในกาลใด กาลนั้นอัศ-
วลาหกเทวบุตรทั้งหลาย ก็ออกจากทิพย์พิมานโดยอันควรแก่สบาย
ประมาณ เหตุดังนั้นอันว่าเสมอแห่งฤดูก็บังเกิดในโลก เหตุ

ว่าฝนตกโดยกาลอันไม่ควรไม่มากไม่น้อยคติแห่งพระจันทร์พระอาทิตย์นั้นก็ได้นาม
ชื่อโครวิถี สมควรแก่โคเพราะเหตุมีฤดูเสมอดังนั้น ๑ฯ ยำ กาลำ จนฺทิมสุริยำ
เมื่อจันทร์พระอาทิตย์ เสด็จโดยอัชวิถีในกาลใด ฝนนั้นก็เล้งไปมิได้ตกใน
กาลนั้น ๒ฯ เมื่อพระจันทร์พระอาทิตย์เสด็จโดยนาควิถีในกาลใดฝนนั้น

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

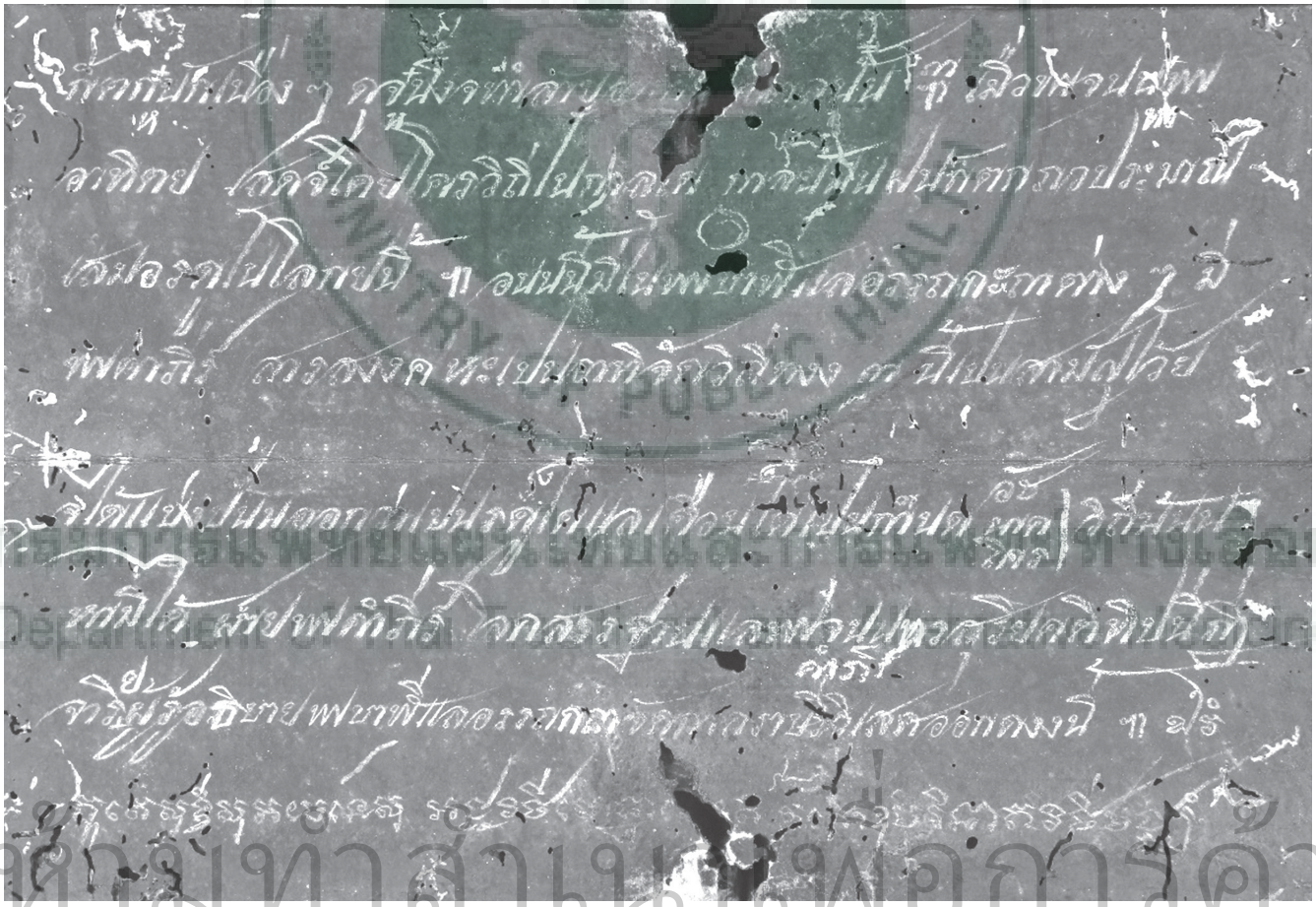
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๕-๓๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้องสมุดกรมการแพทย์แผนไทย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๕-๓๖

ก็ตก+หนักเนื่องๆ ดุจห+นึ่งจทำลาย..... .....นั้น ๓ ฑ เมื่อพรจนนทรพร อาทิตยเสดจ์โดยโครวิถีในกาลใด กาลน้นนฝนก็ตกภอประมาณ เสมอรดูในโลกยนี้ ฑ อนนนี้มีในพรบาฬีแลอรรถกะถาต่างๆ มี พรคำภีร์ สารสงงคหะเปนอาทิจัตวิถีทงง ๓ นี้เปนสามัญไว้ย

จได้แบ่งปนนออกจากเปนรดูใดแลเดือนใดเปนกำนด อัช นาค โคร วิถีน้นน หามิได้ ฝายพรคำภีร์โลกสรรฐานแลพร+คัมภีร์จนนทรสุริยคติทีปนี (อา) จาริ+ยผู้รู้อธิบายพรบาฬีแลอรรถกถาจัดจักรราษีวิเสศออกดงงนี้ ฑ เอวำ กเตสุริสุติยเนสุ อชชวิถี.....อุปริ นาควิถี.....ยำ

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๕-๓๖

ก็ตกหนักเนื่องๆ ดุจหนึ่งทำลาย .....นั้น ๓ ฑ เมื่อพระจันทร์พระอาทิตย์ เสด็จโดยโควิถีในกาลใด กาลนั้นฝนก็ตกพอประมาณ เสมอฤดูในโลกนี้ ฑ อันนี้มีในพระบาลีแลอรรถกถาต่าง ๆ มี พระคัมภีร์ สาระสังคหะเป็นอาทิ จัดวิถีทั้ง ๓ นี้เป็นสามัญไว้

จะได้แบ่งปันออกจากเป็นฤดูใดแลเดือนใดเป็นกำหนดอัชวิถี นาควิถี โควิถีนั้น หามิได้ ฝ่ายพระคัมภีร์โลกสรรฐานแลพระคัมภีร์จันทรสุริยคติทีปนี อา-จารย์ผู้รู้อธิบายพระบาลีแลอรรถกถาจัดจักรราศีวิเศษออกดังนี้ ฑ เอวำ กเตสุริสุติยเนสุ อชชวิถี.....อุปริ นาควิถี.....ยำ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

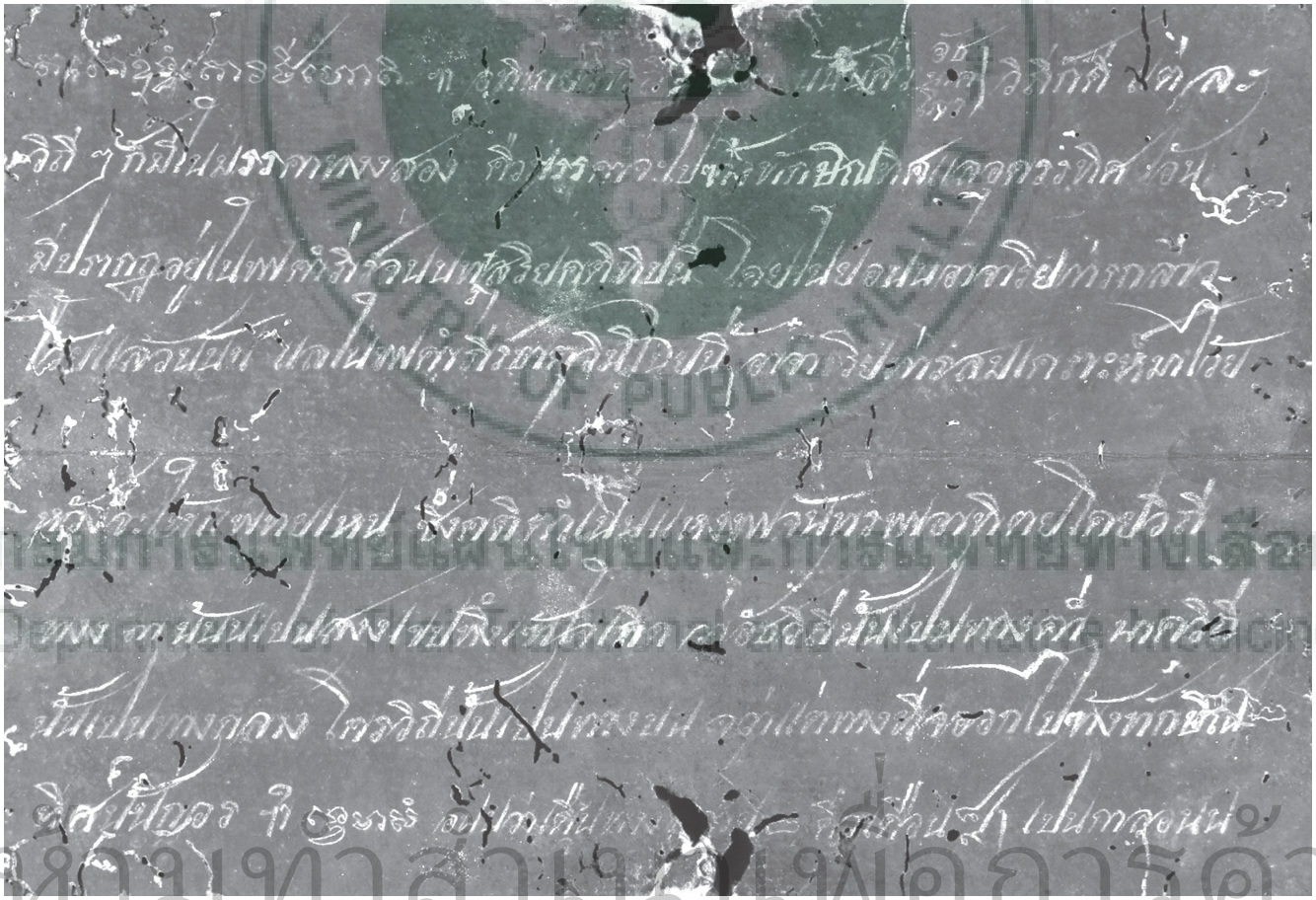
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๗-๓๘

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๗-๓๘

อุทฺธ์ โควิถี.....อุทฺธ์ โควิถีโหติ ฯ อทิตย.....น้นนคือ อัชนาคโคร วิถีก็ดีแต่ละวิถีๆ ก็มีในมรรคาทงงสอง คือมรรคาจะไปข้างทักษิณทิศแลอุดรทิศอันมีปรากฏอยู่ในพรคำภีร์จนนทรสุริยคติทิปนี โดยในยอนนอาจาริยะก่อนกล่าวไว้ยแล้วน้นน แลในพรคำภีร์ธาตุวินิจไฉยนี้ อาจาริยท่ารสมเคราะห์มาไว้ย

หวังจะให้แพทยเหน ซึ่งคติดำเนินแห่งพรจันทรพรอาทิตยโดยวิถีทงง ๓ น้นนเปนสงงเขปพึงเข้าใจเถิดว่าอัชวิถีนั้นเปนทางต่ำ นาควิถีนั้นเปนทางกลาง โครวิถีนั้นเปนทางบนจร แต่ทางที่จออกไปข้างทักษิณทิศนั้นกอร ๑ ฯ เทฺวมาสฺ อันนว่าเดือนทงง ๒ คือเดือน ๘ ๙ เปนกาลอนน

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๓๗-๓๘

อุทฺธ์ โควิถี.....อุทฺธ์ โควิถีโหติ ฯ อาทิตย์.....นั้นคือ อัชวิถี นาควิถี โควิถี ก็ดีแต่ละวิถีๆ ก็มีในมรรคาทั้งสอง คือมรรคาจะไปข้างทักษิณทิศแลอุดรทิศ อันมีปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์จันทรสุริยคติทิปนี โดยนัยอันอาจารย์ก่อนกล่าวไว้แล้วนั้น แลในพระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัยนี้ อาจารย์ท่านสงเคราะห์มาไว้

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

หวังจะให้แพทย์เห็น ซึ่งคติดำเนินแห่งพระจันทร์พระอาทิตย์โดยวิถีทั้ง ๓ นั้นเป็นสังเขปพึงเข้าใจเถิดว่าอัชวิถีนั้นเป็นทางต่ำ นาควิถีนั้นเป็นทางกลาง โครวิถีนั้นเป็นทางบน จรแต่ทางที่จะออกไปข้างทักษิณทิศนั้นก่อน ๑ ฯ เทฺวมาสฺ อันว่าเดือนทั้ง ๒ คือ เดือน ๘ เดือน ๙ เป็นกาลอัน

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

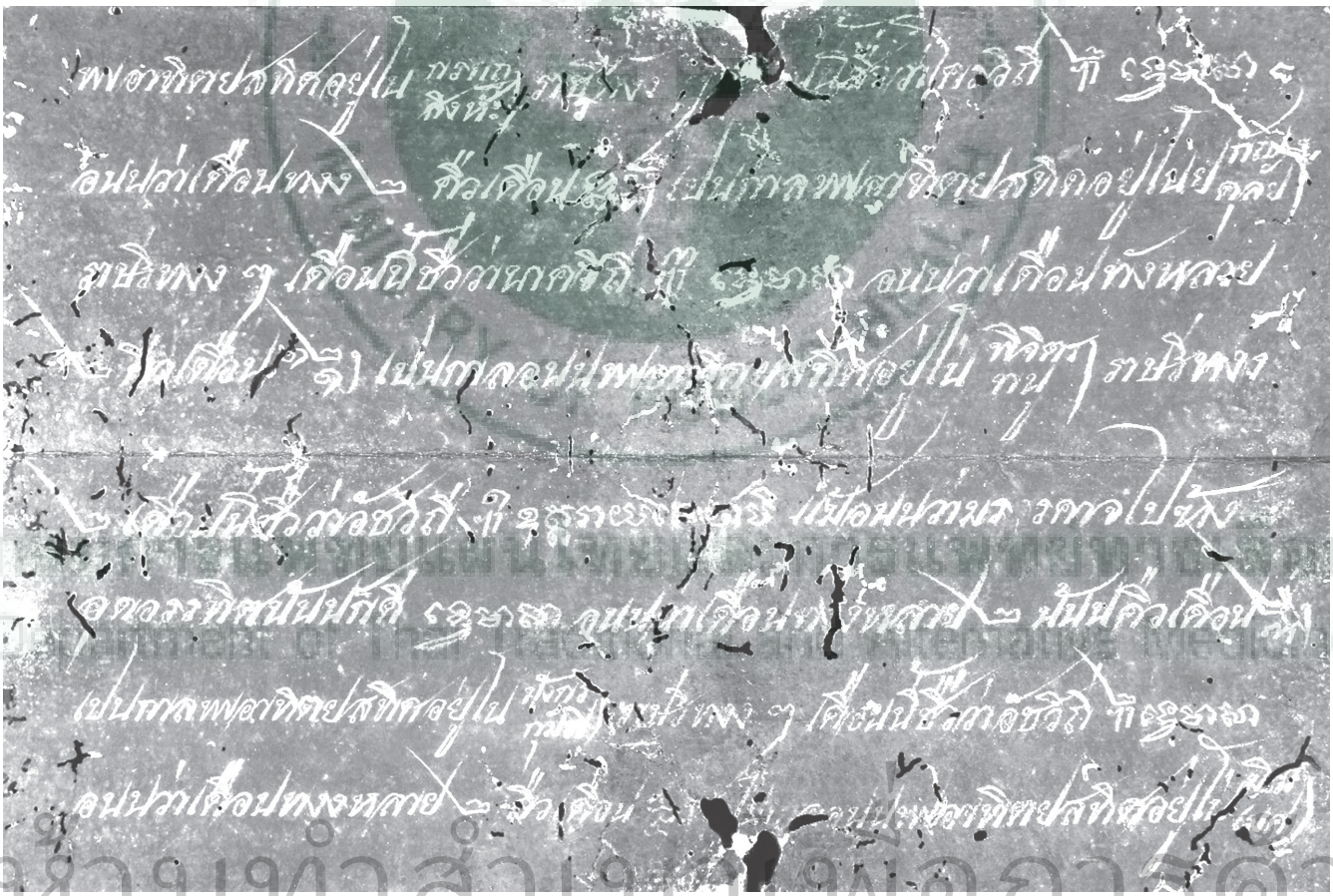
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๙-๔๐

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๙-๔๐

พรอาทิตยสทิศอยู่ใน กรกฎ สิงห์ ราษีทงง ๒ เดือนนี้ชื่อว่าโควิถี ๒ ฑ เทวฺมาสา อันว่าเดือนทงง ๒ คือเดือน ๑๐ ๑๑ เปนกาลพรอาทิตยสทิศอยู่ในย กัญ ตุลย

ราษีทงง ๒ เดือน นี้ชื่อว่านาควิถี ๓ ฑ เทวฺมาสา อันว่า เดือนทังหลาย ๒ คือเดือน ๑๒ ๑ เปนกาลกาลอนนพรอาทิตยสทิศอยู่ใน พิจิตร หนู ราษรีทงง

๒ เดือนนี้ชื่อว่า อัชวิถี ๑ ฑ อุตารย.....ปี แม้อนนว่ามรรคาควรไปข้าง อุตอรรทิศน้นนก็ดี เทวฺมาสา อนนว่าเดือนทงงหลาย ๒ น้นน คือเดือน ๒ ๓

เปนกาลพรอาทิตยสทิศอยู่ใน มังกร กุมพ ราษีทงง ๒ เดือนนี้ชื่อว่าอัชวิถี ๒ ฑ เทวฺมาสา อนนว่าเดือนทงงหลาย ๒ คือเดือน ๔ ๕ เปนกาลพรอาทิตยสทิศอยู่ใน มีน เมศ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๙-๔๐

พระอาทิตย์สถิตอยู่ในกรกฎราศี สิงห์ราศีทั้ง ๒ เดือน นี้ชื่อว่าโควิถี ๒ ฑ เทวฺมาสา อันว่าเดือนทั้ง ๒ คือเดือน ๑๐ เดือน ๑๑ เป็นกาลพระอาทิตย์สถิตอยู่ในกันย์ราศี ตุลราศี ทั้ง ๒ เดือนนี้ชื่อว่านาควิถี ๓ ฑ เทวฺมาสา อันว่า เดือนทั้งหลาย ๒ คือเดือน ๑๒ เดือน ๑ เป็นกาลอันพระอาทิตย์สถิตอยู่ในพิจิกราศี ธนูราศี ทั้ง

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

๒ เดือนนี้ชื่อว่าอัชวิถี ๑ ฑ อุตารย ....แม้อันว่ามรรคาควรไปข้าง อุดรอันทิศนั้นก็ดี เทวฺมาสา อันว่าเดือนทั้งหลาย ๒ เดือนนั้น คือ เดือน ๒ เดือน ๓ เป็นกาลพระอาทิตย์สถิตอยู่ในมังกรราศี กุมภ์ราศีทั้ง ๒ เดือน นี้ชื่อว่าอัชวิถี ๒ ฑ เทวฺมาสา อันว่าเดือนทั้งหลาย ๒ คือ เดือน ๔ เดือน ๕ เป็นกาลพระอาทิตย์สถิตอยู่ในมีน เมษ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

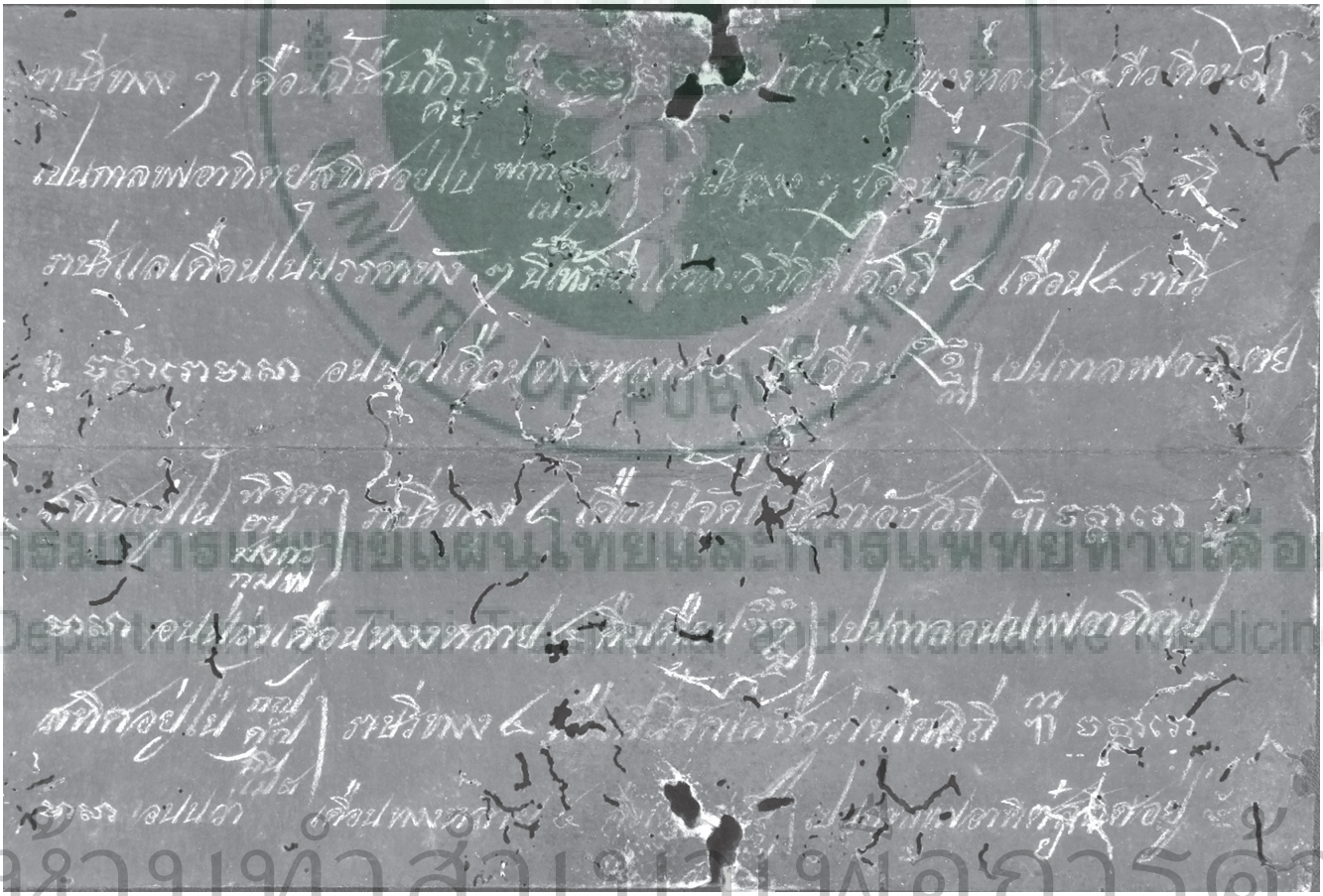
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๑-๔๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๑-๔๒

ราษีทงง ๒ เดือนนี้ชื่อว่านา+ควิถี ๓ เทวฺมาส อนนว่าเดือนทงงหลาย ๒ คือ เดือน ๖, ๗

เปนกาลพรอาทิตยสทิศอยูใน พฤก, เมถุน } ราษีทงง ๒ เดือน+นี้ชื่อว่าโครวิถีครี

ราษรีแลเดือนในมรรคาทัง ๒ นี้ไทร้ วิถีแต่ละวิถี วิถีได้ ๔ เดือน ๔ ราษรี

๓ จตฺตาโรมาสา อนนว่าเดือนทงหลาย ๔ คือเดือน ๑๒, ๑, ๒, ๓ } เปนกาลพรอาทิตย

สทิศอยูใน พิจิตร, ทนู, มังกร, กุมพ } ราษรีทงง ๔ เดือนนี้จัดชื่อว่าอัชวิภี ๒ จตฺตาโร

มาสา อนนว่าเดือนทงงหลาย ๔ เดือน คือเดือน ๑๐, ๑๑, ๔, ๕ } เปนกาลอนนพรอาทิตย

สทิศอยูใน กัญ, ตุญ, มีน, เมษ } ราษรีทงง ๔ เดือนนี้จัดได้ว่าชื่อนาควิถี ๓ จตฺตาโร

มาสา อนนว่า เดือนทงงหลาย ๔ เดือน คือเดือน ๙, ๘, ๖, ๗ } เปนกาลพรอาทิตย+ยสทิศอยู่

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๑-๔๒

ราศีทั้ง ๒ เดือนนี้ชื่อว่านาควิถี ๓ เทวฺมาส อันว่าเดือนทั้งหลาย ๒ คือ ๖ เดือน ๗ เป็นกาลพระอาทิตย์สถิตอยู่ใน พฤษภราศี เมถุนราศี ทั้ง ๒ เดือนนี้ชื่อว่าโควิถีคือ ราศีแลเดือนในมรรคาทั้ง ๒ นี้ไซร้ วิถีแต่ละวิถีได้ ๔ เดือน ๔ ราศี

๓ จตฺตาโรมาสา อันว่าเดือนทั้งหลาย ๔ เดือนคือ ๑๒ เดือน ๑ เดือน ๒ เดือน ๓ เป็น กาลพระอาทิตย์

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

สถิตอยู่ในพิจิกราศี ธนูราศี มังกรราศี กุมราศี ทั้ง ๔ เดือนนี้จัดชื่อว่าวัชวิถี ๒ จตฺตาโร มาสาอันเดือนทั้งหลาย ๔ เดือน คือเดือน ๑๐ เดือน ๑๑ เดือน ๔ เดือน ๕ เป็นกาล อันพระอาทิตย์

สถิตอยู่ใน กันย์ราศี ตุลราศี มีนราศี เมษราศี ทั้ง ๔ เดือนนี้จัดได้ชื่อว่า นาควิถี ๓ จตฺตาโร มาสา อันว่าเดือนทั้งหลาย ๔ เดือน คือเดือน ๙ เดือน ๘ เดือน ๖ เดือน ๗ เป็นกาล พระอาทิตย์สถิตอยู่

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

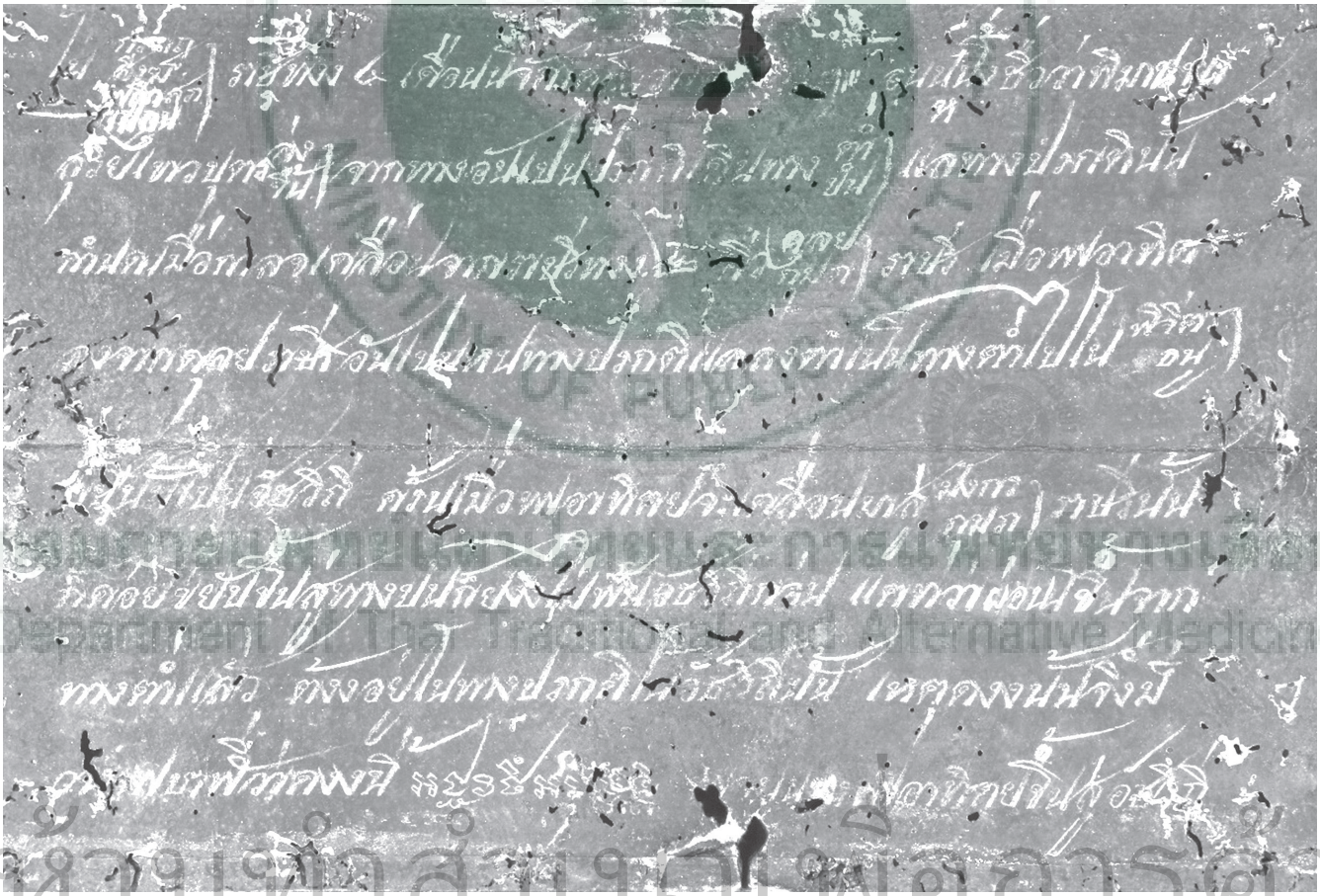
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๓-๔๔

กระทรวงสาธารณสุข
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๓-๔๔

ใน กรกฎ / สิงห์ / พฤกศก / เมถุน } ราษีรทงง ๔ เดือนนี้จัดได้ชื่อว่าโครวิถี ๗ อนน+หนึ่งชื่อว่าพิมานพร

สุริยเทวบุตร สูง / ขึ้น } จากทางอันเปนปรกติเดินทาง ต่ำ / ขึ้น } แลทางปรกตินั้น
กำนดเมื่อกาลจเคลื่อนจากราษรีทงง ๒ คือ ตุลย / กุมภ } ราษีร เมื่อพรอาทิตย
ลงจากตุลยราษีรอันเปนหนทางปรกติแลลงตำเนินทางต่ำไปใน พิจิตร / ธนู }

นั้นเปนอัชวิถี ครั้งเมื่อพรอาทิตยจเคลื่อนเข้าสู่ มังกร / กุมภ } ราษีรนั้น
จค่อยขยับขึ้นสู่ทางบนก็ยงงไม่พ้นอัชวิถีก่อนแตทว่าผ่อนขึ้นจาก
ทางต่ำแล้ว ต้งงอยู่ในทางปรกติในวัชวิถีนั้น เหตุดงงนั้นจึงมี
ว่าพรบาฬีว่าดงงนี้ อชฺชวิถึ.....พรอาทิตขึ้นสู่อัชวิถี

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๓-๔๔

ในกรกฎราศี สิงห์ราศี พฤษภราศี เมถุนราศีทั้ง ๔ เดือนนี้จัดได้ชื่อว่าโครวิถี ๗ อันหนึ่ง
ชื่อว่าพิมานพระ-
สุริยะเทวบุตรสูงขึ้น จากทางอันเป็นปกติเดินทางต่ำขึ้น แลทางปกตินั้น
กำหนดเมื่อกาลจะเคลื่อนจากราศีทั้ง ๒ คือ ตุลราศี กุมภ์ราศี เมื่อพระอาทิตย์
ลงจากตุลราศีอันเป็นหนทางปรกติแลลงดำเนินทางต่ำไปในพิจิก ธนู

นั้นเป็นอัชวิถี ครั้นเมื่อพระอาทิตย์จะเคลื่อนเข้าสู่ มังกรราศี กุมภ์ราศีนั้น
จะค่อยขยับขึ้นสู่ทางบกก็ยังไม่พ้นอัชวิถีก่อนแต่ทว่าผ่อนขึ้นจาก
ทางต่ำแล้ว ตั้งอยู่ในทางปกติในอัชวิถีนั้น เหตุดังนั้นจึงมี
ว่าพระบาลีว่าดังนี้ อชฺชวิถึ..... พระอาทิตย์ขึ้นสู่อัชวิถี

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

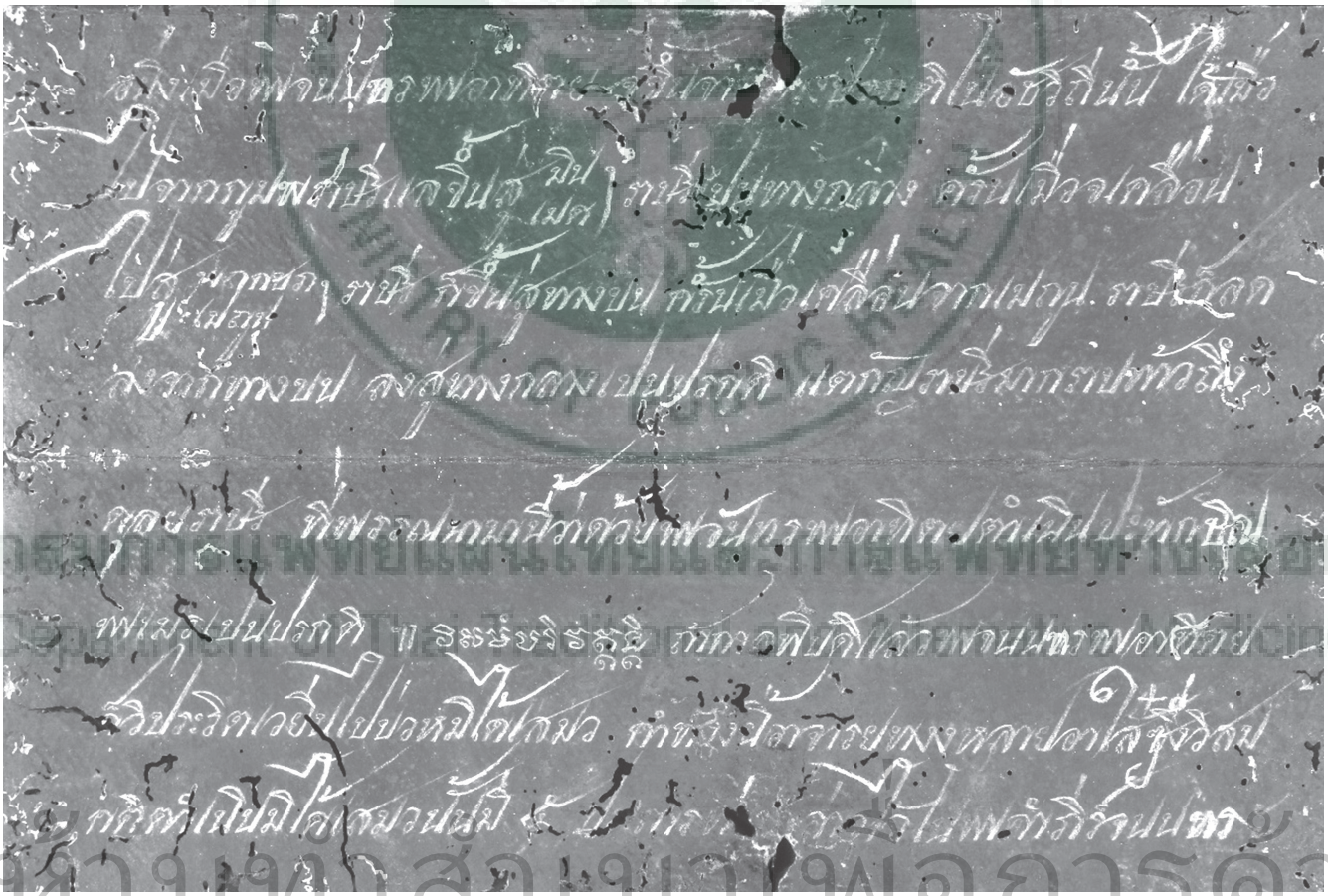
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๕-๔๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๕-๔๖

อนึ่งเมื่อพรจนนทรพรอาทิตยจ ขึ้นจากทางปรกติในอัชวิถี ได้เมื่อไปจากกูมพราษีรแลขึ้นสู่ มีน เมศ } ราษีรเปนทางกลาง ครั้นเมื่อจเคลื่อนไปสู่ พฤกษภ เมถูน } ราษีร ก็ขึ้นสู่ทางบน ครั้งเมื่อจเคลื่อนจากเมถูนราษีรก็ลดลงจากทางบน ลงสู่ทางกลางเปนปรกติ แตกัญราษีรมากราบท้าวถึง

ตุลยราษีร ที่พรรณนามานี้ว่าด้วยพรจันทรพรอาทิตยตำเนินปะทักษิณพรเมรุเปนปกติ ฯ วิสมำ ปริวตฺตนฺติ ถ้ากาลพิบัติแล้วกาลพรจนนทรพรอาทิตยก็วิประริตเวียนไปบ่หมิได้เสมอ คำทงงนี้อาจารยทงงหลายอาใส+ยซึ่งวิสัมคติตำเนินมิได้เสมอนั้นมี ๕ ประการ (ดงง) กล่าวไว้ในพรคำภีร์จนนทร

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๔๕-๔๖

อนึ่งเมื่อพระจันทร์พระอาทิตย์ จะขึ้นจากทางปรกติในอัชวิถีนั้นได้เมื่อไปจากกุมภ์ราศีแลขึ้นสู่ มีนราศี เมษราศีเป็นทางกลาง ครั้นเมื่อจะเคลื่อนไปสู่พฤกษภราศี เมถุนราศี ก็ขึ้นสู่ทางบก ครั้นเมื่อเคลื่อนจากเมถุนราศีก็ลดลงจากทางบน ลงสู่ทางกลางเป็นปกติ แต่กันย์ราศีมาตราบเท่าถึง

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ตุลย์ราศี ที่พรรณนามานี้พระจันทร์พระอาทิตย์ดำเนินประทักษิณพระเมรุเป็นปรกติ ฯ วิสมำ ปริวตฺตนฺติ ถ้ากาลพิบัติแล้วกาลพระจันทร์พระอาทิตย์ก็วิปริตเวียนไปบ่มิได้เสมอ คำทั้งนี้อาจารย์ทั้งหลายอาศัยซึ่งวิสัม-คติดำเนินมิได้เสมอนั้นมี ๕ ประการดังกล่าวไว้ในพระคัมภีร์จันทร์

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

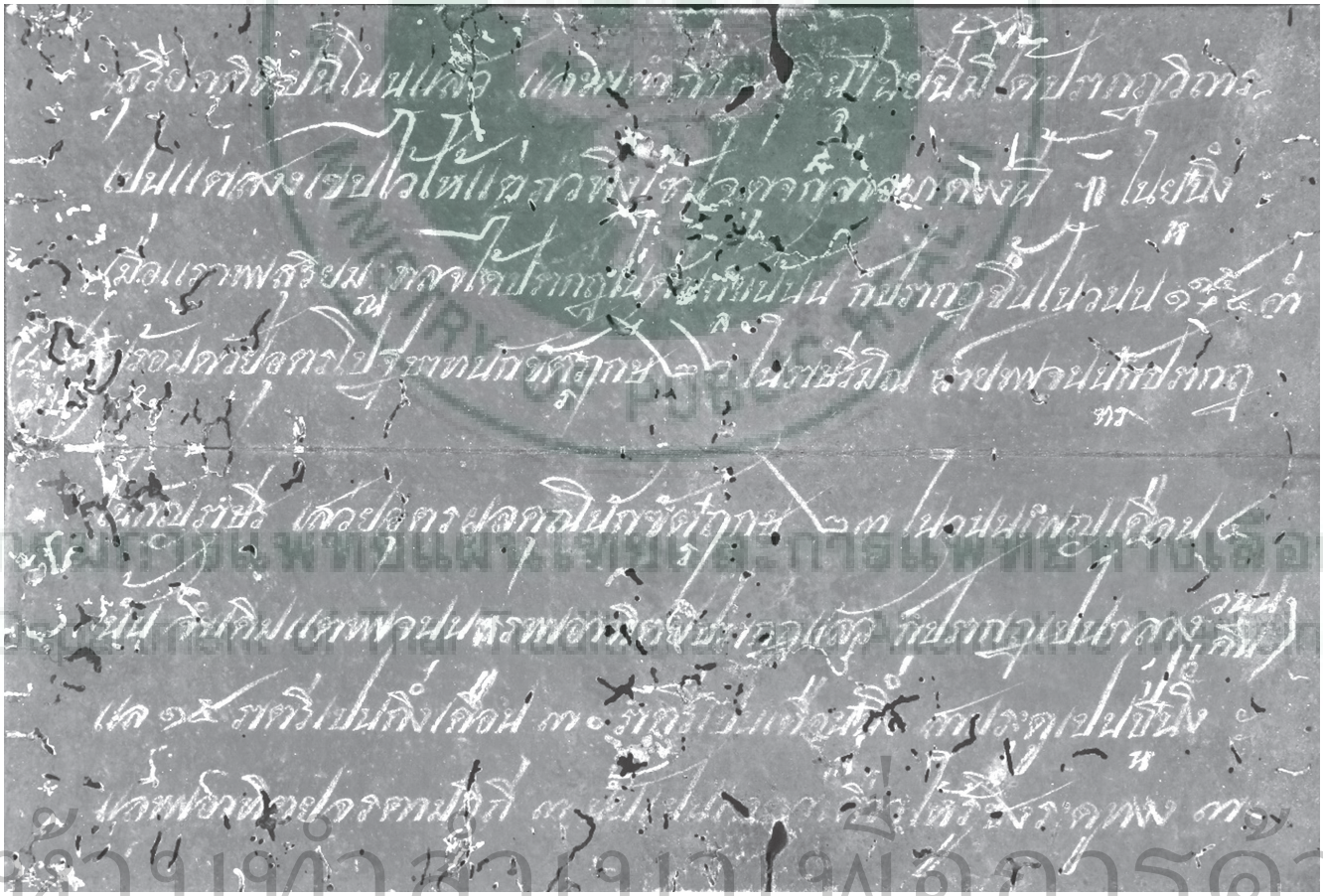
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๗-๔๘

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๗-๔๘

สุริยคติทิปนีโนนแล้ว แลพรคำภีร์ธาตุวินิจไฉยนี้มิได้ปรากฏวิถาร
เปนแต่สงงเขปไว้ให้แต่ภอพึงเข้าใจดุจกล่าวมาดงงนี้ ๗ ไนย+หนึ่ง
เมื่อแรกพรสุริยม+ณทลจได้ปรากฏในต้นกลับน้นน ก็ปรากฏขึ้นในวนน ๑ ๗ ๔ ค่ำ
พร้อมด้วยอุตรโปรฐบาทนักขัต+รฤกษ ๒๖ ในราศีมิณฝายพรจนน+ทรก็ปรากฏ

ในกัญราษีร เสวยอุตรผลคุณินักขัต+รฤกษ ๒๓ ในวนนเพญ เดือน ๔
น้นนจึงเดิมพรจนนทรพรอาทิตยปรากฏแล้ว ก็ปรากฏเปนกลาง วนน คืน
แล ๑๕ ราตรี เปนกึ่งเดือน ๓๐ ราตรี เปนเดือนหนึ่ง สามระดูเปนปี+หนึ่ง
แลพรอาทิตยจรตามวิถี ๓ น้นเปน(แต่) ที่ว่าให้รู้ซึ่งระดูทงง ๓

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๗-๔๘

สุริยคติทิปนีโน้นแล้ว แลพระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัยนี้มิได้ปรากฏวิตถาร
เป็นแต่สังเขปไว้ให้แต่พอพึงเข้าใจดุจกล่าวมาดังนี้ ๗ นัยหนึ่ง
เมื่อแรกพระสุริยมณฑจะได้ปรากฏในต้นกัปนั้น ก็ปรากฏขึ้นในวันอาทิตย์
ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔
พร้อมด้วยอุตตภัทรบทนักขัตฤกษ์ ๒๖ ในราศีมีน ฝ่ายพระจันทร์ก็ปรากฏ

ในกันย์ราศีเสวย อุตรผลคุณนักขัตฤกษ์ ๒๓ ในวันเพ็ญ เดือน ๔
นั้น จึงเดิมพระจันทร์พระอาทิตย์ปรากฏแล้ว ก็ปรากฏเป็นกลางวัน กลางคืน
แล ๑๕ ราตรี เป็นกึ่งเดือน ๓๐ ราตรี เป็นเดือนหนึ่ง สามฤดูเป็นปีหนึ่ง
แลพระอาทิตย์จรตามวิถี ๓ นั้นเป็นแต่ที่ว่าให้รู้ซึ่งฤดูทั้ง ๓

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

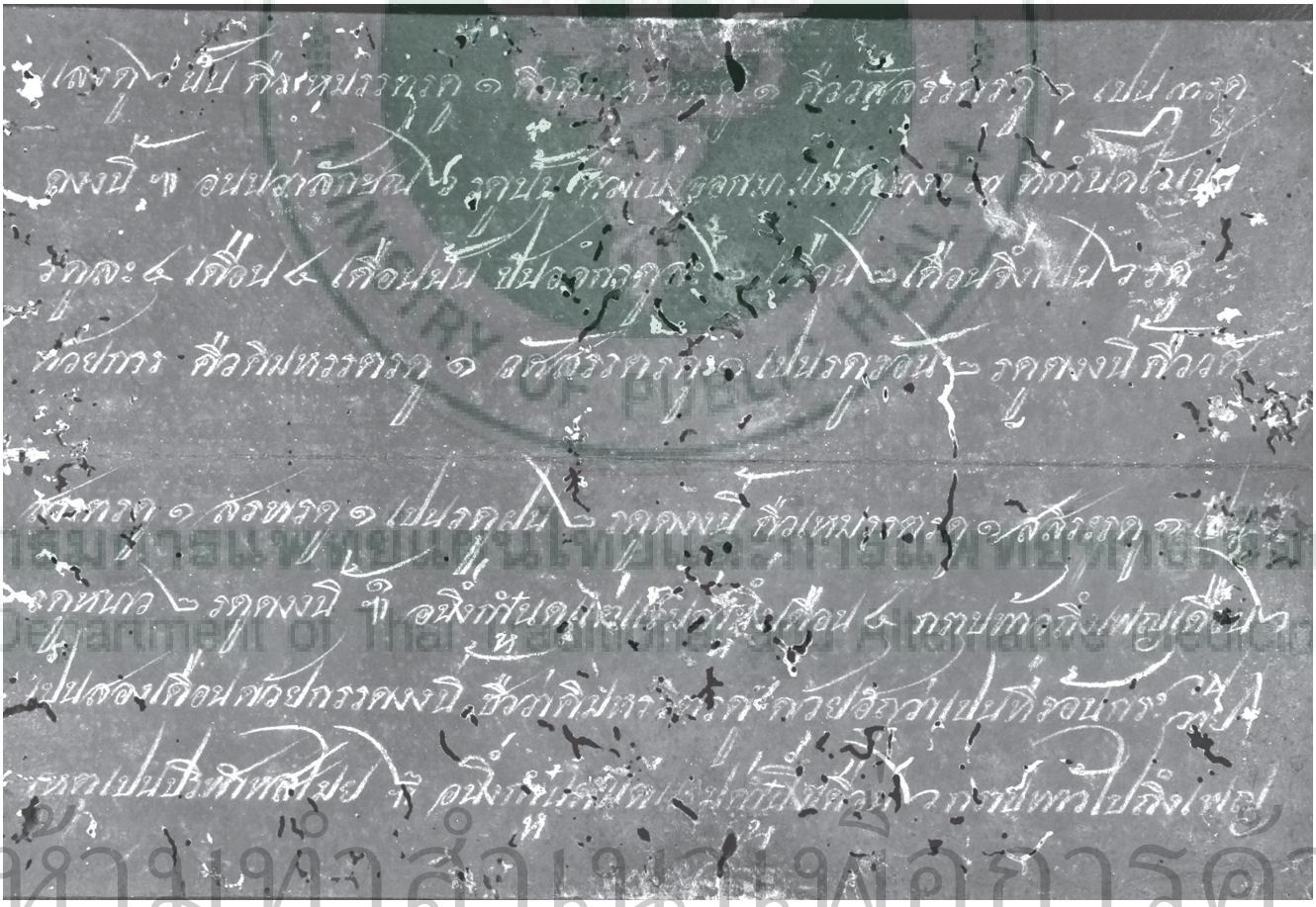
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๙-๕๐

กรมหลวงพิทยลาภพฤฒิยากร
Department of Phra Vidyalabhpruddhiyakorn
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๙-๕๐

แลรดู ๖ นั้น คือเหมรรตรดู ๑ คือคิมหรรตรดู ๑ คือวัสสรรตรดู ๑ เปน ๓ รดู
ดงงนี้ ๗ อนนลักษณ ๖ รดูนั้นคือแบ่งออกมาแต่รดูทงง ๓ ที่กำนดไว้ใน
เปนรดูละ ๔ เดือน ๔ เดือนนั้น ปันออกระดูละ ๒ เดือน ๒ เดือน จึงเปน ๖ รดู
ด้วยกรร คือคิมหรรตรรรดู ๑ วัศสรรตรดู ๑ เปนรดูร้อน ๒ รดูดงงนี้คือวัศ

สรรตรดู สรทรดู ๑ เปนรดูฝน ๒ รดู ดงงนี้ คือเหมมรรตรดู ๑ สสิรรรดู ๑ เปน
รดูหนาว ๒ รดูดงงนี้ ๗ อนึ่งกำ + หนดแต่แรม ค่ำหนึ่งเดือน ๔ กราบ ท้าวถึงเพญเดือน ๖
เปนสองเดือน ด้วยกรรดงงนี้ ชื่อว่าคิมหรรตรดู ด้วยอัฏว่าที่ร้อนกระ วน วาย
เหตุเปนปริศาหสไมย ๗ อนึ่งกำ+หนดตั้งแต่แรมค่ำ + หนึ่งเดือน ๖ กราบท้าวไปถึงเพญ

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๙-๕๐

แลฤดู ๖ นั้นคือเหมันตฤดู ๑ คือคิมหัตะฤดู ๑ คือวสันตฤดู ๑ เป็น ๓ ฤดู
ดังนี้ ๗ อันลักษณะ ๖ ฤดูนั้น คือแบ่งออกมาแต่ฤดูทั้ง ๓ ที่กำหนดไว้ใน
เป็นฤดูละ ๔ เดือน ๔ เดือนนั้น ปันออกฤดูละ ๒ เดือน ๒ เดือน จึงเป็น ๖ ฤดู
ด้วยกัน คือคิมหันฤดู ๑ วัสสานฤดู ๑ เป็นฤดูร้อน ๒ ฤดูดังนี้คือวัส-

สันตฤดู ๑ สรทฤดู ๑ เป็นฤดูฝน ๒ ฤดู ดังนี้ คือเหมันตฤดู ๑ ศิศิรฤดู ๑ เป็น
ฤดูหนาว ๒ ฤดูดังนี้ ๗ อนึ่งกำหนดแต่แรมค่ำหนึ่งเดือน ๔ ตราบเท่าถึงเพ็ญเดือน ๖
เป็นสองเดือนด้วยกันดังนี้ ชื่อว่าคิมหันตฤดู ด้วยอรรถว่าที่ร้อนกระวนกระวาย
เหตุเป็นปริศาหสไมย ๗ อนึ่งกำหนดตั้งแต่แรมค่ำหนึ่งเดือน ๖ ตราบเท่าไปถึงเพ็ญ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

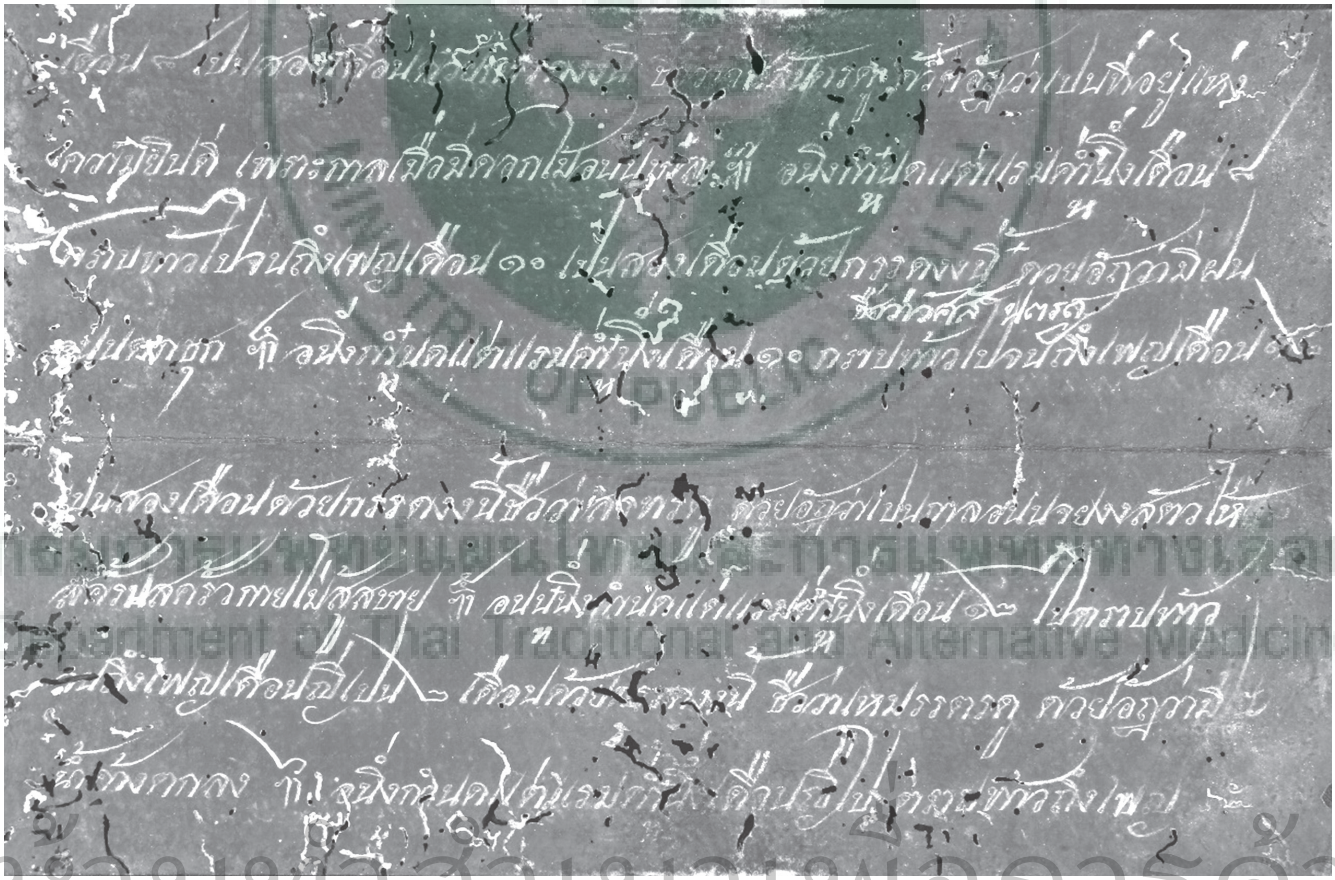
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๑-๕๒

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๑-๕๒

เดือน ๘ เป็น ๒ เดือน ด้วยกรรดงงนี้ ชื่อว่าวสันตรดูด้วยอัฏว่าเปนที่แห่ง
ความยินดี เพราะกาลเมือมีดอกไม้อนนบาล ฺ๓ฺ อนึ่งกำ+หนดแต่แรกค่ำห+นึ่งเดือน ๘
กราบท้าวไปจนถึงเพญเดือน ๑๐ เป็นสองเดือนด้วยกรรดงงนี้ + ชื่อว่าวัศสานตรดู ด้วย อัฏว่ามีฝน
อนนตกชุก ฺ๔ฺ อนึ่งกำ+หนดแต่แรมค่ำห+นึ่งเดือน ๑๐ กราบท้าวไปจนถึงเพญเดือน ๑๒

เปนสองเดือนด้วยกรรดงงนี้ชื่อว่าสรทรดู ด้วยอัฏว่าเปนกาลอนนจยงงสัตว์ให้
สครั้นสครั้วกายไม่สู้สบาย ฺ๕ฺ อนน+หนึ่งกำนดแต่แรมค่ำห+นึ่งเดือน ๑๒ ไปกราบท้าว
จนถึงเพญเดือนญีเปน ๒ เดือนด้วยกรรดงงนี้ ชื่อว่าเหมรรตรดู ด้วยอัฏว่ามี
น้ำค้างตกลง ฺ๖ฺ อนึ่งกำนดแต่แรมค่ำ+หนึ่งเดือนญีไป กราบท้าวถึงเพญ

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๕๑-๕๒

เดือน ๘ เป็น ๒ เดือน ด้วยกันดังนี้ ชื่อว่าวสันตฤดูด้วยอรรถว่าเป็นที่แห่ง
ความยินดีเพราะกาลเมื่อมีดอกไม้อันบาน ฺ๓ฺ อนึ่งกำหนดแต่แรกค่ำหนึ่งเดือน ๘
ตราบเท่าไปจนถึงเพ็ญเดือน ๑๐ เป็นสองเดือนด้วยกันดังนี้ ชื่อว่าวัสสานฤดู ด้วยอรรถว่า
มีฝนอันตกชุก ฺ๔ฺ อนึ่งกำหนดแต่แรมค่ำหนึ่งเดือน ๑๐ ตราบเท่าไปจนถึงเพ็ญเดือน ๑๒

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

เป็นสองเดือนด้วยกันดังนี้ ชื่อว่าสรทฤดู ด้วยอรรถว่าเป็นกาลอันจะยังสัตว์ให้
สะครั้นสะครั้วกายไม่สู้สบาย ฺ๕ฺ อันหนึ่งกำหนดแต่แรมค่ำหนึ่งเดือน ๑๒ ไปตราบเท่า
จนถึงเพ็ญเดือนยี่เป็น ๒ เดือน ด้วยกันดังนี้ ชื่อว่าเหมันตฤดู ด้วยอรรถว่ามี
น้ำค้างตกลง ฺ๖ฺ อนึ่งกำหนดแต่แรมค่ำหนึ่งเดือนยี่ไป ตราบเท่าถึงเพ็ญ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

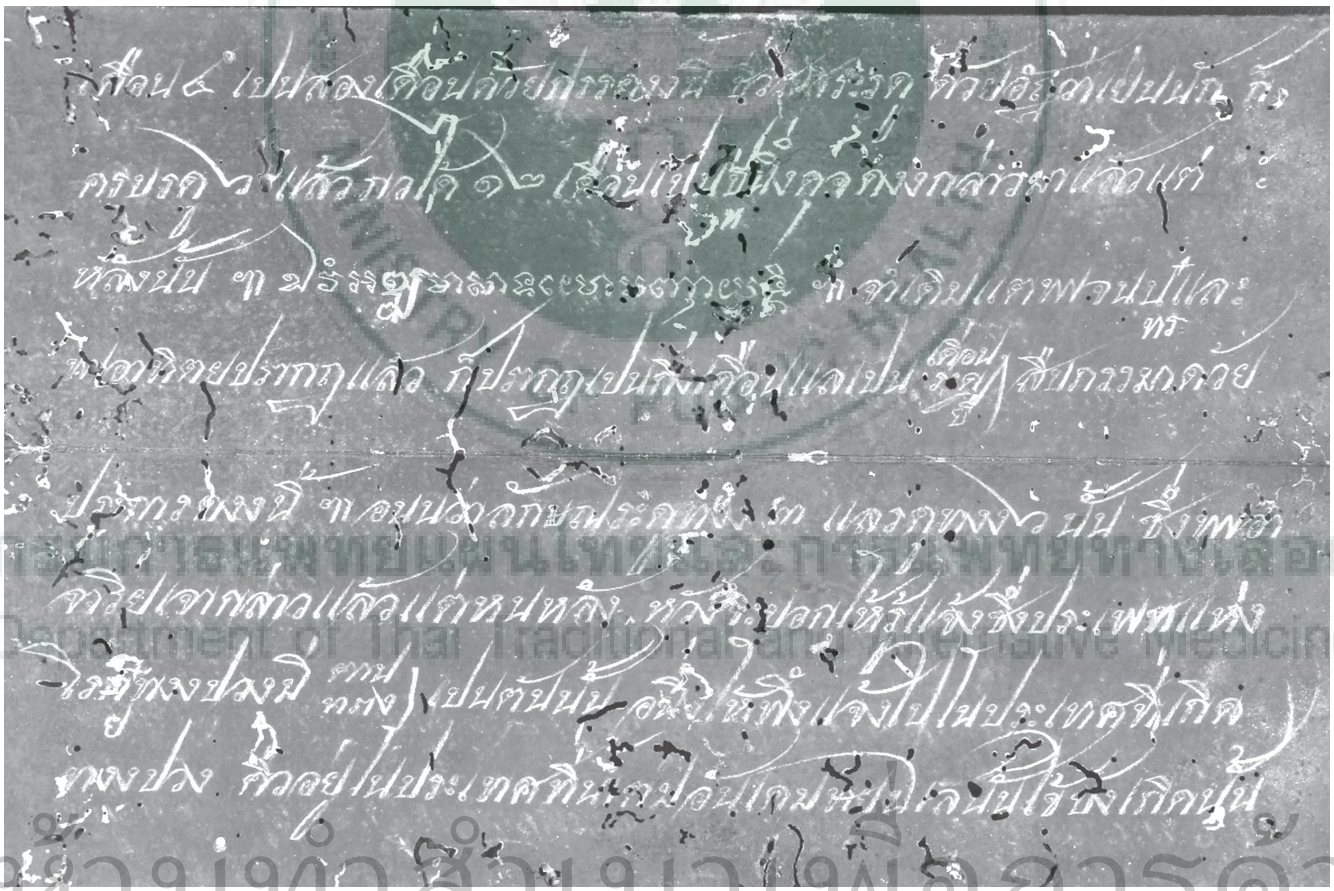
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๓-๕๔

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๓-๕๔

เดือน ๔ เปนสองเดือนด้วยกรรดงงนี้ชื่อว่าสสิรรดู ด้วยอัฏว่าเยนนักก็ครบรดู ๖ แล้วภอได้ ๑๒ เดือนเปนปี+หนึ่งดุจดงงกล่าวมาแล้วแต่หลังนั้น ฑ เอวๆ อฑฺฒมาสา ทเหมญญยนฺติ ฑ จำเดิมแต่พรจนน+ทรและพรอาทิตยปรากฏแล้ว ก็ปรากฏเป็นกึ่งเดือนแล เดือน/ระดู/ปี เปน สืบกรรมาด้วย

ประการดงงนี้ ฑ อนนว่าลักษณระดูทงง ๓ แลรดูทงง ๖ นั้น ซึ่งพรอาจาริยเจ้ากล่าวแล้วแต่หนหลัง หวังจะบอกให้รู้แจ้งซึ่งประเพทแห่งโรค+ยทงงปวงมี ตาล/ทราง เปนต้นนั้น อนึ่งให้ฟังแจ้งไปในประเทศที่เกิดทงงปวง คืออยู่ในประเทศที่น้ำตมอันเคมชายฉเลนั้นไข้บังเกิดนั้น

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๓-๕๔

เดือน ๔ เป็นสองเดือนด้วยกันดังนี้ชื่อว่าศิศิรฤดู ด้วยอรรถว่าเย็นนักก็ครบฤดู ๖ แล้วพอได้ ๑๒ เดือน เป็นปีหนึ่งดุจดังกล่าวมาแล้วแต่หลังนั้น ฑ เอวๆ อฑฺฒมาสารทเหมญญยนฺติ ฑ จำเดิมแต่พระจันทร์และพระอาทิตย์ปรากฏแล้ว ก็ปรากฏเป็นกึ่งเดือนแลเป็นเดือน เป็นฤดู เป็นปี สิบกันมาด้วย

ประการดังนี้ ฑ อันว่าลักษณะฤดูทั้ง ๓ แลฤดูทั้ง ๖ นั้นซึ่งพระอาจารย์เจ้ากล่าวแล้วแต่หนหลัง หวังจะบอกให้รู้แจ้งซึ่งประเภทแห่งโรคทั้งปวงมีตาน มีชางเป็นต้นนั้น อนึ่งให้พึงแจ้งไปในประเทศที่เกิดทั้งปวง คืออยู่ในประเทศน้ำตมอันเค็มชายทะเลนั้นไข้บังเกิดนั้น

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

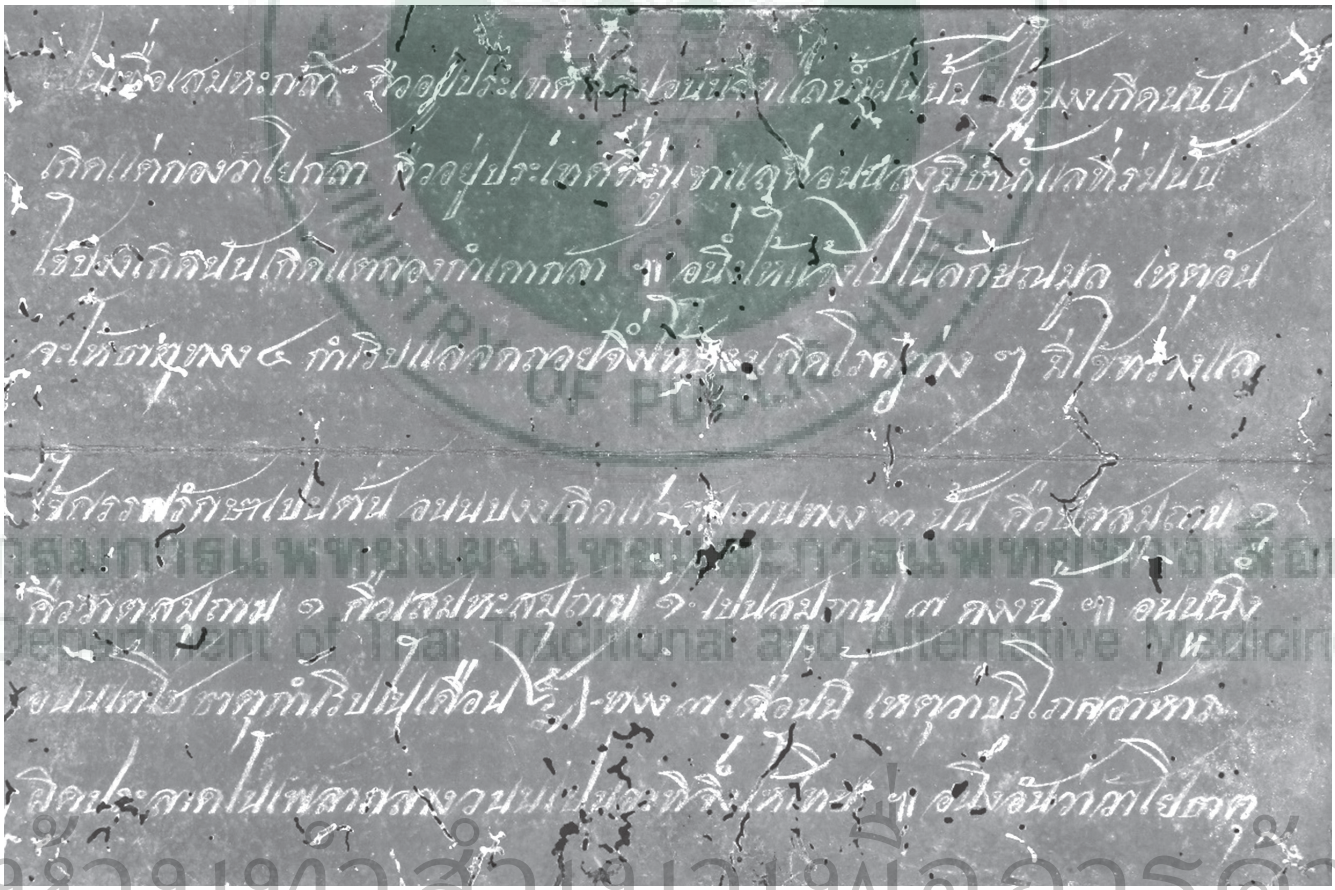
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๕-๕๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๕-๕๖

ในเพื่อเสมหะกล้า คืออยู่ประเทศน้ำตมอนนจืดแลน้ำฝนนั้น ไข้บงเกิดน้นน
เกิดแต่กองวาโยกล้า คืออยู่ประเทศที่ภูเขาแลที่อันสูงมีป่าน้ำแลที่ร่มนั้น
ไข้บงเกิดน้นเกิดแต่กองกำเดากล้า ฯ อนึ่งให้แจ้งไปในลักษณมูล เหตุอัน
จะให้ธาตุทงง ๔ กำเริบแลลดถอยจึงให้บงงเกิดโรค+ยต่างๆ มีไข้ทรางแล

ไข้ครรพรักษาเปนต้น อนนบงงเกิดแต่สมุถานทงง ๓ นั้น คือปิตสมุถาน ๑
คือวาตสมุถาน ๑ คือเสมหะสมุถาน ๑ เปนสมุถาน ๓ ดงงนี้ ฯ อนน+หนึ่ง
อนนเตโชธาตุกำเริบในเดือน ๕ ๖ ๗ ทงง ๓ เดือนนี้ เหตุว่าบริ โภคอาหาร

ผิดประลาดในเพลากลางวนนเปนอาทิจึงให้โทษ ฯ อนึ่งอันว่าวาโยธาตุ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๕-๕๖

ในเสมหะกล้า คืออยู่ประเทศน้ำตมอันจืดแลน้ำฝนนั้นไข้บังเกิดนั้น
เกิดแต่กองวาโยกล้า คืออยู่ประเทศที่ภูเขาแลที่อันสูงมีป่าน้ำแลที่ร่มนั้น
ไข้บังเกิดนั้นแต่กองกำเดากล้า ฯ อนึ่งให้แจ้งไปในลักษณะมูล เหตุอัน
จะให้ธาตุทั้ง ๔ กำเริบแลลดถอยจึงให้บังเกิดโรคต่าง ๆ มีไข้ซางแล

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ไข้ครรภ์รักษาเป็นต้นอันบังเกิดแต่ สมุฏฐานทั้ง ๓ คือ ปิตตะสมุฏฐาน ๑
คือวาตะสมุฏฐาน ๑ คือ เสมหะสมุฏฐาน ๑ เป็นสมุฏฐาน ๓ ดังนี้ ฯ อันหนึ่ง
อันว่าเตโชธาตุกำเริบในเดือน ๕ เดือน ๖ เดือน ๗ ทั้ง ๓ เดือนนี้ เหตุว่าบริโภคอาหาร
ผิดประหลาดในเพลากลางวันเป็นอาทิจึงให้โทษ ฯ อนึ่งอันว่าวาโยธาตุ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

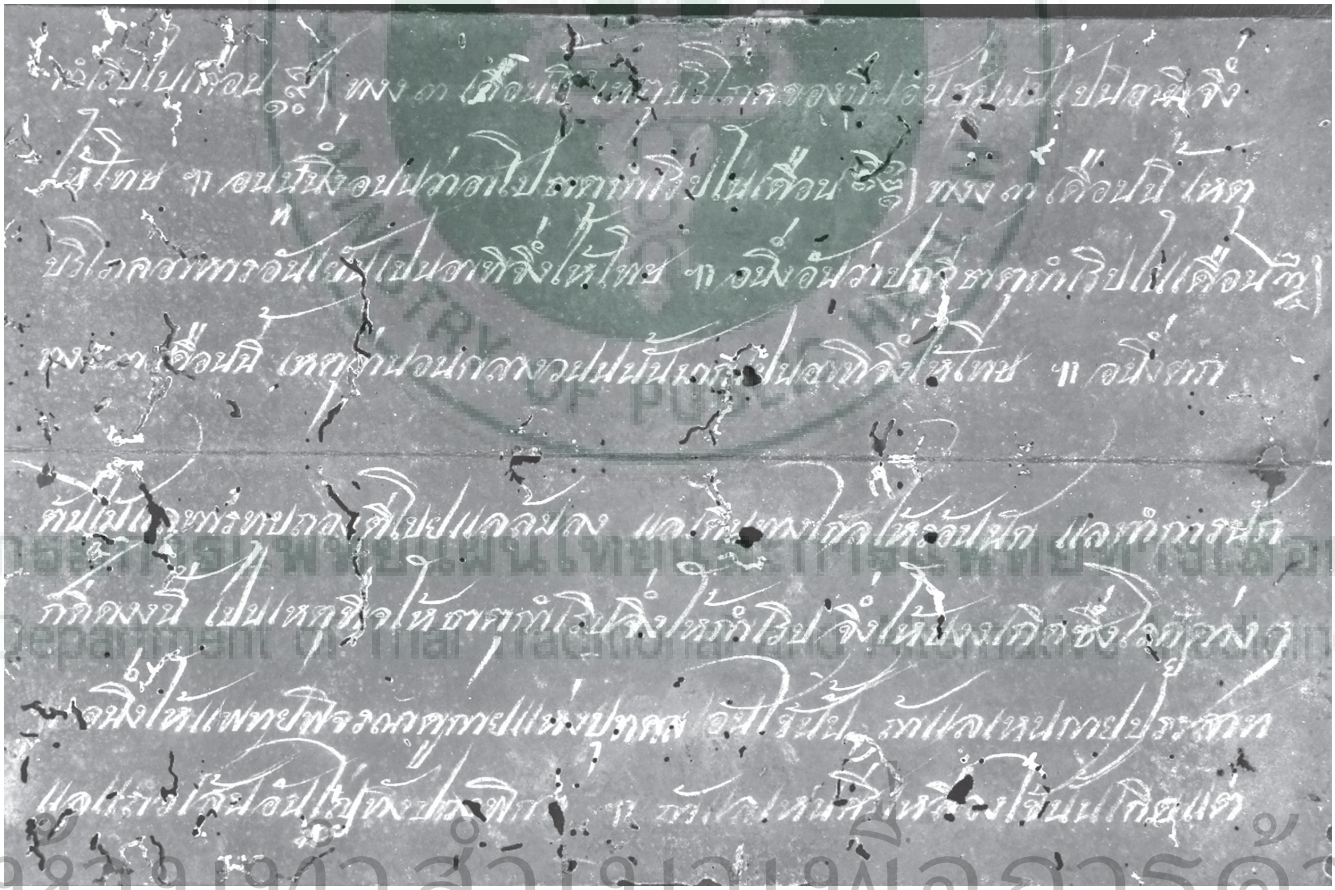
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๗-๕๘

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๗-๕๘

กำเริบในเดือน ๘ ๙ ๑๐ ทงง ๓ เดือนนี้เหตุบริโภคของกินอันชุมมันเป็นอาทิจึง

ให้โทษ ๗ อนน+หนึ่งอนนว่าอาโปธาตุกำเริบในเดือน ๑๑ ๑๒ ๑ ทงง ๓ เดือนนี้เหตุบริโภคอาหารอันเย็นเปนอาทิจึงให้โทษ ๗ อนึ่งอันว่าปถวีธาตุกำเริบในเดือน ๒ ๓ ๔ ทงง ๓ เดือนนี้ เหตุว่านอนกลางวนนนั้นมากเป็นอาทิจึงให้โทษ ๗ อนึ่งตก

ต้นไม้แลท่ารทุบถองตีโบยแลล้มลง แลเดินทางไกลให้ร้อนนัก แลทำการนักก็ดีดงงนี้ เปนเหตุที่จให้ธาตุกำเริบ จึ่งให้กำเริบ จึ่งให้บงงเกิดซึ่งโรค+ยต่างๆ อนึ่งให้แพทยพิจรณาดูกายแห่งบุทคล อันไข้นั้นถ้าแลเหนกายประสาทแลแถวเส้นอันใ+หญ่ทังปวงพิการ ๗ ถ้าแลเหนศรีเหลืองไข้นั้นเกิดแต่

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๗-๕๘

กำเริบในเดือน ๘ เดือน ๙ เดือน ๑๐ ทั้ง ๓ เดือนนี้เหตุบริโภคของกินอันชุ่มมันเป็นอาทิจึงให้โทษ ๗ อันหนึ่งอันว่าอาโปธาตุกำเริบในเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ เดือน ๑ ทั้ง ๓ เดือนนี้เหตุบริโภคอาหารอันเย็นเป็นอาทิจึงให้โทษ ๗ อนึ่งอันว่าปถวีธาตุกำเริบในเดือน ๒ เดือน ๓ เดือน ๔ ทั้ง ๓ เดือนนี้ เหตุว่านอนกลางวันนั้น มากเป็นอาทิจึงให้โทษ ๗ อนึ่งตก

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ต้นไม้แลท่านทุบถองตีโบยแลล้มลง แลเดินทางไกลให้ร้อนนัก แลทำการนักก็ดีดังนี้ เป็นเหตุที่จะให้ธาตุกำเริบ จึงให้กำเริบจึงให้บังเกิดซึ่งโรคต่าง ๆ ๗ อนึ่งให้แพทย์พิจารณาดูกายแห่งบุคคล อันไข้นั้นถ้าแลเห็นกายประสาทแลแถวเส้นอันใหญ่ทั้งปวงพิการ ๗ ถ้าแลเห็นสีเหลืองไข้นั้นเกิดแต่

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๙-๖๐

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๙-๖๐

กองดีแลกำเดาให้โทษ ถ้าเหนษรีขาวไข้นั้นเกิดแต่กองเสมหะให้โทศ ๗๐ ถ้าเหนษรีแดงไข้นั้นเกิดแต่กองโลหิตให้โทศ ๗ ถ้าเหนษรีเขยิวไข้นั้นเกิดแต่กองวาโยให้โทษ ๗ ถ้าเหนษรีดำไข้นั้นเกิดแต่กองกำเดาให้โทษ ๗๐

ถ้าเหน { ดำ / แดง / ขาว / เหลือง } เจือกรรไข้นั้นที่เหนคือปถวีให้โทศ ๗ อนึ่งอาโปธาตุ

กำเริบนั้นกำเริบแต่กองเสมหะสมุฐานให้เปนเหตุ อนึ่งอนนว่ากำเดาแลดี แลโลหิตกำเริบนั้นกำเริบแต่เตโชธาตุ เตโชธาตุกำเริบแต่กองปิตะสมุฐานให้เปนเหตุ ๗ หนึ่งวาโยธาตุกำเริบนั้นกำเริบแต่กองวาโยสมุฐาน

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๕๙-๖๐

กองดีแลกำเดาให้โทษ ถ้าเห็นสีขาวไข้เกิดแต่กองเสมหะให้โทษ ๗๐ ถ้าเห็นสีแดงไข้นั้นเกิดแต่กองโลหิตให้โทษ ๗ ถ้าเห็นสีเขียวไข้นั้นเกิดแต่กองวาโยให้โทษ ๗ ถ้าเห็นสีดำไข้นั้นเกิดแต่กองกำเดาให้โทษ ๗๐

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ถ้าเห็นดำ เห็นแดง เห็นขาว เห็นเหลือง เจือกันไข้นั้นที่เห็นคือปถวีให้โทษ ๗ อนึ่ง อาโปธาตุกำเริบนั้นกำเริบแต่กองเสมหะสมุฏฐานให้เป็นเหตุ อนึ่งอันว่ากำเดาแลดีแลโลหิตกำเริบนั้นกำเริบแต่เตโชธาตุ เตโชธาตุกำเริบแต่กองปิตตะสมุฏฐานให้เป็นเหตุ ๗ หนึ่งวาโยธาตุกำเริบแต่กองวาโยสมุฏฐาน

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

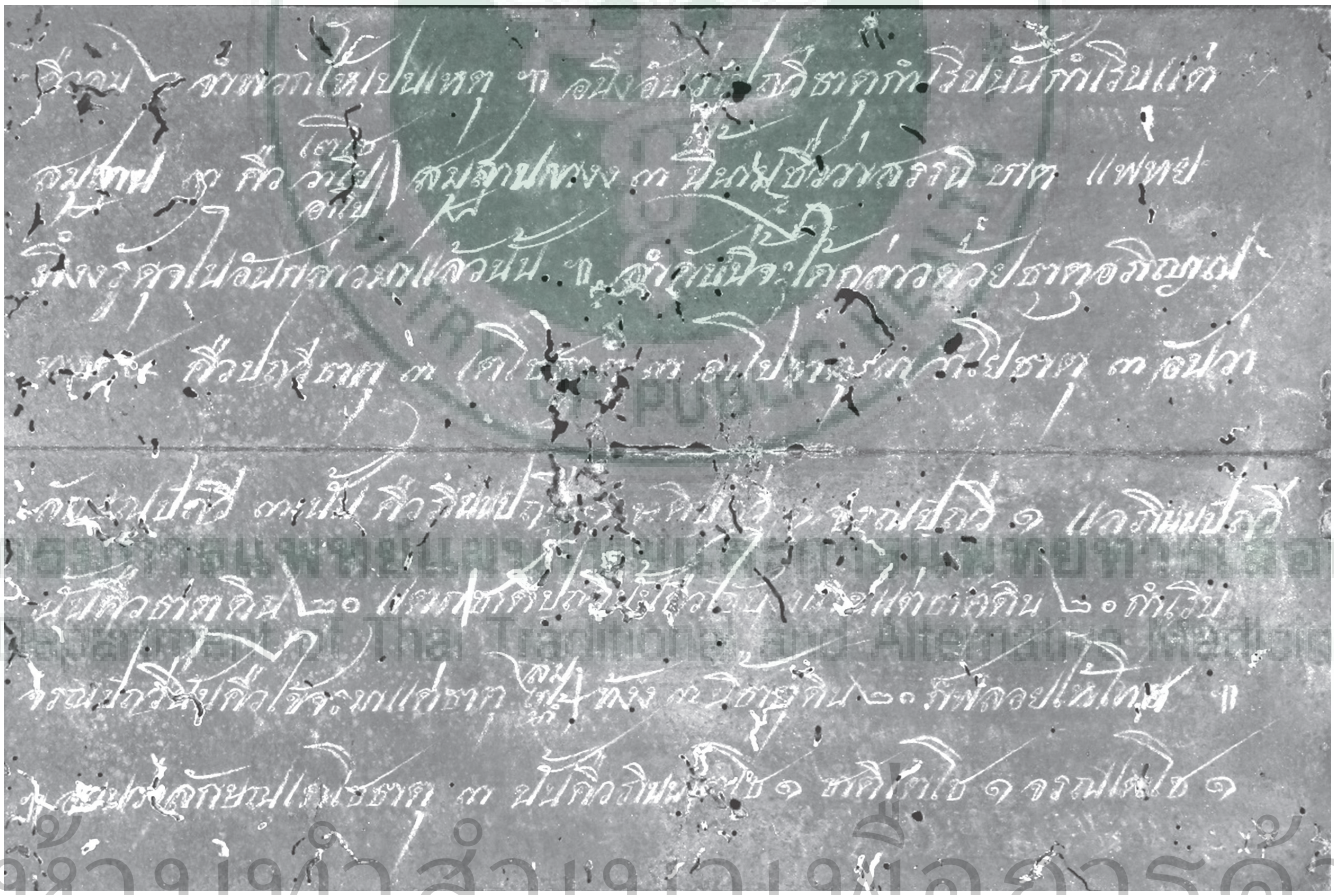
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๑-๖๒

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๑-๖๒

คือ ลม ๖ จำพวกให้เปนเหตุ ฯ อนึ่งอันว่าปถวีธาตุกำเริบนั้นกำเริบแต่

กองสมุฐาน ๓ คือ เตโช วาโย อาโป } เสมุฐานทงง ๓ นี้นามชื่อว่าสรรนิบาต แพทย

พึงงรู้ดุจในอันกล่าวมาแล้วนั้น ฯ ลำดับนี้จะได้กล่าวด้วยธาตุอภิญาณ (ทงง ๔) คือปถวีธาตุ ๓ เตโชธาตุ ๓ อาโปธาตุ ๓ วาโยธาตุ ๓ อันว่า

ลักษณปถวี ๓ นั้นคือภินนปถวี ๑ ชาติปถวี ๑ จรณปถวี ๑ แลภินนปถวี นั้นคือธาตุดิน ๒๐ แตก ชาติปถวีนั้นคือ ไข้บงงเกิดแต่ธาตุดิน ๒๐ กำเริบ

จรณปถวี นั้นคือไข้จรมาแต่ธาตุ ลม ไฟ น้ำ } ทั้ง ๓ นี้ ธาตุดิน ๒๐ ก็พลอยให้โทศ ฯ

อนนว่าลักษณเตโชธาตุ ๓ นั้นคือภินนะเตโช ๑ ชาติเตโช ๑ จรณเตโช ๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๑-๖๒

คือลม ๖ จำพวกให้เป็นเหตุ ฯ อนึ่งอันว่า ปถวีธาตุกำเริบนั้นกำเริบแต่ กองสมุฏฐาน ๓ คือ เตโชสมุฏฐาน วาโยสมุฏฐาน อาโปสมุฏฐาน ทั้ง ๓ นี้นามชื่อว่า สันนิบาต แพทย์

พึงรู้ดุจนัยอันกล่าวมาแล้วนั้น ฯ ลำดับนี้จะกล่าวด้วยธาตุอภิญญาณ ทั้ง ๔ คือ ปถวีธาตุ ๓ เตโชธาตุ ๓ อาโปธาตุ ๓ วาโยธาตุ ๓ อันว่า ลักษณะปัถวีธาตุ ๓ นั้นคือภินนปถวี ๑ ชาติปถวี ๑ จรณปถวี ๑ แลภินนปถวี นั้นคือธาตุดิน ๒๐ แตก ชาติปถวีนั้นคือ ไข้บังเกิดแต่ธาตุดิน ๒๐ กำเริบ จณณปถวี นั้นคือไข้จรมาแต่ ธาตุลม ธาตุไฟ ธาตุน้ำ ทั้ง ๓ นี้ ธาตุดิน ๒๐ ก็พลอยให้โทษ ฯ อันว่าลักษณะเตโชธาตุ ๓ นั้น คืออภินนเตโช ๑ ชาติเตโช ๑ จรณเตโช ๑

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

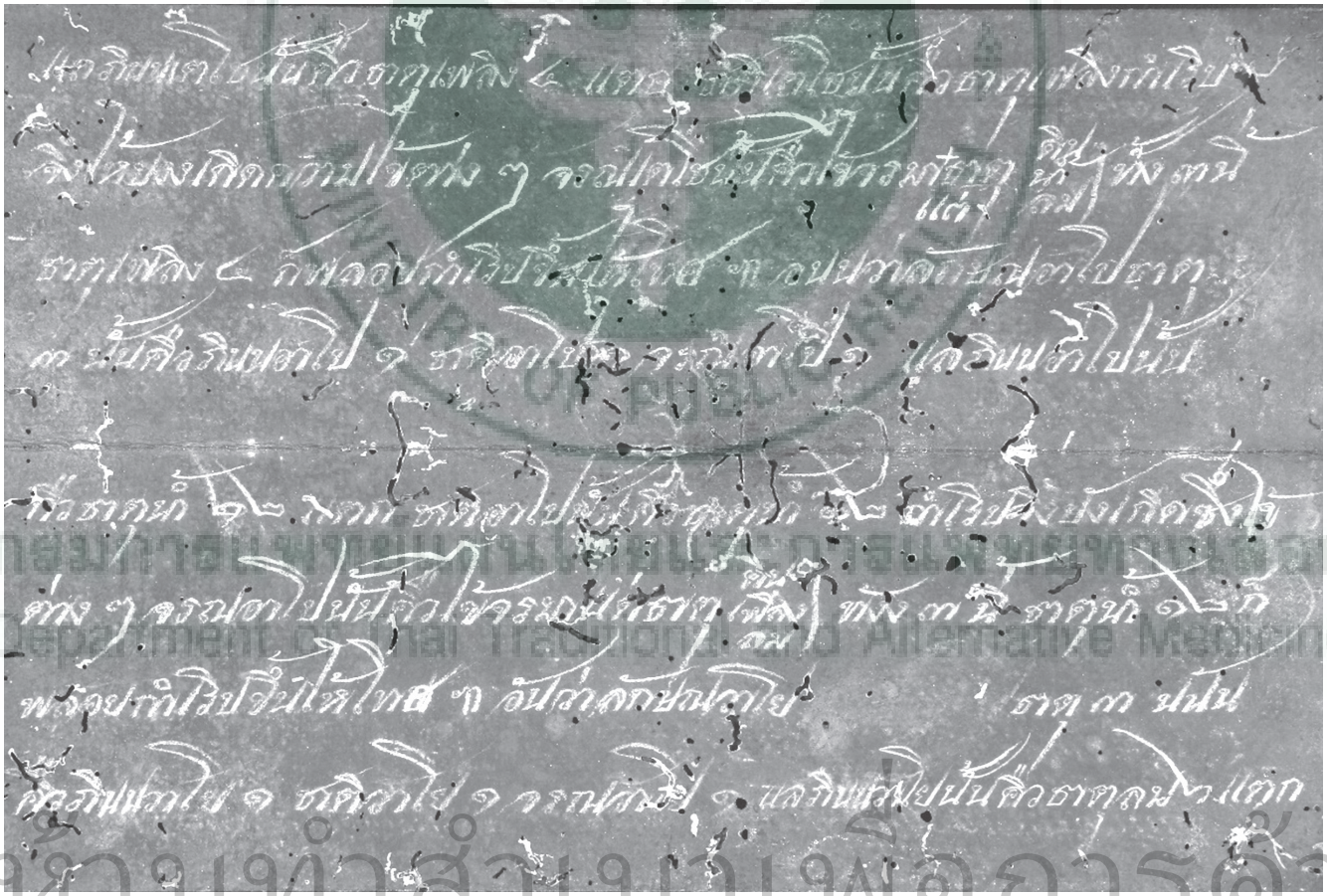
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๓-๖๔

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๓-๖๔

แลภินนเตโชนั้นคือธาตุเพลิง ๔ แตก ชาติเตโชนั้นคือ ธาตุเพลิงกำเริบ
จึงให้บงเกิดความไข้ต่างๆ จรณเตโชนั้นคือไข้จรมา+แต่ธาตุ { ดิน / น้ำ / ลม } ทั้ง ๓ นี้
ธาตุเพลิง ๔ ก็พลอยกำเริบขึ้นให้โทศ ๗ อนนว่าลักษณอาโปธาตุ
๓ นั้นคือ ภินนอาโป ๑ ชาติอาโป ๑ จรณอาโป ๑ แลภินนอาโปนั้น

คือธาตุน้ำ ๑๒ แตก ชาติอาโปนั้นคือธาตุน้ำ ๑๒ กำเริบจึงบังเกิดซึ่งไข้
ต่างๆ จรณอาโปนั้น คือไข้จรมาแต่ธาตุ { ดิน / เพลิง / ลม } ท้ง ๓ นี้ ธาตุน้ำ ๑๒ ก็
พลอยกำเริบขึ้นให้โทศ ๗ อันว่าลักษณวาโย ธาตุ ๓ นี้นนน
คือภินนวาโย ๑ ชาติวาโย ๑ จรณวาโย ๑ แลภินนวาโยนั้นคือธาตุลม ๖ แตก

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๓-๖๔

แลภินนเตโชนั้นคือธาตุเพลิง ๔ แตก ชาติเตโชนั้นคือ ธาตุเพลิงกำเริบ
จึงให้บังเกิดความไข้ต่างๆ จรณเตโชนั้นคือไข้จรมาแต่ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ทั้ง ๓ นี้
ธาตุเพลิง ๔ ก็พลอยกำเริบขึ้นให้โทษ ๗ อันว่าลักษณะอาโปธาตุ
๓ นั้นคือ ภินนอาโป ๑ ชาติอาโป ๑ จรณอาโป ๑ แล ภินนอาโปนั้น

คือธาตุน้ำ ๑๒ แตก ชาติอาโปนั้นคือธาตุน้ำ ๑๒ กำเริบจึงบังเกิดซึ่งไข้
ต่างๆ จรณอาโปนั้น คือไข้จรมาแต่ธาตุดิน ธาตุเพลิง ธาตุลม ทั้ง ๓ นี้ ธาตุน้ำ ๑๒ ก็
พลอยกำเริบขึ้นให้โทษ ๗ อันว่าลักษณะวาโยธาตุ ๓ นี้นั้น
คือภินนวาโย ๑ ชาติวาโย ๑ จรณวาโย ๑ แลภินนวาโยนั้นคือธาตุลม ๖ แตก

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

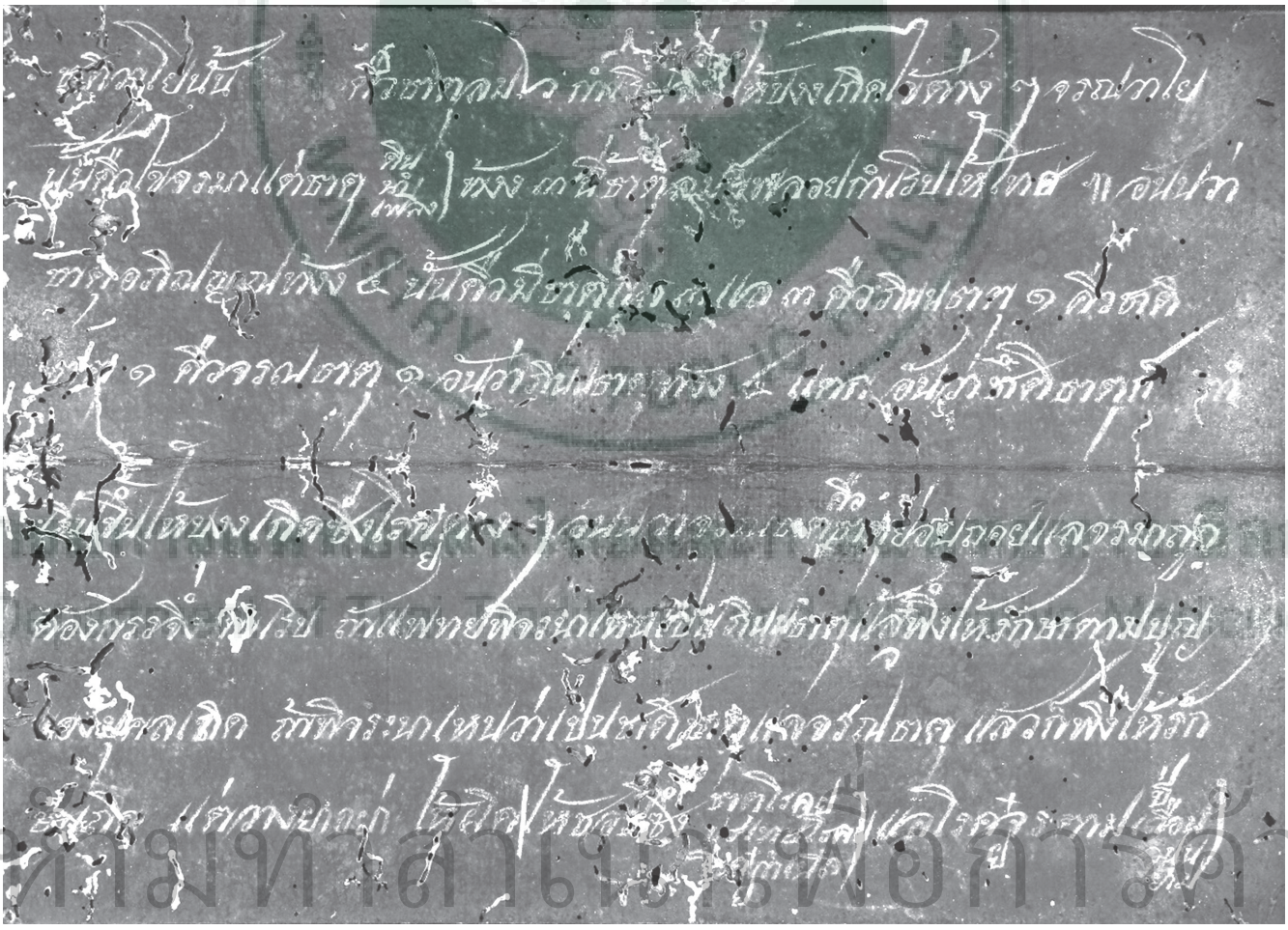
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๕-๖๖

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๕-๖๖

ชาติวาโยนั้น คือธาตุลม ๖ กำเริบจึงให้บงเกิดไข้ต่าง ๆ จรณวาโย นั้นคือไข้จรมาแต่ธาตุ { ลม / น้ำ / เพลิง } ทั้ง ๓ นี้ธาตุลมก็พลอยกำเริบให้โทศ ๗ อันนว่า ธาตุอภิญญาณทั้ง ๔ นั้นคือมีธาตุแล ๓ แล ๓ คือ ภินนธาตุ ๑ คือชาติ ธาตุ ๑ คือจรณธาตุ ๑ อันว่าภินนธาตุทั้ง ๔ แตก อันว่าชาติธาตุก็ กำ

เริบขึ้นให้บงงเกิดซึ่งโรค+ยต่างๆ อนนว่าจรณธาตุ+คือธาตุอันถอยแลจรมาถูก ต้องกรรจึงกำเริบ ถ้าแพทยพิจรนาเหนเป็นภินนธาตุแล้+วพึงให้รักษาตามบู+ญ ของบุคลเถิด ถ้าพิจาระนาเหนว่าเปนชาติธาตุแลจรณธาตุแล้วก็พึงให้รัก ษาเถิด แต่วางยาอย่า ให้ผิดให้ชอบซึ่ง { ชาติโรคย / ประเทษโรคย / โรค+ยกำเนิด } แลโรค+ยจรตาม { ปี / เดือน / วนน / ยาม }

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๕-๖๖

ชาติวาโยนั้น คือธาตุลม ๖ กำเริบจึงให้บังเกิดไข้ต่าง ๆ จรณวาโย นั้นคือไข้จรมาแต่ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุเพลิง ทั้ง ๓ นี้ ธาตุลมก็พลอยกำเริบให้โทษ ๗ อันว่า ธาตุอภิญญาณทั้ง ๔ นั้น คือมีธาตุแล ๓ แล ๓ คือ ภินนธาตุ ๑ คือ ชาติ- ธาตุ ๑ คือจนณธาตุ อันว่าภินนธาตุทั้ง ๔ แตก อันว่าชาติธาตุก็กำ-

เริบขึ้นให้บังเกิดซึ่งโรคต่างๆ อันว่าจรณธาตุคือ ธาตุอันถอยแลจรมาถูก ต้องกันจึงกำเริบ ถ้าแพทย์พิจารณาเห็นเป็นภินนธาตุแล้วพึงให้รักษาตามบุญ ของบุคคลเถิด ถ้าพิจารณาเห็นว่าเป็นชาติธาตุแลจรณธาตุแล้วก็พึงให้รัก- ษาเถิด แต่วางยาอย่าให้ผิดให้ชอบซึ่งชาติโรค ซึ่งประเทศโรค ซึ่งโรคกำเนิด แลโรคจร ตามปี ตามเดือน ตามวัน ตามยาม

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

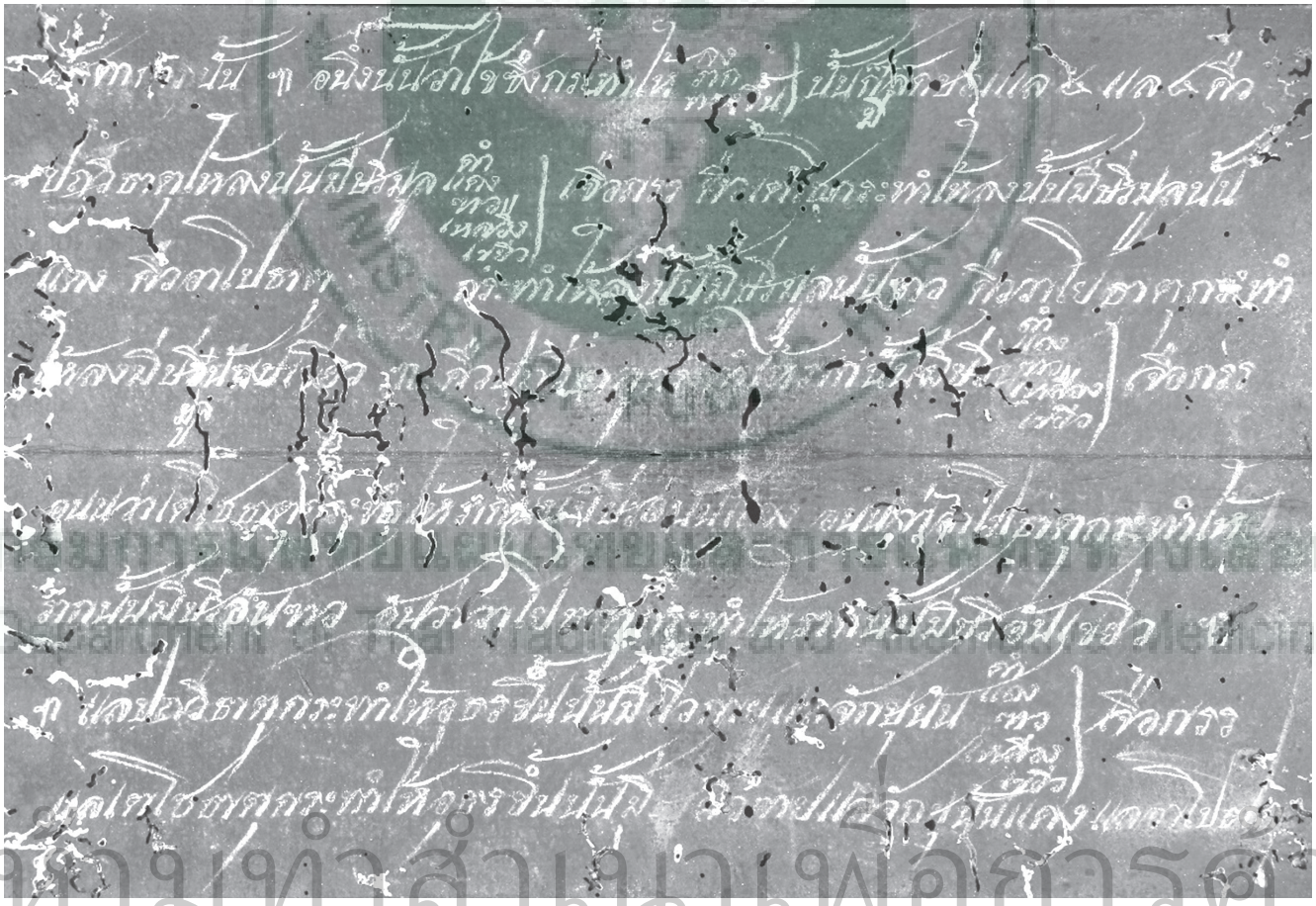
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๗-๖๘

กรมทำสำเนาเพื่อการศึกษา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๗-๖๘

(ตาม) การนั้น ฯ อนึ่งนั้นว่าไข้ซึ่งกระทำให้ ลง ราก ท้องขึ้น นั้นก็+มีลักษณแล ๔ แล ๔ คือ

ปถวีธาตุให้ลงนั้นมีษรีมูล ดำ แดง ขาว เหลือง เขียว เจือกรร คือเตโชกระทำให้ลงนั้นมีษรีมูลนั้น

แดง คืออาโปธาตุกระทำให้ลงนั้นมีมูลษรีขาวคือวาโยธาตุกระทำ ให้ลงนั้นมีษรี+มูลนั้นเขยิว ฯ คือปถวีธาตุกระทำไห้รากนั้นมีษรี ดำ แดง ขาว เหลือง เขยิว เจือกรร

อนนว่าเตโชธาตุกระทำให้รากนั้นมีษรีอนนแดง อันว่าอาโปธาตุกระทำให้ รากนั้นมีษรีอันขาว อันว่าวาโยธาตุธาตุกระทำให้รากนั้นมีสีอันเขยิว ฯ แลปถวีธาตุกระทำให้อุธรขึ้นนั้นมี ผิวกายแลจักษุนัน ดำ แดง ขาว เหลือง เขยิว เจือกรร

แลเตโชธาตุกระทำให้อุธรขึ้นนั้นมี ผิวกายแลจักษุนั้นแดงแลอาโปธาตุ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๗-๖๘

ตามกาลนั้น ฯ อนึ่งนั้นว่าไข้ซึ่งกระทำให้ลง ให้ราก ให้ท้องขึ้น นั้นก็มีลักษณะแล ๔ แล ๔ คือ ปถวีธาตุให้ลงนั้นมีสี มูลดำ มูลแดง มูลขาว มูลเหลือง มูลเขียว เจือกันคือเตโชธาตุกระทำ ทำให้ลงนั้นมีสีมูลนั้น
แดงคืออาโปธาตุกระทำให้ลงนั้นมีมูลสีขาวคือวาโยธาตุกระทำ
ให้ลงนั้นมีสีมูลนั้นเขียว ฯ คือปถวีธาตุกระทำให้รากนั้นมีสีดำ สีแดง สีขาว สีเหลือง สีเขียว เจือกัน

อันว่าเตโชธาตุกระทำให้รากนั้นมีสีอันแดง อันว่าอาโปธาตุกระทำให้
รากนั้นมีสีอันขาว อันว่าวาโยธาตุธาตุกระทำให้รากนั้นมีสีอันเขียว
ฯ แลปถวีธาตุกระทำให้อุทรขึ้นนั้นมีผิวกายแลจักษุนั้นดำ แดง ขาว เหลือง เขียว เจือกัน
แลเตโชธาตุกระทำให้ท้องขึ้นนั้นมี ผิวกายแลจักษุนั้นแดงแลอาโปธาตุ

ห้ามมิให้สำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

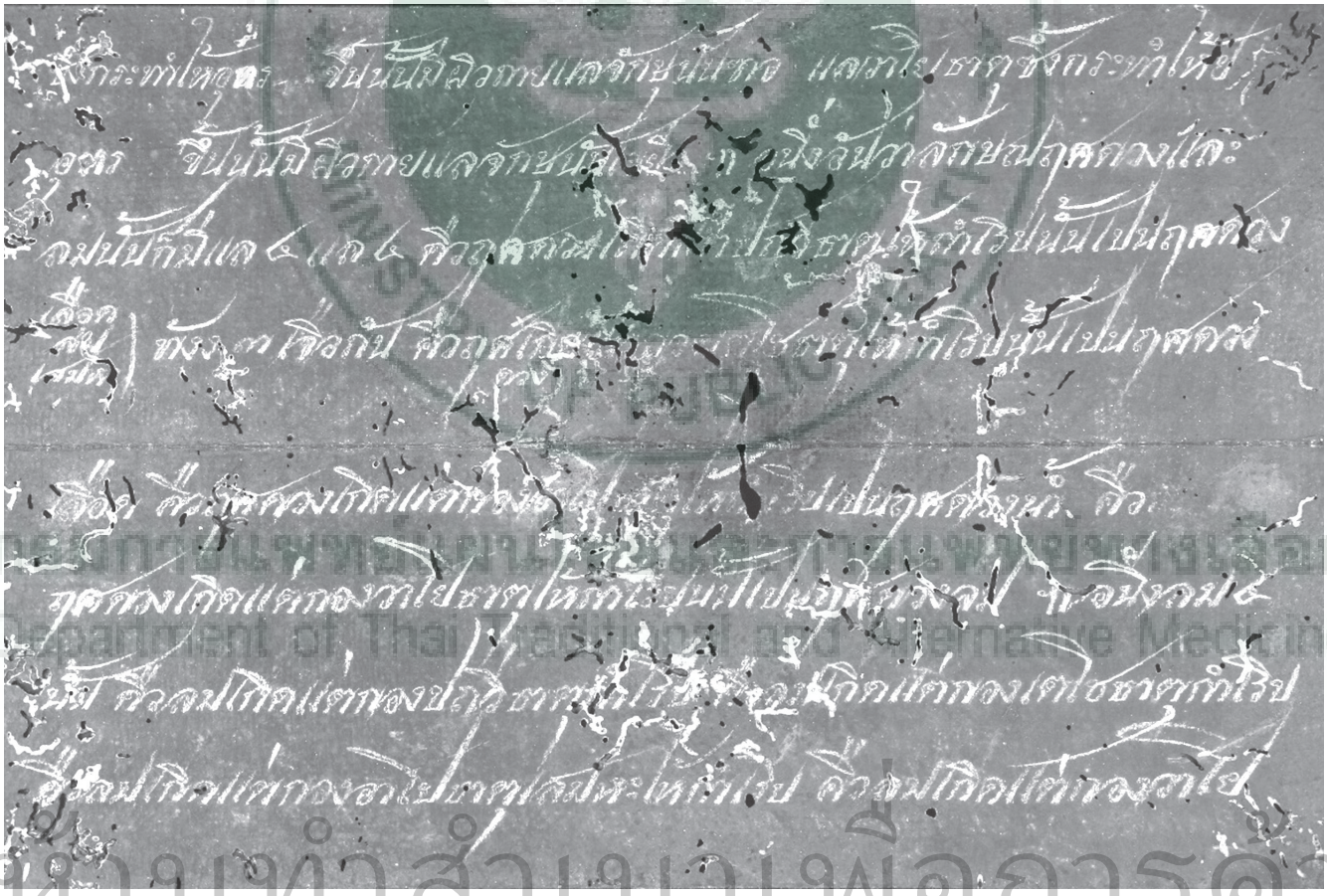
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๙-๗๐

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๙-๗๐

ซึ่งกระทำให้อุทร ขึ้นนั้นมีผิวกายแลจักษุนั้นขาวแลวาโยธาตุซึ่งกระทำไห้ย
อุทร ขึ้นนั้นมีผิวกายแลจักษุนั้นเขยีว ฯ อนึ่งอันว่าลักษณฤศดวงและ
ลมนั้นก็มีแล ๔ แล ๔ คือฤศดวงเกิดแต่กองปถวีธาตุให้กำเริบนั้นเปนฤศดวง
เลือด ลม เสมหะ } ท้ัง ๓ เจือกัน คือฤศดวงเกิดแต่กองเตโชธาตุให้กำเริบนั้นเปนฤศดวง

เลือด คือฤศดวงเกิดแต่กองอาโปธาตุ ให้กำเริบเปนฤศดวงน้ำ คือ
ฤศดวงเกิดแต่กองวาโยธาตุให้กำเริบนั้น เปนฤศดวงลม ฯ อนึ่งลม ๔
นั้น คือลมเกิดแต่กองปถวีธาตุกำเริบ คือลมที่เกิดแต่กองเตโชธาตุกำเริบ
คือลมเกิดแต่กองอาโปธาตุเสมหะให้กำเริบ คือลมเกิดแต่กองวาโย

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๖๙-๗๐

ซึ่งกระทำให้อุทร ขึ้นนั้นมีผิวกายแลจักษุนั้นขาว แลวาโยธาตุซึ่งกระทำให้
อุทร ขึ้นนั้นมีผิวกายแลจักษุนั้นเขียว ฯ อนึ่งว่าลักษณะริดสีดวงและ
ลมนั้นก็มีแล ๔ แล ๔ คือริดสีดวงเกิดแต่กองปถวีธาตุให้กำเริบนั้นเป็นริดสีดวง-
เลือด ริดสีดวงลม ริดสีดวงเสมหะ ทั้ง ๓ เจือกัน คือริดสีดวงเกิดแต่กองเตโชธาตุให้กำเริบ
นั้นเป็นริดสีดวง

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

เลือด คือริดสีดวงที่เกิดแต่กองอาโปธาตุ ให้กำเริบเป็นริดสีดวงน้ำ คือ
ริดสีดวงเกิดแต่กองวาโยธาตุให้กำเริบนั้น เป็นริดสีดวงลม ฯ อนึ่งลม ๔
นั้น คือลมเกิดแต่กองปถวีธาตุกำเริบ คือลมที่เกิดแต่กองเตโชธาตุกำเริบ
คือลมเกิดกองอาโปธาตุเสมหะให้กำเริบ คือลมเกิดแต่กองวาโย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

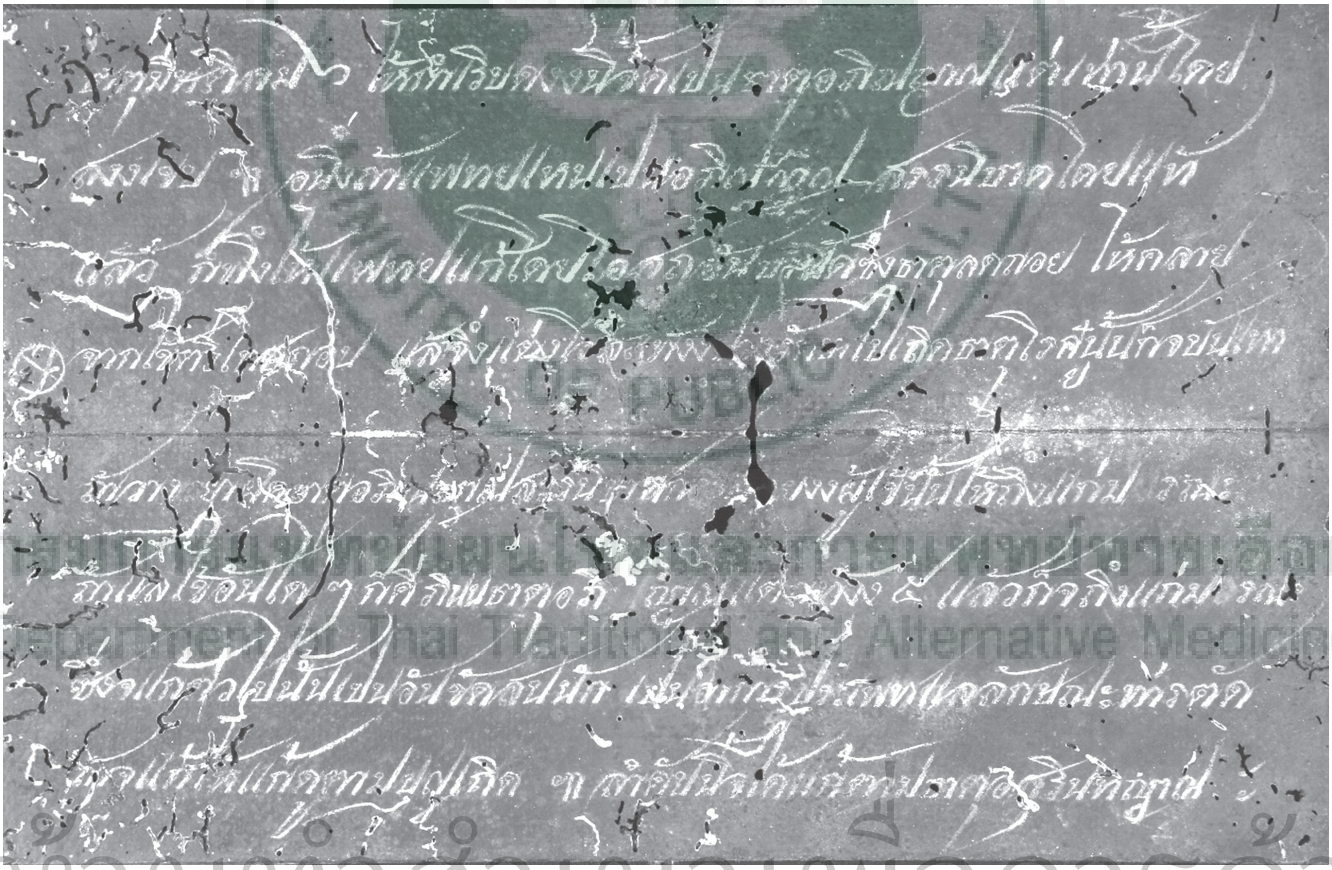
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๑-๗๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

กระทรวงสาธารณสุข

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๑-๗๒

ธาตุมีชาติลม ๖ ให้กำเริบดงงนี้จัดเปนธาตุอภิณญาณแต่ท่านโดย
สงงเขป ฯ อนึ่งถ้าแพทยเหนเปนอภิณญาณ สรรนิบาตโดยแท้
แล้ว ก็พึงให้แพทยแก้โดยโอสถอันบำบัดซึ่งธาตุลดถอย ให้คลาย
จากไข้ตรีโทศก่อน แล้จึ่งแต่งโอสถท้งงปวงรักษาไปเถิดธาตุโรค+ยนั้นก็จบันเทา

ถ้าวางยาผิดธาตุอภิณญาณสรรนิบาตก็(จน) ยงงผู้ไข้นั้นให้ถึงแก่มรณะ
ถ้าแลไข้อันใดๆ ก็ดีภินนธาตุอภิณญาณแตกท้งง ๕ แล้วก็จถึงแก่มรณะ
ซึ่งจแก้ต่อไปนั้นเปนอันขัดสนนัก เปนอาการประเพทแลลักษณะทีจรตัด
ถ้าจแก้ให้แก้ดูตามบญญเถิด ฯ ลำดับนี้จได้แก้ตามธาตุอสุรินทิญาณ

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๗๑-๗๒

ธาตุมีชาติลม ๖ ให้กำเริบดังนี้จัดเป็นธาตุอภิญญาณแต่ท่านโดย
สังเขป ฯ อนึ่งถ้าแพทย์เห็นเป็นอภิญญาณ สันนิบาตโดยแท้
แล้ว ก็พึงให้แพทย์แก้โดยโอสถอันบำบัดซึ่งธาตุลดถอยให้คลาย
จากไข้ตรีโทษก่อน แล้วจึงแต่งโอสถทั้งปวงรักษาไปเถิดธาตุโรคนั้นก็จะบรรเทา

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ถ้าวางยาผิดธาตุอภิญญาณสันนิบาตก็จนยังผู้ไข้นั้นให้ถึงแก่มรณะ
ถ้าแลไข้อันใดๆ ก็ดีภินนธาตุอภิณญาณแตกทั้ง ๕ แล้ว ก็จะถึงแก่มรณะ
ซึ่งจะแก้ต่อไปนั้นเป็นอันขัดสนนัก เป็นอาการประเภทแลลักษณะที่จรตัด
ถ้าจะแก้ให้แก้ดูตามบุญเถิด ฯ ลำดับนี้จะได้แก้ตามธาตุอสุรินทิญาณ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

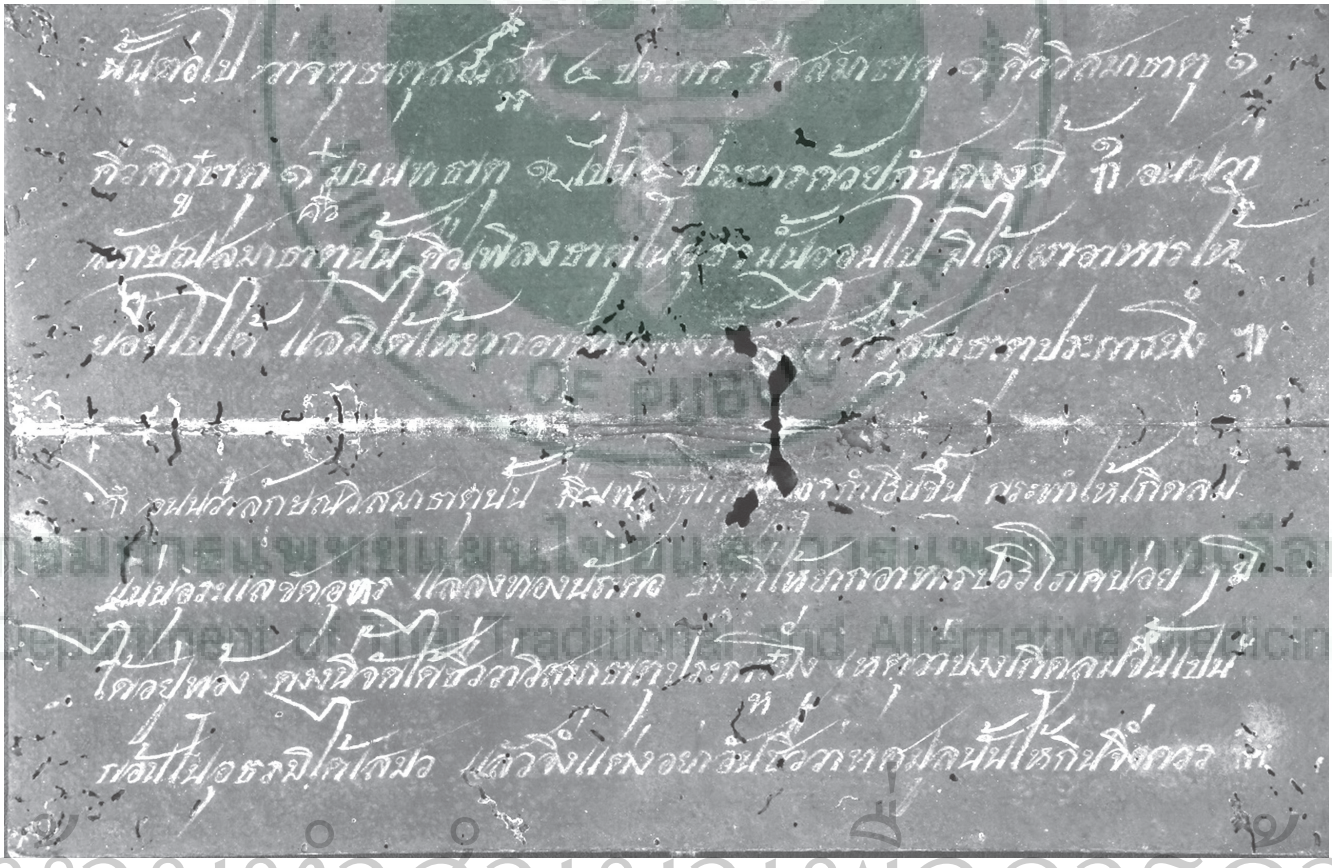
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๓-๗๔

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๓-๗๔

นั้นต่อไปว่าจตุธาตุสมาส+รรพ ๔ ประการ คือสมาธาตุ ๑ คือวิสมาธาตุ ๑ คือติก+ขธาตุ ๑+คือ มนนทธาตุ ๑ เปน ๔ ประการด้วยกันดงงนี้ ๒ อนนว่า ลักษณสมาธาตุนั้น คือเพิลงธาตุในอุธรนั้นออนไป มิได้เผาอาหารให้ยอยไปได้แลมิได้ให้ยากอาหารดงงนี้จึงได้ชื่อ+ว่าสมาธาตุประการนึง๚

๒ ๚ อนนว่าลักษณวิสมาธาตุนั้น คือเพลิงธาตุในอุธรกำเริบขึ้น กระทำให้เกิดลมแน่นอุระแลขัดอุทร แลลงทองนักต่อ บางทีให้ยากอาหารบอริโภคบ่อยๆ มิได้อยู่ทอ้ง ดงงนี้จัดได้ชื่อว่าวิสมาธาตุประการห+นึ่ง เหตุว่าบงงเกิดลมขึ้นเปนก้อนในอุธรมิได้เสมอ แล้วจึ่งแต่งอยาอันชื่อว่าทศมูลนั้นให้กินจึ่งควร

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๓-๗๔

นั้นต่อไป ว่าจตุธาตุสมาสรรพ ๔ ประการ คือสมาธาตุ ๑ คือ วิสมาธาตุ ๑ คือติกขธาตุ ๑ คือมันทธาตุ ๑ เป็น ๔ ประการด้วยกันดังนี้ ๒ อันว่า ลักษณะสมาธาตุนั้น คือเพลิงธาตุในอุทรนั้นอ่อนไป มิได้เผาอาหารให้ย่อยไปได้ แลมิได้อยากอาหารดังนี้จึงได้ชื่อว่าสมาธาตุประการหนึ่ง ๚

๒ ๚ อันว่าลักษณะวิสมาธาตุนั้น คือเพลิงธาตุในอุทรกำเริบขึ้น กระทำให้เกิดลมแน่นอุระแลขัดอุทร แลลงท้องนักต่อ บางทีให้อยากอาหารบริโภคบ่อยๆ มิได้อยู่ท้อง ดังนี้จัดได้ชื่อว่าวิสมาธาตุประการหนึ่ง เหตุว่าบังเกิดลมขึ้นเป็นก้อนในอุทรมิได้เสมอ แล้วจึงแต่งยาอันชื่อว่าทศมูลนั้นให้กินจึงควร

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

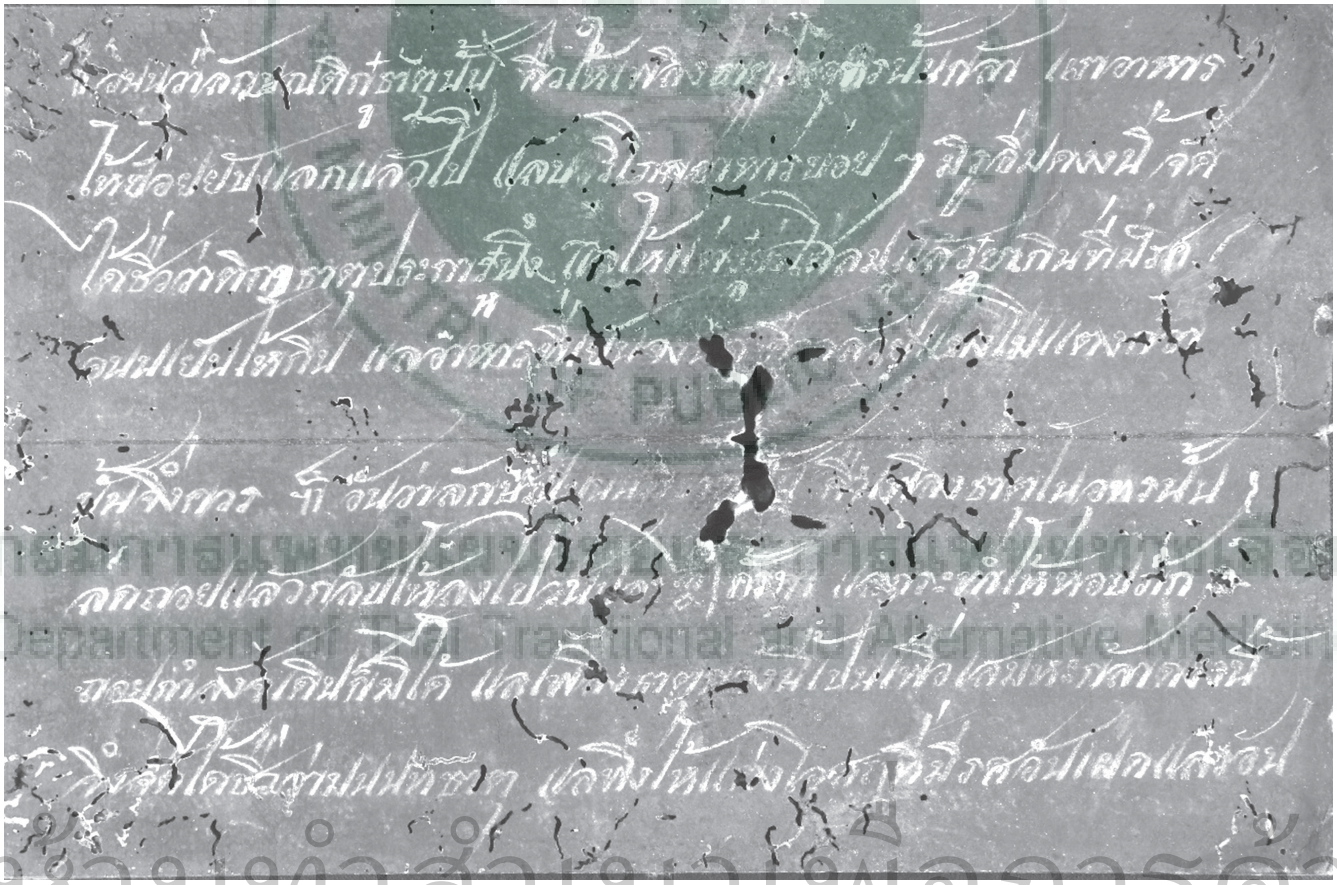
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๕-๗๖

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๕-๗๖

ฯ อนนว่าลักษณติก+ขธาตุนั้น คือให้เพลิงธาตุในอุทรนั้นกล้า เผาอาหาร ให้ย่อยหยับแลกแล้วไป แลบริโภคอาหารบ่อยๆ มิรู้อิ่มดงงนี้ จัด ได้ชื่อว่าติกขธาตุประการห+นึ่ง แลให้แต่งอย่าโฉลมแล้วอย่ากินที่มีรศ อนนเย็นให้กิน แลอาหารที่เยนจง(นัก)คือด้วยแตงโมแตงกวา

นั้นจึงควร ฯ อันว่าลักษณมนนทธาตุนั้นคือเพลิงธาตุในอุทรนั้น ลดถอยแล้วกลับให้ลงไปวันนละ ๖ } ๗ ครั้ง แลกระทำให้หอบภัก ถอยกำลังจะเดินก็มิได้ แลเพลิงธาตุท้งงนี้เปนเพื่อเสมหะกล้าดงงนี้ จึงจัดได้ชื่อว่ามนนทธาตุ แลพึงให้แต่งโอสถที่มีรศอันเผดแลร้อน

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๕-๗๖

ฯ อันว่าลักษณะติกขธาตุนั้น คือให้เพลิงธาตุในอุทรนั้นกล้า เผาอาหาร ให้ย่อยยับแหลกแล้วไป แลบริโภคอาหารบ่อยๆ มิรู้อิ่มดังนี้ จัด ได้ชื่อว่าติกขธาตุประการหนึ่ง แลให้แต่งยาชโลมแล้วยากินที่มีรส อันเย็นให้กิน แลอาหารที่เย็นจงหนักคือตัวแตงโมแตงกวา

นั้นจึงควร ฯ อันว่าลักษณะมันทธาตุนั้นคือเพลิงธาตุในอุทรนั้น ลดถอยแล้วกลับให้ลงไปวันละ ๖ ครั้ง ๗ ครั้ง แลกระทำให้หอบพัก ถอยกำลัง จะเดินก็มิได้ แลเพลิงธาตุทั้งนี้เป็นเพื่อเสมหะกล้าดังนี้ จึงจัดได้ชื่อว่ามันทธาตุ แลพึงให้แต่งโอสถที่มีรสอันเผ็ดแลร้อน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

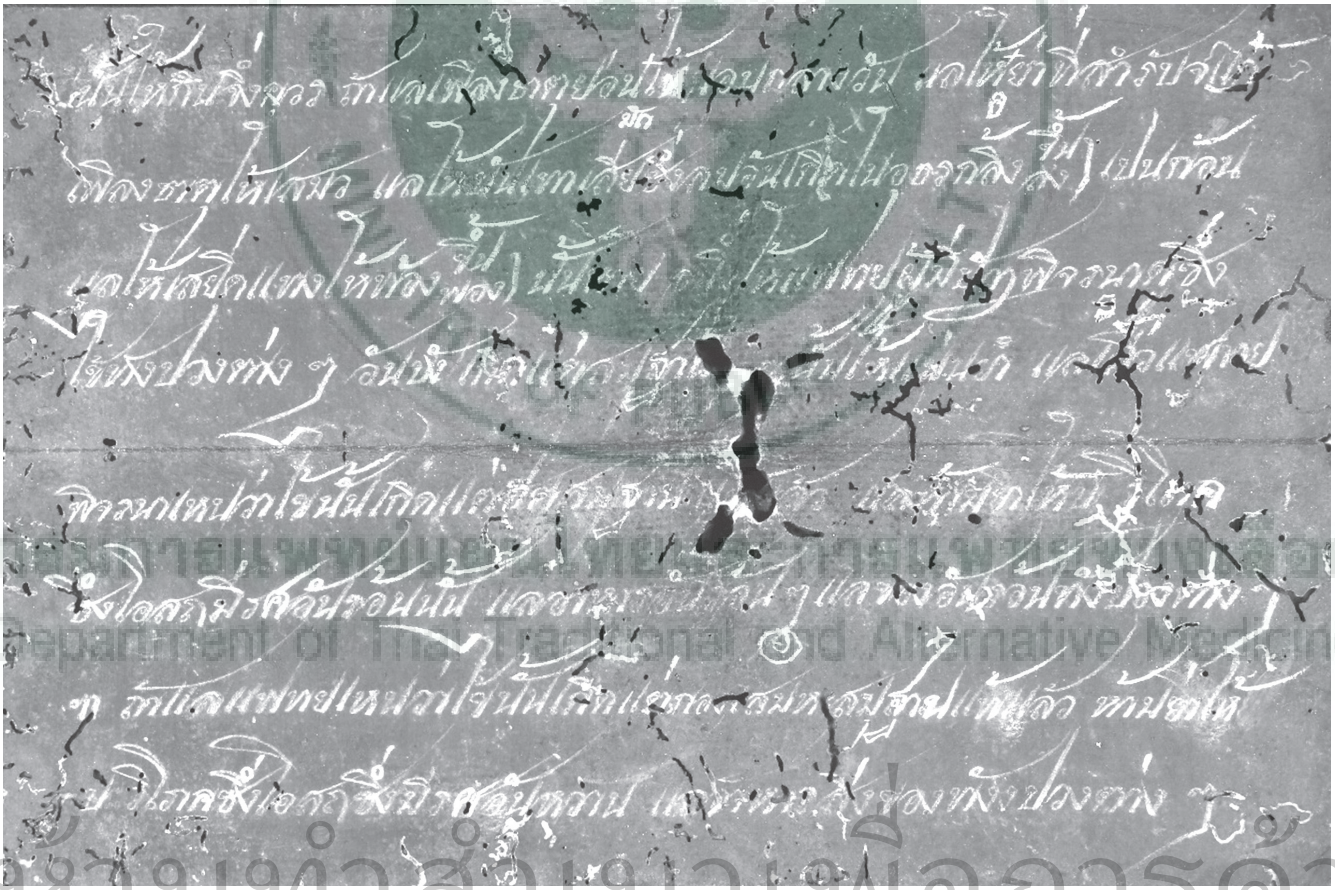
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๗-๗๘

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๗-๗๘

นั้นให้กินจึงควร ถ้าแลเพิลงธาตุย่อน+มัก+ให้นอนกลางวัน แลให้+อย่าที่สำรับจแก้เพิลงธาตุให้ เสมอแลให้บรรเทาเสียซึ่งลมอันเกิดในอุธรกลิ้ง ขึ้น/ลง เปนก้อน แลให้เสยีดแทงให้ท้อง ขึ้น/พอง นั้นหาย อนึ่งให้แพทยผู้มีปัญญาพิจรนาซึ่งไข้ทังปวงต่างๆ อันบังเกิดแต่สมุฐาน นั้นให้แม่นยำ แลเมือแพทย

พิจรนาเหนว่าไข้นั้นเกิดแต่ปิตสมุฐานแท้(แล้ว)แลห้ามย่าให้บริโภคซึ่งโอสถอันมีรศอันรอ้นนั้น แลอาหารอันร้อนๆ แลของอันรอ้นทั้งปวงต่างๆ ฯ ถ้าแลแพทยเหนว่าไข้นั้นเกิดแต่กองเสมหะสมุฐานแท้แล้ว ห้ามย่าให้บริโภคซึ่งโอสถซึ่งมีรศอันหวาน แลอาหารสิ่งของทั้งงปวงต่างๆ

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๗-๗๘

นั้นให้กินจึงควร ถ้าแลเพลิงธาตุหย่อนมักให้นอนกลางวัน แลให้ยาที่สำหรับจะแก้เพลิงธาตุให้เสมอ แลให้บรรเทาเสียซึ่งลมอันเกิดในอุทรกลิ้งขึ้นกลิ้งลงเป็นก้อน แลให้เสียดแทงให้ท้องขึ้น ท้องพองนั้นหาย อนึ่งให้แพทย์ผู้มีปัญญาพิจารณาซึ่งไข้ทั้งปวงต่าง ๆ อันบังเกิดแต่สมุฏฐาน นั้นให้แม่นยำ แลเมื่อแพทย์

พิจารณาเห็นว่าไข้นั้นเกิดแต่ปิตตะสมุฏฐานแท้แล้ว แลห้ามอย่าให้บริโภคซึ่งโอสถอันมีรสร้อนนั้น แลอาหารอันร้อนๆ แลของอันร้อนทั้งปวงต่าง ๆ ฯ ถ้าแลแพทย์เห็นว่าไข้นั้นเกิดแต่กองเสมหะสมุฏฐานแท้แล้ว ห้ามอย่าให้บริโภคซึ่งโอสถซึ่งมีรสอันหวาน แลอาหารสิ่งของทั้งปวงต่าง ๆ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

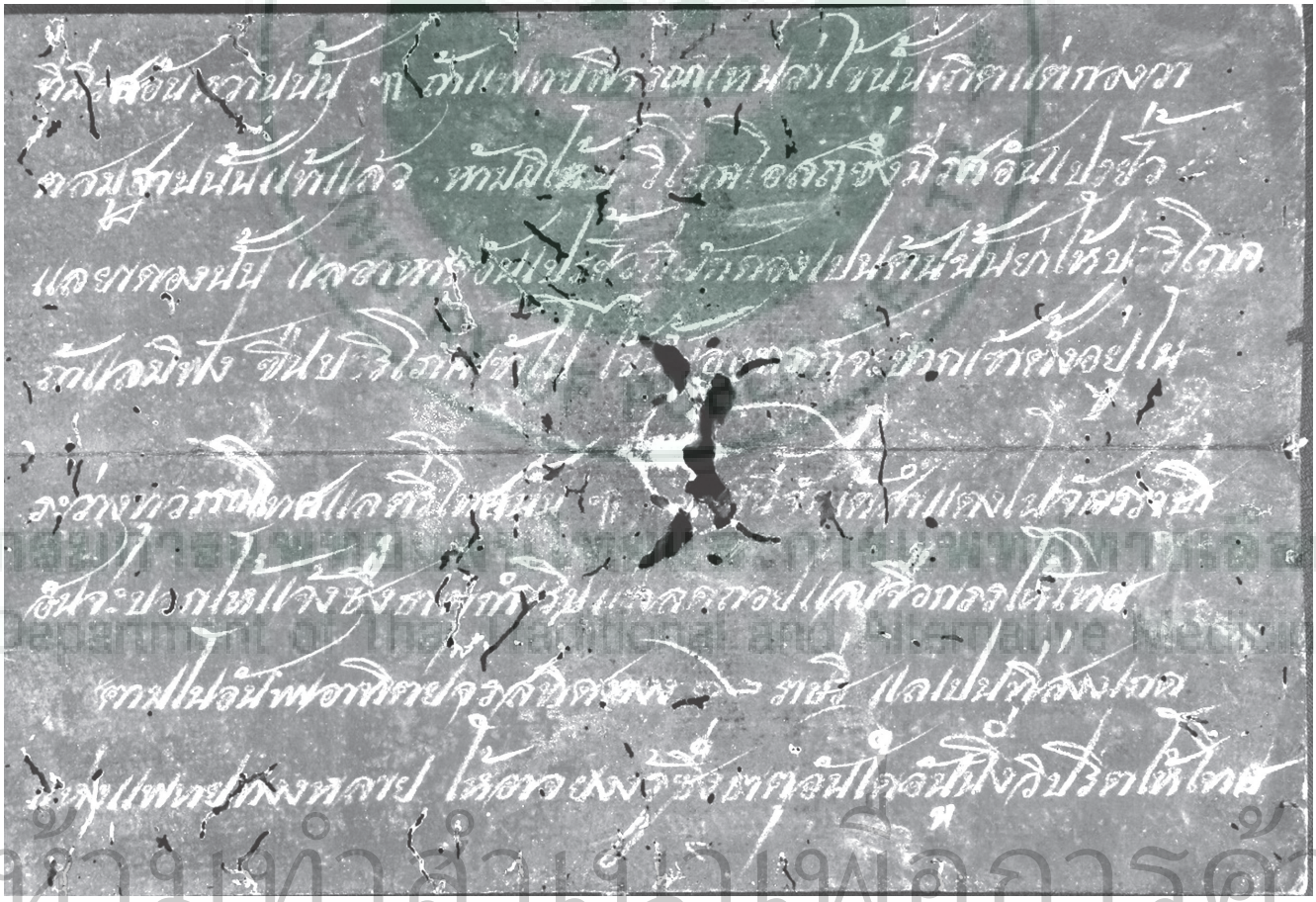
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๙-๘๐

กรมศิลปากร
Department of the National Archives and Museums
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๙-๘๐

ที่มีรศอันหวานนั้น ฯ ถ้าแพทยพิจรณาเหนว่าไข้นั้นเกิดแต่กองวา
ตสมุฐานแท้แล้ว ห้ามมิให้บริโภคโอสถซึ่งมีรศอันเปรยิ้ว
แลยาดองนั้น แลอาหารอันเปรยิ้วที่มักดองเปนต้นนั้นย่าให้บอริโภค
ถ้าแลมิฟัง ขืนบริโภคเข้าไป ไข้นั้นแลอาหารก็จะบวกเข้าตั้งอยู่ใน

ระว่างทุวรรณโทศแลตรีโทศนั้น ฯ (ลำดับนี้) จักได้สำแดงในจักราษรี
อันจะบอกให้แจ้งซึ่งธาตุกำเริบแลลดถอยแลเจือกรรให้โทศ
ตามในอันพรอาทิตยจรสทิศทงง ๒ ราษรี แลเปนที่สงงเกต
ซึ่งแพทยทงงหลาย ให้อาจยงงรู้ซึ่งธาตุอันใดอันห+นึ่งวิปริตให้โทษ

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๗๙-๘๐

ที่มีรสอันหวานนั้น ฯ ถ้าแพทย์พิจารณาเห็นว่าไข้นั้นเกิดแต่กองวา-
ตะสมุฏฐานแท้แล้ว ห้ามมิให้บริโภคโอสถซึ่งมีรสอันเปรี้ยว
แลยาดองนั้น แลอาหารอันเปรี้ยวที่หมักดองเป็นต้นนั้นอย่าให้บริโภค
ถ้าแลมิฟัง ขืนบริโภคเข้าไป ไข้นั้นแลอาหารก็จะบวกเข้าตั้งอยู่ใน

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ระหว่างทุวันโทษแลตรีโทษนั้น ฯ ลำดับนี้จักได้สำแดงในจักราศี
อันจะบอกให้แจ้งซึ่งธาตุกำเริบแลลดถอยแลเจือกันให้โทษ
ตามในอันพระอาทิตย์จรสถิตทั้ง ๒ ราศี แลเป็นที่สังเกต
ซึ่งแพทย์ทั้งหลาย ให้อาจหยั่งรู้ซึ่งธาตุอันใดอันหนึ่งวิปริตให้โทษ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

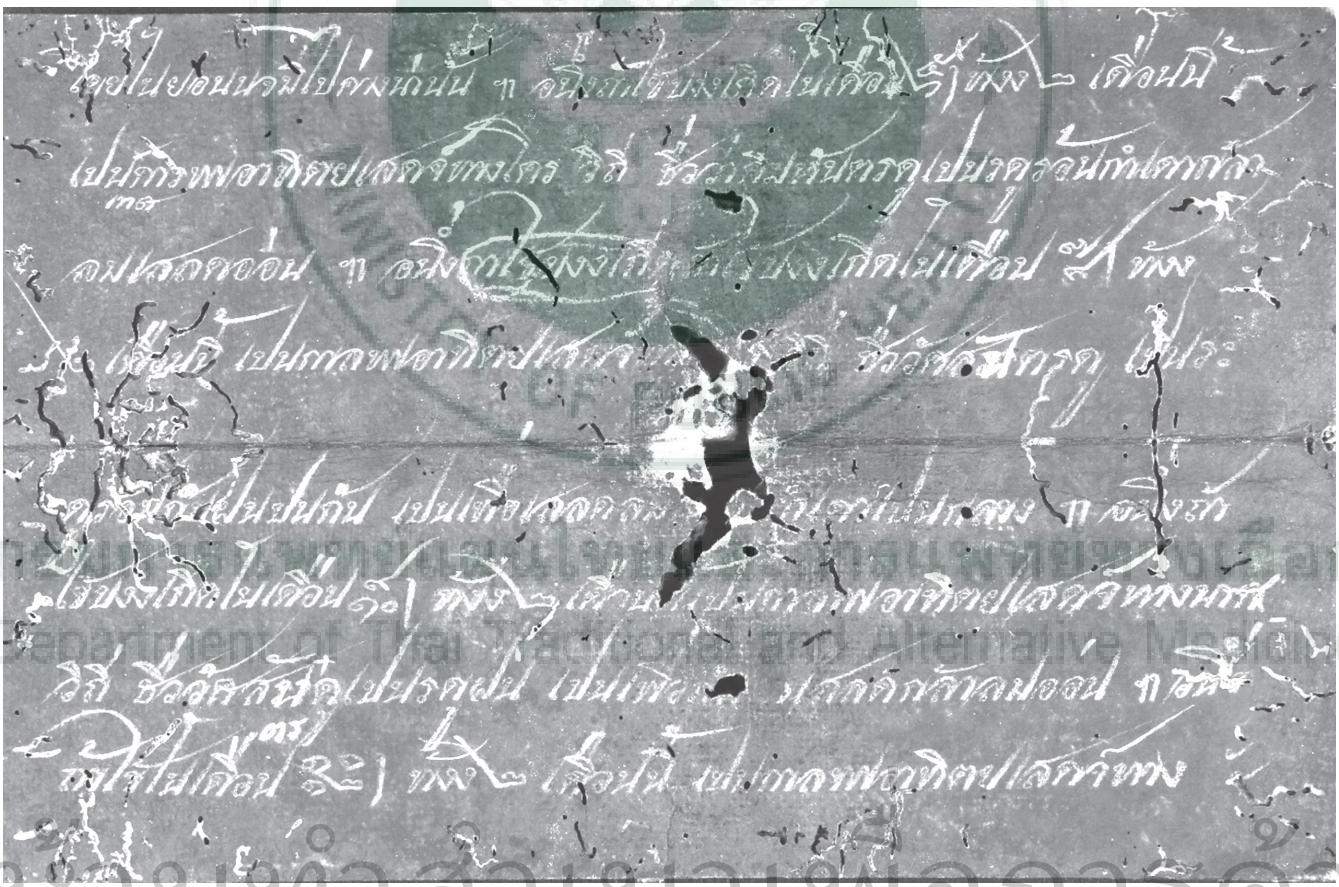
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๑-๘๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๑-๘๒

โดยไนยอนนจมีไปค่างน่านั้น ฑ อนึ่งถ้าไข้บงงเกิดในเดือน ๕ ๖ } ท้งง ๒ เดือนนี้ เปน+เทศการพรอาทิตยเสดจ์ทางโควิถี ซึ่งว่าคิมหันตรดูเปนรดูร้อนกำเดากล้าลมเสลดออ่น ฑ อนึ่งถ้าไข้บงงเกิดถ้าไขบงงเกิดในเดือน ๗ ๘ } ท้งง ๒ เดือนนี้ เปนกาลพรอาทิตยเสดจ์ทางโครวิถี ชื่อวัศสันตรดู เปนระ

ดูร้อนกับฝนปน กันเป็นเพื่อเสลดลม(กล้า) กำเดาเปนกลาง ฑ อนึ่งถ้าไข้บงงเกิดในเดือน ๙ ๑๐ } ท้งง ๒ เดือนนี้เปนกาลพรอาทิตเสดจ์ทางนาควิถีชื่อวัศสัน+ตรดูเปนรดูฝน เปนเพื่อกำเดา เสลดกล้าลมอ่อน ฑ อนึ่งถ้าไข้ในเดือน ๑๑ ๑๒ } ท้งง ๒ เดือนนี้ เปนกาลพรอาทิตยเสดจ์ทาง

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๑-๘๒

โดยนัยอันจะมีไปข้างหน้านั้น ฑ อนึ่งถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๕ เดือน ๖ ทั้ง ๒ เดือนนี้ เป็นเทศกาลพระอาทิตย์เสด็จทางโครวิถี ซึ่งว่าคิมหันตฤดูร้อนเป็นฤดูกำเดากล้าลมเสลดอ่อน ฑ อนึ่งถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๗ เดือน ๘ ทั้ง ๒ เดือนนี้ เป็นกาลพระอาทิตย์เสด็จทางโครวิถี ชื่อวสันตฤดู เป็นฤ-

ดูร้อนกับฝนปนกัน เป็นเพื่อเสลดลมกล้า กำเดาเป็นกลาง ฑ อนึ่งถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๙ เดือน ๑๐ ทั้ง ๒ เดือนนี้เป็นกาลพระอาทิตย์เสด็จทางนาควิถีชื่อวัสสานฤดูเป็นฤดูฝน เป็นเพื่อกำเดาเสลดกล้าลมอ่อน ฑ อนึ่งถ้าไข้ในเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ทั้ง ๒ เดือนนี้ เป็นกาลพระอาทิตย์เสด็จทาง

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

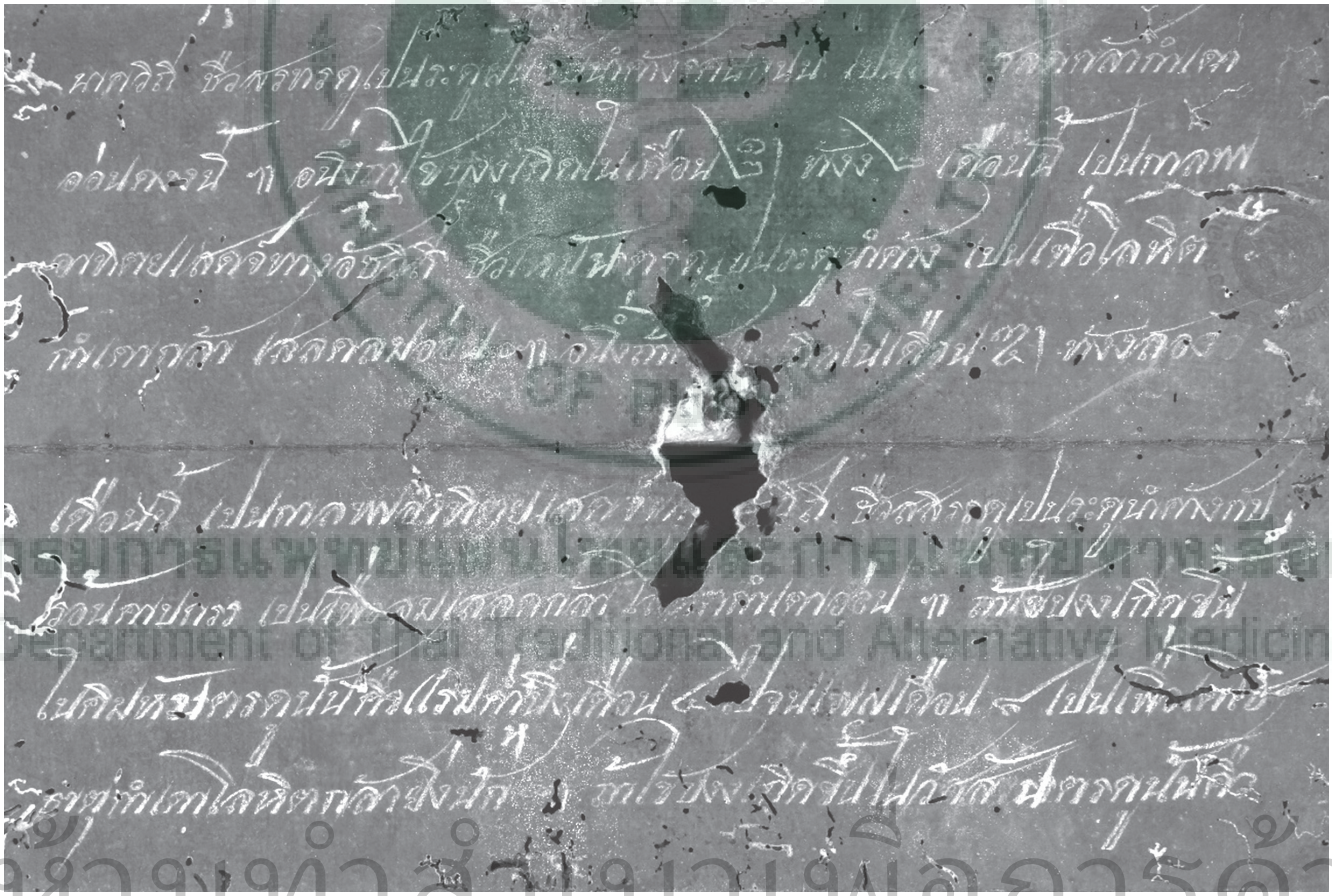
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๓-๘๔

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๓-๘๔

นาควิถี ชื่อสรทรดูเปนระดูฝนปนนำค้างรดูอนน เป็นลมเสลดกล้ากำเดา ออ่นดงงนี้ ฑ อนึ่งถ้าไข้บงงเกิดในเดือน ๑/๒ ท้งง ๒ เดือนนี้ เปนกาลพร อาทิตยเสดจ์ทางอัชวิถี ชื่อเหมันตรดูเปนระดูนำค้าง เปนเพื่อโลหิต กำเดากล้า เสลดลมอ่อน ฑ อนึ่งถ้าไข้(บงงเกิด)ในเดือน ๓/๔ ท้งง สอง

เดือนนี้เปนกาลพรอาทิตยเสดจ์ทาง (อัช) วิถี ชื่อสสิรดูเป็นระดูนำค้างกับ รอ้นคาบกรรเปนเพื่อลมเสลดกล้า โลหิตกำเดาอ่อน ฑ ถ้าไข้บงงเกิดขึ้น ในคิมหันตรดูนั้น คือแรมค่ำ+หนึ่งเดือน ๔ ไปจนเพญเดือน ๘ เปนเพื่อเตโช ธาตุกำเดาโลหิตกล้ายิ่งนัก ถ้าไข้บงงเกิดขึ้นในวัศสานตรดูนั้นคือ

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๓-๘๔

นาควิถี ชื่อสารทฤดูเป็นฤดูฝนปนน้ำค้างฤดูอัน เป็นลมเสลดกล้ากำเดา อ่อนดังนี้ ฑ อนึ่งถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๑ เดือน ๒ ทั้ง ๒ เดือน เป็นกาลพระ อาทิตย์เสด็จทางอัชวิถี ชื่อเหมันตฤดูเป็นฤดูน้ำค้าง เป็นเพื่อโลหิต กำเดากล้า เสลดลมอ่อน ฑ อนึ่งถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๓ เดือน ๔ ทั้งสอง

เดือนนี้เป็นกาลพระอาทิตย์เสด็จทางอัชวิถี ชื่อศศิรฤดูเป็นฤดูน้ำค้างกับ ร้อนคาบกัน เป็นเพื่อลมเสลดกล้า โลหิตกำเดาอ่อน ฑ ถ้าไข้บังเกิดขึ้น ในคิมหันตฤดูนั้น คือแรมค่ำหนึ่ง เดือน ๔ ไปจนเพ็ญเดือน ๘ เป็นเพื่อเตโช- ธาตุกำเดาโลหิตกล้ายิ่งนัก ถ้าไข้บังเกิดขึ้นในวัสสานฤดูนั้นคือ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

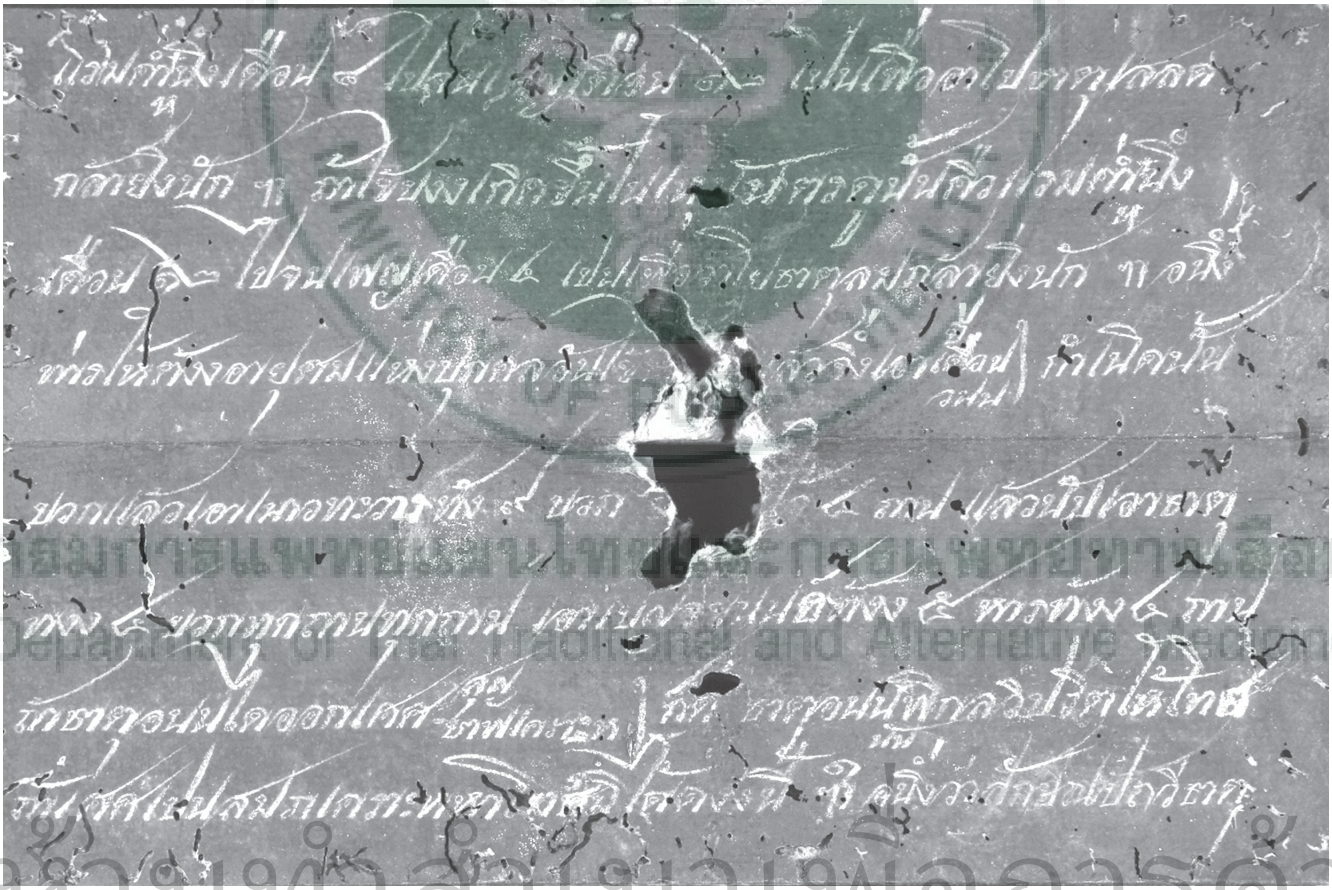
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๕-๘๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๕-๘๖

แรมค่ำห+นึ่งเดือน ๘ ไปจนถึงเพญ เดือน ๑๒ เปนเพื่ออาโปธาตุเสลด
กล้ายิ่งนัก ฑ ถ้าไข้บงงเกิดขึ้นในเหมันตรดูนั้นคือแรมค่ำห+นึ่ง
เดือน ๑๒ ไปจนเพญ เดือน ๔ เปนเพื่อวาโยธาตุลมกล้ายิ่งนัก ฑ อนึ่ง
ท่ารให้ต้งงอายุศมแห่งบุกคลอันไข้ (บงงเกิด) แล้วจึ่งเอา ปี เดือน วนน กำเนิดนั้น

บวกแล้วเอานวทะวารทั้ง ๙ บวก [เข้า] ไว้ ๔ ถาน แล้วนับเอาธาตุ
ทงง ๔ บวกทุกถานทุกถานเอาเบญจขนนธ์ทั้ง ๕ หารท้งง ๔ ถาน
ถ้าธาตุอนนไดออกเศศ สูญ บาพเคราะห์ ก็ดี ธาตุอนน+นันพิกลวิปริตให้โทศ
ถ้าเศศเปนสมภเคราะหหาโย (ชน) มิได้ดงงนี้ ฑ อนึ่งว่าลักษณปัถวีธาตุ

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๕-๘๖

แรมค่ำหนึ่งเดือน ๘ ไปจนถึงเพ็ญ เดือน ๑๒ เป็นเพื่ออาโปธาตุเสลด
กล้ายิ่งนัก ฑ ถ้าไข้บังเกิดขึ้นในเหมันตฤดูนั้นคือแรมค่ำหนึ่ง
เดือน ๑๒ ไปจนถึงเพ็ญ เดือน ๔ เป็นเพื่อวาโยธาตุลมกล้ายิ่งนัก ฑ อนึ่ง
ท่านให้ตั้งอายุสมแห่งบุคคลอันไข้บังเกิดแล้วจึงเอาปี เอาเดือน เอาวันกำเนินนั้น

บวกแล้วเอานวทวารทั้ง ๙ บวกเข้าไว้ได้ ๔ ฐาน แล้วนับเอาธาตุ
ทั้ง ๔ บวกทุกฐานเอา เบญจขันธ์ทั้ง ๕ หารทั้ง ๔ ฐาน
ถ้าธาตุอันใดออกเศษศูนย์ก็ดีเศษบานเคราะห์ก็ดี ธาตุอันนั้นพิกลวิปริตให้โทษ
ถ้าเศษเป็นสมเคราะห์หาโยชน์มิได้ดังนี้ ฑ อนึ่งว่าลักษณะปถวีธาตุ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

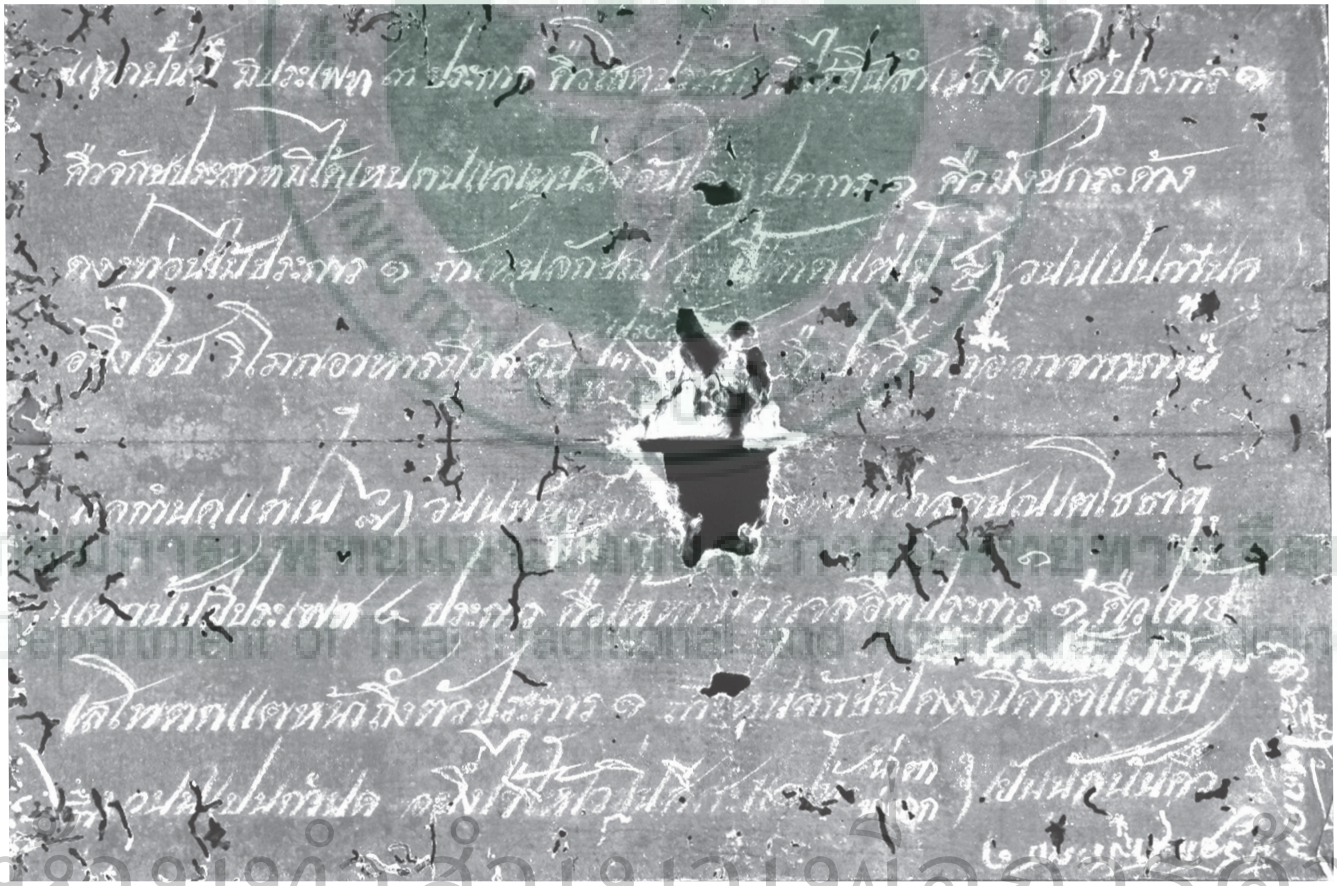
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๗-๘๘

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๗-๘๘

แตกน้นน มีประเพท ๓ ประการ คือโสตประสาทมิได้ยินสำเนยิงอันใด+ๆ ประการ ๑
คือจักษุประสาทมิได้เหนคนแลเหนสิ่งอันไดประการ ๑ คือมังษกระด้าง
ดงงท่อนไม้ประการ ๑ ถ้าเหนลักษณอันนี้ก็ดีแต่ใน ๔ } วนนเปนกำ+หนด
อนึ่งไข้บริโภคอาหารมีรศอัน เปรียว เคม หวาน } คือปถวีธาตุออกจากกาย

แลกำนดแต่ใน ๖ } วนนพ้นนั้น (อย่าได้ดุจเตยีวอนึ่ง) อนนว่าลักษณเตโชธาตุ
แตกนั้นมีประเพท ๔ ประการคือให้หายใจดุจจสอีก ประการ ๑ + คือปากลิ้นเปรี้ยว
(ประการ ๑) ให้... เคมประการ ๑ คือให้ย
เสโทตกแตหน้าถึงตัวประการ ๑ ถ้าเหนลักษณดงงนี้คาตแต่ใน
๒ วนนเปนกำนด อนึ่งไข้ให้เวียนษรีสะให้ น่าตา น่าผาก } เยนนักนั้นคือ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๗-๘๘

แตกนั้น มีประเภท ๓ ประการ คือโสตประสาทมิได้ยินสำเนียงอันใดๆ ประการ ๑
คือจักษุประสาทมิได้เห็นคนแลเห็นสิ่งอันใดประการ ๑ คือมังสะกระด้าง
ดังท่อนไม้ประการ ๑ ถ้าเห็นลักษณะอันนี้ก็ดีแต่ใน ๔ วันใน ๕ วัน เป็นกำหนด
อนึ่งใคร่บริโภคอาหารมีรสอันเปรี้ยว อันเค็ม อันหวาน คือปถวีธาตุออกจากกาย

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

แลกำหนดแต่ใน ๖ วันใน ๗ วัน พ้นนั้นอนึ่งอันว่าลักษณะเตโชธาตุ-
แตกนั้นมีประเภท ๔ ประการ คือให้หายใจดุจจะสะอึก ประการ ๑ คือปากลิ้นเปรี้ยว
ประการ ๑ คือให้ ... เค็มประการ ๑ คือให้
เสโทตกแต่หน้าถึงตัวประการ ๑ ถ้าเห็นลักษณะดังนี้คาดแต่ใน
๒ วันเป็นกำหนด อนึ่งใคร่ให้เวียนศีรษะ ให้หน้าตาเย็นหน้าผากเย็นนักนั้นคือ

ชื่อ **พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑**

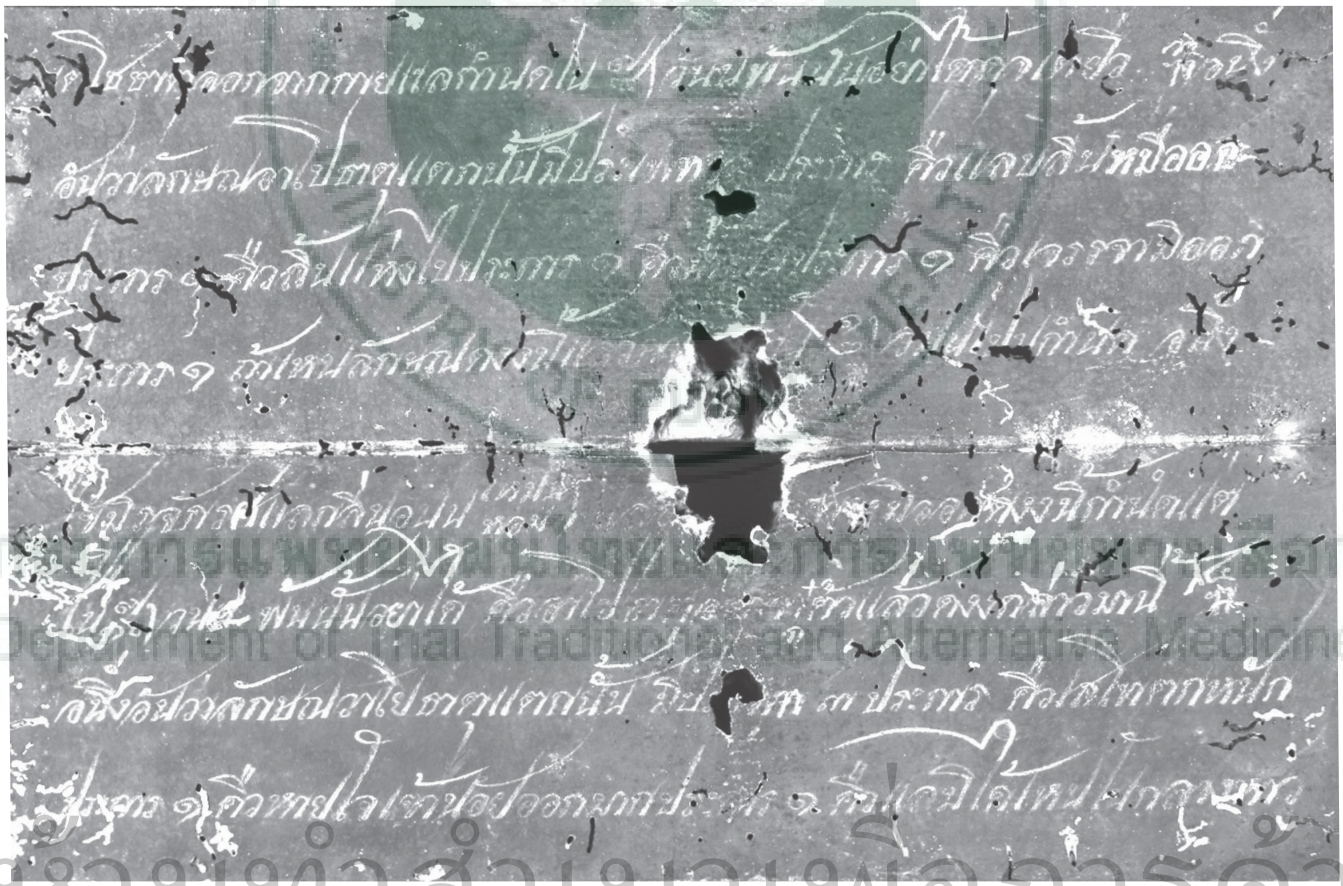
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๙-๙๐

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๙-๙๐

เตโชธาตุออกจากกายแลกำนดใน ๗, ๘ } วนนพ้นนั้นอย่าได้ดุจเตยีว ๓ ฯ อนึ่ง
อันว่าลักษณอาโปธาตุแตกนั้นมีประเพท ๔ ประการ คือแลบลินหมีออก
ประการ ๑ คือลิ้นแห่งไปประการ ๑ คือ (ขัดเบา) ประการ ๑ คือเจรจามิออก
ประการ ๑ ถ้าเหนลักษณดงงนี้ (แลกำนดแต่ใน) ๑, ๒ } วนนเป็นกำนด อนึ่ง

ไข้ไม่รู้จักรศแลกลิ่นอนน เหมน, หอม } (ถ้าเหนลักษณ) ดงงนี้กำนดแต่
ใน ๗, ๑๑ } วนนพ้นนั้นอย่าได้ คืออาโปธาตุออกจา+กตัวแล้วดงงกล่าวมานี้ ฯ
อนึ่งอันว่าลักษณวาโยธาตุแตกนั้น มีประเพท ๓ ประการ คือเสโทตกหนัก
ประการ ๑ คือหายใจเข้าน้อยออกมากประการ ๑ คือแลมิได้เหน (กลางวันแลกลางคืน)

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๙-๙๐

เตโชธาตุออกจากกายแลกำหนดใน ๗ วัน ๘ วันพ้นนั้นอย่าได้ดุจเทียว ๓ อนึ่ง
อันว่าลักษณะอาโปธาตุแตกนั้นมีประเภท ๔ ประการ คือแลบลิ้นมิออก
ประการ ๑ คือลิ้นแห้งไปประการ ๑ คือขัดเบา ประการ ๑ คือเจรจามิออก
ประการ ๑ ถ้าเห็นลักษณะดังนี้แลกำหนดแต่ใน ๑ วัน ๒ วันเป็นกำหนด อนึ่ง

ใคร่ไม่รู้จักรสแลกลิ่นอันเหม็น อันหอม ถ้าเห็นลักษณะดังนี้กำหนดแต่
ใน ๗ วัน ๑๑ วัน พ้นนั้นอย่าได้ คืออาโปธาตุออกจากตัวแล้วดังกล่าวมานี้ ฯ
อนึ่งว่าลักษณะวาโยธาตุแตกนั้น มีประเภท ๓ ประการ คือเสโทตกหนัก
ประการ ๑ คือหายใจเข้าน้อยออกมากประการ ๑ คือแลมิได้เห็นกลางวันแลกกลางคืน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

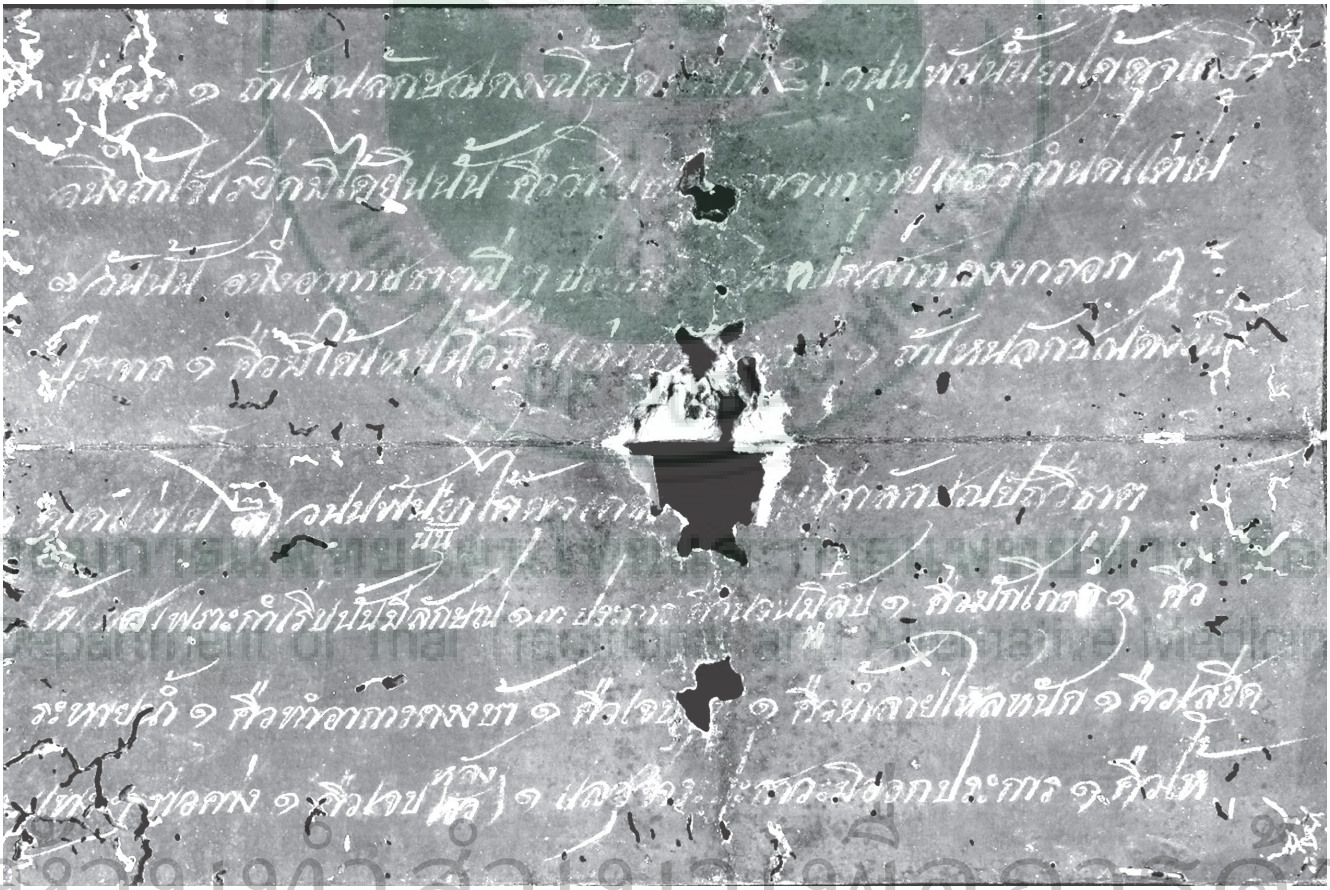
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๑-๙๒

กระทรวงสาธารณสุข
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๑-๙๒

ประการ ๑ ถ้าเหนลักษณดงงนี้คาดแต่ใน ๑,๒ วนนพ้นนั้นอย่าได้ดุจเตยิว อนึ่ง ถ้าไข้เรยีกมิได้ยินนั้นคือวาโยธาตุออกจากกายแล้วกำนดแต่ใน ๗ วันนั้น อนึ่งอากาษธาตุ (แตกนั้นมีประเภท) ๒ ประการคือโสตประสาทดงงกรอกๆ ประการ ๑ คือมิได้เหนเนื้อษรี (ประการ ๑) ถ้าเหนลักษณดงงนี้

แลกำนดแต่ใน ๒,๓ วนนพ้นนั้น+อย่าได้ดุจเตยิว (อนึ่ง) อนนว่าลักษณปถวีธาตุ ให้โทศเพราะกำเริบนั้นมีลักษณ ๑๓ ประการ คือนอนมิ+หลับ ๑ คือมักโกรธ ๑ คือระหายน้ำ ๑ คือทำอาการดงงช้า ๑ คือเจ็บอก ๑ คือน้ำลายไหลหนัก ๑ คือเสียด แทงราวค่าง ๑ คือเจบ หลัง,เอว แลอุจาระ ปะสาวะมิออกประการ ๑ คือให้

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๑-๙๒

ประการ ๑ ถ้าเห็นลักษณะดังนี้คาดแต่ใน ๑ วัน ๒ วัน พ้นนั้นอย่าได้ดุจเทียว อนึ่ง ถ้าใคร่เรียกมิได้ยินนั้นคือวาโยธาตุออกจากกายแล้วกำหนดแต่ใน ๗ วันนั้น อนึ่งอากาศธาตุแตกนั้นมีประเภท ๒ ประการคือโสตประสาทดังกรอกๆ ประการ ๑ คือมิได้เห็นเนื้อสีประการ ๑ ถ้าเห็นลักษณะดังนี้

แลกำหนดแต่ใน ๒ วัน ๓ วัน พ้นนั้นอย่าได้ดุจเทียว อนึ่งอันว่าลักษณะปถวีธาตุ ให้โทษเพราะกำเริบนั้นมีลักษณะ ๑๓ ประการ คือนอนมิหลับ ๑ คือมักโกรธ ๑ คือกระหายน้ำ ๑ คืออาการดังช้า ๑ คือเจ็บอก ๑ คือน้ำลายไหลหนัก ๑ คือเสียด แทงราวข้าง ๑ คือเจ็บหลังเจ็บเอว แลอุจจาระ ปัสสาวะมิออกประการ ๑ คือให้

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๓-๙๔

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๓-๙๔

ท้องลั่นจ้อๆประการ ๑ คือให้หวานปาก คือให้นักตัวแลปวดศีศะ ๑
คือข้อลั่นดงงกรอบๆ ประการ ๑ คือให้เจบข้อ มือ ท้าว ๑ แลให้เจบน่าแข้ง
ท้งง ๑๓ ประการ นี้คือ ปถวีธาตุกำเริบขึ้นให้โทศ ๗ อนนว่าเตโชธาตุ
กำเริบให้โทศนั้นมีลักษณ ๑๓ ประการคือปาก (แห้งคอแห้ง) ๑ คือให้ไอ ๑ คือให้

ฟันแห้ง ๑ คือมิยากอาหาร ๑ คือ (นอนแล้วไม่อยากจะ) ลุกขึ้นได้ ๑ คือปวดศีศะ ๑
คือให้ตามืด ๑ คือไม่สบายให้ระ สำ สาย ทงงตัว ๑ คือมักกินสิ่งของ
อันรอ้นแลเย็นนัก ๑ คือให้นิ่งอยู่มิได้ (พูด) จรรจา ๑ คือเจรจาแล้วลืม
ไป ๑ คือให้เจบหลัง ๑ คือให้น้ำตาตก ๑ ท้งง ๑๓ ประการนี้ คือเตโช

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๙๓-๙๔

ท้องลั่นจ้อๆ ประการ ๑ คือให้หวานปาก คือให้หนักตัวแลปวดศีรษะ ๑
คือข้อลั่นดังกรอบๆ ประการ ๑ คือให้เจ็บข้อมือข้อเท้า ๑ แลให้เจ็บหน้าแข้ง
ทั้ง ๑๓ ประการ นี้คือ ปถวีธาตุกำเริบให้โทษ ๗ อันว่าเตโชธาตุ
กำเริบให้โทษนั้นมีลักษณะ ๑๓ ประการ คือปากแห้งคอแห้ง ๑ คือให้ไอ ๑ คือให้

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ฟันแห้ง ๑ คือมิอยากอาหาร ๑ คือนอนแล้วไม่อยากจะลุกขึ้นได้ ๑ คือปวดศีรษะ ๑
คือให้ตามือ ๑ คือไม่สบายให้ระส่ำระส่ายทั้งตัว ๑ คือมักกินสิ่งของ
อันร้อน อันเย็นนัก ๑ คือให้นิ่งอยู่มิได้พูดจรรจา ๑ คือเจรจาแล้วลืม
ไป ๑ คือให้เจ็บหลัง ๑ คือให้น้ำตาตก ๑ ทั้ง ๑๓ ประการนี้ คือเตโช

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

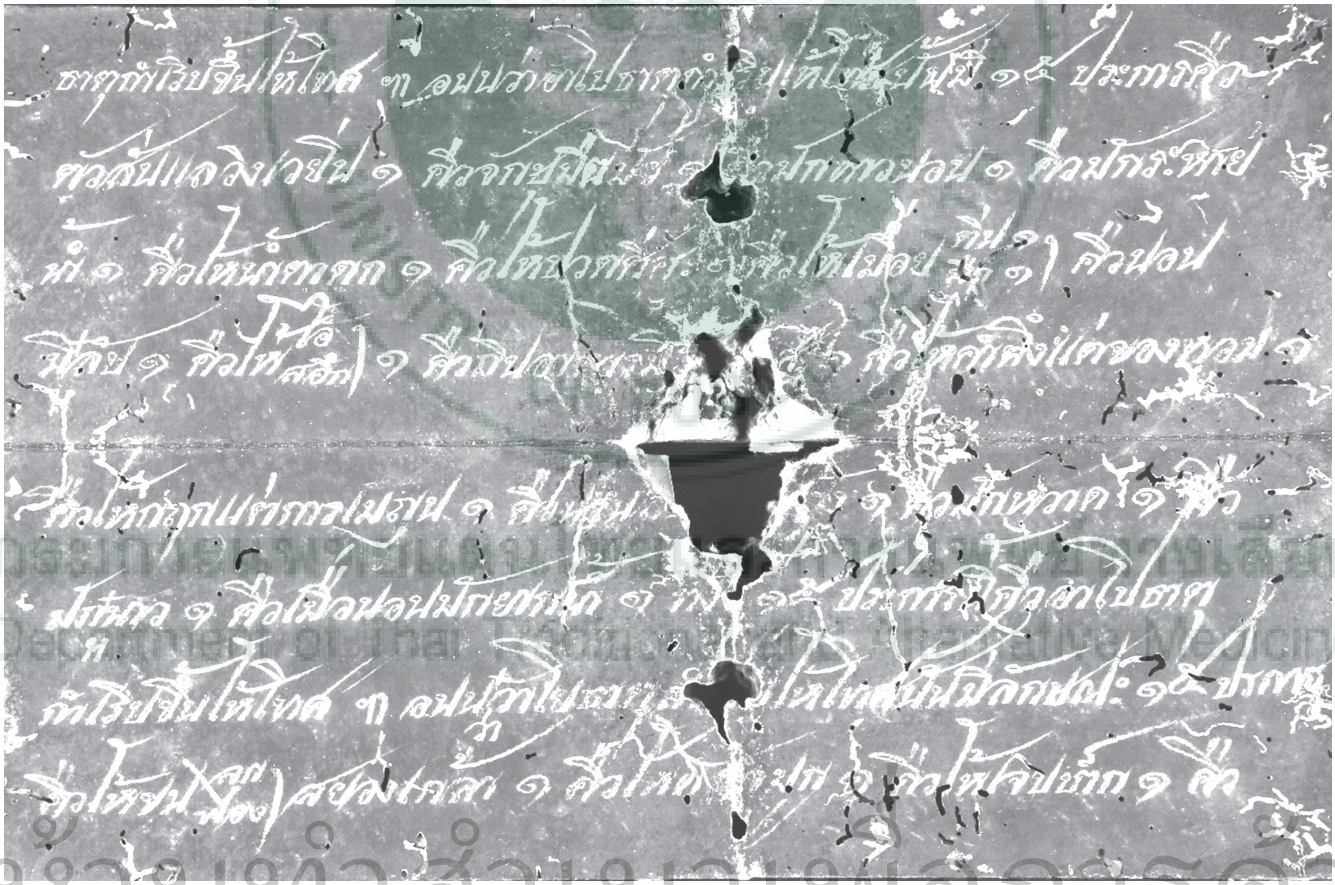
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๕-๙๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๕-๙๖

ธาตุกำเริบขึ้นให้โทศ ฯ อันว่าอาโปธาตุกำเริบให้โทศนั้นมี ๑๕ ประการ คือ ตัวสั่นแลวิงเวียน ๑ คือจักษุมืดไปย ๑ คือมักหาวนอน ๑ คือมักระหาย น้ำ ๑ คือให้น้ำตาตก ๑ คือให้ปวดศีศะ ๑ คือให้เมื่อย ตีน ๑ มือ ๑ } คือนอน มิ+หลับ ๑ คือให้ ไอ สอึก } ๑ กินอาหาร (มิรู้รศ ๑) คือให้คำนึงแต่ของหอม ๑

คือให้กฤกแต่การเมถุน ๑ คือนอน (หลับแล้วให้สดุ้งหวาดเสียว) ๑ คือมักหวาด ๑ คือ มัก+หนาว ๑ คือเมื่อนอนมกยากน้ำ ๑ ท้งง ๑๕ ประการนี้คืออาโปธาตุ กำเริบขึ้นให้โทศ ฯ อนน+ว่าวาโยธาตุ (กำเริบ) ให้โทศมีลักษณะ ๑๕ ประการ คือให้ขน ลุก พอง } สยองเกล้า ๑ คือให้มีน้ำมูก ๑ คือให้เจบปาก ๑ คือ

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๙๕-๙๖

ธาตุกำเริบขึ้นให้โทษ ฯ อันว่าอาโปธาตุกำเริบให้โทษนั้นมี ๑๕ ประการ คือ ตัวสั่นแลวิงเวียน ๑ คือจักษุมืดไป ๑ คือมักหาวนอน ๑ คือมักกระหาย น้ำ ๑ คือให้น้ำตาตก ๑ คือให้ปวดศีรษะ ๑ คือให้เมื่อยตีน ๑ เมื่อยมือ ๑ คือนอน-มิหลับ ๑ คือให้ไอ ๑ ให้สะอึก ๑ กินอาหารมิรู้รส ๑ คือให้คำนึงแต่ของหอม ๑

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

คือให้ระลึกแต่การเมถุน ๑ คือนอนหลับแล้วให้สะดุ้งหวาดเสียว ๑ คือมักหวาด ๑ คือ มักหนาว ๑ คือเมื่อนอนมักอยากน้ำ ๑ ทั้ง ๑๕ ประการนี้คืออาโปธาตุ กำเริบขึ้นให้โทษ ฯ อันว่าวาโยธาตุกำเริบให้โทษมีลักษณะ ๑๕ ประการ คือให้ขนลุกขนพองสยองเกล้า ๑ คือให้มีน้ำมูก ๑ คือให้เจ็บปาก ๑ คือ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

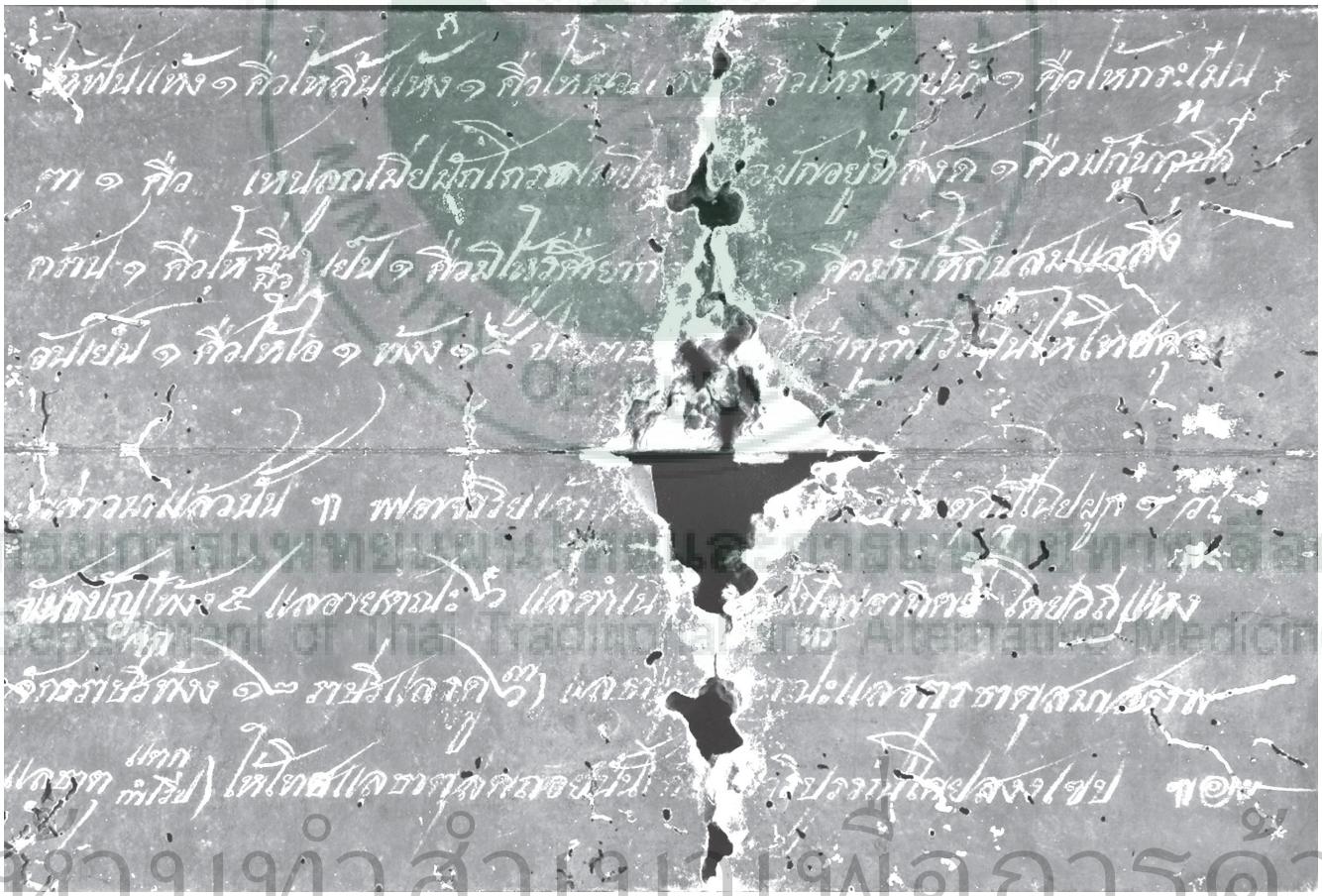
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๗-๙๘

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๑

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๑๑๓

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๗-๙๘

ให้ฟันแห้ง ๑ คือให้ลิ้นแห้ง ๑ คือศอแห้ง ๑ คือให้ระหายน้ำ ๑ คือให้กระเ+หม่น ตา ๑ คือ เหนลูกเมียมักโกรธเคยีง ๑ (คือ) มักอยู่ที่สงัด ๑ คือมัก+หนาวบิด คร้าน ๑ คือให้ ตืน/มือ เย็น ๑ คือมิรู้ศึกยาก (อาหาร) ๑ คือมักให้กินสมแลสิ่ง อันเย็น ๑ คือให้ไอ ๑ ท้ง ๑๕ ประการนี้ (คือวา) โยธาตุกำเริบขึ้นให้โทศดุจ

กล่าวมาแล้วนั้น ๗ พรอาจาริยเจ้า (จักกล่าวมาในพรคำภีร์) ธาตุวินิไฉยผูก ๑ ว่า ขันธบัญ+จกทั้ง ๕ และอายตณะ ๖ แลดำเนิน (พรจันทร) พรอาทิตย โดยวิถีแห่ง จักรราษรีท้ง ๑๒ ราษรี แลรดู ๓/๖ แลธาตุ (อภิญญาณะ) แลจัตุรธาตุสมาสรรพ แลธาตุ แตก/พิการ ให้โทศแลธาตุลดถอยนั้นได้จบบริบูรรณโดยสังเขป ๗๏

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๙๗-๙๘

ให้ฟังแห้ง ๑ คือให้ลิ้นแห้ง ๑ คือคอแห้ง ๑ คือให้กระหายน้ำ ๑ คือให้กระเหม่น ตา ๑ คือเห็นลูกเมียมักโกรธเคือง ๑ คือมักอยู่ที่สงัด ๑ คือมักหนาวบิด คร้าน ๑ คือให้ตีนเย็น มือเย็น ๑ คือมิรู้สึกยากอาหาร ๑ คือมักให้กินส้มแลสิ่ง อันเย็น ๑ คือให้ไอ ๑ ทั้ง ๑๕ ประการนี้คือวาโยธาตุกำเริบขึ้นให้โทษดุจ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

กล่าวมาแล้วนั้น ๗ พระอาจารย์เจ้าจักกล่าวมาในพระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัยผูก ๑ ว่า ขันธ์บัญจกทั้ง ๕ และอายตนะ ๖ แลดำเนินพระจันทร์ พระอาทิตย์ โดยวิธีแห่ง จักราศีทั้ง ๑๒ ราศี แลฤดู ๓ ฤดู ๖ แลธาตุอภิญญาณ แลจตุรธาตุสมาสรรพ แลธาตุแตกให้โทษ ธาตุกำเริบให้โทษ แลธาตุลดถอยนั้นได้จบบริบูรณ์โดยสังเขป ๗

พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย
เล่ม ๒

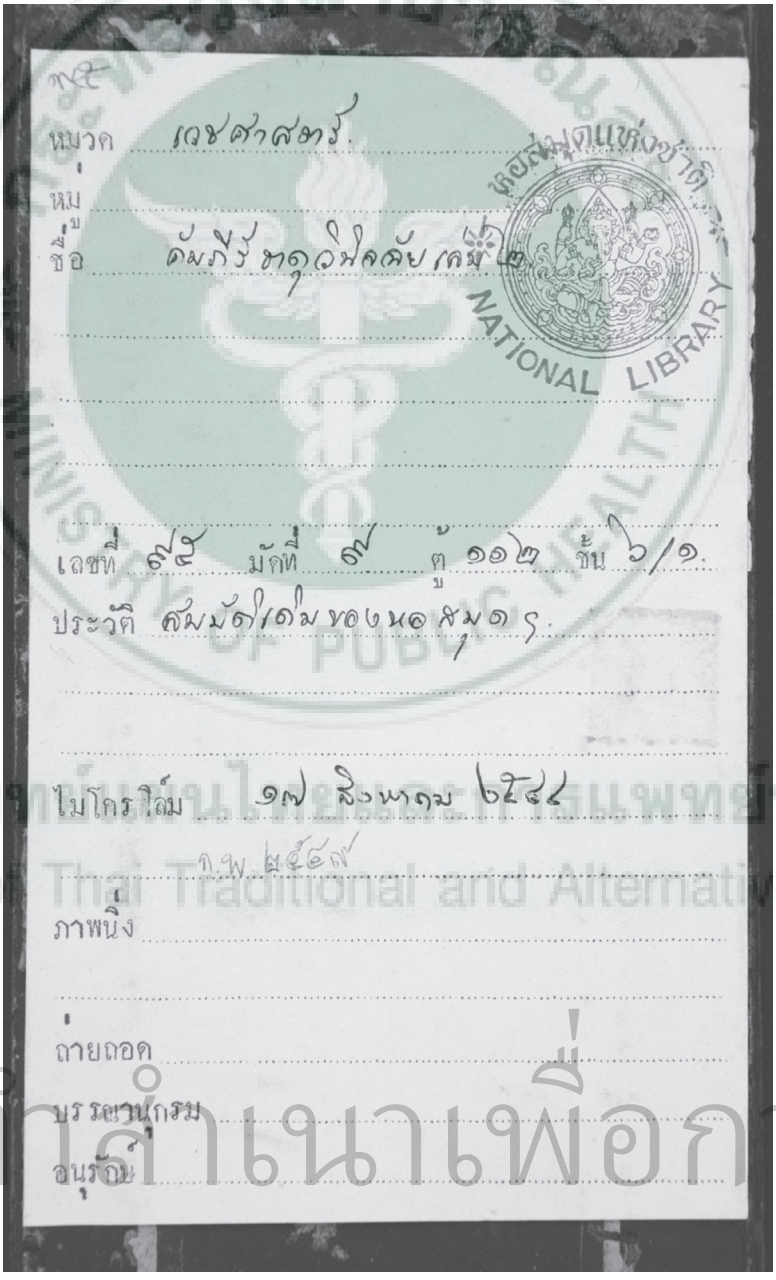
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑

คาบพิศมโอสถสทิตตาม วัน เพลา ฯะ
ทอนลดทวีโอสถทั้งปวง ฯะ
๏พรฺคำภีรธาตุวินิไฉยผูก ๒ กลาวมาไนลักษณกองโรคด้วย โอสถอันควรแกโรคย ฯะ ก็จบบริบูรณ โดยสังเขป
ประถมธาตุทั้ง สี่ ฯะ
ทวตึงสาการ ฯะ

คำอ่าน

หน้าที่ ๑

คาบพิษโอสถสถิตตามวันตามเพลา ฯะ
ทอนลดทวีโอสถทั้งปวง ฯะ
๏พระคำภีรธาตุวินิฉัยผูก ๒ กล่าวมาในลักษณะกองโรคด้วย โอสถอันควรแก่โรค ฯะ ก็จบบริบูรณ โดยสังเขป
ประถมธาตุทั้ง ๔ ฯะ
ทวตึงสาการ ฯะ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒

๑ อาจารริเยน อันว่าพรอาจาริย์เจ้าจะกล่าวไนพรคัมภีร์ทาตุวินิไฉยผูก ๒ นี้สืบต่อไป ดังนี้แลให้แพทยทังหลายพิจารณาดูซึงโรคไห้เหนว่าเปนโรคอัน ได นึง แท้แล้ว ก็พึงไห้บริโภคซึงโอสถอันจบำบัตซึงทาตุเสียก่อน จึงประกอบซึงโอสถอันจะแกซึงโรคนันนสืบต่อไป แลสัพยานันแจ้งอยู่ไนพรคำภีรสัพคุนโน้นแล้วไห้แพท(ไช้)

คำอ่าน

หน้าที่ ๒

๑ อาจาริเยน อันว่าพระอาจารย์เจ้าจะกล่าวในพระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัยผูก ๒ นี้สืบต่อไป ดังนี้แลให้แพทย์ทั้งหลายพิจารณาดูซึ่งโรคให้เห็นว่าเป็นโรคอันใดอันหนึ่งแท้แล้ว ก็พึงให้บริโภคซึ่งโอสถอันจะบำบัดซึ่งธาตุเสียก่อน จึงจะประกอบซึ่งโอสถอันจะแก้ซึ่งโรคอันนั้นสืบต่อไป แลสรรพยานั้นแจ้งอยู่ในพระคัมภีร์สรรพคุณโน้นแล้วให้แพทย์ใช้

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

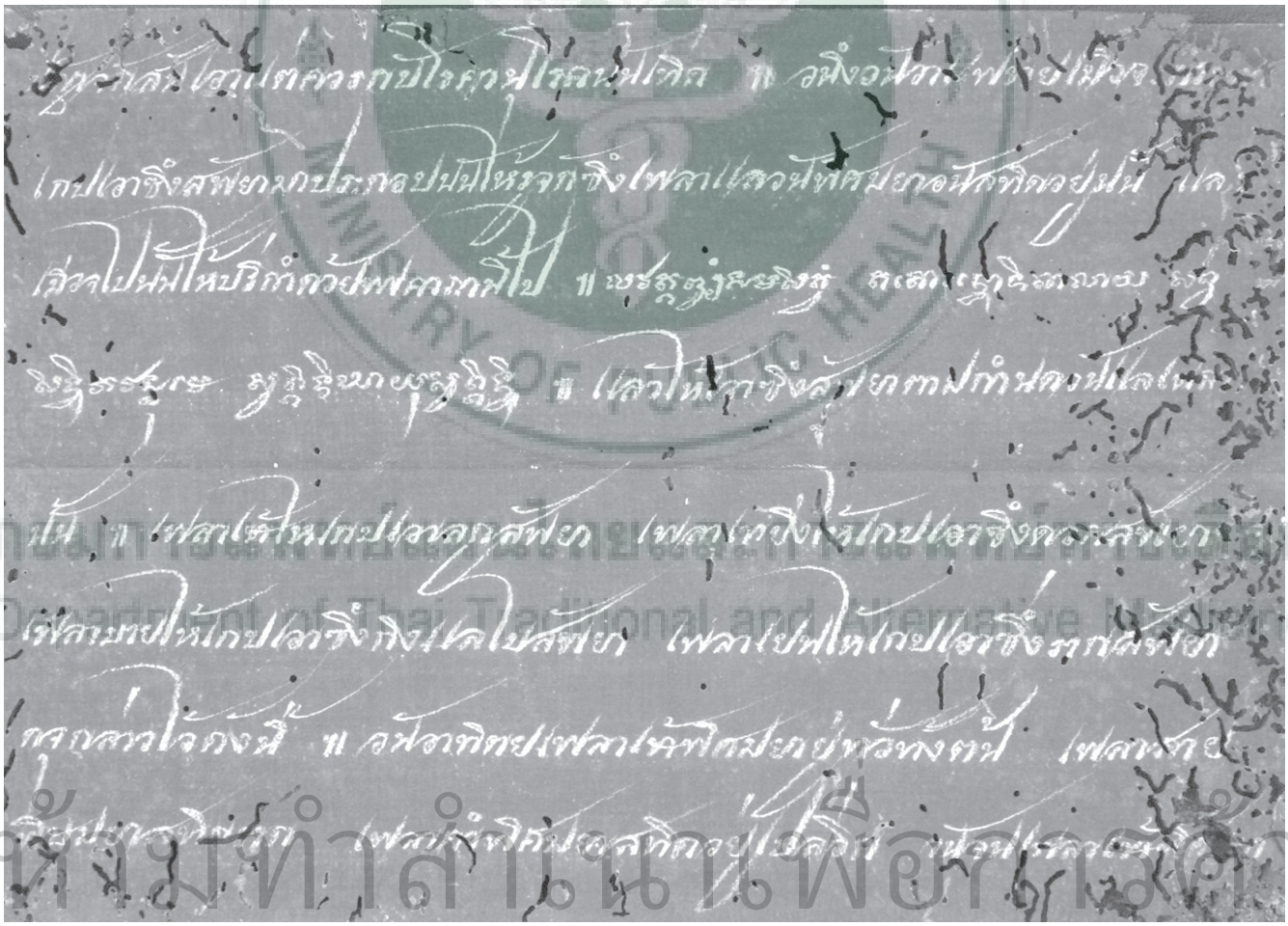
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓-๔

กรมหอสมุดแห่งชาติ
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้องสมุดสำนักแพทย์แผนไทย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓-๔

ปัญญาจักสันเอาแต่ควรกับโรคานุโรคนั้นเทีด ฯ อนึงอันว่าแพทยเมือจะ(เที่ยว)
เกบเอาซึงสัพยามาประกอบนันให้รู้จักซึงเพลาแลวันพิศมยาอันสทิตอยู่นั้นแล
เมือจไปนั้นให้บรีกำด้วยพรคาถานี้ไป ฯ ลวตฺตพฺพยำ นมสิตฺวำ ตโต ขนฺโธทิสาลาย สพฺพ
สิทฺธิภวนฺตุเมสฺวตฺติทิฆายุสฺวตฺติทฺธิ ฯ แล้วไห้เอาซึงสัพยาตามกำนดวันแลเพลา

นั้น ฯ เพลาเช้าไห้เกบเอาลูกสัพยา เพลาเทยีงไห้เกบเอาซึงดอกสัพยา
เพลาบ่ายไห้เกบเอาซึงกิ่งแลไบสัพยา เพลาเยนไห้เกบเอาซึ่งรากสัพยา
ดุจกล่าวไว้ดังนี้ ฯ วนัอาทิตยเพลาเช้าพิศมยาอยู่ทั่วทั้งต้น เพลาสาย
พิษมยาสทิดราก เพลาคำพิศมยาสทิดอยู่เปลอืก วันจนเพลาเช้าพิศมยา

คำอ่าน

หน้าที่ ๓-๔

ปัญญาจักสรรเอาแต่ควรกับโรคานุโรคนั้นเถิด ฯ อนึ่งอันว่าแพทย์เมื่อจะเที่ยว
เก็บเอาซึ่งสรรยามาประกอบนั้นให้รู้จักซึ่งเพลาแลวันพิษยาอันสถิตอยู่นั้นแล
เมื่อจะไปนั้นให้บริกรรมด้วยพระคาถานี้ไป ฯ ลวตฺตพฺพยำ นมสิตฺวำ ตโต ขนฺโธทิสาลาย สพฺพ
สิทฺธิภวนฺตุเมสฺวตฺติทิฆายุสฺวตฺติทฺธิ ฯ แล้วให้เอาซึ่งสรรพยาตามกำหนดวันแลเพลา

นั้น ฯ เพลาเช้าให้เก็บเอาลูกสรรพยา เพลาเที่ยงให้เก็บเอาซึ่งดอกสรรพยา
เพลาบ่ายให้เก็บเอาซึ่งกิ่งแลใบสรรพยา เพลาเย็นให้เก็บเอาซึ่งรากสรรพยา
ดุจกล่าวไว้ดังนี้ ฯ วันอาทิตย์เพลาเช้าพิษยาอยู่ทั่วทั้งต้นเพลาสาย
พิษยาสถิตราก เพลาค่ำพิษยาสถิตอยู่เปลือก วันจันทร์เพลาเช้าพิษยา

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

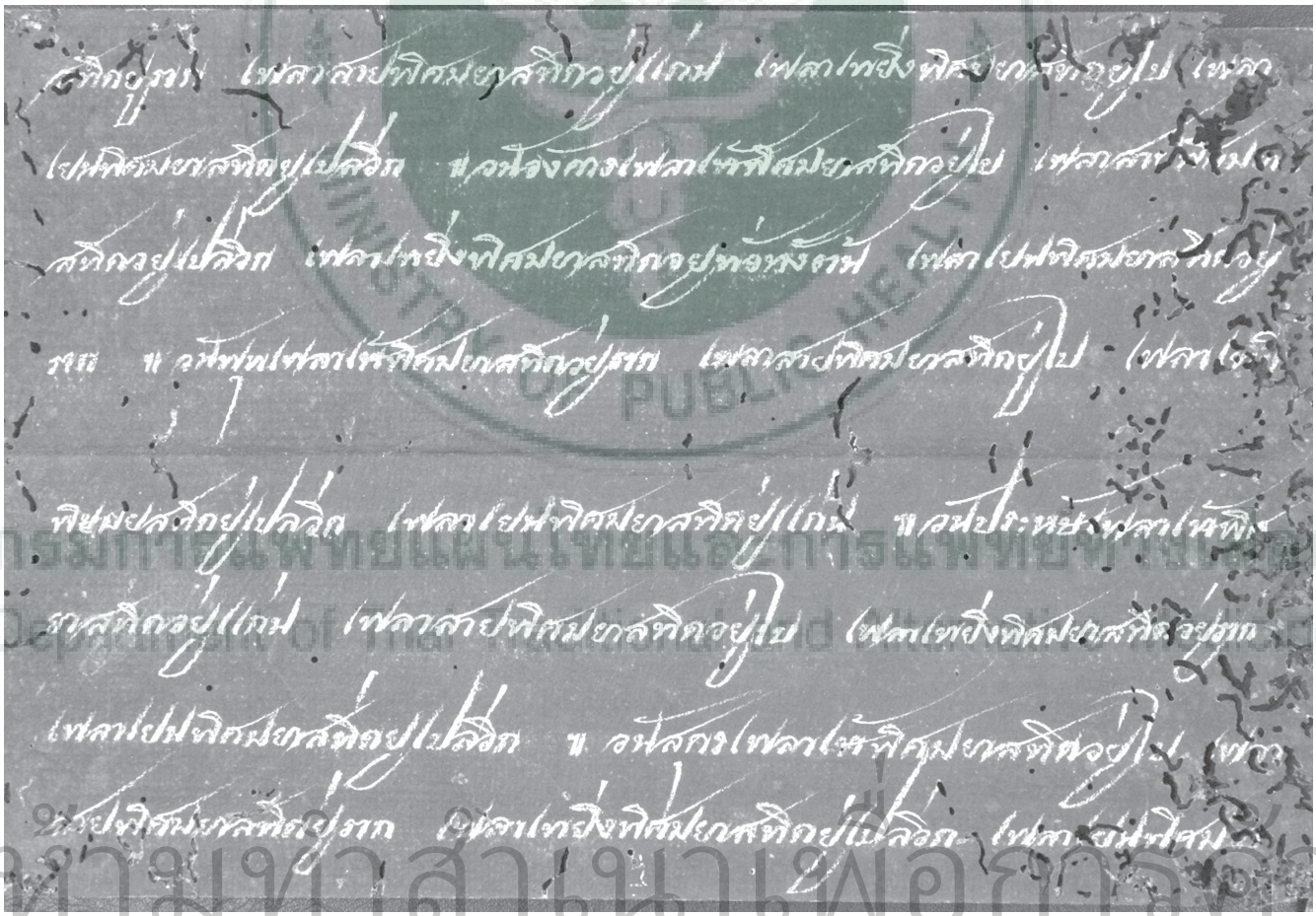
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕-๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕-๖

สทิตอยู่ราก เพลาสายพิศมยาสทิตอยู่แก่น เพลาเทยีงพิศมยาสทิตอยู่ไบ เพลาเยนพิศมยาสทิตอยู่เปลอีก ฑ วนัอังคารเพลาเช้าพิศมยาสทิตอยู่ไบ เพลาสายพิศมยาสทิตอยู่เปลอีก เพลาเทยีงพิศมยาสทิตอยู่ทั่วทั้งต้น เพลาเยนพิศมยาสทิตอยู่ราก ฑ วนัพุทเพลาเช้าพิศมยาสทิตอยู่ราก เพลาสายพิศมยาสทิตอยู่ไบ เพลาเทยีง

พิษมยสทิตอยู่เปลอีก เพลาเยนพิศมยาสทิตอยู่แก่น ฑ วันประหัษเพลาเช้าพิศมยาสทิตอยู่แก่น เพลาสายพิศมยาสทิตอยู่ไบ เพลาเทยีงพิศมยาสทิตอยู่ราก เพลาเยนพิศมยาสทิตอยู่เปลอีก ฑ วันสุกรเพลาเช้าพิศมยาสทิตอยู่ไบ เพลาสายพิศมยาสทิตอยู่ราก เพลาเทยีงพิศมยาสทิตอยู่เปลอีก เพลาเยนพิศมยา

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๕-๖

สถิตอยู่ราก เพลาสายพิษยาสถิตอยู่แก่น เพลาเที่ยงพิษยาสถิตอยู่ใบ เพลาเย็นพิษยาสถิตอยู่เปลือก ฑ วันอังคารเพลาเช้าพิษยาสถิตอยู่ใบ เพลาสายพิษยาสถิตอยู่เปลือก เพลาเที่ยงพิษยาสถิตอยู่ทั่วทั้งต้น เพลาเย็นพิษยาสถิตอยู่ราก ฑ วันพุธเพลาเช้าพิษยาสถิตอยู่ราก เพลาสายพิษยาสถิตอยู่ใบ เพลาเที่ยง

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

พิษยาสถิตอยู่เปลือก เพลาเย็นพิษยาสถิตอยู่แก่น ฑ วันพฤหัสบดีเพลาเช้าพิษยาสถิตอยู่แก่น เพลาสายพิษยาสถิตอยู่ใบ เพลาเที่ยงพิษยาสถิตอยู่ราก เพลาเย็นพิษยาสถิตอยู่เปลือก ฑ วันศุกร์เพลาเช้าพิษยาสถิตอยู่ใบ เพลาสายพิษยาสถิตอยู่ราก เพลาเที่ยงพิษยาสถิตอยู่เปลือก เพลาเย็นพิษยา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

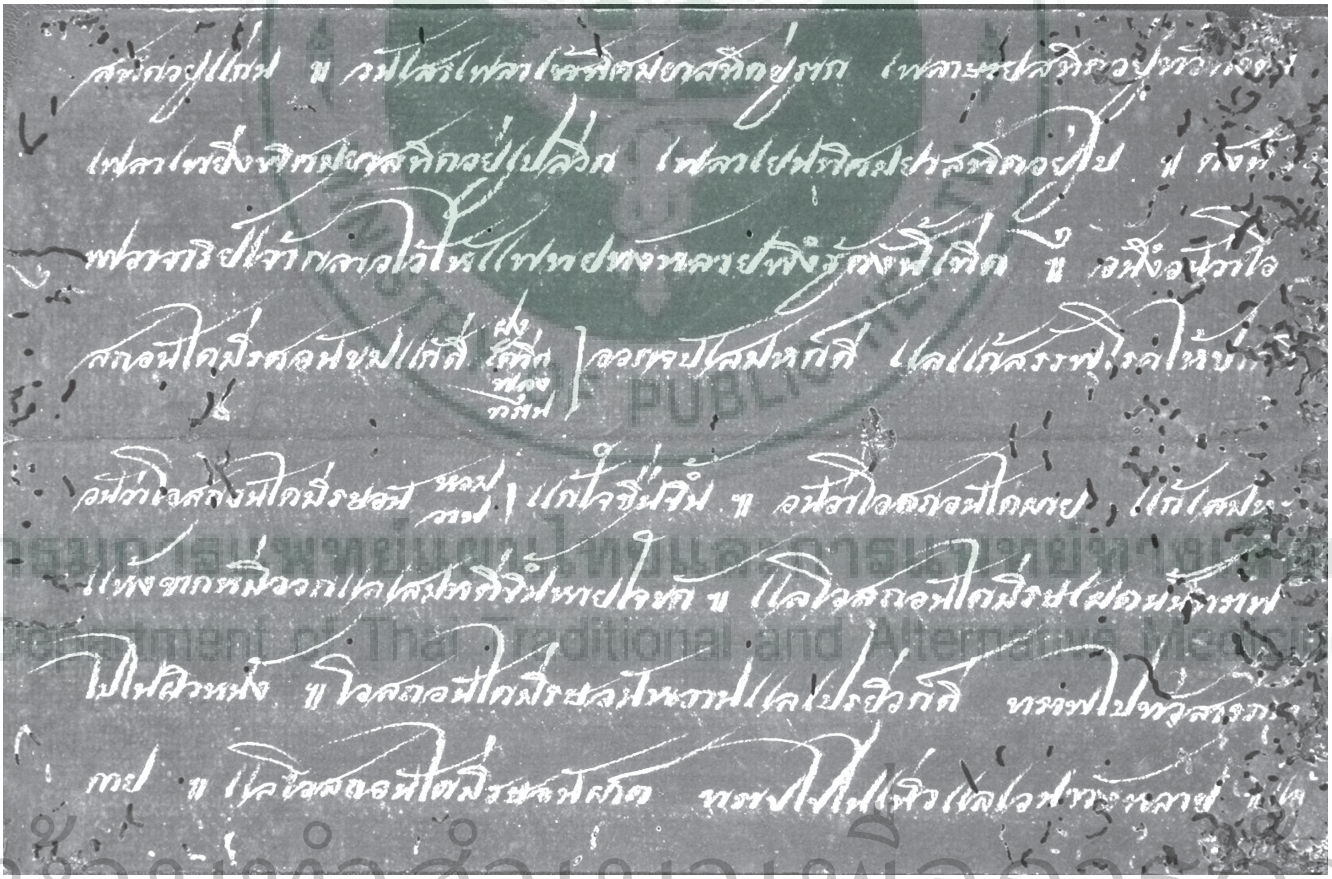
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗-๘

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗-๘

สทิตอยู่แก่น ๗ วันเสาเพลาเช้าพิศมยาสทิตอยู่ราก เพลาษายสทิตอยู่ทั่วทั้งต้น เพลาเทยีงพิศมยาสทิตอยู่เปลอีก เพลาเยนพิศมยาสทิดอยู่ใบ ๗ ดังนี้ พรอาจาริย์เจ้ากลาวไว้ให้แพทยทั้งหลายพึงรู้ดังนี้เทิด ๒ ๗ อนึงอันว่าโอ

สถอันไดมีรศอันขมแก้ดี { ผู่ง เดอืด พลุง ทราน } ออกจับเสมหก็ดี แลแก้สรรโรคให้ปรกติ

อันโอสถไดมีรษอัน { หอม วาน } แก้ใจชื่นขึ้น ๗ อันว่าโอสถอันไดผาย แก้เสมหะแห้งขากหมีออกแลเสมหตีขึ้นหายใจขัด ๗ แลโอสถอันไดมีรษเผดนั้นทราพไปในผิวหนัง ๗ โอสถอันไดมีรษอันหวานแลเปรยีวก็ดี ทราพไปทั่วสรรพกาย ๗ แลโอสถอันไดมีรษอันฝาด ทราบไปไนเนือแลเอนทังหลาย ๗

คำอ่าน

หน้าที่ ๗-๘

สถิตอยู่แก่น ๗ วันเสาร์เพลาเช้าพิษยาสถิตอยู่ราก เพลาสายสถิตอยู่ทั่วทั้งต้น เพลาเที่ยงพิษยาสถิตอยู่เปลือก เพลาเย็นพิษยาสถิตอยู่ใบ ๗ ดังนี้ พระอาจาริยเจ้ากล่าวไว้ให้แพทย์ทั้งหลายพึงรู้ดังนี้เถิด ๒ ๗ อนึ่งอันว่าโอ-สถอันใดมีรสอันขมแก้ดีฟุ้ง ดีเดือด ดีพลุ่ง ดีซ่าน ออกจับเสมหะก็ดี แลแก้สรรพโรคให้ปรกติ

อันโอสถใดมีรสอันหอมอันหวานแก้ใจชื่นขึ้น ๗ อันว่าโอสถอันใดผาย แก้เสมหะแห้งขากมิออกแลเสมหะตีขึ้นหายใจขัด ๗ แลโอสถอันใดมีรสเผ็ดนั้นซาบไปในผิวหนัง ๗ โอสถอันใดมีรสอันหวานแลเปรี้ยวก็ดี ซาบไปทั่วสรรพกาย ๗ แลโอสถอันใดมีรสอันฝาด ซาบไปในเนื้อแลเอ็นทั้งหลาย ๗

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

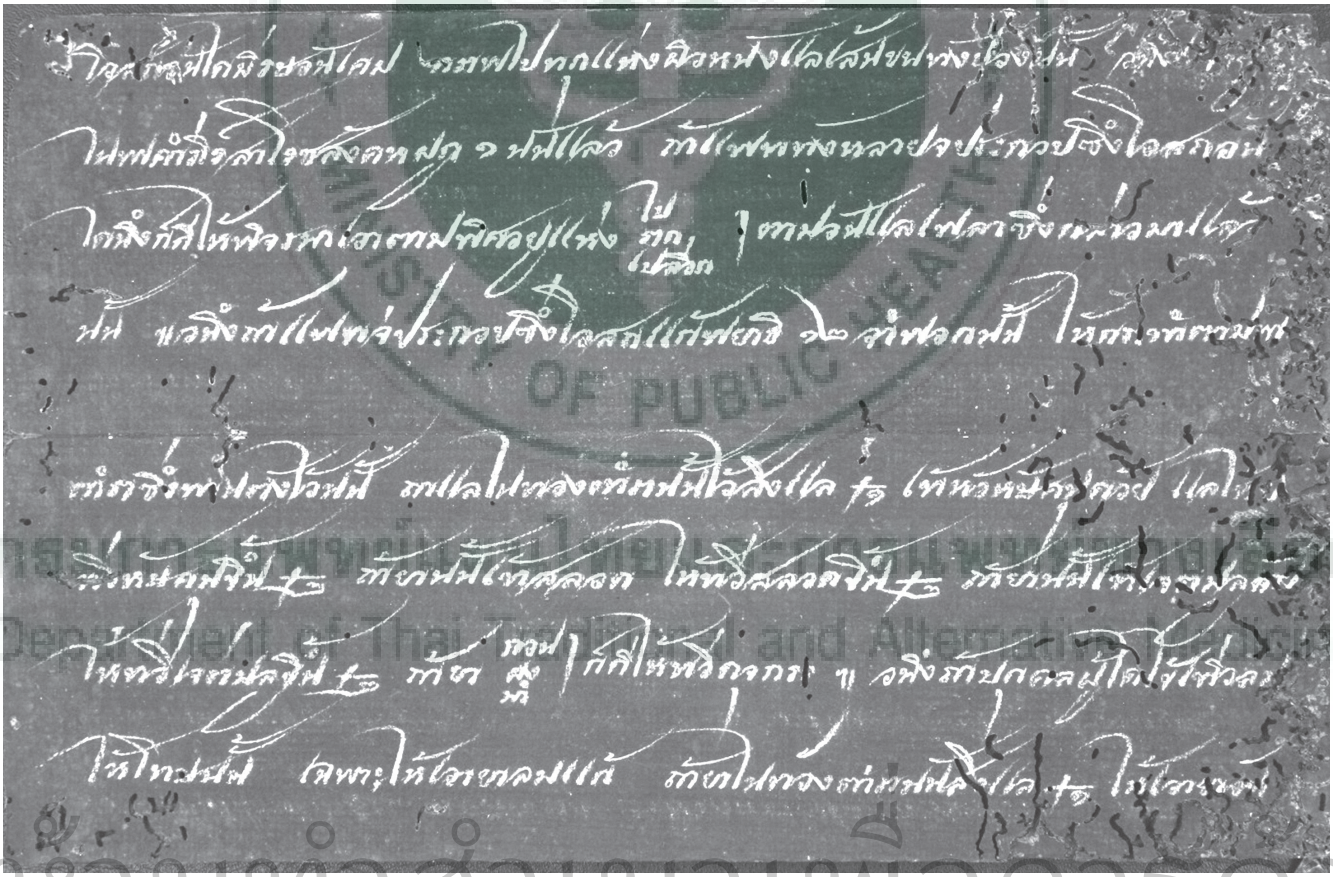
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙-๑๐

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙-๑๐

โอสถอันไดมีรษอันเคม ทราพไปทุกแห่งผิวหนังแลเส้นขนทั้งปวงนั้น อนึงมีอยู่ไนพรคัมภีร์สาโรชสังคหผูก ๑ นันแล้ว ถ้าแพททังหลายจะประกอบซึงโอสถอันไดนึงก็ดีให้พิจรนาเอาตามพิศอยู่แห่ง { ใบ / ราก / เปลือก } ตามวันแลเพลาซึ่งกล่าวมาแล้ว

นั้น ๆ อนึงถ้าแพทจ่ประกอบซึ่งโอสถแก้พยาธิ ๑๒ จำพวกนั้น ไห้กระทำตามพร

ตำราซึ่งทานตั้งไว้นั้น ถาแลไนทองตำรานั้นไว้สิ่งแล ๑ เข้าหัวหัษคุนด้วย แลไห้ทวีหัษคุนขึ้น ๒ ถ้ายานั้นเข้าสลอด ไห้ทวีสลอดขึ้น ๒ ถ้ายานั้นเข้าเจตมูลด้วย ไห้ทวีเจต่มูลขึ้น ๒ ถ้ายา { กอน / ผง / นำ } ก็ดีไห้ทวีดุจกรร ๆ อนึ่งถ้าบุกคลผู้ไดไข้เพิ่งลง

ไห้โทษนั้น เฉพาะไห้เอายาลมแก้ ถ้ายาไนท้องตำรานั้นสิ่งแล ๑ ไห้เอายาอัน

คำอ่าน

หน้าที่ ๙-๑๐

โอสถอันใดมีรสอันเค็ม ซาบไปทุกแห่งผิวหนังแลเส้นขนทั้งปวงนั้น อนึ่งมีอยู่ในพระคัมภีร์สาโรชสังคหะผูก ๑ นั้นแล้วถ้าแพทย์ทั้งหลายจะประกอบซึ่งโอสถอันใดหนึ่งก็ดีให้พิจารณาเอาตามพิษอยู่แห่งใบ แห่งราก แห่งเปลือก ตามวันแลเพลาซึ่งกล่าวมาแล้ว นั้น ๆ อนึ่งถ้าแพทย์จะประกอบซึ่งโอสถแก้พยาธิ ๑๒ จำพวกนั้น ให้กระทำตามพระ

ตำราซึ่งท่านตั้งไว้นั้น ถ้าแลในท้องตำรานั้นไว้สิ่งแล ๑ สลึง เข้าหัวหัสคุณด้วย แลให้ทวีหัสคุณขึ้น ๒ สลึง ถ้ายานั้นเข้าสลอดให้ทวีสลอดขึ้น ๒ สลึง ถ้ายานั้นเข้าเจตมูลด้วย ให้ทวีเจตมูลขึ้น ๒ สลึง ถ้ายาก้อน ยาผง ยาน้ำ ก็ให้ทวีดุจกัน ๆ อนึ่งถ้าบุคคลผู้ใดไข้เพิ่งลงให้โทษนั้น เฉพาะให้เอายาลมแก้ ถ้ายาในท้องตำรานั้นสิ่งแล ๑ สลึง ให้เอายาอัน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

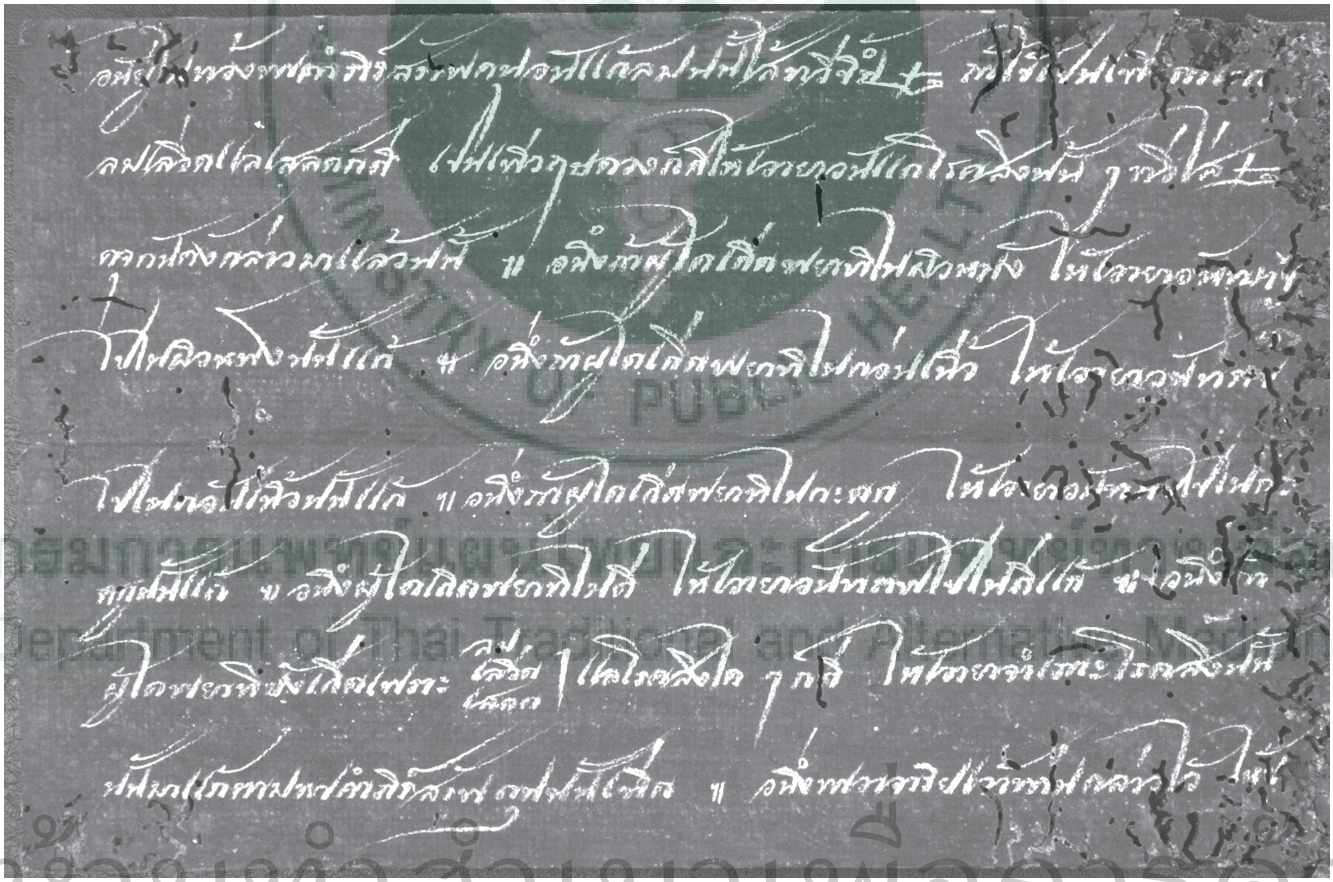
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๑-๑๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๑-๑๒

อันอยู่ไนท้องพรคำภิร์สรัรพคุนอันแก้ลมนั้นไส้ทวีขึ้น ๒ ถ้าไข้เพือ (กำเดา) ลมเลอีดแลเสลดก็ดี เปนเพือฤษดวงก็ดีให้เอายาอันแกโรคสิ่งนั้น ๆ ทวีใส่ ๒ ดุจกันดังกล่าวมาแล้วนั้น ฯ อนึงผู้ไดเกิดพยาธิในผิวหนัง ให้เอายาอันทราบไปไนผิวหนังนั้นแก้ ฯ อนึ่งถ้าผูไดเกิดพยาทิไนก่อนเนื้อ ให้เอายาอันทราบ

ไปไนก้อนเนื้อนั้นแก้ ฯ อนึ่งถ้าผูไดเกิดพยาทิไนกระดูก ให้เอายาอันทราบไปไนกระดูกนั้นแก้ ฯ อนึงผู้ไดเกิดพยาทิไนดี ให้เอายาอันทราบไปไนดีแก้ ฯ อนึ่งถ้าผู้ไดพยาทิบังเกิดเพราะ ลม / เลอืด / เสลด แลโรคสิ่งได ๆ ก็ดี ให้เอายาจำเภาะโรคสิงนั้นนั้นมาแก้ตามพรคำภิร์สรัพคุนนั้นเทิด ฯ อนึ่งพรอาจาริยเจ้าทานกล่าวไว้

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๑-๑๒

อันอยู่ในท้องพระคัมภีร์สรรพคุณอันแก้ลมนั้นใส่ทวีขึ้น ๒ สลึง ถ้าไข้เพื่อกำเดา ลมเลือดแลเสลดก็ดี เป็นเพื่อริดสีดวงก็ดีให้เอายาอันแก้โรคสิ่งนั้น ๆ ทวีใส่ ๒ สลึง ดุจกันดังกล่าวมาแล้วนั้น ฯ อนึ่งผู้ใดเกิดพยาธิในผิวหนัง ให้เอายาอันซาบไปในผิวหนังนั้นแก้ ฯ อนึ่งถ้าผู้ใดเกิดพยาธิในก้อนเนื้อ ให้เอายาอันซาบ

ไปในก้อนเนื้อนั้นแก้ ฯ อนึ่งถ้าผู้ใดเกิดพยาธิในกระดูก ให้เอายาอันซาบไปในกระดูกนั้นแก้ ฯ อนึ่งผู้ใดเกิดพยาธิในดี ให้เอายาอันซาบไปในดีแก้ ฯ อนึ่งถ้าผู้ใดพยาธิบังเกิดเพราะลม เพราะเลือด เพราะเสลด และโรคสิ่งใด ๆ ก็ดีให้เอายาจำเพาะโรคสิ่งนั้น
นั้นมาแก้ตามพระคัมภีร์สรรพคุณนั้นเถิด ฯ อนึ่งพระอาจารย์เจ้าท่านกล่าวไว้

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๓-๑๔

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๓-๑๔

แพทยทังหลายพึงพิจรนาซึงโทษแห่งไข้ทังปวงนั้นให้รู้แจ้งในลักษณแลประเพทคือ เอก ทุวัน ตรี โทษก็ดี แลโทษทังหลายนั้นเปนอันมากคือ ลม เสลด สรรนิบาต อัน เปนเพือ ดี เลอือด เปนเพื่อใจนั้นผิดจริตเปนบ้าก็ดีแลเปนพยาทิ ๗ จำภวก ก็ดีให้พิจรรนาซึงโรคนันจงแจ้ง แล้วจึงเอาโรคนั้นตังไว้เปนกระ

ทู้กอ่นจึงเอายาจำเภาะแก้โรคนั้นมาพิจรนาดูให้รู้จักว่ารษโอสถนั้น หวาน ขม เผ็ด และ ฝาด เปรยีว ขม ก็ดี แลให้รู้เอา ราก ต้น แก่น และ เปลอืก ดอก ลูก แลใบนั้น อ้อนแก่แล หัว งาว ฝัก ให้จงแม่นยำ ๆ ถ้าแลโรคบุคคลอันไข้นั้นลงท้อง แลจไครให้ปิต ถ้ายาจำเภาะปิตนั้นเหนว่ายาผายเข้าอยู่ด้วยจึงให้ยา

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๓-๑๔

แพทย์ทั้งหลายพึงพิจารณาซึ่งโทษแห่งไข้ทั้งปวงนั้นให้รู้แจ้งในลักษณะแลประเภทคือเอกโทษก็ดี ทุวันโทษก็ดี ตรีโทษก็ดี แลโทษทั้งหลายนั้นเป็นอันมาก คือลม คือเสลด คือสันนิบาต อันเป็นเพื่อดี เป็นเพื่อเลือด เป็นเพื่อใจนั้นผิดจริตเป็นบ้าก็ดีแล เป็นพยาธิ ๗ จำพวก ก็ดีให้พิจารณาซึ่งโรคนั้นจงแจ้ง แล้วจึงเอาโรคนั้นตั้งไว้เป็นกระ

ทู้ก่อนจึงเอายาจำเพาะแก้โรคนั้นมาพิจารณาดูให้รู้จักว่ารสโอสถนั้น หวานขม หวานเผ็ด และฝาดก็ดี เปรี้ยวก็ดี เค็มก็ดี แลให้รู้เอาราก เอาต้น เอาแก่น และเปลือกดอก ลูกและใบนั้นอ่อนแก่ และหัว และเหง้า และฝัก ให้จงแม่นยำ ๆ ถ้าแลโรคบุคคลอันไข้นั้นลงท้อง แลจะใครให้ปิด ถ้ายาจำเพาะปิดนั้นเห็นว่ายาผายเข้าอยู่ด้วยจึงให้ยา

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

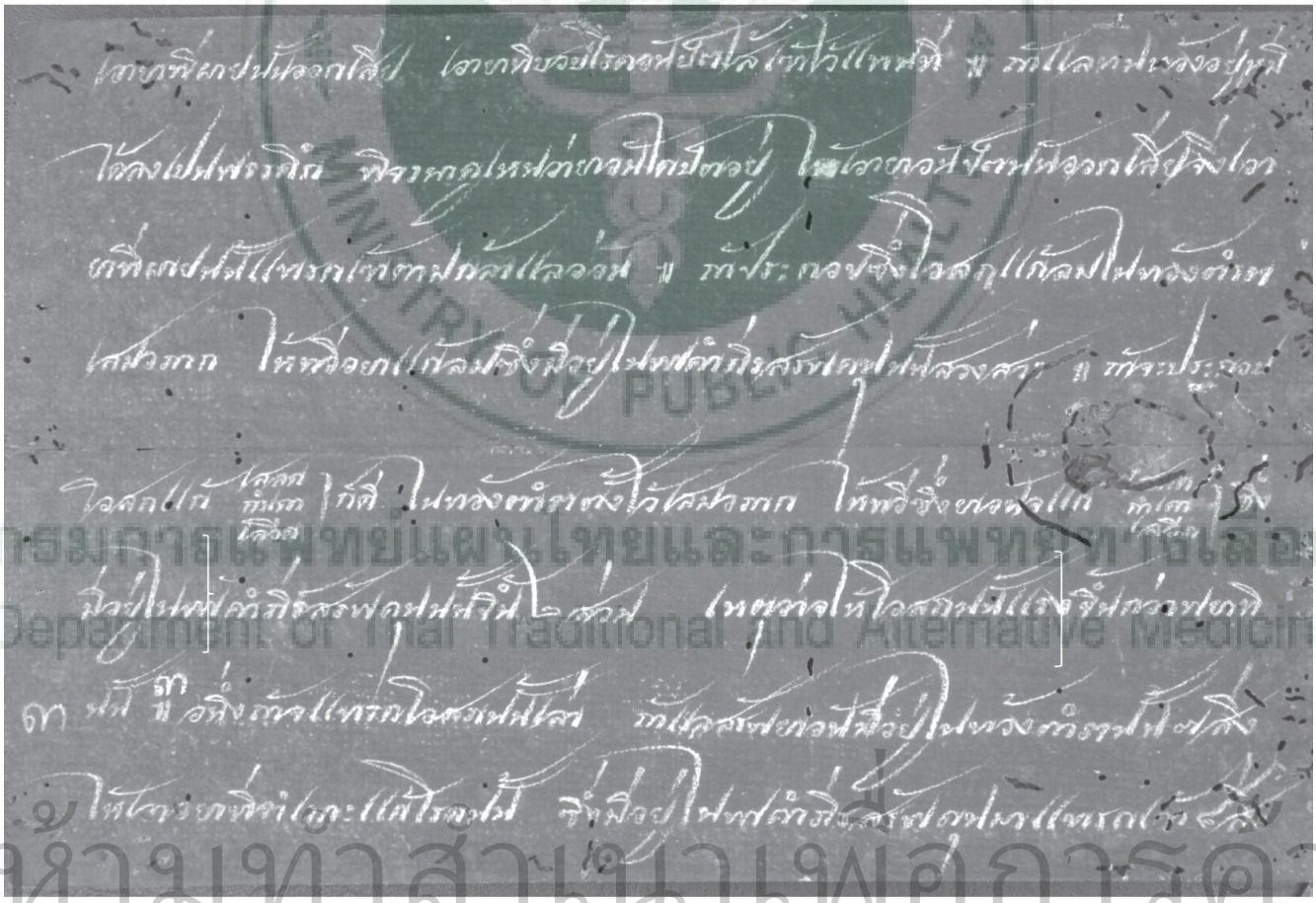
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๕-๑๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๕-๑๖

เอายาพีผายนั้นออกเสีย เอายาทีชอบโรคอันปิตไส้เข้าไว้แทนที ฯ ถ้าแลทนท้องอยู่หมีได้ลงเปนพรรดึก พิจรนาดูเหนว่ายาอันใดปิตอยู่ ให้เอายาอันบิตนั้นออกเสียจึงเอายาที่ผายนั้นแทรกเข้าตามกล้าแลอ่อน ฯ ถ้าประกอบซึ่งโอสถแก้ลมไนท้องตำราเสมอภาก ไห้ทวียาแก้ลมซึ่งมีอยู่ไนพรคำภีรสรัพคุนนั้นสรงส่าง ฯ ถ้าจะประกอบ

โอสถแก้ { เสลด / กำเดา / เลอืด } ก็ดี ในท้องตำราตั้งไว้เสมอภาก ให้ทวีซึงยาอันจแก้ { เสลด / กำเดา / เลอืด } ซึ่งมีอยู่ไนพรคำภีร์สรัพคุนนั้นขึ้น ๒ ส่วน เหตุว่าจะไห้โอสถนั้นแรงขึ้นกว่าพยาทินั้น ๓ ฯ อนึ่งถ้าแทรกโอสถนั้นเล่า ถ้าแลสรัพยาอันมีอยู่ในท้องตำรานั้น ๗ สิ่ง ไห้เอาอยาที่จำเภาะแก้โรคนั้น ซึ่งมีอยู่ไนพรคำภีรสรัพคุนมาแทรกเข้า ๘ สิ่ง

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๕-๑๖

เอายาที่ผายนั้นออกเสีย เอายาที่ชอบโรคอันปิดใส่เข้าไว้แทนที่ ฯ ถ้าแลทนท้องอยู่มิได้ลงเป็นพรรดึก พิจารณาดูเห็นว่ายาอันใดปิดอยู่ ให้เอายาอันปิดนั้นออกเสียจึงเอายาที่ผายนั้นแทรกเข้าตามกล้าแลอ่อน ฯ ถ้าประกอบซึ่งโอสถแก้ลมในท้องตำราเสมอภาค ให้ทวียาแก้ลมซึ่งมีอยู่ในพระคัมภีร์สรรพคุณนั้นทรงสร่าง ฯ ถ้าจะประกอบ

โอสถแก้เสลด แก้กำเดา แก้เลือด ก็ดี ในท้องตำราตั้งไว้เสมอภาค ให้ทวีซึ่งยาอันจะแก้เสลด แก้กำเดา แก้เลือด ซึ่งมีอยู่ในพระคัมภีร์สรรพคุณนั้นขึ้น ๒ ส่วน เหตุว่าจะให้โอสถนั้นแรงขึ้นกว่าพยาธินั้น ๓ ฯ อนึ่งถ้าแทรกโอสถนั้นเล่า ถ้าแลสรรพยาอันมีอยู่ในท้องตำรานั้น ๗ สิ่งให้เอายาที่จำเพาะแก้โรคนั้น ซึ่งมีอยู่ในพระคัมภีร์สรรพคุณมาแทรกเข้า ๘ สิ่ง

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

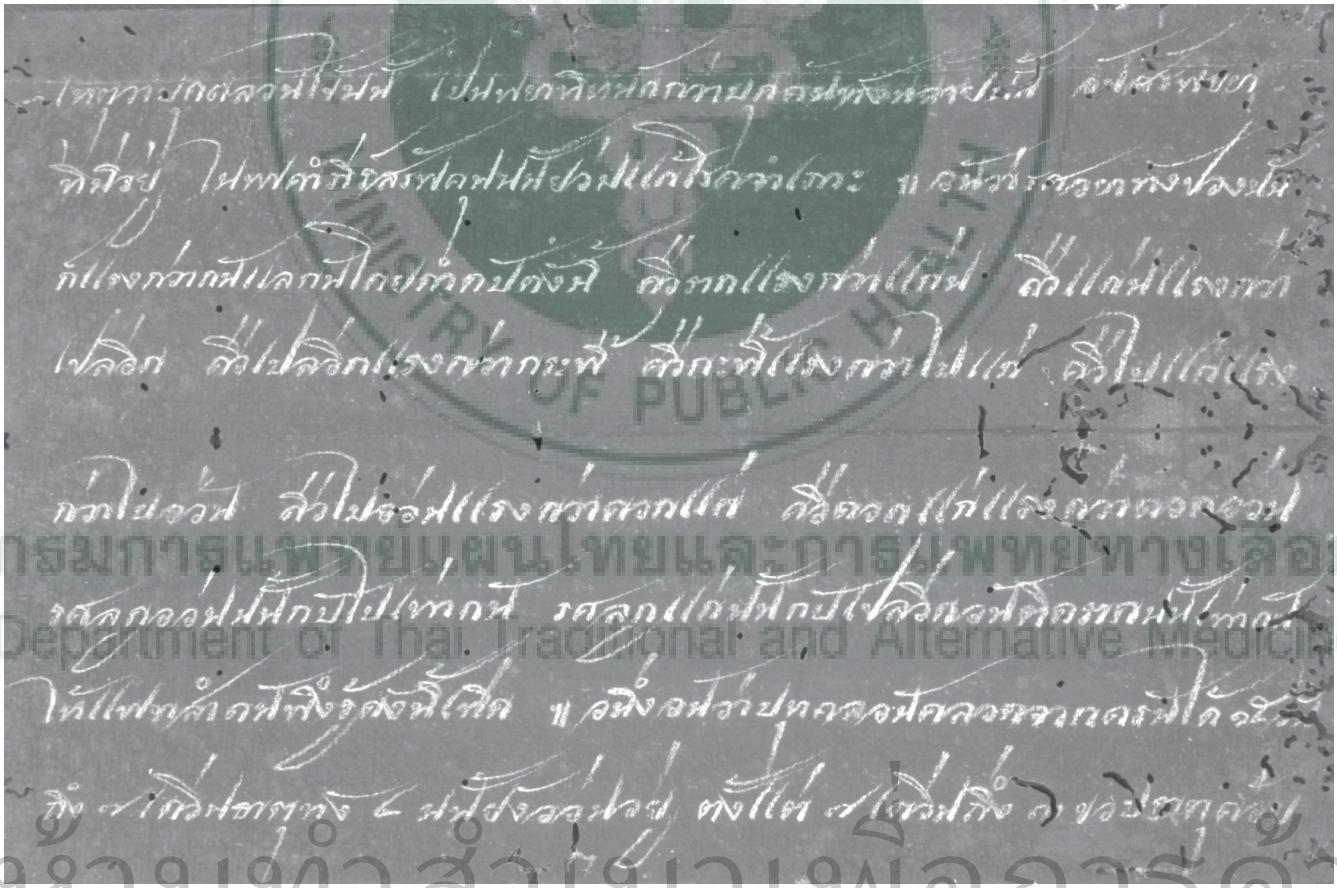
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๗-๑๘

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๗-๑๘

เหตุว่าบุกคลอันไข้นั้น เปนพยาทินักกว่าบุคคลทังหลายนั้น อันสรัพอยา ที่มีอยู่ ไนพรคำภีร์สรัพคุนนั้นยอ่มแก้โรคจำเภาะ ฯ อันว่ารศอยาทั้งปวงนัน ก็แรงกว่ากันแลกันโดยกำดับดังนี้ คือรากแรงกว่าแก่น คือแก่นแรงกว่า เปลอีก คือเปลอีกแรงกว่ากะพี้ คือกะพี้แรงกว่าไบแก่ คือไบแก่แรง

กว่าไบอ่อน คือไบอ่อนแรงกว่าดอกแก่ คอืดอกแก่แรงกว่าดอกอ่อน รศลูกอ่อนนั้นกับไบเท่ากัน รศลูกแก่นั้นกับเปลอีกอันติดรากนั้นเท่ากัน ไห้แพทสำคันพึงรู้ดังนี้เทีด ฯ อนึ่งอันว่าบุทคลอันคลอดจากครันได้ ๑๕ วัน ถึง ๗ เดอีน ธาตุทั้ง ๔ นั้นยังอ่อนอยู่ ตั้งแต่ ๗ เดอีนถึง ๓ ขวบธาตุด้อย

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๗-๑๘

เหตุว่าบุคคลอันไข้นั้น เป็นพยาธิหนักกว่าบุคคลทั้งหลายนั้น อันสรรพยา ที่มีอยู่ ในพระคัมภีร์สรรพคุณนั้นย่อมแก้โรคจำเพาะ ฯ อันว่ารสยาทั้งปวงนั้น ก็แรงกว่ากันแลกันโดยลำดับดังนี้คือ รากแรงกว่าแก่น คือแก่นแรงกว่า เปลือก คือเปลือกแรงกว่ากะพี้ คือกะพี้แรงกว่าใบแก่ คือใบแก่แรง

กว่าใบอ่อน คือใบอ่อนแรงกว่าดอกแก่ คือดอกแก่แรงกว่าดอกอ่อน รสลูกอ่อนนั้นกับใบเท่ากัน รสลูกแก่นั้นกับเปลือกอันติดรากนั้นเท่ากัน ให้แพทย์สำคัญพึงรู้ดังนี้เถิด ฯ อนึ่งอันว่าบุคคลอันคลอดจากครรภ์ได้ ๑๕ วัน ถึง ๗ เดือน ธาตุทั้ง ๔ นั้นยังอ่อนอยู่ ตั้งแต่ ๗ เดือนถึง ๓ ขวบธาตุด้วย

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

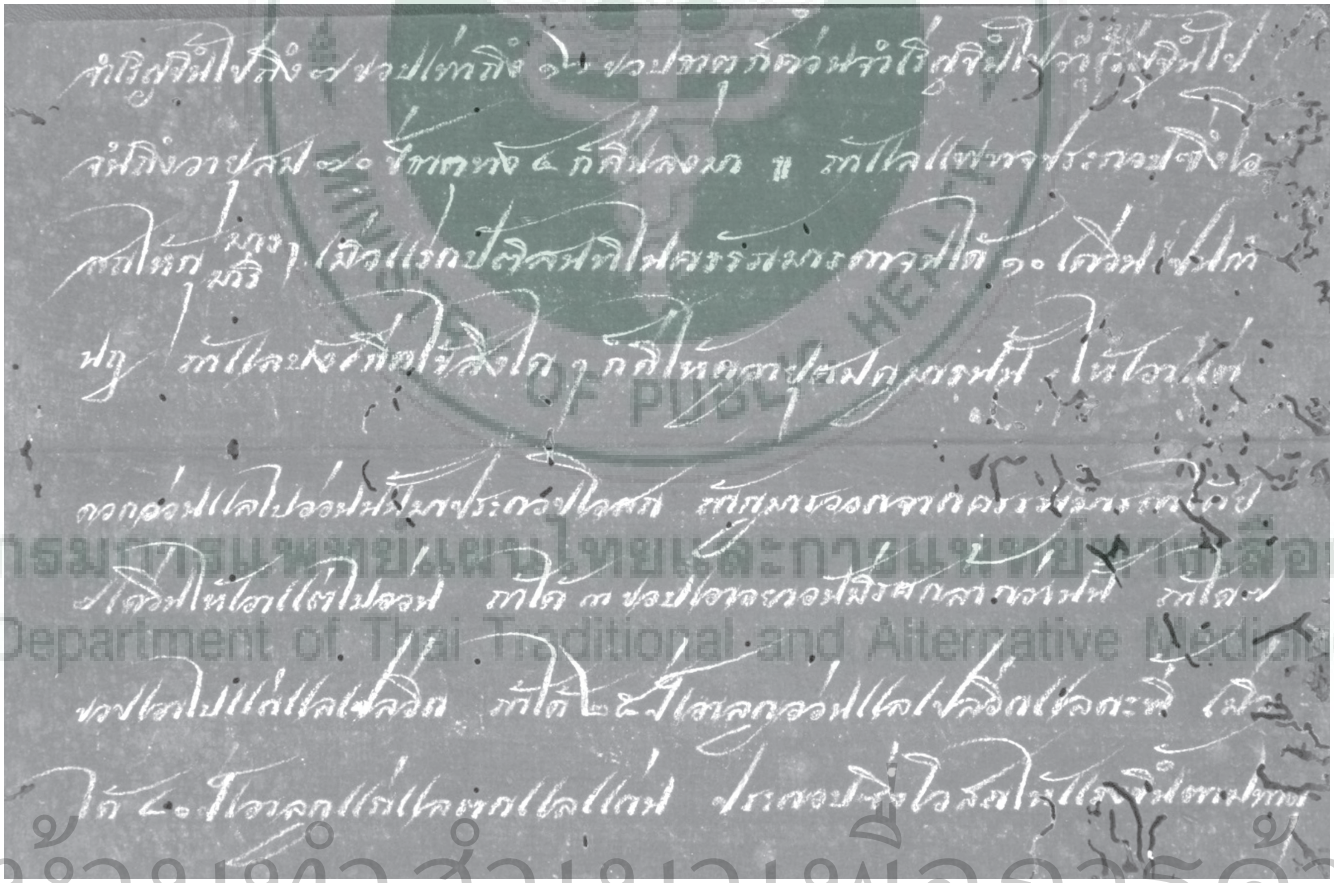
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๙-๒๐

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๙-๒๐

จำเริญขึ้นไปถึง ๗ ขวบเท่าถึง ๑๖ ขวบธาตุก็ค่อนจำเริญขึ้นไป จำเริญขึ้นไป จนถึงอายุสม ๗๐ ปีธาตุทั้ง ๔ ก็คืนลงมา ๆ ถ้าแลแพทจประกอบซึ่งโอสถให้กุ มาร มารี เมือแรกปัติสนทิไนครรภมารดาจนได้ ๑๐ เดอีนเปนกำนฎ ถ้าแลบังเกิดไข้สิ่งได ๆ ก็ดีให้ดูอายุศมกูมารนั้น ให้เอาแต่

ดอกอ่อนแลไบอ่อนนั้นมาประกอบโอสถ ถ้ากูมารออกจากครรภมารดาได้ย ๗ เดอีนไห้เอาแต่ไบอ่อน ถ้าได้ ๓ ขวบ เอาอยาอันมีรศกล้ากว่านี้ถ้าได ๗ ขวบเอาไบแก่แลเปลอีก ถ้าได้ ๒๕ ปีเอาลูกอ่อนแลเปลอีกแลกะพี้ เมือได้ ๔๐ ปีเอาลูกแก่แลรากแลแก่น ประกอบซึ่งโอสถให้แรงขึ้นตามทาตุ

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๑๙-๒๐

จำเริญขึ้นไปถึง ๗ ขวบเท่าถึง ๑๖ ขวบธาตุก็ค่อยจำเริญขึ้นไป จำเริญขึ้นไป จนถึงอายุ ๗๐ ปีธาตุทั้ง ๔ ก็คืนลงมา ๆ ถ้าแลแพทย์ประกอบซึ่งโอสถให้กุมาร กุมารี เมื่อแรกปฏิสนธิในครรภ์มารดาจนได้ ๑๐ เดือนเป็นกำหนด ถ้าแลบังเกิดไข้สิ่งใด ๆ ก็ดีให้ดูอายุกุมารนั้น ให้เอาแต่

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ดอกอ่อนแลใบอ่อนนั้นมาประกอบโอสถ ถ้ากุมารออกจากครรภ์มารดาได้ ๗ เดือนให้เอาแต่ใบอ่อน ถ้าได้ ๓ ขวบเอายาอันมีรสกล้ากว่านี้ถ้าได้ ๗ ขวบเอาใบแก่แลเปลือก ถ้าได้ ๒๕ ปีเอาลูกอ่อนแลเปลือกแลกระพี้ เมื่อได้ ๔๐ ปีเอาลูกแก่แลรากแลแก่น ประกอบซึ่งโอสถให้แรงขึ้นตามธาตุ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

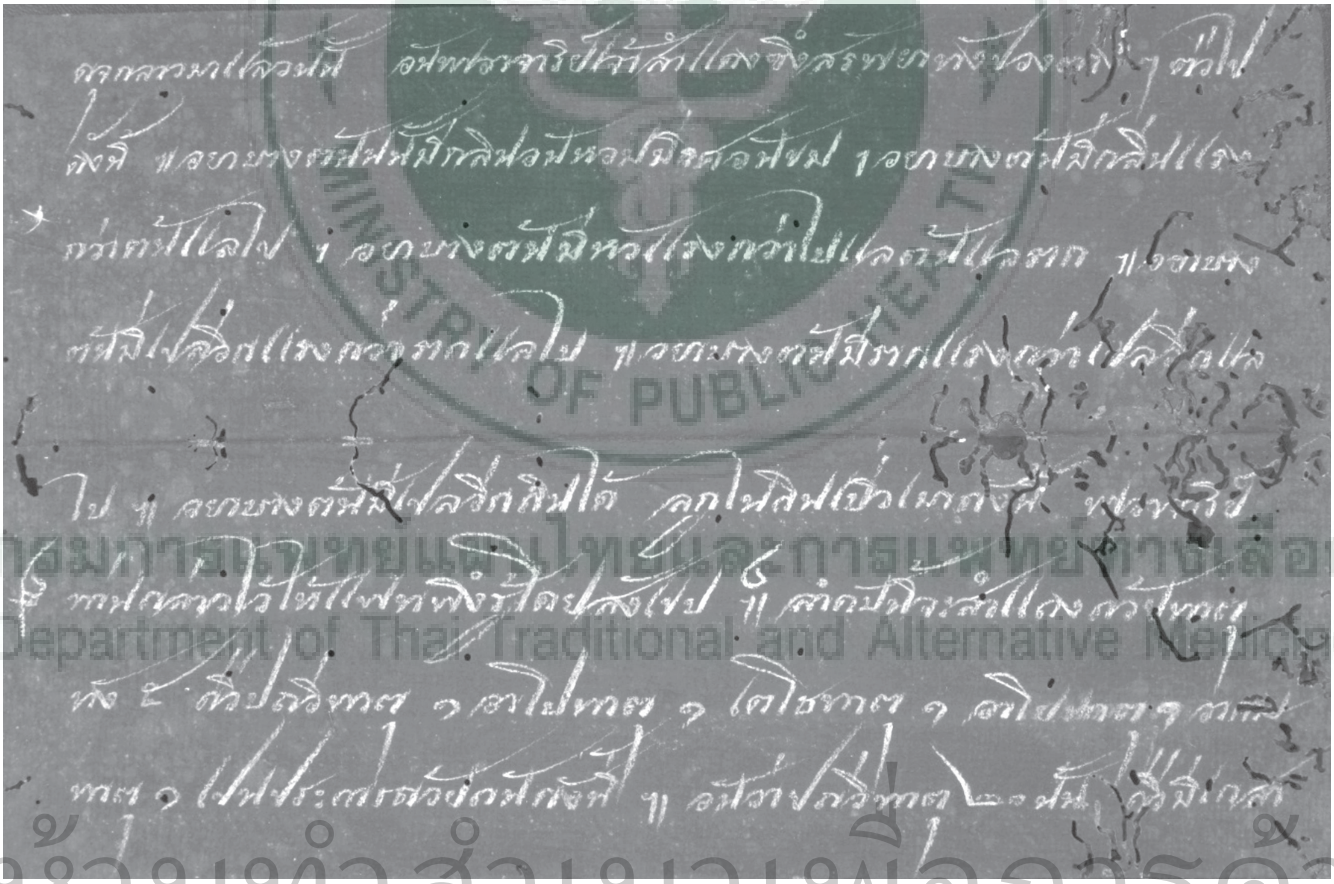
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๑-๒๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๑-๒๒

ดุจกลาวมาแล้วนั้น อันพรอาจาริย์สำแดงซึ่งสัพยาทังปวงต่าง ๆ ต่อไป ดังนี้ ฯ อยาบางต้นนั้นมีกลินอันหอมมีรศอันขม ฯ อยาบางต้นมีกลิ่นแรงกว่าต้นแลใบ ฯ อยาบางต้นมีหัวแรงกว่าไบแลต้นแลราก ฯ อยาบางต้นมีเปลอีกแรงกว่ารากแลไบ ฯ อยาบางต้นมีรากแรงกว่าเปลอีกแล

ไบ ฯ อยาบางต้นมีเปลอีกกินได้ ลูกไนกินเบือเมาดังนี้ ฯ พรอาจาริย์ท่านกล่าวไว้ให้แพทพึงรู้โดยสังเขป ฯ ลำดับนี้จะสำแดงด้วยทาตุทั้ง ๕ คือปถวีทาตุ ๑ อาโปทาตุ ๑ เตโชทาตุ ๑ วาโยทาตุ ๑ อากาษทาตุ ๑ เปนประการด้วยกันดังนี้ ฯ อันว่าปถวีทาตุ ๒๐ นั้นคือมีเกสา

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๒๑-๒๒

ดุจกล่าวมาแล้วนั้น อันพระอาจารย์สำแดงซึ่งสรรพยาทั้งปวงต่าง ๆ ต่อไป ดังนี้ ฯ ยาบางต้นนั้นมีกลิ่นอันหอมมีรสอันขม ฯ ยาบางต้นมีกลิ่นแรงกว่าต้นแลใบ ฯ ยาบางต้นมีหัวแรงกว่าใบแลต้นแลราก ฯ ยางบางต้นมีเปลือกแรงกว่ารากแลใบ ฯ ยาบางต้นมีรากแรงกว่าเปลือกแล

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ใบ ฯ ยาบางต้นมีเปลือกกินได้ ลูกในกินเบื่อเมาดังนี้ ฯ พระอาจารย์ท่านกล่าวไว้ให้แพทย์พึงรู้โดยสังเขป ฯ ลำดับนี้จะแสดงด้วยธาตุทั้ง ๕ คือปถวีธาตุ ๑ อาโปธาตุ ๑ เตโชธาตุ ๑ วาโยธาตุ ๑ อากาศ-ธาตุ ๑ เป็นประการด้วยกันดังนี้ ฯ อันว่าปถวีธาตุ ๒๐ นั้นคือมีเกศา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

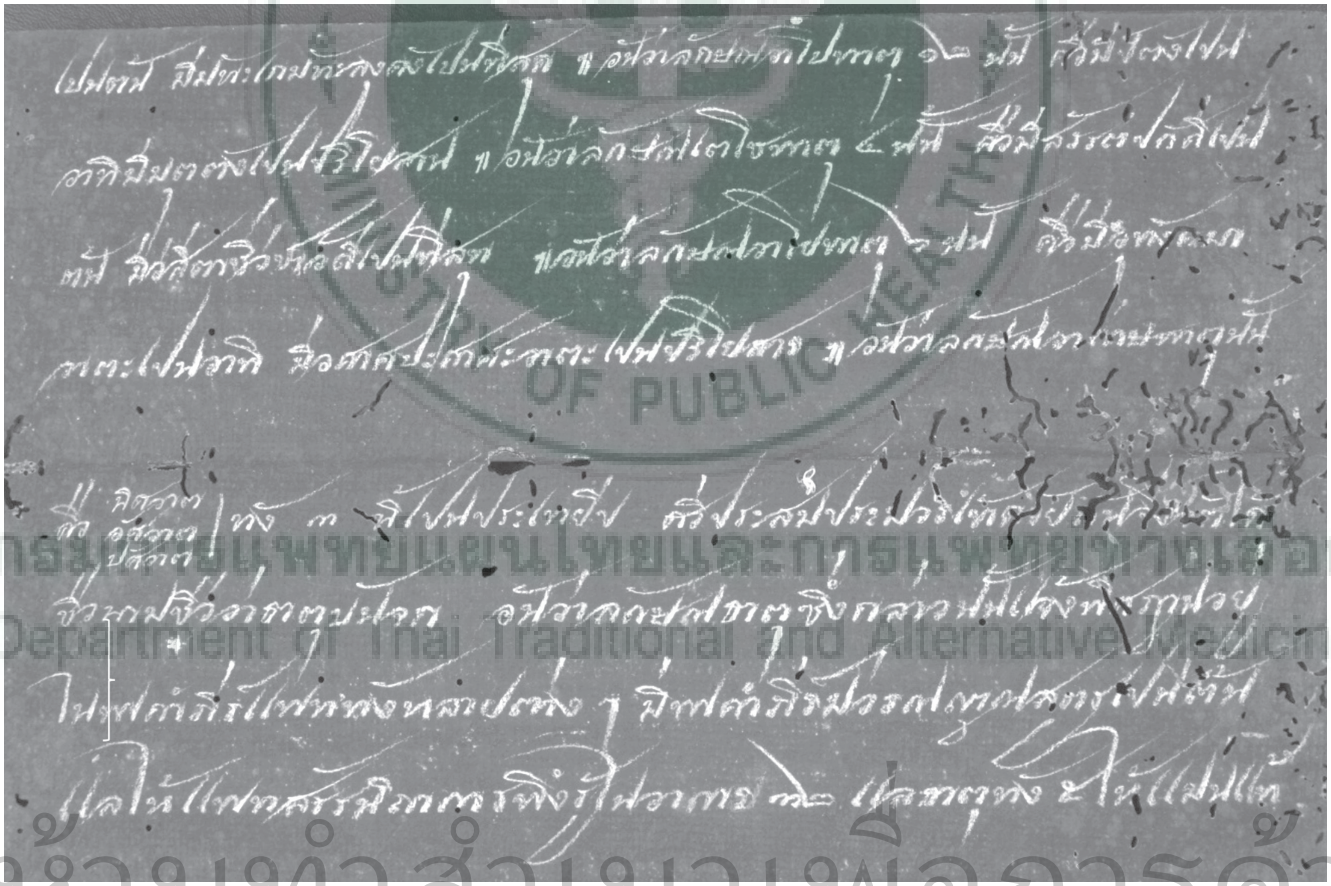
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๓-๒๔

กรมแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๓-๒๔

เปนต้น มีมัทะเกมัทะลุงคังเปนที่สุด ฯ อันว่าลักษณอาโปทาตุ ๑๒ นั้น คือมีปิตังเปน
อาทิมีมุตตังเปนปริโยสาน ฯ อันว่าลักษณเตโชทาตุ ๔ นั้น คือมีสัรรตปัคคีเปน
ต้น มีอ่สีตาชีว่หัวัคีเปนที่สุด ฯ อันว่าลักษณวาโยทาตุ ๖ นั้น คือมีอุทังคมา
วาตะเปนอาทิ มีอศาศปะศาศะวาตะเปนปริโยสาร ฯ อันว่าลักษณอากาษทาตุนั้น

คือ นิศวาต อัศวาต ปัศวาต } ทัง ๓ เปนประเทียบคอีประสมประมวรเข้าด้วยกันจึงจักได้
ชือนาม ชือว่าธาตุบันจก อันว่าลักษณธาตุซึ่งกล่าวนั้นแจ้งพิศฎานอยู่
ไนพรคำภีร์แพททังหลายต่าง ๆ มีพรคำภีร์ม่อรณญาณสูตรเปนต้น
แลให้แพทสัรรนิถาการพึงรู้ไนอาการ ๓๒ แลธาตุทัง ๕ ให้แม่นแท้

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๓-๒๔

เป็นต้นมีมัตทเกมัตทลุงคังเป็นที่สุด ฯ อันว่าลักษณะอาโปธาตุ ๑๒ นั้น คือมีปิตตตังเป็น
อาทิมีมุตตังเป็นปริโยสาร อันว่าลักษณะเตโชธาตุ ๔ นั้น คือมีสันตปัคคีเป็น
ต้น มีชีรนักคีเป็นที่สุด ฯ อันว่าลักษณะวาโยธาตุ ๖ นั้น คือมีอุทังคมา-
วาตะเป็นอาทิ มีอัสสาสะปัสสาสะวาตะเป็นปริโยสาน ฯ อันว่าลักษณะอากาศธาตุนั้น

คือนิศวาต คืออัศวาต คือปัศวาตทั้ง ๓ เป็นประเทียบ คือประสมประมวลเข้าด้วยกันจึง
จักได้ชื่อนาม ชื่อว่าธาตุบันจก อันว่าลักษณะธาตุดังกล่าวนั้นแจ้งพิสดารอยู่
ในพระคัมภีร์แพทย์ทั้งหลายต่าง ๆ มีพระคัมภีร์มรณะญาณสูตรเป็นต้น
แลให้แพทย์สันนิษฐานการพึงรู้ในอาการ ๓๒ แลธาตุทั้ง ๕ ให้แม่นแท้

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

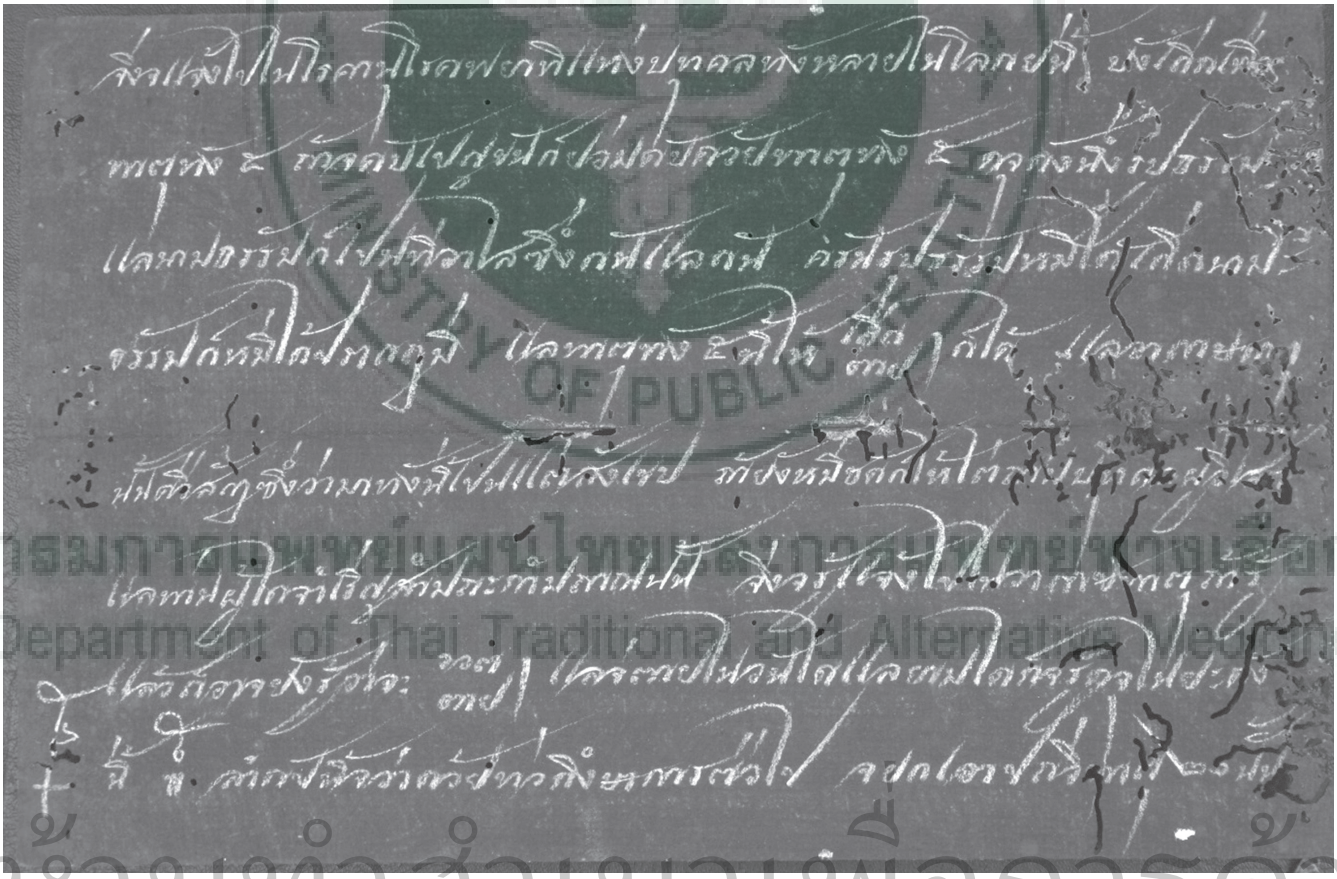
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๕-๒๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๕-๒๖

จึงจแจ้งไปไนโรคานุโรคพยาทิแห่งบุทคลทังหลายไนโลกยนี้บังเกิดเพื่อ ทาตุทั้ง ๕ ถ้าจดับเบญขันก็ยอ่มดับด้วยทาตุทัง ๕ ดุจดังนึงรูปธรัรม แลนามธรัรมก็เปนทีอาไสซึ่งกันแลกัน ครันรูปธรัรมหมิได้เกิดนามะ ธัรรมก็หมิได้ปรากฏมี แลทาตุทัง ๕ นี้ไห้ เกิด/ตาย ก็ได้ แลอากาษทาตุ

นั้นคือสัญาซึ่งว่ามาทั้งนี้เปนแต่สังเขป ถ้ายังหมีชัดก็ให้ไต่ถามบรรดาผูวีเสด แลท่านผู้ใดจำเริญสำมถะกำมถาณนั้น จึงจรู้แจ้งไปไนอากาษทาตุ ถ้ารู้ แล้วอาจยังรู้ว่าจะ รอด/ตาย แลจ่ตายไนวันไดแลยามไดก็จรู้ดุจไนยะดัง นี้ ๆ ลำดับนี้จว่าด้วยท่วตึงษาการต่อไป จยกเอาปถวีธาตุ ๒๐ นั้น

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๕-๒๖

จึงจะแจ้งไปในโรคานุโรคพยาธิแห่งบุคคลทั้งหลายในโลกนี้บังเกิดเพื่อ ธาตุทั้ง ๕ ถ้าจะดับเบญจขันธ์ก็ย่อมดับด้วยธาตุทั้ง ๕ ดุจดังหนึ่งรูปธรรม แลนามธรรมก็เป็นที่อาศัยซึ่งกันแลกัน ครั้นรูปธรรมมิได้เกิดนาม ธรรมก็มิได้ปรากฏมี แลธาตุทั้ง ๕ นี้ให้เกิดให้ตายก็ได้ แลอากาศธาตุ

นั้นคือสัญญาซึ่งว่ามาทั้งนี้เป็นแต่สังเขป ถ้ายังมิชัดก็ให้ไต่ตามผู้วิเศษ แลท่านผู้ใดจำเริญสมถะกรรมฐานนั้น จึงจะรู้แจ้งไปในอากาศธาตุ ถ้ารู้ แล้วอาจยังรู้ว่าจะรอดจะตาย แลจะตายในวันใดแลยามใดก็จะรู้ดุจนัยดัง นี้ ๆ ลำดับนี้จะว่าด้วยทวตึงสาการต่อไป จะยกเอาปถวีธาตุ ๒๐ นั้น

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

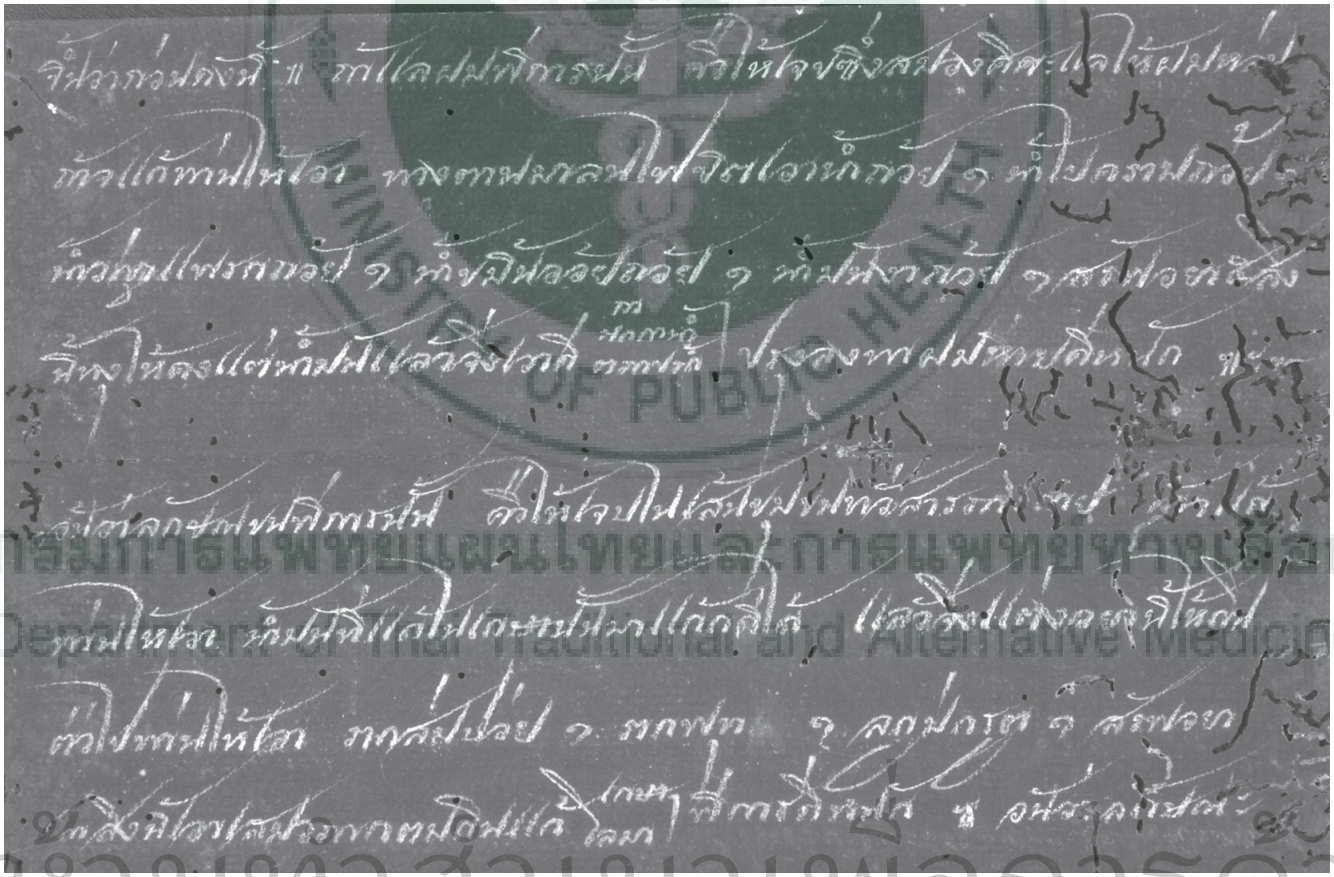
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๗-๒๘

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๗-๒๘

ขึ้นว่าก่อนดังนี้ ฑ ถ้าแลผมพีการนั้น คือให้เจบซึ่งสมองศีศะแลให้ผมหล่น ถ้าจแก้ท่านให้เอา ทางตานมาลนไฟบิตเอาน้ำถ้วย ๑ น้ำไบครามถ้วย ๑ น้ำอญ่าแพรกถ้วย ๑ น้ำขมิ้นอ้อยถ้วย ๑ น้ำมันงาถ้วย ๑ สรัพอยา ๕ สิ่ง นี้ หุงให้คงแต่น้ำมันแล้วจึงเอาดี กา นกกาน้ำ ตภาพน้ำ ปรุงลงทาผมหายดีหนัก ฑ๏

อันว่าลักษณขนพีการนั้น คือให้เจ็บไนเส้นขุมขนทั่วสารภางกาย ถ้าจแก้ท่านให้เอา น้ำมันที่แก้ไนเกศานั้นมาแก้กดีได้ แล้วจึงแต่งอยานี้ให้กิน ต่อไปท่านให้เอา รากส่มปอย ๑ รากพุท ๑ ลูกม่กรูต ๑ สรัพอยา ๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคตมกินแก้ เกษา โลมา พีการดีหนัก ฑ อันว่าลักษณะ

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๒๗-๒๘

ขึ้นว่าก่อนดังนี้ ฑ ถ้าแลผมพิการนั้นคือให้เจ็บซึ่งสมองศีรษะแลให้ผมหล่น ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ทางตาลมาลนไฟบิดเอาน้ำถ้วย ๑ น้ำใบครามถ้วย ๑ น้ำหญ้าแพรกถ้วย ๑ น้ำขมิ้นอ้อยถ้วย ๑ น้ำมันงาถ้วย ๑ สรรพยา ๕ สิ่ง นี้หุงให้คงแต่น้ำมันแล้วจึง เอาดีกา ดีนกกาน้ำ ดีตะพาบน้ำ ปรุงลงทาผมหายดีนัก ฑ๏

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

อันว่าลักษณะขนพิการนั้น คือให้เจ็บในเส้นขุมขนทั่วสรรพางค์กายถ้าจะแก้ท่านให้เอา น้ำมันที่แก้ในเกศานั้นมาแก้ก็ดีได้ แล้วจึงแต่งยานี้ให้กิน ต่อไปท่านให้เอา รากส้มป่อย ๑ รากพุด ๑ ลูกมะกรูด ๑ สรรพยา ๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้เกศา แก้โลมาพิการดีนัก ฑ อันว่าลักษณะ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

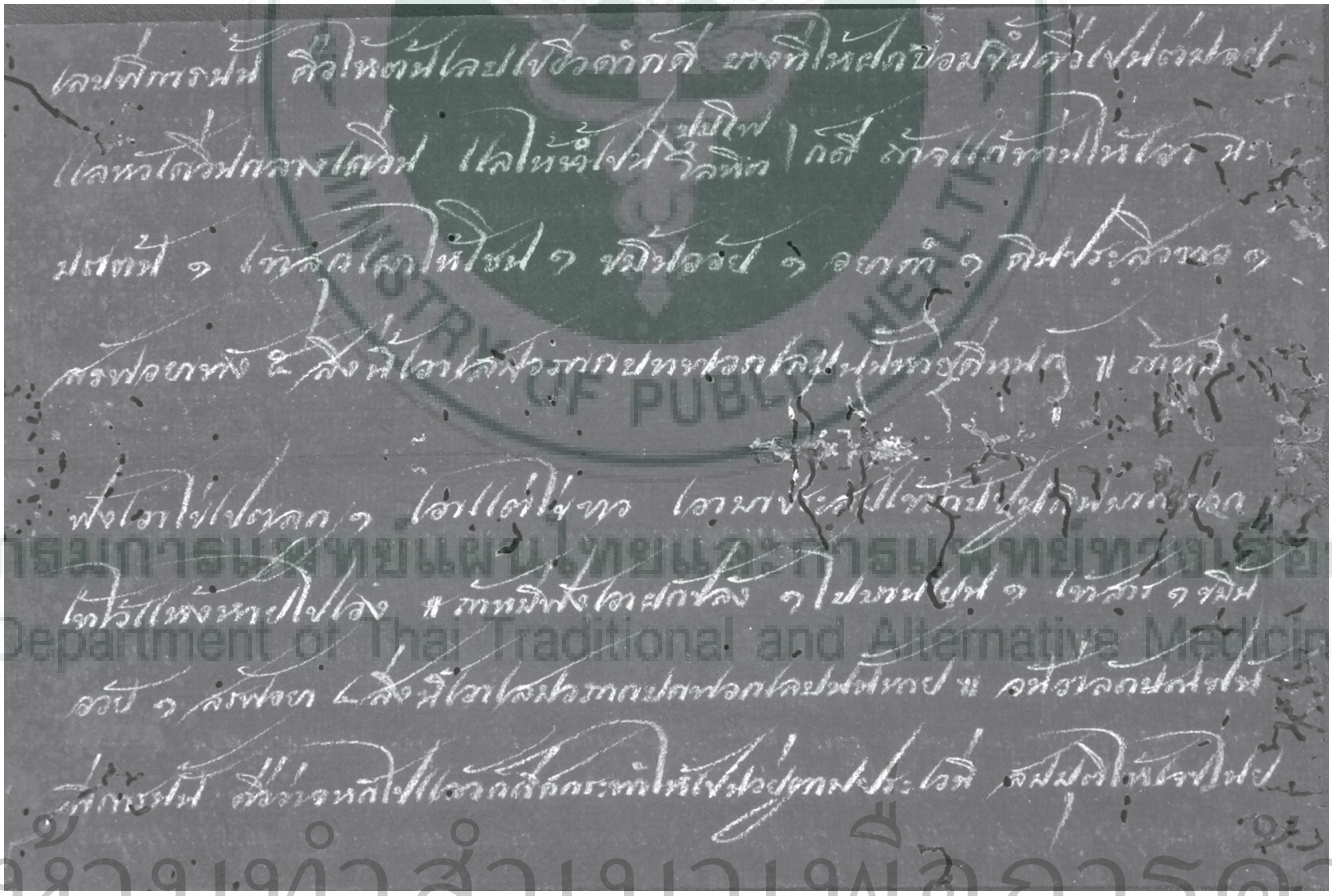
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๙-๓๐

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

กองพระพุทธศาสนา กระทรวงสาธารณสุข

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๙-๓๐

เลบพีการนั้น คือให้ต้นเลบเขยีวดำก็ดี บางทีให้ฝกบวมขึ้นเปนต่มอย แลหัวเดอีนกลางเดอีน แลไหน้ำเปน บุพโพ / โลหิต ก็ดี ถ้าจแก้ท่านให้เอาฉะมตต้น ๑ เข้าสุกเผาไฟให้โชน ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ อยาดำ ๑ ดินปะสิวขาว ๑ สรัพอยาทั้ง ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภากบทพอกเลบนั้นหายดีนัก ฯ ถ้าหมี

ฟังเอาไข่เปตลูก ๑ เอาแต่ไข่ขาว เอามาประสมเข้ากับปูนกินมากภอก เข้าไว้แห้งหายไปเอง ฯ ถ้าหมีฟังเอาผักปลัง ๑ ใบบานเยน ๑ เข้าสาร ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ สรัพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภากบดพอกเลบนั้นหาย ฯ อันว่าลักษณฟนัพีการนั้น คือว่าจหักไปแล้วก็ดีกระทำให้เปนอยู่ตามประเวนี สมมุติให้เจบไนย

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๙-๓๐

เล็บพิการนั้น คือให้ต้นเล็บเขียวดำก็ดี บางทีให้ฟกบวมขึ้นเป็นตะมอย แลหัวเดือนกลางเดือน แลให้น้ำเป็นบุพโพ เป็นโลหิตก็ดี ถ้าจะแก้ท่านให้เอาชะมดต้น ๑ ข้าวสุกเผาไฟให้โชน ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ยาดำ ๑ ดินประสิวขาว ๑ สรรพยาทั้ง ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดพอกเล็บนั้นหายดีหนัก ฯ ถ้ามิ

ฟังเอาไข่เป็ดลูก ๑ เอาแต่ไข่ขาว เอามาประสมเข้ากับปูนกินหมากพอก เข้าไว้แห้งหายไปเอง ฯ ถ้ามิฟังเอาผักปลัง ๑ ใบบานเย็น ๑ ข้าวสาร ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดพอกเล็บนั้นหาย ฯ อันว่าลักษณะฟันพิการนั้น คือว่าจะหักไปแล้วก็ดีกระทำให้เป็นอยู่ตามประเวณี สมมุติให้เจ็บใน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

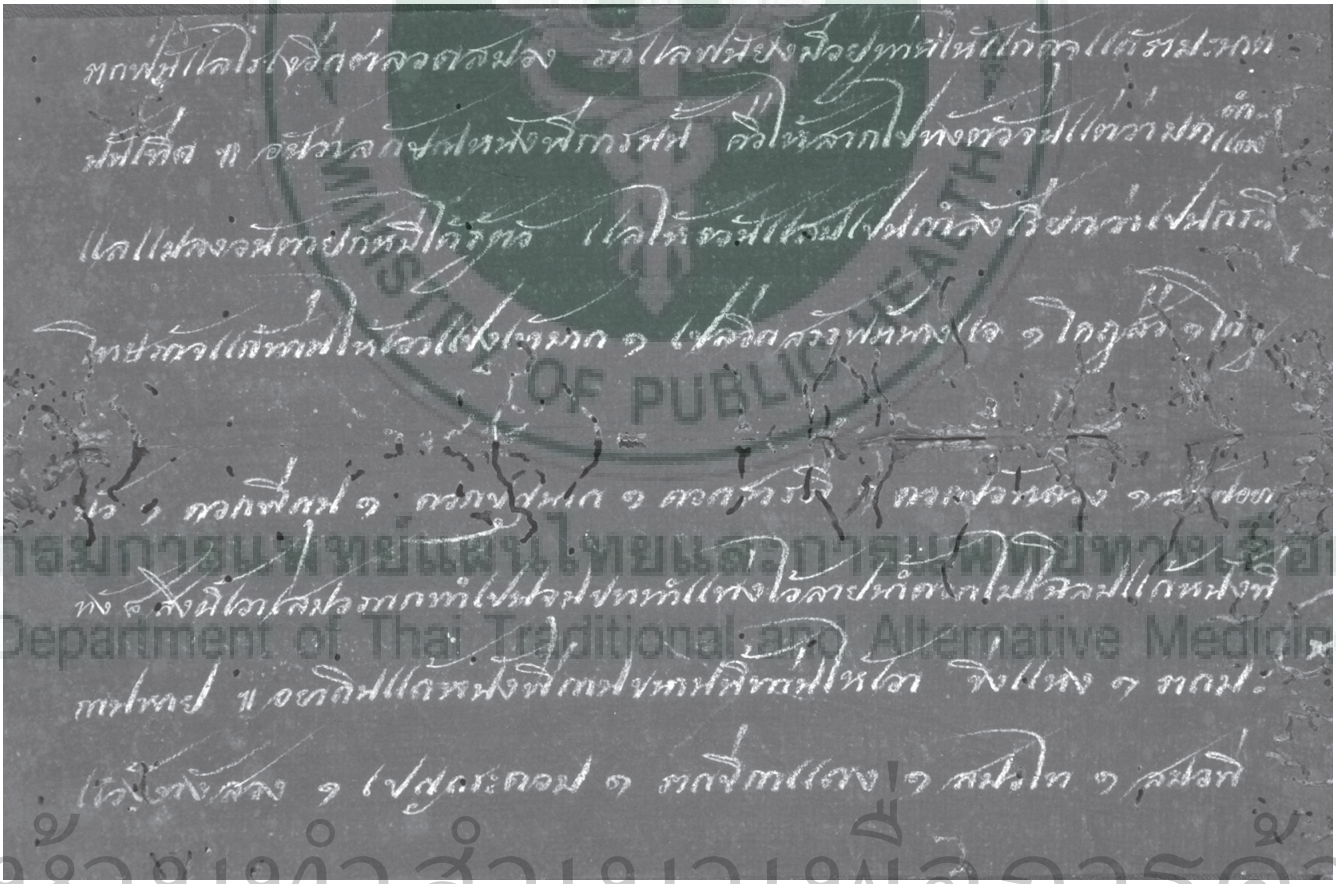
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๑-๓๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๑-๓๒

รากฟนัแลไรเงอีกต่ลอดสมอง ถ้าแลฟนัยังมีอยู่ท่านไห้แก้ดุจแก้รามะนาต
นั้นเทิ่ด ๗ อันว่าลักษณหนังพีการนั้นคือไห้สากไปทังตัวจนแต่ว่ามด ดำ แดง
แลแมลงวันตายก็หมีได้รู้ตัว แลไห้ร้อนแสบเปนกำลังเรียกว่าเปนกระมี
โทษถ้าจแก้ท่านไห้เอาแป้งเข้ามาก ๑ เปลอีกสัรรพร้านางแอ ๑ โกฏส่อ ๑ โกฏ

บัว ๑ ดอกพีกุน ๑ ดอกบุญนาก ๑ ดอกสารภี ๑ ดอกบวัหลวง ๑ สรัพอยา
ทัง ๘ สิ่งเอาเสมอภากทำเปนจุนบททำแท่งไว้ลายน้ำดอกไมโฉลมแก้หนังพี
กานหาย ๗ อยากินแก้หนังพีการขนานนี้ท่านไห้เอา ขิงแหง ๑ รากมะ
แว้งทังสอง ๑ เบญกระดอม ๑ รากขีกาแดง ๑ สมอไท ๑ สมอพี

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๓๑-๓๒

รากฟันแลไรเหงือกตลอดสมอง ถ้าแลฟันยังมีอยู่ท่านให้แก้ดุจแก้รำมะนาด
นั้นเถิด ๗ อันว่าลักษณะหนังพิการนั้น คือให้สากไปทั้งตัวจนแต่ว่ามดดำ มดแดง
แลแมลงวันตายก็มิได้รู้ตัว แลให้ร้อนแสบเป็นกำลังเรียกว่าเป็นกระมี-
โทษถ้าจะแก้ท่านให้เอาแป้งข้าวหมาก ๑ เปลือกสันพร้านางแอ ๑ โกฐสอ ๑ โกฐ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

บัว ๑ ดอกพิกุล ๑ ดอกบุนนาค ๑ ดอกสารภี ๑ ดอกบัวหลวง ๑ สรรพยา
ทั้ง ๘ สิ่งเอาเสมอภาคทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ลายน้ำดอกไม้ชโลมแก้หนังพิ-
การหาย ๗ ยากินแก้หนังพิการขนานนี้ท่านให้เอา ขิงแห้ง ๑ รากมะ-
แว้งทั้งสอง ๑ เบญกระดอม ๑ รากขี้กาแดง ๑ สมอไทย ๑ สมอพิ-

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

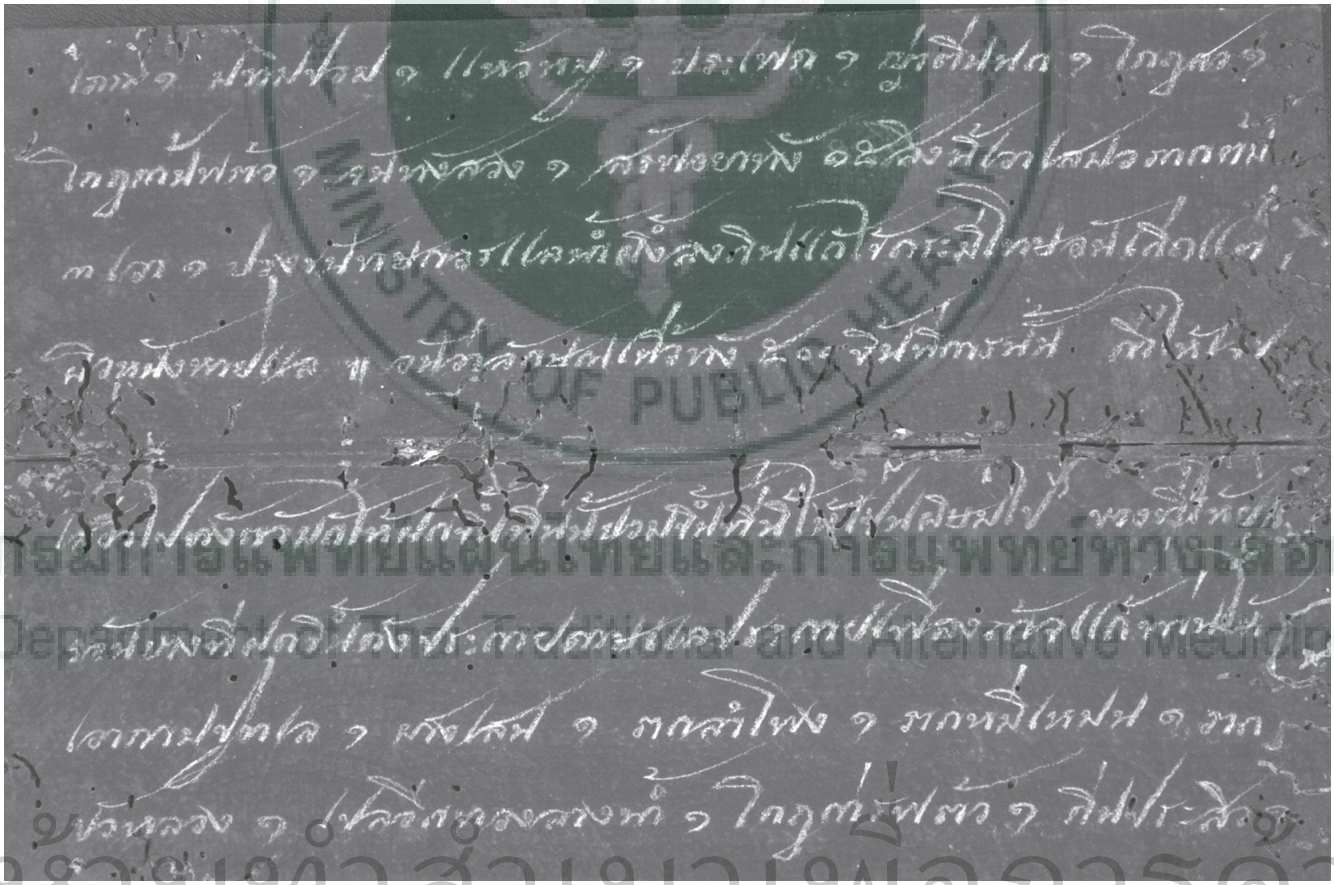
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๓-๓๔

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

กระทรวงสาธารณสุข

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๓-๓๔

เภก ๑ มะฆามปอม ๑ แห้วหมู ๑ บระเพด ๑ ญ่าตีนนก ๑ โกฏสอ ๑ โกฏก้านพร้าว ๑ จนัทังสอง ๑ สรัพยาทัง ๑๕ สิงเอาเสมอภากต้ม ๓ เอา ๑ ปรุงขันทษกอรแลน้ำผึ้งลงกินแก้ไข้กระมิโทษอันเกิดแต่ผิวหนังหายแล ฯ อันว่าลักษณเนื้อทัง ๕๐๐ ชิ้นพีการนั้น คือไห้เจบ

เสยีวไปทังตัวมักไห้ฝกขึ้นที่นั้นบวมขึ้นที่นี้ไห้เปนผิษมไป บางทีไห้ยร้อนบางทีผุดขึ้นดังประกายดาษแลประกายเพลิง ถ้าจแก้ท่านไห้เอา กามปูทเล ๑ ฝางเสน ๑ รากลำโพง ๑ รากหมีเหมน ๑ ราก บัวหลวง ๑ เปลอีกทองลางน้ำ ๑ โกฏก่ารพร้าว ๑ ดีนประสิว ๑

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๓๓-๓๔

เภท ๑ มะขามป้อม ๑ แห้วหมู ๑ บอระเพ็ด ๑ หญ้าตีนนก ๑ โกฐสอ ๑ โกฐก้านพร้า ๑ จันทน์ทั้งสอง ๑ สรรพยาทั้ง ๑๕ สิ่งเอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ ปรุงขัณฑสกรแลน้ำผึ้งลงกินแก้ไข้กระมิโทษอันเกิดแต่ผิวหนังหายแล ฯ อันว่าลักษณะเนื้อทั้ง ๕๐๐ ชิ้นพิการนั้น คือให้เจ็บ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

เสียวไปทั้งตัวมักให้ฟกขึ้นที่นั้นบวมขึ้นที่นี้ให้เป็นพิษไป บางทีให้ร้อนบางที่ผุดขึ้นดังประกายดาษแลประกายเพลิง ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ก้ามปูทะเล ๑ ฝางเสน ๑ รากลำโพง ๑ รากหมีเหม็น ๑ ราก บัวหลวง ๑ เปลือกทองหลางน้ำ ๑ โกฐก้านพร้าว ๑ ดินประสิว ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

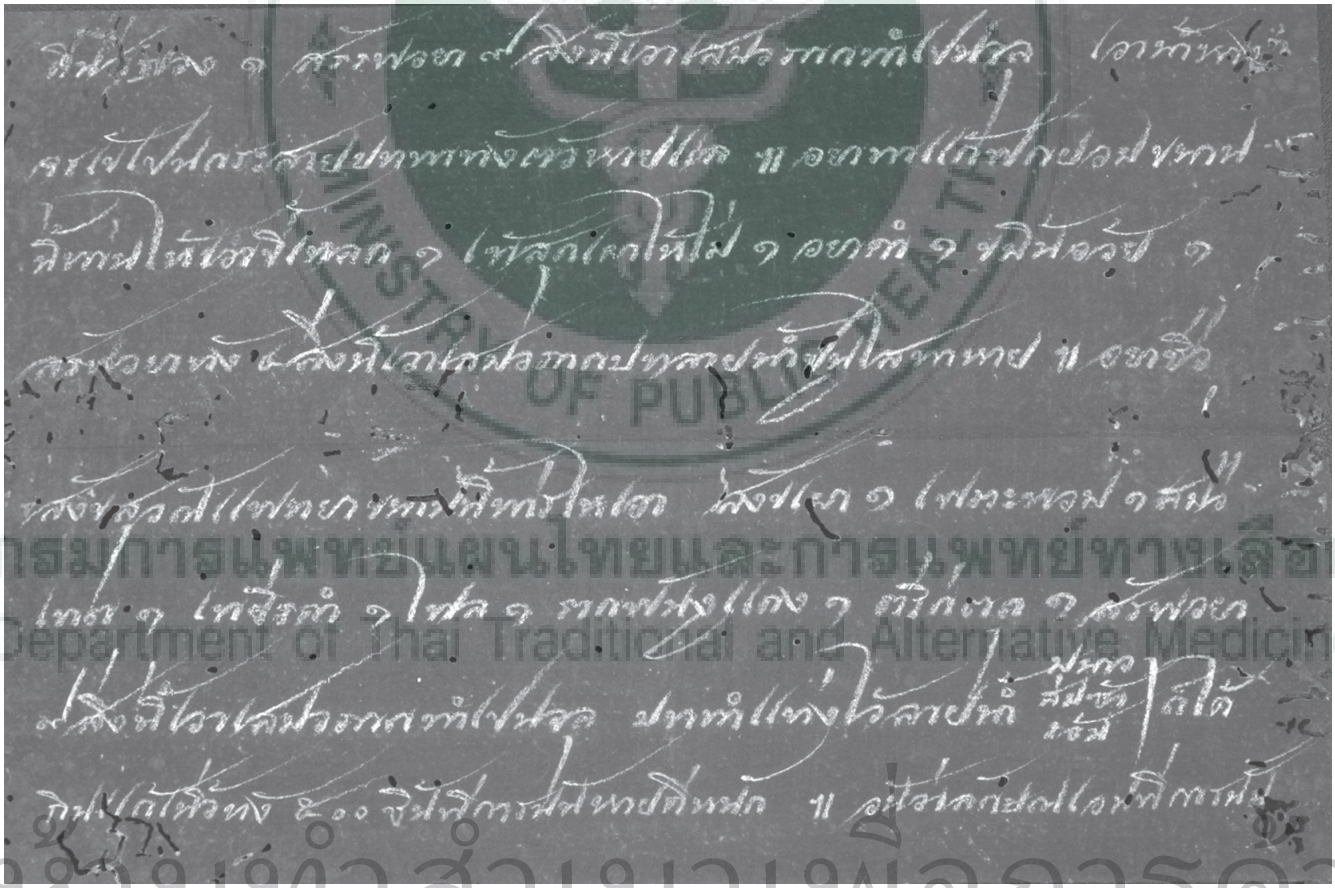
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๕-๓๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๕-๓๖

ดินส่อพอง ๑ สรัรพอยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภากทำเปนจุล เอาน้ำหาง
จรเข้เปนกระสายบททาทังตัวหายแล ฯ อยาทาแก้ฟกบวมขนาน
นี้ท่านให้เอาขี้เหลก ๑ เข้าสุกเผาให้ไม่ ๑ อยาดำ ๑ ขมิ้นอ้อย ๑
สรัพยาทั้ง ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภากบทลายนำปูนไสทาหาย ฯ อยาชือ

สังสุวัณแพทยาขนานนี้ท่ารไห้เอา สังขเผา ๑ เพราะหอม ๑ สม่อ
เทต ๑ เทียรดำ ๑ ไพล ๑ รากพันงูแดง ๑ ตรีก่ตุก ๑ สรัพอยา
๙ สิ่งนี้เอาเสมอภากทำเปนจุล บททำแท่งไว้ลายน้ำ มะนาว / ส่มซ่า / ร้อน ก็ได้
กินแก้เนื้อทั้ง ๕๐๐ ชิ้นพีการนั้นหายดีหนัก ฯ อันว่าลักษณเอนพีการนั้น

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๓๕-๓๖

ดินสอพอง ๑ สรรพยาทั้ง ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ เอาน้ำหาง
จระเข้เป็นกระสายบดทาทั้งตัวหายแล ฯ ยาทาแก้ฟกบวมขนาน
นี้ท่านให้เอาขี้เหล็ก ๑ ข้าวสุกเผาให้ไหม้ ๑ ยาดำ ๑ ขมิ้นอ้อย ๑
สรรพยาทั้ง ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดละลายน้ำปูนใสทาหาย ยาชื่อ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

สังข์สุวรรณแพทยาขนานนี้ท่านให้เอา สังข์เผา ๑ เปราะหอม ๑ สมอ
เทศ ๑ เทียนดำ ๑ ไพล ๑ รากพันงูแดง ๑ ตรีกฎุก ๑ สรรพยา
๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดทำแท่งไว้ละลายน้ำมะนาวก็ได้ น้ำส้มซ่าก็ได้ น้ำร้อนก็ได้
กินแก้เนื้อทั้ง ๕๐๐ ชิ้นพิการนั้นหายดีนัก ฯ อันว่าลักษณะเอ็นพิการนั้น

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

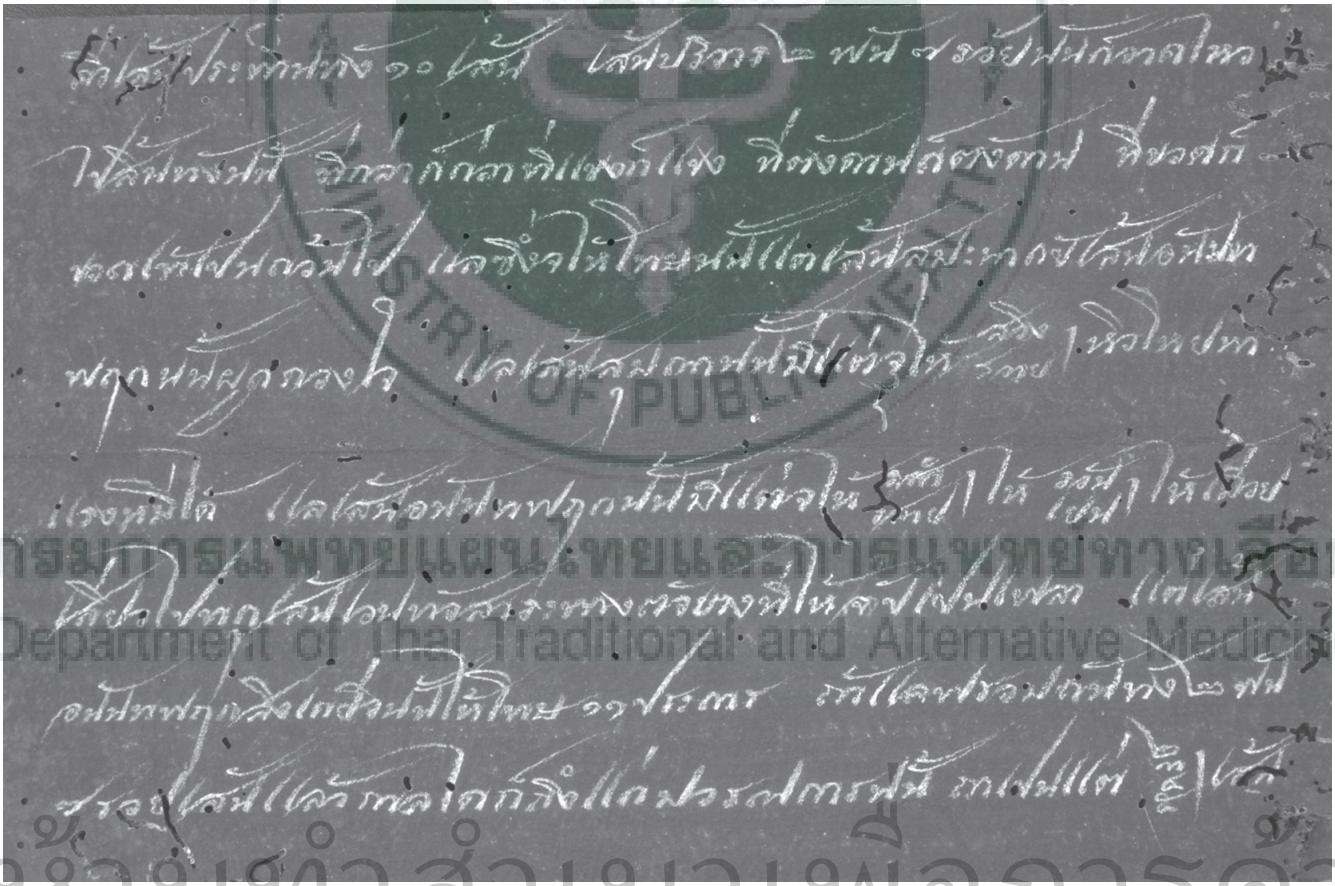
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๗-๓๘

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๗-๓๘

คือเส้นประทานทั้ง ๑๐ เส้น เส้นบริวาร ๒ พัน ๗ รอ้ยนันก็วาดไหว ไปสิ้นทังนั้น ที่กล่าก็กล่าที่แขงก็แขง ทีตังดานก็ตั้งดาน ทีขอดก็ขอดเข้าเปนก้อนไป แลซึงจให้โทษนั้นแต่เส้นสุมะนากับเส้นอันนท พฤกนั้นผูกดวงใจ แลเส้นสุมณานั้นมีแต่จไห้ สวิง/สวาย หิวโหยหา

แรงหมีได้ แลเส้นอันนทพฤกนั้นมีแต่จให้ ระสำ/ระสาย ไห้ ร้อน/เยน ไห้เมือย เสียวไปทุกเส้นเอนทัวสาระพางตัวบางทีไห้จับเปนเพลา แต่เส้นอันนทพฤกสิงเดียวนั้นไห้โทษ ๑๑ ประการ ถ้าแลพรอมกันทัง ๒ พัน ๗ รอยเส้นแล้วกาลไดก็ถึงแก่มอรณการนั้น ถาเปนแต่ ๒/๓/๔/๕ เส้น

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๗-๓๘

คือเส้นประธานทั้ง ๑๐ เส้น เส้นบริวาร ๒ พัน ๗ ร้อยนั้นก็หวาดไหว ไปสิ้นทั้งนั้นที่กล้าก็กล้าที่แข็งก็แข็ง ที่ตั้งดานก็ตั้งดาน ที่ขอดก็ขอดเข้าเป็นก้อนไป แลซึ่งจะให้โทษนั้นแต่เส้นสุมนากับเส้นอันฑ-พฤกษ์นั้นผูกดวงใจ แลเส้นสุมนานั้นมีแต่จะให้สวิงสวายหิวโหยหา

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

แรงมิได้ แลเส้นอันฑพฤกษ์นั้นมีแต่จะให้ระส่ำระสาย ให้ร้อน ให้เย็น ให้เมื่อย เสียวไปทุกเส้นเอ็นทั่วสรรพางค์ตัว บางทีให้จับเป็นเพลา แต่เส้นอันฑพฤกษ์สิ่งเดียวนั้นให้โทษ ๑๑ ประการ ถ้าแลพร้อมกันทั้ง ๒ พัน ๗ ร้อยเส้นแล้วกาลใดก็ถึงแก่มรณะการนั้น ถ้าเป็นแต่ ๒ เส้น ๓ เส้น ๔ เส้น ๕ เส้น

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

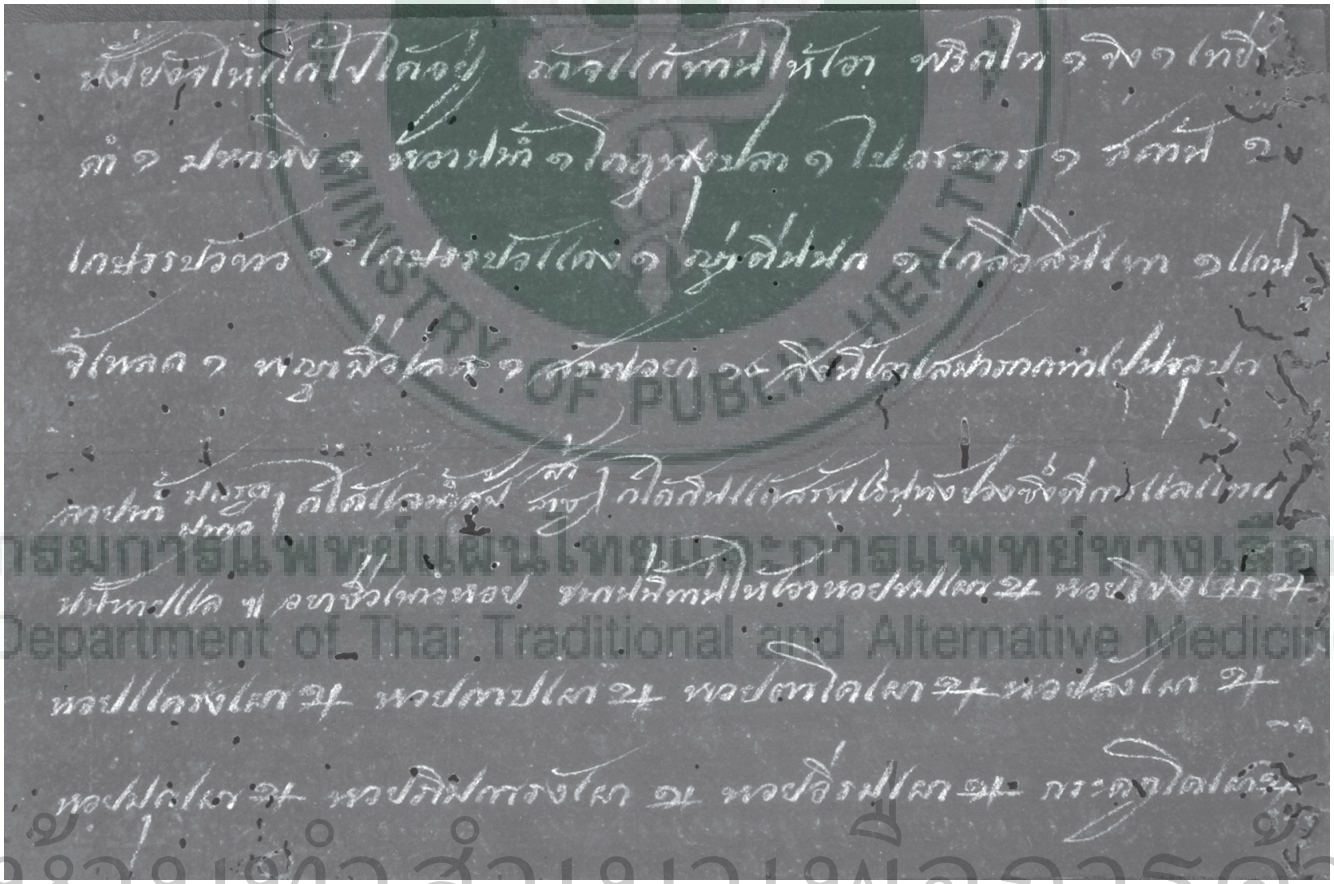
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๙-๔๐

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๙-๔๐

นั้นยังจไห้แก้ไปได้อยู่ ถ้าจแก้ท่านให้เอาพริกไท ๑ ขิง เทยีร
ดำ ๑ มหาหิง ๑ หวานน้ำ ๑ โกฏพุงปลา ๑ ใบกระวาร ๑ สค้าน ๑
เกษรรบัวขาว ๑ เกษรรบัวแดง ๑ ญ่าตีนนก ๑ เกลือสินเทา ๑ แก่น
ขี้เหลก ๑ พญามือเลก ๑ สรัพยา ๑๔ สิ่งนี้เอาเสมอภากทำเปนจุลบด

ลายน้ำ { มกรูด / มนาว } ก็ได้แลน้ำส้ม { ส้า / สาชู } ก็ได้กินแก้สรัพเอนทังปวงพีการแลแตก
นั้นหายแล ฯ อยาชื่อเนาวหอย ขนานนี้ท่านไห้เอา หอยขมเผา ๑ หอยโข่งเผา ๑
หอยแครงเผา ๑ หอยกาบเผา ๑ หอยตาโคเผา ๑ หอยสังเผา ๑
หอยมุกเผา ๑ หอบภิมการังเผา ๑ หอยอีรมเผา ๑ กระดูกโคเผา ๑

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๓๙-๔๐

นั้นยังจะให้แก้ไปได้อยู่ ถ้าจะแก้ท่าให้เอาพริกไทย ๑ ขิง ๑ เทียน-
ดำ ๑ มหาหิงคุ์ ๑ ว่านน้ำ ๑ โกฐพุงปลา ๑ ใบกระวาน ๑ สะค้าน ๑
เกสรบัวขาว ๑ เกสรบัวแดง ๑ หญ้าตีนนก ๑ เกลือสินเธาว์ ๑ แก่น-
ขี้เหล็ก ๑ พญามือเหล็ก ๑ สรรพยา ๑๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณบด

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ละลายน้ำมะกรูดก็ได้ มะนาวก็ได้ แลน้ำส้มซ่าก็ได้ น้ำส้มสายชูก็ได้กินแก้สรรพเอ็น
ทั้งปวงพิการแลแตก
นั้นหายแล ฯ ยาชื่อเนาวหอย ขนานนี้ท่านให้เอาหอยขมเผา ๑ ตำลึง หอยโข่งเผา ๑ ตำลึง
หอยแครงเผา ๑ ตำลึง หอยกาบเผา ๑ ตำลึง หอยตาโคเผา ๑ ตำลึง หอยสังข์เผา ๑ ตำลึง
หอยมุกเผา ๑ ตำลึง หอยพิมปะการังเผา ๑ ตำลึง หอยอีรมเผา ๑ ตำลึง กระดูกโคเผา ๑ ตำลึง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

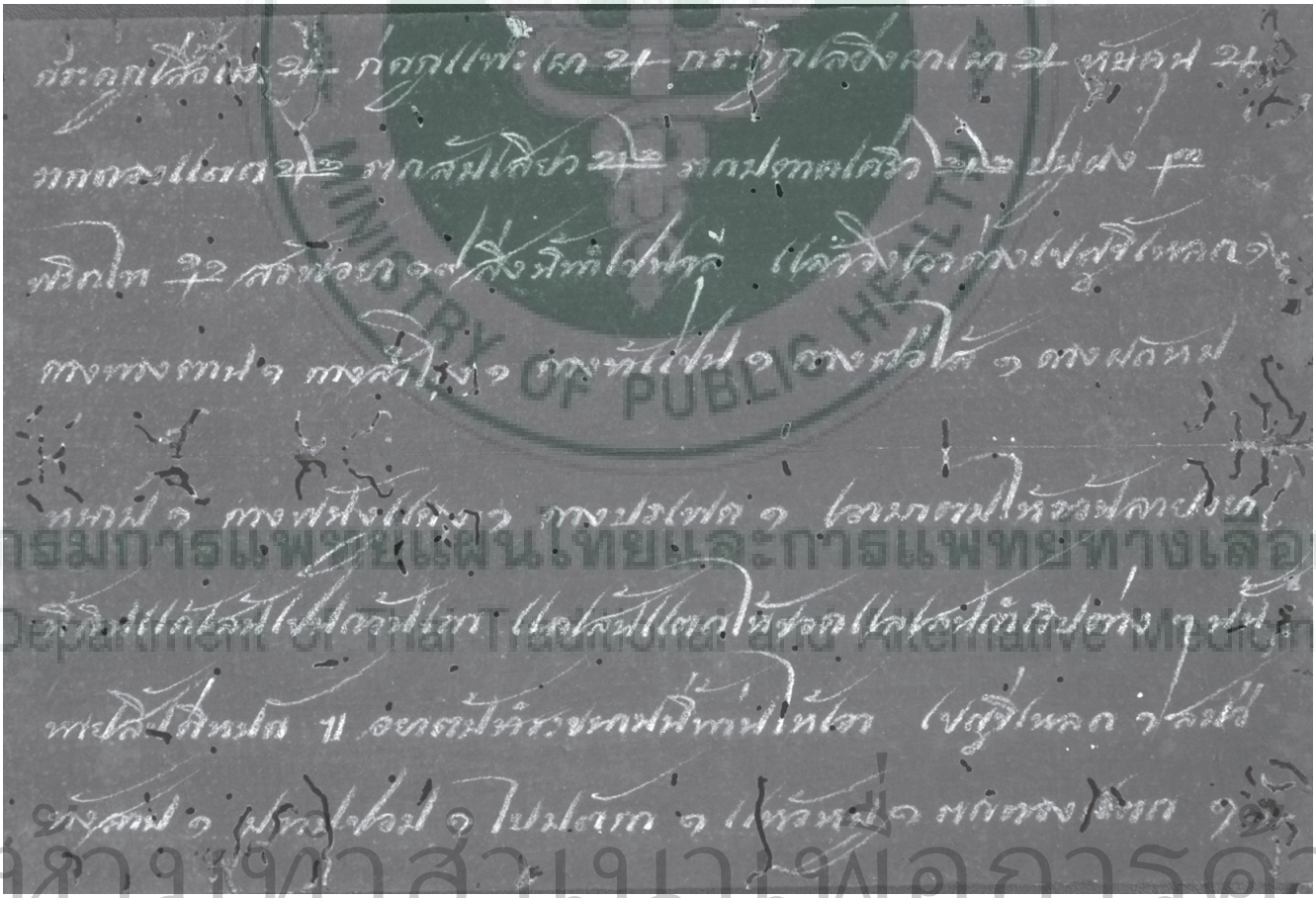
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๑-๔๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๑-๔๒

กระดูกเสือเผา ๑/๑ ก่ดูกแพะเผา ๑/๑ กระดูกเลยีงผาเผา ๑/๑ หัษคุน ๑/๑ รากตองแตก ๑/๒ รากส้มเสยีว ๑/๒ รากมตาดเครือ ๒/๒ ปูนผง ๓/๑ พริกไท ๑/๑ สรัพยา ๑๙ สิ่งนี้ทำเปนจุล แล้วจีงเอาด่างเบญจขี้เหลก ๑ ดางทางตาน ๑ ดางสำโรง ๑ ดางช้าแปน ๑ ดางต่อไส้ ๑ ดางผักหม

หนาม ๑ ดางพันงูแดง ๑ ดางบรเพด ๑ เอามาตมให้ร้อนลายอยา นี้กินแก้เส้นเปนก้อนเถา แลเส้นแตกให้ขอดแลเส้นกำเริบต่าง ๆ นั้น หายสิ้นดีหนัก ๗ อยาต้มชำระขนานนี้ท่านให้เอาเบญจขี้เหลก ๑ สม่อ ทังสาม ๑ มขามปอม ๑ ไบมัตกา ๑ แห้วหมู ๑ รากตองแตก ๑

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๔๑-๔๒

กระดูกเสือเผา ๑ ตำลึง กระดูกแพะเผา ๑ ตำลึง กระดูกเลียงผาเผา ๑ ตำลึง หัสคุณ ๑ ตำลึง รากตองแตก ๑ ตำลึง ๒ บาท รากส้มเสี้ยว ๑ ตำลึง ๒ บาท รากมะตาดเครือ ๒ ตำลึง ๒ บาท ปูนผง ๓ บาท

พริกไทย ๑ ตำลึง ๑ บาท สรรพยา ๑๙ สิ่งนี้ทำเป็นจุณ แล้วจึงเอาด่างเบญจขี้เหล็ก ๑ ด่างทางตาล ๑ ด่านสำโรง ๑ ด่างช้าแป้น ๑ ด่างต่อไส้ ๑ ด่างผักโหม

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

หนาม ๑ ด่างพันงูแดง ๑ ด่างบอระเพ็ด ๑ เอามาต้มให้ร้อนละลายยา นี้กินแก้เส้นเป็นก้อนเผา แลเส้นแตกให้ขอดแลเส้นกำเริบต่าง ๆ นั้น หายสิ้นดีหนัก ๗ ยาต้มชำระขนานนี้ท่านให้เอา เบญจขี้เหล็ก ๑ สมอ ทั้งสาม ๑ มะขามป้อม ๑ ใบมัดกา ๑ แห้วหมู ๑ รากตองแตก ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

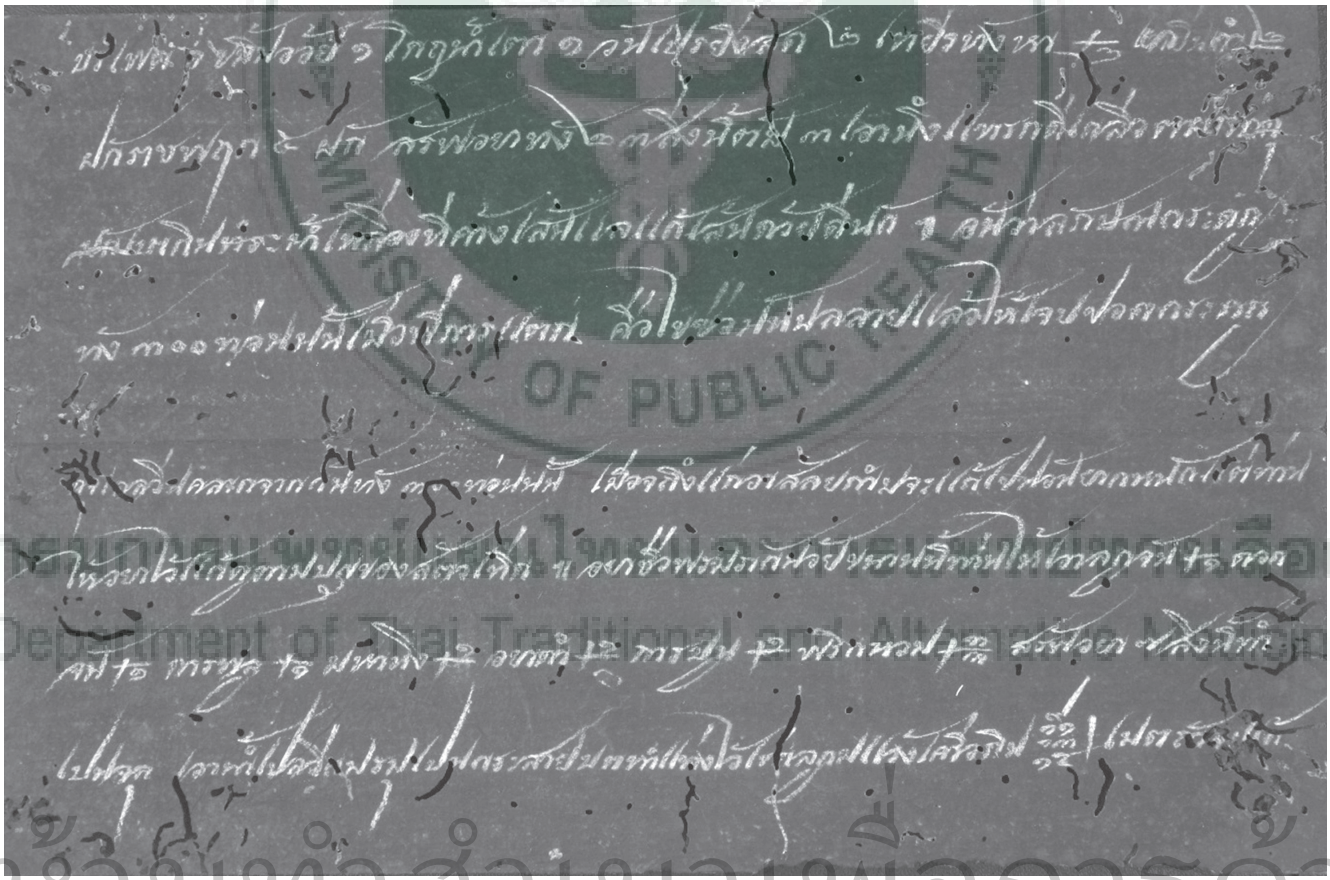
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๓-๔๔

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๓-๔๔

บรเพด ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ โกฏน้ำเตา ๑ วันเปรยีงสด ๒ เทยีรทังหา ๒ เทยีรดำ ๒
ฝกัราชพฤก ๕ ฝกัสรัพอยาทัง ๒๓ สิ่งนี้ต้ม ๓ เอานึงแทรกดีเกลือตามธาตุ
นักเบากินชำระน้ำเหลืองที่ค้างเส้นแลแก้เส้นด้วยดีนัก ๗ อันว่าลักษณกระดูก
ทัง ๓๐๐ ท่อนเมือพีการแตก คือไขข่อนันนลลายแล้วให้เจบปวดกระดูก

ดุจเคลอีนคลาดจากกันทัง ๓๐๐ ท่อนนั้น เมือจถึงแก้อาสัลยกำมจะแก้เปนอันยากหนัก
แต่ท่านให้อยาไว้แก้ดูตามบุญของสัตว์เทิด ๗ อยาชือพรมภักน้อยขนานนี้ท่านให้เอา
ลูกจัน ๑ ดอกจัน ๑ การพลู ๑ มหาหิง ๑ อยาดำ ๑ การบูร ๑
พริกหอม ๓ สรัพอยา ๗ สิ่งนี้ทำ
เปนจุลเอาน้ำเปลอีกมรุมเปนกระสายบททำแท่งไว้เท่าลูกมแว้งเครือกิน ๙ ๑๑ ๑๓ ๑๕ เมตถ้าจแก้

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๓-๔๔

บอระเพ็ด ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ โกฐน้ำเต้า ๑ วัลย์เปรียงสด ๒ เทียนทั้งห้า ๒ สลึง เทียนดำ ๒ บาท
ฝักราชพฤกษ์ ๕ ฝัก สรรพยาทั้ง ๒๓ สิ่งนี้ต้ม ๓ เอาหนึ่ง แทรกดีเกลือตามธาตุ
หนักเบากินชำระน้ำเหลืองที่ค้างเส้นแลแก้เส้นด้วยดีนัก ๗ อันว่าลักษณะกระดูก
ทั้ง ๓๐๐ ท่อนเมื่อพิการแตก คือไขข้อนั้นละลายแล้วให้เจ็บปวดกระดูก

ดุจเคลื่อนคลาดจากกันทั้ง ๓๐๐ ท่อนนั้น เมื่อจะถึงแก้อสัญกรรมจะแก้เป็นอันยากหนัก
แต่ท่านให้ยาไว้แก้ดูตามบุญของสัตว์เถิด ๗ ยาชื่อพรมพักตร์น้อย ขนานนี้ท่านให้เอา
ลูกจันทน์ ๑ สลึงดอกจันทน์ ๑ สลึง กานพลู ๑ สลึง มหาหิงคุ์ ๑ บาท ยาดำ ๑ บาท การบูร
๑ บาท พริกหอม ๓ บาท ๓ สลึง สรรพยา ๗ สิ่งนี้ทำ
เป็นจุณเอาน้ำเปลือกมะรุมเป็นกระสายบดทำแท่งไว้เท่าลูกมะแว้งเครือกิน ๙ เม็ด
กิน ๑๑ เม็ด กิน ๑๓ เม็ด กิน ๑๕ เม็ด ถ้าจะแก้

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

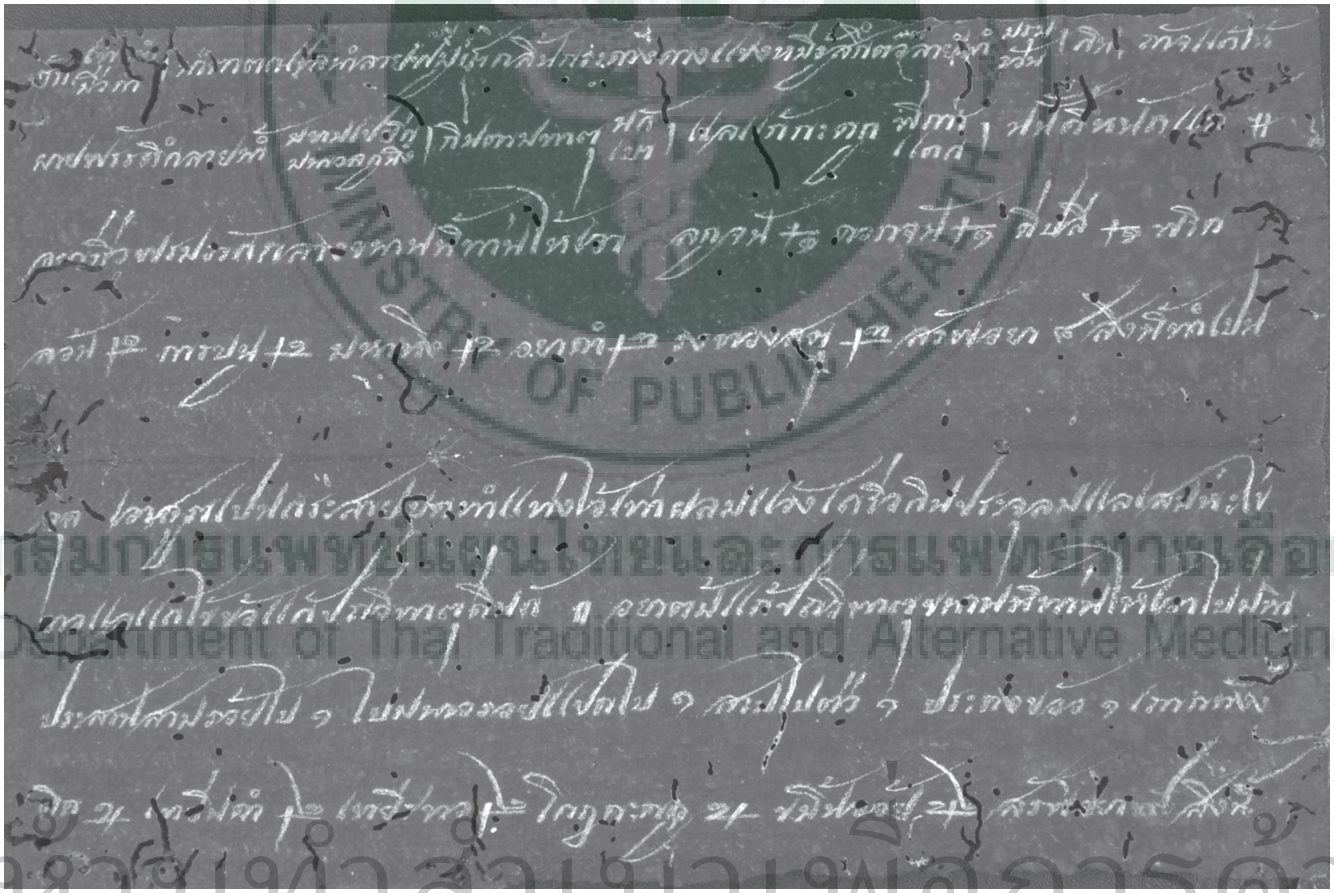
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๕-๔๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๕-๔๖

ชัก {เท้างอ มือกำ} นำตาตกแลนำลายฟูมปากลิ้นกระดางคางแขงหมีรู้สึกตัวลายน้ำ {มรุม ร้อน} กินถ้าจแก้ให้ผายพรัดึกลายน้ำ {มขามเปียก มนาวลูกนึง} กินตามทาตุ {นัก เบา} แลแก้กระดูก {พีการ แตก} นั้นดีหนักแล ฯ อยาชื่อพรมภักกลางขนานนี้ท่านให้เอา ลูกจัน ๑ ดอกจัน ๑ ดีปลี ๑ พริก ล้อม ๑ การบูน ๑ มหาหิง ๑ อยาดำ ๓ รงทองสตุ ๓ สรัพอยา ๘ สิ่งนี้ทำเปน

จุล เอาสูราเปนกระสายบดทำแท่งไว้เท่าผลมแว้งเครือกินประจุลมแลเสมหะไข่ขาวแลแก้ไข้ข้อแก้ปถวีทาตุดีนัก ฯ อยาต้มแก้ปถวีทาตุขนานนี้ท่านให้เอาใบมหาประสานสามร้อยใบ ๑ ใบมนาวรอยแปดใบ ๑ สามใบต่อ ๑ ประดงขอ้อ ๑ เถากทงง ติด ๑ เทียนดำ ๒ เทียนขาว ๒ โกฏกระดูก ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ๒ สรัพอยา ๙ สิ่งนี้

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๕-๔๖

ชักเท้างอชักมือกำ น้ำตาตกแลน้ำลายฟูมปากลิ้นกระด้างคางแข็งมิรู้สึกตัวลายน้ำมะรุมน้ำร้อนกิน ถ้าจะแก้ให้ผายพรรดึกละลายน้ำมะขามเปียก น้ำมะนาวลูกหนึ่งกินตามธาตุหนัก ธาตุเบา แลแก้กระดูกพิการ กระดูกแตกนั้นดีนักแล ฯ ยาชื่อพรมพักตร์กลางขนานนี้ท่านให้เอา ลูกจันทน์ ๑ สลึง ดอกจันทน์ ๑ สลึง ดีปลี ๑ สลึง พริกล้อม ๑ บาท การบูร ๑ บาท มหาหิงคุ์ ๑ บาท ยาดำ ๓ บาท รงทองสะตุ ๓ บาท สรรพยา ๘ สิ่งนี้ทำเป็น

จุณ เอาสุราเป็นกระสายบดทำแท่งไว้เท่าผลมะแว้งเครือกินประจุลมแลเสมหะไข่ขาวแลแก้ไข้ข้อแก้ปถวีธาตุดีนัก ฯ ยาต้มแก้ปถวีธาตุขนานนี้ท่านให้เอาใบมหาประสานสามร้อยใบ ๑ ใบมะนาวร้อนแปดใบ ๑ สามใบต่อ ๑ ประดงข้อ ๑ เถากระทั่ง-ติด ๑ ตำลึง เทียนดำ ๒ บาท เทียนขาว ๒ บาท โกฐกระดูก ๑ ตำลึง ขมิ้นอ้อย ๑ ตำลึง ๒ บาท สรรพยา ๙ สิ่งนี้

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

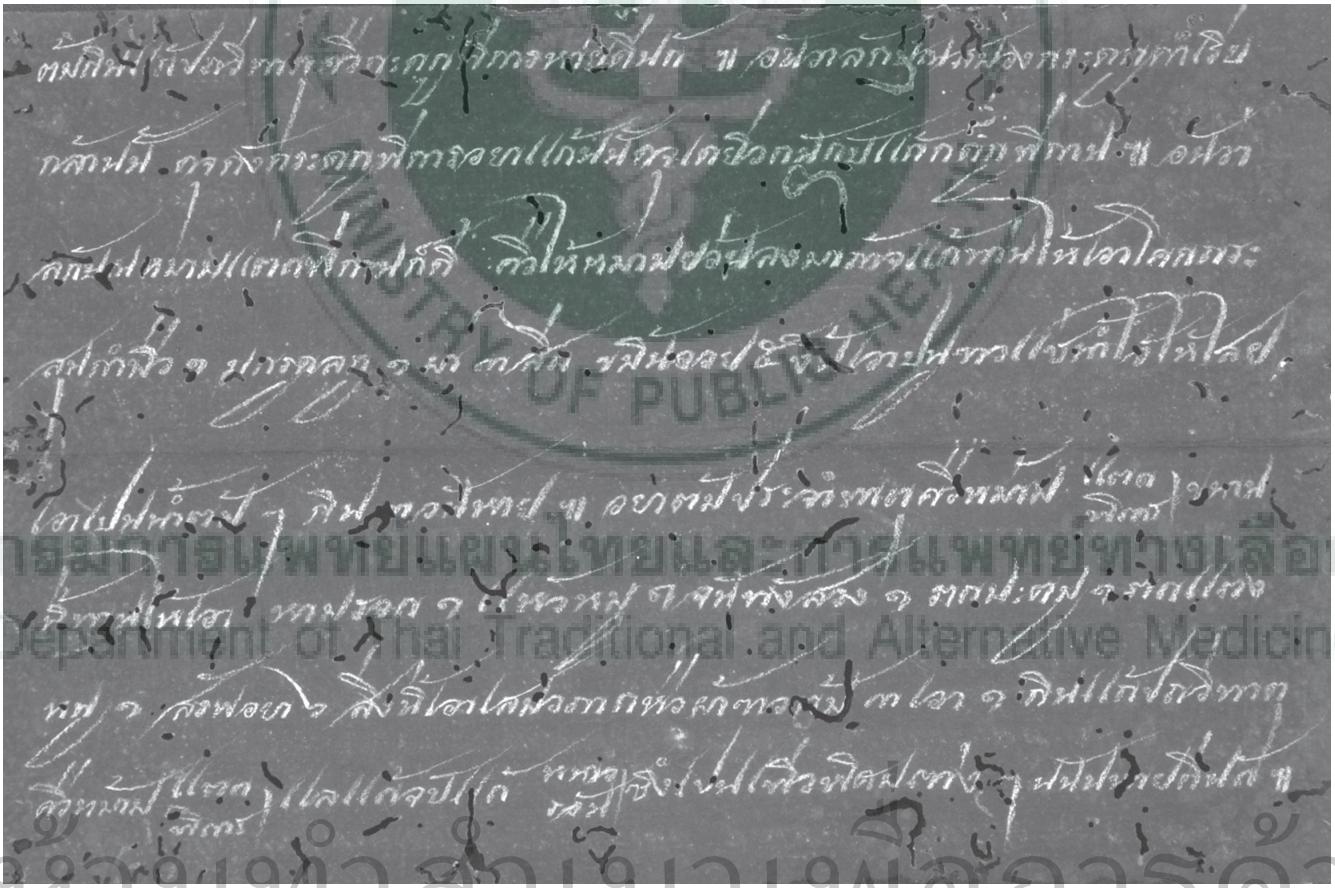
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๗-๔๘

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
DEPARTMENT OF MEDICAL SCIENCES
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๗-๔๘

ต้มกินแก้ปถวีธาตุคือกระดูกพีการหายดีนัก ฯ อันว่าลักษณสมองกระดูกกำเริบกล้านั้น ดุจดังกระดูกพีการอยาแก้นั้นดุจเดียวกนักับแก้กดูกพีการ ฯ อันว่าลักษณหมามแตกพีการก็ดี คือให้หมามย่อนลงมาถ้าจะแก้ท่านให้เอาโคกกระสุนกำมือ ๑ มกรูดลูก ๑ ผา ๓ สิ่น ขมิ้นอ้อย ๕ ชิ้น เอาปูนขาวแช่นำไว้ให้ไสย

เอาเปนน้ำต้ม ๆ กิน ๓ วันหาย ฯ อยาต้มประจำธาตุคือหม้าม แตก พิการ ขนานนี้ท่านไห้เอาหามรอก ๑ แห้วหมู ๑ จันทังสอง ๑ รากมะตูม ๑ รากแตงหนู ๑ สรัพอยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภากห่อผ้าขาวต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้ปถวีทาตุคือหม้าม แตก พิการ แลแก้จับแก้ หนาว ร้อน ซึงเปนเพื่อพิศมต่าง ๆ นันนหายดีนกั ฯ

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๔๗-๔๘

ต้มกิน แก้ปถวีธาตุคือกระดูกพิการหายดีนัก ฯ อันว่าลักษณะสมองกระดูกกำเริบกล้านั้น ดุจดังกระดูกพิการยาแก้นั้นดุจเดียวกันกับแก้กระดูกพิการ ฯ อันว่าลักษณะม้ามแตกพิการก็ดี คือให้ม้ามหย่อนลงมาถ้าจะแก้ท่านให้เอาโคกกระ-สุนกำมือ ๑ มะกรูด ๑ ผ่า ๓ ส่วน ขมิ้นอ้อย ๕ ชิ้นเอาปูนขาวแช่น้ำไว้ให้ใส

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

เอาเป็นน้ำต้ม ต้มกิน ๓ วันหาย ฯ ยาต้มประจำธาตุคือม้ามแตก ม้ามพิการขนานนี้ท่านให้เอา หามรอก ๑ แห้วหมู จันทน์ทั้งสอง ๑ รากมะตูม ๑ รากแตง-หนู ๑ สรรพยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคห่อผ้าขาวต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้ปถวีธาตุคือม้ามแตก ม้ามพิการ แลแก้จับ แก้หนาว แก้ร้อน ซึ่งเป็นเพื่อพิษต่าง ๆ นั้นหายดีนัก ฯ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

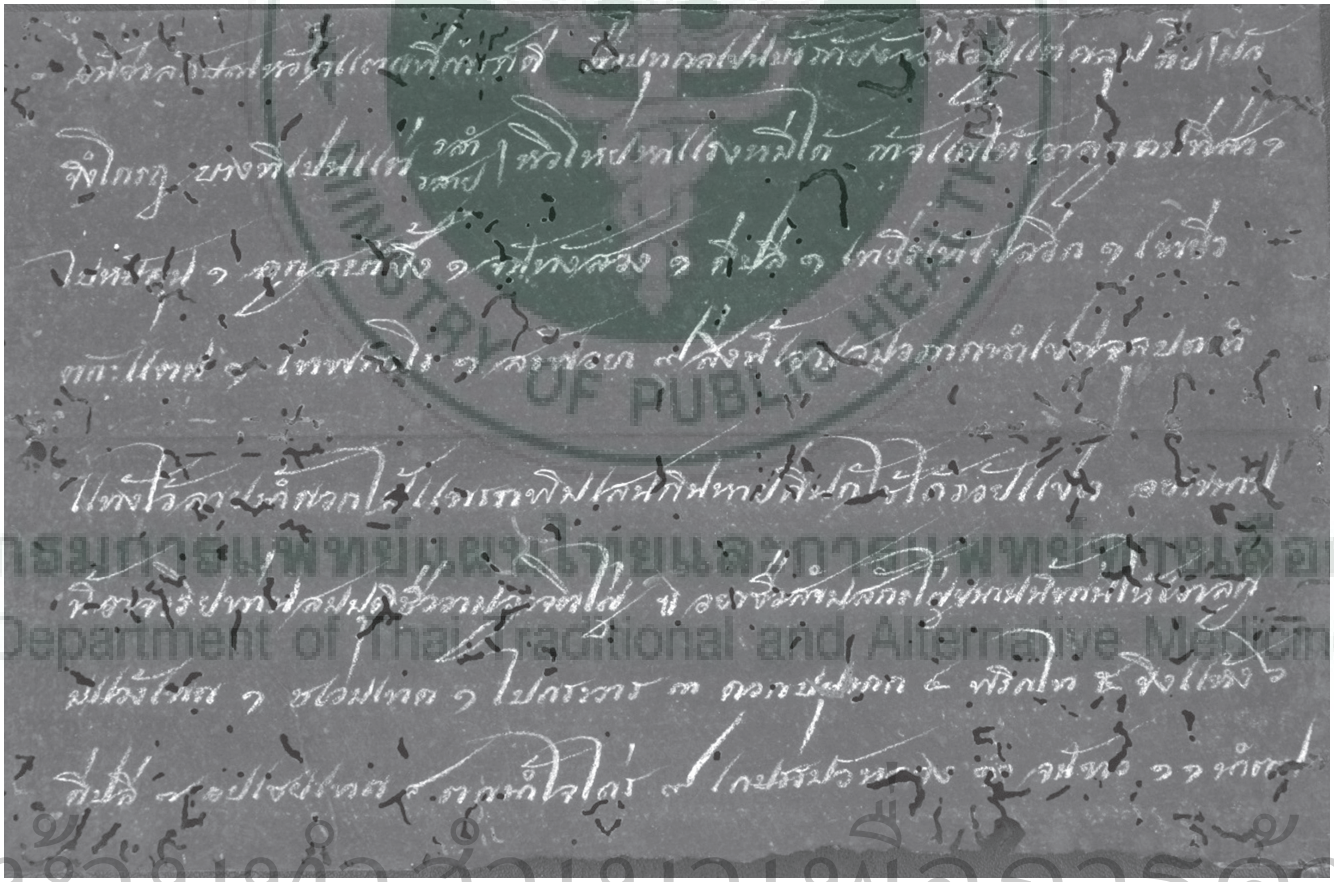
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๙-๕๐

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๙-๕๐

อันว่าลักษณหัวใจแตกพีการก็ดี คือบุทคลเปนบ้าถ้ายังอ่อนอยู่คลุม ดี/ร้าย มัก ขึงโกรฎบางทีเปนแต่ รสำ/รสาย หิวโหยหาแรงหมีได้ ถ้าจแก้ให้เอาลูกคนที่ส่อ ๑ ไบหัษคุน ๑ ลูกสะบ้าปิ้ง ๑ จันทังสอง ๑ ดีปลี ๑ เทียรข้าวเปลอีก ๑ เทยีร ตักะแตก ๑ เทพทาโร ๑ สรัพอยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุลบดทำ

แท้งไว้ลายน้ำดอกไม้แทรกพิมเสนกินหายดีนักไช้ได้ร้อยแปด อยาขนาน นี้อาจาริยเจ้าท่านสมมุติชือว่ามูลจิตไญ่ ๗ อยาชือสำมสักรไญ่ขนานนี้ท่านไห้เอาลูก มแว้งเทศ ๑ ชเอมเทด ๑ ไบกระวาร ๓ ดอกบุนนาก ๔ พริกไท ๕ ขิงแห้ง ๖ ดีปลี ๗ อบเชยเทด ๘ รากน้ำไจไคร่ ๙ เกสรบัวหลวง ๑๐ จันขาว ๑๑ นำตาน

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๔๙-๕๐

อันว่าลักษณะหัวใจแตกพิการก็ดีคือบุคคลเป็นบ้า ถ้ายังอ่อนอยู่คลุ้มดีคลุ้มร้ายมัก ขึงโกรธบางทีเป็นแต่ระสำ่ระสาย หิวโหยหาแรงมิได้ ถ้าจะแก้ให้เอาลูกคนทีสอ ๑ ใบหัสคุณ ๑ ลูกสะบ้าปิ้ง ๑ จันทน์ทั้งสอง ๑ ดีปลี ๑ เทียนข้าวเปลือก ๑ เทียน ตั๊กแตก ๑ เทพทาโร ๑ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณบดทำ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

แท่งไว้ลายน้ำดอกไม้แทรกพิมเสนกินหายดีนักใช้ได้ร้อนแปด ยาขนาน นี้อาจารย์เจ้าท่านสมมุติว่ามูลจิตใหญ่ ๗ ยาชื่อสำมสักรใหญ่ขนานนี้ท่านให้เอาลูก มะแว้งเทศ ๑ ชะเอมเทศ ๑ ใบกระวาน ๓ ดอกบุนนาค ๔ พริกไทย ๕ ขิงแห้ง ๖ ดีปลี ๗ อบเชยเทศ ๘ รากน้ำใจใคร่ ๙ เกสรบัวหลวง ๑๐ จันทน์ขาว ๑๑ น้ำตาล

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

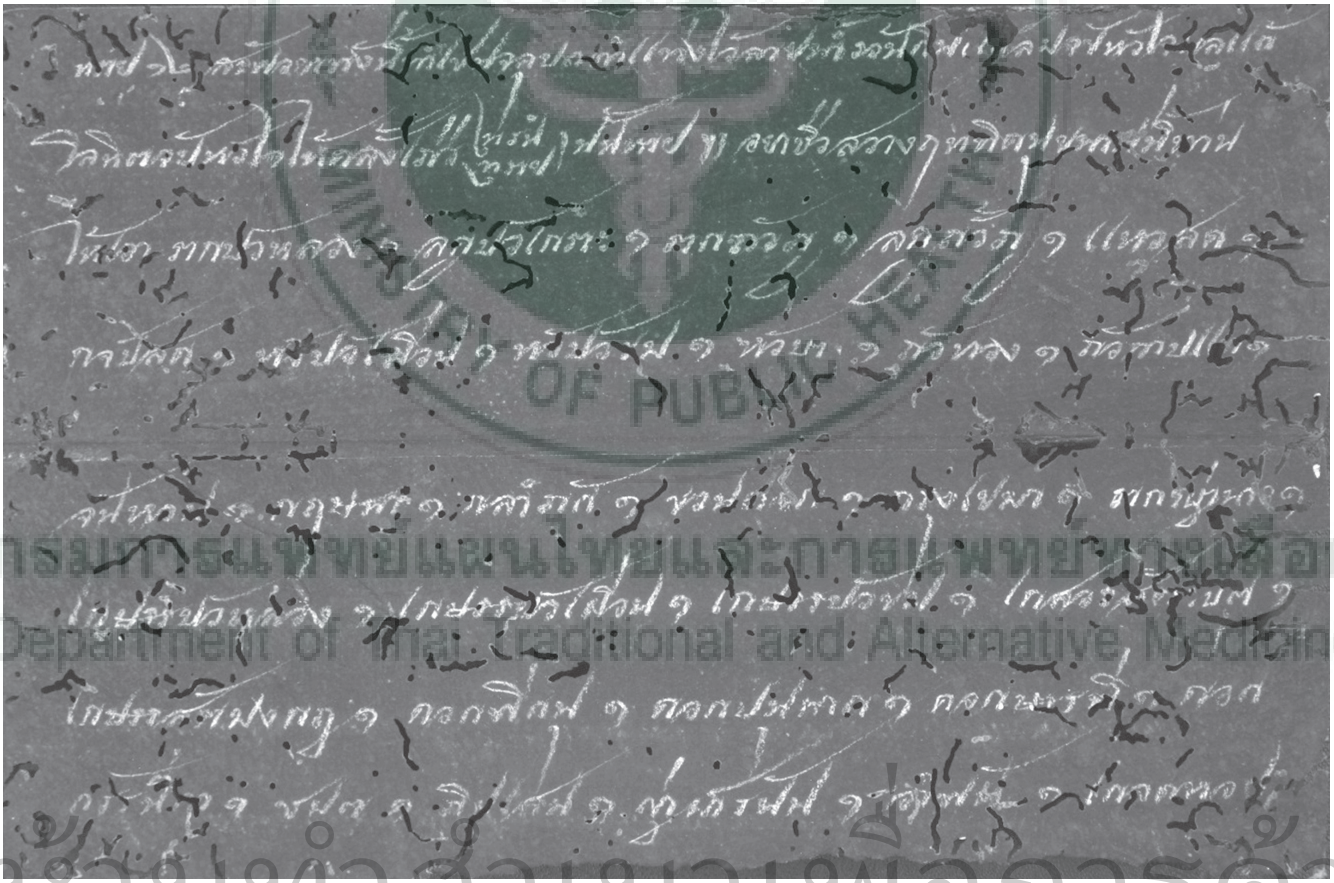
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๑-๕๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๑-๕๒

ทราย ๑๒ สรัพอยาทั้งนี้ทำเปนจุลบดทำแท่งไว้ลายน้ำร้อนกินแลลมจับหัวใจแลแก้โลหิตจับหัวไจไห้คลั่งเภ่อ ทุ่น/ทุราย นั้นหาย ฯ อยาชือสวางฤททิคุนขนานนี้ท่านไห้เอารากบัวหลวง ๑ ลูกบัวเกราะ ๑ รากถัวภู ๑ ลูกถั้วภู ๑ แหวสด ๑ กจับสด ๑ หัวบัวเผือน ๑ หัวบัวขม ๑ หัวยา ๑ ถัวทอง ๑ ถัวกาบแข ๑

จันหอม ๑ กฤษณา ๑ กลำภัก ๑ ขอนดอก ๑ กรุงเขมา ๑ รากญ่านาง ๑ เกสรบัวหลวง ๑ เกสรบัวเผือน ๑ เกสรบัวขม ๑ เกสรสัตบุต ๑ เกสรสัตบงกฎ ๑ ดอกพีกุน ๑ ดอกบุนนาก ๑ ดอกสารพี ๑ ดอก กรรนิกา ๑ ชมต ๑ พิมเสน ๑ ญ่าฝารนัน ๑ อำพัน ๑ เกลดหอย ๑

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๕๑-๕๒

ทราย ๑๒ สรรพยาทั้งนี้ทำเป็นจุณบดทำแท่งไว้ลายน้ำร้อนกินแลลมจับหัวใจแลแก้โลหิตจับหัวใจให้คลั่งเพ้อทุกรนทุรายนั้นหาย ฯ ยาชื่อสว่างฤทธิคุณขนานนี้ท่านให้เอารากบัวหลวง ๑ ลูกบัวเกาะ ๑ รากถั่วพู ๑ ลูกถั่วพู ๑ แห้วสด ๑ กระจับสด ๑ หัวบัวเผื่อน ๑ หัวบัวขม ๑ หัวยา ๑ ถั่วทอง ๑ ถั่วกาบแข ๑

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

จันทร์หอม ๑ กฤษณา ๑ กระลำพัก ๑ ขอนดอก ๑ กรุงเขมา ๑ รากหญ้านาง ๑ เกสรบัวหลวง ๑ เกสรบัวเผื่อน ๑ เกสรบัวขม ๑ เกสรสัตตบุษย์ ๑ เกสรสัตตบงกช ๑ ดอกพิกุล ๑ ดอกบุนนาค ๑ ดอกสารภี ๑ ดอก-กรรณิการ์ ๑ ชะมด ๑ พิมเสน ๑ หญ้าฝรั่น ๑ อำพัน ๑ เกล็ดหอย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

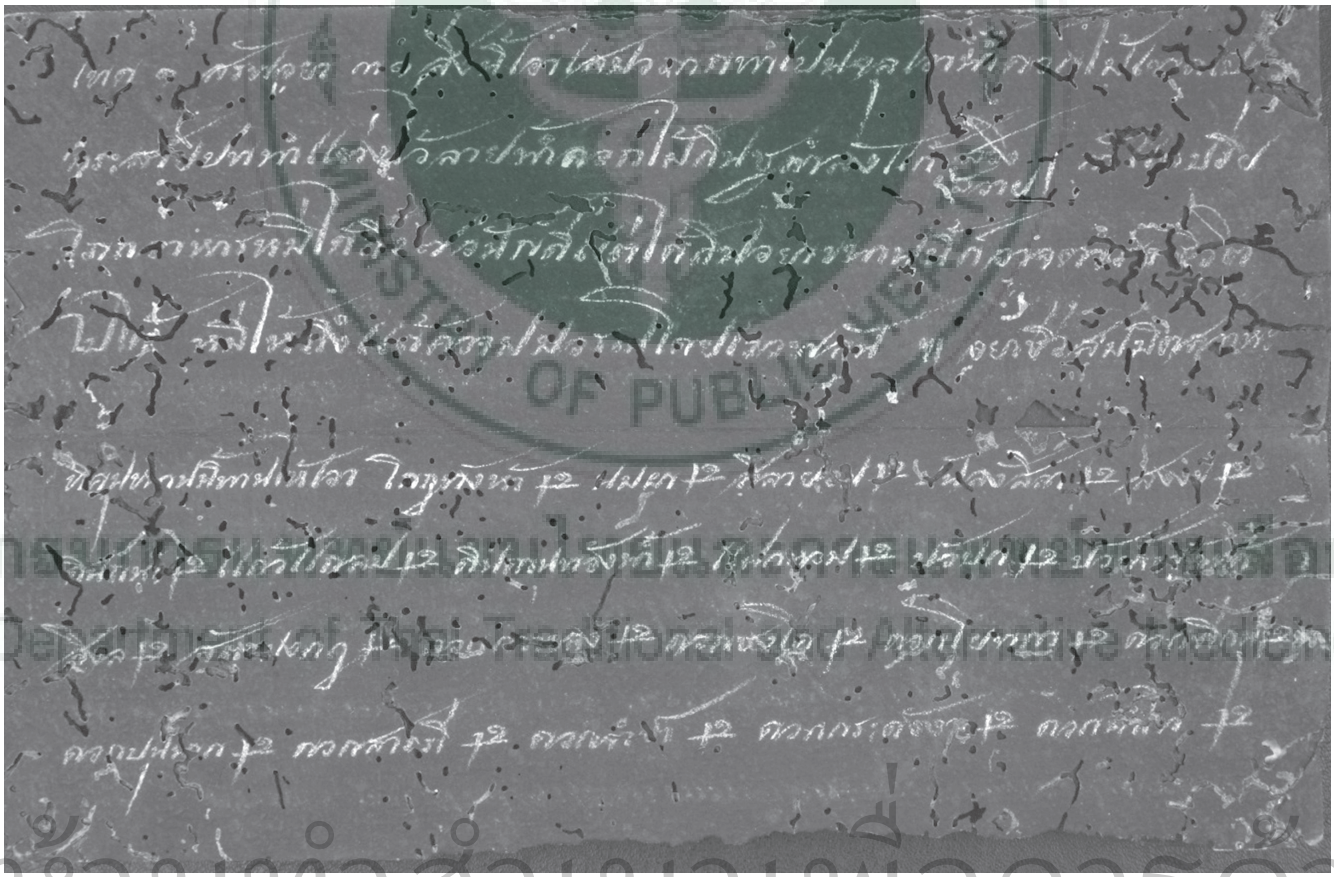
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๓-๕๔

กรมศิลปากร
Department of Fine Arts
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

กระทรวงสาธารณสุข

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๓-๕๔

เทด ๑ สรัพอยา ๓๑ สิ่งนี้เอาเสมอภากทำเปนจุลเอาน้ำดอกไม้เทดเปน
กระสายบดทำแท่งไว้ลายน้ำดอกไม้กินชูกำลังแก้ สวิง/สวาย ถึงบรีย
โภกอาหารหมีได้ถึง ๗ วัน ก็ดีแต่ได้กินอยาขนานนี้ก็อาจต้องถึงแกชีวิต
ไปได้ หมีให้ถึงแก้ความมอรณโดยเร็วพลัน ๗ อยานี้ชื่อสมิตสวาหะ

ทิคุนขนานนี้ทานไห้เอาโกฏทั้งห้า ๑ นมผา ๑ ศิลายอน ๑ บันลังสิลา ๑ สงงข์ ๑
ดินถนำ ๑ แก้วแกลบ ๑ ดินดานท้องน้ำ ๑ แฝกหอม ๑ บัวบก ๑ บัวน้ำทั้งห้า
สิงล ๑ สัตบงกฎ ๑ ดอกกาหลง ๑ ดอกชงโค ๑ ดอกโยทกา ๑ ดอกพิกุน ๑
ดอกบุนนาก ๑ ดอกสารภี ๑ ดอกจำปา ๑ ดอกกระดังงา ๑ ดอกคำไท ๑

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๕๓-๕๔

เทศ ๑ สรรพยา ๓๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณเอาน้ำดอกไม้เทศเป็น
กระสายบดทำแท่งไว้ลายน้ำดอกไม้กินชูกำลังแก้สวิงสวายถึงบริ-
โภคอาหารมิได้ถึง ๗ วัน ก็ดีแต่ได้กินยาขนานนี้ก็อาจต้องถึงแก่ชีวิต
ไปได้ มิให้ถึงแก่ความมรณะโดยเร็วพลัน ๗ ยานี้ชื่อสมิตสวาหะ-

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ธิคุณขนานนี้ท่านให้เอา โกฐทั้งห้า ๑ บาท นมผา ๑ บาท ศิลายอน ๑ บาท สังข์ ๑ บาท
ดินถนำ ๑ บาท แก้วแกลบ ๑ บาท ดินดานท้องน้ำ ๑ บาท แฝกหอม ๑ บาท
บัวบก ๑ บาท บัวน้ำทั้งห้า สิ่งละ ๑ บาท สัตตบงกช ๑ บาท ดอกกาหลง ๑ บาท
ดอกชงโค ๑ บาท ดอกโยทะยา ๑ บาท ดอกพิกุล ๑ บาท ดอกบุนนาค ๑ บาท
ดอกสารภี ๑ บาท ดอกจำปา ๑ บาท ดอกกระดังงา ๑ บาท ดอกคำไทย ๑ บาท

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๕-๕๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๕-๕๖

ดอกสลิด ๑ ดอกมลิซ้อน ๑ ดอกมะลิลา ๑ ดอกซ่อนกลิ่น ๑
ดอกพะยอม ๑ ดอกกรรนิกา ๑
ดอกสำเร ๑ ดอกปดู่ ๑ ดอกมหาหง ๑ ดอกผักคราด ๑ ดอกข่า ๑ ดอกกที ๑ ดอก
เร่ว ๑ ดอกจิกบ้าล ๑ ดอกจิกนา ๑ ดอกเขมแดง ๑ ลูกจัน ๑ ดอกจัน ๑ กะ
วาน ๑ กานพลู ๑ จันทั้งสอง ๑ กฤษณา ๑ กลำภัก ๑ ขอนดอก ๑ (ชะลูด ๑ อบเชย ๑)

กลับ

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๕-๕๖

ดอกสลิด ๑ บาท ดอกมะลิซ้อน ๑ บาท ดอกมะลิลา ๑ บาท ดอกซ่อนกลิ่น ๑ บาท
ดอกพะยอม ๑ บาท ดอกกรรณิการ์ ๑ บาท
ดอกสำเร ๑ บาท ดอกประดู่ ๑ บาท ดอกมหาหงส์ ๑ บาท ดอกผักคราด ๑ บาท
ดอกข่า ๑ บาท ดอกกะทือ ๑ บาท ดอก-
เร่ว ๑ บาท ดอกจิกบ้าน ๑ บาท ดอกจิกนา ๑ บาท ดอกเข็มแดง ๑ บาท
ลูกจันทน์ ๑ บาท ดอกจันทน์ ๑ บาท กะ-
วาน ๑ บาท กานพลู ๑ บาท จันทน์ทั้งสอง ๑ บาท กฤษณา ๑ บาท กระลำพัก ๑ บาท
ขอนดอก ๑ บาท ชะลูด ๑ บาท อบเชย ๑ บาท

กลับ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

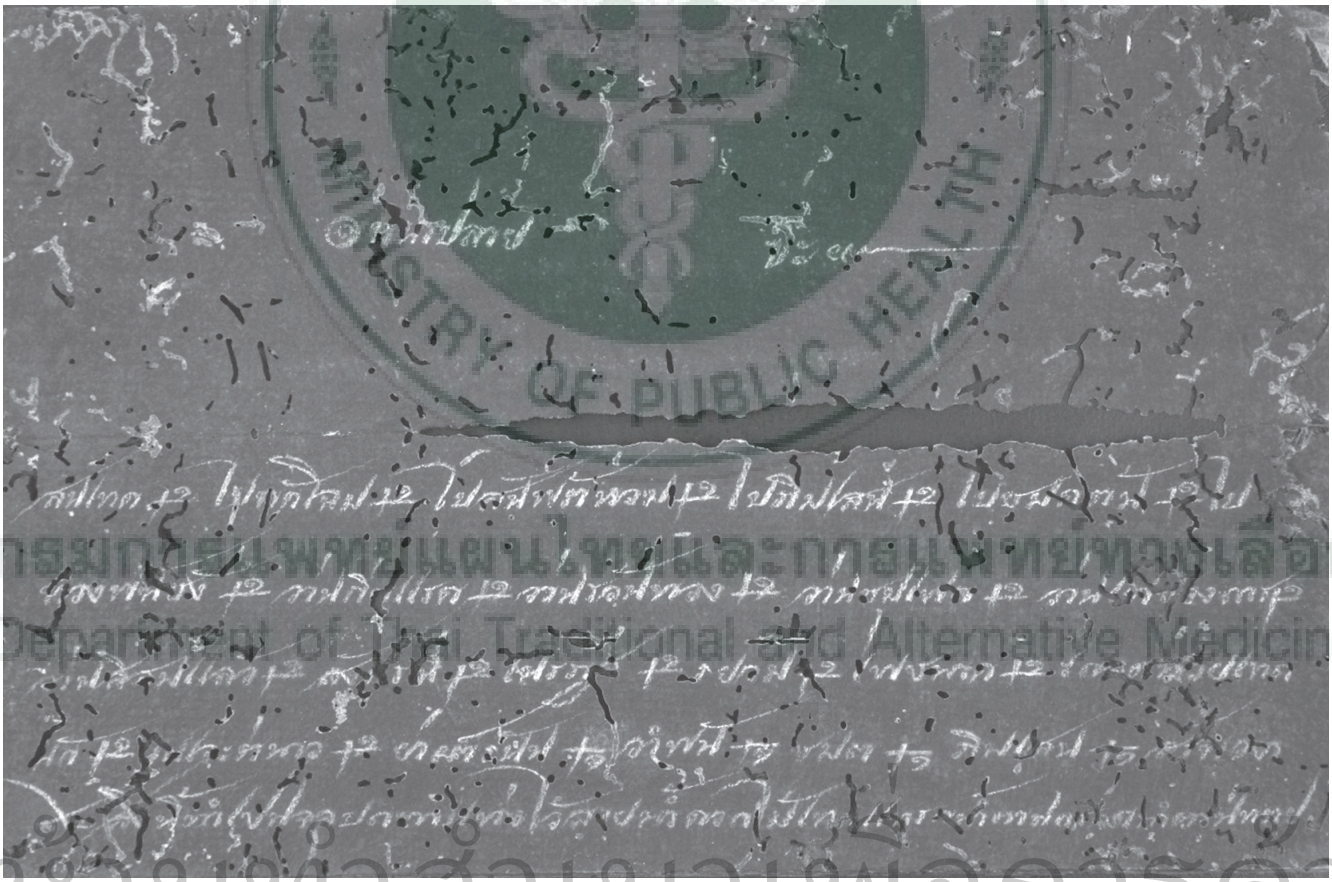
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๗-๕๘

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๗-๕๘

๏ หน้าปลาย ๗๏

สนเทศ ๑ ไบผักโฉม ๑ ไบสันพร้าหอม ๑ ไบภิมเสน ๑ ไบชะมดต้น ๑ ไบ ทองพันชั่ง ๑ ว่านกีบแรด ๑ ว่านร้อนทอง ๑ ว่านชุมเพด ๑ ว่านเถาโองการ ๑ ว่านสีสมแล้ว ๑ สังกรณี ๑ เนรพูสี ๑ รย่อม ๑ เพชนาด ๑ เกลดหอยเทด นัก ๑ กะแจะต่นาว ๑ ย่าฝารั่นน ๑ อำพัน ๑ ชมต ๑ ภิมเสน ๑ สรัพอยา ๔๒ สิ่งนี้ทำเปนจุลบดทำแท่งไว้ลายน้ำดอกไม้เทดแทรกน้ำตานตโนดน้ำตานทราย

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๗-๕๘

๏ หน้าปลาย ๗๏

สนเทศ ๑ บาท ใบผักโฉม ๑ บาท ใบสันพร้าหอม ๑ บาท ใบพิมเสน ๑ บาท ใบชะมดต้น ๑ บาท ใบ
ทองพันชั่ง ๑ บาท ว่านกีบแรด ๑ บาท ว่านร่อนทอง ๑ บาท ว่านชุมเพชร ๑ บาท ว่านเถาโองการ ๑ บาท
ว่านสีสมแล้ว ๑ บาท สังกรณี ๑ บาท เนระพูสี ๑ บาท ระย่อม ๑ บาท เพชรนาด ๑ บาท เกล็ดหอยเทศ
หนัก ๑ บาท กระแจะตะนาว ๑ บาท หญ้าฝรั่น ๑ สลึง อำพัน ๑ สลึง ชะมด ๑ สลึง พิมเสน ๑ สลึง สรรพยา ๔๒ สิ่งนี้ทำเป็นจุลบดทำแท่งไว้ลายน้ำดอกไม้เทศ แทรกน้ำตาลโตนดน้ำตาลทราย

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

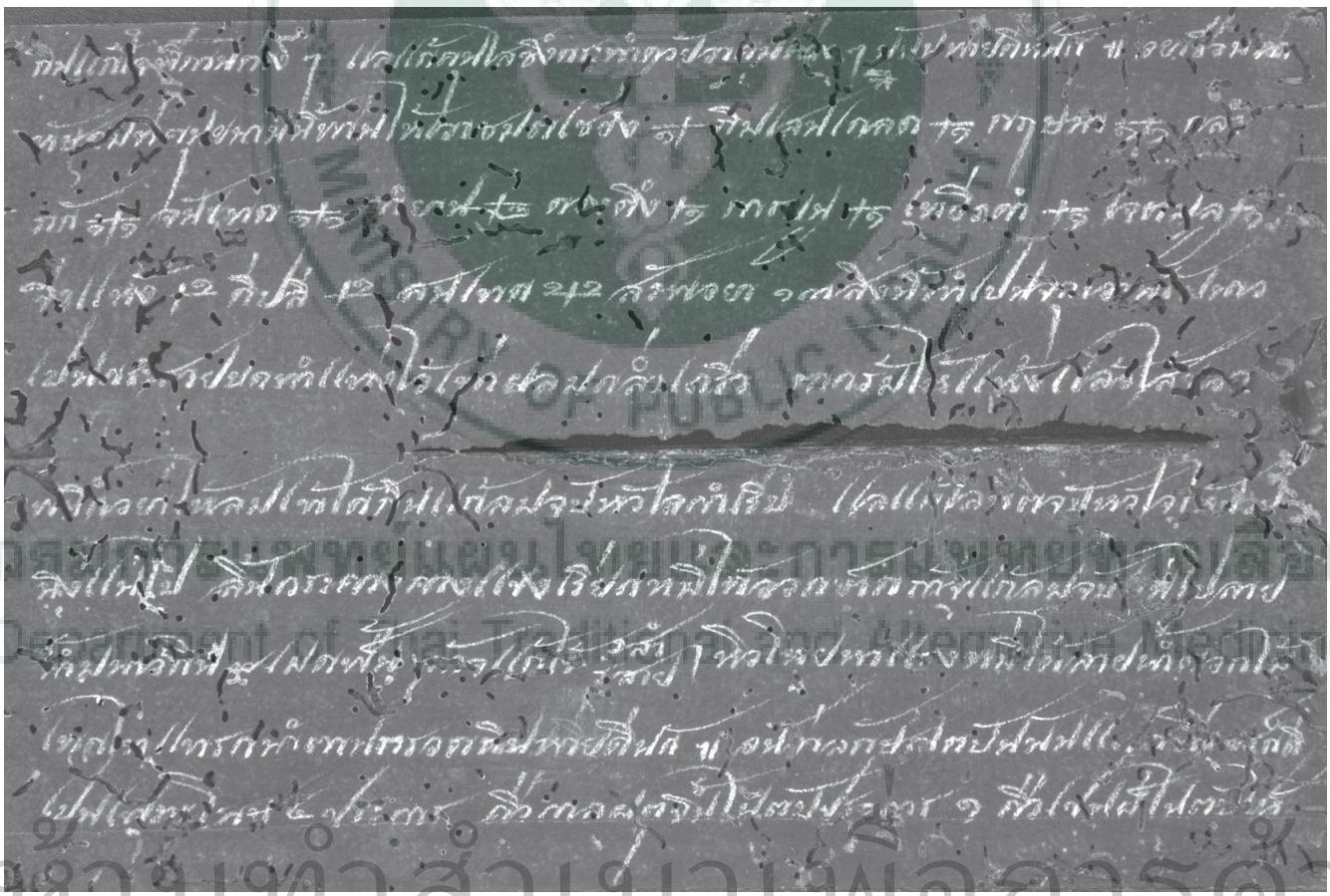
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๙-๖๐

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
Department of Fine Arts, Ministry of Culture
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๙-๖๐

กินแก้ใจพิการต่าง ๆ แลแก้คุนไสซึงกระทำด้วยอาคมต่าง ๆ นั้นหายดีนัก ๗ อยาชื่อมหาหัษดมทิคุนขนานนี้ท่านให้เอาชมตเชียง ๑๓ ภิมเสนเกลด ๑๑ กฤษนา ๑๑ กลำภัก ๑๑ จันเทศ ๑๓๑ กำยาน ๑๒ ดองดึง ๑๑ การบูร ๑๑ เทยีรดำ ๑๑ เจตมูล ๑๑ ซึงแห้ง ๑๑ ดีปลี ๑๑ สนเทศ ๑๑๑ สรัพอยา ๑๓ สิ่งทำเปนจุลเอาน้ำมนาวเปนกระสายบดทำแท่งไว้เท่าผลมกล่ำเครือ ตากร้มไห้แห้งแล้วไส้ขวด

ผนึกอย่าให้ลมเข้าได้กินแก้ลมจับหัวใจกำเริบ แลแก้โลหิตจับหัวใจไห้หยุดนิงแน่ไป ลิ้นกระดางคางแขงเรียกหมีไห้ออกปากถ้าจแก้ลมจับแน่ไปลายน้ำมนาวกิน ๗ เมดฟื้นถ้าจแก้ไข้ รสำ รสาย } หิวโหยหาแรงหมีได้ลายน้ำดอกไม้เทศไท แทรกนำตานกรวดกินหายดีนัก ๗ อันว่าลักษณตับนั้นนแตกพีการก็ดีเปนเพราะโทษ ๔ ประการ คือกาลผุดขึ้นไนตับประการ ๑ คือเปนฝีไนตับไห้

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๙-๖๐

กินแก้ใจพิการต่าง ๆ แลแก้คุณไสยซึ่งกระทำด้วยอาคมต่าง ๆ นั้นหายดีนัก ๗ ยาชื่อมหาหัษดมธิคุณขนานนี้ท่านให้เอาชะมดเชียง ๑ เฟื้อง พิมเสนเกล็ด ๑ สลึง กฤษณา ๑ สลึง ๑ เฟื้อง กระลำ
พัก ๑ สลึง ๑ เฟื้อง จันทน์เทศ ๑ สลึง ๑ เฟื้อง กำยาน ๒ สลึง ดองดึง ๑ สลึง
การบูร ๑ สลึง เทียนดำ ๑ สลึง เจตมูล ๑ สลึง
ขิงแห้ง ๑ บาท ดีปลี ๑ บาท สนเทศ ๑ ตำลึง ๑ บาท สรรพยา ๑๓ สิ่งทำเป็นจุณเอาน้ำมะนาว
เป็นกระสายบดทำแท่งไว้เท่าผลมะกล่ำเครือ ตากลมให้แห้งแล้วใส่ขวด

ผนึกอย่าให้ลมเข้าได้กินแก้ลมจับหัวใจกำเริบ แลแก้โลหิตจับหัวใจให้หยุด
นิ่งแน่ไป ลิ้นกระด้างคางแข็งเรียกมิให้ออกปาก ถ้าจะแก้ลมจับแน่ไปลาย
น้ำมะนาวกิน ๗ เม็ดฟื้น ถ้าจะแก้ไข้ระสำระสายหิวโหยหาแรงมิได้ลายน้ำดอกไม้
เทศไทยแทรกน้ำตาลกรวดกินหายดีนัก ๗ อันว่าลักษณะตับนั้นแตกพิการก็ดี
เป็นเพราะโทษ ๔ ประการ คือกาลผุดขึ้นในตับประการ ๑ คือเป็นฝีในตับให้

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

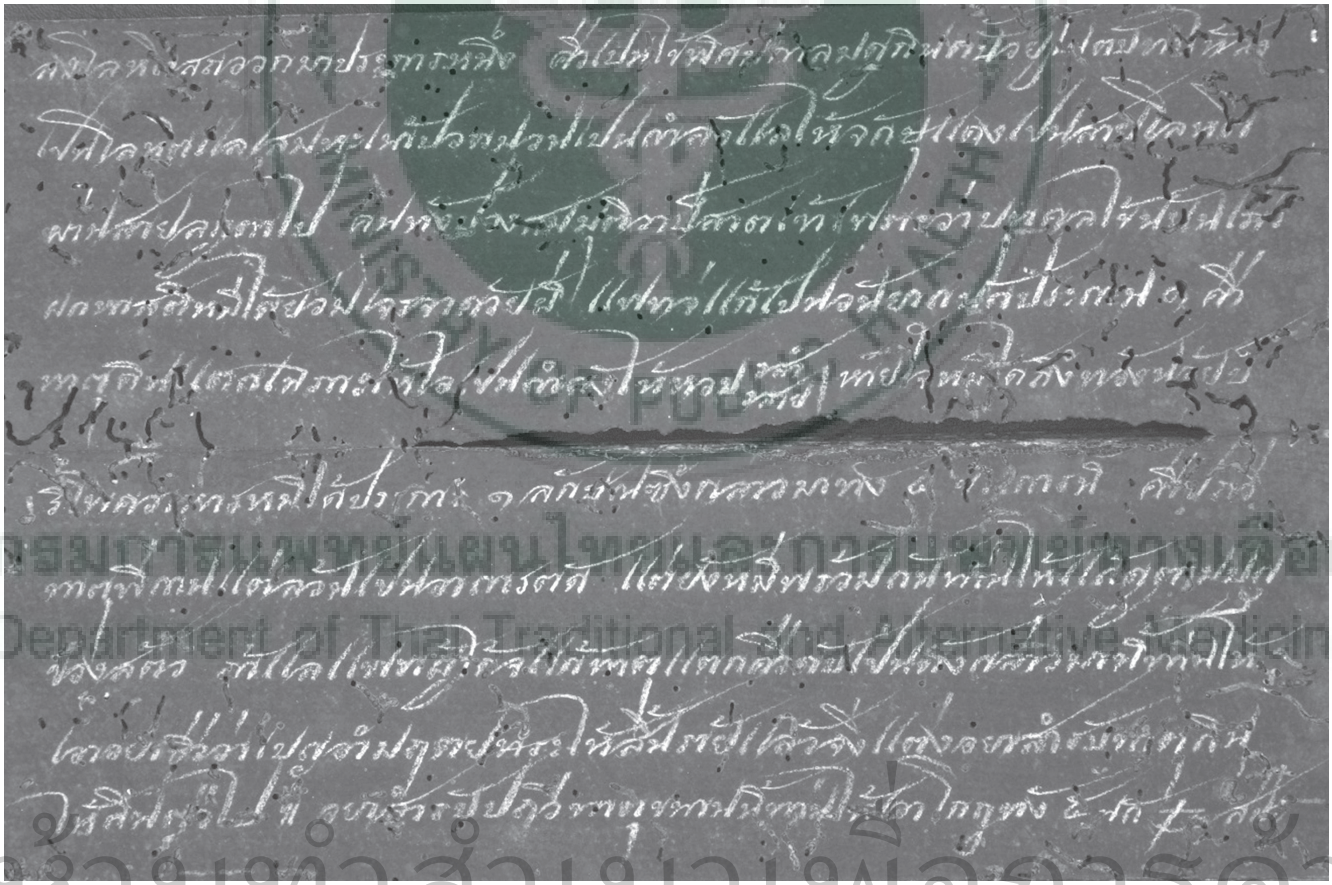
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๑-๖๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๑-๖๒

ลงโลหิตสถออกมาประการหนึ่ง คือไข้พิศมกาลมูดกินตับอยู่ในตั้บทำไห้ลง
เปนโลหิตแลเสมหะเน้าปวดมวนเปนกำลังแลให้จักษุแดงเปนสายโลหิต
ผ่านสายลูกตาไป คนทั้งปวงสมมุติว่าเปนปีศาตเข้าเพราะว่าบุคคลไข้นั้นนเก่อ
ผกหาสตีหมิได้ย่อมเจรจาด้วยผี แพทจ่แก้เปนอันยากนักประการ ๑ คือ
ทาตุดินแตกเฉภาะไห้ไอเปนกำลังไห้หอบ รสำ/รสาย หายใจหมิได้ถึงท้องน้อยบ

ริโพกอาหารหมิได้ประการ ๑ ลักษณซึงกล่าวมาทั้ง ๔ ประการนี้ คือปถวี
ทาตุพีการแต่ล้วนเปนอาการตัด แต่ยังหมีพร้อมกันพรันไห้แก้ดูตามบุญ
ของสัตว์ ถ้าแลแพทผู้ไดจแก้ทาตุแตกคือดับเปนดังกล่าวมานี้ท่านไห้
เอาชือว่าเบญจอำมฤตยชำระไห้สิ้นร้ายแล้วจึงแต่งอยาสำรับทาตุกิน
ไห้กินต่อไป ๆ อยาสำรับปถวีธาตุขนานนี้ท่านให้เอา โกฏทั้ง ๕ นัก ๑ สม่อ

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๑-๖๒

ลงโลหิตสดออกมาประการหนึ่ง คือไข้พิษกาลมูตรกินตับอยู่ในตับทำให้ลง
เป็นโลหิตแลเสมหะเน่าปวดมวนเป็นกำลังแลให้จักษุแดงเป็นสายโลหิต
ผ่านสายลูกตาไป คนทั้งปวงสมมุติว่าเป็นปีศาจเข้าเพราะว่าบุคคลไข้นั้นเพ้อ
พกหาสติมิได้ย่อมเจรจาด้วยผี แพทย์จะแก้เป็นอันยากนักประการ ๑ คือ
ธาตุดินแตกเฉพาะให้ไอเป็นกำลังให้หอบ ระสำระสาย หายใจมิได้ถึงท้องน้อยบ-

ริโภคอาหารมิได้ประการ ๑ ลักษณะซึ่งกล่าวมาทั้ง ๔ ประการนี้ คือปถวี
ธาตุพิการแต่ล้วนเป็นอาการตัด แต่ยังมิพร้อมกันพลันให้แก้ดูตามบุญ
ของสัตว์ ถ้าแลแพทย์ผู้ใดจะแก้ธาตุแตกคือดับเป็นดังกล่าวมานี้ท่านให้
เอาชื่อว่าเบญจอำมฤตชำระให้สิ้นร้ายแล้วจึงแต่งยาสำหรับธาตุกิน
ให้กินต่อไป ๆ ยาสำหรับปถวีธาตุขนานนี้ท่านให้เอาโกฐทั้ง ๕ หนัก ๑ สลึง สมอ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

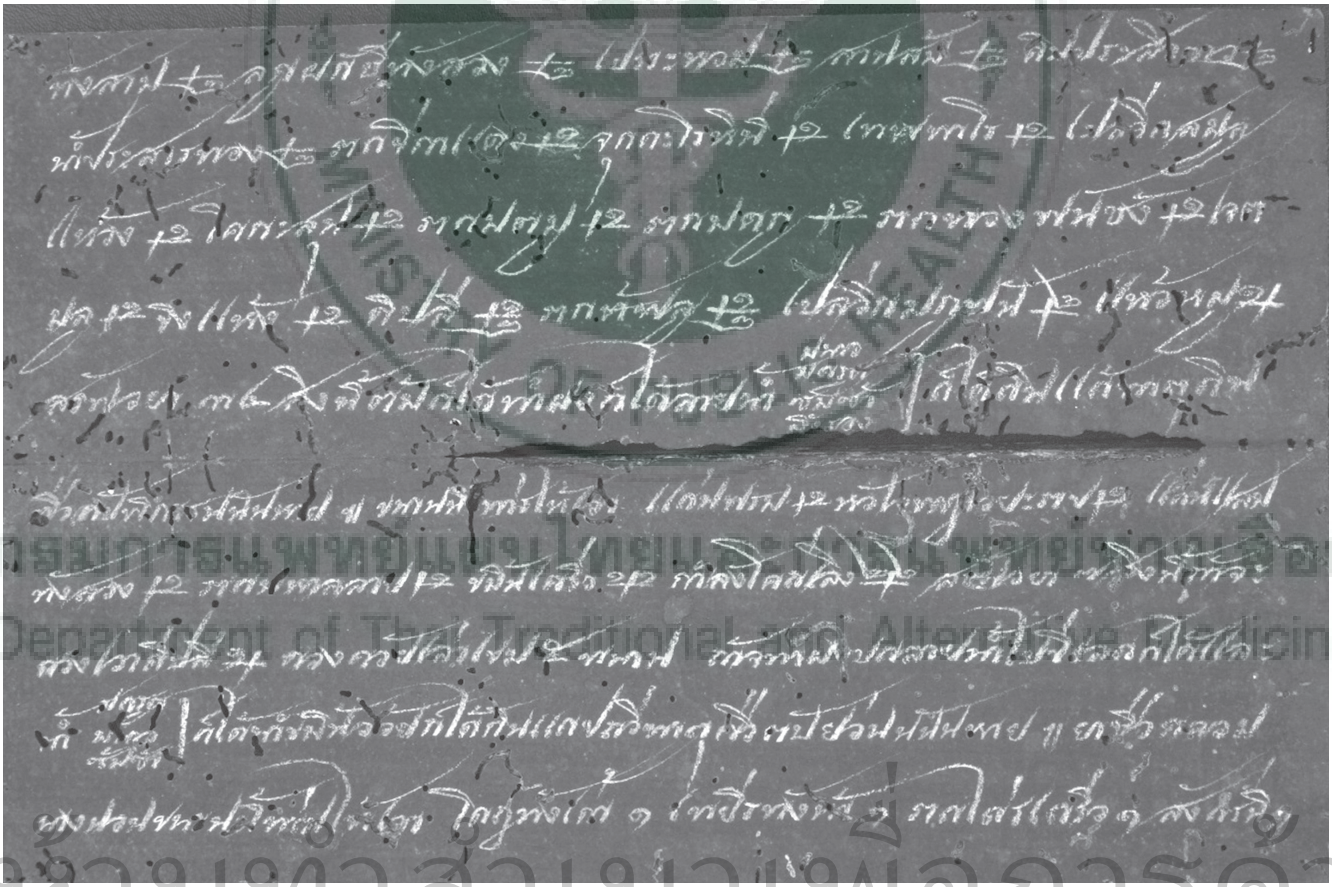
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๓-๖๔

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๓-๖๔

ทังสาม ๒ ลูกผักชีทั้งสอง ๒ เปราะหอม ๒ สานส้ม ๒ ดินประสิวขาว ๒ น้ำประสานทอง ๒ รากขีกาแดง ๑ จุกกะโรหินี ๑ เทพทาโร ๑ เปลอีกสมุล แหว้ง ๑ โคกกะสุน ๑ รากมตูม ๑ รากมดูก ๑ รากทองพันชั่ง ๑ เจตมูล ๑ ขิงแห้ง ๑ ดีปลี ๑/๒ รากช้าพลู ๑/๒ เปลอีกมูกมัน ๒ แห้วหมู ๑

สรัพอยา ๓๔ สิ่งนี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้ลายน้ำ (มนาว มกรูด ซ่มซ่า สะกอง) ก็ได้กินแก้ธาตุดิน

คือตับพีการนันหาย ฯ ขนานนี้ท่านให้เอาแก่นพรม ๑ หัวใจทาฎไวยะราบ ๑ แก่นแสมทั้งสอง ๑ รากมหาลลาย ๑ ขมิ้นเครือ ๑ ๑ กำลังโคถเลิง ๒ ๒ สรัพอยา ๗ สิ่งนี้ถ้าจะดองเอาดีปลี ๑ ดองด้วยเล่าเขม ๕ ทนาน ถ้าจทำผงบดลายน้ำไบขี้เลกก็ได้และ

น้ำ (มนาว มกรูด ซ่มซ่า) ก็ได้น้ำขมิ้นอ้อยก็ได้กินแกปถวีทาตุคือตับย่อนนันนหาย ฯ ยาชือกลอม

นางนอนขนานนี้ท่านไห้เอาโกฎทังเก้า ๑ เทยีรทั้งห้า ๑ รากไคร่เครือ ๑ สังกรนี ๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๓-๖๔

ทั้งสาม ๒ สลึง ลูกผักชีทั้งสอง ๒ สลึง เปราะหอม ๒ สลึง สารส้ม ๒ สลึง ดินประสิวขาว ๒ สลึง น้ำ

ประสานทอง ๒ สลึง รากขี้กาแดง ๑ บาท จุกโรหินี ๑ บาท เทพทาโร ๑ บาท เปลือกสมุล-

แว้ง ๑ บาท โคกกระสุน ๑ บาท รากมะตูม ๑ บาท รากมะดูก ๑ บาท

รากทองพันชั่ง ๑ บาท เจต-

มูล ๑ บาท ขิงแห้ง ๑ บาท ดีปลี ๑ บาท ๒ สลึง รากช้าพลู ๑ บาท ๒ สลึง

เปลือกมูกมัน ๒ บาท แห้วหมู ๑

ตำลึง สรรพยา ๓๔ สิ่งนี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้ลายน้ำมะนาว น้ำมะกรูด น้ำส้มซ่า

น้ำสะกอง ก็ได้กินแก้ธาตุดิน

คือตับพิการนั้นหาย ฯ ขนานนี้ท่านให้เอาแก่นพรม ๑ บาท หัวใจธาตุไมยราบ ๑ บาท แก่นแสม

ทั้งสอง ๑ บาท รากมหาละลาย ๑ บาท ขมิ้นเครือ ๑ ตำลึง ๑ บาท กำลังโคเถลิง ๒

ตำลึง ๒ บาท สรรพยา ๗ สิ่งนี้ ถ้าจะ

ดองเอาดีปลี ๑ ตำลึง ดองด้วยเหล้าเข้ม ๕ ทะนาน ถ้าจะทำผงบดลายน้ำใบขี้เหล็กก็ได้และ

น้ำมะนาว น้ำมะกรูด น้ำส้มซ่า ก็ได้ น้ำขมิ้นอ้อย ก็ได้ กินแก้ปถวีธาตุคือตับหย่อนนั้น

หาย ฯ ยาชื่อกล่อม

นางนอนขนานนี้ท่านให้เอา โกฐทั้งเก้า ๑ เทียนทั้งห้า ๑ รากไคร้เครือ ๑ สังกรณี ๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๕-๖๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๕-๖๖

เกษรรบัวน้ำทั้งห้า ๑ เกษรรสารภี ๑ ดอกพีกุน ๑ ดอกบุนนาก ๑ ดอกมลิ ๑ กฤษหนา ๑ กลำภัก ๑ ชลูด ๑ ขอนดอก ๑ ชเอมเทด ๑ นำประสานทอง ๑ ผงลานแก่ ๑ กดองปูป่า ๑ ชมด ๑ พิมเสน ๑ สรัพอยา ๓๕ สิ่งนี้เอาเสมอภากยทำเปนจุลเอานำดอกไม้เปนกระสายบต แล้วไส่ขันสำฤทลนไฟเทยีรไห้ยทัวแล้วทำแท่งไว้เปนอยาลอ้มตับหมิให้เปนอันตรายในตับได้ ถ้าจะ

แก้ รสำ รสาย ลายน้ำกฤษนากินถ้าจแก้มูกเลอีดลายน้ำกล้วยตีบกินถ้าจะแก้เสมหลายน้ำมแว้งกินถ้าจะแก้ร้อนลายน้ำดอกไม้ทังงกินทังงโชลมถ้าจแก้ไห้ล้อมตับดับผิด ฝี ไข้ ตาน ทราง การ ก็ดีลายน้ำราก มผู้มเมีย มะเฟือง ต่อไส้ ฝาง ต้มกินหายดีหนัก ๗ ขะนานหนึ่งท่านให้เอารากมกรูด ๑ รากมนาว ๑ รากมซาม ๑ สรัพอยา ๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินเสียก่อนแล้วจึงแต่งอยาพอกอกเอากดูกคน ๑ กะ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๕-๖๖

เกสรบังน้ำทั้งห้า ๑ เกสรสารภี ๑ ดอกพิกุล ๑ ดอกบุนนาค ๑ ดอกมะลิ ๑ กฤษ-
ณา ๑ กระลำพัก ๑ ชะลูด ๑ ขอนดอก ๑ ชะเอมเทศ ๑ น้ำประสานทอง ๑ ผงลาน-
แก่ ๑ กระดองปูป่า ๑ ชะมด ๑ พิมเสน ๑ สรรพยา ๓๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาค
ทำเป็นจุณเอาน้ำดอกไม้เป็นกระสายบด แล้วใส่ขันสำริดลนไฟเทียนให้
ทั่วแล้วทำแท่งไว้เป็นยาล้อมตับมิให้เป็นอันตรายในตับได้ถ้าจะ

แก้ระส่ำระสายละลายน้ำกฤษณากิน ถ้าจะแก้มูกเลือดละลายน้ำกล้วยตีบกินถ้าจะ
แก้เสมหะละลายน้ำมะแว้งกิน ถ้าจะแก้ร้อนละลายน้ำดอกไม้ทั้งกินทั้งชโลมถ้า
จะแก้ให้ล้อมตับดับ พิษฝี พิษไข้ พิษตาน พิษซาง พิษกาฬ ก็ดีละลายน้ำรากหมากผู้
หมากเมีย รากมะเฟือง รากต่อไส้ รากฝาง ต้มกินหายดีนัก ๗ ข-
นานหนึ่งท่านให้เอารากมะกรูด ๑ รากมะนาว ๑ รากมะขาม ๑ สรรพยา ๓ สิ่งนี้เอา
เสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินเสียก่อนแล้วจึงแต่งยาพอกอกเอากระดูกคน ๑ กระ-

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

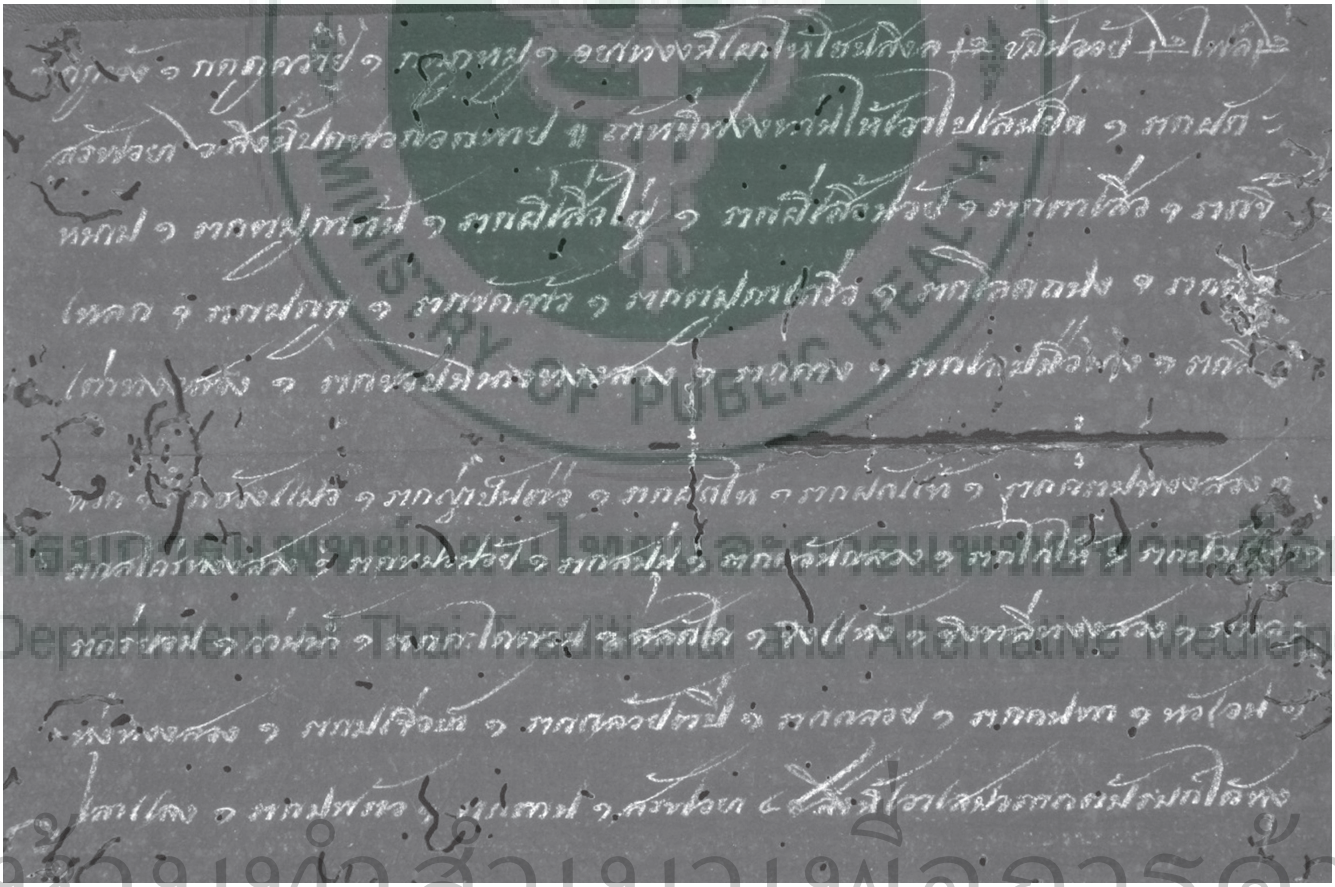
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๗-๖๘

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๗-๖๘

ดูกช้าง ๑ กดูกควาย ๑ กดูกหมู ๑ อยาทั้งนี้เผาให้โชนสิ่งล ๑ ขมิ้นอ้อย ๒ ไพล ๒ สรัพอยา ๖ สิ่งนี้บดพอกอกหาย ฯ ถ้าหมีฟงงท่านไห้เอาไบเสนยีด ๑ รากผักกะหนาม ๑ รากตูมกาต้น ๑ รากผีเสื้อไญ่ ๑ รากผีเสื้อน้อย ๑ รากตาเสือ ๑ รากขี้เหลก ๑ รากมดูก ๑ รากคัดค้าว ๑ รากตูมกาเครือ ๑ รากโลดถนง ๑ รากตับเต่าทังงสอง ๑ รากขอบฉนางทังงสอง ๑ รากเลบมือนาง ๑ รากสี

หวด ๑ รากซ้องแมว ๑ รากญ่าปีนต่อ ๑ รากผักไห่ ๑ รากผักเข้า ๑ รากครามทงงสอง ๑ รากสไคร่ทงงสอง ๑ รากหมอน้อย ๑ รากสนุ่น ๑ ค้อนกลอง ๑ รากไก่ไห้ ๑ รากบัวหลวง ๑ รากร่ยอม ๑ ว่านน้ำ ๑ รากกะไดดอน ๑ สลัดได ๑ ขิงแห้ง ๑ ชิงชาลีทงงสอง ๑ รากละหุ่งทงงสอง ๑ รากมเขือปา ๑ รากกล้วยตีบ ๑ รากกลอย ๑ รากคนทา ๑ หัวเอน ๑ เลาแลง ๑ รากมพร้าว ๑ รากตาน ๑ สรัพอยา ๔๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มรมก็ได้หุง

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๗-๖๘

ดูกช้าง ๑ กระดูกควาย ๑ กระดูกหมู ๑ ยาทั้งนี้เผาให้โชนสิ่งละ ๑ บาท ขมิ้นอ้อย ๒ บาท ไพล ๒ บาท

สรรพยา ๖ สิ่งนี้บดพอก อกหาย ฯ ถ้ามิฟังท่านให้เอาใบเสนียด ๑ รากผักกระ-หนาม ๑ รากตูมกาต้น ๑ รากผีเสื้อใหญ่ ๑ รากผีเสื้อน้อย ๑ รากตาเสือ ๑ รากขี้-เหล็ก ๑ รากมะดูก ๑ รากคัดเค้า ๑ รากตูมกาเครือ ๑ รากโลดทะนง ๑ รากตับ-เต่าทั้งสอง ๑ รากขอบชนางทั้งสอง ๑ รากเล็บมือนาง ๑ รากสี-

หวด ๑ รากซ้องแมว ๑ รากหญ้าปืนตอ ๑ รากผักไห่ ๑ รากฟักข้าว ๑ รากครามทั้งสอง ๑ รากสะใคร่ทั้งสอง ๑ รากหมอน้อย ๑ รากสนุ่น ๑ ค้อนกลอง ๑ รากไก่ไห้ ๑ รากบัวหลวง ๑ รากระย่อม ๑ ว่านน้ำ ๑ รากกะไดดอน ๑ สลัดได ๑ ขิงแห้ง ๑ ชิงช้าชาลีทั้งสอง ๑ รากละ-หุ่งทั้งสอง ๑ รากมะเขือป่า ๑ รากกล้วยตีบ ๑ รากกลอย ๑ รากคนทา ๑ หัวเอ็น ๑ เลาแห้ง ๑ รากมะพร้าว ๑ รากตาล ๑ สรรพยา ๔๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มรมก็ได้หุง

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

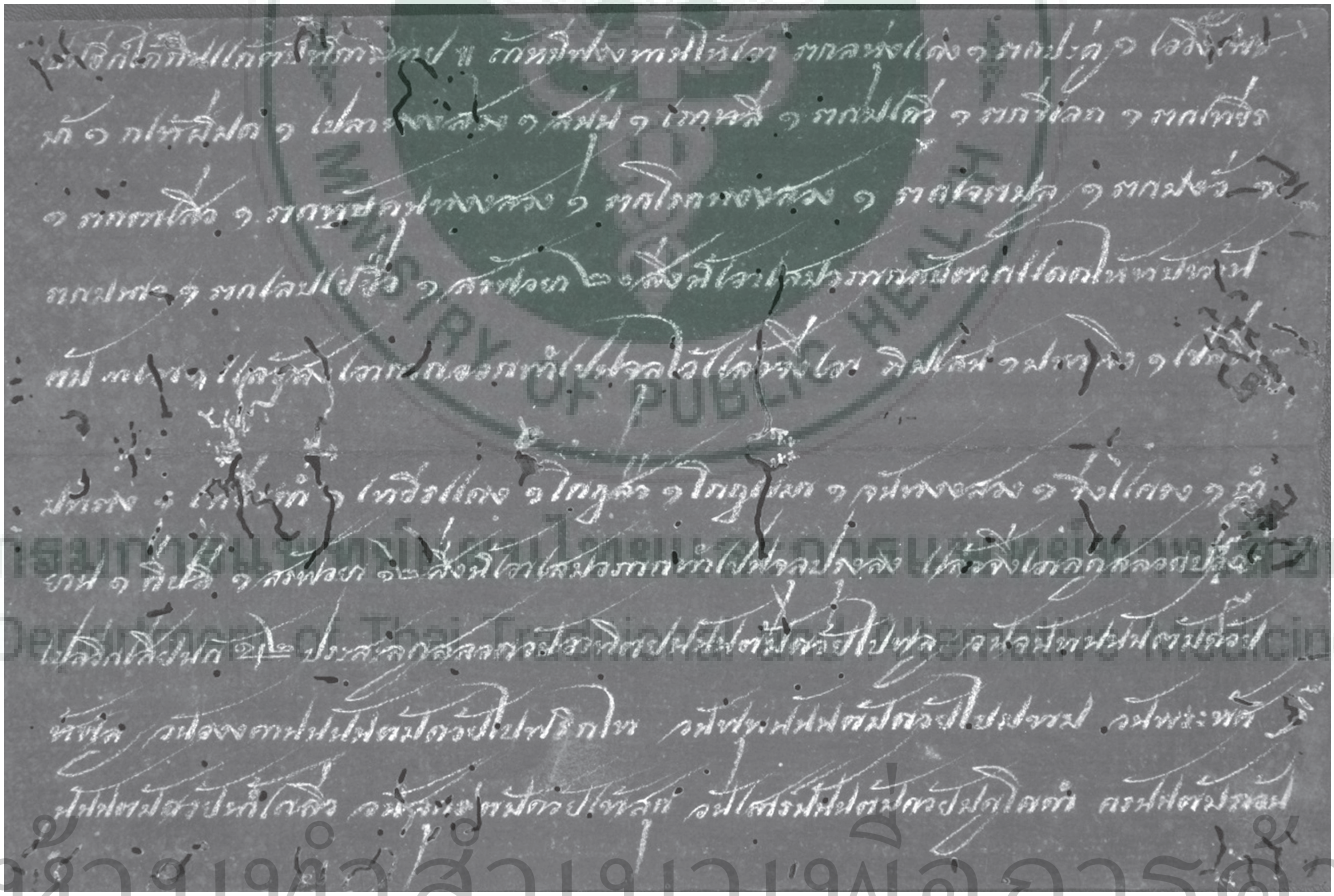
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๙-๗๐

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๙-๗๐

เปนซีก็ได้กินแก้ตับพีการหาย ฯ ถ้าหมีฟงงท่านไห้ เอารากลหุ่งแดง ๑ รากปะดู่ ๑ เอื้องเพช ม้า ๑ กเช้าผีมด ๑ เปลาทงงสอง ๑ สนุ่น ๑ เถาชาลี ๑ รากมเดื่อ ๑ รากขีเลก ๑ ราก เทยีร ๑ รากตาเสือ ๑ รากหัษคุนทังงสอง ๑ รากโรดทงงสอง ๑ รากเจตมูล ๑ รากมงั่ว ๑ รากมนาว ๑ รากเลบเยยี่ว ๑ สรัพอยา ๒๑ สิ่งเอาเสมอภากสับตากแดดไห้ทับขว้าน ต้ม ๓ เอา ๑ แล้วสงเอากากออกทำเปนจุลไว้แล้วจีงเอาภิมเสน ๑ มหาหิง ๑ เปลือก

มทราง ๑ เทยีรดำ ๑ เทยีรแดง ๑ โกฏส่อ ๑ โกฏเขมา ๑ จันทงงสอง ๑ ขีงแครง ๑ กำ ยาน ๑ ดีปลี ๑ สรัพอยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภากทำเปนจุลปรุงลง แล้วจีงเอาลูกสลอดปอก เปลอีกเสียหนัก ๑|๒ ประสะลูกสลอดวันอาทิตยนันนต้มด้วยไบพลู วันจันทนันนต้มด้วย ช้าพลู วันองงคานนันนต้มด้วยไบพริกไท วันพุทนันนต้มด้วยไบมขาม วันพระหัศ นันนต้มด้วยน้ำเกลือ วันสุกต้มด้วยข้าวสุก วันเสาร์นันนต้มด้วยมูดโคดำ ครันนต้มถ้วน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๙-๗๐

เป็นซีก็ได้กินแก้ตับพิการหาย ฯ ถ้ามิฟังท่านให้เอา รากละหุ่งแดง ๑ รากประดู่ ๑ เอื้องเพชร ม้า ๑ กระเช้าผีมด ๑ เปล้าทั้งสอง ๑ สนุ่น ๑ เถาชาลี ๑ รากมะเดื่อ ๑ รากขี้เหล็ก ๑ ราก เทียน ๑ รากตาเสือ ๑ รากหัศคุณทั้งสอง ๑ รากโลดทั้ง ๑ รากเจตมูล ๑ รากมะงั่ว ๑ รากมะนาว ๑ รากเล็บเหยี่ยว ๑ สรรพยา ๒๑ สิ่งเอาเสมอภาคสับตากแดดให้ทับขวัญ ต้ม ๓ เอา ๑ แล้วสงเอากากออกทำเป็นจุณไว้แล้วจึงเอา พิมเสน ๑ มหาหิงคุ์ ๑ เปลือก-

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

มะซาง ๑ เทียนดำ ๑ เทียนแดง ๑ โกฐสอ ๑ โกฐเขมา ๑ จันทน์ทั้งสอง ๑ ขิงแครง ๑ กำ ยาน ๑ ดีปลี ๑ สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณปรุงลง แล้วจึงเอาลูกสลอดปลอก เปลือกเสียหนัก ๑ ตำลึง ๒ บาท ประสะลูกสลอดวันอาทิตย์นั้นต้มด้วยใบพลู วันจันทร์นั้น ต้มด้วยช้าพลู วันอังคารนั้นต้มด้วยใบพริกไทย วันพุธนั้นต้มด้วยใบมะขาม วันพฤหัส นั้นต้มด้วยน้ำเกลือ วันศุกร์ต้มด้วยข้าวสุก วันเสาร์นั้นต้มด้วยมูตรโคดำ ครั้นต้มถ้วน

ชื่อ **พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒**

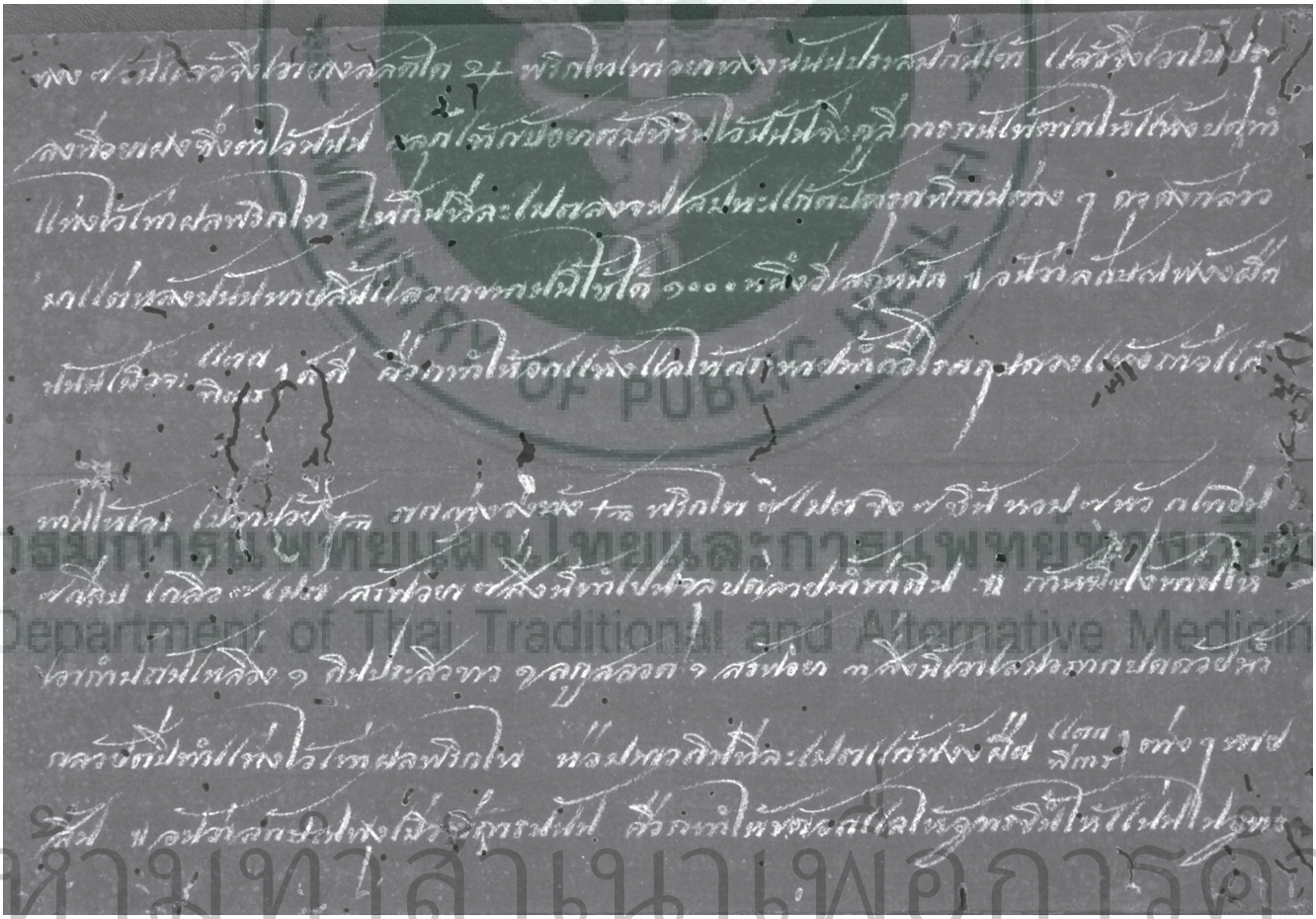
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๑-๗๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้องสมุดการแพทย์แผนไทย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๑-๗๒

ทงง ๗ วันแล้วจึงเอายางสลัดได ๑ พริกไทเท่ายาทงงนันนประสมกันเข้าแล้วจึงเอาไปปรุงลงทียาผงซึ่งตำไว้นันน คลุกให้เข้ากับยาต้มที่รินไว้นันนจึงคูลีการกันเข้าตากให้แห้ง บดทำแท่งไว้เท่าผลพริกไท ให้กินทีละเมตลงจนเสมหะแก้ตับทรุดพีการต่าง ๆ ดุจดังกล่าวมาแต่หลังนันนหายสิ้นแลอยาขนานนี้ใช้ได้ ๑๐๐๐ หนึงวิเสฏหนัก ๗ อันว่าลักษณพังงผืดนันนเมือจะ แตก พีการ ก็ดี คือกทำให้อกแห้งแลให้กระหายน้ำคือโรคฤษดวงแห้งถ้าจแก้

ท่านให้เอาเปลาน้อย ๓ รากญ่างวงช้าง ๓ พริกไท ๗ เมต ขิง ๗ ชิ้นหอม ๗ หัว กเทยีม ๗ กลีบ เกลือ ๗ เมต สรัพอยา ๗ สิ่งนี้ทำเปนจุลบดลายน้ำท่ากิน ๗ ถ้าหมีฟงัท่านไห้เอากำมถันเหลือง ๑ ดินประสิวขาว ๑ ลูกสลอด ๑ สรัพอยา ๓ สิ่งนี้เอาเสมอภากบดด้วยน้ำกล้วยตีบทำแท่งไว้เท่าผลพริกไท ห่อมนาวกินทีละเมตแก้พังงผืด แตก พีการ ต่าง ๆ หาย

สิ้น ๗ อันว่าลักษณพุงเมื่อพีการนันน คือกทำให้ขัด อกแลให้อุทรขึ้นให้แน่นไนอูทร

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๑-๗๒

ทั้ง ๗ วันแล้วจึงเอายางสลัดได ๑ ตำลึงพริกไทยเท่ายาทั้งนั้นประสมกันเข้า แล้วจึงเอาไปปรุงลงที่ยาผงซึ่งตำไว้นั้น คลุกให้เข้ากับยาต้มที่รินไว้นั้นจึงคุลีการกันเข้าตากให้แห้งบดทำแท่งไว้เท่าผลพริกไทย ให้กินทีละเม็ดลงจนเสมหะแก้ตับทรุดพิการต่าง ๆ ดุจดังกล่าวมาแต่หลังนั้นหายสิ้นแลยาขนานนี้ใช้ได้ ๑๐๐๐ หนึ่งวิเศษหนัก ๗ อันว่าลักษณะพังผืดนั้นเมื่อจะแตกจะพิการก็ดี คือกระทำให้อกแห้งแลให้กระหายน้ำคือโรคริดสีดวงแห้งถ้าจะแก้

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ท่านให้เอาเปล้าน้อย ๓ สลึง รากหญ้างวงช้าง ๓ สลึง พริกไทย ๗ เม็ด ขิง ๗ ชิ้น หอม ๗ หัว กระเทียม ๗ กลีบ เกลือ ๗ เม็ด สรรพยา ๗ สิ่งนี้ทำเป็นจุณบดลายน้ำท่ากิน ๗ ถ้ามิฟังท่านให้เอากำมะถันเหลือง ๑ ดินประสิวขาว ๑ ลูกสลอด ๑ สรรพยา ๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดด้วยน้ำกล้วยตีบทำแท่งไว้เท่าผลพริกไทย ห่อมะนาวกินทีละเม็ดแก้พังผืดแตก พังผืดพิการต่าง ๆ หาย สิ้น ๗ อันว่าลักษณะพุงเมื่อพิการนั้น คือกระทำให้ขัดอดแลให้อุทรขึ้นให้แน่นในอุทร

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

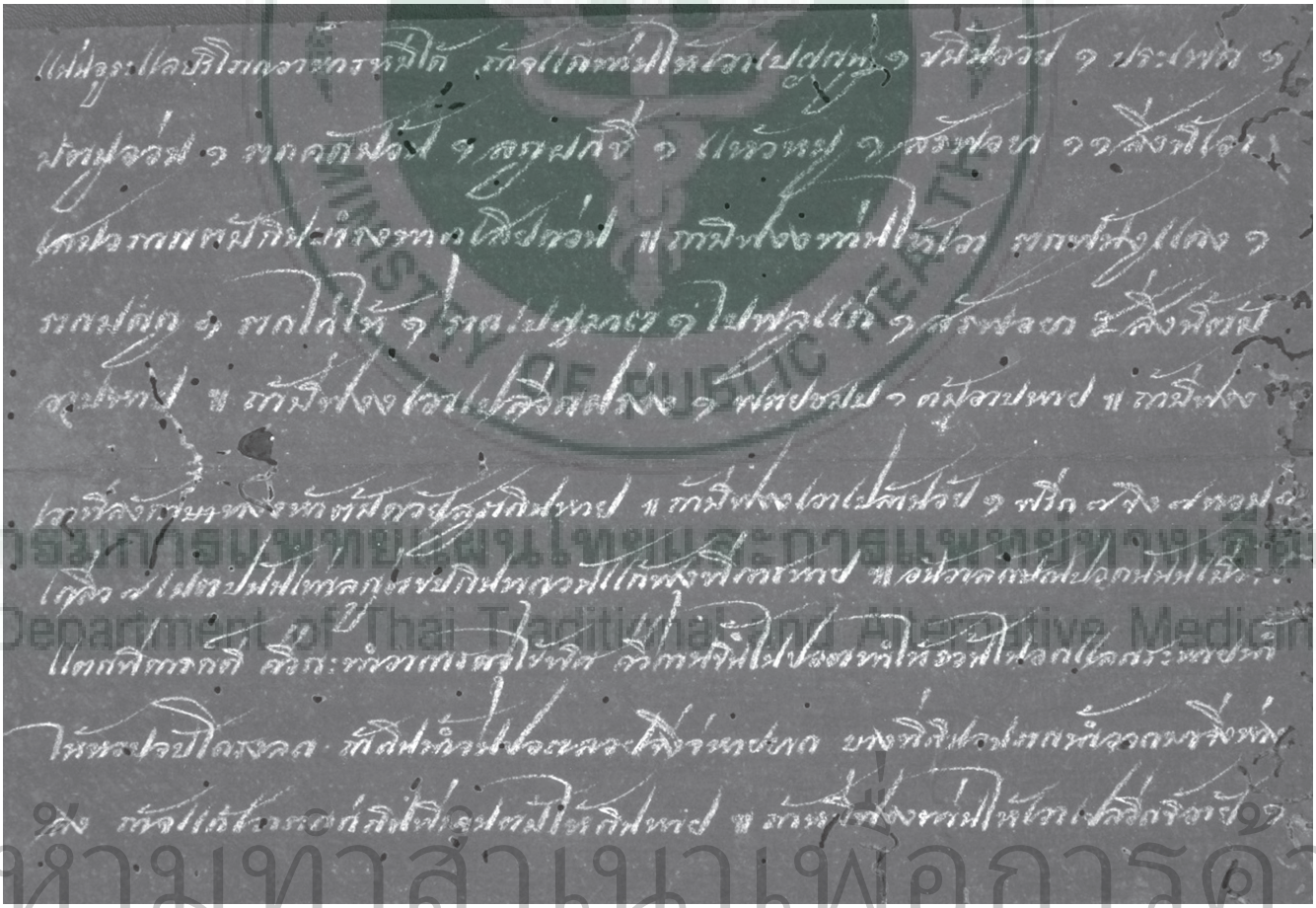
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๓-๗๔

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๓-๗๔

แน่นอูระแลบริโภกอาหารหมีได้ ถ้าจแก้ท่านให้เอาเบญจกูน ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ บระเพด ๑ มตูมอ่อน ๑ รากคัดม้อน ๑ ลูกผักชี ๑ แห้วหมู ๑ สรัพอยา ๑๑ สิ่งนี้เอา เสมอภากต้มกินบำรงธาตุเสียก่อน ฯ ถามิฟงงรากพันงูแดง ๑ รากมดูก ๑ รากไก่ไห้ ๑ รากเบญจมาต ๑ ไบพลูแก่ ๑ สรัพอยา ๕ สิ่งนี้ต้ม อาบหาย ฯ ถ้ามีฟงงเอาเปลอีกฝร่งง ๑ พรายชมบ ๑ ต้มอาบหาย ฯ ถ้าหมีฟงง

เอาพิลังกาษาทงงห้าต้มด้วยสุรากินหาย ฯ ถ้ามีฟงงเอาเปล้านอ้ย ๑ พรีก ๗ ขิง ๗ หอม ๗ เกลือ ๗ เมต ปนันเท่าลูกต่ขบกินทุกวันแก้พุงพีการหาย ฯ อันว่าลักษณปอดนันนเมือจแตกพีการก็ดี คือกระทำอาการดุจไข้พิศ คือกานขึ้นไนปอดทำไห้ร้อนในอกแลกระหายน้ำไห้หอบจับโครงลด ถ้ากินน้ำจนปอดลอยจึงจ่หายยาก บางทีกินจนรากน้ำออกมาจึงห่างลง ถ้าจแก้เอารากก่ถินพีมานต้มไห้กินหาย ฯ ถ้าหมีฟงงท่านไห้เอาเปลอีกขี้อาย้ ๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๓-๗๔

แน่นอุระแลบริโภคอาหารมิได้ ถ้าจะแก้ท่านให้เอาเบญจกูล ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ บอระเพ็ด ๑ มะตูมอ่อน ๑ รากขัดมอน ๑ ลูกผักชี ๑ แห้วหมู ๑ สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอา เสมอภาคต้มกินบำรุงธาตุเสียก่อน ฯ ถ้ามิฟังรากพันงูแดง ๑ รากมะดูก ๑ รากไก่ไห้ ๑ รากเบญจมาศ ๑ ใบพลูแก ๑ สรรพยา ๕ สิ่งนี้ต้ม อาบหาย ฯ ถ้ามิฟังเอาเปลือกฝรั่ง ๑ พรายชะมบ ๑ ต้มอาบหาย ฯ ถ้ามิฟัง

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

เอาพิลังกาสาทั้งห้าต้มด้วยสุรากินหาย ฯ ถ้ามิฟังเอาเปล้าน้อย ๑ พริก ๗ ขิง ๗ หอม ๗ เกลือ ๗ เม็ดปันเท่าลูกตะขบกินทุกวันแก้พุงกิการหาย ฯ อันว่าลักษณะปอดนั้นเมื่อจะแตกพิการก็ดี คือกระทำอาการดุจไข้พิษ คือกาษขึ้นในปอดทำให้ร้อนในอกแลกระหายน้ำให้หอบจับโครงลด ถ้ากินน้ำจนปอดลอยจึงจะหายอยาก บางทีกินจนรากน้ำออกมาจึงห่างลง ถ้าจะแก้เอารากกระถินพิมานต้มให้กินหาย ฯ ถ้ามิฟังท่านให้เอาเปลือกขี้อ้าย ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

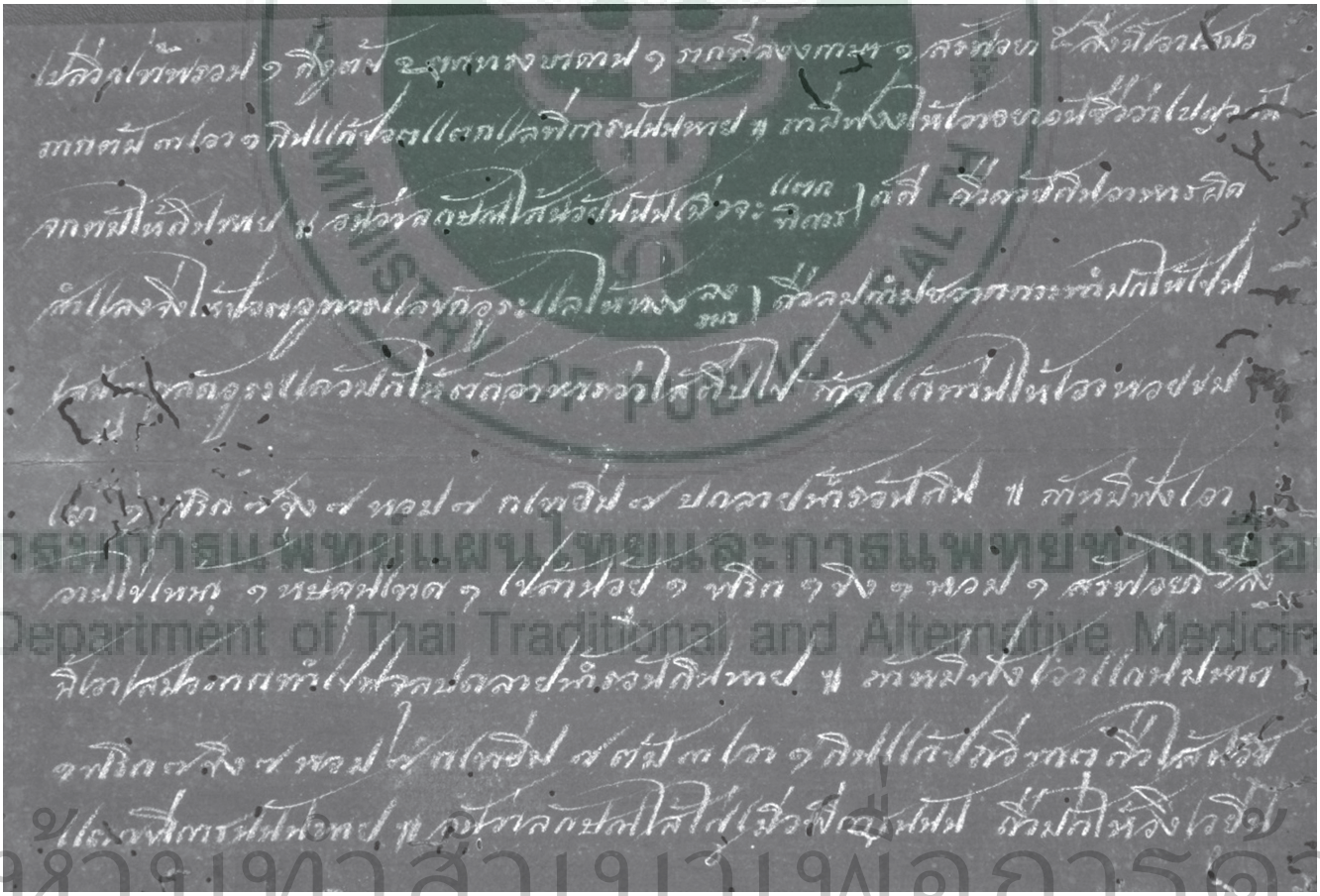
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๕-๗๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๕-๗๖

เปลอีกเขาพรวน ๑ ดีงูต้น ๑ รากทรงบาดาน ๑ รากพีลงงกาษา ๑ สรัพอยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภากต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้ปอตแตกแลพีการนันนหาย ๗ ถามีฟงงให้เอาอยาอันชื่อว่าเบญจบันจกต้มให้กินหาย ๗ อันว่าลักษณไส้นอ้ยนันนเมือจะ แตก/พีการ ก็ดีคือด้วยกินอาหารผิดสำแลงจึงให้ปวตอูทอรแลขัดอุระแลให้ทงง ลง/รอก คือลมกำมชวาตะกระทำมักให้เปนเสมหะกลัดอูระแล้วมกให้ตัดอาหารว่าไส้ตีบไปถ้าจแก้ท่านให้เอาหอยขม

เผา ๑ พริก ๗ ขิง ๗ หอม ๗ กเทียม ๗ บดลายน้ำร้อนกิน ๗ ถ้าหมีฟังเอาว่านไข่เหน้า ๑ หัษคุนเทด ๑ เปล้าน้อย ๑ พริก ๑ ขิง ๑ หอม ๑ สรัพอยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภากทำเปนจุลบดลายน้ำร้อนกินหาย ๗ ถ้าหมีฟังเอาแก่นมหาต ๑ พริก ๗ ขิง ๗ หอม ๗ กเทียม ๗ ต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้ปถวีทาตุคือไส้น้อยแตกพีการนันนหาย ๗ อันว่าลักษณไส้ไญ่เมือพีการนันน คือมักให้วิงเวียน

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๕-๗๖

เปลือกเขาพรวน ๑ ดีงูต้น ๑ รากทรงบาดาน ๑ รากพิลังกาสา ๑ สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้ปอดแตกแลพิการนั้นหาย ๗ ถ้ามิฟังให้เอายาอันชื่อว่าเบญจบัญจกต้มให้กินหาย ๗ อันว่าลักษณะไส้น้อยอันนั้นเมื่อจะแตกจะพิการก็ดีคือด้วยกินอาหารผิดสำแดงจึงให้ปวดอุทรแลขัดอุระและให้ทั้งลงทั้งรากคือลมกัมมัชวาตกระทำมักให้เป็นเสมหะกลัดอุระแล้วมักให้ตัดอาหารว่าไส้ตีบไปถ้าจะแก้ท่านให้เอาหอยขม

เผา ๑ พริก ๗ ขิง ๗ หอม ๗ กระเทียม ๗ บดลายน้ำร้อนกิน ๗ ถ้ามิฟังเอาว่านไข่เน่า ๑ หัสคุณเทศ ๑ เปล้าน้อย ๑ พริก ๑ ขิง ๑ หอม ๑ สรรพยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณบดลายน้ำร้อนกินหาย ๗ ถ้ามิฟังเอาแก่นมะหาด ๑ พริก ๗ ขิง ๗ หอม ๗ กระเทียม ๗ ต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้ปถวีธาตุคือไส้น้อยแตกพิการนั้นหาย ๗ อันว่าลักษณะไส้ใหญ่เมื่อพิการนั้น คือมักให้วิงเวียน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

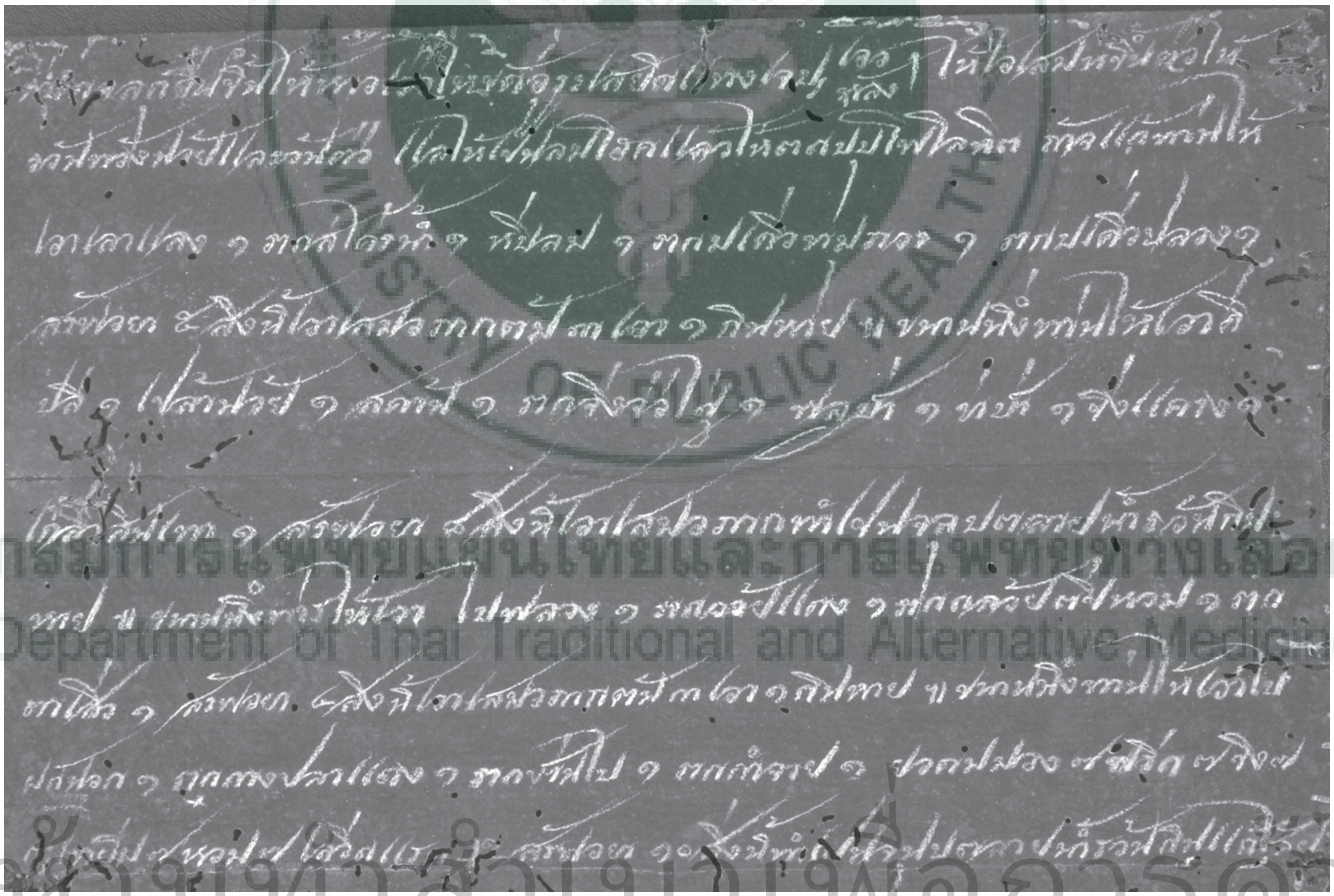
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๗-๗๘

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๗-๗๘

น่าตาจลุกยืนขึ้นไห้หาวเร่อให้ขัดอูระเสียดแทงเจบ เอว/หลัง ไห้ไอเสมหะขึ้นค่อไห้ร้อนท้องน้อยแลท้นค่อ แลไห้เปนลมโฮกแลไห้ตกบุพโพโลหิต ถ้าจแก้ท่านไห้เอาเลาแลง ๑ รากส์ไคร่น้ำ ๑ หีบลม ๑ รากมเดือทุมภอร ๑ รากมเดือปลอง ๑ สรัพอยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภากต้ม ๓ เอา ๑ กินหาย ๗ ขนานหนึ่งท่านให้เอาดีปลี ๑ เปล้าน้อย ๑ สค้าน ๑ รากจิ่งจ่อไญ่ ๑ พลูป่า ๑ ข่าป่า ๑ ขิงแครง ๑

เกลือสินเทา ๑ สรัพอยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภากทำเปนจุลบตลายน้ำร้อนกินหาย ๗ ขนานหนึ่งท่ารไห้เอาไบพลวง ๑ รากอ้อยแดง ๑ รากกล้วยตีบหอม ๑ รากตาเสือ ๑ สรัพอยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภากต้ม ๓ เอา ๑ กินหาย ๗ ขนานหนึ่งท่านให้เอาไบผกันอก ๑ รากกางปลาแดง ๑ รากป่านไบ ๑ รากกำจาย ๑ ยอดมม่วง ๗ พรีก ๗ ขิง ๗ กะเทยีม ๗ หอม เลอีดแรด ๑ สรัพอยา ๑๐ สิ่งนี้ทำเปนจุนบตลายน้ำร้อนกินแก้ไส้ย

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๗-๗๘

หน้าตาจะลุกยืนขึ้นให้หาวเร่อให้ขัดอุระเสียดแทงเจ็บเอว เจ็บหลังให้ไอเสมหะขึ้นคอให้ร้อนท้องน้อยแลท้นคอ แลให้เป็นลมโฮกแลให้ตกบุพโพโลหิต ถ้าจะแก้ท่านให้เอาเลาแล้ง ๑ รากสะไคร่น้ำ ๑ หีบลม ๑ รากมะเดื่ออุทุมพร ๑ รากมะเดื่อปล้อง ๑ สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินหาย ๗ ขนานหนึ่งท่านให้เอาดี-ปลี ๑ เปล้าน้อย ๑ สะค้าน ๑ รากจิงจ้อใหญ่ ๑ พลูป่า ๑ ข่าป่า ๑ ขิงแครง ๑

เกลือสินเธาว์ ๑ สรรพยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณบดลายน้ำร้อนกินหาย ๗ ขนานหนึ่งท่านให้เอาใบพลวง ๑ รากอ้อยแดง ๑ รากกล้วยตีบหอม ๑ รากตาเสือ ๑ สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินหาย ๗ ขนานหนึ่งท่านให้เอาใบผักหนอก ๑ รากก้างปลาแดง ๑ รากป่านใบ ๑ รากกำจาย ๑ ยอดมะม่วง ๗ พริก ๗ ขิง ๗ กระเทียม ๗ หอม ๗ เลือดแรด ๑ บาท สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้ทำเป็นจุณบดลายน้ำร้อนกินแก้ไส้

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๙-๘๐

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๙-๘๐

ไญ่พีการหายดีนัก ฯ อันว่าลักษณอาหารไม่เมือพีการนันน คือให้บริโภกอาหารร้อน อูทรหนักบางทีให้ลงดุจกินอยารุะ บางทีให้ขัดอุระให้สอึก แลให้จุกเสยีดตาม ชายโครงให้ พอือด / พอม บุทคลสมมุติว่าเพลิงทาตุย่อนนันนหามีได้เลย แลโทษ บริโภกอาหารที่ไม่เคย บางทีบริโภกอาหารดิบลมกุจฉิสยาวาตพัดไม่ตะ ลอดจึงกระทำให้เปนต่าง ๆ บางทีให้ลงท้องบางทีเปนพรรดึกแตก ขึ้น / ลง แลบริโภก

อาหารหมิได้ ถ้าจแก้ท่านให้เอายอดไกให้ ๗ พริก ๗ กเทยิม ๗ พริกเทตทังห้า ๑ สรัพ อยา ๙ สิ่งนี้บตเปนลูกกอนกินหาย ฯ ถ้ามีฟงงท่านให้เอาเบญจกานี ๑ พริก ๗ ขิง ๗ ก่เทยีม ๗ รากเข้าสาร ๗ ท่อนต้ม ๓ เอา ๑ กินหายแล้วท่านให้แต่งอยาสำรับปถวี ทาตุให้กินต่อไป ฯ อยาสำรับปถวีทาตุขนานนี้ ท่านให้เอาพริกไท ๑/๑ ขิงแห้ง ๑/๑ สค้าน ๓/๑ ช้าพลู ๑/๑ เจตมูล ๒/๑ เปลอีกมูกหลวง ๒/๒ กรงงกา ๒/๒ ขมิ้นอ้อย ๒/๒

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๙-๘๐

ใหญ่พิการหายดีนัก ฯ อันว่าลักษณะอาหารใหม่ เมื่อพิการนั้น คือให้บริโภคอาหารร้อน อุทรหนักบางทีให้ลงดุจกินยารุ บางทีให้ขัดอุระให้สะอึกแลให้จุกเสียดตาม ชายโครงให้พะอืดพะอม บุคคลสมมุติว่าเพลิงธาตุหย่อนนั้นหามิได้เลย แลโทษ บริโภคอาหารที่ไม่เคย บางทีบริโภคอาหารดิบลมดุจฉิสยาวาตะพัดไม่ต –ลอดจึงกระทำให้เป็นต่าง ๆ บางทีให้ลงท้องบางทีเป็นพรรดึกแดกขึ้นแดกลง แลบริโภค

อาหารมิได้ถ้าจะแก้ท่านให้เอายอดไก่ให้ ๗ พริก ๗ กระเทียม ๗ พริกเทศทั้งห้า ๑ สรรพ ยา ๙ สิ่งนี้บดเป็นลูกกลอนกินหาย ฯ ถ้ามิฟังท่านให้เอาเบญกานี ๑ พริก ๑ ขิง ๗ กระเทียม ๗ รากข้าวสาร ๗ ท่อนต้ม ๓ เอา ๑ กินหายแล้ว ท่านให้แต่งยาสำหรับปถวี ธาตุให้กินต่อไป ฯ ยาสำหรับปถวีธาตุ ขนานนี้ท่านให้เอาพริกไทย ๑ บาท ขิงแห้ง ๑ บาท สะค้าน ๓ บาท ช้าพลู ๑ ตำลึง เจตมูล ๒ ตำลึง เปลือกมูกหลวง ๒ ตำลึง ๒ บาท กกรังกา ๒ ตำลึง ๒ บาท ขมิ้นอ้อย ๒ ตำลึง ๒ บาท

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

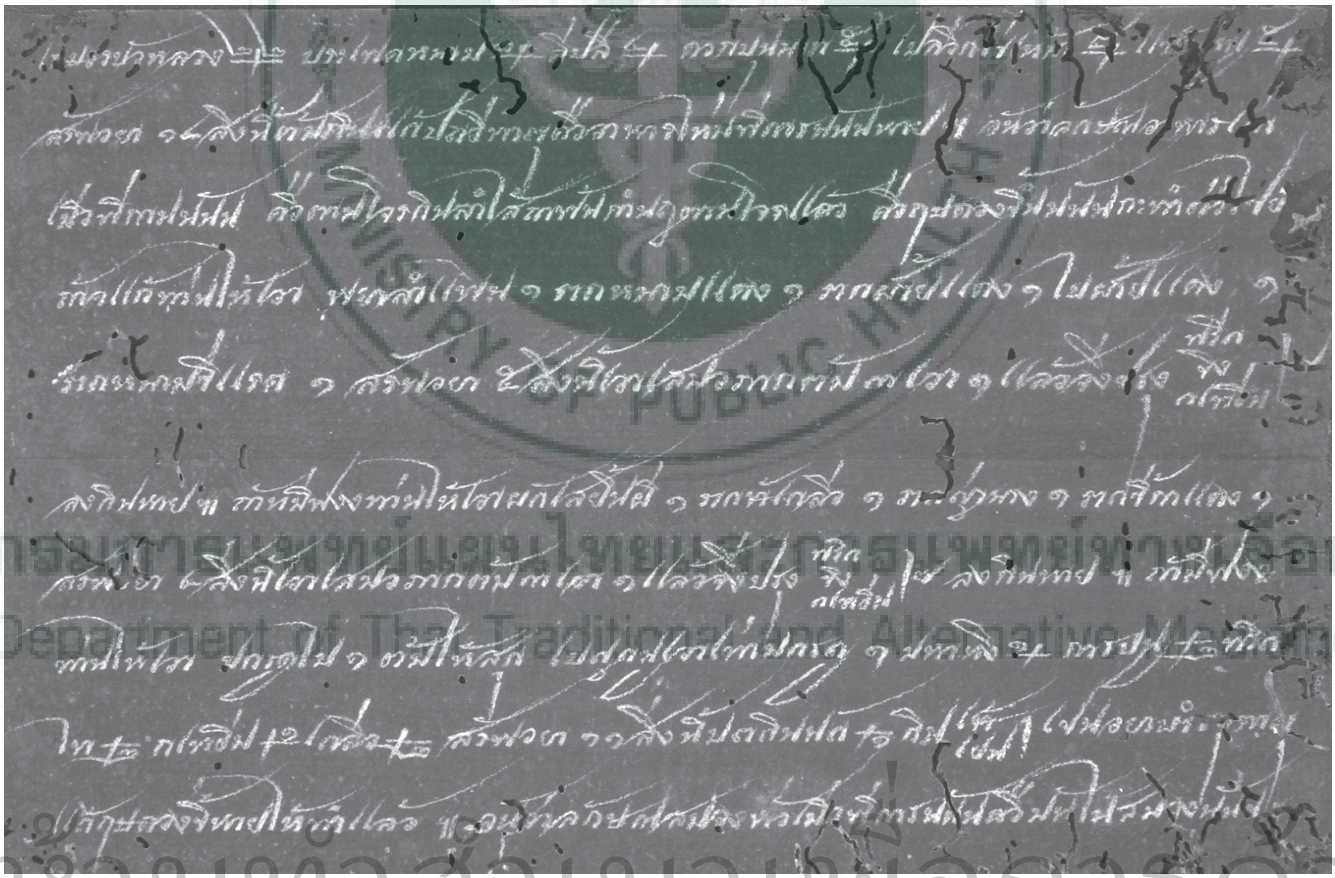
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๑-๘๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department Of Thai Traditional And Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๑-๘๒

เกษรบัวหลวง ๒ ๒ บระเพดหนาม ๒ ดีปลี ๔ ดอกบุนนาก ๕ เปลอิกไข่เหน้า ๔ แห้วหมู ๕ สรัพอยา ๑๔ สิ่งนี้ต้มกินแก้ปถวีธาตุคืออาหารไหม่พีการนันนหาย ฯ อันว่าลักษณ อาหารเก่า

เมือพีกานนันน คือตานโจรกินลำไส้ถ้าพ้นกำนฎตานโจรแล้ว คือฤษดวงขึ้นนันนกะทำต่อไปย ถ้าจแก้ท่านให้เอา พยาลำแพน ๑ รากหนานแดง ๑ รากฝ้ายแดง ๑ ใบฝ้ายแดง ๑ รากหนามขี้แรด ๑ สรัพอยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ แล้วจึงปรุง ๗ พริก ขิง กเทยีม

ลงกินหาย ฯ ถ้าหมีฟงงท่านให้เอาผักเสยี้นผี ๑ รากช้าเกลือ ๑ รากญ่านาง ๑ รากขี้กาแดง ๑ สรัพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ แล้วจึ่งปรุง พริก ขิง กเทยีม ๗ ลงกินหาย ฯ ถ้าหมีฟาง ท่านให้เอามกรูดไบ ๑ ต้มให้สุกเบญจกูนเอาเท่ามกรูด ๑ มหาหิง ๑ การบูร ๒ พริกไท ๒ กเทยีม ๑ เกลือ ๒ สรัพอยา ๑๑ สิ่งนี้บตกินนัก ๑ กิน เช้า เย็น เปนอยาบำรุงทาตุ

แก้ฤษดวงขี้หายให้ทำแล้ว ฯ อันว่าลักษณสมองหั่วเมือพีการนันนคือมันไนสมองนันน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๑-๘๒

เกษรบัวหลวง ๒ ตำลึง ๒ บาท บอระเพ็ดหนาม ๒ ตำลึง ดีปลี ๔ ตำลึง ดอกบุนนาค ๕ ตำลึง เปลือกไข่เน่า ๔ ตำลึง แห้วหมู ๕ ตำลึง

สรรพยา ๑๔ สิ่งนี้ต้มกินแก้ปถวีธาตุคืออาหารใหม่พิการนั้นหาย ๆ อันว่าลักษณะอาหารเก่าเมื่อพิการนั้น

คือตานโจรกินลำไส้ถ้าพ้นกำหนดตานโจรแล้ว คือริดสีดวงขึ้นนั้นกระทำต่อไปถ้าจะแก้ท่านให้เอา พญาลำแพน ๑ รากหนานแดง ๑ รากฝ้ายแดง ๑ ใบฝ้ายแดง ๑ รากหนามขี้แรด ๑ สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ แล้วจึงปรุงพริก ๗ ขิง ๗ กระเทียม ๗

ลงกินหาย ๆ ถ้ามิฟังท่านให้เอาผักเสี้ยนผี ๑ รากช้าเกลือ ๑ รากหญ้านาง ๑ รากขี้กาแดง ๑

สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ แล้วจึงปรุงพริก ๗ ขิง ๗ กระเทียม ๗ กินหาย ๆ ถ้ามิฟัง

ท่านให้เอามะกรูดใบ ๑ ต้มให้สุกเบญจกูลเอาเท่ามะกรูด ๑ มหาหิงค์ ๑ ตำลึง การบูร ๒ บาท พริก-

ไทย ๒ บาท กระเทียม ๑ เกลือ ๒ สลึง สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้บดกินหนัก ๑ สลึง กินเช้ากินเย็นเป็นยาบำรุงธาตุ

แก้ริดสีดวงขี้หายให้ทำแล้ว ๆ อันว่าลักษณะสมองหัวเมื่อพิการนั้นคือมันในสมองนั้น

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

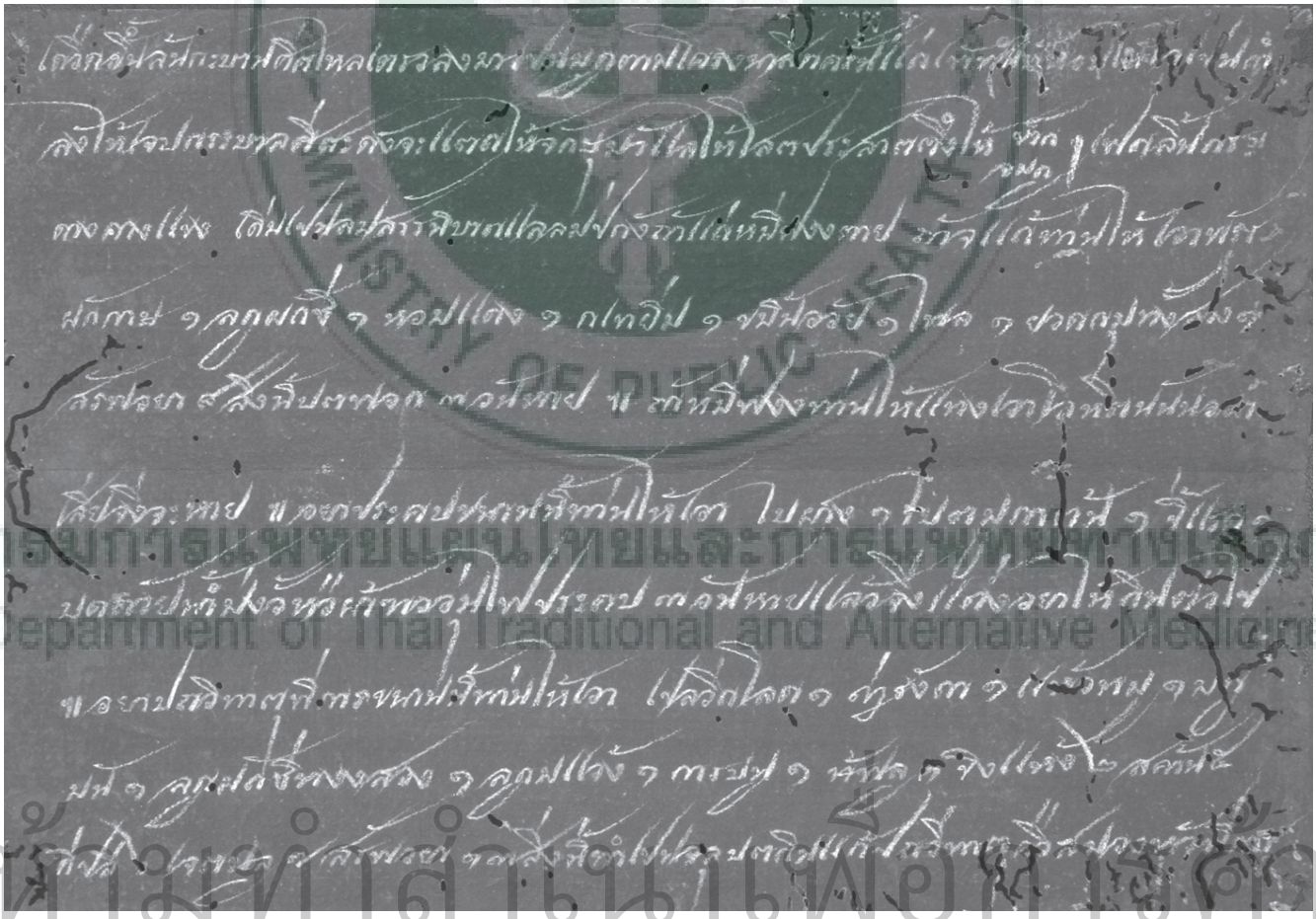
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๓-๘๔

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๓-๘๔

เดือดขึ้นล้นกะบานศิศไหลเตรวลงมาเปนมูกตามโครงนาสิกครั่นแก่เข้าทำให้หอบไอเปนกำลังเจบกระบานศิศะดังจะแตกให้จักษุมัวแลให้โสตประสาทตึงไห้ ปาก / จมูก เพดลิ้นกระดางคางแขง เดิ่มเปนลมสันนิบาตแลลมป่กังถ้าแก้หมีฟงงตาย ถ้าจแก้ท่านให้เอาพรัรผักกาษ ๑ ลูกผักชี ๑ หอมแดง ๑ กเทียม ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ไพล ๑ ยอดกุมทังสอง ๑ สรัพยา ๘ สิ่งนี้บตพอก ๓ วันหาย ฯ ถ้าหมีฟงงท่านไห้แทงเอาโลหิตนันนออก

เสียจึงจะหาย ฯ อยาประคบขนานนี้ท่านให้เอาไบฝาง ๑ ไบตูมกาต้น ๑ ขี้แรด ๑ บดด้วยน้ำมงั่ว ห่อผ้าขาวอุ่นไฟประคบ ๓ วันหายแล้วจึงแต่งยาไห้กินต่อไป ฯ อยาปถวิทาตุพีการขนานนี้ท่านไห้เอา เปลอีกโลด ๑ ญ่ารังกา ๑ แห้วหมู ๑ มูกมัน ๑ ลูกผักชีทงงสอง ๑ ลูกมแว้ง ๑ การบูร ๑ ช้าพลู ขิงแห้ง ๒ สค้าน ๕ ดีปลี ๖ เจตมูล ๗ สรัพอยา ๑๓ สิ่งนี้ทำเปนจุลบตกินแก้ปถวีทาตุคือสมองหัวพีการ

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๓-๘๔

เดือดขึ้นล้นกบาลศีรษะไหลเตรวลงมาเป็นมูกตามโครงนาสิกครั้นแก่เข้าทำให้หอบไอเป็นกำลังเจ็บกบาลศีรษะดังจะแตกให้จักษุมัวแลให้โสตประสาทตึงให้ปากเผ็ดจมูกเผ็ดลิ้นกระด้างคางแข็ง เดิมเป็นลมสันนิบาตแลลมปะกังถ้าแก่มิฟังตาย ถ้าจะแก้ท่านให้เอาพันธุ์ผักกาด ๑ ลูกผักชี ๑ หอมแดง ๑ กระเทียม ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ไพล ๑ ยอดกุ่มทั้งสอง ๑ สรรพยา ๘ สิ่งนี้บดพอก ๓ วันหาย ฯ ถ้ามิฟังท่านให้แทงเอาโลหิตนั้นออก

เสียจึงจะหาย ฯ ยาประคบขนานนี้ท่านให้เอาใบฝาง ๑ ใบตูมกาต้น ๑ ขี้แรด ๑ บดด้วยน้ำมะงั่ว ห่อผ้าขาวอุ่นไฟประคบ ๓ วันหายแล้วจึงแต่งยาให้กินต่อไป ฯ ยาปถวีธาตุพิการขนานนี้ท่านให้เอา เปลือกโลด ๑ หญ้ารังกา ๑ แห้วหมู ๑ มูก-มัน ๑ ลูกผักชีทั้งสอง ๑ ลูกมะแว้ง ๑ การบูร ๑ ช้าพลู ๑ ขิงแห้ง ๒ สะค้าน ๕ ดีปลี ๖ เจตมูล ๗ สรรพยา ๑๓ สิ่งนี้ทำเป็นจุณบดกินแก้ปถวีธาตุคือสมองหัวพิการ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

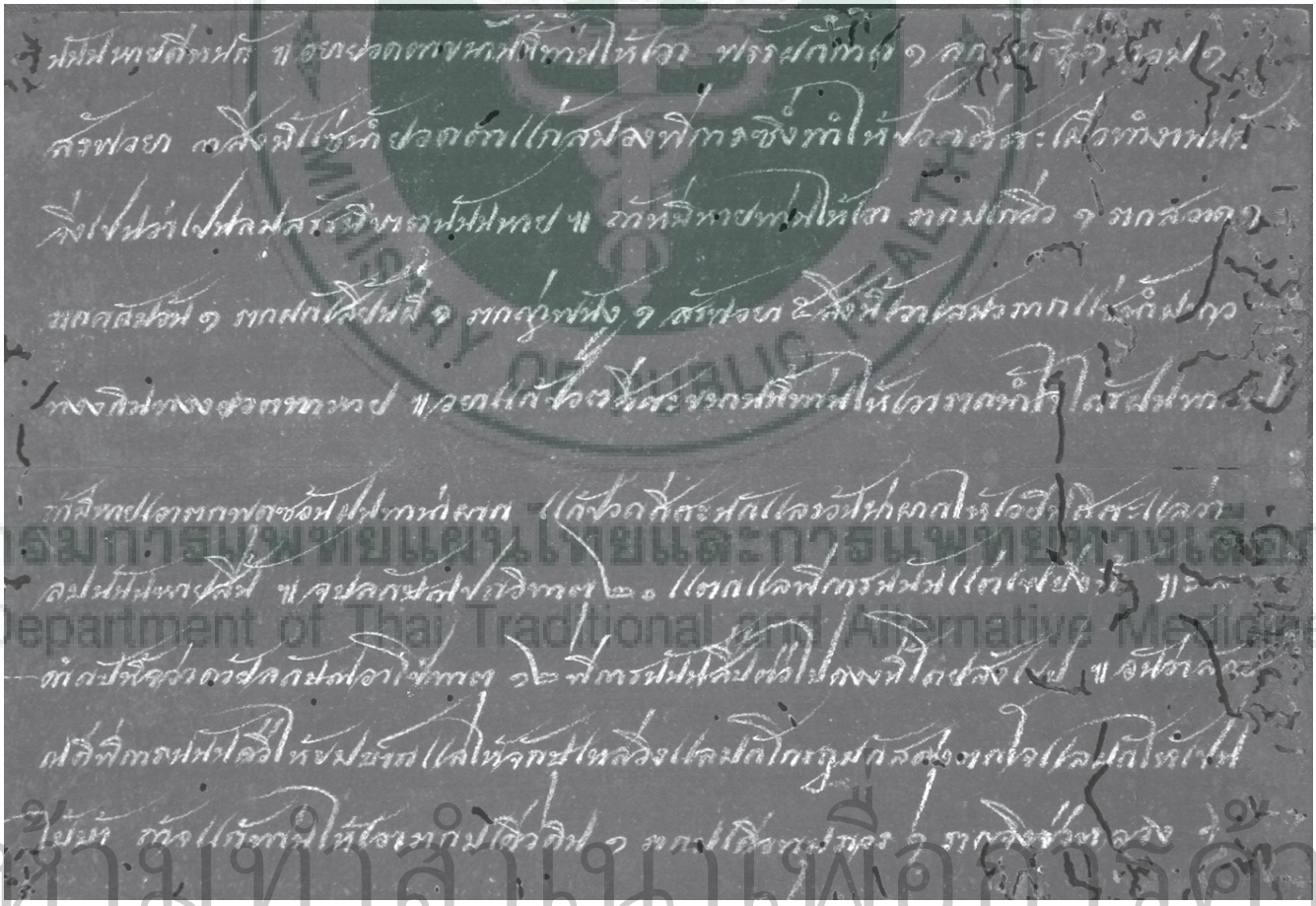
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๕-๘๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๕-๘๖

นันนหายดีนัก ฯ อยายอดตาขนานนี้ท่านไห้เอา พรรผักกาด ๑ ลูกผักชี ๑ หอม ๑ สรัพอยา ๓ สิ่งนี้แช่น้ำยอดตาแก้สมองพีการซึ่งทำให้ปวดศีศะ เมือทำงานนัก จึงเปนว่าเปนลมสรัรนิบาตนันนหาย ฯ ถ้าหมีหายท่านไห้เอา รากมเกลือ ๑ รากสลอด ๑ รากคัดม้อน ๑ รากผักเสี้ยนผี ๑ รากญ่าพันงู ๑ สรัพอยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภากแช่น้ำ มนาวทงงกินทงงทาหาย ฯ อยาแก้ปอดศีศะขนานนี้ท่านไห้เอารากน้ำใจไคร้ฝนทาหาย

ถ้าหมีหายเอารากพุดซ้อนฝนทาน่าผาก แก้ปวดศีศะนักแลร้อนน่าผากไห้เวียนศีศะแลว่า ลมนันนหายสิ้น ฯ จบลกัษณปถวิทาตุ ๒๐ แตกแลพีการนันนแต่เพยีงนี้ ฯะ๑ ดำดับนี้จว่าด้วยลักษณอาโปทาตุ ๑๒ พีการนั้นสืบต่อไปดงงนี้โดยสังเขป ฯ อันว่าลักษ ณดีพีการนันนคือไห้ขมปากแลไห้จักษุเหลอืงแลมักโกรฎมกัสดุ่งตกใจแลมักไห้เปน ไบ้บ้า ถ้าจะแก้ท่านไห้เอารากมเดือดิน ๑ รากมเดือทุมภอร ๑ รากจิงจ่อหลวง

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๕-๘๖

นั้นหายดีนัก ฯ ยายอดตาขนานนี้ท่านให้ เอาพันธุ์ผักกาด ๑ ลูกผักชี ๑ หอม ๑ สรรพยา ๓ สิ่งนี้แช่น้ำหยอดตาแก้สมองพิการซึ่งทำให้ปวดศีรษะเมื่อทำงานหนัก จึงเป็นว่าเป็นลมสันนิบาตนั้นหาย ฯ ถ้ามิหายท่านให้เอา รากมะเกลือ ๑ รากสลอด ๑ รากคัดมอน ๑ รากผักเสี้ยนผี ๑ รากหญ้าพันงู ๑ สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคแช่น้ำมะนาว ทั้งกินทั้งทาหาย ฯ ยาแก้ปวดศีรษะขนานนี้ท่านให้เอารากน้ำใจไคร่ฝนทาหาย

ถ้ามิหายเอารากพุดซ้อนฝนทาหน้าผาก แก้ศีรษะนักแลร้อนหน้าผากให้เวียนศีรษะแลว่า ล้มนั้นหายสิ้น ฯ จบลักษณะปถวีธาตุ ๒๐ แตกแลพิการนั้นแต่เพียงนี้ ฯะ๑ ลำดับนี้จะว่าด้วยลักษณะอาโปธาตุ ๑๒ พิการนั้นสืบต่อไปดังนี้โดยสังเขป ฯ อันว่าลักษ ณะดีพิการนั้นคือให้ขบปากแลให้จักษุเหลืองแลมักโกรธมักสะดุ้งตกใจแลมักให้เป็น ใบ้บ้า ถ้าจะแก้ท่านให้เอารากมะเดื่อดิน ๑ รากมะเดื่ออุทุมพร ๑ รากจิงจ้อหลวง ๑

ห้ามมิให้นำไปเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๗-๘๘

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามมิให้นำไปใช้เพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๗-๘๘

พริก ๑ ขิง ๑ ดีปลี ๑ หอม ๑ สรัพอยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุลบทลายน้ำร้อน กินหายดีนัก ฯ ถ้ามีฟองงท่านไห้เอา เชือกเขายอดแดง ๑ แห้วหมู ๑ พริก ๑ ขิง ๑ หอม ๑ เกลือ ๑ สรัพอยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุลบตลายน้ำร้อนกินแก้ดีพีการหาย ฯ อันลักษณเสมหพีการนันน คือไห้เจบศอแลมักฆากเสลดหมีออกไห้ศอแห้งมักปากหมีออกแลไห้ ตีน/มือ } เยนแลบริโภกอาหารไม่รู้รศ ถ้าจแก้

ท่านไห้เอาเทยีรดำ ๑ ญ่าขัดม้อน ๑ ญ่าพันงูแดง ๑ พริก ๑ ขิง ๑ หอม สรัพอยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินหาย ฯ ถ้ามีฟงงเอารากตูมกาฝนทาตัวไห้เยนก่อนแล้วจึงเอาเขากะบือ ๑ กำยาน ๑ ครั้ง ๑ ผักโหม ๑ สรัพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบตกินแก้เสมหะพีการนันนหาย ฯ อันว่าลักษณหนองพีกานันน คือไห้เปนหีตไอแลมองคร่อแลไห้รอ้นไนอูทอรไห้เสมหะตกเขยีวลง น้ำมูกดังโลหิตเน่าจแก้ท่านไห้เอารากช้าพลู

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๗-๘๘

พริก ๑ ขิง ๑ ดีปลี ๑ หอม ๑ สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณบดลายน้ำร้อน กินหายดีนัก ฯ ถ้ามิฟังท่านให้เอา เชือกเขายอดแดง ๑ แห้วหมู ๑ พริก ๑ ขิง ๑ หอม ๑ เกลือ ๑ สรรพยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณบดลายน้ำร้อนกินแก้ดีพิ-การหาย ฯ อันลักษณะเสหมะพิการนั้น คือให้เจ็บคอแลมักขาดเสลดมิออกให้คอแห้งมักปากมิออกแลให้ตีนเย็นมือเย็น แลบริโภคอาหารไม่รู้รสถ้าจะแก้

ท่านให้เอาเทียนดำ ๑ หญ้าขัดมอน ๑ หญ้าพันงูแดง ๑ พริก ๑ ขิง ๑ หอม ๑ สรรพยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินหาย ฯ ถ้ามิฟังเอารากตูมกาฝนทาตัวให้เย็นก่อนแล้วจึงเอาเขากระบือ ๑ กำยาน ๑ ครั่ง ๑ ผักโหม ๑ สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดกินแก้เสมหะพิการนั้นหาย ฯ อันว่าลักษณะหนองพิการนั้น คือให้เป็นหีดไอแลมองคร่อแลให้ร้อนในอุทรให้เสมหะตกเขียวลง น้ำมูกดังโลหิตเน่าถ้าจะแก้ท่านให้เอารากช้าพลู

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

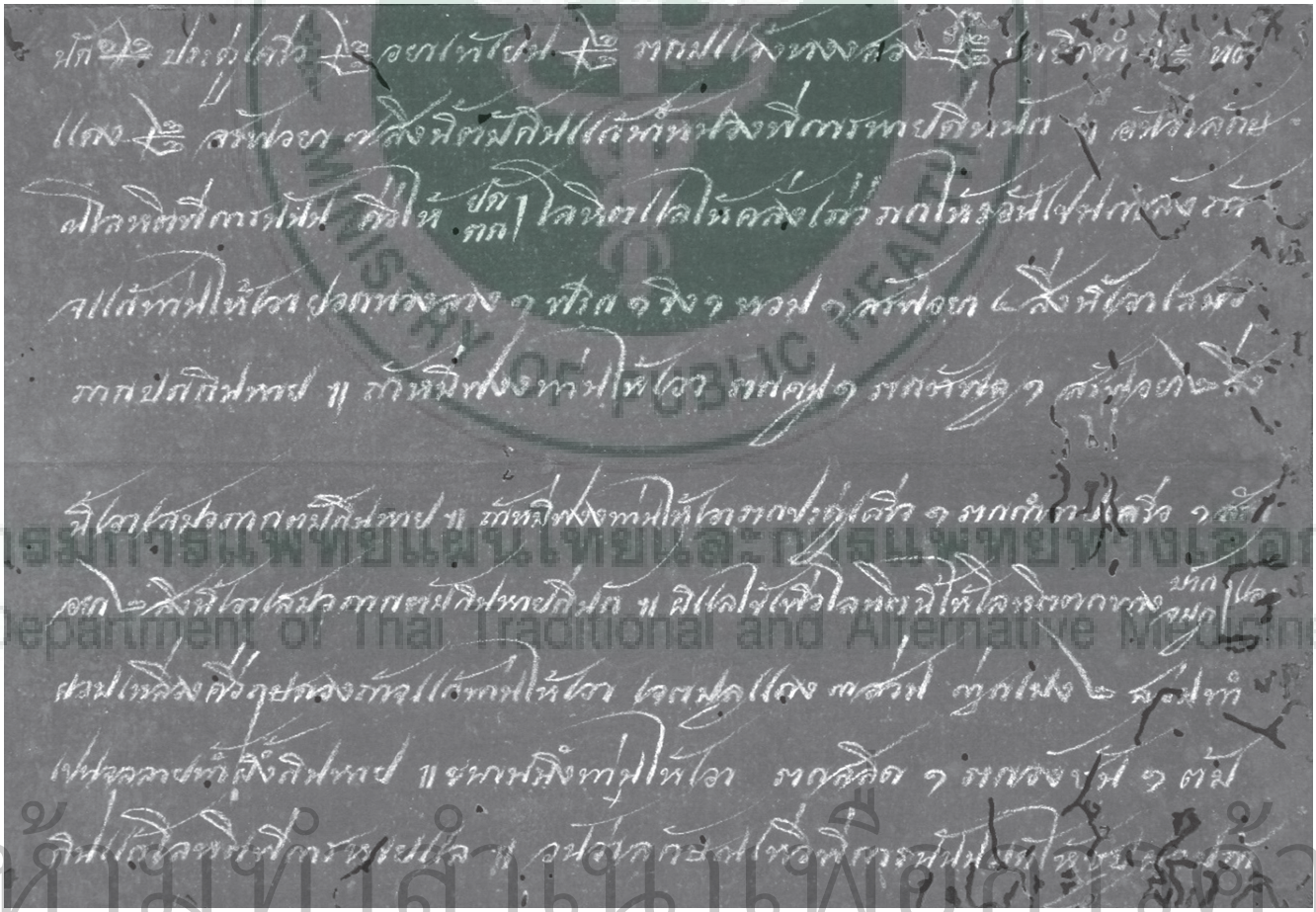
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๙-๙๐

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๙-๙๐

นัก ๑ ๑ ประดู่เครือ ๒/๒ อยาเข้าเยน ๒/๒ รากมแว้งทงงสอง ๒/๒ เทยีรดำ ๒/๒ เทยีรแดง ๒/๒ สรัพอยา ๗ สิ่งนี้ต้มกินแก้น้ำหนองพีการหายดีหนัก ฯ อันว่าลักษณโลหิตพีการนันนคือให้ ยัด/ตก โลหิตแลไห้ครั่งเภ่อภกไห้รอ้นเปนกำลังถ้าจแก้ท่านไห้เอายอดทองลาง ๑ พริก ๑ ขิง ๑ หอม ๑ สรัพอยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภากบดกินหาย ฯ ถ้าหมีฟงงท่านไห้เอา รากคูน ๑ รากช้าพลู ๑ สรัพอยา ๒ สิ่ง

นี้เอาเสมอภาคต้มกินหาย ฯ ถ้าหมีฟงงท่านไห้เอารากประดู่เครือ ๑ รากกำจายเครือ ๑ สรัพอยา ๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินหายดีนัก ฯ ผิแลไข้เพือโลหิตนี้ไห้โลหิตตกทาง ปาก/จมูก แลผอมเหลืองคือฤษดวงถ้าจแก้ท่านไห้เอา เจตมูลแดง ๓ ส่วน ญ่ากเมง ๒ ส่วน ทำเปนจุลลายน้ำผึ้งกินหาย ฯ ขนานนึงท่านไห้เอา รากสลิด ๑ รากอังชัน ๑ ต้มกินแก้โลหิตพีการหายแล ฯ อันว่าลักษเหอีพีการนันนมักไห้ซูบผอมถ้า

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๙-๙๐

นัก ๑ ตำลึง ๑ บาท ประดู่เครือ ๒ บาท ๒ สลึง ยาข้าวเย็น ๒ บาท ๒ สลึง รากมะแว้งทั้งสอง ๒ บาท ๒ สลึง เทียนดำ ๒ บาท ๒ สลึง เทียนแดง ๒ บาท ๒ สลึง สรรพยา ๗ สิ่งนี้ต้มกินแก้น้ำหนองพิการหายดีหนักฯ อันว่าลักษณะโลหิตพิการ คือให้ยัดโลหิต ให้ตกโลหิต แลให้คลั่งเพ้อพกให้ร้อนเป็นกำลังถ้าจะแก้ท่านให้เอายอดทางหลาง ๑ พริก ๑ ขิง ๑ หอม ๑ สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดกินหาย ฯ ถ้ามิฟังท่านให้เอารากคูณ ๑ รากช้าพลู ๑ สรรพยา ๒ สิ่ง

นี้เอาเสมอภาคต้มกินหาย ฯ ถ้ามิฟังท่านให้เอา รากประดู่เครือ ๑ รากกำจายเครือ ๑ สรรพยา ๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินหายดีนัก ฯ ผิแลไข้เพื่อโลหิตนี้ให้โลหิตตกทางปาก ทางจมูกแลผอมเหลืองคือริดสีดวงถ้าจะแก้ท่านให้เอา เจตมูลแดง ๓ ส่วน หญ้ากะเม็ง ๒ ส่วนทำเป็นจุณลายน้ำผึ้งกินหาย ฯ ขนานหนึ่งท่านให้เอา รากสลิด ๑ รากอัญชัน ๑ ต้มกินแก้โลหิตพิการหายแล ฯ อันว่าลักษณะเหงื่อพิการนั้นมักให้ซูบผอมถ้า

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

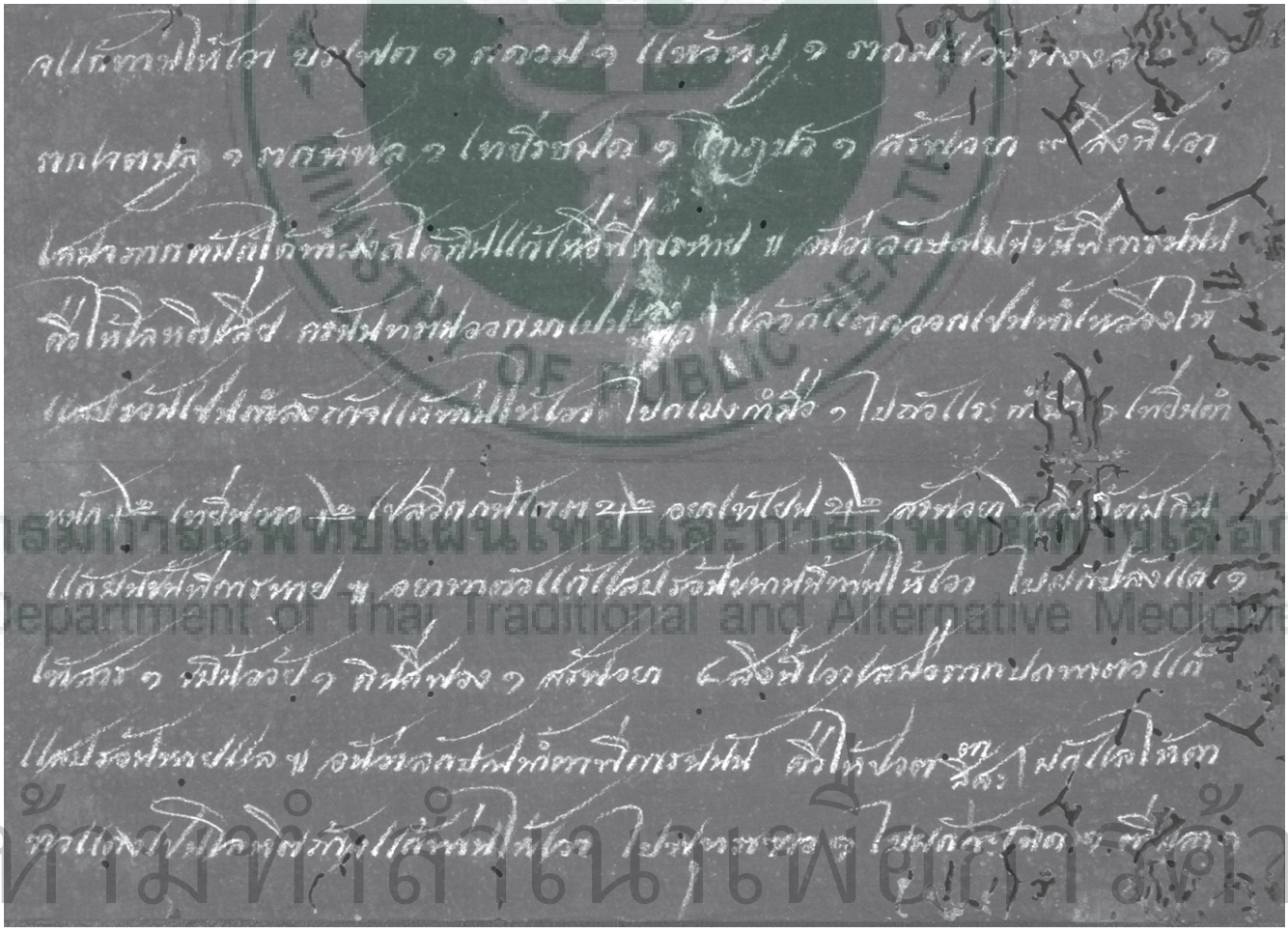
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๑-๙๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาในทุกกรณี

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๑-๙๒

จแก้ท่านให้เอา บรเพต ๑ กดอม ๑ แห้วหมู ๒ รากมแว้งทงงสอง ๑ รากเจตมูล ๑ รากช้าพลู ๑ เทยีรชมด ๑ โกฏบัว ๑ สรัพอยา ๙ สิ่งนี้เอา เสมอภาคต้มก็ได้ทำผงก็ได้กินแก้เหอีพีการหาย ฯ อันว่าลักษณมักข้นพีการนันน คือให้โลหิตเสีย ครันนทร่านออกมาเปน วง (ขด) แล้วก็แตกออกเปนน้ำเหลืองไห้ แสบรอ้นเปนกำลังถ้าจแก้ท่านไห้เอา ไบกเมงกำมือ ๑ ไบถั่วแระกำมือ ๑ เทยีนดำ

หนัก ๒ เทยีนขาว ๒ เปลอีกกันเกรา ๑ ๒ อยาเขาเยน ๑ ๒ สรัพอยา ๖ สิ่งนี้ต้มกิน แก้ม้นข้นพีการหาย ฯ อยาทาตัวแก้แสบร้อนขนานนี้ท่านไห้เอา ไบผักปลังแดง ๑ เข้าสาร ๑ ขมิ้นออ้ย ๑ ดินสีพอง ๑ สรัพอยา ๔ สิ่งนี้เอาเสม่อภากบถทาตัวแก้ แสบรอ้นหายแล ฯ อันลักษณน้ำตาพีการนันนคือปวต ตา สีสะ นักแลไห้ตา ขาวแดงเปนโลหิตถ้าจแก้ท่านไห้เอา ไบพุทราขาว ๑ ไบผักกะเฉด ๑ ตรีผลา ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๑-๙๒

จะแก้ท่านให้เอาบอระเพ็ด ๑ กระดอม ๑ แห้วหมู ๑ รากมะแว้งทั้งสอง ๑ รากเจตมูล ๑ รากช้าพลู ๑ เทียนชะมด ๑ โกฐบัว ๑ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอา เสมอภาคต้มก็ได้ทำผงก็ได้กินแก้เหงื่อพิการหาย ฯ อันว่าลักษณะมันข้นพิการนั้น คือให้โลหิตเสีย ครั้นซ่านออกมาเป็นวงเป็นขด แล้วก็แตกออกเป็นน้ำเหลืองให้ แสบร้อนเป็นกำลังถ้าจะแก้ท่านให้เอา ใบกะเม็งกำมือ ๑ ใบถั่วแระกำมือ ๑ เทียนดำ

หนัก ๒ บาท เทียนขาว ๒ บาท เปลือกกันเกรา ๑ ตำลึง ๒ บาท ยาข้าวเย็น ๑ ตำลึง ๒ บาท สรรพยา ๖ สิ่งนี้ต้มกิน
แก้มันข้นพิการหาย ฯ ยาทาตัวแก้แสบร้อนขนานนี้ท่านให้เอา ใบผักปลังแดง ๑ ข้าวสาร ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ดินสอพอง ๑ สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดทาตัวแก้แสบ ร้อนหายแล ฯ อันลักษณะน้ำตาพิการนั้นคือปวดตาปวดศีรษะนักแลให้ตาขาวแดงเป็น โลหิตถ้าจะแก้ท่านให้เอา ใบพุทราขาว ๑ ใบผักกะเฉด ๑ ตรีผลา ๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

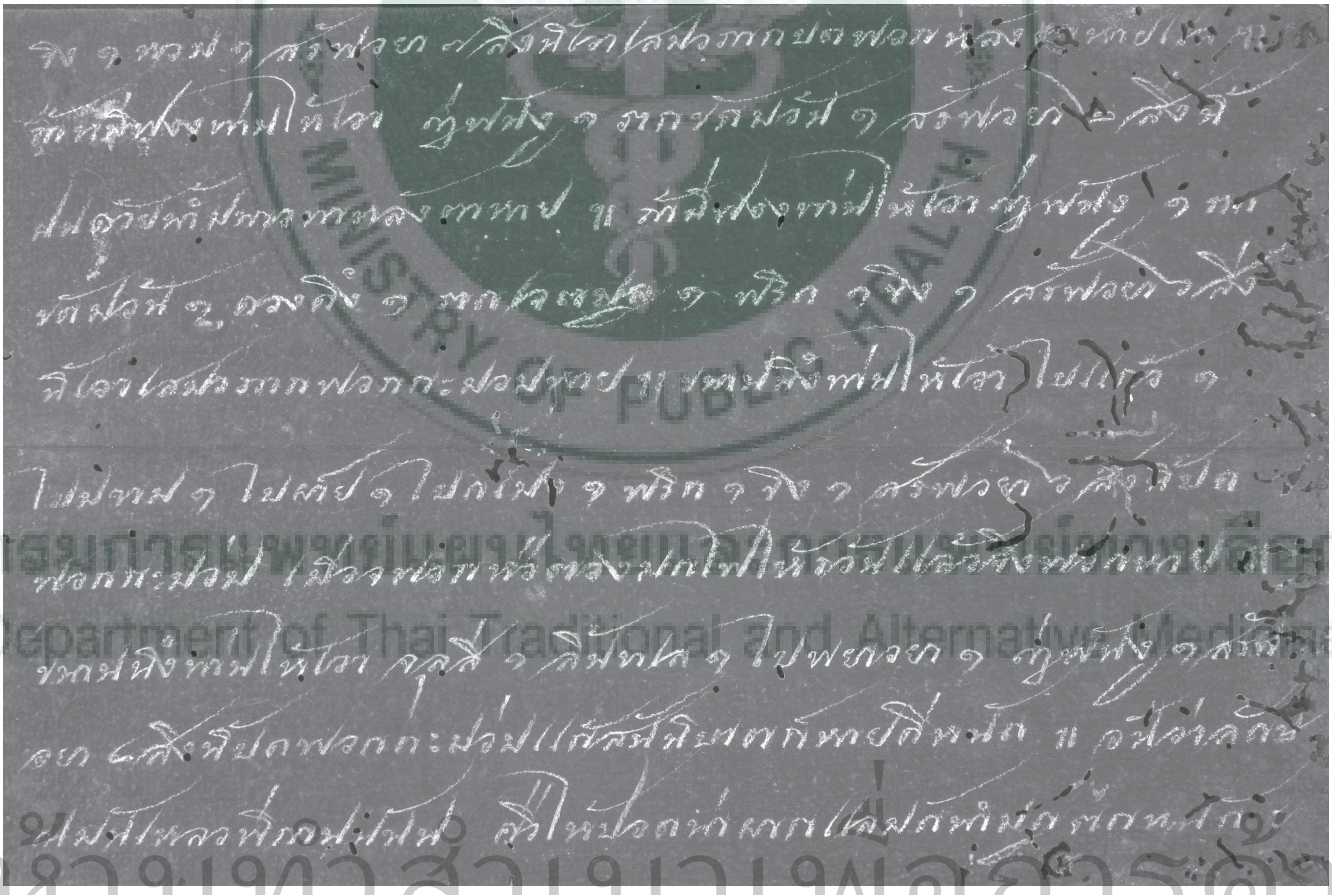
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๓-๙๔

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๓-๙๔

ขิง ๑ หอม ๑ สรัพอยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภากบดพอกหลังตาหายแล ฯ ถ้าหมีฟงงท่านไห้เอาญ่าพันงู ๑ รากขัดมอ้น ๑ สรัพอยา ๒ สิ่งนี้ฝนด้วนน้ำมนาวทาหลังตาหาย ฯ ถ้ามีฟงงท่านไห้เอาญ่าพันงู ๑ รากขัดมอ้น ๑ ดองดึง ๑ รากเจตมูล ๑ พริก ๑ ขิง ๑ สรัพอยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคพอกกะมอมหาย ฯ ขนานหนึ่งท่านไห้เอาไบแก้ว ๑

ไบมฆาม ๑ ไบฝาย ๑ ไบกเมง ๑ พริก ๑ ขิง ๑ สรัพอยา ๖ สิ่งนี้บดพอกกะม่อม เมือจะพอกห่อ่ตองมกไฟไห้ร้อนแล้วจึงพอกหาย ฯ ขนานนึงท่านไห้เอาจุลสี ๑ ลิ้นทเล ๑ ไบพยาอยา ๑ ญ่าพันงู ๑ สรัพอยา ๔ สิ่งนี้บดพอกกะม่อมแก้สันนิบาตก็หายก็หนัก ฯ อันว่าลักษณมันเหลวพีกานนันน คือให้ปวดน่าผากแลมักนำมูกตกหนัก

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๓-๙๔

ขิง ๑ หอม ๑ สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดพอกหลังตาหายแล ฯ ถ้ามิฟังท่านให้เอา หญ้าพันงู ๑ รากขัดมอน ๑ สรรพยา ๒ สิ่งนี้ฝนด้วยน้ำมะนาวทาหลังตาหาย ฯ ถ้ามิฟังท่านให้เอา หญ้าพันงู ๑ รากขัดมอน ๑ ดองดึง ๑ รากเจตมูล ๑ พริก ๑ ขิง ๑ สรรพยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคพอกกระหม่อมหาย ฯ ขนานหนึ่งท่านให้เอาใบแก้ว ๑

ใบมะขาม ๑ ใบฝ้าย ๑ ใบกะเม็ง ๑ พริก ๑ ขิง ๑ สรรพยา ๖ สิ่งนี้บดพอกกระหม่อม เมื่อจะพอกห่อตองหมกไฟให้ร้อนแล้วจึงพอกหาย ฯ ขนานหนึ่งท่านให้เอาจุนสี ๑ ลิ้นทะเล ๑ ใบพญายา ๑ หญ้าพันงู ๑ สรรพยา ๔ สิ่งนี้บดพอกกระหม่อมแก้สันนิบาตก็หายดีนัก ฯ อันว่าลักษณะมันเหลวพิการนั้น คือให้ปวดหน้าผากแลมักน้ำมูกตกหนัก

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

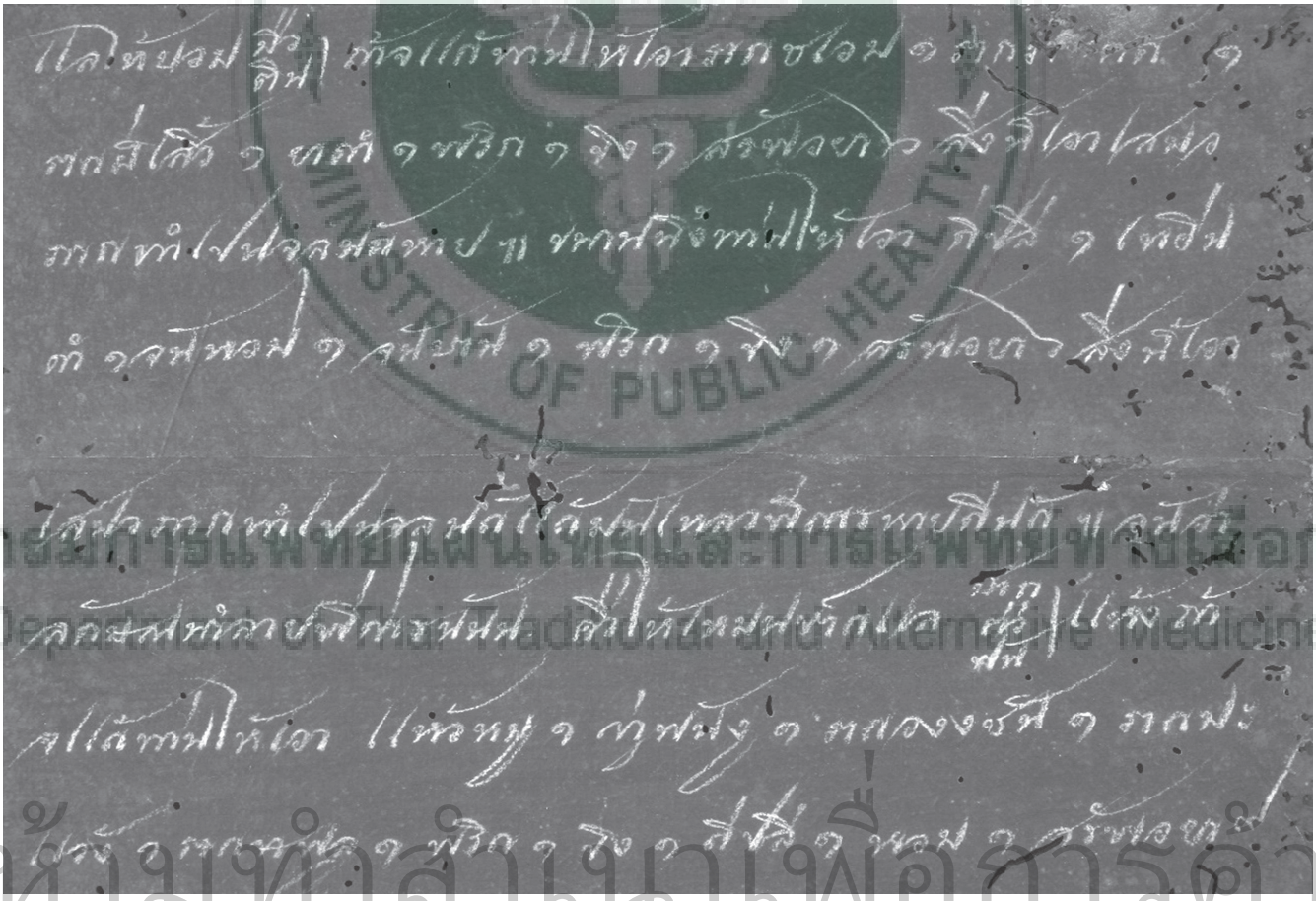
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๕-๙๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Traditional Thai Medicine and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

กระทรวงสาธารณสุข MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๕-๙๖

แลให้บวม มือ ตีน ถ้าจแก้ท่านไห้เอา รากชเอม ๑ รากราชดัด ๑ รากผีเสื้อ ๑ ยาดำ ๑ พริก ๑ ขิง ๑ สรัพอยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอ ภากทำเปนจุลนัตหาย ๗ ขนานนึงท่านไห้เอาดีปลี ๑ เทียน ดำ ๑ จันหอม ๑ จันบ้าน ๑ พริก ๑ ขิง ๑ สรัพอยา ๖ สิ่งนี้เอา

เสมอภากทำเปนจุลนัตแก้มันเหลวพีการหายดีนัก ๗ อันว่า ลักษณนำลายพีการนันน คือไห้เหมนปากแล ปาก ค่อ ฟัน แห้งถ้า

จแก้ท่านไห้เอา แห้วหมู ๑ ญ่าพันงู ๑ รากกองงชัน ๑ รากมะแว้ง ๑ รากช้าพลู ๑ พริก ๑ ขิง ๑ ดีปลี ๑ หอม ๑ สรัพอยา ๙

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๕-๙๖

แลให้บวมมือบวมตีนถ้าจะแก้ท่านให้เอารากชะเอม ๑ รากราชดัด ๑ รากผีเสื้อ ๑ ยาดำ ๑ พริก ๑ ขิง ๑ สรรพยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอ ภาคทำเป็นจุณนัดหาย ๗ ขนานหนึ่งท่านให้เอาดีปลี ๑ เทียน ดำ ๑ จันทน์หอม ๑ จันทน์บ้าน ๑ พริก ๑ ขิง ๑ สรรพยา ๖ สิ่งเอา

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

เสมอภาคทำเป็นจุณนัดแก้มันเหลวพิการหายดีนัก ๗ อันว่า ลักษณะน้ำลายพิการนั้น คือให้เหม็นปากแลปากแห้ง คอแห้ง ฟันแห้ง ถ้าจะแก้ท่านให้เอา แห้วหมู ๑ หญ้าพันงู ๑ รากอัญชัน ๑ รากมะ-แว้ง ๑ รากช้าพลู ๑ พริก ๑ ขิง ๑ ดีปลี ๑ หอม ๑ สรรพยา ๙

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

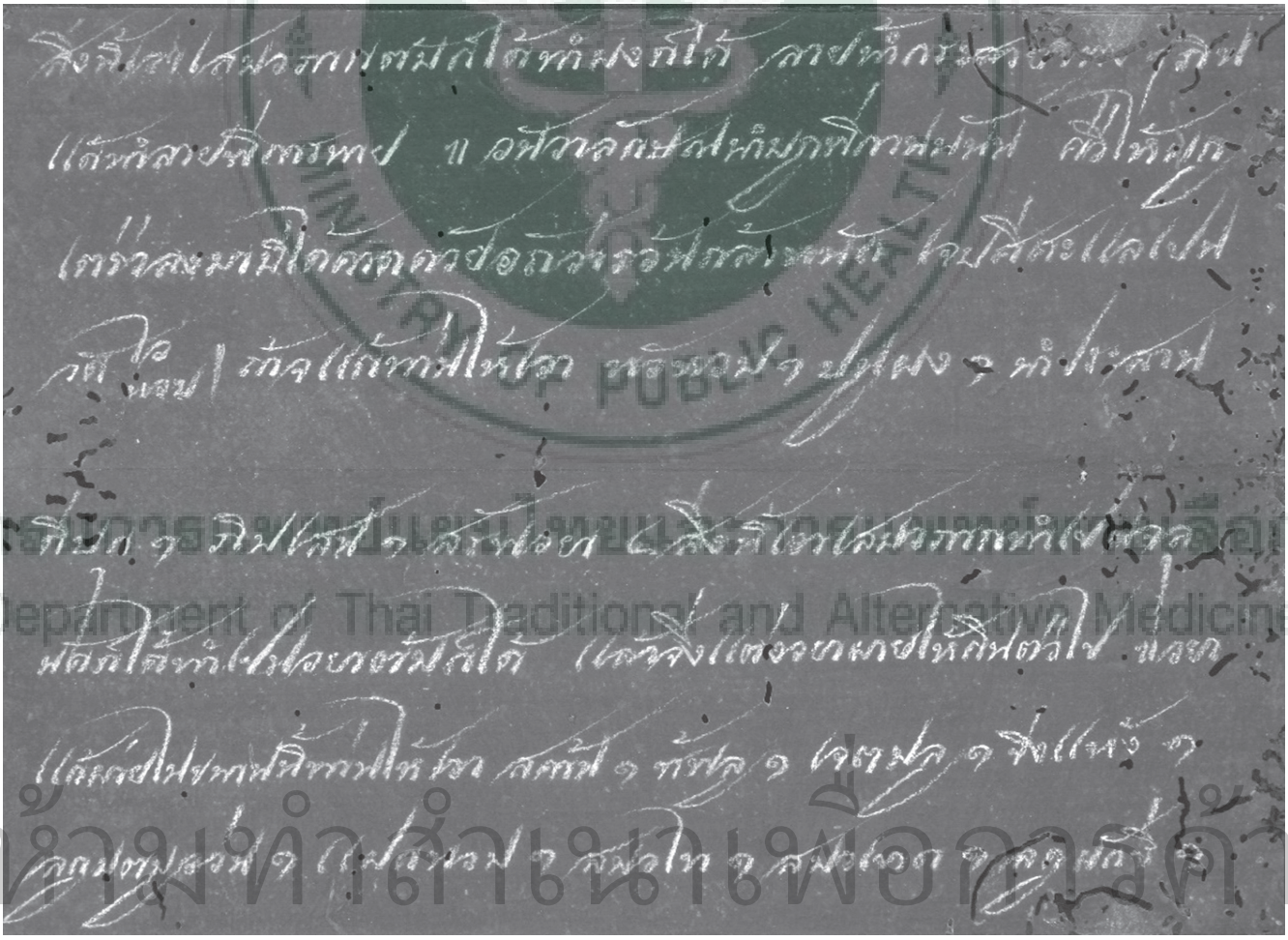
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๗-๙๘

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๗-๙๘

สิ่งนี้เอาเสมอภากต้มก็ได้ทำผงก็ได้ลายน้ำกระสายฟง ๆ กิน แก้นำลายพีการหาย ฯ อันว่าลักษณนำมูกพีการนันน คือให้มูก เต่รลงมามิได้คาดด้วยอัถว่ารอ้นกล้าหนัก เจบศีศะแลเปน วัด ไอ หอบ } ถ้าจแก้ท่านไห้เอา หัวหอม ๑ ปูนผง ๑ นำประสาน

ดีบุก ๑ ภีมเสน ๑ สรัพอยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภากทำเปนจุล นัดก็ได้ทำเปนอยาต้มก็ได้ แล้วจึงแต่งอยาผายไห้กินต่อไป ฯ อยา แก้ผายไนขนานนี้ท่านไห้เอา สค้าน ๑ ช้าพลู ๑ เจตมูล ๑ ขิงแห้ง ๑ ลูกมตูมอ่อน ๑ แฝกหอม ๑ สมอไท ๑ สมอเทด ๑ ลูกผักชี

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๗-๙๘

สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มก็ได้ทำผงก็ได้ ละลายน้ำกระสายฝน ฝนกิน แก้น้ำสายพิการหาย ฯ อันว่าลักษณะน้ำมูกพิการนั้น คือให้มูก เตร่วลงมามิได้ขาดด้วยอรรถว่าร้อนกล้าหนัก เจ็บศีรษะแลเป็น หวัด ไอ หอบ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา หัวหอม ๑ ปูนผง ๑ น้ำประสาน-

ดีบุก ๑ พิมเสน ๑ สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ นัดก็ได้ทำเป็นยาต้มก็ได้แล้วจึงแต่งยาผายให้กินต่อไป ฯ ยา แก้ภายในขนานนี้ท่านให้เอา สะค้าน ๑ ช้าพลู ๑ เจตมูล ๑ ขิงแห้ง ๑ ลูกมะตูมอ่อน ๑ แฝกหอม ๑ สมอไทย ๑ สมอเทศ ๑ ลูกผักชี ๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

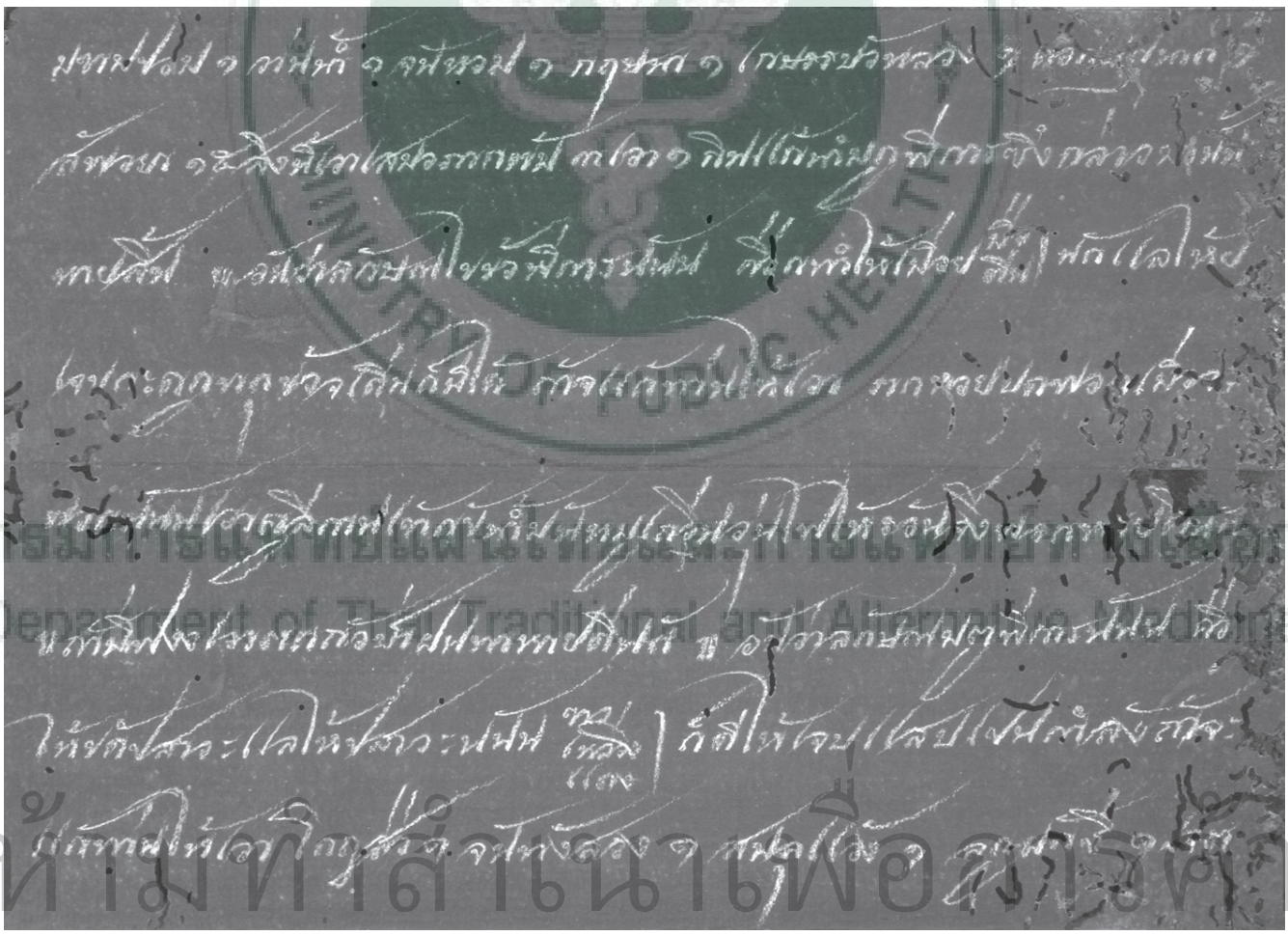
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๙-๑๐๐

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๙-๑๐๐

มฆามปอม ๑ ว่านน้ำ ๑ จันหอม ๑ กฤษนา ๑ เกษรบัวหลวง ๑ ดอกบุนนาก ๑ สรัพอยา ๑๕ สิ่งนี้เอาเสมอภากต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้นำมูกพีการซึงกล่าวมานั้น หายสิ้น ฯ อันว่าลักษณไขข้อพีการนันน คือกทำไห้เมียยนักแลไห้ย มือ ตีน เจบกะดูกทุกข้อจเดินก็มิได้ ถ้าจแก้ท่านไห้เอารากขอยบดพอกเมียจ

พอกนันนเอาคูลีกานเข้ากับน้ำมันหมูเถือนอุ่นไฟไห้รอ้นจึงพอกหายดีนัก ฯ ถ้ามิฟงงเอารากถั่วป่าฝนทาหายดีนัก ฯ อันว่าลักษณมูตพีการนันน คือไห้ขัดปัสาวะแลไห้ปสาวะนันน ขาว เหลอือง แดง ก็ดีไห้เจบแสบเปนกำลังถ้าจะ

แก้ท่านไห้เอา โกฏส่อ ๑ จันทังสอง ๑ สมุลแว้ง ๑ ลูกผักชี ๑ เจต

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๙-๑๐๐

มะขามป้อม ๑ ว่านน้ำ ๑ จันทน์หอม ๑ กฤษณา ๑ เกสรบัวหลวง ๑ ดอกบุนนาค ๑ สรรพยา ๑๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้น้ำมูกพิการซึ่งกล่าวมานั้น หายสิ้น ฯ อันว่าลักษณะไขข้อพิการนั้น คือกระทำให้เมื่อยมือเมื่อยตีนนักแลให้เจ็บกระดูกทุกข้อจะเดินก็มิได้ ถ้าจะแก้ท่านให้เอารากข่อยบดพอกเมื่อจะ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

พอกนั้นเอาคุลีการเข้ากับน้ำมันหมูเถื่อนอุ่นไฟให้ร้อนจึงพอกหายดีนัก ฯ ถ้ามิฟังเอารากถั่วป่าฝนทาหายดีนัก ฯ อันว่าลักษณะมูตรพิการนั้น คือให้ขัดปัสสาวะแลให้ปัสสาวะนั้นขาวก็ดี ปัสสาวะนั้นเหลืองก็ดี ปัสสาวะนั้นแดงก็ดี ให้เจ็บแสบเป็นกำลังถ้าจะแก้ท่านให้ เอาโกฐสอ ๑ จันทน์ทั้งสอง ๑ สมุลแว้ง ๑ ลูกผักชี ๑ เจต-

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

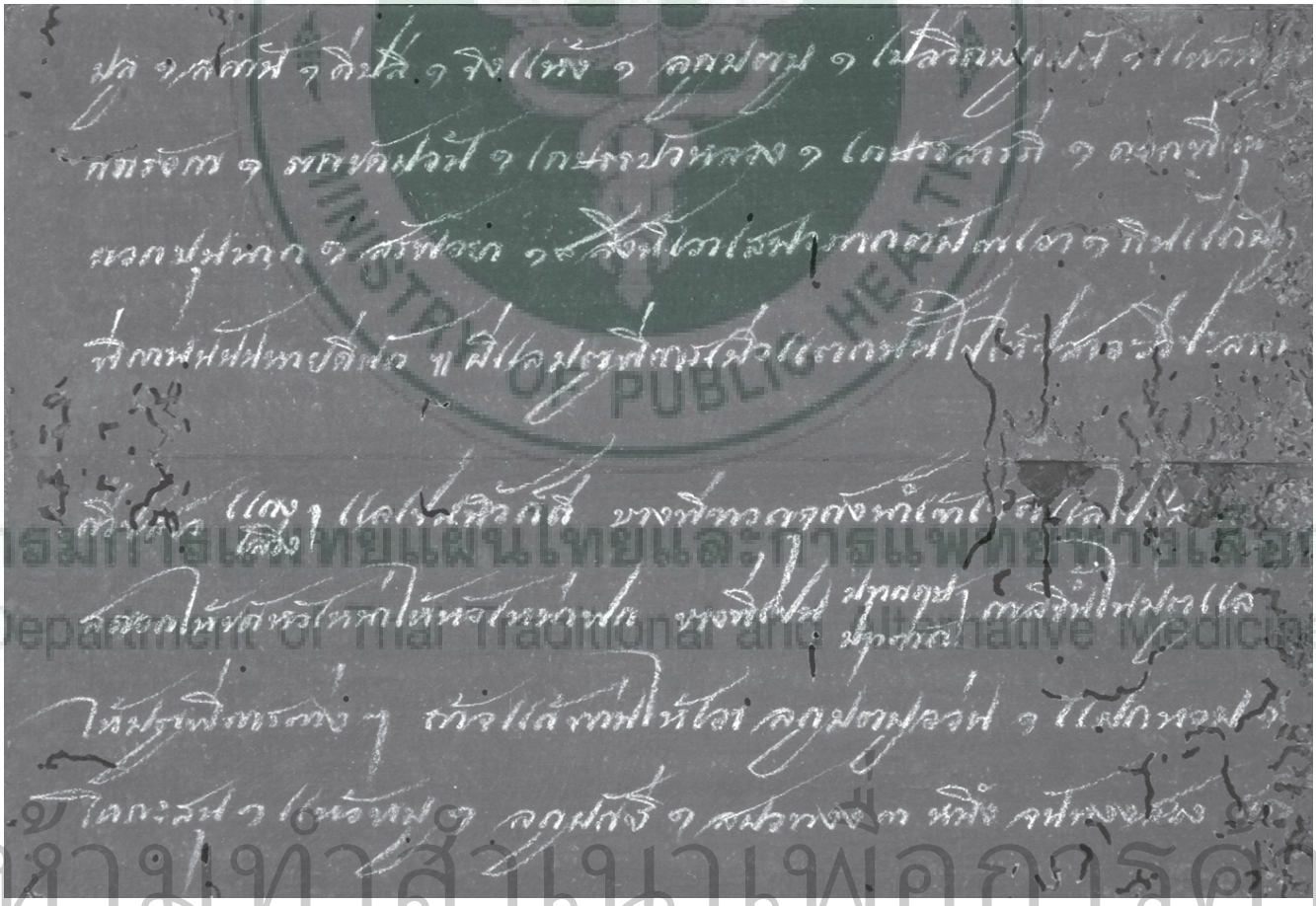
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๐๑-๑๐๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๐๑-๑๐๒

มูล ๑ สค้าน ๑ ดีปลี ๑ ขิงแห้ง ๑ ลูกมตูม ๑ เปลอีกมูกมัน ๑ แห้วหมู ๑ กกรังกา ๑ รากขัดม้อน ๑ เกษรบัวหลวง ๑ เกษรรสารภี ๑ ดอกพีกุน ๑ ดอกบุนนาก ๑ สรัพอยา ๑๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้มูต พีกานนันนหายดีนัก ฯ ผีแลมูตพีการเมือแตกนั้นไปให้ปัสสาวะวีปะลาต

คือปัสาวะ แดง/เลือง แลเปนนิ้วก็ดี บางทีขาวดุจดังน้ำเข้าเชดแลไปปัสวะไม่สะดวกไห้ขัดหัวเหน่าไห้หัวเหน่าฟก บางทีเปน มุทกฤษ/มุทคาต กาลขึ้นในมูตแล ไห้มูตพีการต่าง ๆ ถ้าจแก้ท่านไห้เอา ลูกมตูมอ่อน ๑ แฝกหอม ๑ โคกะสุน ๑ แห้วหมู ๑ ลูกผักชี ๑ สมอทงง ๓ หนึ่ง จันทงงสอง ๑

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๐๑-๑๐๒

มูล ๑ สะค้าน ๑ ดีปลี ๑ ขิงแห้ง ๑ ลูกมะตูม ๑ เปลือกมูกมัน ๑ แห้วหมู ๑ กกรังกา ๑ รากขัดมอน ๑ เกสรบัวหลวง ๑ เกสรสารภี ๑ ดอกพิกุล ๑ ดอกบุนนาค ๑ สรรพยา ๑๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้มูตร พิการนั้นหายดีนัก ฯ ผิแลมูตรพิการเมื่อแตกนั้นไปให้ปัสสาวะวิปลาส

คือปัสสาวะแดง ปัสสาวะเหลือง แลเป็นนิ่วก็ดี บางทีขาวดุจดังน้ำข้าวเช็ดแลไปปัสสาวะไม่สะดวกให้ขัดหัวเหน่าให้หัวเหน่าฟก บางทีเป็นมุตกิด มุตฆาต กาฬขึ้นในมูตรแล ให้มูตรพิการต่าง ๆ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ลูกมะตูมอ่อน ๑ แฝกหอม ๑ โคกกระสุน ๑ แห้วหมู ๑ ลูกผักชี ๑ สมอทั้ง ๓ หนึ่งจันทน์ทั้งสอง ๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

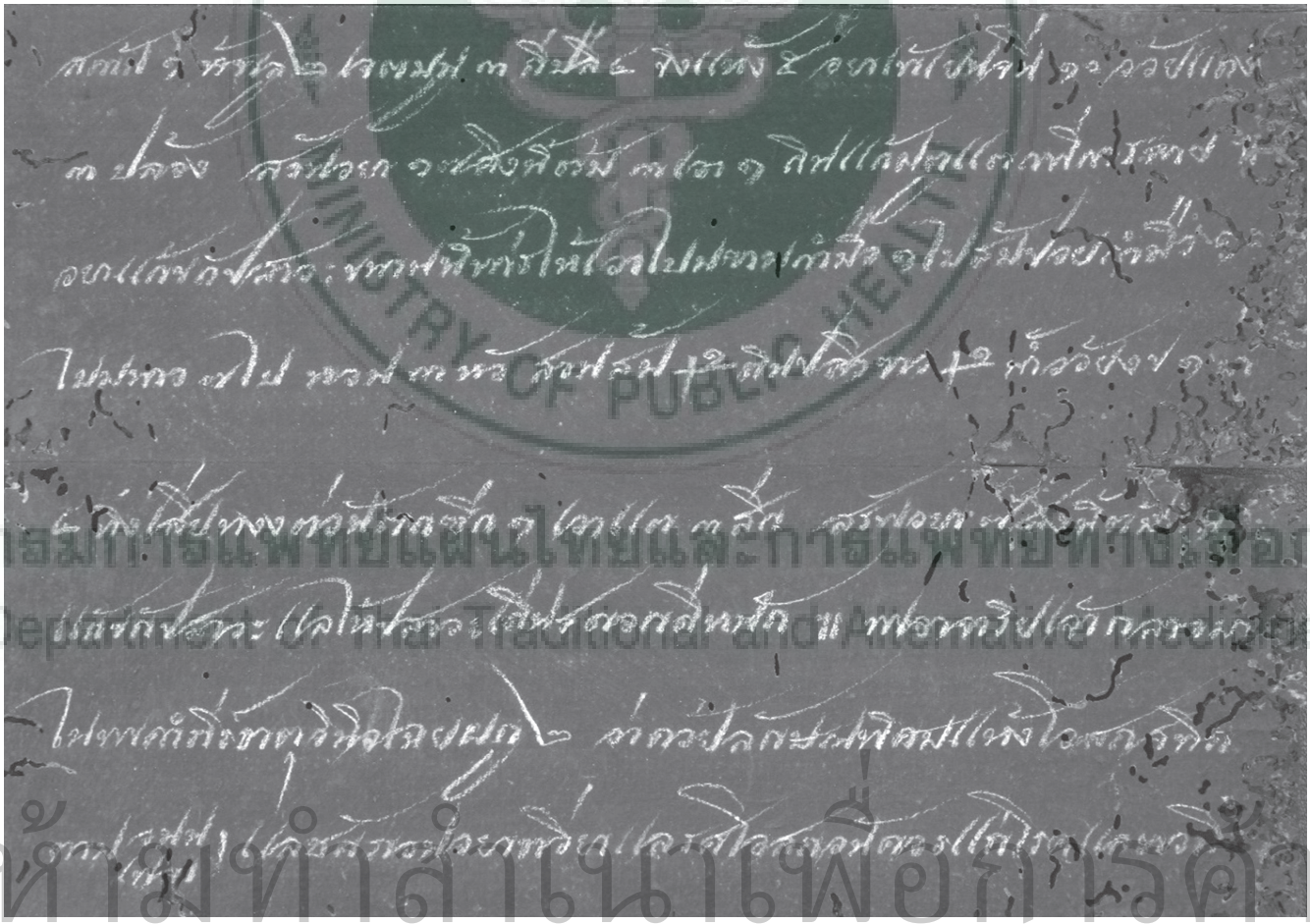
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๐๓-๑๐๔

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้องสมุดการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๐๓-๑๐๔

สค้าน ๑ ช้าพลู ๑ เจตมูน ๓ ดีปลี ๔ ขิงแห้ง ๕ อยาเข้าเยนจีน ๑๐ อ้อยแดง ๓ ปล้อง สรัพอยา ๑๗ สิ่งนี้ต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้มูตแตกพีการหาย ฯ อยาแก้ขัดปัสสาวะ ขนานนี้ท่ารไห้เอาไบมฆามกำมือ ๑ ไบส้มปอยกำมือ ๑ ไบมนาว ๗ ไบ หอม ๓ หัว สานส้ม ๑/๔ ดินประสิวขาว ๑/๔ น้ำออ้ยงบ ๑ ผ่า

๔ ทิงเสียทงงต่วันตกซีก ๑ เอาแต ๓ สีก สรัพอยา ๗ สิ่งนี้ต้มกิน แก้ขดัปสาวะแลไห้ปัสาวะเดินสะดวกดีหนัก ฯ พรอาจาริยเจ้ากล่าวมา ไนพรคัมภีร์ธาตุวินิจไฉยผูก ๒ ว่าดว้ยลักษณพิศมแห้งโอสถสทิต ตาม วนน/เพลา } แลซักถอยอยาทวีอยาแลรศโอสถอันควรแก่โรคแลทวตึง

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๐๓-๑๐๔

สะค้าน ๑ ช้าพลู ๑ เจตมูล ๓ ดีปลี ๔ ขิงแห้ง ๕ ยาข้าวเย็นจีน ๑๐ อ้อยแดง ๓ ปล้อง สรรพยา ๑๗ สิ่งนี้ต้ม ๓ เอา ๑ กินแก้มูตรแตกพิการหาย ฯ ยาแก้ขัดปัสสาวะ ขนานนี้ท่านให้เอามะขามกำมือ ๑ ใบส้มป่อยกำมือ ๑ ใบมะนาว ๗ ใบหอม ๓ หัวสารส้ม ๑ บาทดินประสิวขาว ๑ บาทน้ำอ้อยงบ ๑ ผ่า

๔ ทิ้งเสียทั้งตะวันตกซีก ๑ เอาแต่ ๓ ซีกสรรพยา ๗ สิ่งนี้ต้มกิน แก้ขัดปัสสาวะแลให้ปัสสาวะเดินสะดวกดีนัก ฯ พระอาจารย์เจ้ากล่าวมา ในพระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัยผูก ๒ ว่าด้วยลักษณะพิษแห่งโอสถสถิต ตามวัน ตามเพลา แลซักถอยยาทวียาแลรสโอสถอันควรแก่โรคแลทวตึง-

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๒

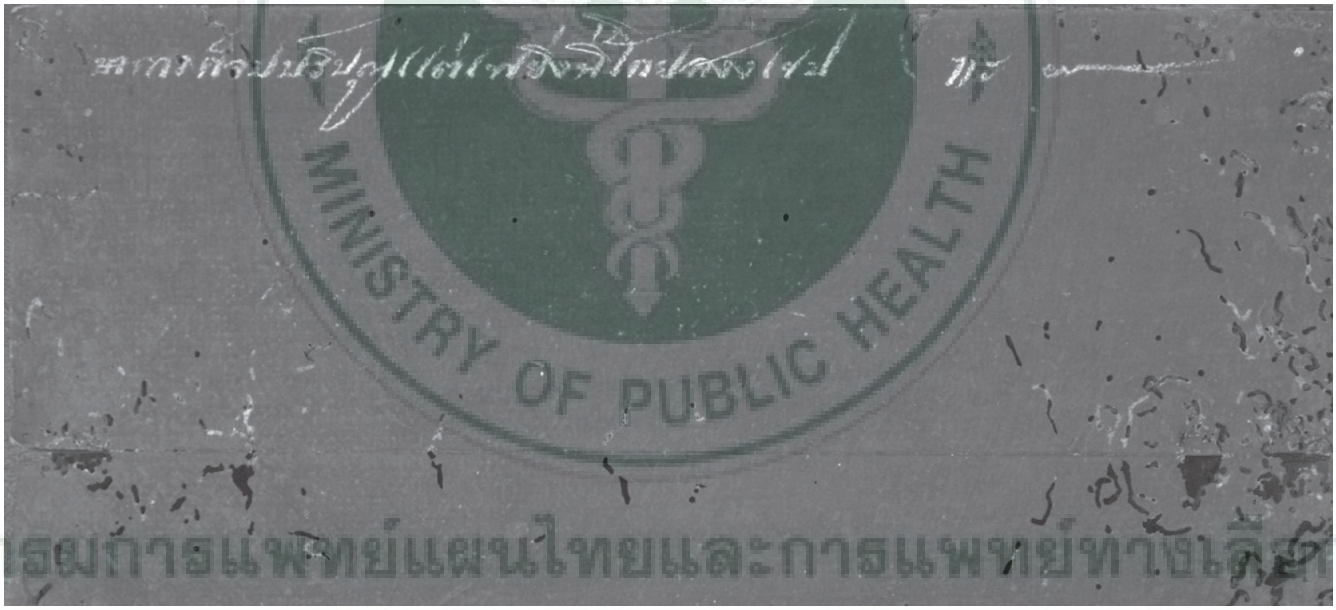
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๕

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๐๕

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๐๕

ษาการก็จบบริบูณแต่เพียงนี้โดยสงงเขป ฯ๑๐

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๐๕

สาการก็จบบริบูรณ์แต่เพียงนี้โดยสังเขป ฯ๑๐

พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย
เล่ม ๓

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

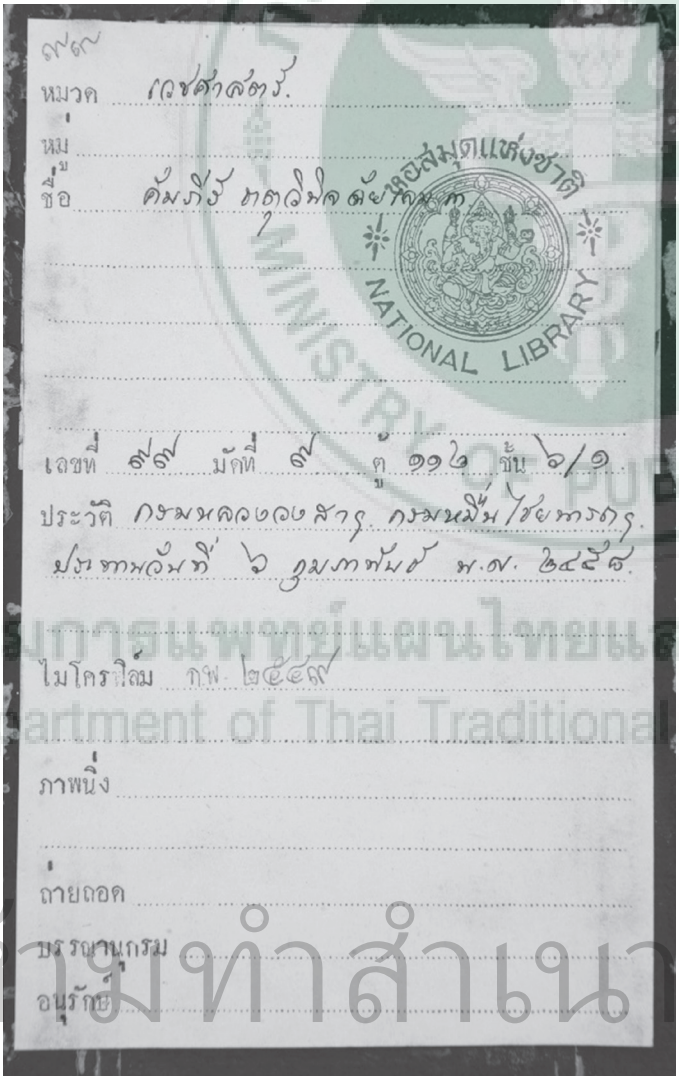
ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

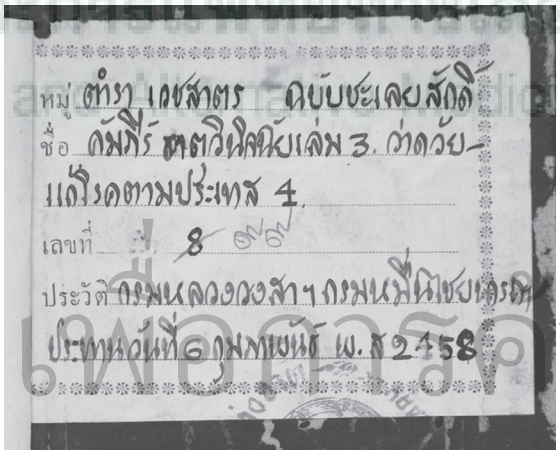
หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

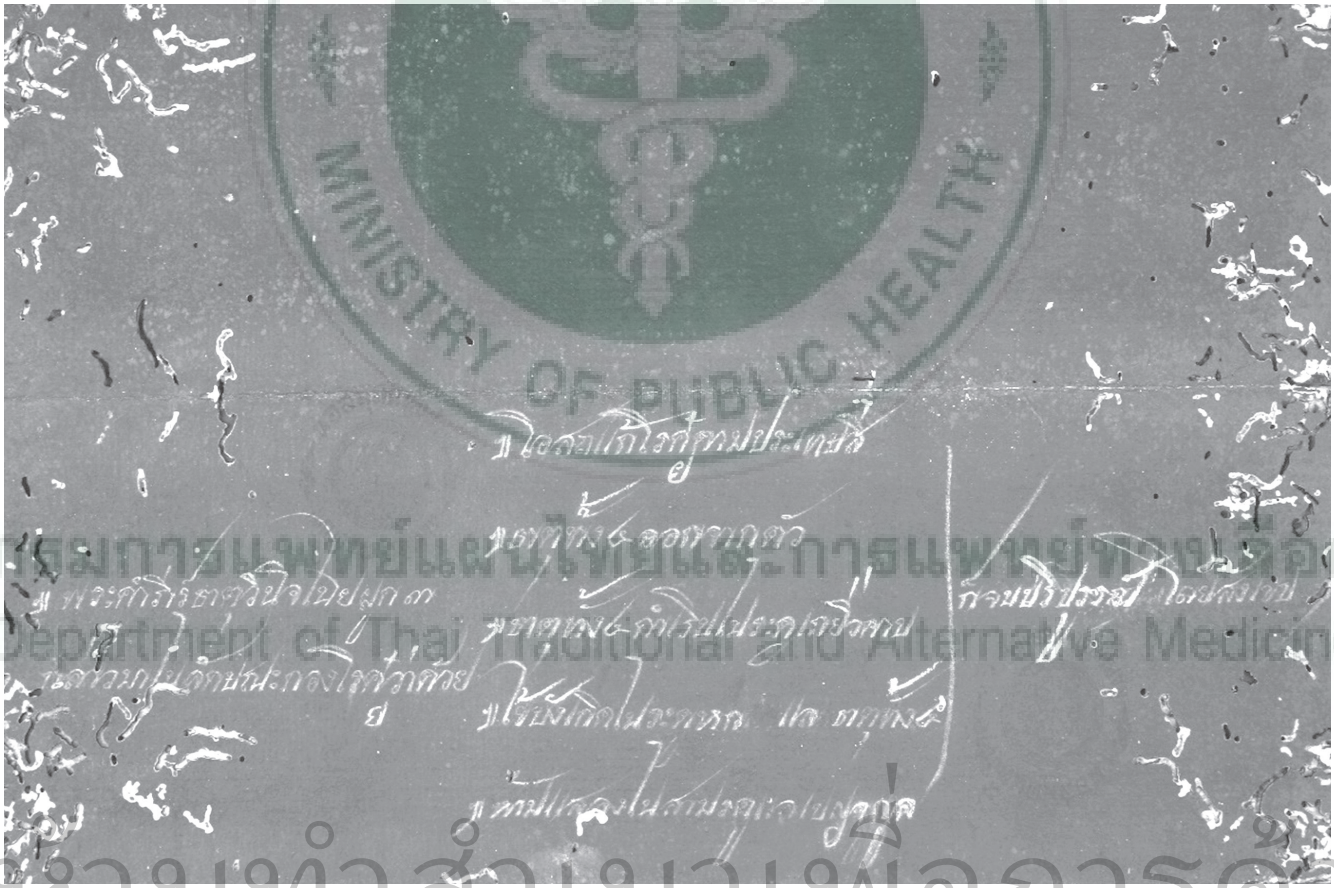
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑

ฑ พรคัมภีร์ธาตุวินิจไฉยผูก ๓ กล่าวมาในลักษณะกองโรค+ยว่าด้วย	ฑ โอสถแก้โรค +ยตามประเทศสี่ ฑ ธาตุทั้ง ๔ ออกจากตัว ฑ ธาตุทั้ง ๔ กำเริบในระดูเกยี่วคาบ ฑ ไข้บังเกิดในระดูหก แล ธาตุทั้ง ๔ ฑ ห้ามแสลงในสามรดูแลเบญจกูล	ก็จบบริปูรรณ์ โดยสังเขป

คำอ่าน

หน้าที่ ๑

ฑ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัยผูก ๓ กล่าวมาในลักษณะกองโรคว่าด้วย	ฑ โอสถแก้โรคตามประเทศ ๔ ฑ ธาตุทั้ง ๔ ออกจากตัว ฑ ธาตุทั้ง ๔ กำเริบในรดูเกี่ยวคาบ ฑ ไข้บังเกิดในรดูหก แล ธาตุทั้ง ๔ ฑ ห้ามแสลงในสามฤดูแลเบญจกูล	ก็จบบริบูรณ์ โดยสังเขป

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

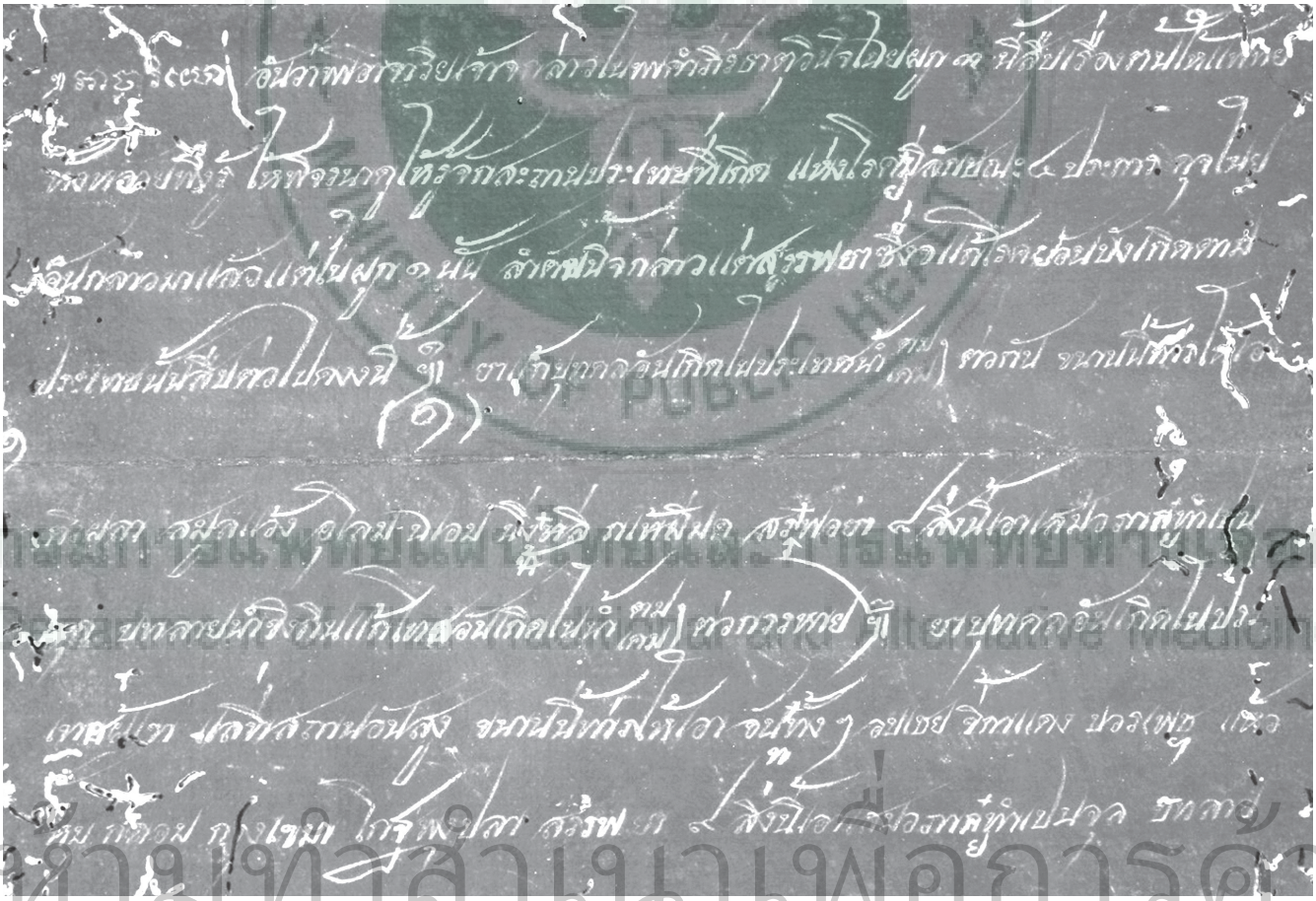
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒-๓

กระทรวงสาธารณสุข
Public Health
ห้องสมุดการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Library of Thai Traditional and Alternative Medicine

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒-๓

ฑ อาจารริเยา อันว่าพรอาจาริยเจ้าจกล่าวในพรคัมภีร์ธาตุวินิไฉยผูก ๓ นี้สืบเรื่องต้นให้แพทย ทั้งหลายพึ่งรู้ ให้พิจรนาดูให้รู้จักสะถานประเทษที่เกิด แห่งโรค+ยมีลักษณะ ๔ ประการ ดุจในย อันกล่าวมาแล้วแต่ในผูก ๑ นั้น ลำดับนี้จกล่าวแต่สรรพยาซึ่งจแก้โรคอันบังเกิดตาม ประเทษนั้นสืบต่อไปดงงนี้ ๑ฑ ยาแก้บุคคลอันเกิดในประเทศน้ำ ตม เคม ต่อกัน ขนานนี้ท่านให้เอา

ตรีผลา สมูลแว้ง อุโลม ฉเอม ฉิ่งช้า+ชาลี กเช้าผัมด สร+รพอย่า ๘ สิ่งนี้เอาเสม่อภาค+ยทำเปน จุล บทลายน้ำขิงกินแก้โทศอันเกิดในน้ำ ตม เคม ต่อกรรหาย ๒ฑ ยาบุคคลอันเกิดในประ เทศผู้เขา แลสถานอันสูง ขนานนี้ท่ารให้เอา จัน+ททั้ง ๒ อบเชย ขี้กาแดง บอรเพชฺญ แห้ว หมู กดอม กรุงเขมา โกฐพุงปลา สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเปนจุล บทลาย

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๒-๓

อาจาริโย อันว่าพระอาจารย์เจ้าจะกล่าวในพระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัยผูก ๓ นี้สืบเรื่องต้นให้แพทย์ ทั้งหลายพึ่งรู้ ให้พิจารณาดูให้รู้จักสถานประเทศที่เกิด แห่งโรคมีลักษณะ ๔ ประการ ดุจนัย อันกล่าวมาแล้วแต่ในผูก ๑ นั้น ลำดับนี้จะกล่าตาสรรพยาซึ่งจะแก้โรคอันบังเกิดตาม ประเทศนั้นสืบต่อไปดังนี้ ๑ฑ ยาแก้บุคคลอันเกิดในประเทษน้ำตม น้ำเค็มต่อกัน ขนานนี้ ท่านให้เอา

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ตรีผลา สมุนแว้ง อุโลม ชะเอม ชิงช้าชาลี กระเช้าผีมด สรรพยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็น จุณ บดลายน้ำขิงกินแก้โทษอันเกิดในน้ำตมน้ำเค็มต่อกันหาย ๒ฑ ยาบุคคลอันเกิดในประ-เทศภูเขา แลที่สถานอันสูงขนานนี้ท่านให้เอา จันทน์ทั้ง ๒ อบเชย ขี้กาแดง บอระเพ็ด แห้ว-หมู กระดอม กรุงเขมา โกฏพุงปลา สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลาย

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔-๕

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔-๕

น้ำนมโคกินแก้โรคย+ตามประเทศในกำเดานั้นหาย ๓ ฯ ย่าแก้บุทคลอันเกิดในประเทศน้ำ ตม/ฝน ต่อกรร ขนานนี้ท่ารให้เอา ว่านน้ำ สหมอไท แห้วหมู อุตพิศ+ม ขิงแห้ง+มตูมอ่อน ลูกผักชีเทพะทาโร กรุงเขมา โกษสอ สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคย+ต้ม ๓ เอา ๑ กินหายแก้โรคย ตามประเทศในลมนั้นหาย ๕ ฯ ยาแก้บุทคลอันเกิดในประเทศ กรวด/ทราย ขนานนี้ท่ารให้เอา

รากไข่เน่า สหมอพิเภก ลูกมตุมอ่อน แคฝอย ญ่าเกลดหอยท้ง ๒ มแว้งทั้ง ๒ รากพุงแก โคกสูง สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเปนจุลกินแก้โทศตามประเทศในดินนั้น ถ้าจะแก้ตัวร้อนบทลายน้ำขนนทศกอรกิน ถ้าจแก้ตัวเย็นบทลายน้ำร้อนกิน ถ้ามิฟังเอาน้ำ ผึ้ง/ตรีกตุก รำหัดกินหาย ฯ ยาสำรับแก้บุทคลอรรเกิดในปี ชวด/มโรง เทพ+ยาดาผู้ชาย

คำอ่าน

หน้าที่ ๔-๕

น้ำนมโคกินแก้โรคตามประเทศในกำเดานั้นหาย ๓ ฯ ยาแก้บุคคลอันเกิดในประเทศน้ำตม น้ำฝนต่อกัน ขนานนี้ท่านให้เอา ว่านน้ำ สมอไทย แห้วหมู อุตพิด ขิงแห้ง มะตูมอ่อน ลูกผักชี เทพ-ทาโร กรุงเขมา โกฐสอ สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้ม ๓ เอา ๑ กินหายแก้โรคตามประเทศในลมนั้นหาย ๕ ฯ ยาแก้บุคคลอันเกิดในประเทศกรวด ประเทศทรายขนานนี้ท่านให้เอา

รากไข่เน่า สมอพิเภก ลูกมะตูมอ่อน แคฝอย หญ้าเกล็ดหอยทั้ง ๒ มะแว้งทั้ง ๒ รากพุงแก โคกกระสุน สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณกินแก้โทษตามประเทศในดินนั้น ถ้าจะแก้ตัวร้อนบดละลายน้ำขันฑสกรกิน ถ้าจะแก้ตัวเย็นบดลายน้ำร้อนกิน ถ้ามิฟังเอาน้ำผึ้ง น้ำตรีกฎุก รำหัดกินหาย ฯ ยาสำรับแก้บุคคลอันเกิดในปีชวด ปีมะโรง เทวดาผู้ชาย

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

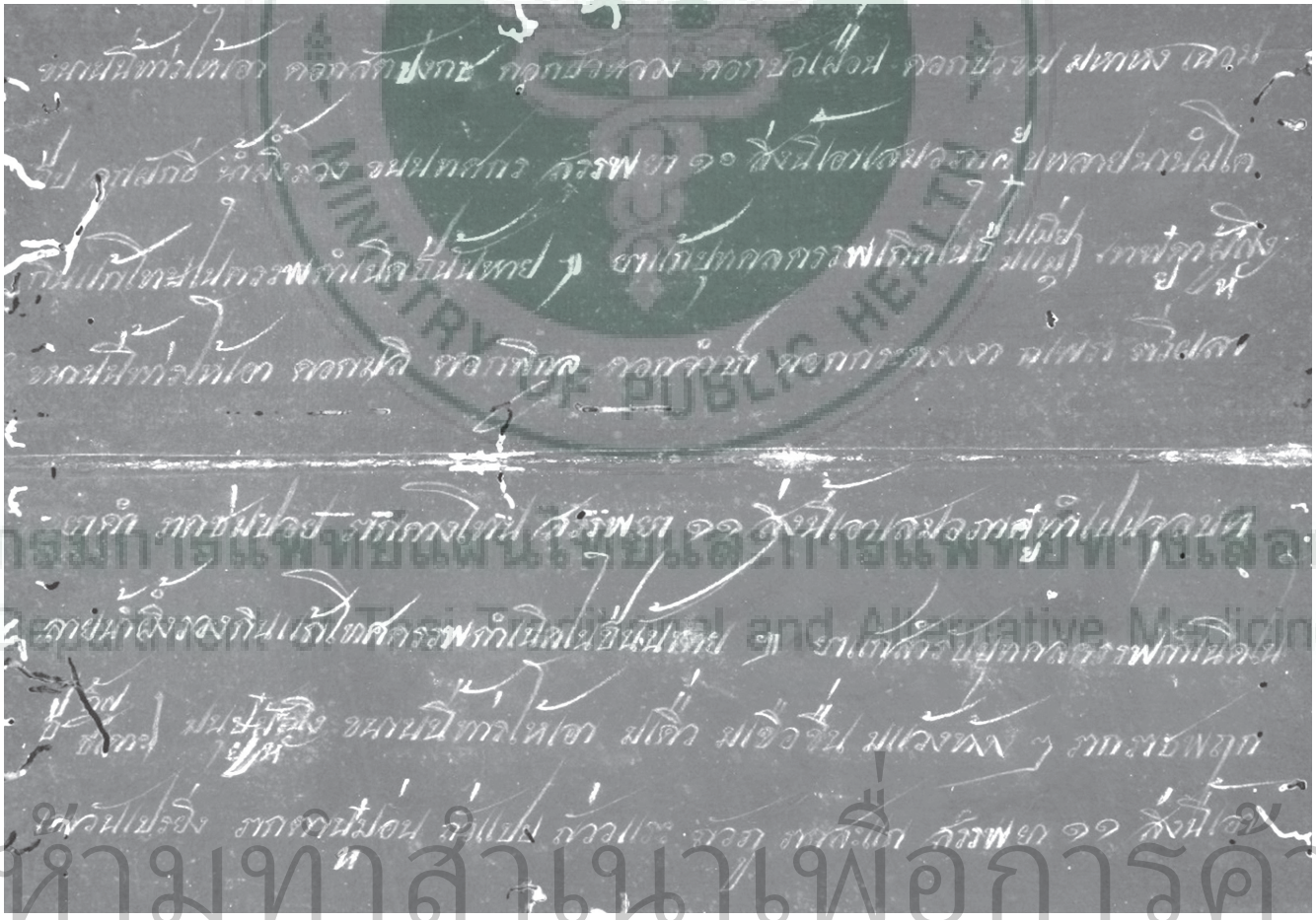
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖-๗

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖-๗

ขนานนี้ท่ารให้เอา ดอกสัตตบงกช ดอกบัวหลวง ดอกผัวเผื่อน ดอกบัวฆม มหาหง เฉอม ปีบ ลูกผักชี น้ำผึ้งรวง ขนนทศกร สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยบทลายนานำมโค กินแก้โทษในครรพกำเนิดปีนั้นหาย ฯ ยาแก้บุทคลครรพเกิดในปี มเมีย มแม } เทพย+ดาผู้+หญิง ขนานนี้ทารให้เอา ดอกมลิ ดอกพิกูล ดอกจำปา ดอกกระดงงงา กเพรา ตรีผลา

ยาดำ รากซ่มป่อย รากคางโทน สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสอมภาค + ยทำเปนจุลบท ลายน้ำผึ้งรวงกินแก้โทศครรพกำเนิดในปีนั้นหาย ฯ ยาแก้สำรับบุทคลครรพกำเนิดใน ปี กุญ ปีเถาะ } มนุษ+ยผู้+หญิงขนานนี้ทารให้เอามเดื่อมเขือขื่นมแว้งท้ง ๒ รากราชพฤก เถาวันเปรยีงรากตาน +หม่อนถั่วแปบ ถั่วแระ ถัวภู รากสะแกสรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอา

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๖-๗

ขนานนี้ท่านให้เอา ดอกสัตตบงกช ดอกบัวหลวง ดอกผัวเผื่อน ดอกบัวขม มหาหงส์ ชะเอม ปีบ ลูกผักชี น้ำผึ้งรวง ขัณฑสกร สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคบดละลายน้ำนมโค กินแก้โทษในครรภ์กำเนิดปีนั้นหาย ฯ ยาแก้บุคคลครรภ์เกิดในปีมะเมียปีมะแมเทวดาผู้หญิง ขนานนี้ท่านให้เอา ดอกมะลิ ดอกพิกุล ดอกจำปา ดอกกระดังงา กะเพรา ตรีผลา

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ยาดำ รากส้มป่อย รากคางโทน สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณบด ละลายน้ำผึ้งรวงกินแก้โทษครรภ์กำเนิดในปีนั้นหาย ฯ ยาแก้สำหรับบุคคลครรภ์กำเนิดใน ปีกุน ปีเถาะ มนุษย์ผู้หญิง ขนานนี้ท่านให้เอา มะเดื่อ มะเขือขื่น มะแว้งทั้ง ๒ รากราชฤกษ์ เถาวัลย์เปรียง รากตานหม่อน ถั่วแปบ ถั่วแระ ถั่วพู รากสะแก สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

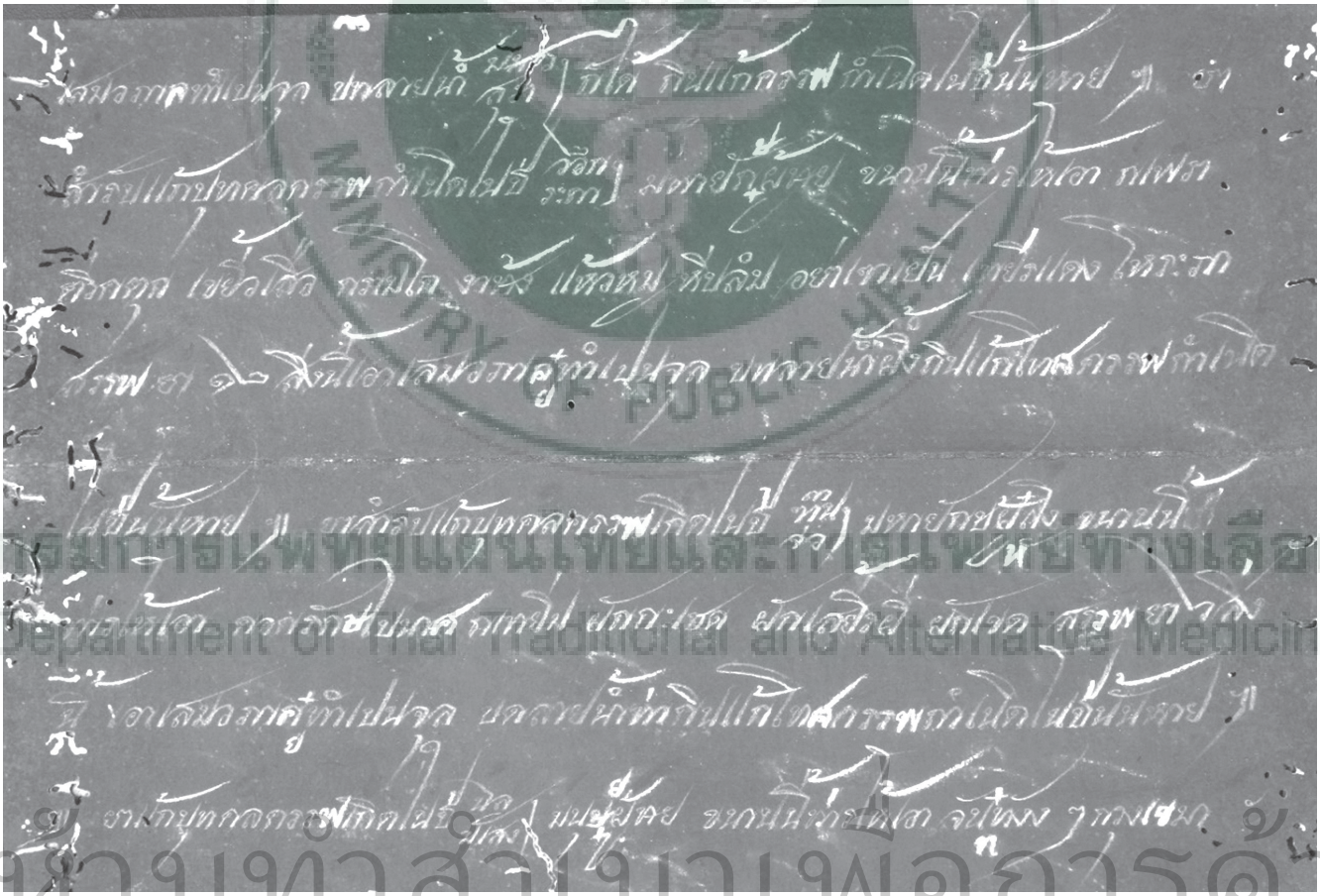
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘-๙

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘-๙

เสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำ มนาว / สุรา ก็ได้ กินแก้ครรพกำเนิดในปีนั้นหาย ๗ ยา สำหรับแก้บุทคลครรพกำเนินในปี วอก / ระกา มหายัก+ษผู้ชาย ขนานนี้ท่ารให้เอา กเพรา ตรีกตุก เขยิ้วเสือ กรามโค งาช้าง แห้วหมู หีบลัม อย่าเขาเย็น เทยีรแดง โหระภา สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเปนจุล บทลายน้ำผึ้งกินแก้โทศครรพกำเนิด

ในปีนั้นหาย ๗ ยาสำรับบุทคลครรพเกิดในปี ขาน / จอ มหายักษ์ผู้+หญิง ขนานนี้ ท่ารให้เอา ดอกรักษ ใบนาศ กะเทยีม ผักกะเชด ผักเสยี้รผี ผักเขด สรรพยา ๖ สิ่ง นี้ เอาเสมอภาค+ยทำเปนจุล บทลายน้ำฑ่ากินแก้โทศครรพกำเนิดในปีนั้นหาย ๗ ๗ ยาแก้บุทคลครรพเกิดในปี ฉลู / มเสง มนุษ+ยผู้ชายขนานนี้ท่ารให้เอา จัน+ททัง ๒ กรุงเขมา

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๘-๙

เสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำมะนาว น้ำสุรา ก็ได้กินแก้ครรภ์กำเนิดในปีนั้นหาย ๗ ยา สำหรับแก้บุคคลครรภ์กำเนิดในปีวอก ปีระกา มหายักษ์ผู้ชาย ขนานนี้ท่านให้เอา กะเพรา ตรีกฎุก เขี้ยวเสือ กรามโค งาช้าง แห้วหมู หีบลม ยาข้าวเย็น เทียนแดง โหระพา สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำผึ้งกินแก้โทษครรภ์กำเนิด

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ในปีนั้นหาย ๗ ยาสำหรับบุคคลครรภ์เกิดในปีขาล ปีจอ มหายักษ์ผู้หญิง ขนานนี้ ท่านให้เอา ดอกรัก ใบหนาด กระเทียม ผักกระเฉด ผักเสี้ยนผี ผักเค็ด สรรพยา ๖ สิ่ง นี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำท่ากินแก้โทษครรภ์กำเนิดในปีนั้นหาย ๗ ๗ ยาแก้บุคคลครรภ์เกิดในปีฉลู ปีมะเส็ง มนุษย์ผู้ชาย ขนานนี้ท่านให้เอา จันทน์ทั้ง ๒ กรุงเขมา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

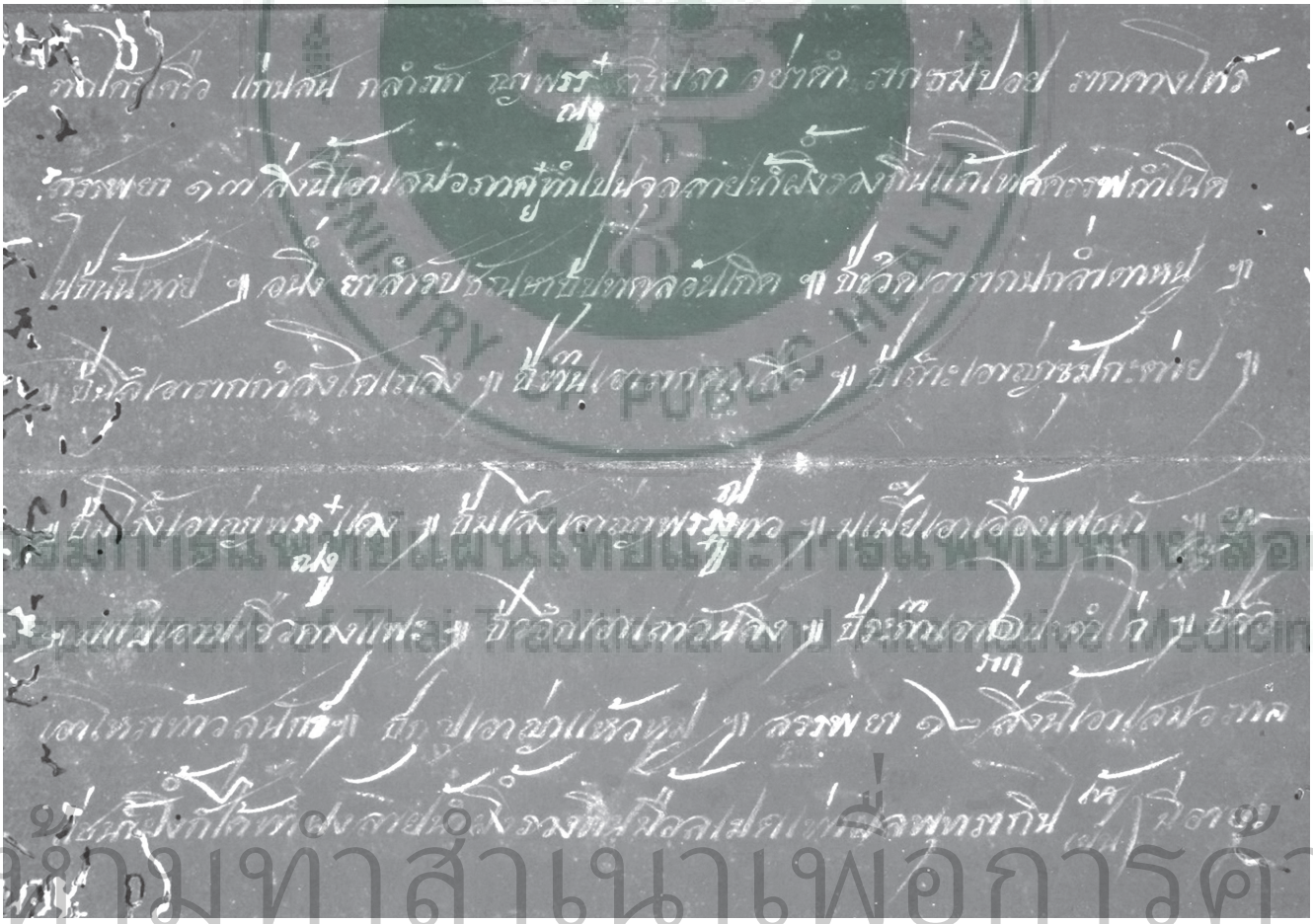
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๐-๑๑

กรมหทาสาเนาเพื่อการศึกษา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๐-๑๑

รากไคร้เครือ แก่นสน กลำภัก ญ่าพรร+ณงู ตรีผลา อย่าดำ รากซ่มปอย รากคางไทร สรรพยา ๑๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคย+ทำเปนจุล ลายน้ำผึ้งรวงกินแก้โทศครรพกำเนิด ในปีนั้นหาย ฯ อนึ่งยาสำรับชัณษาปีบุทคลอันเกิด ๑ ฯ ปีชวดเอารากมกล่ำตาหนู ฯ ๒ ฯ ปีฉลูเอารากกำลังโคเถลิง ๓ ฯ ปีขานเอารากตาเสือ ๔ ฯ ปีเถาะเอาญ่าซุ่มกะต่าย ฯ

๕ ฯ ปีมโรง เอาญ่าพรร+ณงูแดง ๖ ฯ ปีมเสงเอาญ่าพรร+ณงูขาว ๗ ฯ มเมียเอาเอื้องเพชม้า ฯ๏ ๑ ฯ ปีมแมเอามเขือคางแพะ ๒ ฯ ปีวอกเอาเถาวันลิง ๓ ฯ ปีระกาเอา+รากปะคำไก่ ๔ ฯ ปีจอ เอาโหราเท้าสุนักข์ ฯ ปีกุญเอาญ่าแห้วหมู ฯ สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาค แช่น้ำผึ้งก็ได้ทำผงลายน้ำผึ้งรวงกินมื้อละเมดเท่าผลพุทรากิน เช้า เย็น } มีอายุ

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๑๐-๑๑

รากไคร้เครือ แก่นสน กระลำพัก หญ้าพันงู ตรีผลา ยาดำ รากส้มป่อย รากคางไทร สรรพยา ๑๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ ละลายน้ำผึ้งรวงกินแก้โทษครรภ์กำเนิด ในปีนั้นหาย ฯ อนึ่งยาสำหรับชันษาปีบุคคลอันเกิด ๑ ฯ ปีชวดเอารากมะกล่ำตาหนู ฯ ๒ ฯ ปีฉลูเอารากกำลังโคเถลิง ๓ ฯ ปีขาลเอารากตาเสือ ๔ ฯ ปีเถาะเอาหญ้าซุ่มกระต่าย ฯ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

๕ ฯ ปีมะโรงเอาหญ้าพันงูแดง ๖ ฯ ปีมะเส็งเอาหญ้าพันงูขาว ๗ ฯ มะเมียเอาเอื้องเพชรม้า ฯ๏ ๑ ฯ ปีมะแมเอามะเขือคางแพะ ๒ ฯ ปีวอกเอาเถาวัลย์ลิง ๓ ฯ ปีระกาเอารากประคำไก่ ๔ ฯ ปีจอ เอาโหราเท้าสุนัข ฯ ปีกุนเอาหญ้าแห้วหมู ฯ สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาค แช่น้ำผึ้งก็ได้ทำผงละลายน้ำผึ้งรวงกินมื้อละเม็ดเท่าผลพุทรากินเช้ากินเย็นมีอายุ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

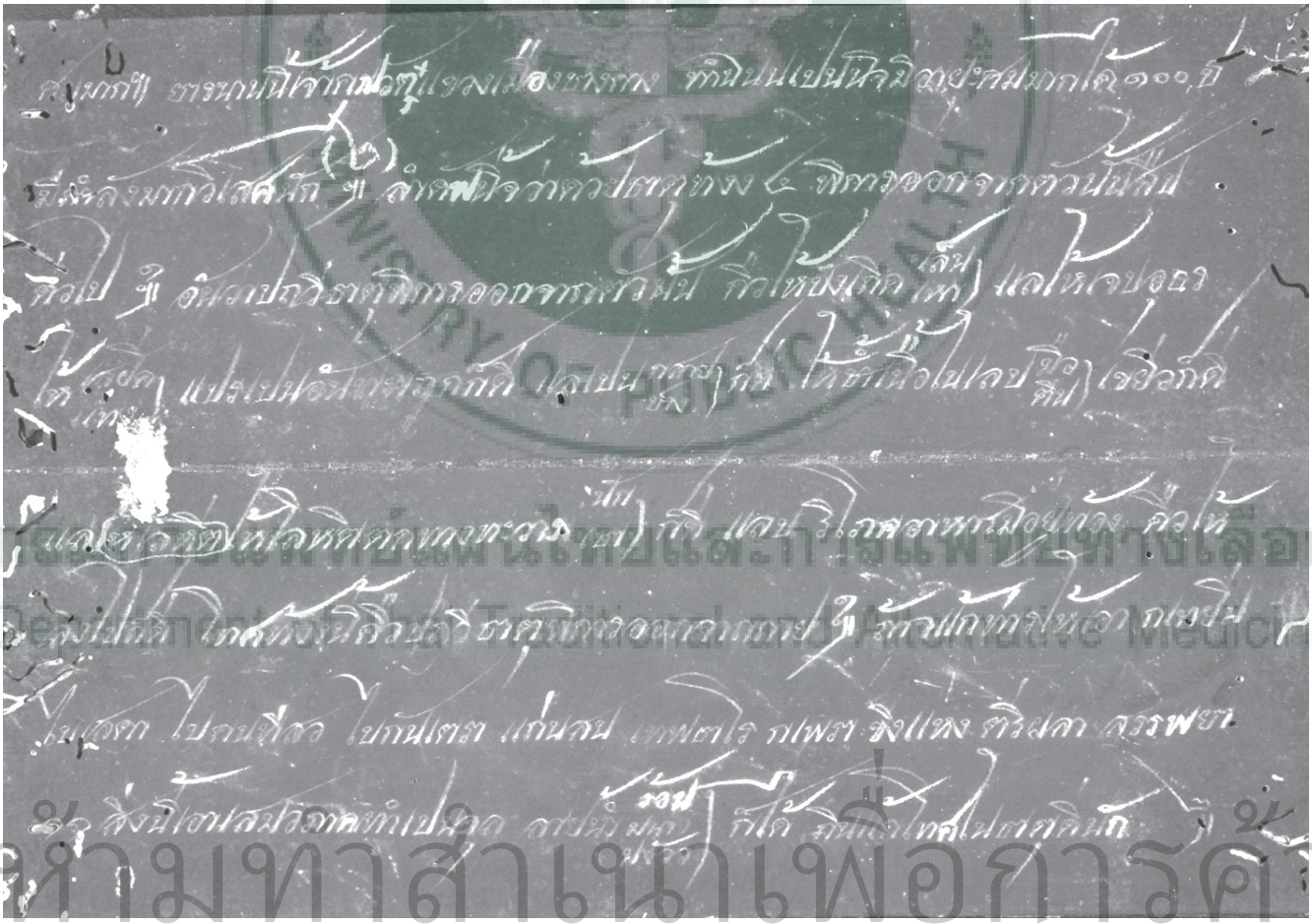
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๒-๑๓

กระทรวงสาธารณสุข
กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๒-๑๓

ศญมาก ฑ ยาขนานนี้เจ้าคุณวัตรแขวงเมืองบางคาง ทำฉนนเปนนิจมีอายุศมมากได้ ๑๐๐ ปี มีกำลังมากวิเสศนัก (๒) ฑ ลำดัพนี้จกล่าวด้วยธาตุท้ง ๔ พิการออกจากตัวนั้นสืบต่อไป ๑ ฑ อันว่าปถวีธาตุพิการออกจากตัวนั้น คือให้บังเกิด เล็น/เหา แลให้เจบอุธรให้ เสยีด/แทง แปรเปนอันทพฤกก็ดีแลเปน กสาย/ปาง ก็ดีให้ช้ำเนื้อในเลบ มือ/ตีน เขยีวก็ดี

แลให้โลหีตให้โลหิตตกทางทะวาร หนัก/เบา ก็ดี แลบริโภคอาหารมิอยู่ท้อง คือให้ลงไปก็ดี โทศท้งนี้คือปถวีธาตุพิการออกจากกาย ๑ ฑ ถ้าจแก้ท่ารให้เอา กเทยีม ไบสเดา ไบคนทีสอ ไบกันเตรา แก่นสน เทพธาโร กเพรา ขิงแห้ง ตรีผลา สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล ลายน้ำ ร้อน/มนาว/มงัว ก็ได้กินแก้โทศในธาตุดีนัก ๒ ฑ

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๑๒-๑๓

สมมาก ฑ ยาขนานนี้เจ้าคุณวัตรแขวงเมืองบางคาง ทำฉันเป็นนิจมีอายุมากได้ ๑๐๐ ปี มีกำลังมากวิเศษนัก (๒) ฑ ลำดับนี้จะกล่าวด้วยธาตุทั้ง ๔ พิการออกจากตัวนั้นสืบต่อไป ๑ ฑ อันว่าปถวีธาตุพิการออกจากตัวนั้น คือให้บังเกิดเล็นเกิดเหาแลให้เจ็บอุทร ให้เสียดให้แทงแปรเป็นอัมพฤกษ์ก็ดีแลเป็นกษัยเป็นปางก็ดี ให้ช้ำเนื้อในเล็บมือเขียว เล็บตีนเขียวก็ดี

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

แลให้โลหิตตกทางทวารหนักทวารเบาก็ดี แลบริโภคอาหารมิอยู่ท้อง คือให้ลงไปก็ดี โทษทั้งนี้คือปถวีธาตุพิการออกจากกาย ๑ ฑ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา กระเทียม ใบสะเดา ใบคนทีสอ ใบกันเกรา แก่นสน เทพทาโร กะเพรา ขิงแห้ง ตรีผลา สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ ละลายน้ำร้อน น้ำมะนาว น้ำมะงั่ว ก็ได้กินแก้โทษในธาตุดีนัก ๒ ฑ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

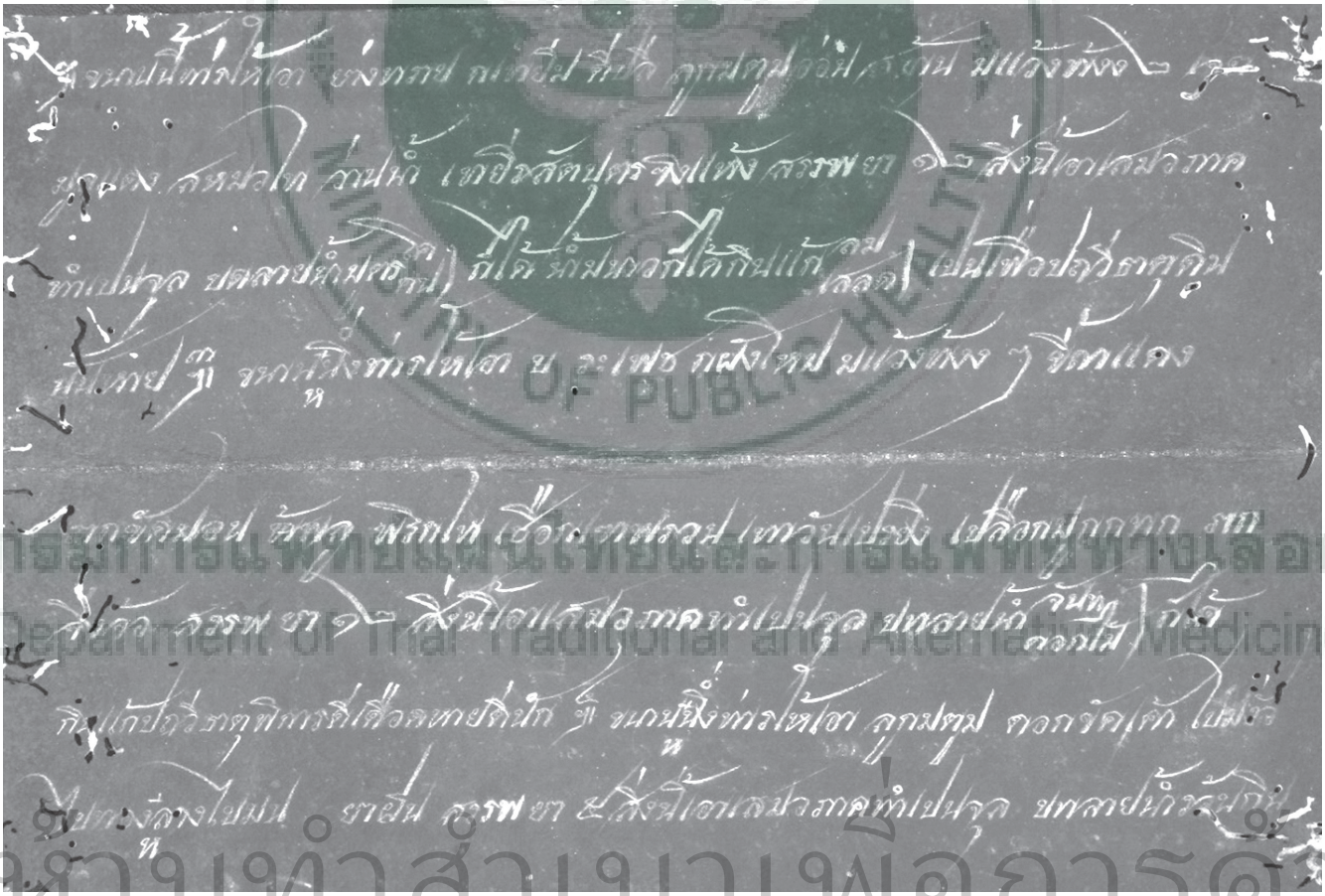
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๔-๑๕

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๔-๑๕

๒ ฑ ขนานนี้ทารให้เอา ย่างทราย กเทยีม ดีปลี ลูกมตูมอ่อน ส(ฆ้าน) มแว้งท้ง ๒ เจต มูลแดง สหมอไท ว่านน้ำ เทยีรสัตบุตร ขิงแห้ง สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาค ทำเปนจุล บดลายน้ำมูตร โค/คน ก็ได้ น้ำมนาวก็ได้กินแก้ ลม/เสลด เปนเพื่อปถวีธาตถุดิน นั้นหาย ๓ ฑ ขนานห+นึ่งท่ารให้เอา บ ระเพช กผังโหม มแว้งท้ง ๒ ขี้กาแดง

รากขัดมอน ช้าพลู พริกไท เชือกเขาพรวน เทาวันเปรยีง เปลือกมูกกทก ราก จิงจ้อ สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำ จันท/ดอกไม้ ก็ได้ กินแก้ปถวีธาตุพิการดีเดือดหายดีนัก ๕ ฑ หนาห+นึ่งท่ารให้เอา ลูกมตูม ดอกขัดเค้า ไบมงั่วไบทองห+ลางไบมน ยาฝิ่น สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุล บทลายน้ำร้อนกิน

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๔-๑๕

๒ ฑ ขนานนี้ท่านให้เอา ย่างทราย กระเทียม ดีปลี ลูกมะตูมอ่อน สะค้าน มะแว้งทั้ง ๒ เจต-มูลแดง สมอไทย ว่านน้ำ เทียนสัตตบุษย์ ขิงแห้ง สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำมูตรโค น้ำมูตรคน ก็ได้ น้ำมะนาวก็ได้กินแก้ลม แก้เสลดเป็นเพื่อปถวีธาตุดิน นั้นหาย ๓ ฑ ขนานหนึ่งท่านให้เอา บอระเพ็ด กระพังโหม มะแว้งทั้ง ๒ ขี้กาแดง

รากขัดมอน ช้าพลู พริกไทย เชือกเขาพรวน เถาวัลย์เปรียง เปลือกมูกกระทก ราก-จิงจ้อ สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำจันทน์ก็ได้ น้ำดอกไม้ก็ได้ กินแก้ปถวีธาตุพิการดีเดือดหายดีนัก ๕ ฑ ขนานหนึ่งท่านให้เอา ลูกมะตูม ดอกคัดเค้า ใบมะงั่วใบทองหลางใบมน ยาฝิ่น สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนกิน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

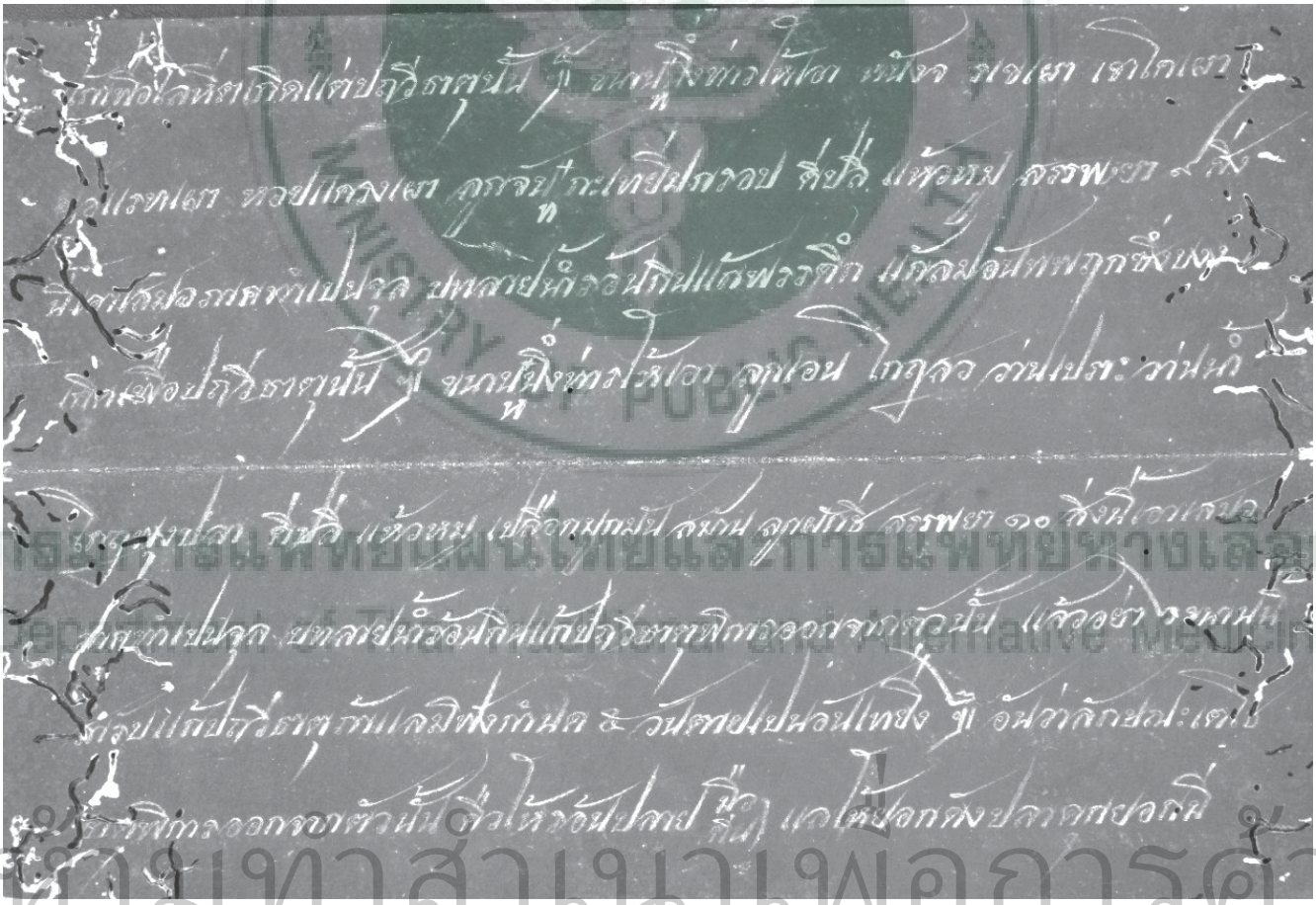
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๖-๑๗

กรมหอสมุดแห่งชาติ
National Library of Thailand

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๖-๑๗

แก้เพื่อโลหีตเกิดแต่ปถวีธาตุนั้น ๕ ฑ ขนานห+นึ่งท่ารให้เอา หนังจรเขเผา เขาโคเผา นอแรทเผา หอยแครงเผา ลูกจัน+ท กะเทยีมกรอบ ดีปลี แห้วหมู สรรพยา ๙ สิ่ง นี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำร้อนกินแก้พรรดึกแก้ลมอันทพฤก ซึ่งบงง เกิดเพื่อปถวีธาตุนั้น ๖ ฑ ขนานหนึ่งท่ารให้เอา ลูกเอน โกฏสอ ว่านเปราะ ว่านน้ำ

โกฏพุงปลา ดีปลี แห้วหมู เปลือกมูกมัน สฆ้าน ลูกผักชี สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอ ภาคทำเปนจุล บทลายน้ำร้อนกินแก้ปถวีธาตุพิการออกจากตัวนั้น แล้วอย่า ๖ ขนานนี้ สำรับแก้ปถวีธาตุพิการถ้าแลมิฟังกำนด ๕ วันตายเปนอันเทยี่ง ๒ ฑ อันว่าลักษณะเตโช-ธาตุพิการออกจากตัวนั้น คือให้ร้อนปลาย มือ/ตีน } แลให้ยอกดังปลาดุกยอกมี

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๑๖-๑๗

แก้เพื่อโลหิตเกิดแต่ปถวีธาตุนั้น ๕ ฑ ขนานหนึ่งท่านให้เอา หนังจระเข้เผา เขาโคเผา นอแรดเผา หอยแครงเผา ลูกจันทน์ กระเทียมกรอบ ดีปลี แห้วหมู สรรพยา ๙ สิ่ง นี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนกินแก้พรรดึกแก้ลมอัมพฤกษ์ ซึ่งบัง-เกิดเพื่อปถวีธาตุนั้น ๖ ฑ ขนานหนึ่งท่านให้เอา ลูกเอ็น โกฐสอ ว่านเปราะ ว่านน้ำ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

โกฐพุงปลา ดีปลี แห้วหมู เปลือกมูกมัน สะค้าน ลูกผักชี สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอ ภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนกินแก้ปถวีธาตุพิการออกจากตัวนั้น แล้วยา ๖ ขนานนี้ สำหรับแก้ปถวีธาตุพิการถ้าแลมิฟังกำหนด ๕ วันตายเป็นอันเที่ยง ๒ ฑ อันว่าลักษณะเตโช-ธาตุพิการออกจากตัวนั้น คือให้ร้อนปลายมือปลายตีนแลให้ยอกดังปลาดุกยอกมี

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

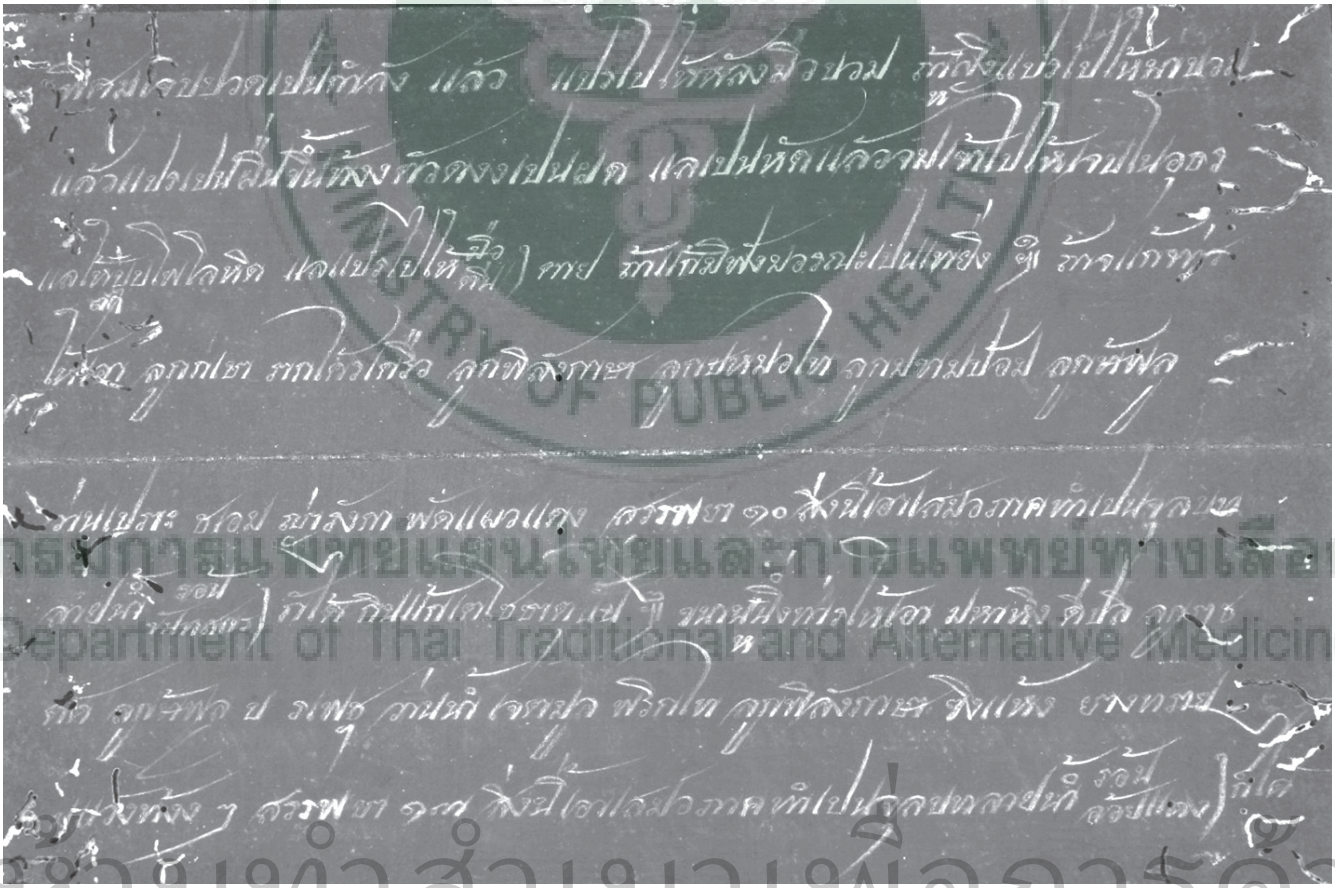
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๘-๑๙

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๘-๑๙

พิศมเจบปวดเปนกำลัง แล้ว แปรไปให้หลังมือบวม ถ้าห+ญิงแปรไปให้น่าบวม แล้วแปรเปนผื่นขึ้นท้งงตัวดงงเปนผด แลเปนหัดแล้วจมเข้าไปให้เจบอุธร แลให้+ตกบุบโพโลหิต แลแปรไปให้ มือ/ตีน ตาย ถ้ามิฟังมอรณะเปนเทยิ่ง ๓ ถ้าจแก้ท่าร ให้เอา ลูกกเบา รากไคร้เครือ ลูกพิลังกาษา ลูกษหมอไท ลูกมขามป้อม ลูกช้าพลู

ว่านเปราะ ชเอม ญ่ารังกา พัดแผวแดง สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุลบท ลายน้ำ ร้อน/ขันทสกร ก็ได้กินแก้เตโชธาตุนั้น ๒ ๓ ขนานห+นึ่งท่ารให้เอา มหาหิง ดีปลี ลูกราช ดัด ลูกช้าพลู บรเพชญ ว่านน้ำ เจตมูล พริกไท ลูกพิลังกาษา ขิงแห้ง ยางทราย มแว้งท้ง ๒ สรรพยา ๑๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำ ร้อน/อ้อยแดง ก็ได้

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๑๘-๑๙

พิษเจ็บปวดเป็นกำลัง แล้วแปรไปให้หลังมือบวม ถ้าหญิงแปรไปให้หน้าบวม แล้วแปรเป็นผื่นขึ้นทั้งตัวดังเป็นผด แลเป็นหัดแล้วจมเข้าไปให้เจ็บอุทร แลให้ตกบุพโพโลหิต แลแปรไปให้มือตายตีนตาย ถ้ามิฟังมรณะเป็นเที่ยง ๓ ถ้าจะแก้ท่าน ให้เอาลูกกระเบา รากไคร้เครือ ลูกพิลังกาสา ลูกสมอไทย ลูกมะขามป้อม ลูกช้าพลู

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ว่านเปราะ ชะเอม หญ้ารังกา ผักแพวแดง สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณบด ละลายน้ำร้อนก็ได้ น้ำขัณฑสกรก็ได้ กินแก้เตโชธาตุนั้น ๒ ๓ ขนานหนึ่งท่านให้เอา มหาหิงค์ ดีปลี ลูกราชดัด ลูกช้าพลู บอระเพ็ด ว่านน้ำ เจตมูล พริกไทย ลูกพิลังกาสา ขิงแห้ง ยางทราย มะแว้งทั้ง ๒ สรรพยา ๑๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนก็ได้ น้ำอ้อนแดงก็ได้

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

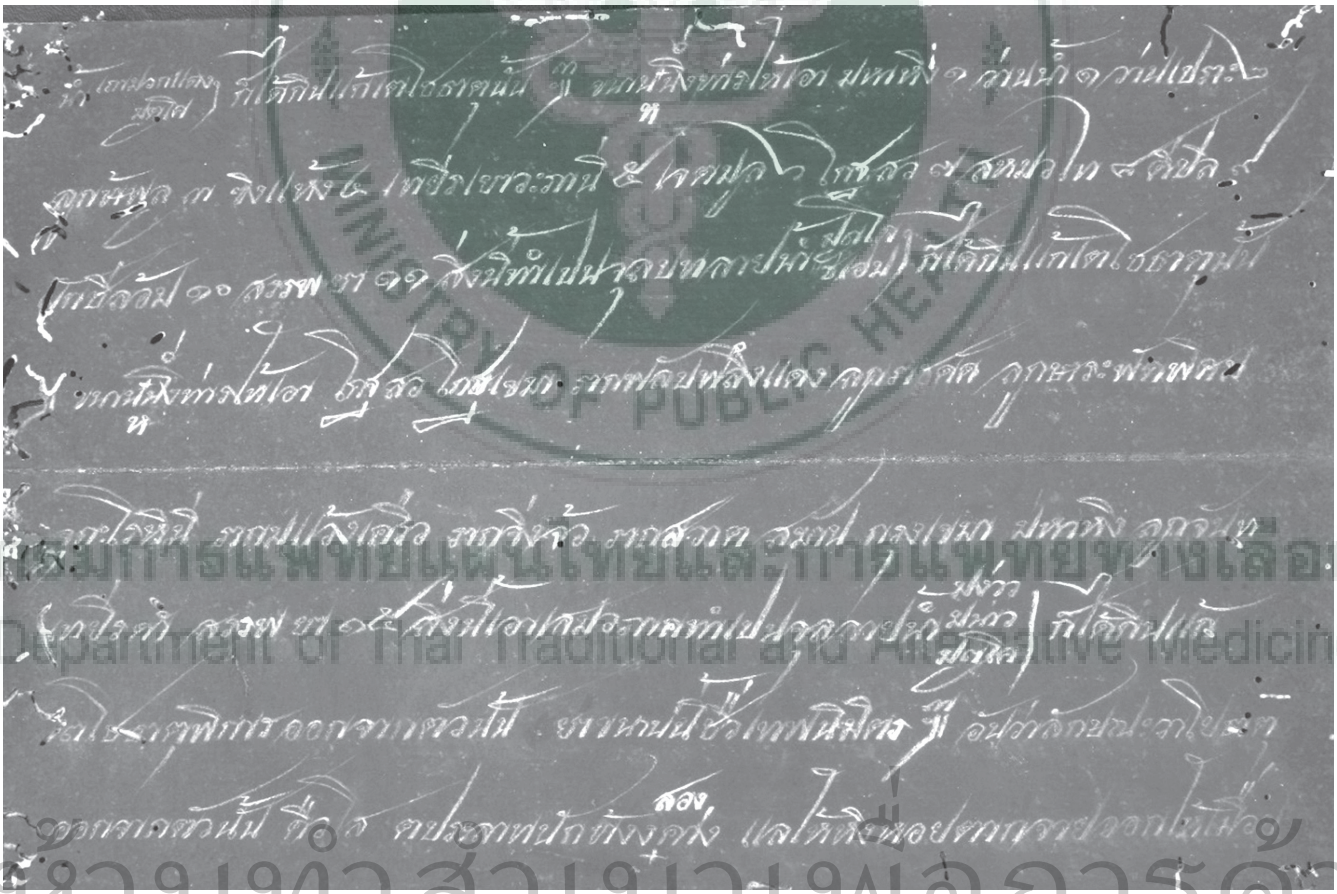
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๐-๒๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๐-๒๑

น้ำ เถามวกแดง / มูตโค ก็ได้กินแก้เตโชธาตุนั้น ๓ ฑ ขนานห+นึ่งท่ารให้เอา มหาหิง ๑ ว่านน้ำ ๑ ว่านเปราะ ๒ ลูกช้าพลู ๓ ขิงแห้ง ๔ เทียรเยาวะภานี ๕ เจตมูล ๖ โกฐสอ ๗ สหมอไท ๘ ดีปลี ๙ ผักชีล้อม ๑๐ สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้ทำเปนจุล บทลายน้ำ มูตโค / ชเอม ก็ได้กินแก้เตโชธาตุนั้น ขนาน+หนึ่งท่ารให้เอา โกฐสอ โกฐเขมา รากพลับพลึงแดง ลูกราชดัด ลูกษาระพัดพิศม

จุกะโรหินี รากมแว้งเครือ รากจิ่งจ้อ รากสวาด สฆ้าน กรุงเขมา มหาหิง ลูกจันท เทียรดำ สรรพยา ๑๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุลลายน้ำ มง่วว / มนาว / มูตโค ก็ได้กินแก้

เตโชธาตุพิการออกจากตัวนั้น ยาขนานนี้ชื่อเทพนิมิต ๓ ฑ อันว่าลักษณะวาโยธาตุ ออกจากตัวนั้น คือโสตประสาทนักทั้ง+สองค่าง แลให้หิงหอยตายจายออกให้เมื่อย

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๐-๒๑

น้ำเถามวกแดงก็ได้ น้ำมูตรโคก็ได้ กินแก้เตโชธาตุนั้น ๓ ฑ ขนานหนึ่งท่านให้เอา มหาหิงคุ์ ๑ ว่านน้ำ ๑ ว่านเปราะ ๒ ลูกช้าพลู ๓ ขิงแห้ง ๔ เทียนเยาวพาณี ๕ เจตมูล ๖ โกฐสอ ๗ สมอไทย ๘ ดีปลี ๙ ผักชีล้อม ๑๐ สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้ทำเป็นจุณ บดละลายน้ำมูตรโคก็ได้ น้ำชะเอมก็ได้กินแก้เตโชธาตุนั้น ขนานหนึ่งท่านให้เอา โกฐสอ โกฐเขมา รากพลับพลึงแดง ลูกราชดัด ลูกสารพัดพิษ

จุกโรหินี รากมะแว้งเครือ รากจิงจ้อ รากสวาด สะค้าน กรุงเขมา มหาหิงคุ์ ลูกจันทน์ เทียนดำ สรรพยา ๑๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณละลายน้ำมะงั่วก็ได้ น้ำมะนาวก็ได้ น้ำมูตรโคก็ได้ กินแก้เตโชธาตุพิการออกจากตัวนั้น ยาขนานนี้ชื่อนิมิต ๓ ฑ อันว่าลักษณะวาโยธาตุ ออกจากตัวนั้น คือโสตประสาทหนักทั้งสองข้าง แลให้หิงห้อยตากระจายออกให้เมื่อย

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

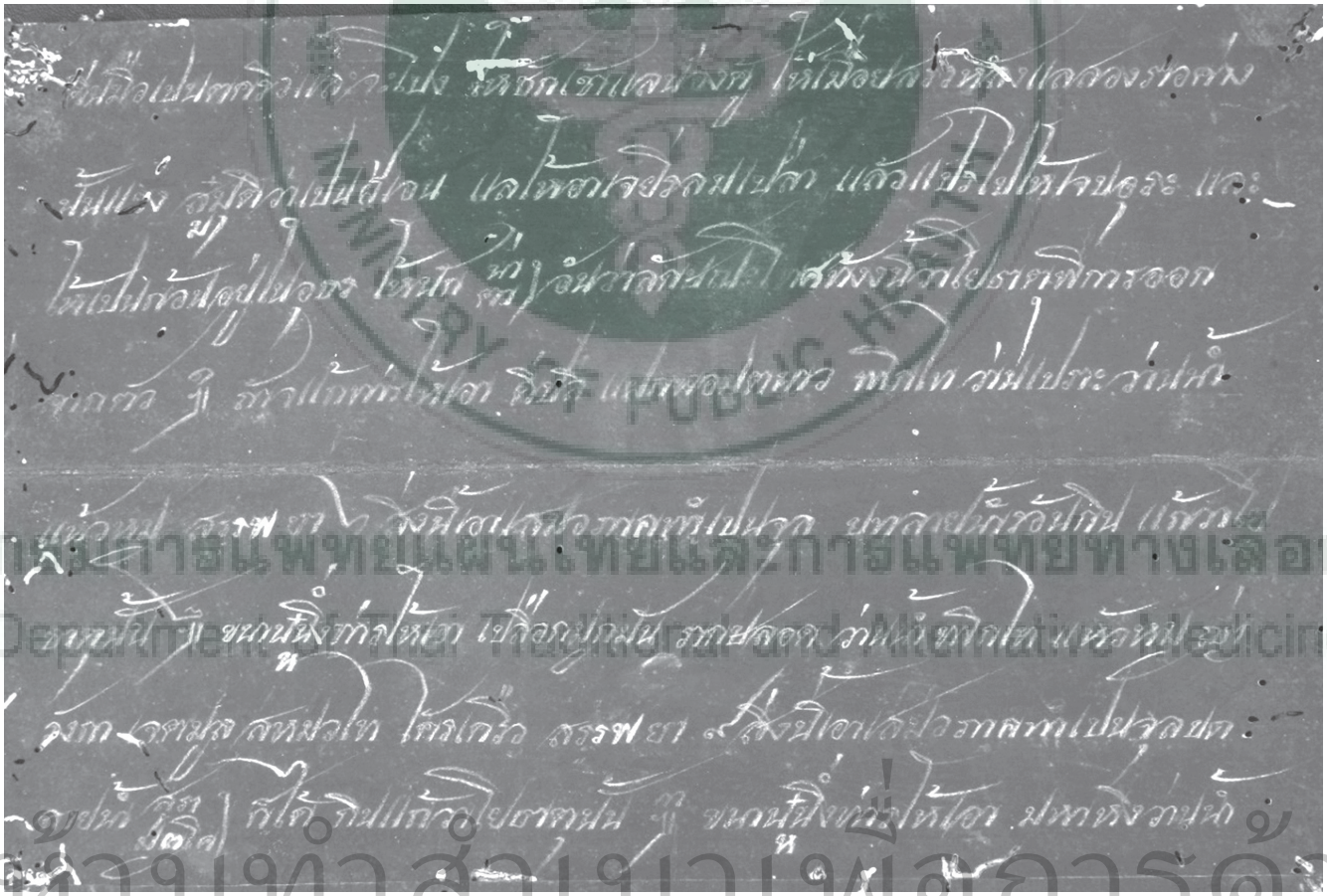
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๒-๒๓

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๒-๒๓

ตีนมือเปนตคิวแลจะโปงให้ชักเข้าแลน่องคู้ ให้เมื่อยสรรหลังแลสองราวค่าง นั้นแขงส+มมุติว่าเปนฝีเอน แลให้อาเจยีรลมเปล่า แล้วแปรไปให้เจบอุระ และให้เปนก้อนในอุทร ให้นัก น่า ตา } อันว่าลักษณะโทศท้งงนี้วาโยธาตุพิการออก จากตัว ๑ ฑ ถ้าจแก้ท่ารให้เอา ดีปลี แฝกหอมตนาว พริกไท ว่านเปราะ ว่านน้ำ

แห้วหมู สรรพยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำร้อนกิน แก้วาโย ธาตุนั้น ๒ ฑ ขนานห+นึ่งท่ารให้เอา เปลือกมูกมัน รากษลอด ว่านน้ำ พริกไท แห้วหมู ญ่า รังกา เจตมูล สหมอไท ไค้รเครือ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุลบด ลายน้ำ สุรา มูตโค } ก็ได้ กินแก้วาโยธาตุนั้น ๓ ฑ ขนานห+นึ่งท่ารให้เอา มหาหิง ว่านน้ำ

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๒๒-๒๓

ตีนมือเป็นตะคริวแลจับโปงให้ชักเข่าแลน่องคู้ ให้เมื่อยสันหลังแลสองราวข้าง นั้นแข็งสมมุติว่าเป็นฝีเอ็น แลให้อาเจียนลมเปล่าแล้วแปรไปให้เจ็บอุระ และให้เป็นก้อนในอุทร ให้หนักหน้า หนักตา อันว่าลักษณะโทษทั้งนี้วาโยธาตุพิการออก จากตัว ๑ ฑ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ดีปลี แฝกหอมตะนาว พริกไทย ว่านเปราะ ว่านน้ำ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

แห้วหมู สรรพยา ๖ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนกิน แก้วาโย ธาตุนั้น ๒ ฑ ขนานหนึ่งท่านให้เอา เปลือกมูกมัน รากสลอด ว่านน้ำ พริกไทย แห้วหมู หญ้า-รังกา เจตมูล สมอไทย ไคร้เครือ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณบด ละลายน้ำสุราก็ได้ น้ำมูตรโคก็ได้ กินแก้วาโยธาตุนั้น ๓ ฑ ขนานหนึ่งท่านให้เอา มหาหิงคุ์ ว่านน้ำ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

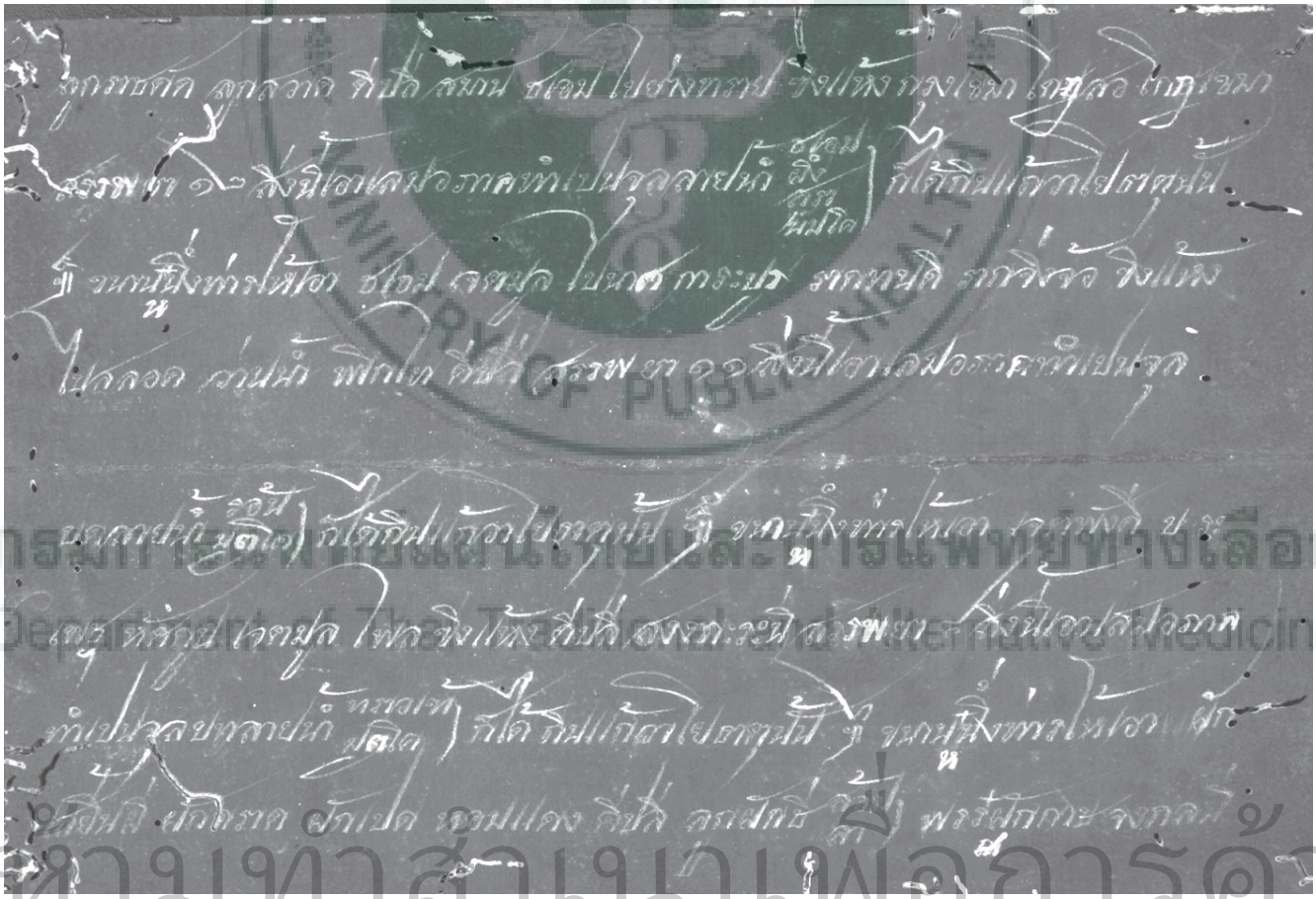
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๔-๒๕

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๔-๒๕

ลูกราชดัด ลูกสวาด ดีปลี สฆ้าน ชเอม ไบย่างทราย ขิงแห้ง กรุงเขมา โกฏสอ โกฏเขมา สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุลลายน้ำ ชเอม / ผึ้ง / สุรา / นมโค ก็ได้กินแก้วาโยธาตุนั้น ๕ ฑ ขนานห+นึ่งท่ารให้เอา ชเอม เจตมูล ไบนาศ การะบูร รากทนดี รากจิงจ้อ ขิงแห้ง ไบสลอด ว่านน้ำ พริกไท ดีปลี สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล

บดลายน้ำ ร้อน / มูตโค ก็ได้กินแก้วาโยธาตุนั้น ๕ ฑ ขนานห+นึ่งท่ารให้เอาเจตพังคีบระเพชญ หัศคูน เจตมูล ไพล ขิงแห้ง ดีปลี สงงกะระนี สรรพยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุลบทลายน้ำ ทราวเข้า / มูตโค ก็ได้กินวาโยธาตุนั้น ๖ ฑ ขนานห+นึ่งท่ารไห้เอา ผักเสยี้นผี ผักคราด ผักเปด หอมแดง ดีปลี ลูกผักชี ล้อม / ลา พรร+ณผักกาษจงกลนี

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๔-๒๕

ลูกราชดัด ลูกสวาด ดีปลี สะค้าน ชะเอม ใบย่างทราย ขิงแห้ง กรุงเขมา โกฐสอ โกฐเขมา สรรยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณละลายน้ำชะเอมก็ได้ น้ำผึ้งก็ได้ น้ำสุราก็ได้ น้ำนมโคก็ได้ กินแก้วาโยธาตุนั้น

๕ ฑ ขนานหนึ่งท่านให้เอาชะเอม เจตมูล ใบหนาด การบูร รากทนดี รากจิงจ้อ ขิงแห้ง ใบสลอด ว่านน้ำ พริกไทย ดีปลี สรรพยา ๑๑ สิ่งเอาเสมอภาคทำเป็นจุณ

บดลายน้ำร้อยก็ได้ น้ำมูตรโคก็ได้กินแก้วาโยธาตุนั้น ๕ ฑ ขนานหนึ่งท่านให้เอา เจตพังคี บอระเพ็ด หัสคุณ เจตมูล ไพล ขิงแห้ง ดีปลี สังกรณี สรรพยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณบดละลายน้ำซาวข้าวก็ได้ น้ำมูตรโคก็ได้ กินแก้วาโยธาตุนั้น ๖ ฑ ขนานหนึ่งท่านให้เอาผักเสี้ยนผี ผักคราด ผักเป็ด หอมแดง ดีปลี ลูกผักชีล้อม ลูกผักชีลา พันธุ์ผักกาด จงกลนี

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

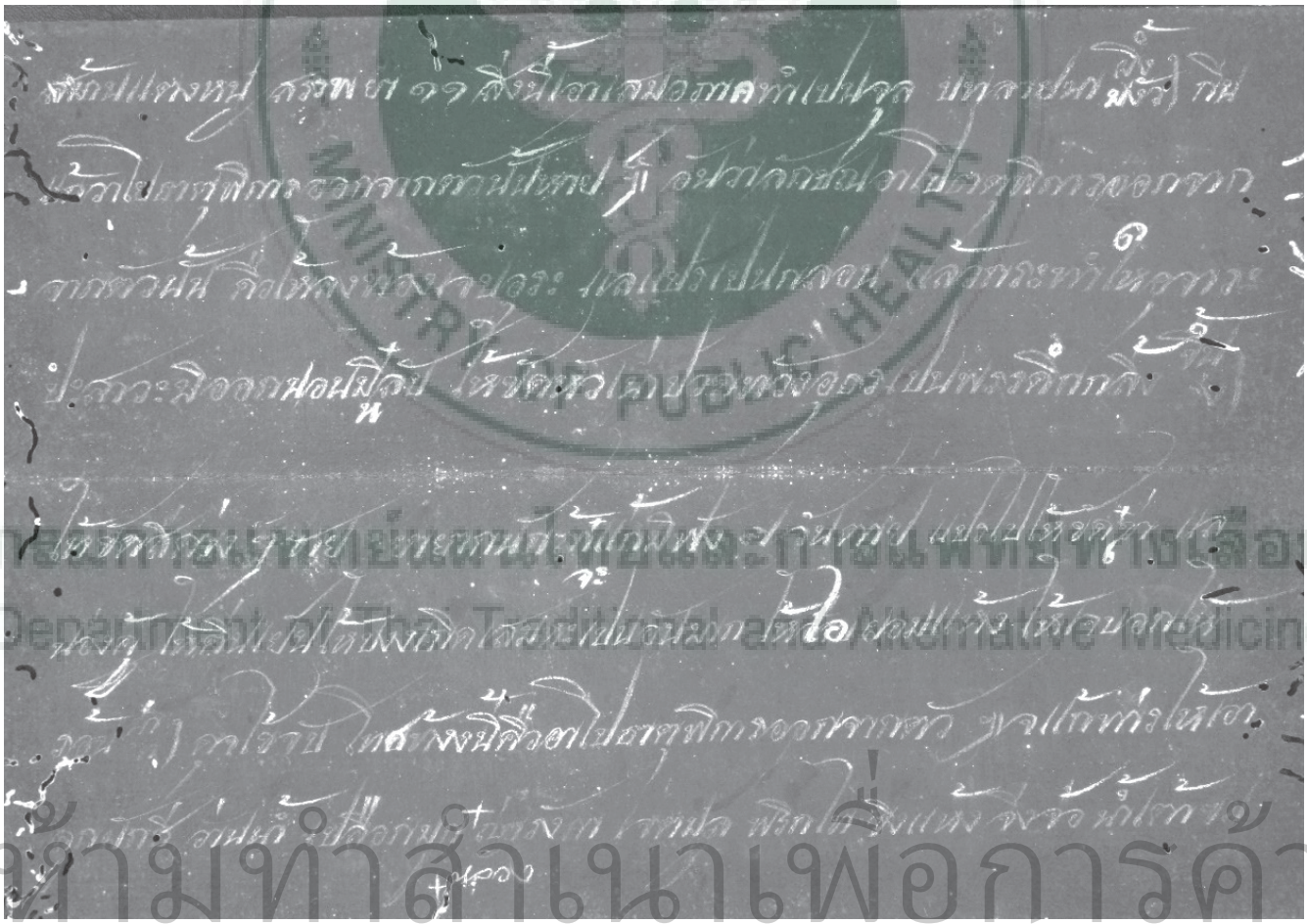
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๖-๒๗

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๖-๒๗

สะฆ้านแตงหนู สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายนำ ผึ้ง/มงั่ว } กิน แก้วาโยธาตุพิการออกจากตัวนั้นหาย ฺ ฅ อันว่าลักษณอาโปธาตุพิการออกจาก จากตัวนั้น คือให้ลงเจบอุระ แลแปรเปนกล่อน แล้วกระทำให้อุจาระ ปะสาวะมิออกนอนมิ+หลับ ให้ขัดหัวเน่าปวดท้วงอุธรเปนพรรดึกกลิ้ง ขึ้น/ลง }

ให้ขัดสีค่าง ๆ ชาย ยายากนักถ้า+จะแก้มิฟัง ๗ วันตายแปรไปให้ขัด+เข่า แล น่องคู้ ให้ตีนเย็น ให้บงเกิดเสมหะเปนอันมาก ให้ไอผอมแห้งให้เจบอกให้ ร้อน น่า(ตา) } ดุจไข้จับโทศท้งงนี้คืออาโปธาตุพิการออกจากตัว ฅ จแก้ท่ารให้เอา ลูกผักชี ว่านน้ำ เปลือกมูก+หลวง ญ่ารังกา เจตมูล พริกไท ขิงแห้ง จีงจ้อ น้ำเต้าฆม

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๒๖-๒๗

สะค้านแตงหนู สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำผึ้ง น้ำมะงั่วกิน แก้วาโยธาตุพิการออกจากตัวนั้นหาย ฺ ฅ อันว่าลักษณะอาโปธาตุพิการออกจาก จากตัวนั้น คือให้ลงเจ็บอุระ แลแปรเป็นกล่อน แล้วกระทำให้อุจจาระ ปัสสาวะมิออกนอนมิหลับ ให้ขัดหัวเหน่าปวดท้องอุทรเป็นพรรดึก กลิ้งขึ้น กลิ้งลง

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ให้ขัดสีข้าง ๆ ใช้ยายากนักถ้าจะแก้มิฟัง ๗ วันตาย แปรไปให้ขัดเข่า แล น่องคู้ ให้ตีนเย็นให้บังเกิดเสมหะเป็นอันมากให้ไอผอมแห้ง ให้เจ็บอกให้ ร้อนหน้า ร้อนตาดุจไข้จับ โทษทั้งนี้คืออาโปธาตุพิการออกจากตัว ฅ จะแก้ท่านให้เอา ลูกผักชีว่านน้ำเปลือกมูกหลวงหญ้ารังกาเจตมูลพริกไทยขิงแห้งจิงจ้อน้ำเต้าขม

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

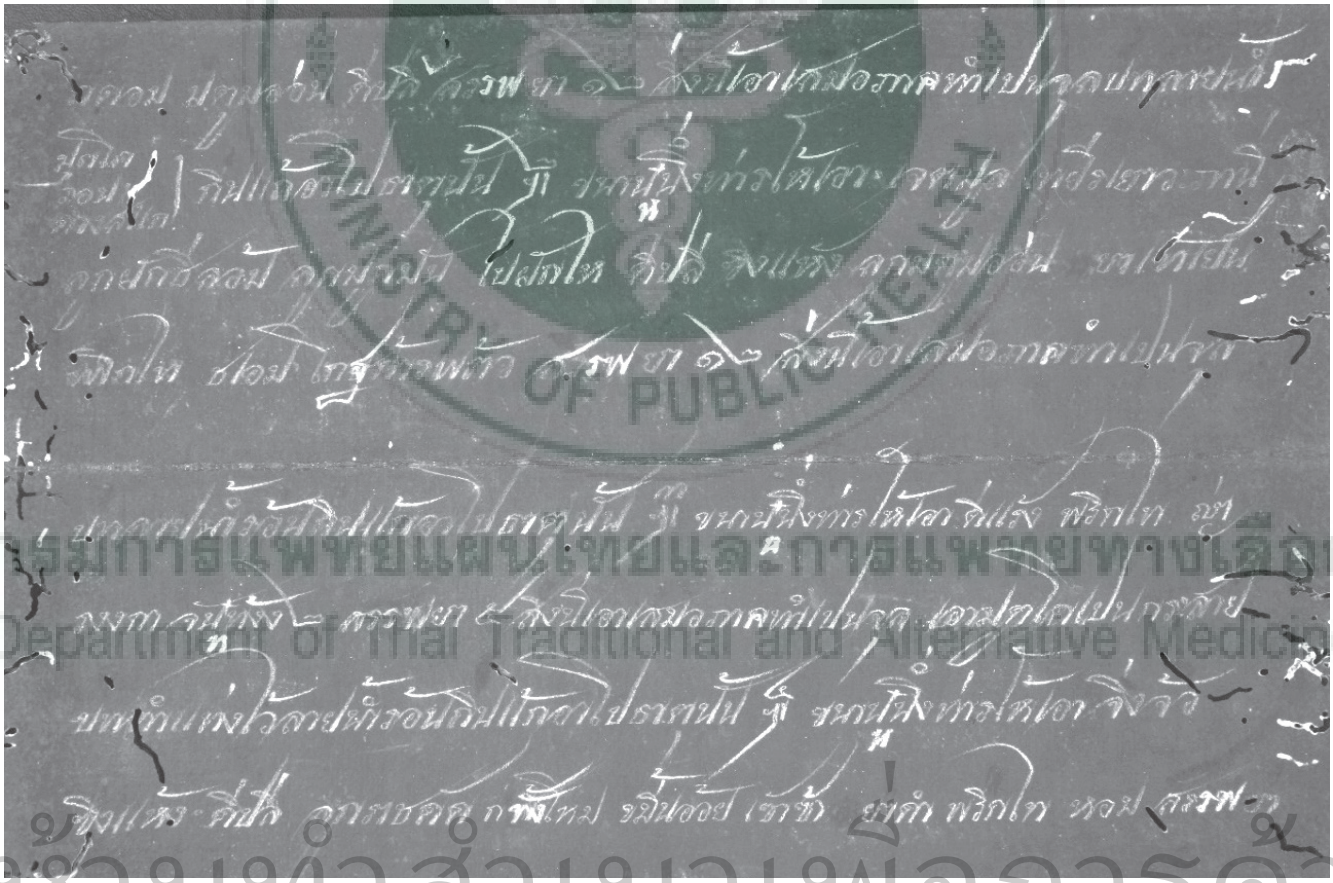
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๒๘-๒๙

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๒๘-๒๙

กดอม มตูมอ่อน ดีปลี สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุลบทลายน้ำมูตโคร้อนดองสแก กินแก้อาโปธาตุนั้น ๒ ฑ ขนานห+นึ่งท่ารให้เอา เจตมูล เทยีรเยาวภานี

ลูกผักชีล้อม ลูกมูกมัน ไบผักไห ดีปลี ขิงแห้ง ลูกมตูมอ่อน ยาเข้าเย็น พริกไท ชเอม โกฐก้ารพร้าว สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล

บทลายน้ำร้อนกินแก้อาโปธาตุนั้น ๓ ฑ ขนานห+นึ่งท่ารให้เอา ดีแร้ง พริกไท ญ่า รงงกา จัน+ทท้ง ๒ สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล เอามูตรโคเปนกระสาย บททำแท่งไว้ลายน้ำร้อนกินแก้อาโปธาตุนั้น ๕ ฑ ขนานห+นึ่งท่ารให้เอา จิ่งจ้อ ขิงแห้ง ดีปลี ลูกราชดัด กพังโหม ขมิ้นอ้อย เข้าข้า ยาดำ พริกไทหอม สรรพยา

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๒๘-๒๙

กระดอม มะตูมอ่อน ดีปลี สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำมูตรโค น้ำร้อน น้ำดองสะแก กินแก้อาโปธาตุนั้น ๒ ฑ ขนานหนึ่งท่านให้เอา เจตมูล เทียนเยาวพาณีลูกผักชีล้อม ลูกมูกมัน ใบผักไห่ ดีปลี ขิงแห้ง ลูกมะตูมอ่อน ยาข้าวเย็น พริกไทย ชะเอม โกฐก้านพร้าว สรรพยา ๑๒ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ

บดลายน้ำร้อนกินแก้อาโปธาตุนั้น ๓ ฑ ขนานหนึ่งท่านให้เอา ดีแร้ง พริกไทย หญ้า-รังกา จันทน์ทั้ง ๒ สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ เอามูตรโคเป็นกระสาย บดทำแท่งไว้ละลายน้ำร้อนกินแก้อาโปธาตุนั้น ๕ ฑ ขนานหนึ่งท่านให้เอา จิงจ้อ ขิงแห้ง ดีปลี ลูกราชดัด กระพังโหม ขมิ้นอ้อย ข้าวข้า ยาดำ พริกไทย หอม สรรพยา

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

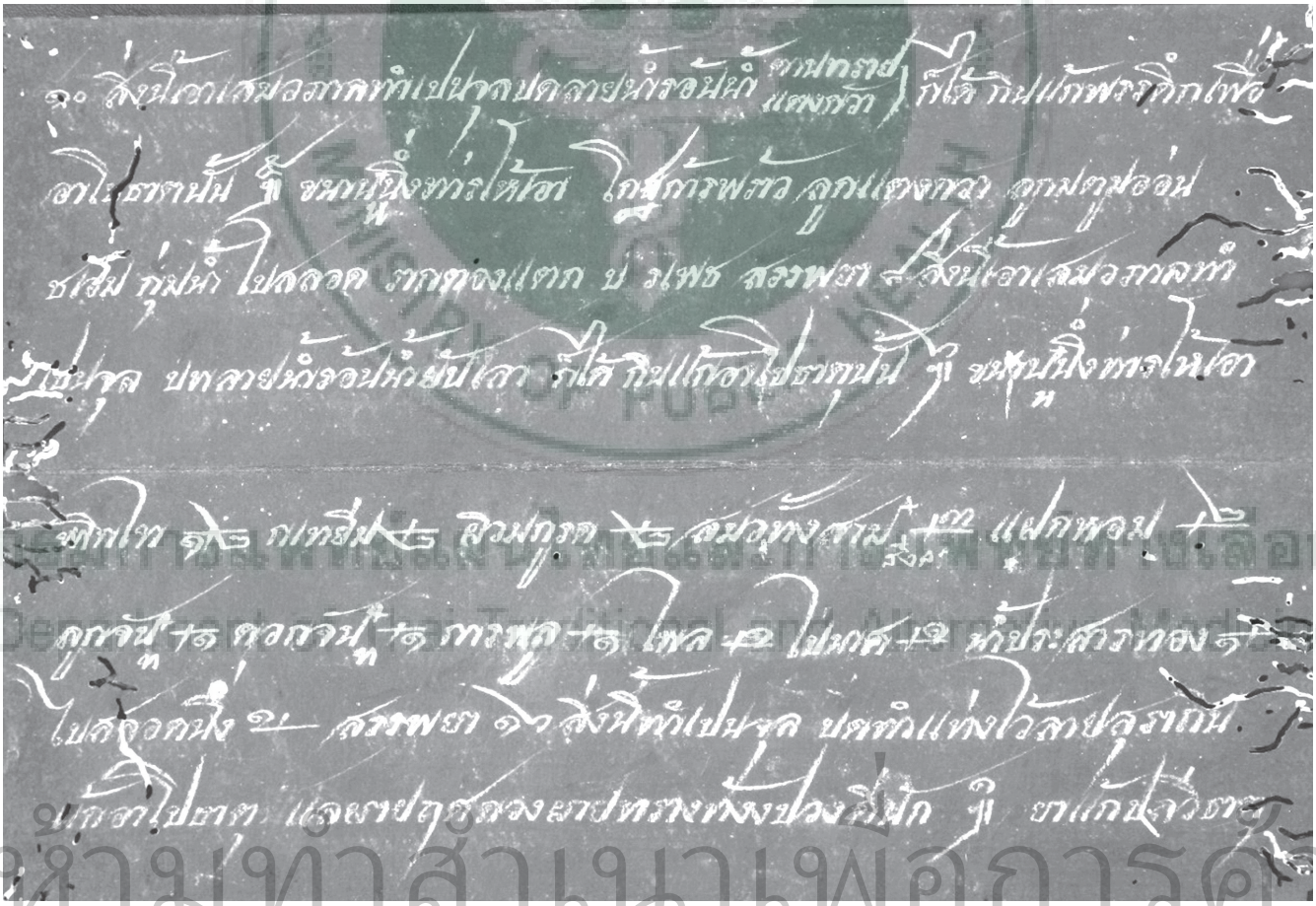
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๐-๓๑

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๐-๓๑

๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุลบดลายน้ำร้อนน้ำ ตานทราย แตงกวา ก็ได้ กินแก้พรรดึกเพื่อ อาโปธาตุนั้น ๕ ฯ ขนานห+นึ่งท่ารให้เอา โกฐก้ารพร้าว ลูกแตงกวา ลูกมตูมอ่อน ชเอม กุ่มน้ำ ไบสลอด รากตองแตก บ่รเพช สรรพยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำ เปนจุล บทลายน้ำร้อนน้ำยันเลา ก็ได้ กินแก้อาโปธาตุนั้น ๖ ฯ ขนานห+นึ่งท่ารให้เอา

พริกไท ๑๒ กเทียม ๒ ผิวมกรูด ๒ สมอทั้งสาม+ สิ่งละ ๓ แฝกหอม ๒ ลูกจัน+ท ๑ ดอกจัน+ท ๑ การพลู ๑ ไพล ๑ ไบนาศ ๑ น้ำประสารทอง ๑ ไบสลอดนึ่ง ๑ สรรยา ๑๖ สิ่งนี้ทำเปนจุล บดทำแท่งไว้ลายสุรากิน แก้อาโปธาตุ แลผายฤศดวงผายทรางท้งงปวงดีนัก ๑ ฯ ยาแก้ปถวีธาตุ

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๐-๓๑

๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อน น้ำตาลทราย น้ำแตงกวา ก็ได้กินแก้พรรดึกเพื่อ อาโปธาตุนั้น ๕ ฯ ขนานหนึ่งท่านให้เอา โกฐก้านพร้าว ลูกแตงกวา ลูกมะตูมอ่อน ชะเอม กุ่มน้ำ ใบสลอด รากตองแตก บอระเพ็ด สรรพยา ๘ สิ่ง นี้เอาเสมอภาคทำ เป็นจุณ บดลายน้ำร้อน น้ำเย็นเล่า ก็ได้ กินแก้อาโปธาตุนั้น ๖ ฯ ขนานหนึ่งท่านให้เอา

พริกไทย ๒ สลึง ๑ เฟื้อง กระเทียม ๒ สลึง ผิวมะกรูด ๒ สลึง สมอทั้งสามสิ่งละ ๓ บาท แฝกหอม ๒ บาท ลูกจันทน์ ๑ สลึง ดอกจัน ๑ สลึง กานพลู ๑ สลึง ไพล ๑ บาท ใบหนาด ๑ บาท น้ำประสานทอง ๑ เฟื้อง ใบสลอดนึ่ง ๑ ตำลึง สรรยา ๑๖ สลึง สิ่งนี้ทำเป็นจุณ บดทำแท่งไว้ลายสุรากิน แก้อาโปธาตุ แลผายริดสีดวงผายซางทั้งปวงดีนัก ๑ ฯ ยาแก้ปถวีธาตุ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

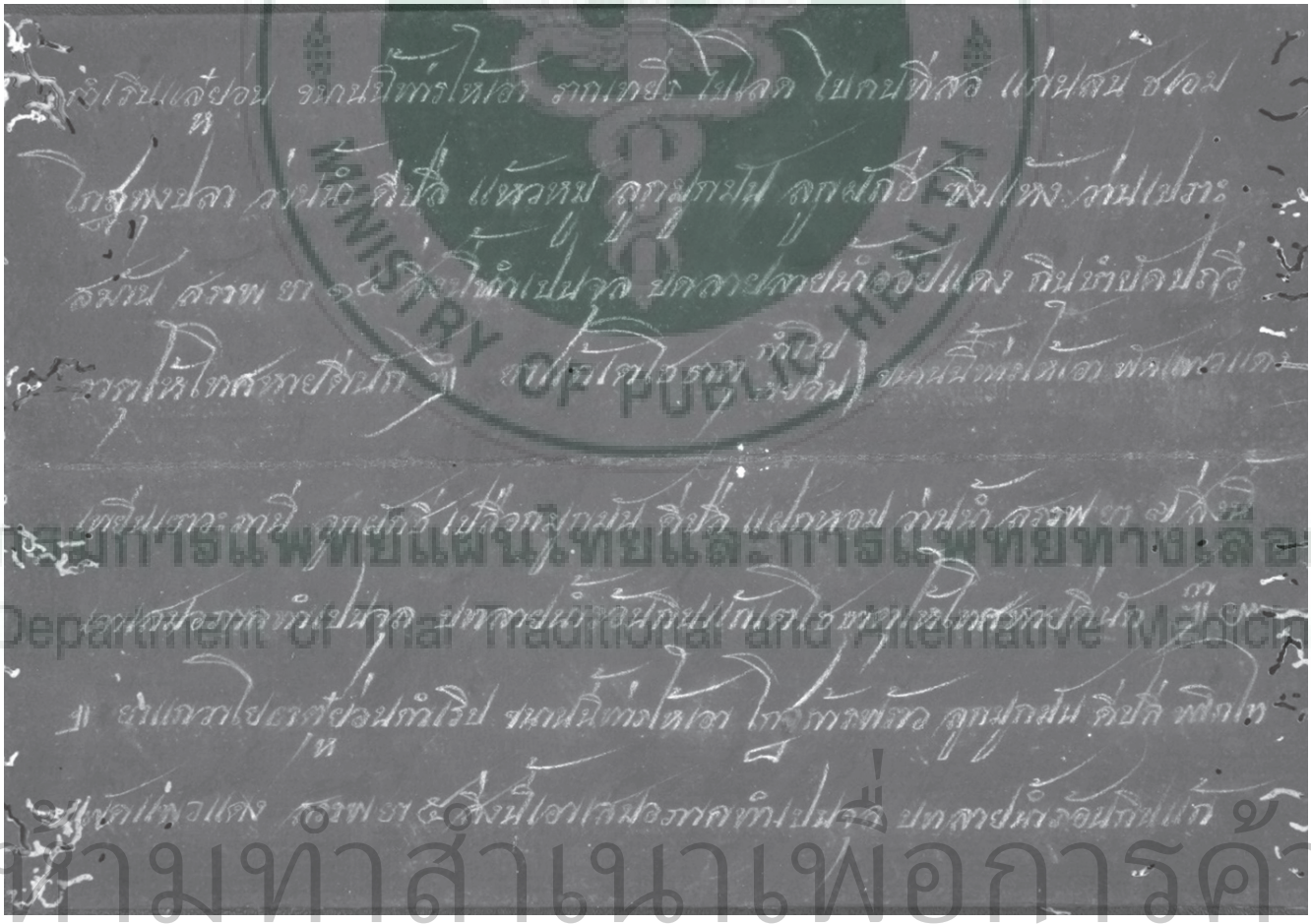
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๒-๓๓

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๒-๓๓

กำเริบแล+หย่อน ขนานนี้ท่ารให้เอา รากเทยีร ไบโลด ไบคนทีสอ แก่นสน ชเอม โกฐพุงปลา ว่านน้ำ ดีปลี แห้วหมู ลูกมูกมัน ลูกผักชี ขิงแห้ง ว่านเปราะ สฆ้าน สรรพยา ๑๔ สิ่งนี้ทำเปนจุล บดลายลายน้ำอ้อยแดง กินบำบัดปถวีธาตุให้โทศหายดีนัก ๒ ฑ ยาแก้เตโชธาตุ กำเริบ หย่อน ขนานนี้ท่ารให้เอา พัดแผวแดง

เทยีนเยาวะภานี ลูกผักชี เปลือกมูกมัน ดีปลี แฝกหอม ว่านน้ำ สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำร้อนกินแก้เตโชธาตุให้โทศหายดีนัก ๓ ฑ ๑๐ ฑ ยาแก้วาโยธาตุห+ย่อนกำเริบ ขนานนี้ท่ารให้เอา โกฐก้ารพร้าว ลูกมูกมัน ดีปลี พริกไท พัดแผวแดง สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำร้อนกินแก้

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๓๒-๓๓

กำเริบแลหย่อน ขนานนี้ท่านให้เอา รากเทียน ใบโลด ใบคนทีสอ แก่นสน ชะเอม โกฐพุงปลา ว่านน้ำ ดีปลี แห้วหมู ลูกมูกมัน ลูกผักชี ขิงแห้ง ว่านเปราะ สะค้าน สรรพยา ๑๔ สิ่งนี้ทำเป็นจุณ บดละลายน้ำอ้อยแดง กินบำบัดปถวีธาตุให้โทษหายดีนัก ๒ ฑ ยาแก้เตโชธาตุกำเริบ ธาตุหย่อน ขนานนี้ท่านให้เอา ผักแพวแดง

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

เทียนเยาวพาณี ลูกผักชี เปลือกมูกมัน ดีปลี แฝกหอม ว่านน้ำ สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนกินแก้เตโชธาตุให้โทษหายดีนัก ๓ ฑ ๑๐ ฑ ยาแก้วาโยธาตุหย่อนกำเริบ ขนานนี้ท่านให้เอา โกฐก้านพร้าว ลูกมูกมัน ดีปลี พริกไทย ผักแพวแดง สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนกินแก้

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

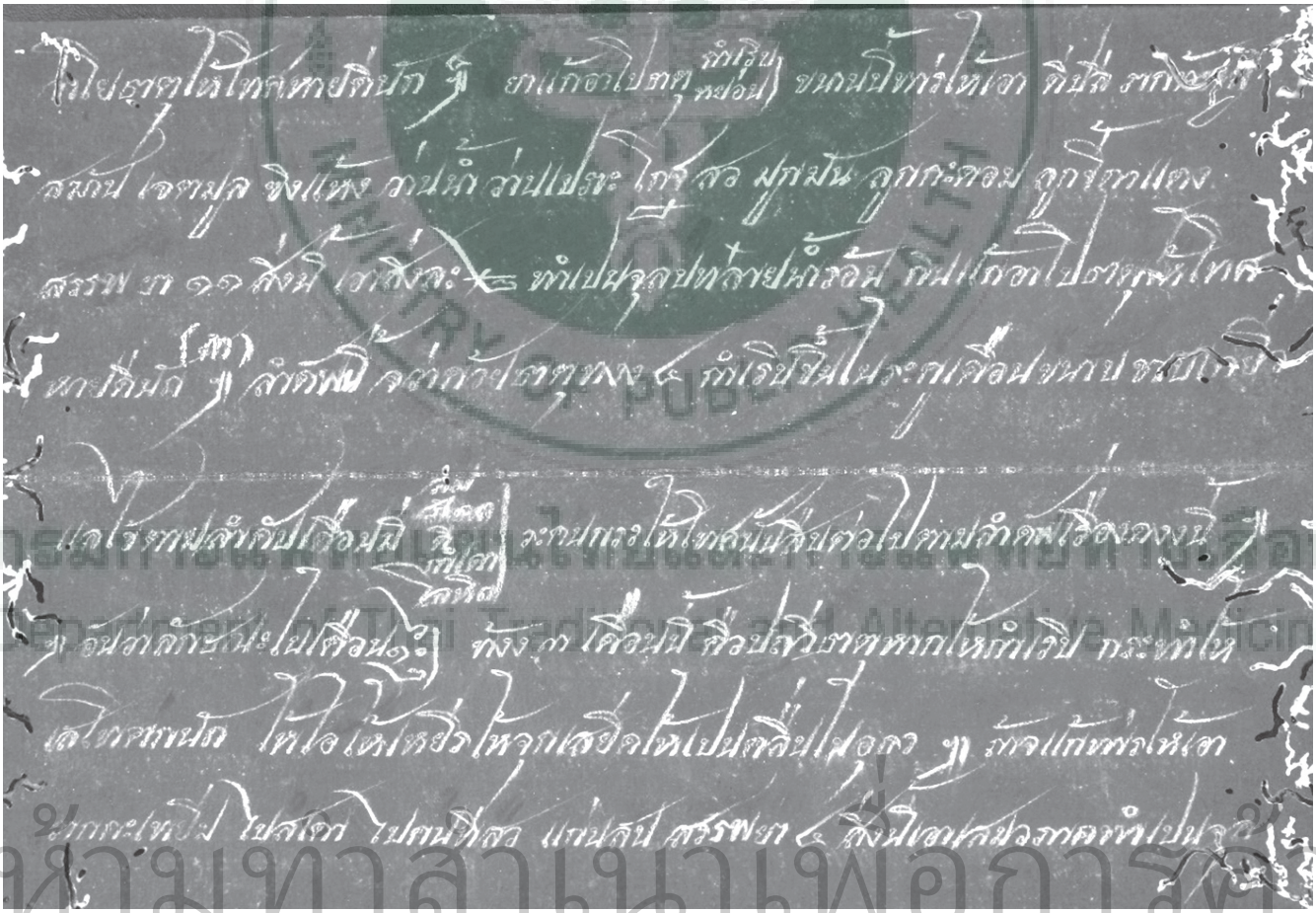
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๔-๓๕

กระทรวงสาธารณสุข
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๔-๓๕

วาโยธาตุให้โทศหายดีนัก ๕ ฑ ยาแก้อาโปธาตุ กำเริบ หย่อน ขนานนี้ท่ารให้เอา ดีปลี รากช้าพลู สฆ้าน เจตมูล ขิงแห้ง ว่านน้ำ ว่านเปราะ โกฐสอ มูกมัน ลูกกะดอม ลูกขี้กาแดง สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้ เอาสิ่งละ ๒ ทำเปนจุลบทลายน้ำร้อน กินแก้อาโปธาตุให้โทศหายนัก (๓) ฑ ลำดัพนี้จว่าด้วยธาตุทงง ๔ กำเริบขึ้นในระดูเดือนขนาบขาบเกยี่ว แลไข้ตามลำดับเดือนมี ลม (เสลด) ดี กำเดา โลหิต ระคนกรรให้โทศนั้นสืบต่อไปตามลำดัพเรื่องดงงนี้ ฑ ฑ อันว่าลักษณะในเดือน ๖ ๑๐ ๒ ทังง ๓ เดือนนี้ คือปถวีธาตุหากให้กำเริบ กระทำให้เสโทตกนัก ให้ไอ ให้เหยีร ให้จุกเสยีด ให้คลื่นในอุธร ฑ ถ้าจะแก้ท่ารให้เอา รากะเทยีม ไบสเดา ไบคนทีสอ แก่นสน สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๔-๓๕

วาโยธาตุให้โทษหายดีนัก ๕ ฑ ยาแก้อาโปธาตุกำเริบ ธาตุหย่อน ขนานนี้ท่านให้เอา ดีปลี รากช้าพลู สะค้าน เจตมูล ขิงแห้ง ว่านน้ำ ว่านเปราะ โกฐสอ มูกมัน ลูกกระดอม ลูกขี้กาแดง สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้ เอาสิ่งละ ๒ สลึง ทำเป็นจุณบดละลายน้ำร้อน กินแก้อาโปธาตุให้โทษหายดีนัก (๓) ฑ ลำดับนี้จะว่าด้วยธาตุทั้ง ๔ กำเริบขึ้นในฤดูเดือนขนาบคาบเกี่ยว แลไข้ตามลำดับเดือนมีลม มีเสลด มีดี มีกำเดามีโลหิต ระคนกันให้โทษนั้นสืบต่อไปตามลำดับเรื่องดังนี้ ฑ

ฑ อันว่าลักษณะในเดือน ๖ เดือน ๑๐ เดือน ๒ ทั้ง ๓ เดือนนี้ คือปถวีธาตุหากให้กำเริบกระทำให้เสโทตกนัก ให้ไอ ให้เหียน ให้จุดเสียด ให้คลื่นในอุทร ฑ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา รากกระเทียม ใบสะเดา ใบคนทีสอ แก่นสน สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

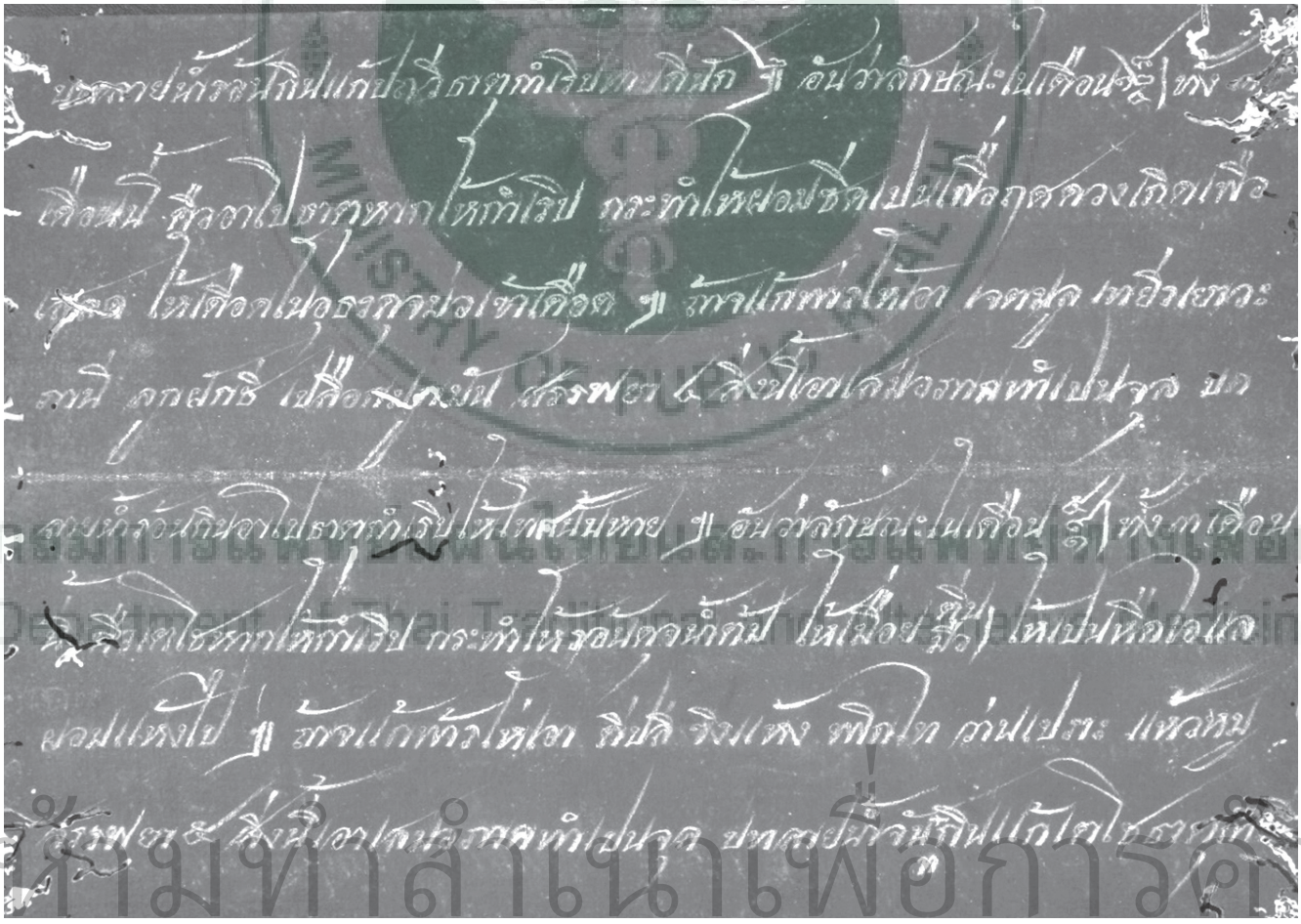
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๖-๓๗

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๖-๓๗

บทลายน้ำรอ้นกินแก้ปถวีธาตุกำเริบหายดีนัก ๒ อันว่าลักษณะในเดือน ๘ ๑๒ ๔ ทั้ง ๓ เดือนนี้คืออาโปธาตุหากให้กำเริบ กระทำให้ผอมซีดเปนเพื่อฤศดวงเกิดเพื่อเสลดให้เดือดในอุธรดุจม่อเข้าเดือด ๒ ถ้าจะแก้ท่ารให้เอาเจตมูลเทยีรเยาวะภานี ลูกผักชี เปลือกมูกมัน สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บด

ลายน้ำรอ้นกินอาโปธาตุกำเริบให้โทศนั้นหาย ๒ อันว่าลักษณะในเดือน ๕ ๙ ๑ ทั้ง ๓ เดือนนี้ คือเตโชหากให้กำเริบ กระทำให้รอ้นดุจน้ำต้ม ให้เมื่อย ตืน มือ ให้เปนหืดไอแลผอมแห้งไป ๒ ถ้าจแก้ท้ารให่เอา ดีปลี ขิงแห้ง พริกไท ว่านเปราะ แห้วหมู สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำจัน+ทกินแก้เตโชธาตุกำเริบ

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๓๖-๓๗

บดลายน้ำร้อนกินแก้ปถวีธาตุกำเริบหายดีนัก ๒ อันว่าลักษณะในเดือน ๘ เดือน ๑๒ เดือน ๔ ทั้ง ๓ เดือนนี้คืออาโปธาตุหากให้กำเริบ กระทำให้ผอมซีดเป็นเพื่อริดสีดวงเกิดเพื่อเสลดให้เดือดในอุทรดุจหม้อข้าวเดือด ๒ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา เจตมูล เทียนเยาว-พาณี ลูกผักชี เปลือกมูกมัน สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บด

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ละลายน้ำร้อนกินอาโปธาตุกำเริบให้โทษนั้นหาย ๒ อันว่าลักษณะในเดือน ๕ เดือน ๙ เดือน ๑ ทั้ง ๓ เดือน
นี้ คือเตโชหากให้กำเริบ กระทำให้ร้อนดุจน้ำต้ม ให้เมื่อยตีน เมื่อยมือ ให้เป็นหืดไอแล ผอมแห้งไป ๒ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ดีปลี ขิงแห้ง พริกไทย ว่านเปราะ แห้วหมู สรรพยา ๕ สิ่งนี้ เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำจันทน์กินแก้เตโชธาตุกำเริบ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

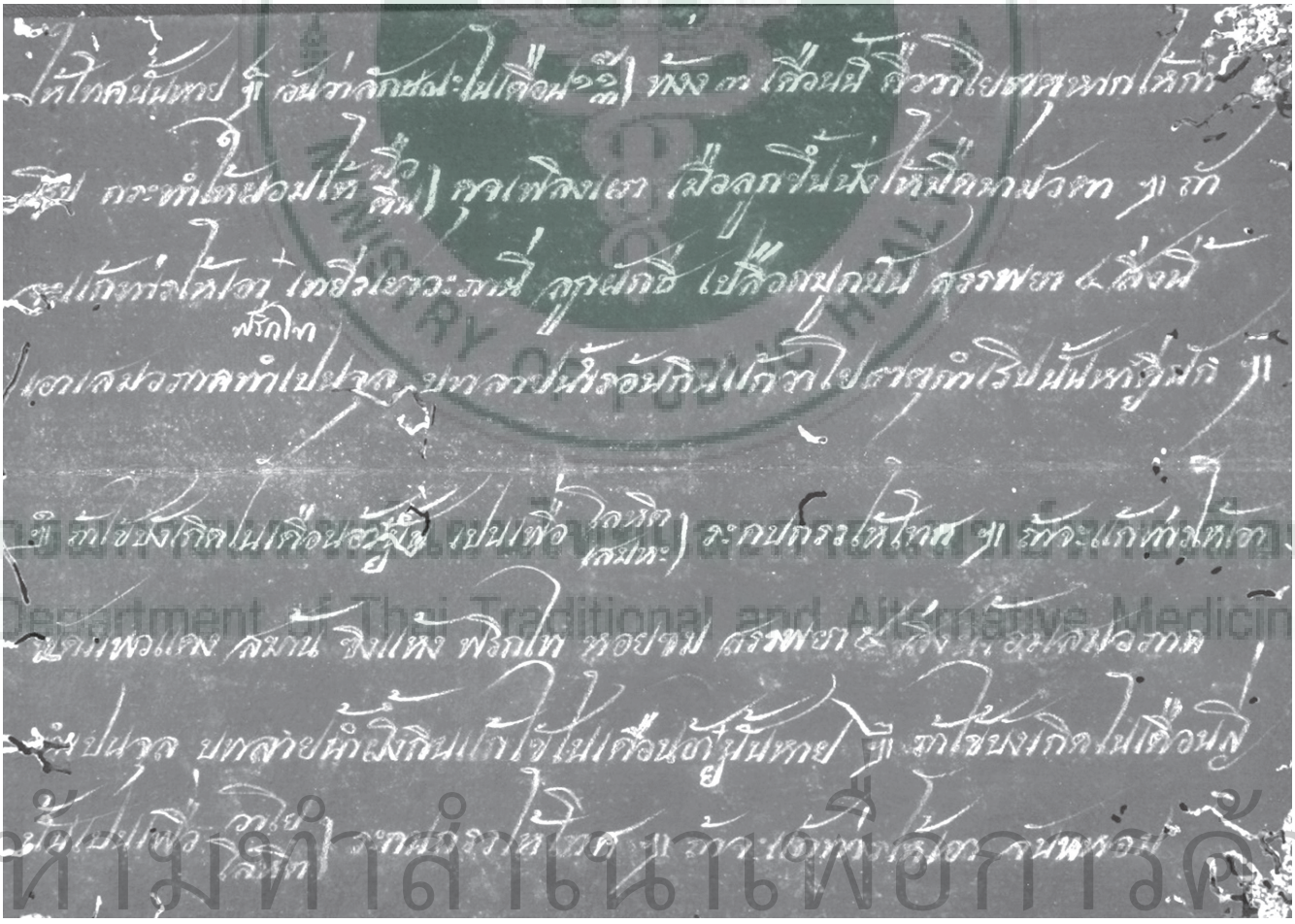
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๓๘-๓๙

กระทรวงสาธารณสุข
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๓๘-๓๙

ให้โทศนั้นหาย ๕ อันว่าลักษณะในเดือน ๗ ๑๑ ๓ ทั้ง ๓ เดือนนี้ คือ วาโยธาตุ หากให้กำเริบ กระทำให้ผอมให้ มือ ตีน ดุจเพลิงเผา เมื่อลูกขึ้นนั่งให้มืดนามัวตา ๗ ถ้าจะแก้ท่ารให้เอา+พริกไท เทยีรเยาวะภานี ลูกผักชี เปลือกมูกมัน สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำรอ้นกินแก้วาโยธาตุกำเริบนั้นหา+ยดีนัก ๗

๑ ๗ ถ้าไข้บังเกิดในเดือนอ้า+ยนั้น เปนเพื่อ โลหิต เสมหะ ระคนกรรให้โทศ ๗ ถ้าจะแก้ท่ารให้เอา พัดแพวแดง สฆ้าน ขิงแห้ง พริกไท หอยขม สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำผึ้งกินแก้ไข้ในเดือนอ้า+ยนั้นหาย ๒ ๗ ถ้าไข้บังเกิดในเดือนญี่นั้นเปนเพื่อ วาโย โลหิต ระคนกรรให้โทศ ๗ ถ้าจะแก้ท่ารให้เอา จันทหอม

คำอ่าน

หน้าที่ ๓๘-๓๙

ให้โทษนั้นหา ๕ อันว่าลักษณะในเดือน ๗ เดือน ๑๑ เดือน ๓ ทั้ง ๓ เดือนนี้ คือวาโยธาตุหากให้กำ
เริบ กระทำให้ผอมให้มือให้ตีนดุจเพลิงเผา เมื่อลุกขึ้นนั่งให้มืดหน้ามัวตา ๗ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา พริกไทย เทียนเยาวพาณี ลูกผักชี เปลือกมูกมัน สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนกินแก้วาโยธาตุกำเริบนั้นหายดีนัก ๗

๑ ๗ ถ้าไข้บังเกิดในเดือนอ้ายนั้น เป็นเพื่อโลหิต เพื่อเสมหะ ระคนกันให้โทษ ๗ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา
ผักแพวแดง สะค้าน ขิงแห้ง พริกไทย หอยขม สรรพยา ๕ สิ่งนี้ เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำผึ้งกินแก้ไข้ในเดือนอ้ายนั้นหาย ๒ ๗ ถ้าไข้บังเกิดในเดือนยี่นั้นเป็นเพื่อวาโย เพื่อโลหิต ระคนกันให้โทษ ๗ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา จันทน์หอม

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

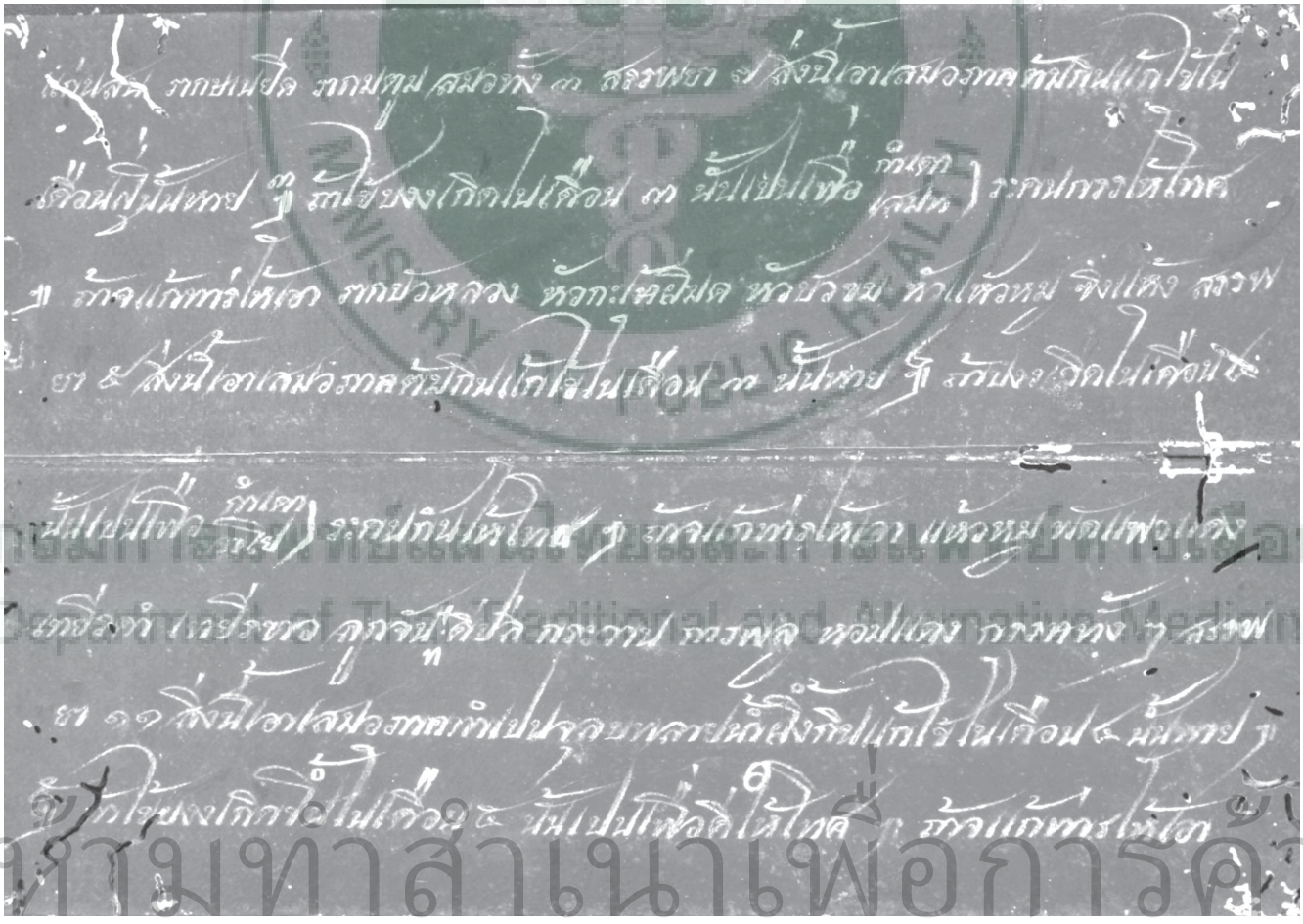
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๐-๔๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๐-๔๑

แก่นสน รากษเนยีด รากมตูม สมอทั้ง ๓ สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้ไข้ในเดือนญี่นั้นหาย ๓ ฑ ถ้าไข้บงงเกิดในเดือน ๓ นั้นเป็นเพื่อ กำเดา เสมหะ ระคนกรรให้โทศ ฑ ถ้าจแก้ท่ารให้เอา รากบัวหลวง หัวกะเช้าผีมด หัวบัวฆม หัวแห้วหมู ขิงแห้ง สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้ไข้ในเดือน ๓ นั้นหาย ๔ ฑ ถ้าบงงเกิด(ไข้) ในเดือน ๔

นั้นเปนเพื่อ กำเดา วาโย ระคนกันให้โทศ ฑ ถ้าจแก้ทารให้เอา แห้วหมู พัดแพวแดง เทยีรดำ เทยีรขาว ลูกจัน+ท ดีปลี กระวาน การพลู หอมแดง กรรชา ทั้ง ๒ สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุลบทลายน้ำผึ้งกินแก้ไข้เดือน ๔ นั้นหาย ฑ ๕ ฑ ถ้าไข้บงงเกิดขึ้นในเดือน ๕ นั้นเปนเพื่อดีให้โทศ ฑ ถ้าจะแก้ท่ารให้เอา

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๔๐-๔๑

แก่นสน รากเสนียด รากมะตูม สมอทั้ง ๓ สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้ไข้ในเดือนยี่นั้นหาย ๓ ฑ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๓ นั้นเป็นเพื่อกำเดา เพื่อเสมหะ ระคนกันให้โทษ ฑ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา รากบัวหลวง หัวกระเช้าผีมด หัวบัวขม หัวแห้วหมู ขิงแห้ง สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้ไข้ในเดือน ๓ นั้นหาย ๔ ฑ ถ้าบังเกิดไข้ในเดือน ๔

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

นั้นเป็นเพื่อกำเดา เพื่อวาโย ระคนกันให้โทษ ฑ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา แห้วหมู ผักแพวแดง เทียนดำ เทียนขาว ลูกจันทน์ ดีปลี กระวาน กานพลู หอมแดง กัญชาทั้ง ๒ สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณบดละลายน้ำผึ้งกินแก้ไข้เดือน ๔ นั้นหาย ฑ ๕ ฑ ถ้าไข้บังเกิดขึ้นในเดือน ๕ นั้นเป็นเพื่อดีให้โทษ ฑ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

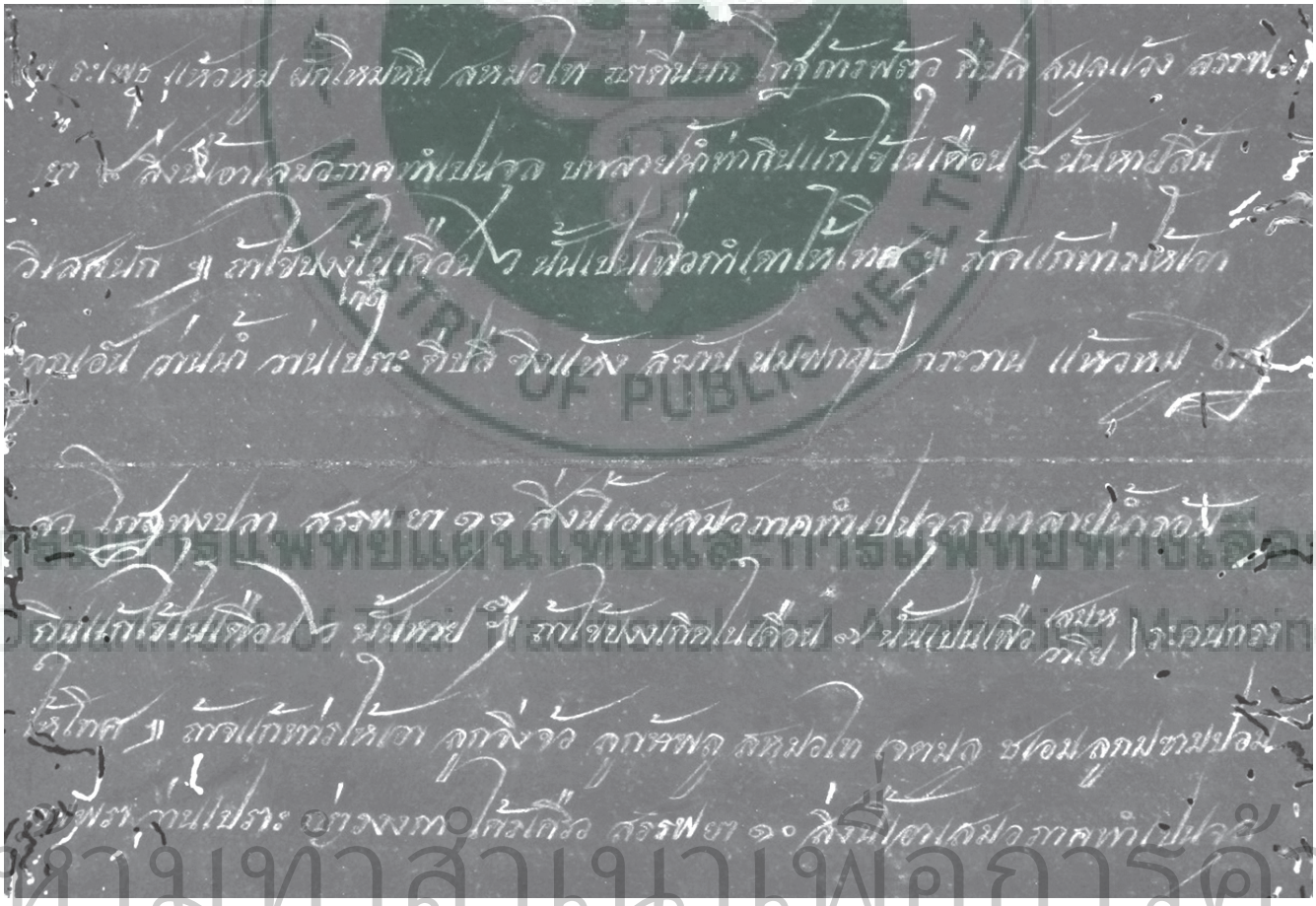
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๒-๔๓

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๒-๔๓

บระเพชญ แห้วหมู ผักโหมหิน สหมอไท ญ่าตีนก โกฐก้ารพร้าว ดีปลี สมูลแว้ง สรรพ
ยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำท่ากินแก้ไข้ในเดือน ๕ นั้นหายสิ้น
วิเสศนัก ฑ ถ้าไข้บงง+เกิดในเดือน ๖ นั้นเปนเพื่อกำเดาให้โทศ ฑ ถ้าจแก้ท่ารให้เอา
ลูกเอ็น ว่านน้ำ ว่านเปราะ ดีปลี ขิงแห้ง สฆ้าน นมพกฤษ กระวาน แห้วหมู โกฐ

สอ โกฐพุงปลา สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุลบทลายน้ำรอ้น
กินแก้ไข้ในเดือน ๖ นั้นหาย ๗ ฑ ถ้าไข้บงงเกิดในเดือน ๗ นั้นเป็นเพื่อ เสมหะ วาโย ระคนกรร

ให้โทศ ฑ ถ้าจะแก้ท่ารให้เอา ลูกจิ่งจ้อ ลูกช้าพลู สหมอไท เจตมูล ชเอม ลูกมซามป้อม
กเพราว่านเปราะญ่ารงงกาไค้รเครือสรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๒-๔๓

บอระเพ็ด แห้วหมู ผักโหมหิน สมอไทย หญ้าตีนนก โกฐก้านพร้าว ดีปลี สมุลแว้ง สรรพ-
ยา ๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำท่ากินแก้ไข้ในเดือน ๕ นั้นหายสิ้น
วิเศษนัก ฑ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๖ นั้นเป็นเพื่อกำเดาให้โทษ ฑ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา
ลูกเอ็น ว่านน้ำ ว่านเปราะ ดีปลี ขิงแห้ง สะค้าน นมพฤกษ์ กระวาน แห้วหมู โกฐ-

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

สอ โกฐพุงปลา สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณบดละลายน้ำร้อน
กินแก้ไข้ในเดือน ๖ นั้นหาย ๗ ฑ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๗ นั้นเป็นเพื่อเสมหะ เพื่อวาโย ระคนกัน
ให้โทษ ฑ ถ้าจแก้ท่านให้เอา ลูกจิงจ้อ ลูกช้าพลู สมอไทย เจตมูล ชะเอม ลูกมะขามป้อม
กะเพรา ว่านเปราะ หญ้ารังกา ไคร้เครือ สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

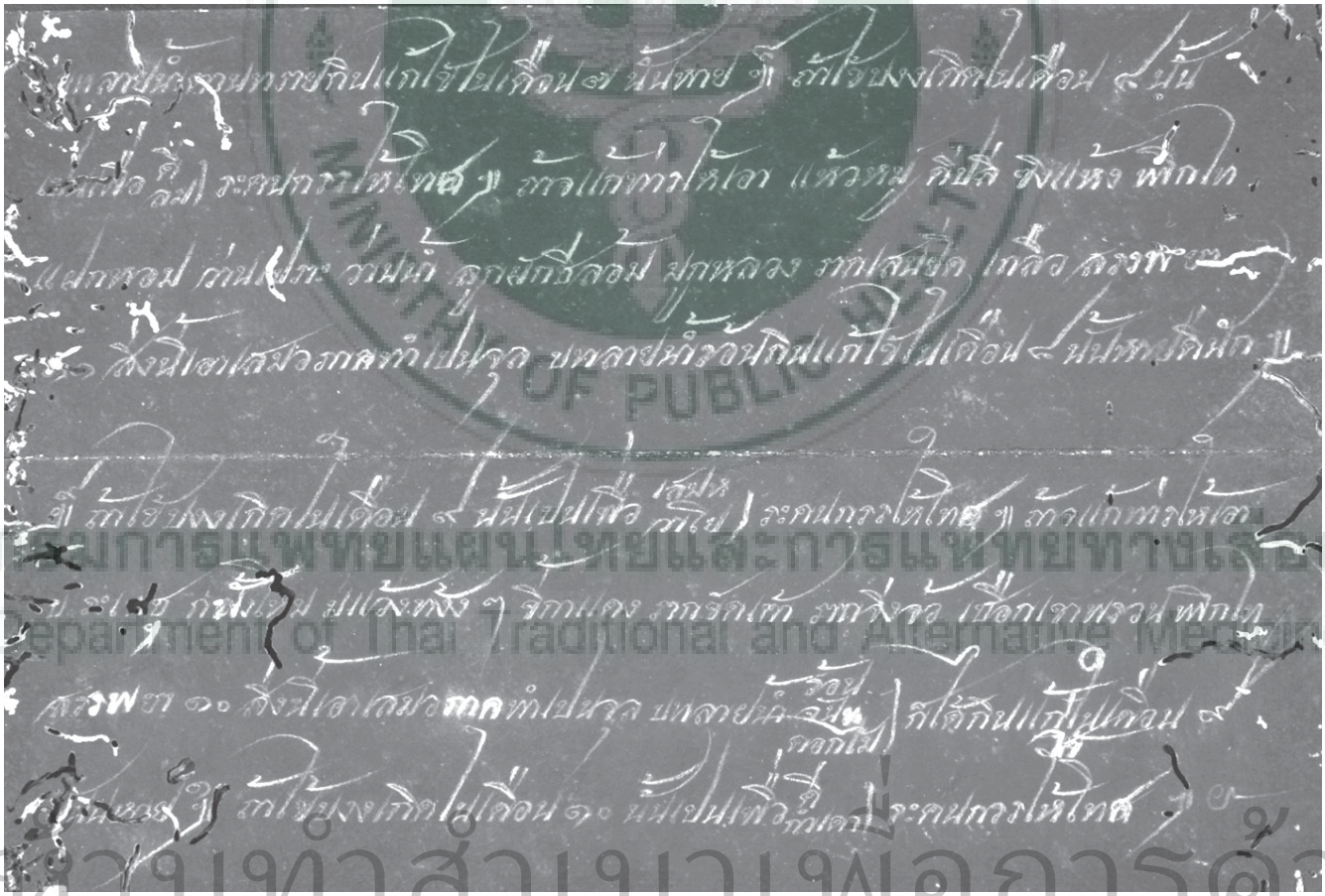
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๔-๔๕

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๔-๔๕

บทลายน้ำตานทรายกินแก้ไข้ในเดือน ๗ นั้นหาย ๗ ถ้าไข้บงงเกิดในเดือน ๘ นั้น เปนเพื่อ ดี / ลม ระคนกรรให้โทศ ๗ ถ้าจแก้ท่ารให้เอาแห้วหมู ดีปลี ขิงแห้ง พริกไท แฝกหอม ว่านเปราะ ว่านน้ำ ลูกผักชีลอ้ม มูกหลวง รากเสยีด เกลือ สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุลบทลายน้ำรอ้นกินแก้ไข้ในเดือน ๘ นั้นหายดีนัก ๗

๙ ๗ ถ้าไข้บงงเกิดในเดือน ๙ นั้นเปนเพื่อ เสมห / วาโย ระคนกรรให้โทศ ๗ ถ้าจแก้ท่ารให้เอา บระเพชญ กพังโหม มแว้งท้งง ๒ ขี้กาแดง รากขัดเค้า รากจิ่งจ้อ เชือกเขาพรวน พริกไท สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำ รอ้น / จันท / ดอกไม้ ก็ได้กินแก้+ไข้ในเดือน ๙

นั้นหาย ๑๐ ๗ ถ้าไข้บงงเกิดในเดือน ๑๐ นั้นเปนเพื่อ ดี / กำเดา ระคนกรรให้โทศ ๗๏

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๔-๔๕

บดลายน้ำตาลทรายกินแก้ไข้ในเดือน ๗ นั้นหาย ๗ ถ้าไข้บงเกิดในเดือน ๘ นั้น เป็นเพื่อดีเพื่อลมระคนกันให้โทษ ๗ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา แห้วหมู ดีปลี ขิงแห้ง พริกไทย แฝกหอม ว่านเปราะ ว่านน้ำ ลูกผักชีล้อม มูกหลวง รากเสนียด เกลือ สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนกินแก้ไข้ในเดือน ๘ นั้นหายดีนัก ๗

๙ ๗ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๙ นั้นเป็นเพื่อเสมหะ เพื่อวาโย ระคนกันให้โทษ ๗ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา บอระเพ็ด กระพังโหม มะแว้งทั้ง ๒ ขี้กาแดง รากคัดเค้า รากจิงจ้อ เชือกเขาพรวน พริกไทย สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนก็ได้ น้ำจันทน์ก็ได้ น้ำดอกไม้ก็ได้ กินแก้ไข้ในเดือน ๙

นั้นหาย ๑๐ ๗ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๑๐ นั้นเป็นเพื่อดี เพื่อกำเดาระคนกันให้โทษ ๗๏

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

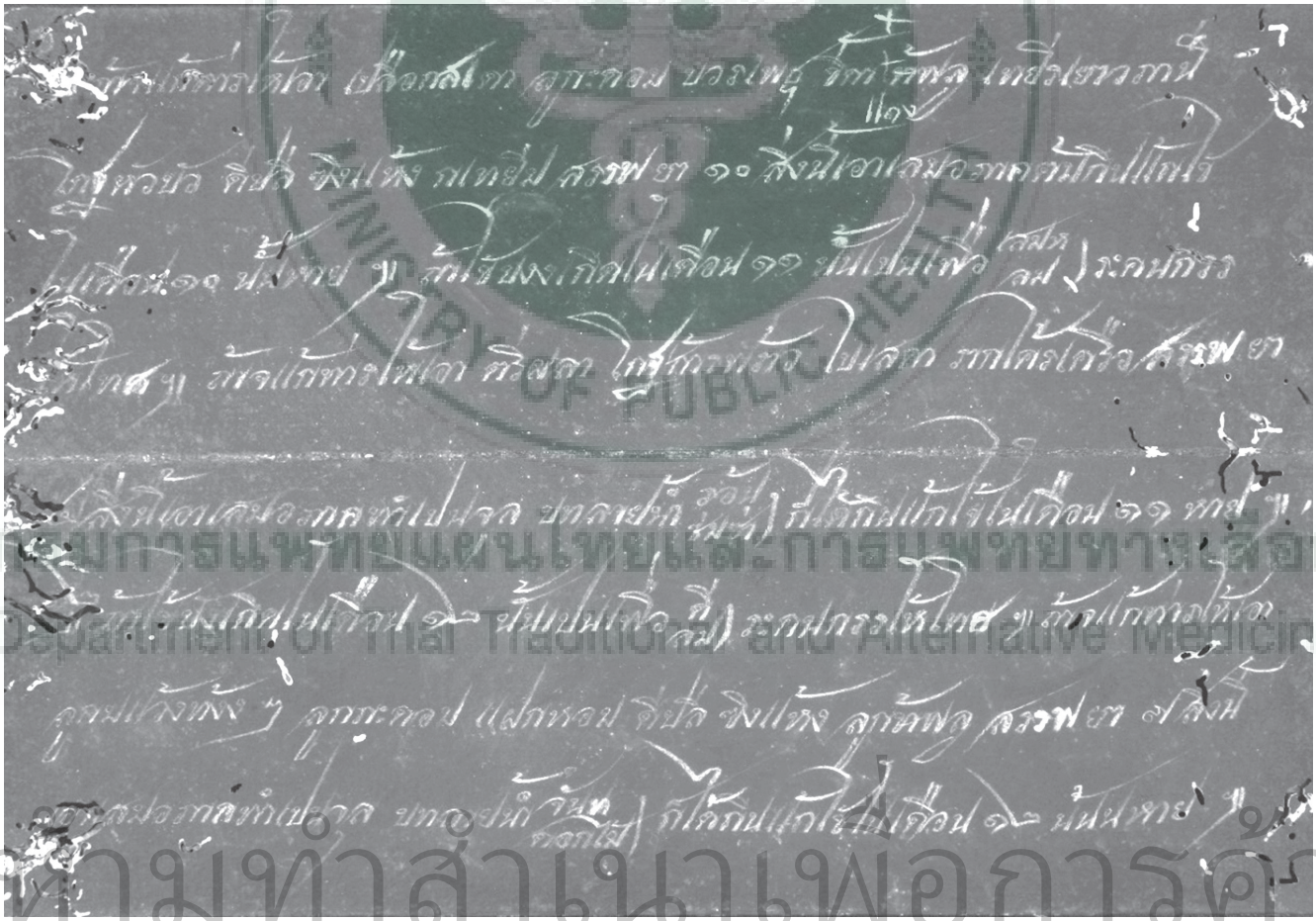
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๖-๔๗

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๖-๔๗

๓ ถ้าจแก้ท่ารให้เอา เปลือกสเดา ลูกะดอม บอรเพชฺญ ขี้กา+แดง ช้าพลู เทยีรเยาวภานี โกฐหัวบัว ดีปลี ขิงแห้ง กเทยีม สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้ไข้ในเดือน ๑๐ นั้นหาย ๓ ถ้าไข้บงเกิดในเดือน ๑๑ นั้นเปนเพื่อ เสมห / ลม ระคนนกรรให้โทศ ๓ ถ้าจะแก้ท่ารให้เอา ตรีผลา โกฐก้ารพร้าว ไบเสดา รากไค้รเครือ สรรพยา

๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำ ร้อน / ซ่มซ่า ก็ได้กินแก้ไข้เดือน ๑๑ หาย ๓ ๒ ๓ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๑๒ นั้นเปนเพื่อ ดี / ลม ระคนกรรให้โทศ ๓ ถ้าจแก้ท่ารให้เอา ลูกมแว้งท้ง ๒ ลูกกะดอม แฝกหอม ดีปลี ขิงแห้ง ลูกช้าพลู สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำ จันท / ดอกไม้ ก็ได้กินแก้ไข้ในเดือน ๑๒ น้นนหาย ๓

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๔๖-๔๗

๓ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา เปลือกสะเดา ลูกกะดอม บอระเพ็ด ขี้กาแดง ช้าพลู เทียนเยาวพาณี โกฐหัวบัว ดีปลี ขิงแห้ง กระเทียม สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอภาคต้มกินแก้ไข้ในเดือน ๑๐ นั้นหาย ๓ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๑๑ นั้นเป็นเพื่อเสมหะ เพื่อลมระคนกันให้โทษ ๓ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ตรีผลา โกฐก้านพร้าว ใบสะเดา รากไคร้เครือ สรรพยา

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนก็ได้ น้ำส้มซ่าก็ได้ กินแก้ไข้เดือน ๑๑ หาย ๓ ๒ ๓ ถ้าไข้บังเกิดในเดือน ๑๒ นั้นเป็นเพื่อดี เพื่อลม ระคนกันให้โทษ ๓ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ลูกมะแว้งทั้ง ๒ ลูกกะดอม แฝกหอม ดีปลี ขิงแห้ง ลูกช้าพลู สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำจันทน์ก็ได้ น้ำดอกไม้ก็ได้ กินแก้ไข้ในเดือน ๑๒ นั้นหาย ๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

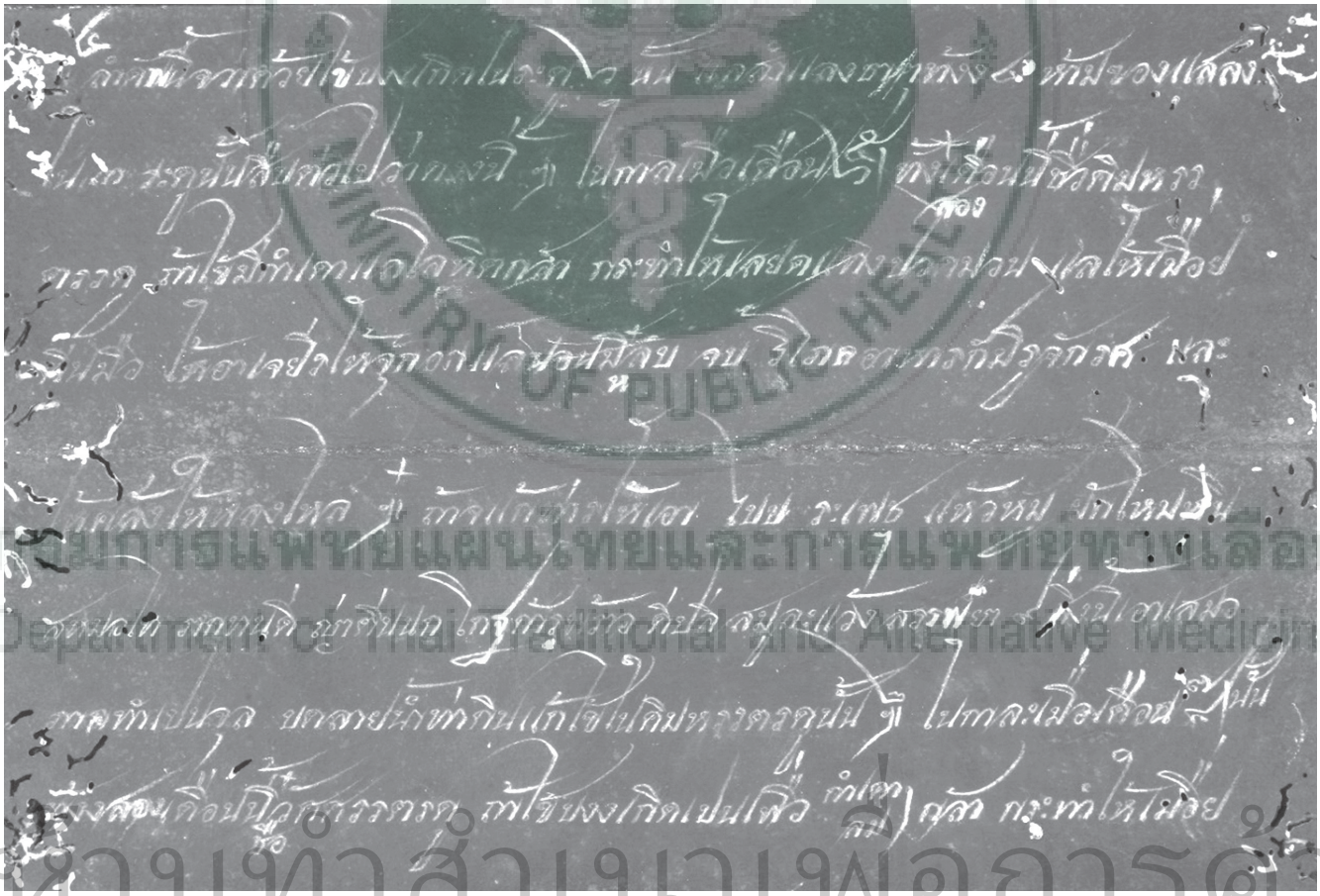
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๔๘-๔๙

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๔๘-๔๙

ฑ ลำดับพนี้จว่าด้วยไข้บงเกิดในระดู ๖ นั้นแลสำแลงธาตุท้ง ๔ ห้ามของแสลง ใน ๓ ระดูนั้นสืบต่อไปว่าดงงนี้ ฑ ในกาลเมื่อเดือน ๕ ๖ ทั้ง+สองเดือนนี้ชื่อ คิมหรรตรรดู ถ้าไข้มีกำเดาแลโลหิตกล้า กระทำให้เสยดแทง ปวดมวนแล ให้เมื่อยตีนมือ ให้อาเจยีร ให้จุกอก แลนอนมิ+หลับ จบริโภคอาหารก็มิรูจักรศ และ

ให้คลั่งให้หลงใหล ฑ+ ถ้าจแก้ท่ารให้เอา ไบบระเพชญ แห้วหมู ผักโหมหิน สหมอไท รากทนดี ญ่าตีนนก โกฐก้ารพร้าว ดีปลี สมูละแว้ง สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บดลายน้ำท่ากินแก้ไข้คิมหรรตรดูนั้น ฑ๒ ในกาละเมื่อเดือน ๗ ๘ นั้น ท้งงสองเดือนนี้ชื่อ+วัศศรรตรดู ถ้าไข้บงงเกิดเปนเพื่อ กำเดา ลม กล้า กระทำให้เมื่อย

คำอ่าน

หน้าที่ ๔๘-๔๙

ฑ ลำดับนี้จะว่าด้วยไข้บังเกิดในฤดู ๖ แลสำแดงธาตุทั้ง ๔ ห้ามของแสลง ใน ๓ ฤดูนั้นสืบต่อไปว่าดังนี้ ฑ ในการเมื่อเดือน ๕ เดือน ๖ ทั้งสองเดือนนี้ชื่อ คิมหันต-ฤดู ถ้าไข้มีกำเดาแลโลหิตกล้า กระทำให้เสียดแทง ปวดมวนแลให้เมื่อย ตีนมือให้อาเจียน ให้จุกอกแลนอนมิหลับจะบริโภคอาการก็มิรู้จักรสและ

ให้คลั่งให้หลงใหล ฑ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ใบบอระเพ็ด แห้วหมู ผักโหมหิน สมอไทย รากทนดี หญ้าตีนนก โกฐก้านพร้าว ดีปลี สมุลแว้ง สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำท่ากินแก้ไข้คิมหันตฤดูนั้น ฑ๒ ในกาลเมื่อเดือน ๗ เดือน ๘ นั้น ทั้งสองเดือนนี้ชื่อวสันตฤดู ถ้าไข้บังเกิดเป็นเพื่อกำเดา เพื่อลม กล้า กระทำให้เมื่อย

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

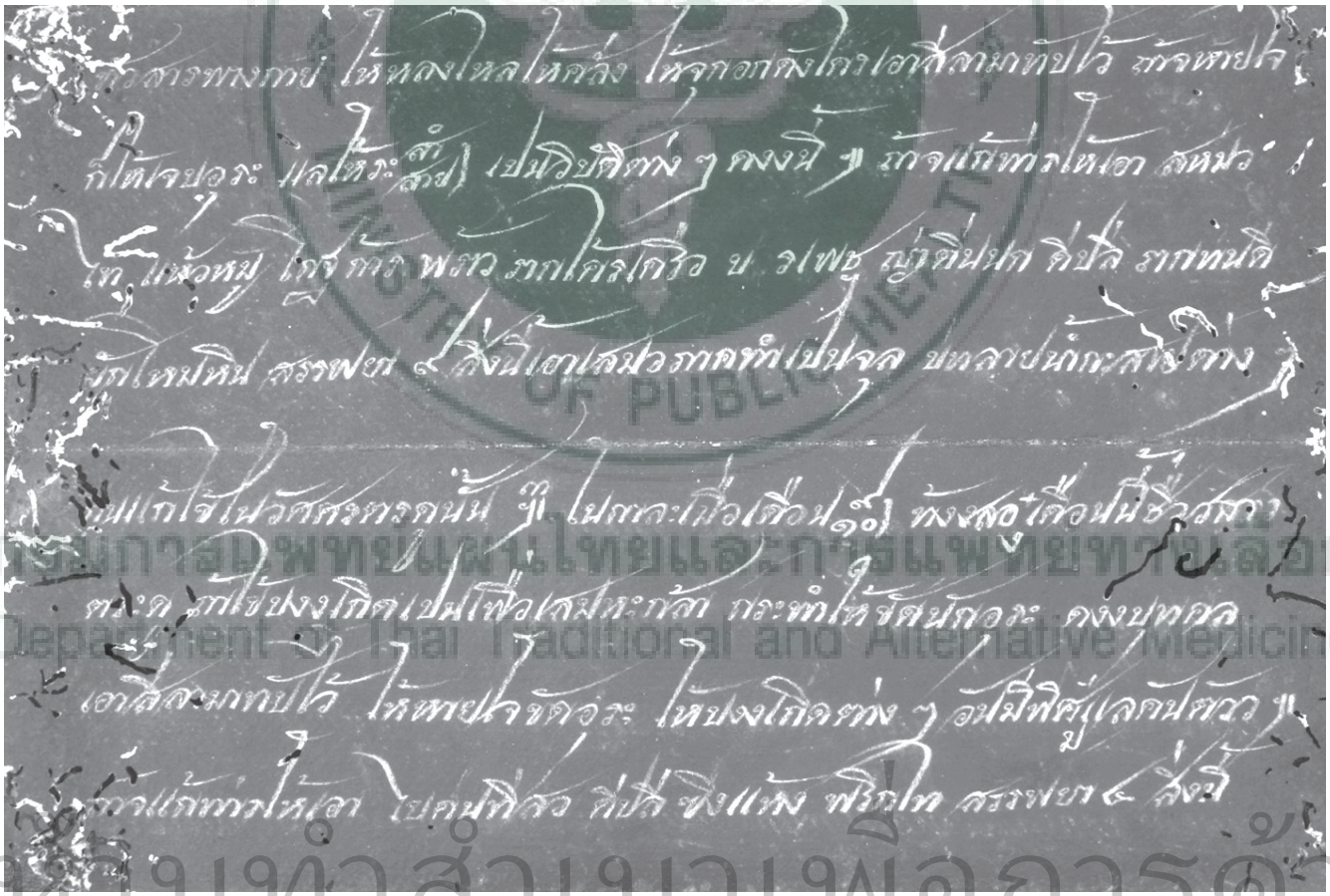
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๐-๕๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๐-๕๑

ทัวสารพางกาย ให้หลงใหล ให้คลั่งให้จุกอกดังไครเอาสีลามาทับไว้ ถ้าจหายใจ ก็ให้เจบอุระ แลให้ระ สำ/สาย เปนวิบัติต่าง ๆ ดงงนี้ ฑ ถ้าจแก้ท่ารให้เอา สหมอไท แห้วหมู โกฐก้ารพร้าว รากไค้รเครือ บรเพชฺญ ญ่าตีนนก ดีปลี รากทนดี ผักโหมหิน สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำกะสายต่าง ๆ

กินแก้ไข้ในวัศศรตรดูนั้น ๓ ฑ ในกาละเมื่อเดือน ๙/๑๐ ท้งงสองเดือนนี้ชื่อวสารตระดู ถ้าไข้บงงเกิดเปนเพื่อเสหมะกล้า กระทำให้ขัดนักอุระ ดงงบุทคล เอาสีลามาทับไว้ ให้หายใจขัดอุระ ให้บงงเกิดต่าง ๆ อันมีพิศ+มแลคันตัวว ฑ ถ้าจแก้ท่ารให้เอา ไบคนทีสอ ดีปลี ขิงแห้ง พริกไท สรรพยา ๔ สิ่งนี้

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๕๐-๕๑

ทั่วสารพางค์กาย ให้หลงใหล ให้คลั่ง ให้จุกอกดังใครเอาศิลามาทับไว้ ถ้าจะหายใจ ก็ให้เจ็บอุระ แลให้ระส่ำระสาย เป็นวิบัติต่าง ๆ ดังนี้ ฑ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา สมอไทย แห้วหมู โกฐก้านพร้าว รากไคร้เครือ บอระเพ็ด หญ้าตีนนก ดีปลี รากทนดี ผักโหมหิน สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำกระสายต่างๆ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

กินแก้ไข้ในวสันตฤดูนั้น ๓ ฑ ในกาลเมื่อเดือน ๙ เดือน ๑๐ ทั้งสองเดือนนี้ชื่อวัสสานตฤดู ถ้าไข้บังเกิดเป็นเพื่อเสมหะกล้า กระทำให้ขัดนักอุระ ดังบุคคล เอาศิลามาทับไว้ให้หายใจขัดอุระ ให้บังเกิดต่าง ๆ อันมีพิษแลคันตัว ฑ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ใบคนสอ ดีปลี ขิงแห้ง พริกไทย สรรพยา ๔ สิ่งนี้

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

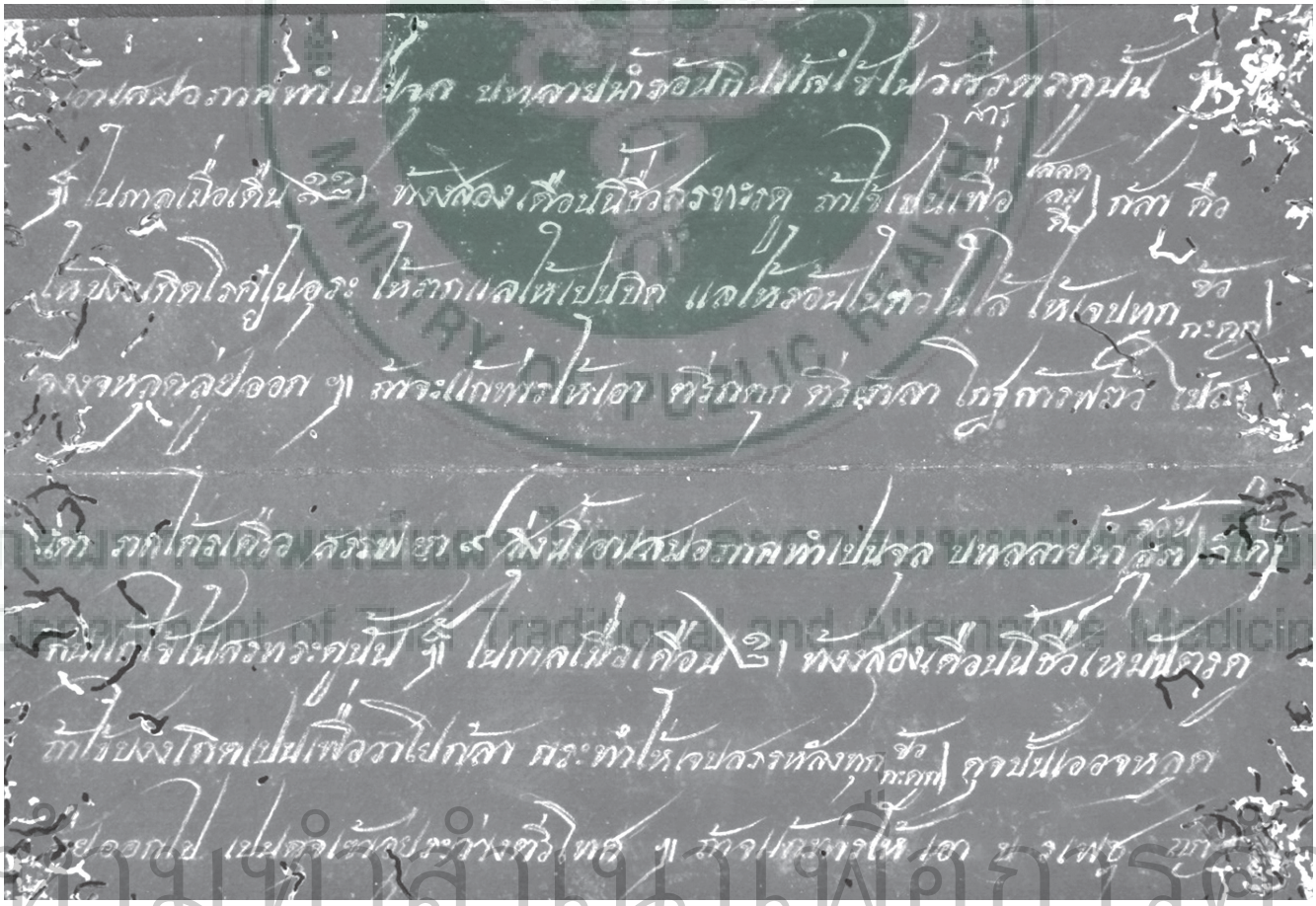
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๒-๕๓

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๒-๕๓

เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำร้อนกินแก้ไข้ในวัศ+สารตรดูนั้นหาย ฑ ฑ์ ในกาละเมื่อเดือน ๑๑ ๑๒ ท้งงสองเดือนนี้ชื่อสรทะรดูถ้าไข้เปนเพื่อ เสลด ลม ดี กัลา คือ

ให้บังเกิดโรค+ยในอุระ ให้รากแลให้เปนบิด แลให้ร้อนในตัวในใส้ ให้เจบทุก ข้อ กระดูก ดังจหลุดลู่ยออก ฑ ถ้าจะแก้ท่ารให้เอา ตรีกตุก ตรีผาลา โกฐก้ารพร้าวไบส

เดา รากไค้รเครือ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอา เสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำ รอน สุรา ก็ได้ กินแก้ไข้ในสรทระดูนั้น ฑ์ ในกาลเมื่อเดือน ๑ ๒ ท้งงาสองเดือนนี้ชื่อเหมันตรดู ถ้าไข้บังเกิดเปนเพื่อวาโยกล้า กระทำให้เจบสรรหลังทุก ข้อ กระดูก ดุจบั้นเอวจหลุด ลูยออกไป เปนดุจเข้าอยู่ระว่างเข้าตรีโทศ ฑ ถ้าจแก้ท่ารให้เอา บ รเพชฺญ ญ่า

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๒-๕๓

เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนกินแก้ไข้ในวัสสานฤดูนั้น หาย ฑ ฑ์ ในกาลเมื่อเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ทั้งสองเดือนนี้ชื่อสรทฤดู ถ้าไข้เป็นเพื่อเสลดกล้า เพื่อลมกล้า เพื่อดีกล้า คือ

ให้บังเกิดโรคในอุระ ให้รากแลให้เป็นบิด แลให้ร้อนในตัวในไส้ให้เจ็บทุกข้อทุกกระดูก ดังจะหลุดลุ่ยออก ฑ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ตรีกฎุก ตรีผลา โกฐก้านพร้าว ใบสะ-

เดา รากไคร้เครือ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนก็ได้ น้ำสุราก็ได้ กินแก้ไข้ในสรทฤดูนั้น ฑ์ ในกาลเมื่อเดือน ๑ เดือน ๒ ทั้งสองเดือนนี้ชื่อเหมันตฤดู ถ้าไข้บังเกิดเพื่อวาโยกล้า กระทำให้เจ็บสันหลังทุกข้อ ทุกกระดูก ดุจบั้นเอวจะหลุด-ลุ่ยออกไป เป็นดุจเข้าอยู่ระหว่างเข้าตรีโทษ ฑ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา บอระเพ็ดหญ้า-

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

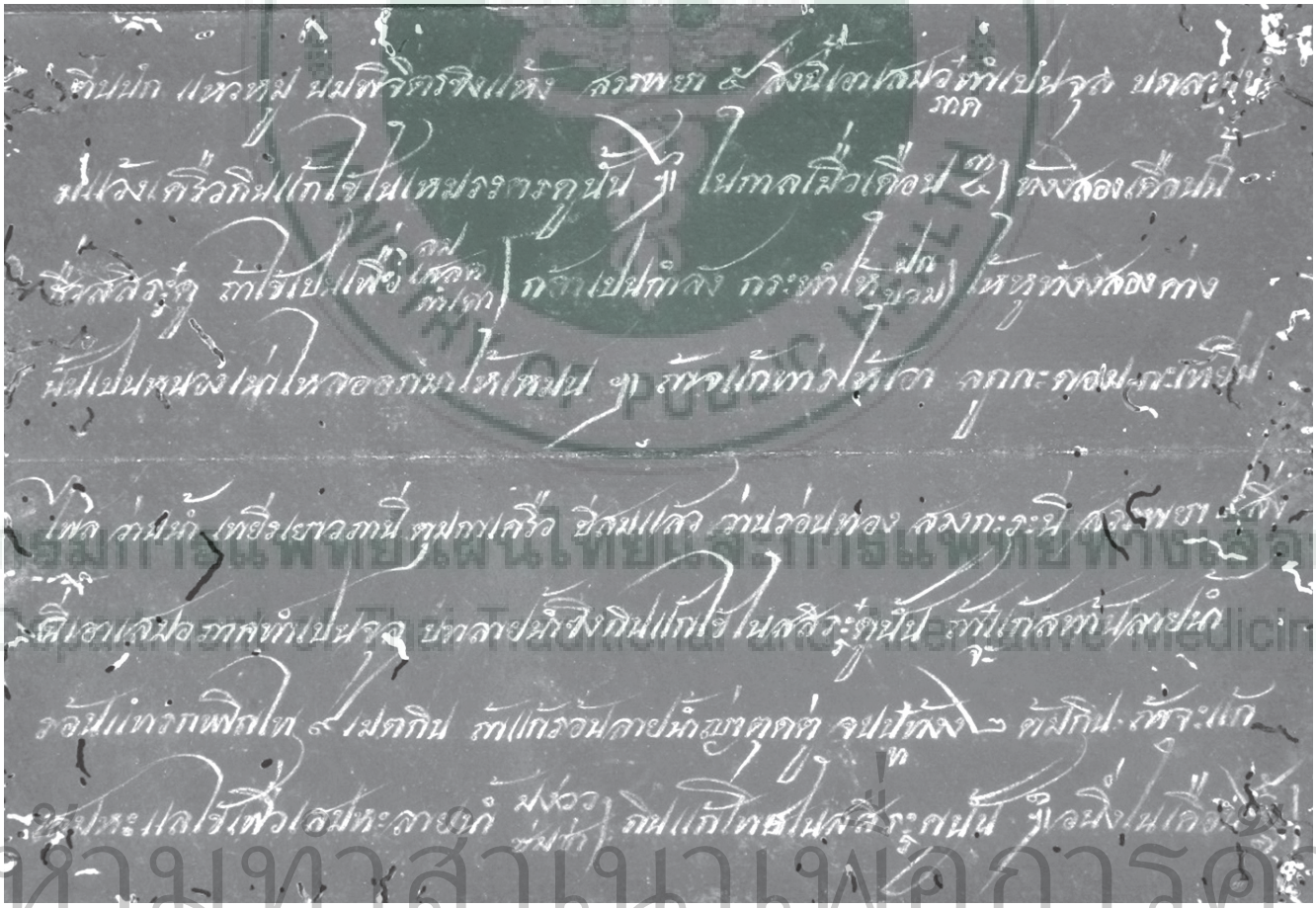
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๔-๕๕

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๔-๕๕

ตีนนก แห้วหมู นมพิจิตร ขิงแห้ง สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอ+ภาคทำเปนจุล บดลายน้ำมแว้งเครือ กินแก้ไข้ในเหมรรตรดูนั้น ๖ ๗ ในกาลเมื่อเดือน ๓ ๔ ท้งงสองเดือนนี้ ชื่อสสิระ+รดู ถ้าไข้เปนเพื่อ ลม เสลด กำเดา กล้าเปนกำลัง กระทำให้ ฝก บวม ให้หูท้งงสองค่าง นั้นเปนหนองเน่าไหลออกมาให้เหมน ๗ ถ้าจแก้ท่ารให้เอา ลูกกะดอม กะเทยีม

ไพล ว่านน้ำ เทยีรเยาวภานี ตุมกาเครือ ชีสมแล้ว ว่านร่อนทอง สรงกะระนี สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำขิงกินแก้ไข้ในสสิระ+รดูนั้น ถ้า+จะแก้สท้านลายน้ำร้อนแทรกพริกไท ๙ เมตกิน ถ้าแก้ร้อนลายน้ำญ่าตุดตู่ จนน+ทท้งง ๒ ต้มกิน ถ้าจะแก้เสมหะแลไข้เพื่อเสมหะลายน้ำ มง่วง ช่มช่า กินแก้โทศในสสิรรดูนั้น ๗ อนึ่งใน ๕ ๖ ๗ เดือน

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๔-๕๕

ตีนนก แห้วหมู นมพิจิตร ขิงแห้ง สรรพยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำมะแว้งเครือ กินแก้ไข้ในเหมันตฤดูนั้น ๖ ๗ ในกาลเมื่อเดือน ๓ เดือน ๔ ทั้งสองเดือนนี้ ชื่อศิศิระฤดูถ้าไข้เป็นเพื่อลม เพื่อเสลด เพื่อกำเดา กล้าเป็นกำลัง กระทำให้ฟก ให้บวม ให้หูทั้งสองข้าง
นั้นเป็นหนองเน่าไหลออกมาให้เหม็น ๗ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ลูกกะดอม กระเทียม

ไพล ว่านน้ำ เทียนเยาวพาณี ตุมกาเครือ ชีสมแล้ว ว่านร่อนทอง สังกรณี สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำขิงกินแก้ไข้ในศศิระฤดูนั้น ถ้าจะแก้สะท้านละลายน้ำร้อนแทรกพริกไทย ๙ เม็ดกิน ถ้าแก้ร้อนลายน้ำหญ้าตุ๊ดตู่ จันทน์ทั้ง ๒ ต้มกิน ถ้าจะแก้เสมหะและไข้เพื่อเสมหะละลายน้ำมะงั่ว น้ำส้มซ่า กินแก้โทษในศิศิระฤดูนั้น ๗
อนึ่งในเดือน ๕ เดือน ๖ เดือน ๗

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

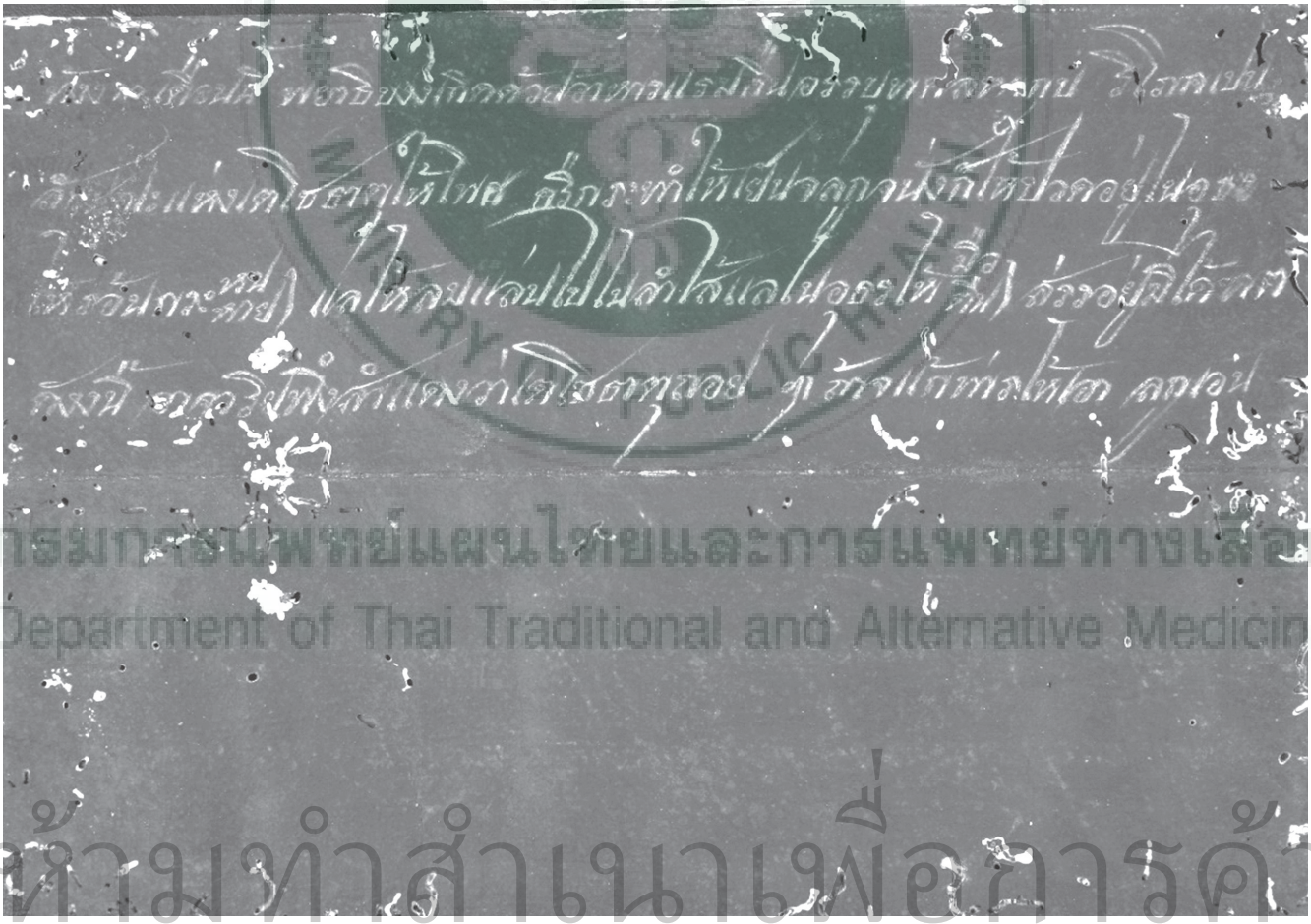
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๖

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๖

ท้ง ๓ เดือนนี้พยาธิบงเกิดด้วยอาหารแรมคืนอรรบุทคลหากบ ริโภคเปน ลักษณะแห่งเตโชธาตุให้โทศ ครีกระทำให้เย็นจลูกจนั่งก็ให้ปวดอยู่ในอุธร ให้ร้อนกระ หน หาย แลให้ลมแล่นไปในลำไส้แลในอุทรให้ มือ ตีน ส่รรอยู่มิได้ขาต

ดังงนี้ อาจาริยพึงสำแดงว่าเตโชธาตุถอย ๗ ถ้าจะแก้ท่ารให้เอา ลูกเอน

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๖

ทั้ง ๓ เดือนนี้ พยาธิบังเกิดด้วยอาหารแรมคืนอันบุคคลหากบริโภคเป็น ลักษณะแห่งเตโชธาตุให้โทษ คือกระทำให้เย็นจะลุกจะนั่งก็ให้ปวดอยู่ในอุทร ให้ร้อนกระหนกระหาย แลให้ลมแล่นไปในลำไส้แลในอุทรให้มือสั่น ตีนสั่นอยู่มิได้ขาด ดังนี้ อาจารย์พึงสำแดงว่าเตโชธาตุถอย ๗ ถ้าจะแก้ท่านให้เอาลูกเอ็น

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๗

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๗

โกฐสอ โกฐพุงปลา ว่านน้ำ ว่านเปราะ ดีปลี แห้วหมู เปลือกมูกมัน ลูก
ผักชี ขิงแห้ง+ยาทั้งนี้สิ่งละส่วน สะฆ้าน ๑๐ ส่วน+สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้
เอาเสมอภาค+ยทำเปนจุลบท
ลายน้ำผึ้งกินแก้เตโชธาตุให้โทศนั้นหายดีนัก ๒ ๗ อนึ่งในเดือน ๘ ๙ ๑๐ ทั้ง ๓ เดือน
นี้ พยาธิบงเกิดด้วยกินน้ำ เน่า ขุ่น เปนลักษณะแห่งวาโยธาตุให้โทศ คือกระทำให้ผอม

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๗

โกฐสอ โกฐพุงปลา ว่านน้ำ ว่านเปราะ ดีปลี แห้วหมู เปลือกมูกมัน ลูก-
ผักชี ขิงแห้ง ยาทั้งนี้สิ่งละส่วน สะค้าน ๑๐ สรรพยา ๑๑ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณบด
ละลายน้ำผึ้งกินแก้เตโชธาตุให้โทษนั้นหายดีนัก ๒ ๗ อนึ่งในเดือน ๘ เดือน ๙ เดือน ๑๐
ทั้ง ๓ เดือน
นี้ พยาธิบังเกิดด้วยกินน้ำเน่า น้ำขุ่น เป็นลักษณะแห่งวาโยธาตุให้โทษ คือกระทำให้ผอม

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

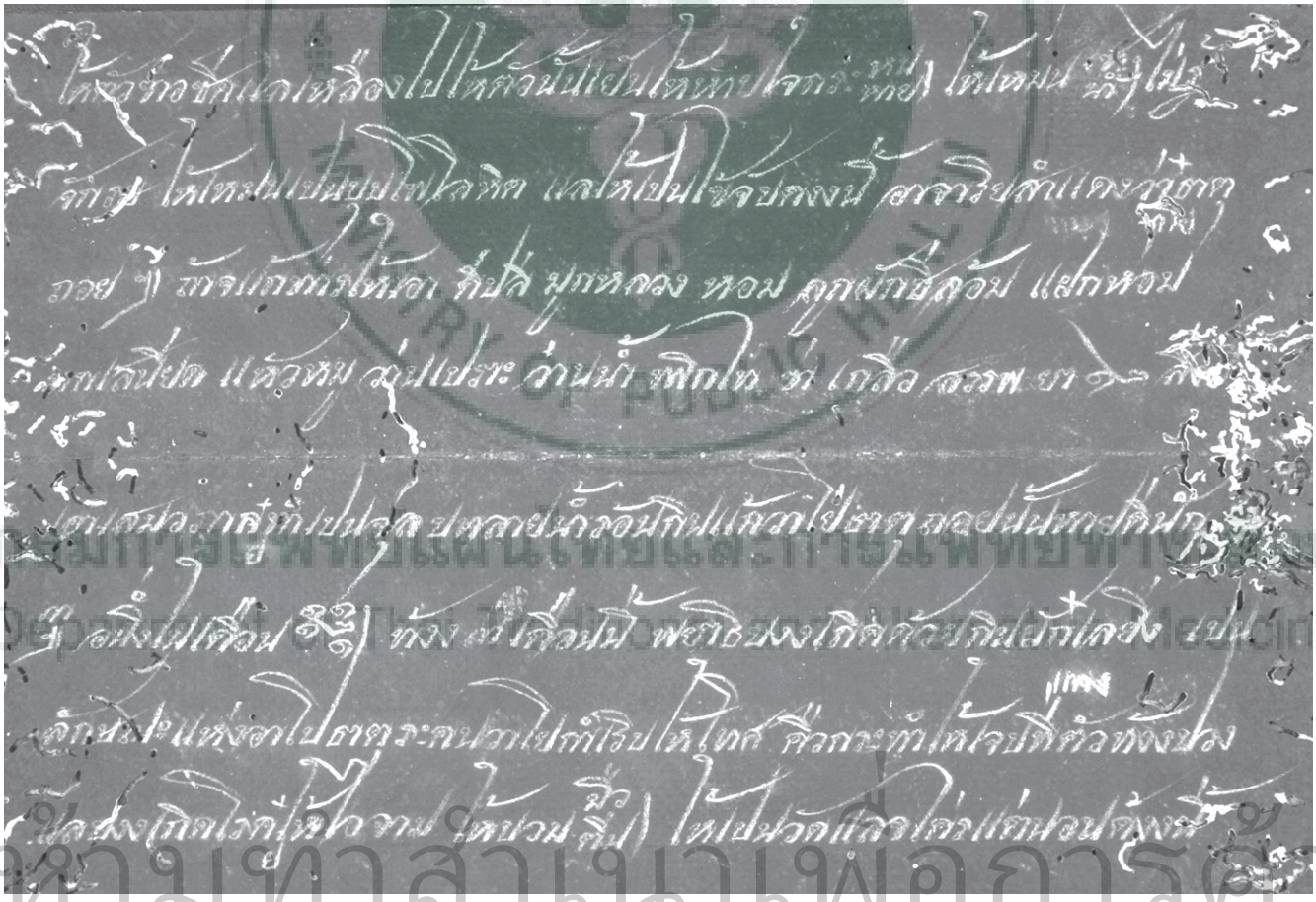
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๕๘-๕๙

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๕๘-๕๙

ให้ตัวขาวซีดแลเหลืองไปให้ตัวนั้นเย็นให้หายใจกระ หน/หาย ให้เหมน ข้าว/น้ำ ไม่รู้

จักรษ ให้เหมนเปนบุบโพโลหิต แลให้เปนไข้จับดงงนี้ อาจาริยสำแดงว่า+วาโยธาตุถอย ๗ ถ้าจแก้ท่ารให้เอา ดีปลี มูกหลวง หอม ลูกผักชีล้อม แฝกหอม รากเสนียด แห้วหมู ว่านเปราะ พริกไท ข่า เกลือ สรรพยา ๑๒ สิ่ง

เอาเสมอภาค+ยทำเปนจุล บทลายน้ำรอ้นกินแก้วาโยธาตุถอยนั้นหายดีนัก ๗ ๓ อนึ่งในเดือน ๑๑/๑๒/๑ ท้งง ๓ เดือนนี้ พยาธิบงงเกิดด้วยกินผัก+แกงเลยีง เปน

ลักษณะแห่งอาโปธาตุระคนวาโยกำเริบให้โทศ คือกระทำให้เจบที่ตัวท้งงปวง แลบงงเกิดโรค+ยให้ไอจามให้บวม มือ/ตีน ให้เปนวัดแลจไคร่แต่นอนดังงนี้

คำอ่าน

หน้าที่ ๕๘-๕๙

ให้ตัวขาวซีดแลเหลืองไปให้ตัวนั้นเย็นให้หายใจกระหนกระหาย ให้เหม็นข้าว เหม็นน้ำ ไม่รู้จักรส ให้เหม็นเป็นบุพโพโลหิต แลให้เป็นไข้จับดังนี้ อาจารย์สำแดงว่าวาโยธาตุ-ถอย ๗ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา ดีปลี มูกหลวง หอม ลูกผักชีล้อม แฝกหอม รากเสนียด แห้วหมู ว่านเปราะ พริกไทย ข่า เกลือ สรรพยา ๑๒ สิ่ง

เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บทลายน้ำร้อนกินแก้วาโยธาตุถอยนั้นหายดีนัก ๗ ๓ อนึ่งในเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ เดือน ๑ ทั้ง ๓ เดือนนี้ พยาธิบังเกิดด้วยกินผักแกงเลียง เป็นลักษณะแห่งอาโปธาตุระคนวาโยกำเริบให้โทษ คือกระทำให้เจ็บที่ตัวทั้งปวง แลบังเกิดโรคให้ไอจามให้บวมมือบวมตีน ให้เป็นหวัดแลจะไคร่แต่นอนดังนี้

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

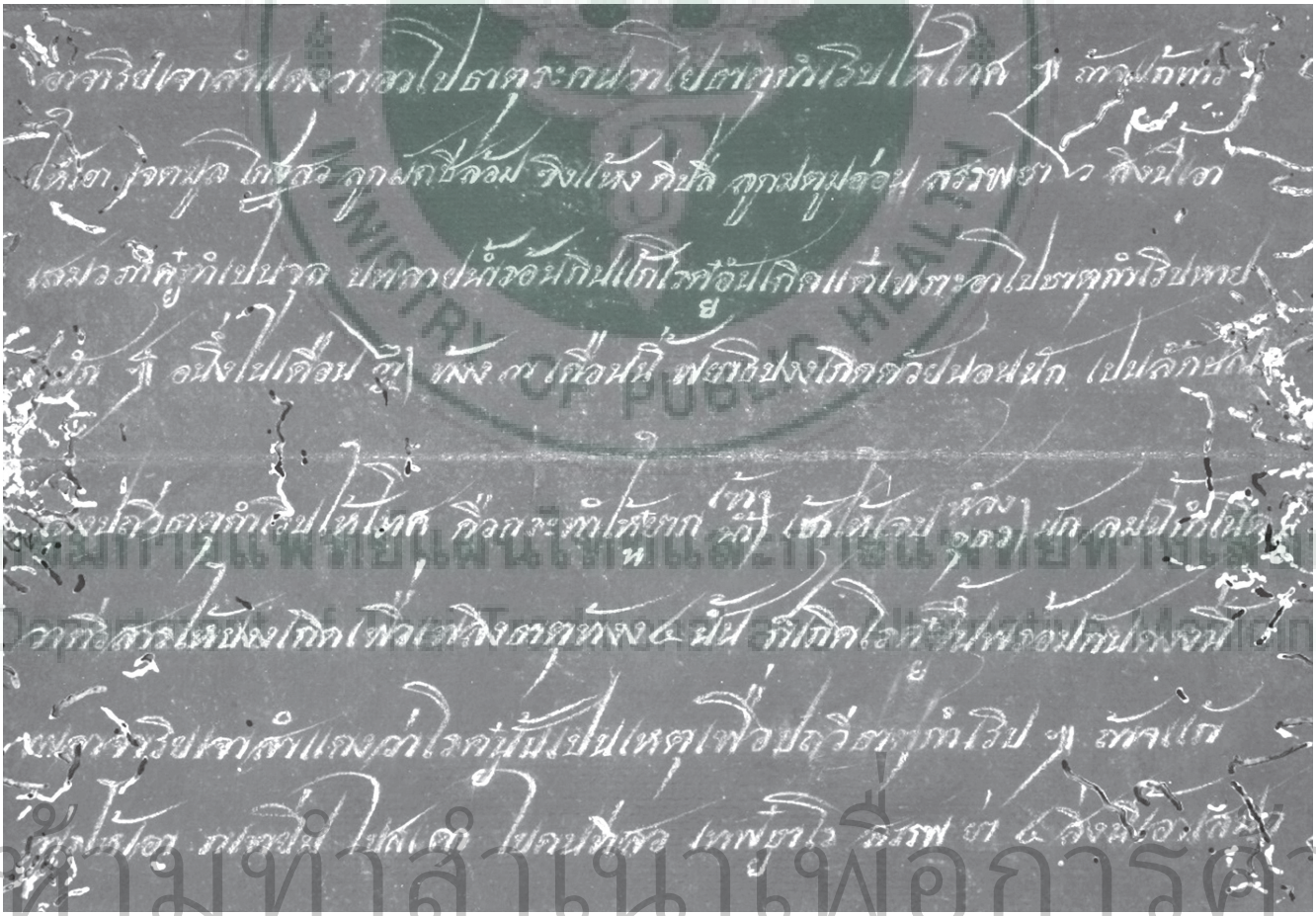
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๐-๖๑

กรมหอสมุดแห่งชาติ
ห้องสมุดวิทยาศาสตร์และการแพทย์ Department of Medical Sciences Library

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๐-๖๑

อาจาริยเจาสำแดงว่าอาโปธาตุระคนวาโยธาตุกำเริบให้โทศ ๗ ถ้าจะแก้ท่าร
ให้เอา เจตมูล โกฐสอ ลูกผักชีล้อม ขิงแห้ง ดีปลี ลูกมตูมอ่อน สรรพยา ๖ สิ่งนี้เอา
เสมอภาค+ยทำเปนจุล บทลายน้ำรอ้นกินแก้โรค+ยอันเกิดแต่เพราะอาโปธาตุกำเริบหาย
นัก ๕ อนึ่งในเดือน ๒, ๓, ๔ ทั้ง ๓ เดือนนี้ พยาธิบงเกิดด้วยนอกนัก เปนลักษณ

แห่งปถวีธาตุกำเริบให้โทศ คือกระทำให้+หยาก เข้า, น้ำ เข้าให้เจบ หลัง, อุธร นักลมนี้กำเนิด
วาตรีสารให้บงเกิดเพื่อเพลิงธาตุท้งง ๔ นั้น ก็เกิดโรค+ยขึ้นพร้อมกันดงงนี้
พรอาจาริยเจาสำแดงว่าโรค+ยนั้นเปนเหตุเพื่อปถวีธาตุกำเริบ ๗ ถ้าจะแก้
ท่ารให้เอา กเทยีม ไบสเดา ไบคนทีสอ เทพ+ยธาโร สรรพย่า ๔ สิ่งนี้เอาเสมอ

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๖๐-๖๑

อาจารย์เจาสำแดงว่าอาโปธาตุระคนวาโยกำเริบให้โทษ ๗ ถ้าจะแก้ท่าน
ให้เอา เจตมูล โกฐสอ ลูกผักชีล้อม ขิงแห้ง ดีปลี ลูกมะตูมอ่อน สรรพยา ๖ สิ่งนี้เอา
เสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนกินแก้โรคอันเกิดแต่เพราะอาโปธาตุกำเริบหาย
นัก ๕ อนึ่งในเดือน ๒ เดือน ๓ เดือน ๔ ทั้ง ๓ เดือนนี้ พยาธิบังเกิดด้วยนอนนัก เป็นลักษณะ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

แห่งปถวีธาตุกำเริบให้โทษ คือกระทำให้อยากข้าว อยากน้ำเข้าให้เจ็บหลังเจ็บอุทร
นักลมนี้กำเนิด
วาตรีสารให้บังเกิดเพื่อเพลิงธาตุทั้ง ๔ นั้น ก็เกิดโรคขึ้นพร้อมกันดังนี้
พระอาจารย์เจาสำแดงว่าโรคนั้นเป็นเหตุเพื่อปถวีธาตุกำเริบ ๗ ถ้าจะแก้
ท่านให้เอา กระเทียม ใบสะเดา ใบคนทีสอ เทพทาโร สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

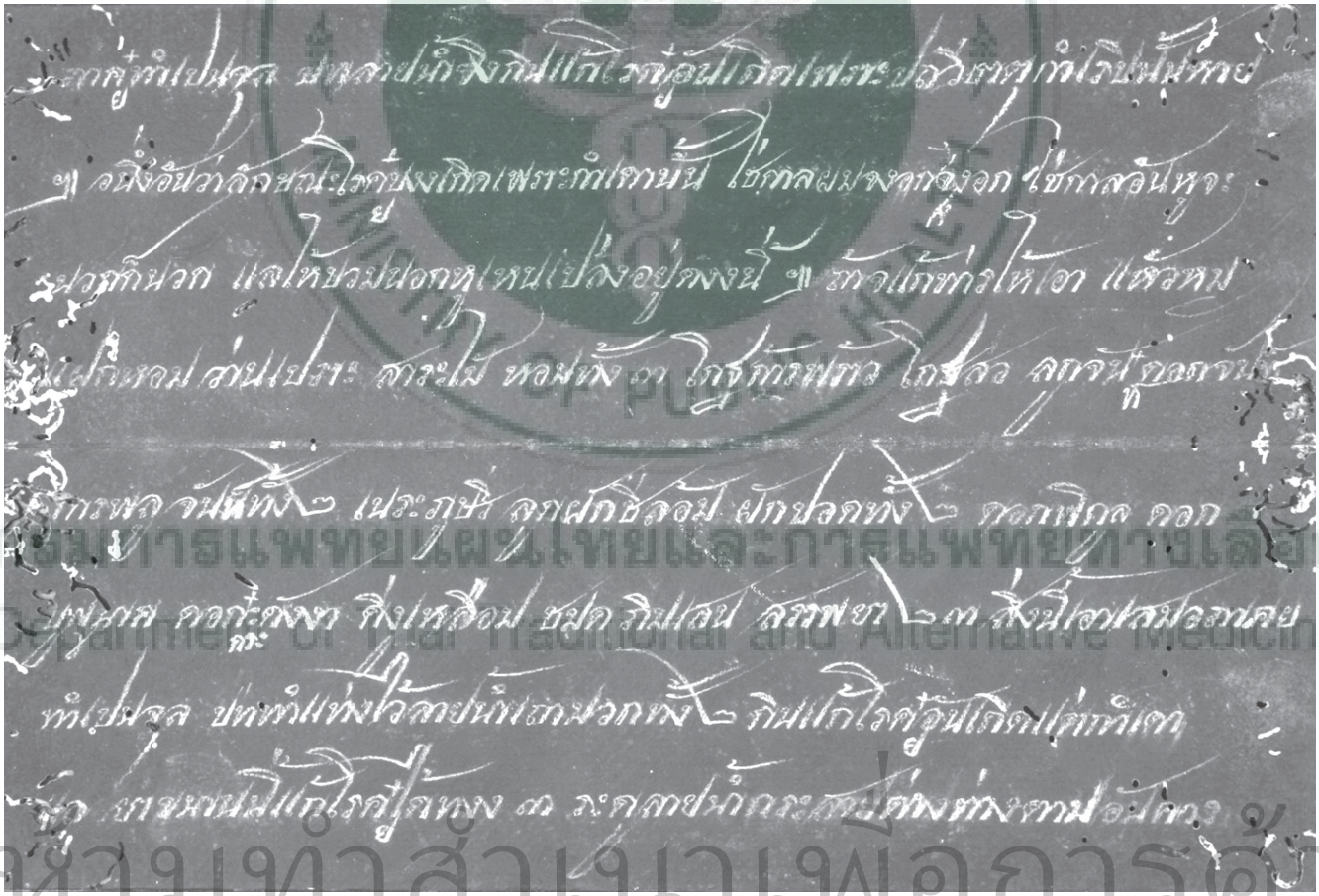
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๒-๖๓

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๒-๖๓

ภาค + ยทำเปนจุล บทลายน้ำขิงกินแก้โรค+ยอันเกิดเพราะปถวีธาตุกำเริบนั้นหาย
ฯ อนึ่งว่าลักษณะโรค+ยบงงเกิดเพราะกำเดานั้นไช่กาลผมจงอก+ก็งอก ไช่กาลอันหูจะ
นวกก็นวก แลให้บวมนอกหูเหนเปล่งอยู่ดงงนี้ ฯ ถ้าจะแก้ท่ารให้เอา แห้วหมู
แฝกหอม ว่านเปราะ สาระไม้ หอมทั้ง ๓ โกฐก้ารพร้าว โกฐสอ ลูกจัน+ท ดอกจันท

การพลู จันนทั้ง ๒ เนระภูษรี ลูกผักชีล้อม ผักปอดทั้ง ๒ ดอกพิกูล ดอก
บูญนาค ดอก+กระดังงา ดีงูเหลือม ชะมด ภีมเสน สรรพยา ๒๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาคย
ทำเปนจุล บททำแท่งไว้ลายน้ำเถามวกทั้ง ๒ กินแก้โรค+ยอันเกิดแต่กำเดา
แล ยาขนานนี้แก้โรค+ยได้ทงง ๓ ระดูลายน้ำกระสายต่างต่างตามอันควร

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๖๒-๖๓

ภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำขิงกินแก้โรคอันเกิดเพราะปถวีธาตุกำเริบนั้นหาย
ฯ อนึ่งอันว่าลักษณะโรคอันบังเกิดเพราะกำเดานั้น ใช่กาลผมจะหงอกก็หงอกใช่กาลอันหูจะ
หนวกก็หนวก แลให้บวมนอกหูเห็นเปล่งอยู่ดังนี้ ฯ ถ้าจะแก้ท่านให้เอา แห้วหมู
แฝกหอม ว่านเปราะ สาระไม้ หอมทั้ง ๓ โกฐก้านพร้าว โกฐสอ ลูกจันทน์ ดอกจันทน์

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

กานพลู จันทน์ทั้ง ๒ เนระพูสี ลูกผักชีล้อม ผักปอดทั้ง ๒ ดอกพิกุล ดอก-
บุนนาค ดอกกระดังงา ดีงูเหลือม ชะมด พิมเสน สรรพยา ๒๓ สิ่งนี้เอาเสมอภาค
ทำเป็นจุณ บดทำแท่งไว้ละลายน้ำเถาหมวกทั้ง ๒ กินแก้โรคอันเกิดแต่กำเดา
แล ยาขนานนี้แก้โรคได้ทั้ง ๓ ฤดูละลายน้ำกระสายต่าง ๆ ตามอันควร

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

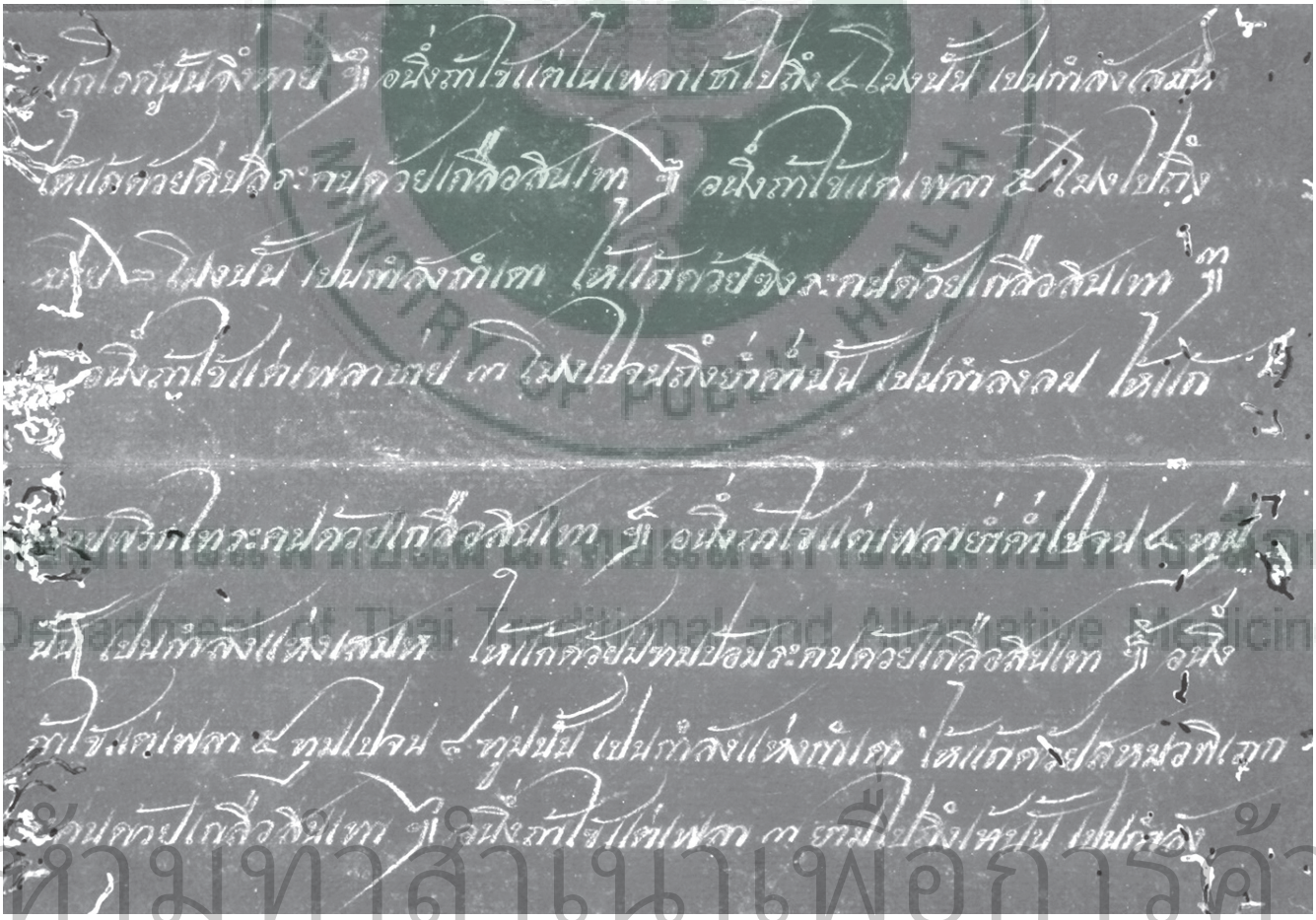
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๔-๖๕

กระทรวงสาธารณสุข
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๔-๖๕

แก้โรค+ยนั้นจึ่งหาย ๑ อนึ่งถ้าไข้แต่ในเพลาเช้าไปถึง ๔ โมงนั้น เปนกำลังเสมห
ให้แก้ด้วยดีปลีระคนด้วยเกลือสินเทา ๒ อนึ่งถ้าไข้แต่เพลา ๕ โมงไปถึง
บ่าย ๒ โมงนั้นเปนกำลังกำเดา ให้แก้ด้วยขิงระคนด้วยเกลือสินเทา ๓
อนึ่งถ้าไข้แต่เพลาบ่าย ๓ โมงไปจนถึงย่ำค่ำนั้นเปนกำลังลม ให้แก้

ด้วยพริกไทระคนด้วยเกลือสินเทา ๕ อนึ่งถ้าไข้แต่เพลาย่ำค่ำไปจนถึง ๔ ทุ่ม
นั้นเปนกำลังเสมหะ ให้แก้ด้วยมซามป้อมระคนด้วยเกลือสินเทา ๕ อนึ่ง
ถ้าไข้แต่เพลา ๕ ทุมไปจนถึง ๘ ทุ่มนั้น เปนกำลังแห่งกำเดา ให้แก้ด้วยสหมอพิเภก
ระคนด้วยเกลือสินเทา ๖ อนึ่งถ้าไข้แต่เพลา ๓ ยามถึงเช้านั้น เปนกำลัง

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๖๔-๖๕

แก้โรคนั้นจึงหาย ๑ อนึ่งถ้าไข้แต่ในเพลาเช้าไปถึง ๔ โมงนั้น เป็นกำลังเสมหะ
ให้แก้ด้วยดีปลีระคนด้วยเกลือสินเธาว์ ๒ อนึ่งถ้าไข้แต่เพลา ๕ โมงไปถึง
บ่าย ๒ โมง นั้นเป็นกำลังกำเดา ให้แก้ด้วยขิงระคนด้วยเกลือสินเธาว์ ๓
อนึ่งถ้าไข้แต่เพลาบ่าย ๓ โมงไปจนถึงย่ำค่านั้น เป็นกำลังลม ให้แก้

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ด้วยพริกไทยระคนด้วยเกลือสินเธาว์ ๕ อนึ่งถ้าไข้แต่เพลาย่ำค่ำไปจนถึง ๔ ทุ่ม
นั้นเป็นกำลังเสมหะ ให้แก้ด้วยมะขามป้อมระคนด้วยเกลือสินเธาว์ ๕ อนึ่ง
ถ้าไข้แต่เพลา ๕ ทุ่มไปจนถึง ๘ ทุ่มนั้นเป็นกำลังแห่งกำเดา ให้แก้ด้วยสมอพิเภก
ระคนด้วยเกลือสินเธาว์ ๖ อนึ่งถ้าไข้แต่เพลา ๓ ยามถึงเช้านั้น เป็นกำลัง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

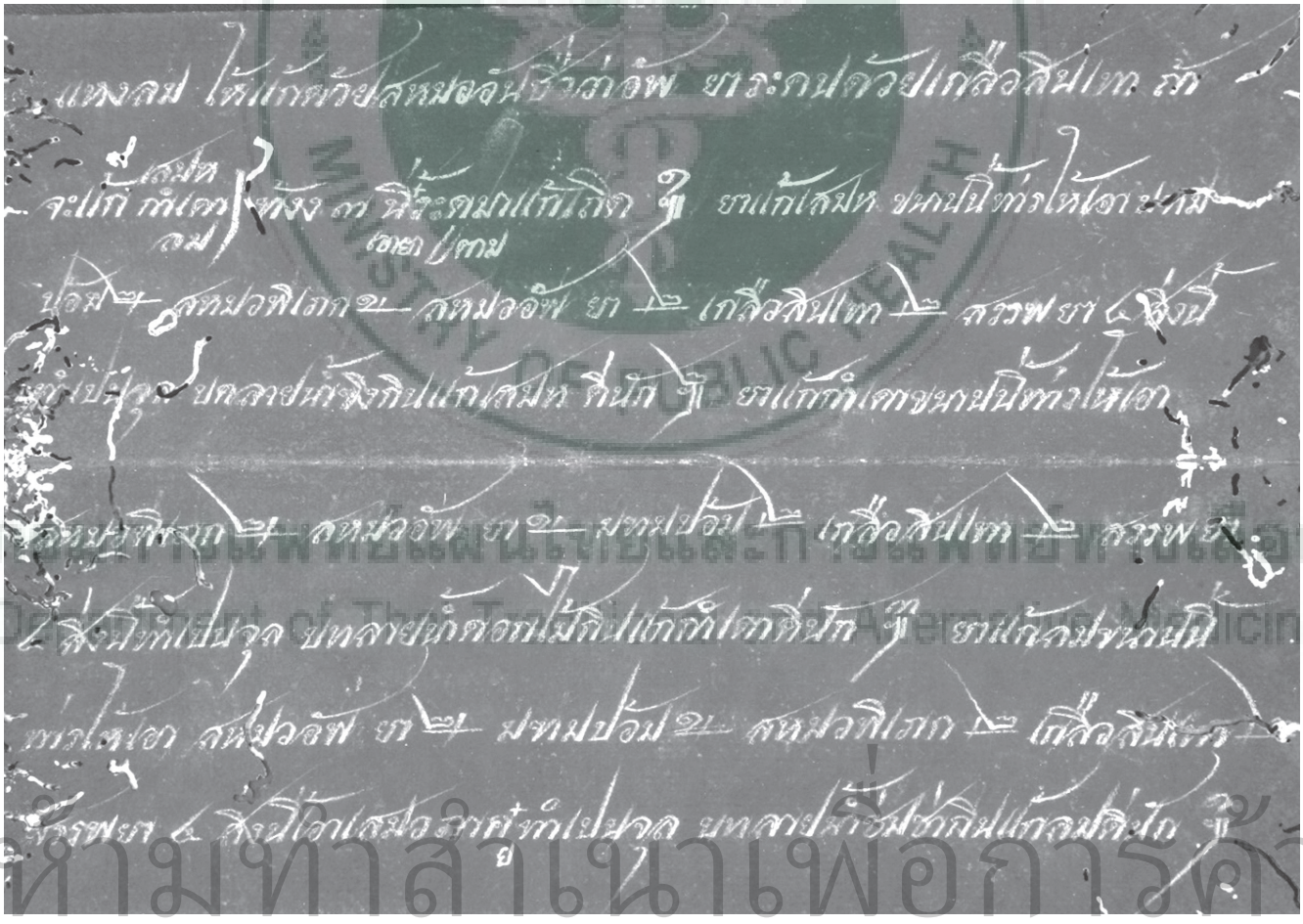
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๖-๖๗

กระทรวงสาธารณสุข
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๖-๖๗

แหงลม ให้แก้ด้วยสหมอชื่อว่าอัพ ยาระคนด้วยเกลือสินเทา ถ้าจะแก้ เสมห กำเดา ลม ท้ัง ๓ นี้+เอายาตามระดูมาแก้เถิด ๑ ฿ ยาแก้เสมะ ขนานนี้ท่ารให้เอา มขาม

ป้อม ๒ สหมอพิเภก ๑ สหมออัพยา ๒ เกลือสินเทา ๒ สรรพยา ๔ สิ่งนี้ทำเปนจุล บทลายน้ำขิงกินแก้เสมห ดีนัก ๒ ฿ ยาแก้กำเดาขนานนี้ท่ารให้เอา

สหมอพิเภก ๒ สหมออัพยา ๑ มขามป้อม ๒ เกลือสินเทา ๒ สรรพยา ๔ สิ่งนี้ทำเปนจุล บทลายน้ำดอกไม้กินแก้กำเดาดีนัก ๓ ฿ ยาแก้ลมขนานนี้ ท่ารให้เอา สหมออัพยา ๒ มขามป้อม ๑ สหมอพิเภก ๒ เกลือสินเทา ๒ สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเปนจุล บทลายน้ำซ่มซ่ากินแก้ลมดีนัก ๑ ฿

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๖-๖๗

แห่งลม ให้แก้ด้วยสมอชื่อว่าอัพยาระคนด้วยเกลือสินเธาว์ ถ้าจะแก้เสมหะ แก้กำเดา แก้ลม ทั้ง ๓ นี้เอายาตามฤดูมาแก้เถิด ๑ ฿ ยาแก้เสมหะขนานนี้ท่านให้เอามะขาม

ป้อม ๒ ตำลึง สมอพิเภก ๑ ตำลึง สมออัพยา ๒ บาท เกลือสินเธาว์ ๒ บาท สรรพยา ๔ สิ่งนี้ทำเป็นจุณบดละลายน้ำขิงกินแก้เสมหะดีนัก ๒ ฿ ยาแก้กำเดาขนานนี้ท่านให้เอา

สมอพิเภก ๒ ตำลึง สมออัพยา ๑ ตำลึง มะขามป้อม ๒ บาท เกลือสินเธาว์ ๒ บาท สรรพยา ๔ สิ่งนี้ทำเป็นจุณ บดละลายน้ำดอกไม้กินแก้กำเดาดีนัก ๓ ฿ ยาแก้ลมขนานนี้ ท่านให้เอา สมออัพยา ๒ ตำลึง มะขามป้อม ๑ ตำลึง สมอพิเภก ๒ บาท เกลือนสินเธาว์ ๒ บาท สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำส้มซ่ากินแก้ลมดีนัก ๑ ฿

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

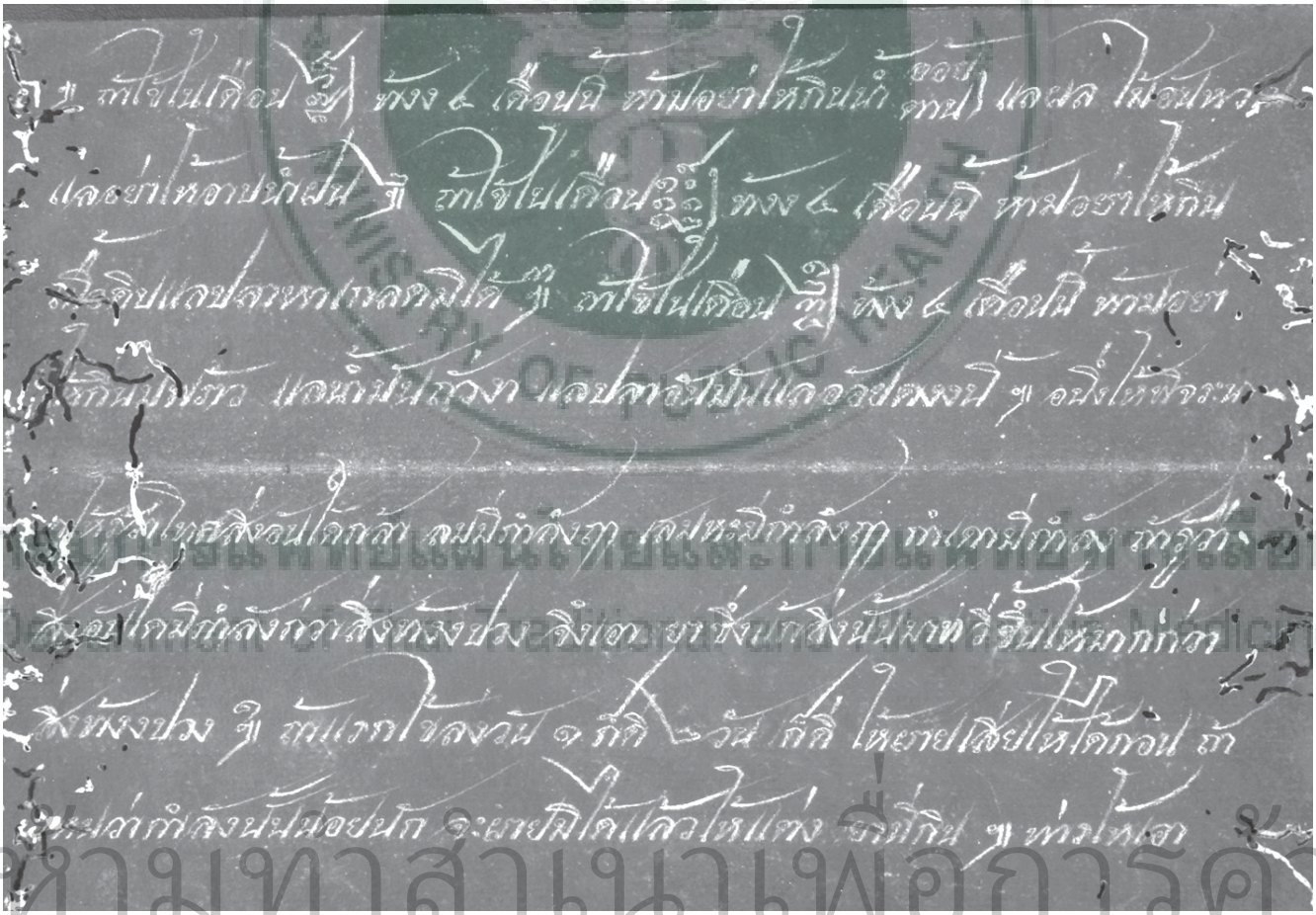
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๖๘-๖๙

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๖๘-๖๙

๓ ถ้าไข้ในเดือน ๕ ๖ ๗ ๘ ท้ง ๔ เดือนนี้ ห้ามอย่าให้กินน้ำ ออ้ย ตาล แลผล ไม้อันหวาน แลอย่าให้อาบน้ำฝน ๒ ๓ ถ้าไข้ในเดือน ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ท้ง ๔ เดือนนี้ ห้ามอย่าให้กินเนื้อดิบแลปลาเกลดมิได้ ๓ ๓ ถ้าไข้ในเดือน ๑ ๒ ๓ ๔ ท้ง ๔ เดือนนี้ ห้ามอย่าให้กินมพร้าว แลน้ำมันถั่วงา แลปลาอันมันแลอ้อยดงงนี้ ๓ อนึ่งให้พิจาระนา

ให้รู้ว่าโทศสิ่งอันใดกล้า ลมมีกำลังฤา เสมหะมีกำลังฤา กำเดามีกำลัง ถ้ารู้สิ่งอันใดมีกำลังกว่าสิ่งท้งงปวง จึงเอายาซึ่งแก้สิ่งนั้นมาทวีขึ้นให้มากกว่าสิ่งท้งงปวง ๓ ๑ ถ้าแรกไข้ลงวัน ๑ ก็ดี ๒ วันก็ดี ให้ผายเสียให้ได้ก่อนถ้าเหนว่ากำลังนั้นน้อยนัก จะผายมิได้แล้วให้แต่งยานี้กิน ๓ ท่ารให้เอา

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๖๘-๖๙

๓ ถ้าไข้ในเดือน ๕ เดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ๘ ทั้ง ๔ เดือนนี้ ห้ามอย่าให้กินน้ำอ้อยน้ำตาลแลผลไม้อันหวาน แลอย่าให้อาบน้ำฝน ๒ ๓ ถ้าไข้ในเดือน ๙ เดือน ๑๐ เดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ทั้ง ๔ เดือนนี้ห้ามอย่าให้กินเนื้อดิบแลปลาหาเกล็ดมิได้ ๓ ๓ ถ้าไข้ในเดือน ๑ เดือน ๒ เดือน ๓ เดือน ๔ ทั้ง ๔ เดือนนี้ห้ามอย่าให้กินมะพร้าว แลน้ำมันถั่วงา แลปลาอันมันแลอ้อยดังนี้ ๓ อนึ่งให้พิจารณา

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ให้รู้ว่าโทษสิ่งอันใดกล้า ลมมีกำลังหรือ เสมหะมีกำลังหรือ กำเดามีกำลัง ถ้ารู้ว่าสิ่งอันใดมีกำลังกว่าสิ่งทั้งปวง จึงเอายาซึ่งแก้สิ่งนั้นมาทวีขึ้นให้มากกว่าสิ่งทั้งปวง ๓ ๑ ถ้าแรกไข้ลงวัน ๑ ก็ดี ๒ วันก็ดีให้ผายเสียให้ได้ก่อนถ้าเห็นว่ากำลังนั้นน้อยนัก จะผายมิได้แล้วให้แต่งยานี้กิน ๓ ท่านให้เอา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

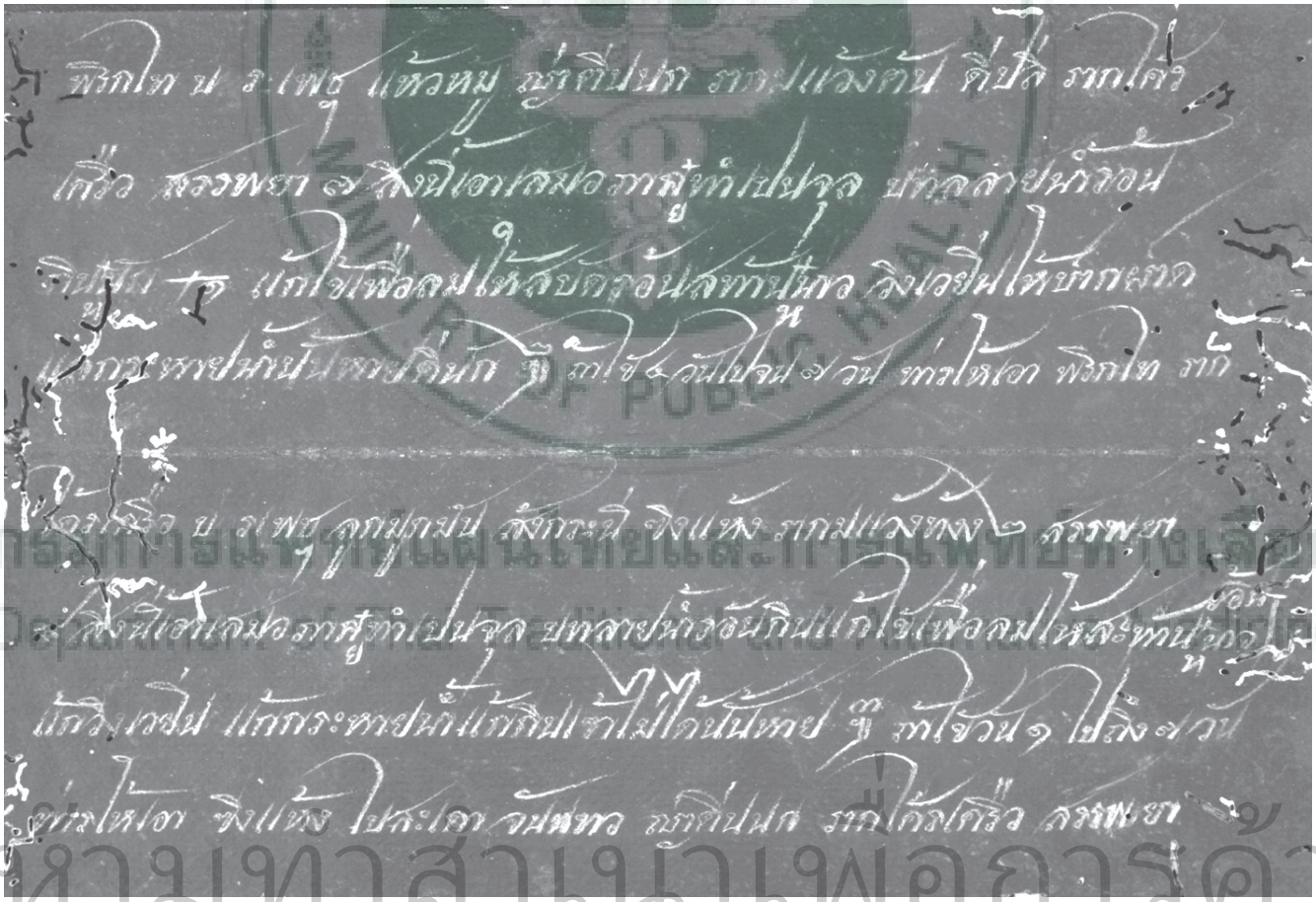
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๐-๗๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๐-๗๑

พริกไท บรเพชฺญ แห้วหมู ญ่าตีนนก รากมแว้งต้น ดีปลี รากไคร้
เครือ สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเปนจุล บทลายน้ำรอ้น
กินหนัก ๑ แก้ไข้เพื่อลมให้สบัดรอ้นสท้าน+หนาว วิงเวียนให้ปากฝาด
แลกระหายน้ำนั้นหายดีนัก ๒ ฯ ถ้าไข้ ๔ วันไปจน ๗ วันท่ารให้เอา พริกไท ราก

ไคร้เครือ บ รเพชฺญ ลูกมูกมัน สังกระนี ขิงแห้ง รากมแว้งท้งง ๒ สรรพยา
๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเปนจุล บทลายน้ำร้อนกินแก้ไข้เพื่อลม ให้สะท้าน ร้อน ห+นาว
แก้วิงเวียน แก้กระหายน้ำแก้กินเข้าไม่ได้นั้นหาย ๓ ฯ ถ้าไข้วัน ๑ ไปถึง ๗ วัน
ท่ารให้เอา ขิงแห้ง ไบสะเดา จันทขาว ญ่าตีนนก รากไคร้เครือ สรรพยา

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๗๐-๗๑

พริกไทย บอระเพ็ด แห้วหมู หญ้าตีนนก รากมะแว้งต้น ดีปลี รากไคร้
เครือ สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อน
กินหนัก ๑ สลึงแก้ไข้เพื่อลมให้สะบัดร้อนสะท้านหนาว วิงเวียนให้ปากฝาด
แลกระหายน้ำนั้นหายดีนัก ๒ ฯ ถ้าไข้ ๔ วันไปจน ๗ วันท่านให้เอา พริกไทย ราก

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ไคร้เครือ บอระเพ็ด ลูกมูกมัน สังกรณี ขิงแห้ง รากมะแว้งทั้ง ๒ สรรพยา
๘ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนกินแก้ไข้เพื่อลม ให้สะท้านร้อน สะท้านหนาว
แก้วิงเวียน แก้กระหายน้ำแก้กินข้าวไม่ได้นั้นหาย ๓ ฯ ถ้าไข้วัน ๑ ไปถึง ๗ วัน
ท่านให้เอา ขิงแห้ง ใบสะเดา จันทน์ขาว หญ้าตีนนก รากไคร้เครือ สรรพยา

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

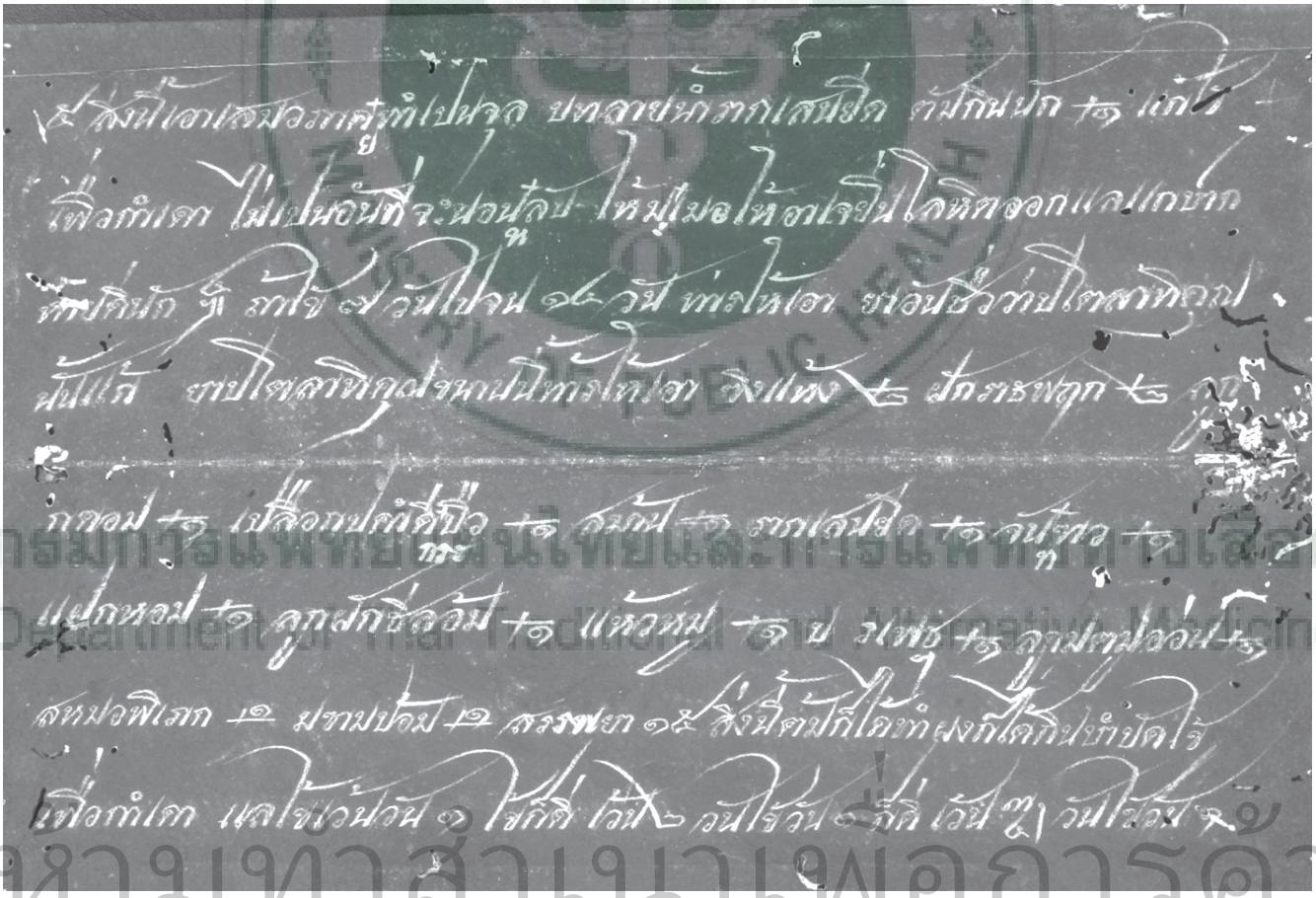
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๒-๗๓

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๒-๗๓

๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเปนจุล บทลายน้ำรากเสนียด ต้มกินนัก ๑ แก้ไข้เพื่อกำเดา ไม่เปนอันที่จะนอน+หลับให้ม+เมอให้อาเจียนโลหิตออกแลแกปากหายดีนัก ๗ ถ้าไข้ ๗ วันไปจนถึง ๑๔ วัน ท่ารให้เอา ยาอันชื่อว่าปโตลาทิคุณนั้นแก้ ยาปโตลาทิคุณขนานนี้ท้ารให้เอา ขิงแห้ง ๒ ฝักราชพฤก ๒ ลูก

กดอม ๑ เปลือกปคำดี+กระบือ ๑ สฆ้าน ๑ รากเสนียด ๑ จัน+ทขาว ๑ แฝกหอม ๑ ลูกผักชีลอ้ม ๑ แห้วหมู ๑ บรเพชฺญ ๑ ลูกมตูมอ่อน ๑ สหมอพิเภก ๑ มขามป้อม ๑ สรรพยา ๑๕ สิ่งนี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้กินบำบัดไข้เพื่อกำเดา แลไข้เว้นวัน ๑ ไข้ก็ดีเว้น ๒ วันไข้วัน ๑ ก็ดีเว้น ๓ ๔ วันไข้วัน ๑

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๗๒-๗๓

๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดลายน้ำรากเสนียด ต้มกินหนัก ๑ สลึง แก้ไข้เพื่อกำเดา ไม่เป็นอันที่จะนอนหลับให้ละเมอให้อาเจียนโลหิตออกแลแก้ปากหายดีนัก ๗ ถ้าไข้ ๗ วันไปจนถึง ๑๔ วัน ท่านให้เอายาอันชื่อว่าปโตลาทิคุณนั้นแก้ ยาปโตลาทิคุณขนานนี้ท่านให้เอา ขิงแห้ง ๒ สลึง ฝักราชพฤกษ์ ๒ สลึง ลูก-

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

กระดอม ๑ สลึง เปลือกประคำดีกระบือ ๑ สลึง สะค้าน ๑ สลึง รากเสนียด ๑ สลึง จันทน์ขาว ๑ สลึง แฝกหอม ๑ สลึง ลูกผักชีล้อม ๑ สลึง แห้วหมู ๑ สลึง บอระเพ็ด ๑ สลึง ลูกมะตูมอ่อน ๑ สลึง สมอพิเภก ๑ บาท มะขามป้อม ๑ บาท สรรพยา ๑๕ สิ่งนี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้กินบำบัดไข้เพื่อกำเดา แลไข้เว้นวัน ๑ ไข้ก็ดีเว้น ๒ วันไข้วัน ๑ ก็ดีเว้น ๓ วันเว้น ๔ วันไข้วัน ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

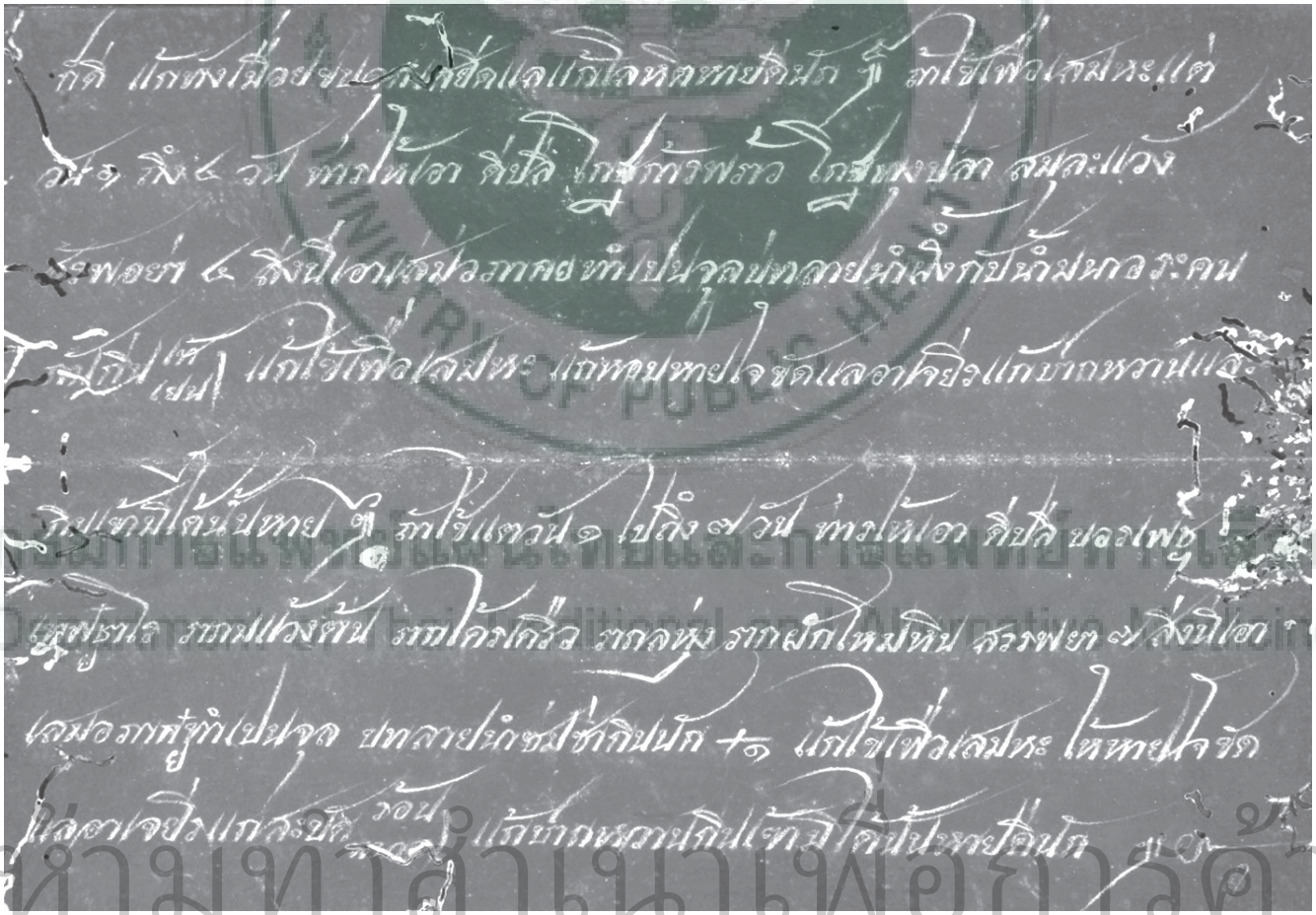
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๔-๗๕

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๔-๗๕

ก็ดี แก้ทังเมื่อยขนจุกเสียดแลแก้โลหิตหายดีนัก ๕ ๓ ถ้าไข้เพื่อเสมหะแต่วัน ๑ ถึง ๔ วัน ท่ารให้เอา ดีปลี โกฐก้ารพร้าว โกฐพุงปลา สมุละแว้ง สรรพย่า ๔ สิ่งนี้เอาเส่ม่อภาคกทำเปนจุลบ่ทลายน้ำผึ้งกับน้ำมนาวระคนกันกิน เช้า เยน แก้ไข้เพื่อเสมหะ แก้หอบหายใจขัดแลอาเจียรแก้ปากหวานและ

กินเข้ามิได้นั้นหาย ๖ ๓ ถ้าไข้แตวัน ๑ ไปถึง ๗ วันท่ารให้เอา ดีปลี บ รเพชฌ เทพ+ยธาโร รากมแว้งต้น รากไคร้เครือ รากลหุ่ง รากผักโหมหิน สรรยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาค+ยทำเปนจุล บทลายน้ำซ่มซ่ากินนัก ๑ แก้ไข้เพื่อเสมหะ ให้หายใจขัดแลอาเจยีรแก้สะบัด ร้อน หนาว แก้ปากหวานกินเข้ามิได้นั้นหายดีนัก ๓๑

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๗๔-๗๕

ก็ดี แก้ทั้งเมื่อยขบจุกเสียดแลโลหิตหายดีนัก ๕ ๓ ถ้าไข้เพื่อเสหมะแต่วัน ๑ ถึง ๔ วัน ท่านให้เอา ดีปลี โกฐก้านพร้าว โกฐพุงปลา สมุลแว้ง สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณบดละลายน้ำผึ้งกับน้ำมะนาวระคนกันกินเช้า กินเย็น แก้ไข้เพื่อเสมหะ แก้หอบหายใจขัดแลอาเจียนแก้ปากหวานและ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

กินข้าวมิได้นั้นหาย ๖ ๓ ถ้าไข้แต่วัน ๑ ไปถึง ๗ วันท่านให้เอา ดีปลี บอระเพ็ด เทพทาโร รากมะแว้งต้น รากไคร้เครือ รากละหุ่ง รากผักโหมหิน สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำส้มซ่ากินหนัก ๑ สลึง แก้ไข้เพื่อเสมหะ ให้หายใจขัดแลอาเจียนแก้สะบัดร้อน สะบัดหนาว แก้ปากหวานกินข้าวมิได้นั้นหายดีนัก

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

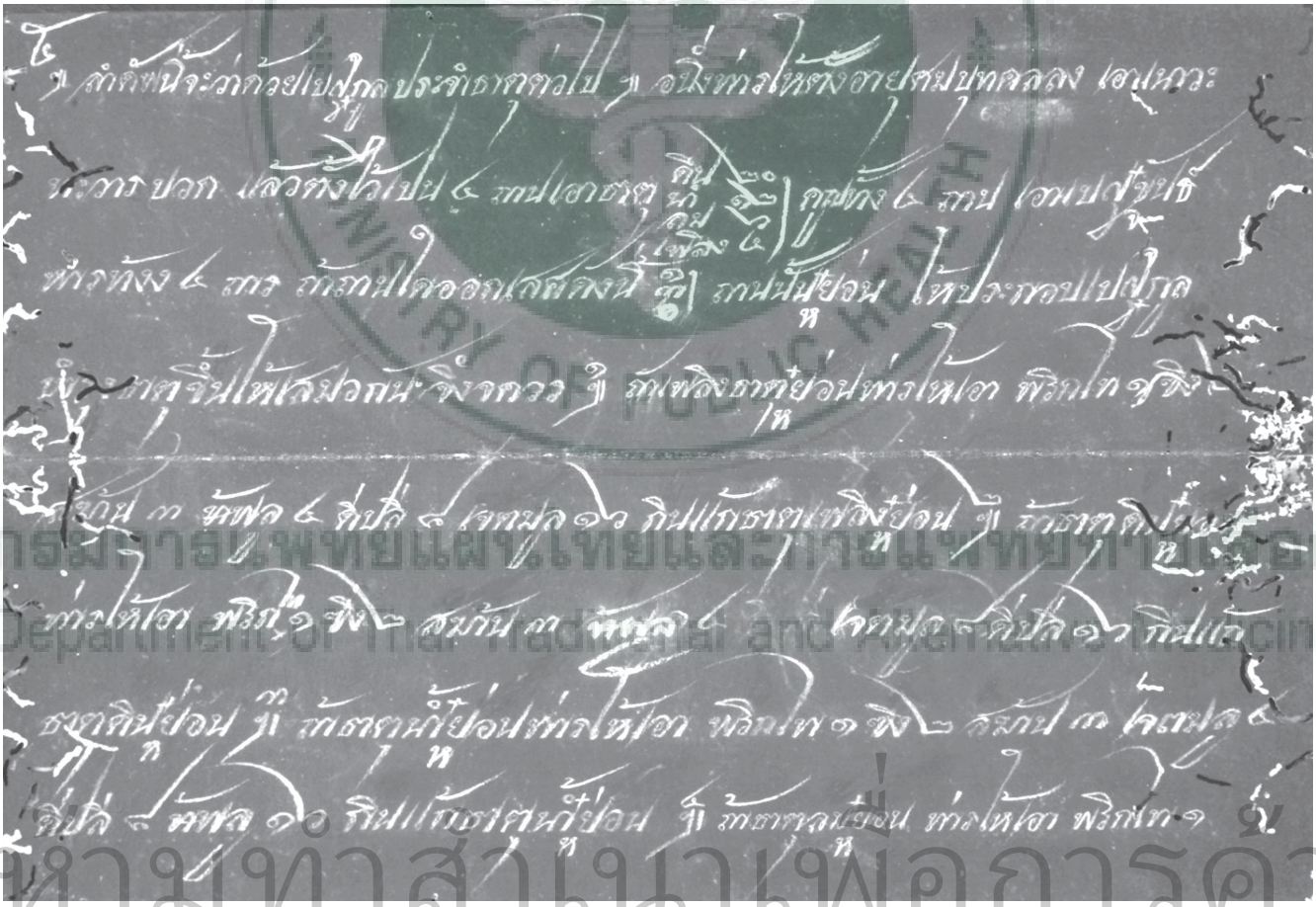
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๖-๗๗

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๖-๗๗

ลำดัพนี้จะว่าด้วยเบญ+จกูลประจำธาตุต่อไป ๓ อนึ่งท่ารให้ตั้งอายุศมบุทคลลงเอาเนาวะทะวารบวก แล้วตั้งไว้เปน ๔ ถานเอาธาตุ ดิน ๒๐ น้ำ ๑๒ ลม ๖ ไฟ ๔ } คูณทั้ง ๔ ถานเอาเบญ+จขันธ์

หารท้ง ๔ การ ถ้าถานใดออกเลศดังนี้ ๑ ๓ ๐ } ถานนั้น+หย่อน ให้ประกอบเบญ+จกูล

บำรุงธาตุขึ้นให้เสมอกัน จึงจควร ๑ ๓ ถ้าเพลิงธาตุ+หย่อนท่ารให้เอาพริกไท ๑ ขิง ๒

สฆ้าน ๓ ช้าพลู ๔ ดีปลี ๘ เจตมูล ๑๖ กินแก้เพลิงธาตุห+ย่อน ๒ ๓ ถ้าธาตุดิน+หย่อนท่ารให้เอา พริก+ไท ๑ ขิง ๒ สฆ้าน ๓ ช้าพลู ๔ เจตมูล ๘ ดีปลี ๑๖ กินแก้ธาตุดินห+ย่อน ๓ ๓ ถ้าธาตุน้ำห+ย่อนท่ารให้เอา พริกไท ๑ ขิง ๒ สฆ้าน ๓ เจตมูล ๔ ดีปลี ๘ ช้าพลู ๑๖ กินแก้ธาตุน้ำห+ย่อน ๕ ๓ ถ้าธาตุลม+หย่อนท่ารให้เอา พริกไท ๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๖-๗๗

ลำดับนี้จะว่าด้วยเบญจกูลประจำธาตุต่อไป ๓ อนึ่งท่านให้ตั้งอายุบุคคลลงเอานว-ทวารบวก แล้วตั้งไว้เป็น ๔ ฐาน เอาธาตุดิน ๒๐ ธาตุน้ำ ๑๒ ธาตุลม ๖ ธาตุไฟ ๔ คูณทั้ง ๔ ฐาน เอาเบญจขันธ์หารทั้ง ๔ ฐาน ถ้าฐานใดออกเศษดังนี้ ๑ ๓ ๐ ฐานนั้นหย่อน ให้ประกอบเบญจกูล บำรุงธาตุขึ้นให้เสมอกัน จึงจะควร ๑ ๓ ถ้าเพลิงธาตุหย่อนท่านให้เอาพริกไทย ๑ ขิง ๒

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

สะค้าน ๓ ช้าพลู ๔ ดีปลี ๘ เจตมูล ๑๖ กินแก้เพลิงธาตุหย่อน ๓ ถ้าธาตุดินหย่อนท่านให้เอาพริกไทย ๑ ขิง ๒ สะค้าน ๓ ช้าพลู ๔ เจตมูล ๘ ดีปลี ๑๖ กินแก้ธาตุดินหย่อน ๓ ถ้าธาตุน้ำหย่อนท่านให้เอา พริกไทย ๑ ขิง ๒ สะค้าน ๓ เจตมูล ๔ ดีปลี ๘ ช้าพลู ๑๖ กินแก้ธาตุน้ำหย่อน ๕ ๓ ถ้าธาตุลมหย่อนท่านให้เอา พริกไทย ๑

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

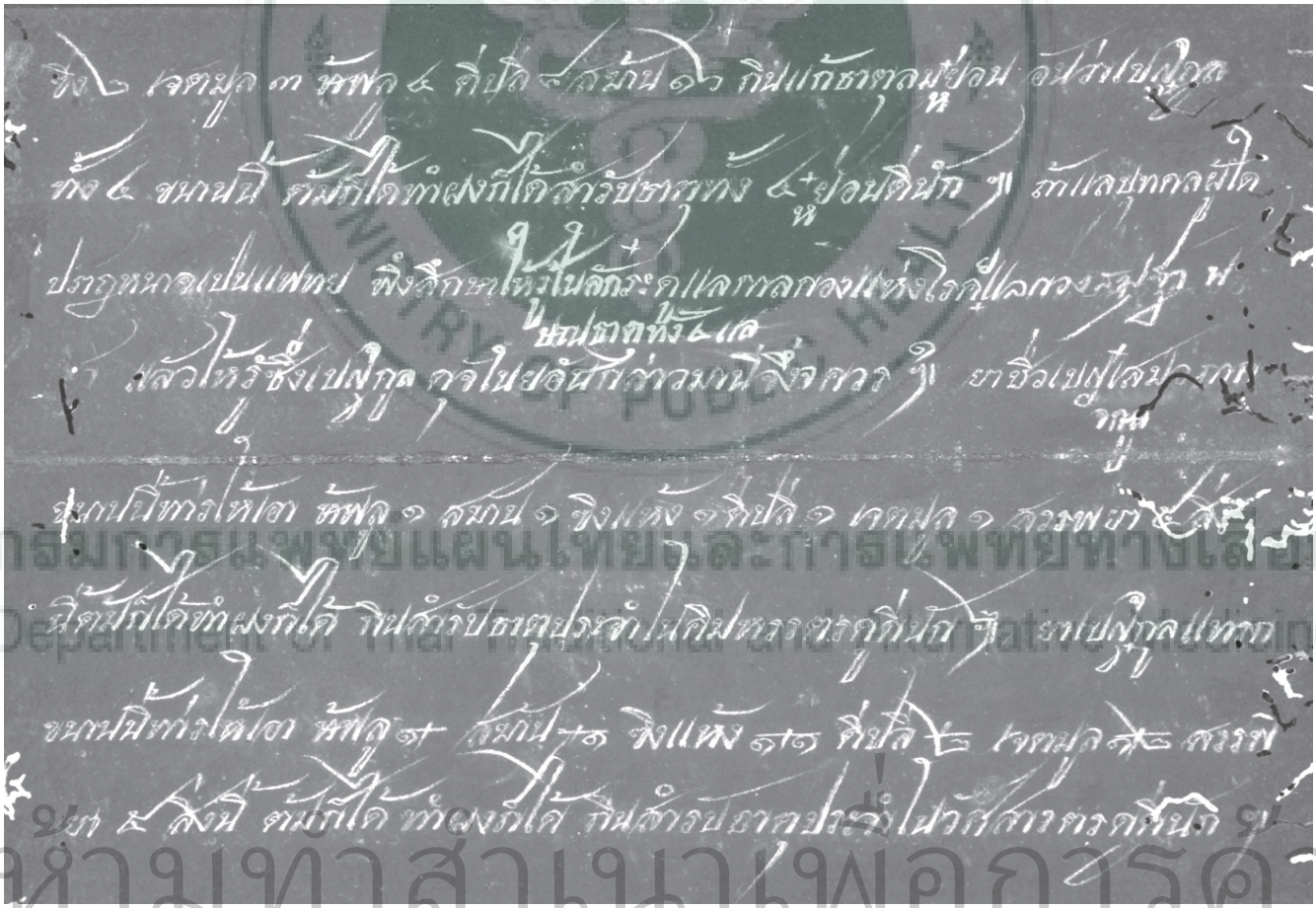
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๗๘-๗๙

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๗๘-๗๙

ขิง ๒ เจตมูล ๓ ช้าพลู ๔ ดีปลี ๘ สฆ้าน ๑๖ กินแก้ธาตลม+หย่อน อันว่าเบญ+จกูล ทั้ง ๔ ขนานนี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้สำหรับธาตุทั้ง ๔+หย่อนดีนัก ฯ ถ้าแลบุทคลผู้ใด ปรากฏหนาจเปนแพทย พึงสึกษาให้รู้ในลัก+ษณะธาตุทั้ง ๔ แลระดูแลกาลกองแห่งโรค+ยแลกองสมุฐาน (นั้น)แล้วให้รู้ซึ่งเบญ+จกูล ดุจในยอันกล่าวมานีจึงจควร ฯ ยาชื่อเบญ+จกูลเสมอภาค

ขนานนี้ท่ารให้เอา ช้าพลู ๑ สฆ้าน ๑ ขิงแห้ง ๑ ดีปลี ๑ เจตมูล ๑ สรรพยา ๕ สิ่ง นี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้ กินสำหรับธาตุประจำในคิมหรรตรดูดีนัก ฯ ยาเบญ+จกูลแทรก ขนานนี้ท่ารให้เอา ช้าพลู ๑/๒ สฆ้าน ๑/๒ ขิงแห้ง ๑/๒ ดีปลี ๒/๒ เจตมูล ๑/๒ สรรพยา ๕ สิ่งนี้ต้มก็ได้ ทำผงก็ได้ กินสำรับธาตุประจำในวัศสารตรดูดีนัก

คำอ่าน

หน้าที่ ๗๘-๗๙

ขิง ๒ เจตมูล ๓ ช้าพลู ๘ สะค้าน ๑๖ กินแก้ธาตุลมหย่อน อันว่าเบญจกูล ทั้ง ๔ ขนานนี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้สำหรับธาตุทั้ง ๔ หย่อนดีนัก ฯ ถ้าแลบุคคลผู้ใด ปรารถนาจะเป็นแพทย์ พึงศึกษาให้รู้ในลักษณะธาตุทั้ง ๔ แลฤดูแลกาลกองแห่งโรคแลกองสมุฏฐาน นั้นแล้วให้รู้ซึ่งเบญจกูล ดุจในอันกล่าวมานี้จึงจะควร ฯ ยาชื่อเบญจกูลเสมอภาค

ขนานนี้ท่านให้เอา ช้าพลู ๑ สะค้าน ๑ ขิงแห้ง ๑ ดีปลี ๑ เจตมูล ๑ สรรพยา ๕ สิ่ง นี้ต้มก็ได้ทำผงก็ได้ กินสำหรับธาตุประจำในคิมหันตฤดูดีนัก ฯ ยาเบญจกูลแทรก ขนานนี้ท่านให้เอา ช้าพลู ๑ เฟื้อง สะค้าน ๑ สลึง ขิงแห้ง ๑ สลึง ๑ เฟื้อง ดีปลี ๒ สลึง เจตมูล ๒ สลึง ๑ เฟื้อง สรรพ
ยา ๕ สิ่งนี้ต้มก็ได้ ทำผงก็ได้ กินสำหรับธาตุประจำในวัสสานฤดูดีนัก

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

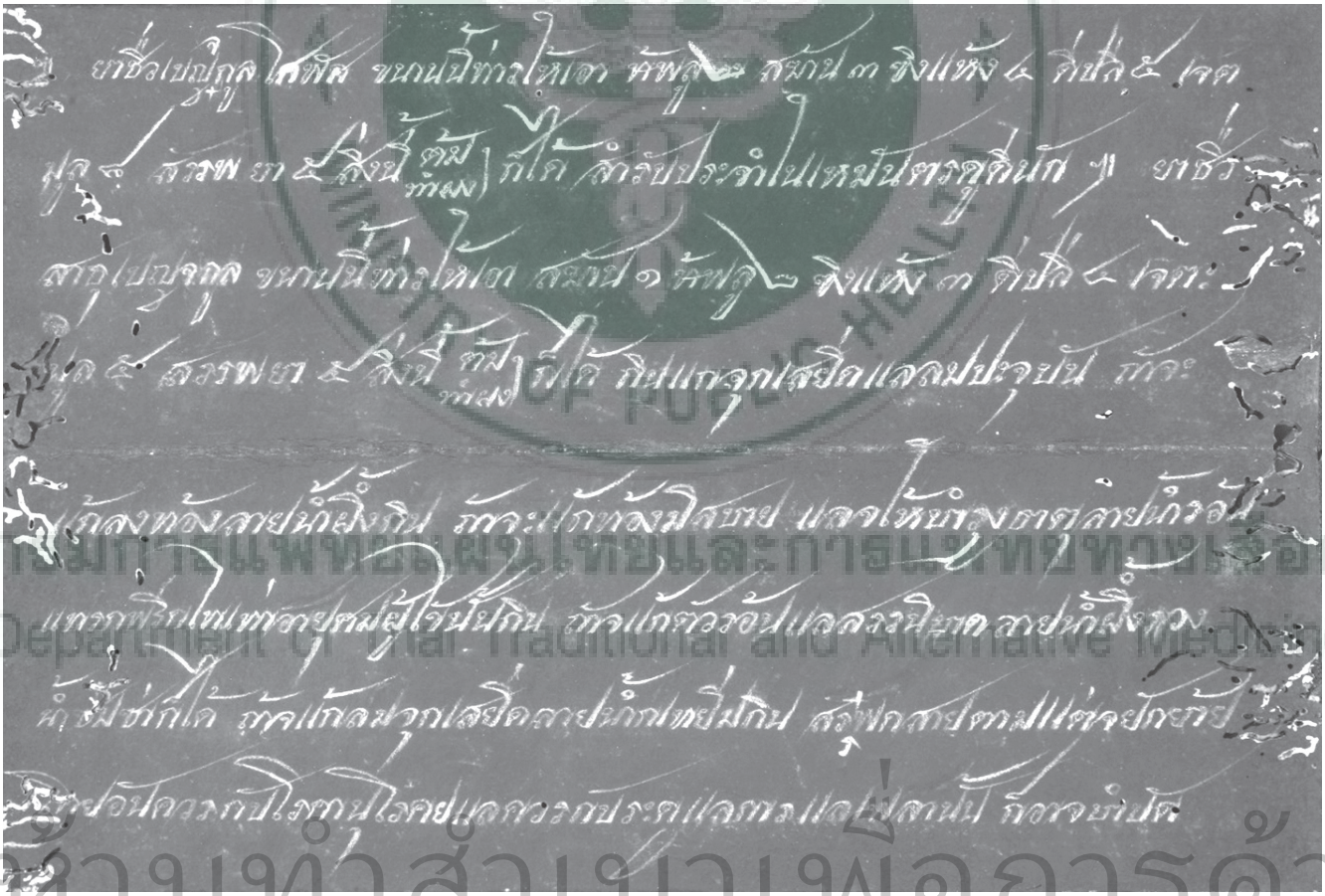
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๐-๘๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๐-๘๑

ฑ ยาชื่อเบญ+จกูลโสฬศ ขนานนี้ท่ารให้เอา ช้าพลู ๒ สฆ้าน ๓ ขิงแห้ง ๔ ดีปลี ๕ เจต
มูล ๘ สรรพยา ๕ สิ่งนี้ ต้ม / ทำผง } ก็ได้ สำรับประจำในเหมันตรดูดีนัก ฑ ยาชื่อ
สาธุเบญจกูล ขนานนี้ท่ารให้เอา สฆ้าน ๑ ช้าพลู ๒ ขิงแห้ง ๓ ดีปลี ๔ เจตะ
มูล ๕ สรรพยา ๕ สิ่งนี้ ต้ม / ทำผง } ก็ได้ กินแกจุกเสยีดแลลมปะจุบัน ถ้าจะ

แก้ลงท้องลายน้ำผึ้งกิน ถ้าจะแก้ท้องมิสบาย แลจให้บำรุงธาตุลายน้ำร้อน
แทรก พริกไทเท่าอายุศมผู้ไข้นั้นกิน ถ้าจะแก้ตัวรอ้นแลสรรนิบาตลายน้ำผึ้งรวง
น้ำซ่มซ่าก็ได้ ถ้าจแก้ลมจุกเสยีดลายน้ำกเทยีมกิน สร+รพกสายตามแต่จยักย้าย
โดยอันควรกับโรคานุโรคยแลควรกับระดูแลการแลเพลานั้น ก็อาจบำบัด

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๘๐-๘๑

ฑ ยาชื่อเบญจกูลโสฬส ขนานนี้ท่านให้เอา ช้าพลู ๒ สะค้าน ๓ ขิงแห้ง ๔ ดีปลี ๕ เจต-
มูล ๘ สรรพยา ๕ สิ่งนี้ต้มก็ได้ ทำผงก็ได้ สำหรับประจำในเหมันตฤดูดีนัก ฑ ยาชื่อ
สาธุเบญจกูล ขนานนี้ท่านให้เอา สะค้าน ๑ ช้าพลู ๒ ขิงแห้ง ๓ ดีปลี ๔ เจต-
มูล ๕ สรรพยา ๕ สิ่งนี้ต้มก็ได้ ทำผงก็ได้ กินแก้จุกเสียดแลลมปัจจุบัน ถ้าจะ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

แก้ลงท้องละลายน้ำผึ้งกิน ถ้าจะแก้ท้องมิสบาย แลจะให้บำรุงธาตุละลายน้ำร้อน
แทรกพริกไทยเท่าอายุผู้ไข้นั้นกิน ถ้าจะแก้ตัวร้อนแลสันนิบาตละลายน้ำผึ้งรวง
น้ำส้มซ่าก็ได้ ถ้าจะแก้ลมจุกเสียดละลายน้ำกระเทียมกิน สรรพกระสายตามแต่จะยักย้าย
โดยอันควรกับโรคานุโรคแลควรกับฤดูแลกาลแลเพลานั้น ก็อาจบำบัด

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

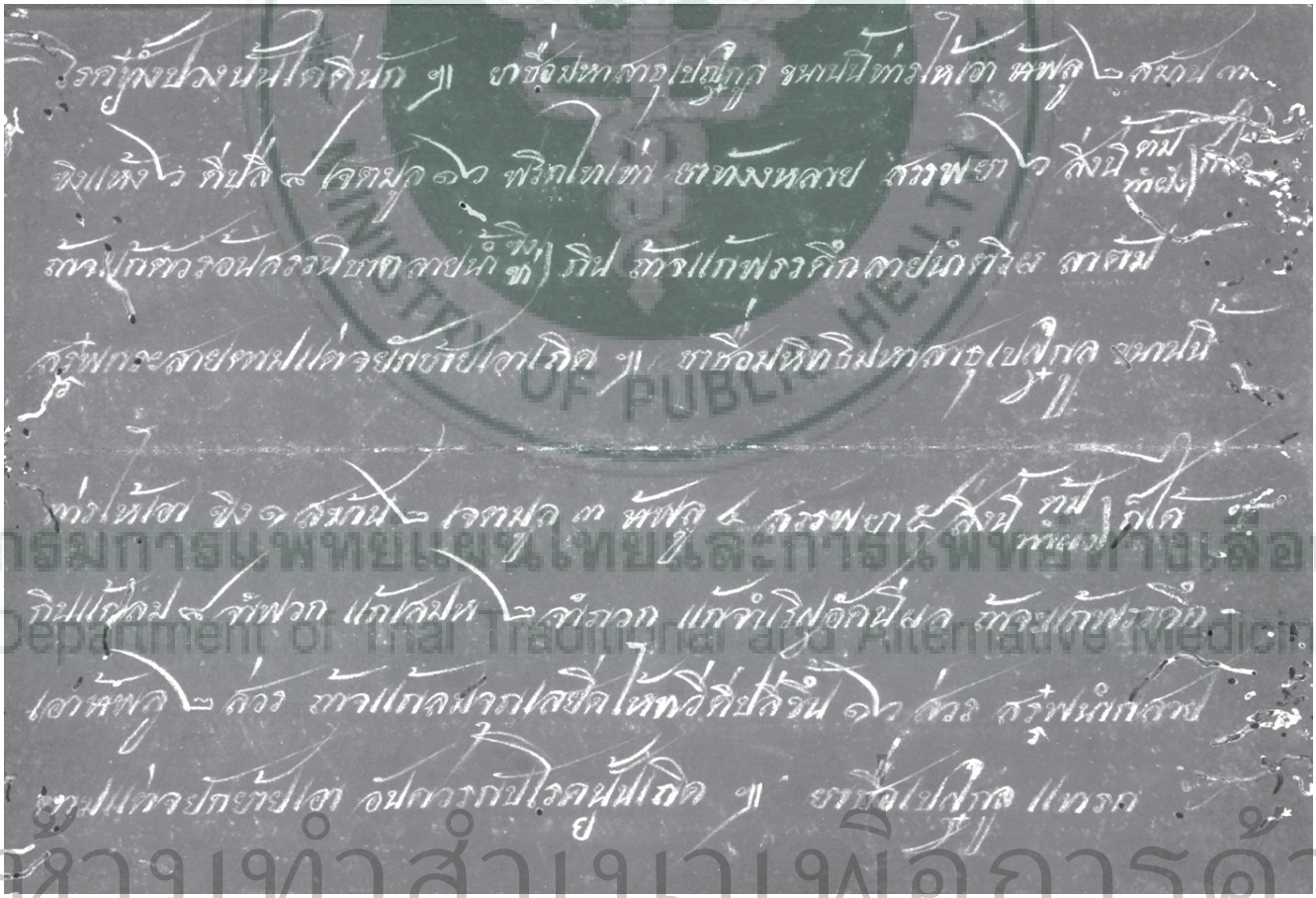
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๒-๘๓

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๒-๘๓

โรค+ยทั้งปวงนั้นได้ดีนัก ฑ ยาชื่อมหาสาธุเบญ+จกูล ขนานี้ท่ารให้เอา ช้าพลู ๒ สฆ้าน ๓ ขิงแห้ง ๖ ดีปลี ๘ เจตมูล ๑๖ พริกไทเท่ายาทั้งหลายสรรพยา ๖ สิ่งนี้ ต้ม / ทำผง ก็ได้ ถ้าจะแก้ตัวรอ้นสรรนิบาตลาย น้ำขิง / ข่า กิน ถ้าจะแก้พรรดึกลายนำ ตรีผลาต้ม สรร+พกระสายตามแต่จะยักย้ายเอาเถิด ฑ ยาชื่อมหิทธิมหาสาธุเบญ+จกูลขนานนี้

ท่ารให้เอา ขิง ๑ สฆ้าน ๒ เจตมูล ๓ ช้าพลู ๔ (ดีปลี ๕) สรรพยา ๕ สิ่งนี้ ต้ม / ทำผง ก็ได้ กินแก้ลง ๘ จำพวกแก้เสมห ๒ จำภวกแก้จำเริญอัคนีผล ถ้าจะแก้พรรดึก เอา ช้าพลู ๒ ส่วร ถ้าจแก้ลมจุกเสยีดให้ทวีดีปลีขึ้น ๑๖ ส่วรสรร+พนำกสาย ตามแต่จยักย้ายเอา อันควรกับโรค+ยนั้นเถิด ฑ ยาชื่อเบญ+จกูล แทรก

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๘๒-๘๓

โรคทั้งปวงนั้นได้ดีนัก ฑ ยาชื่อมหาสาธุเบญจกูล ขนานนี้ท่านให้เอา ช้าพลู ๒ สะค้าน ๓ ขิงแห้ง ๖ ดีปลี ๘ เจตมูล ๑๖ พริกไทยเท่ายาทั้งหลายสรรพยา ๖ สิ่งนี้ต้มก็ได้ ทำผงก็ได้ ถ้าจะแก้ตัวร้อนสันนิบาตละลาย น้ำขิง น้ำข่ากิน ถ้าจะแก้พรรดึกละลายน้ำตรีผลาต้ม สรรพกระสายตามแต่จะยักย้ายเอาเถิด ฑ ยาชื่อมหิทธิมหาสาธุเบญจกูลขนานนี้

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ท่านให้เอา ขิง ๑ สะค้าน ๒ เจตมูล ๓ ช้าพลู ๔ ดีปลี ๕ สรรพยา ๕ สิ่งนี้ ต้มก็ได้ ทำผงก็ได้ กินแก้ลง ๘ จำพวกแก้เสหมะ ๒ จำพวกแก้จำเริญอัคนีผล ถ้าจะแก้พรรดึก เอา ช้าพลู ๒ ส่วน ถ้าจะแก้ลมจุกเสียดให้ทวีดีปลีขึ้น ๑๖ ส่วน สรรพน้ำกระสาย ตามแต่จะยักย้ายเอา อันควรกับโรคนั้นเถิด ฑ ยาชื่อเบญจกูล แทรก

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

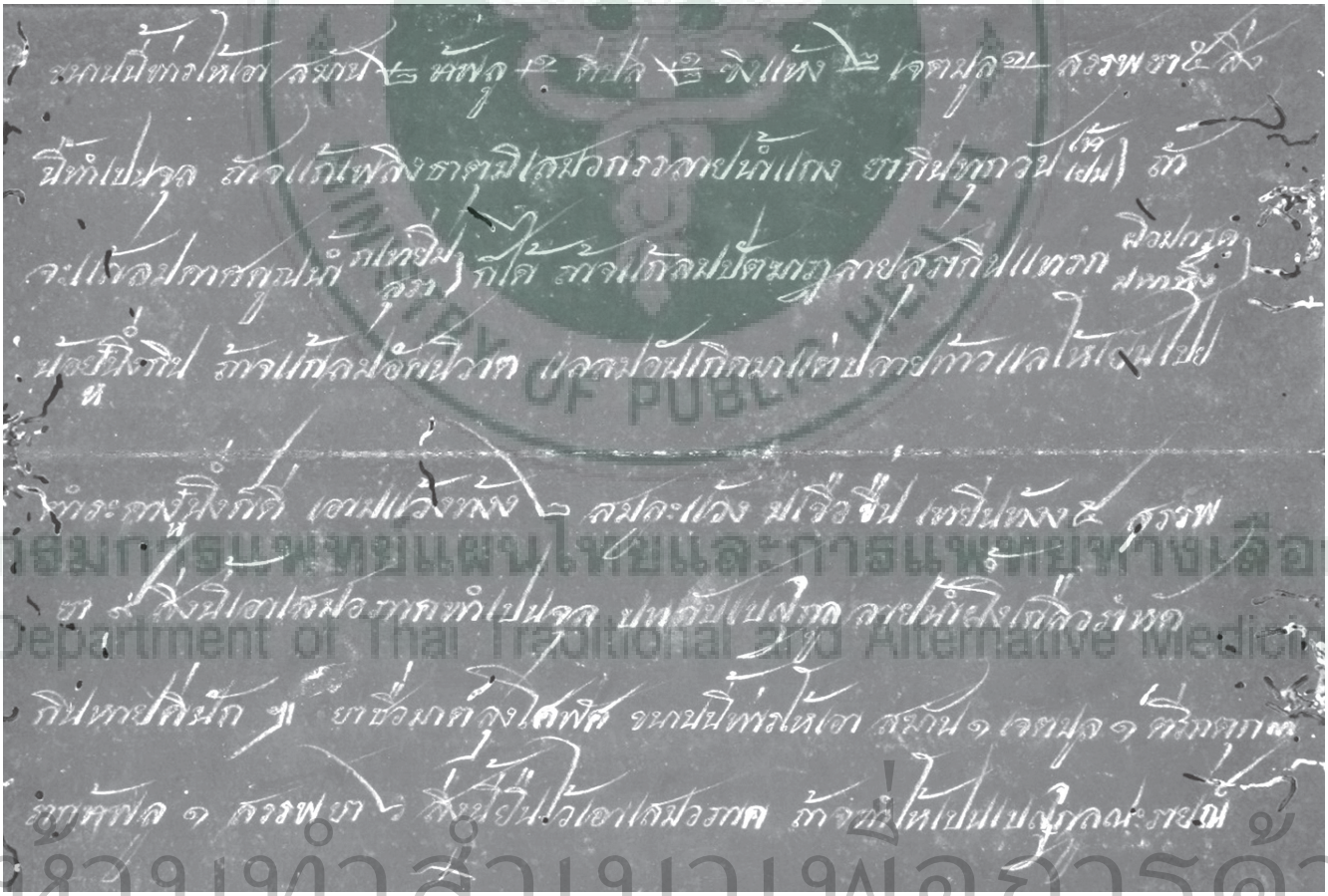
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๔-๘๕

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๔-๘๕

ขนานนี้ท่ารให้เอา สฆ้าน ๒ ช้าพลู ๑ ดีปลี ๒ ขิงแห้ง ๒ เจตมูล ๑ สรรพยา ๕ สิ่ง นี้ทำเปนจุล ถ้าจแก้เพลิงธาตุมิเสมอกรรลายน้ำแกง ยากินทุกวัน เช้า เย็น ถ้าจะแก้ลมกาศคูณ(ลาย)น้ำ กเทียม สุรา ก็ได้ ถ้าจะแก้ลมปัตฆาฏ ลายสุรากินแทรก ผิวมกรูด มหาหิง น้อย+หนึ่งกิน ถ้าจะแก้ลมอัคนีวาต แลลมอันเกิดมาแต่ปลายท้าวแลให้เยนไปย

ตำระคางห+นึงก็ดี เอามแว้งท้ง ๒ สมูละแว้ง มเขื่อขึ่น เทยีนท้ง ๕ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทกับเบญ+จกูล ลายน้ำผึ้งเกลือรำหัดกินหายดีนัก ฯ ยาชื่อมาตลุงโศพศ ขนานนี้ท่ารให้เอา สฆ้าน ๑ เจตมูล ๑ ตรีกตุก ๓ รากช้าพลู ๑ สรรพยา ๖ สิ่งนี้ยืนไว้เอาเสมอภาค ถ้าจะทำให้เปนเบญ+จกูลณะรายณ์

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๔-๘๕

ขนานนี้ท่านให้เอา สะค้าน ๒ สลึง ช้าพลู ๑ บาท ดีปลี ๑ บาท ๒ สลึง ขิงแห้ง ๒ บาท เจตมูล ๑ ตำลึง สรรพยา ๕ สิ่ง
นี้ทำเป็นจุณ ถ้าจะแก้เพลิงธาตุมิเสมอกันลายน้ำแกง ยากินทุกวันเช้า เย็น ถ้าจะแก้ลมกาศคุณละลายน้ำกระเทียมก็ได้ น้ำสุราก็ได้ ถ้าจะแก้ลมปัตฆาต ละลายสุรากินแทรกผิวมะกรูดแทรกมหาหิงคุ์
น้อยหนึ่งกิน ถ้าจะแก้ลมอัคนีวาตะ แลลมอันเกิดมาแต่ปลายเท้าแลให้เย็นไป

ตำระข้างหนึ่งก็ดี เอามะแว้งทั้ง ๒ สมุลแว้ง มะเขือขื่น เทียนทั้ง ๕ สรรพ-ยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดกับเบญจกูล ละลายน้ำผึ้งเกลือรำหัดกินหายดีนัก ฯ ยาชื่อมาตลุงโสพส ขนานนี้ท่านให้เอา สะค้าน ๑ เจตมูล ๑ ตรีกฎุก ๓ รากช้าพลู ๑ สรรพยา ๖ สิ่งนี้ยืนไว้เอาเสมอภาค ถ้าจะทำให้เป็นเบญจกูลณรายณ์

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

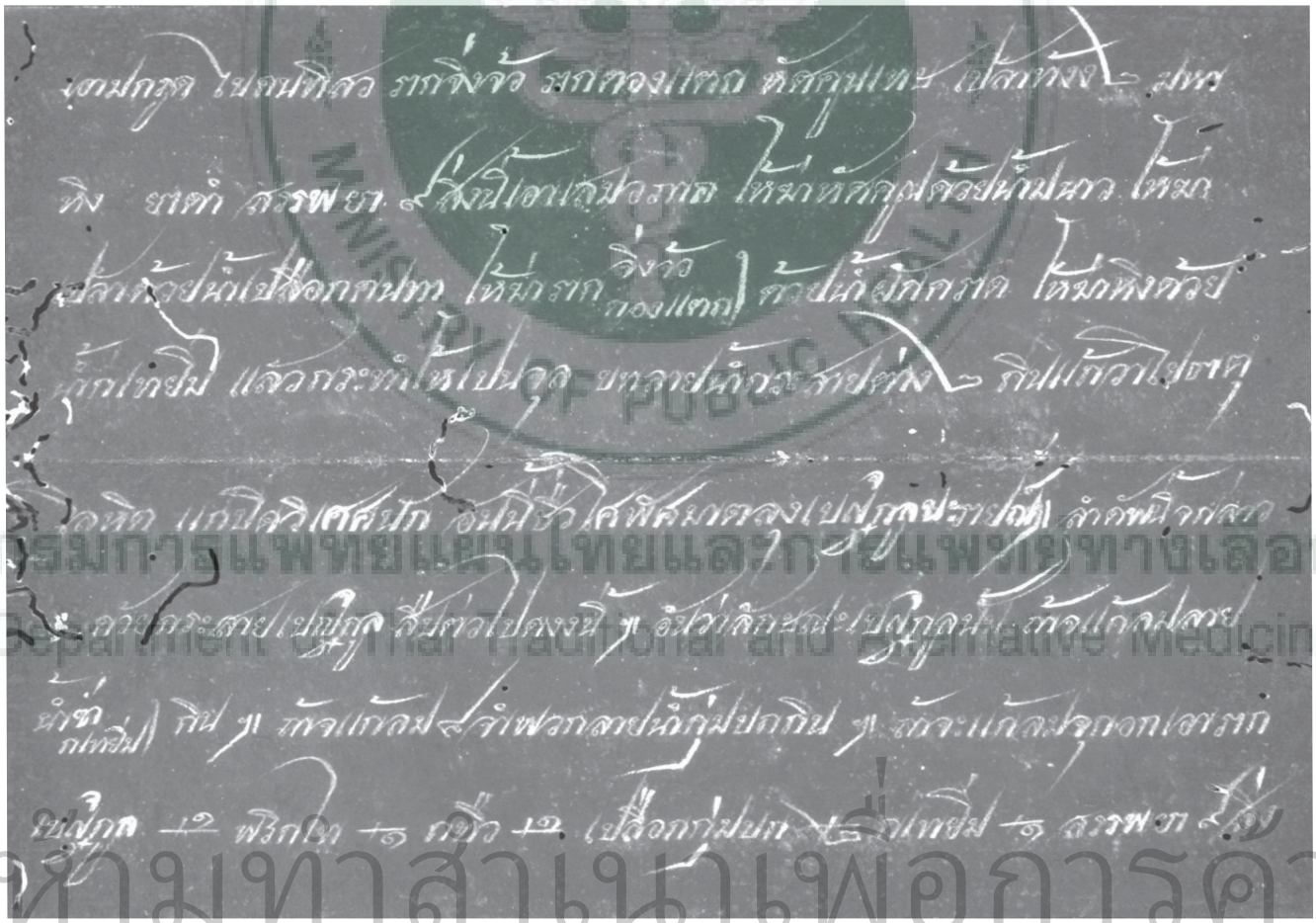
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๖-๘๗

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๖-๘๗

เอา มกรูด ไบคนทีสอ รากจิ่งจ้อ รากตองแตก หัศคูนเทษ เปล้าท้ัง ๒ มหา หิง ยาดำ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาค ให้ฆ่าหัศคุณด้วยน้ำมนาว ให้ฆ่าเปล้าด้วยน้ำเปลือกคนทา ให้ฆ่าราก จิงจ้อ / ตองแตก ด้วยน้ำผักคราด ให้ฆ่า(มหา) หิงด้วยน้ำกเทียม แล้วกระทำให้เปนจุล บทลายน้ำกระสายต่าง ๒ กินแก้วาโยธาตุ

โลหิต แก้บิดวิเศษนัก อันนี้ชื่อโศพศมาตลุงเบญ+จกูลนะรายณ์ ๗ ลำดับนี้จกล่าวด้วยกระสายเบญ+จกูล สืบต่อไปดงงนี้ ๗ อันว่าลักษณะเบญ+จกูลนั้น ถ้าจแก้ลมลายน้ำ ข่า / กเทยีม กิน ๗ ถ้าจแก้ลม ๘ จำพวกลายน้ำกุ่มบกกิน ๗ ถ้าจะแก้ลมจุกอกเอา ราก เบญ+จกูล ๑ พริกไท ๑ กทือ ๑ เปลือกกุ่มบก ๒ กเทียม ๑ สรรพยา ๙ สิ่ง

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๘๖-๘๗

เอา มะกรูด ใบคนทีสอ รากจิงจ้อ รากตองแตก หัสคุณเทศ เปล้าทั้ง ๒ มหา-หิงคุ์ ยาดำ สรรพยา ๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาค ให้ฆ่าหัสคุณด้วยน้ำมะนาว ให้ฆ่าเปล้าด้วยน้ำเปลือกคนทา ให้ฆ่ารากจิงจ้อ รากตองแตก ด้วยน้ำผักคราด ให้ฆ่ามหาหิงค์ด้วยน้ำกระเทียม แล้วกระทำให้เป็นจุณ บดละลายน้ำกระสายต่าง ๆ กินแก้วาโยธาตุ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

โลหิต แก้บิดวิเศษนัก อันนี้ชื่อโสพสมาตลุงเบญจกูลนารายณ์ ๗ ลำดับนี้จะกล่าวด้วยกระสายเบญจกูล สืบต่อไปดังนี้ ๗ อันว่าลักษณะเบญจกูลนั้น ถ้าจะแก้ลมละลายน้ำข่า น้ำกระเทียมกิน ๗ ถ้าจะแก้ลม ๘ จำพวกลายน้ำกุ่มบกกิน ๗ ถ้าจะแก้ลมจุกอกเอารากเบญจกูล ๑ บาทพริกไทย ๑ สลึง กะทือ ๑ บาท เปลือกกุ่มบก ๒ สลึง กระเทียม ๑ สลึง สรรพยา ๙ สิ่ง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

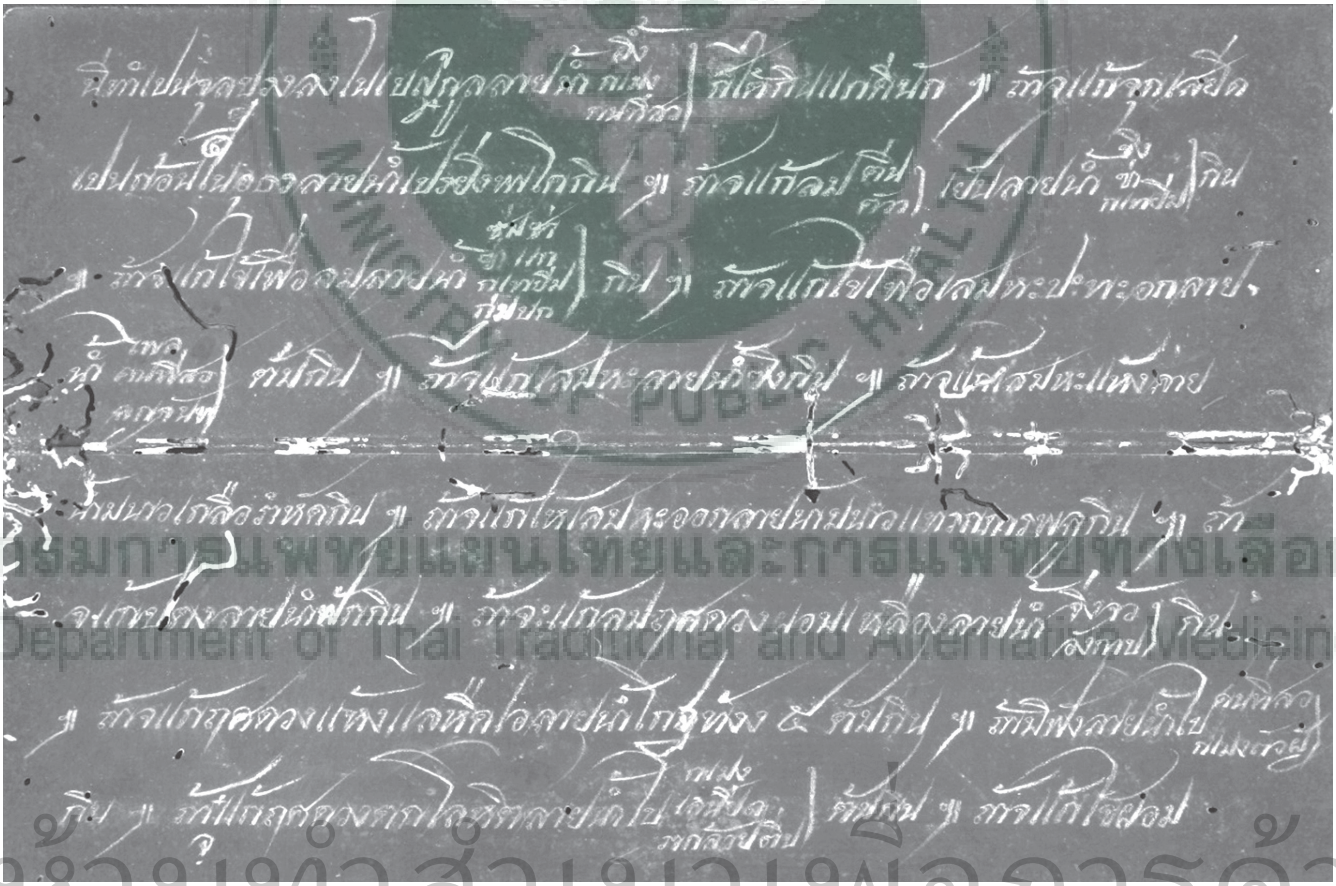
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๘๘-๘๙

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๘๘-๘๙

นีทำเปนจุลปรุงลงในเบญ+จกูลลายน้ำ ผึ้ง / กเมง / คนทีสอ ก็ได้กินแกดีนัก ฯ ถ้าจแก้จุกเสยีด เปนก้อนในอุธรลายน้ำเปรยีงพรโคกิน ฯ ถ้าจแก้ลม ตีน / ตัวว เย็นลายน้ำ ขิง / ข่า / กเทยีม กิน ฯ ถ้าจแก้ไข้เพื่อลมลายน้ำ ซ่มซ่า / ข่าแก่ / กเทยีม / กุ่มบก กิน ฯ ถ้าจแก้ไข้เพื่อเสมหะปะทะอกลาย น้ำ ไพล / คนทีสอ / ลูกจันท ต้มกิน ฯ ถ้าจแก้เสมหะลายน้ำขิงกิน ฯ ถ้าจแก้เสมหะแห้งลาย

น้ำมนาวเกลือรำหัดกิน ฯ ถ้าจแก้ให้เสมหะออกลายน้ำมนาวแทรกการพลูกิน ฯ ถ้าจแก้ปดงลายนำฟักกิน ฯ ถ้าจะแก้ลมฤศดวงผอมเหลืองลายนำ จิงจ้อ / อังกาบ กิน ฯ ถ้าจแก้ฤศดวงแห้งแลหีดไอลายน้ำโกฐท้ง ๕ ต้มกิน ฯ ถ้ามิฟังลายน้ำไบ คนทีสอ / กเมงตัวผู้ กิน ฯ ถ้า+จแก้ฤศดวงตกโลหิตลายน้ำใบ กเมง / เสนยีด / รากกล้วยตีบ ต้มกิน ฯ ถ้าจแก้ไข้ผอม

คำอ่าน

หน้าที่ ๘๘-๘๙

นี้ทำเป็นจุณปรุงลงในเบญจกูลละลาย น้ำผึ้งก็ได้ น้ำกะเม็งก็ได้ น้ำคนทีสอก็ได้ กินแก้ดีนัก ฯ ถ้าจะแก้จุกเสียดเป็นก้อนในอุทรละลายน้ำเปรียงพระโคกิน ฯ ถ้าจะแก้ลมตีนเย็น ตัวเย็น ละลาย น้ำขิง น้ำข่าน้ำกระเทียมกิน

ถ้าจะแก้ไข้เพื่อลมละลายน้ำส้มซ่า น้ำข่าแก่ น้ำกระเทียม น้ำกุ่มบกกิน ฯ ถ้าจะแก้ไข้เพื่อเสมหะปะทะอกละลายน้ำไพล น้ำคนทีสอ น้ำลูกจันทน์ ต้มกิน ฯ ถ้าจะแก้เสมหะละลายน้ำขิงกิน ฯ ถ้าจะแก้เสมหะแห้งลาย

น้ำมะนาวเกลือรำหัดกิน ฯ ถ้าจะแก้ให้เสมหะออกละลายน้ำมะนาวแทรกกานพลูกิน ฯ ถ้าจะแก้ประดงลายน้ำฟักกิน ฯ ถ้าจะแก้ลมริดสีดวงผอมเหลืองละลายน้ำจิงจ้อ น้ำอังกาบ กิน

ฯ ถ้าจะแก้ริดสีดวงแห้งแลหีดไอลายน้ำโกฐทั้ง ๕ ต้มกิน ฯ ถ้ามิฟังละลายน้ำใบคนทีสอ ใบกะเม็งตัวผู้กิน ฯ ถ้าจะแก้ริดสีดวงตกโลหิตละลายน้ำใบกะเม็ง ใบเสนียด รากกล้วยตีบ ต้มกิน ฯ ถ้าจะแก้ไข้ผอม

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

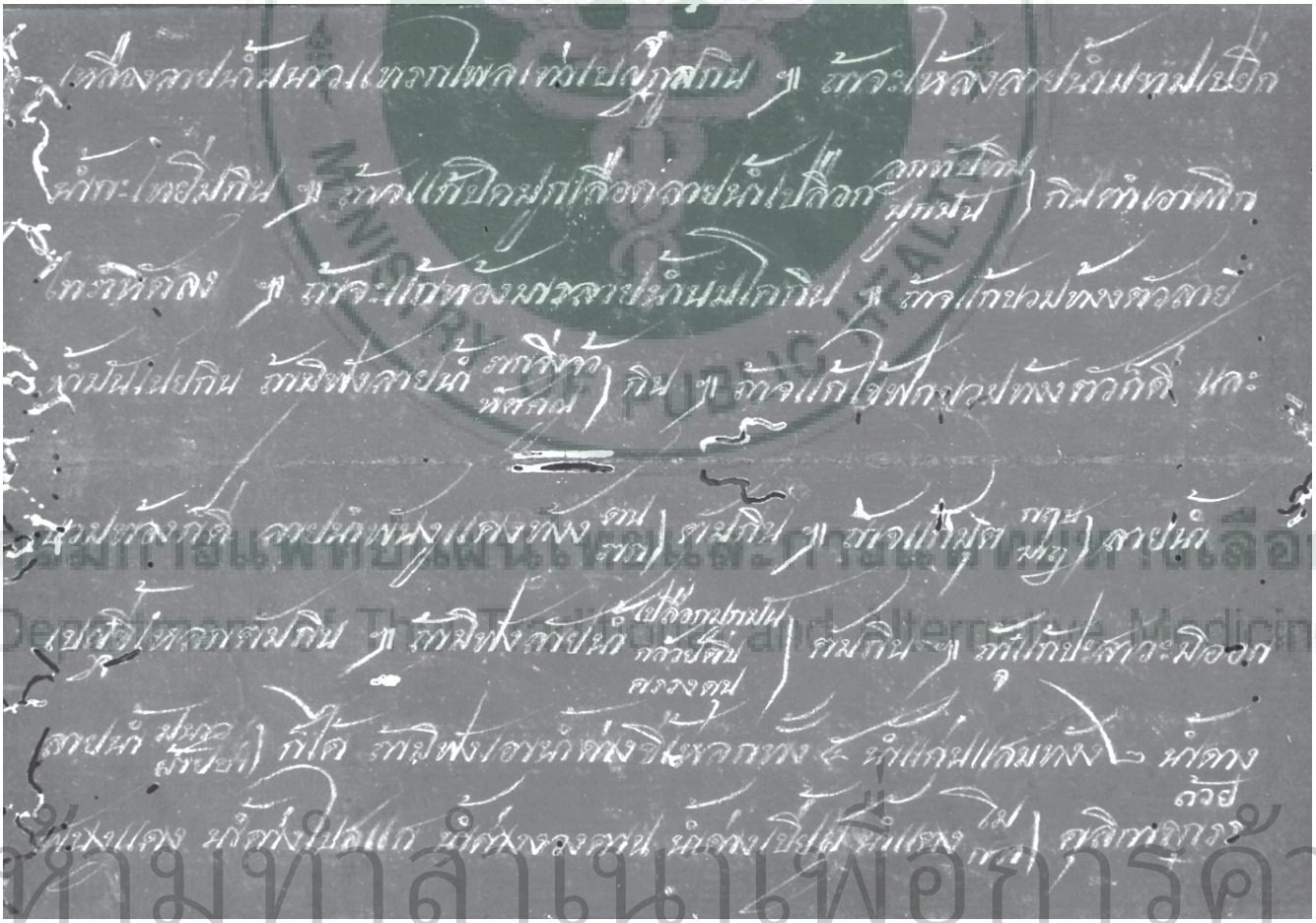
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๐-๙๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๐-๙๑

เหลืองลายน้ำมนาวแทรกไพลเท่าเบญ+จกูลกิน ๗ ถ้าจะให้ลงลายน้ำมขามเปียก น้ำกะเทียมกิน ๗ ถ้าจแก้บิดมูกเลือดลายน้ำเปลือก ลูกทับทิม มูกมัน } กินตำเอาพริก ไทรำหัดลง ๗ ถ้าจะแก้ท้องมารลายน้ำนมโคกิน ๗ ถ้าจแก้บวมท้งงตัวลาย น้ำมันเนยกินถ้ามิฟังลายน้ำ รากจิงจ้อ หัศคุณ } กิน ๗ ถ้าจแก้ไข้ฟกบวมท้งงตัวก็ดีและ

บวมท้องก็ดี ลายนำพันงูแดง ท้งง ต้น ราก } ต้มกิน ๗ ถ้าจแก้มุต กฤษ ฆาฏ } ลายน้ำ เบญ+จขี้เหลกต้มกิน ๗ ถ้ามิฟังลายน้ำ เปลือกมูกมัน กล้วยตีบ ครรงดุน } ต้มกิน ๗ ถ้า+จแก้ปะสาวะมิออก

ลายน้ำ มนาว ผ้ายป่า } ก็ได้ ถ้ามิฟังเอาน้ำด่างขี้เหลกท้งง ๕ นำแก่นแสมท้งง ๒ น้ำดาง พันงูแดง น้ำด่างไบสแก น้ำด่างงวงตาน น้ำด่างเบี้ยผู้ น้ำแตง โม กวา } คุลิการ+ด้วยกรร

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๐-๙๑

เหลืองละลายน้ำมะนาวแทรกไพลเท่าเบญจกูลกิน ๗ ถ้าจะให้ลงละลายน้ำมะขามเปียก น้ำกระเทียมกิน ๗ ถ้าจะแก้บิดมูกเลือดละลายน้ำเปลือกลูกทับทิม เปลือกมูกมัน กินตำเอาพริก

ไทยรำหัดลง ๗ ถ้าจะแก้ท้องมานละลายน้ำนมโคกิน ๗ ถ้าจะแก้บวมทั้งตัวละลาย น้ำมันเนยกิน ๗ ถ้ามิฟังละลายน้ำรากจิงจ้อ น้ำหัสคุณกิน ๗ ถ้าจะแก้ไข้ฟกบวมทั้งตัวก็ดีและ

บวมท้องก็ดี ละลายน้ำพันงูแดงทั้งต้น ทั้งราก ต้มกิน ถ้าจะแก้มุตกิด มุตฆาต ละลายน้ำเบญจขี้เหล็กต้มกิน ๗ ถ้ามิฟังละลายน้ำเปลือกมูกมัน กล้วยตีบ ครั่งดุน ต้มกิน ๗ ถ้าจะแก้ปัสสาวะมิออก ละลายน้ำมะนาวก็ได้ น้ำฝ้ายป่าก็ได้ ถ้ามิฟังเอาน้ำด่างขี้เหล็กทั้ง ๕ น้ำแก่นแสมทั้ง ๒ น้ำด่าง พันงูแดง น้ำด่างใบสะแก น้ำด่างงวงตาน น้ำด่างเบี้ยผู้ น้ำแตงโม น้ำแตงกวา คุลิการด้วยกัน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

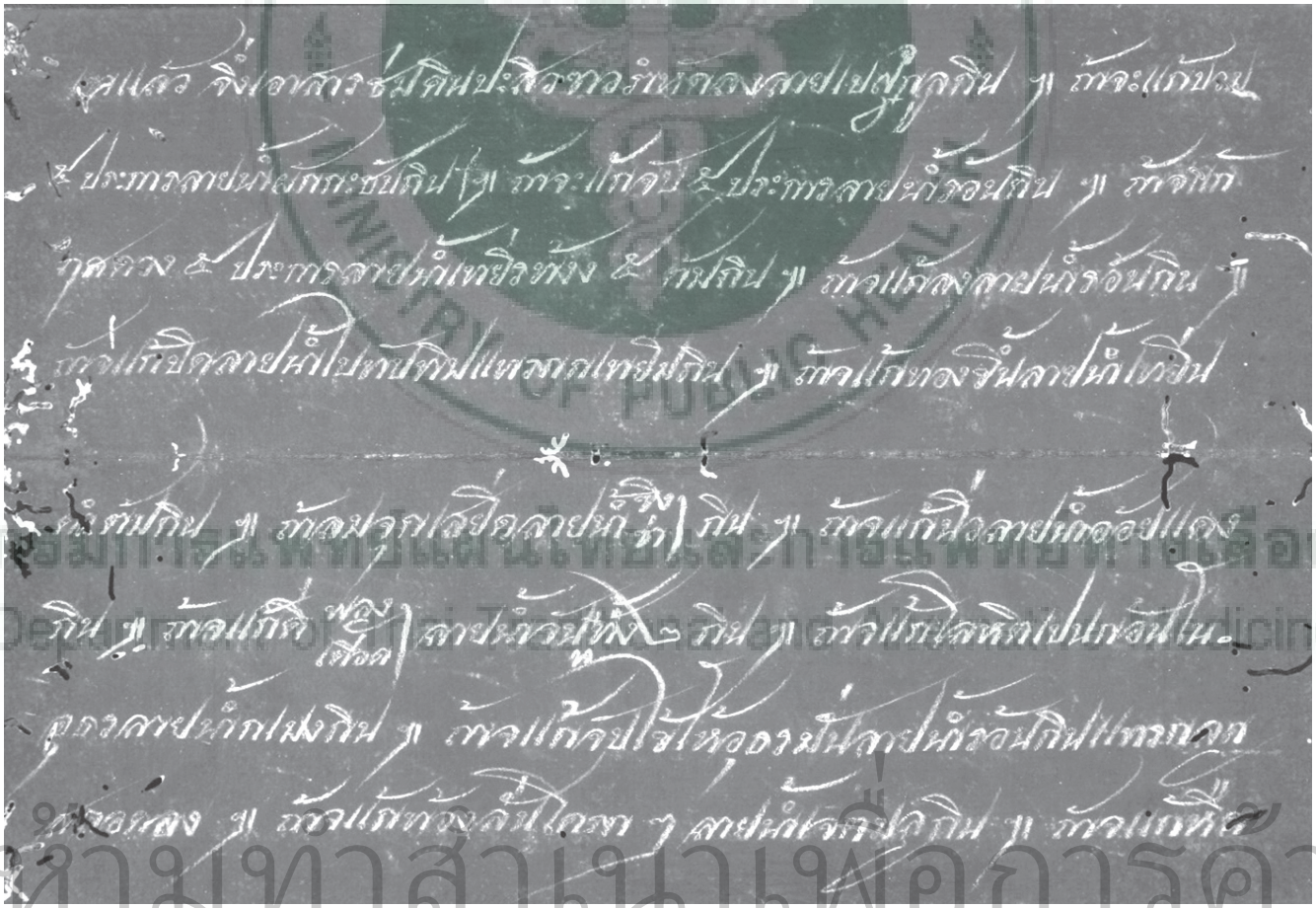
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๒-๙๓

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๒-๙๓

เข้าแล้ว จึ่งเอาสารซ่มดินประสิวขาวรำหัดลงลายเบญ+จกูลกิน ฯ ถ้าจแก้บวม ๕ ประการลายน้ำผักกะชับกินฯ ถ้าจะแก้จับ ๕ ประการลายน้ำร้อนกิน ฯ ถ้าจแก้ฤศดวง ๕ ประการลายน้ำเทยีรท้ง ๕ ต้มกิน ฯ ถ้าจแก้ลงลายน้ำรอ้นกิน ฯ ถ้าจแก้บิดลายน้ำไบทับทิมแทรกกเทยีนกิน ฯ ถ้าจแก้ทองขึ้นลายน้ำเทยีน

ตำต้มกิน ฯ ถ้าลมจุกเสยีดลายน้ำ ขิง ข่า กิน ฯ ถ้าจแก้นิ่วลายน้ำออ้ยแดง กิน ฯ ถ้าจแก้ดี พลุ่ง เดือด ลายน้ำจัน+ทท้ง ๒ กิน ฯ ถ้าจแก้โลหิตเปนก้อนใน อุธรลายน้ำกเมงกิน ฯ ถ้าจแก้จับไข้ให้อุธรนั่นลายน้ำรอ้นแทรกลูก สลอดลง ฯ ถ้าจแก้ท้องลั่นโครก ๆ ลายน้ำเจตมูลกิน ฯ ถ้าจแก้หืด

คำอ่าน

หน้าที่ ๙๒-๙๓

เข้าแล้ว จึงเอาสารส้มดินประสิวขาวรำหัดลงละลายเบญจกูลกิน ฯ ถ้าจะแก้บวม ๕ ประการละลายน้ำผักกระชับกิน ฯ ถ้าจะแก้จับ ๕ ประการละลายน้ำร้อนกิน ฯ ถ้าจะแก้ริดสีดวง ๕ ประการละลายน้ำเทียนทั้ง ๕ ต้มกิน ฯ ถ้าจะแก้ลงละลายน้ำร้อนกิน ฯ ถ้าจะแก้บิดละลายน้ำใบทับทิมแทรกกระเทียมกิน ฯ ถ้าจะแก้ท้องขึ้นละลายน้ำเทียน

ตำต้มกิน ฯ ถ้าลมจุกเสียดละลายน้ำขิง น้ำข่ากิน ฯ ๕ ถ้าจะแก้นิ่วละลายน้ำอ้อยแดงกิน ฯ ถ้าจะแก้ดีพลุ่ง ดีเดือด ละลายน้ำจันทน์ทั้ง ๒ กิน ฯ ถ้าจะแก้โลหิตเป็นก้อนในอุทรละลายน้ำกะเม็งกิน ฯ ถ้าจะแก้จับไข้ให้อุทรนั้นละลายน้ำร้อนแทรกลูก-สลอดลง ฯ ถ้าจะแก้ท้องลั่นโครก ๆ ละลายน้ำเจตมูลกิน ฯ ถ้าจะแก้หืด

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

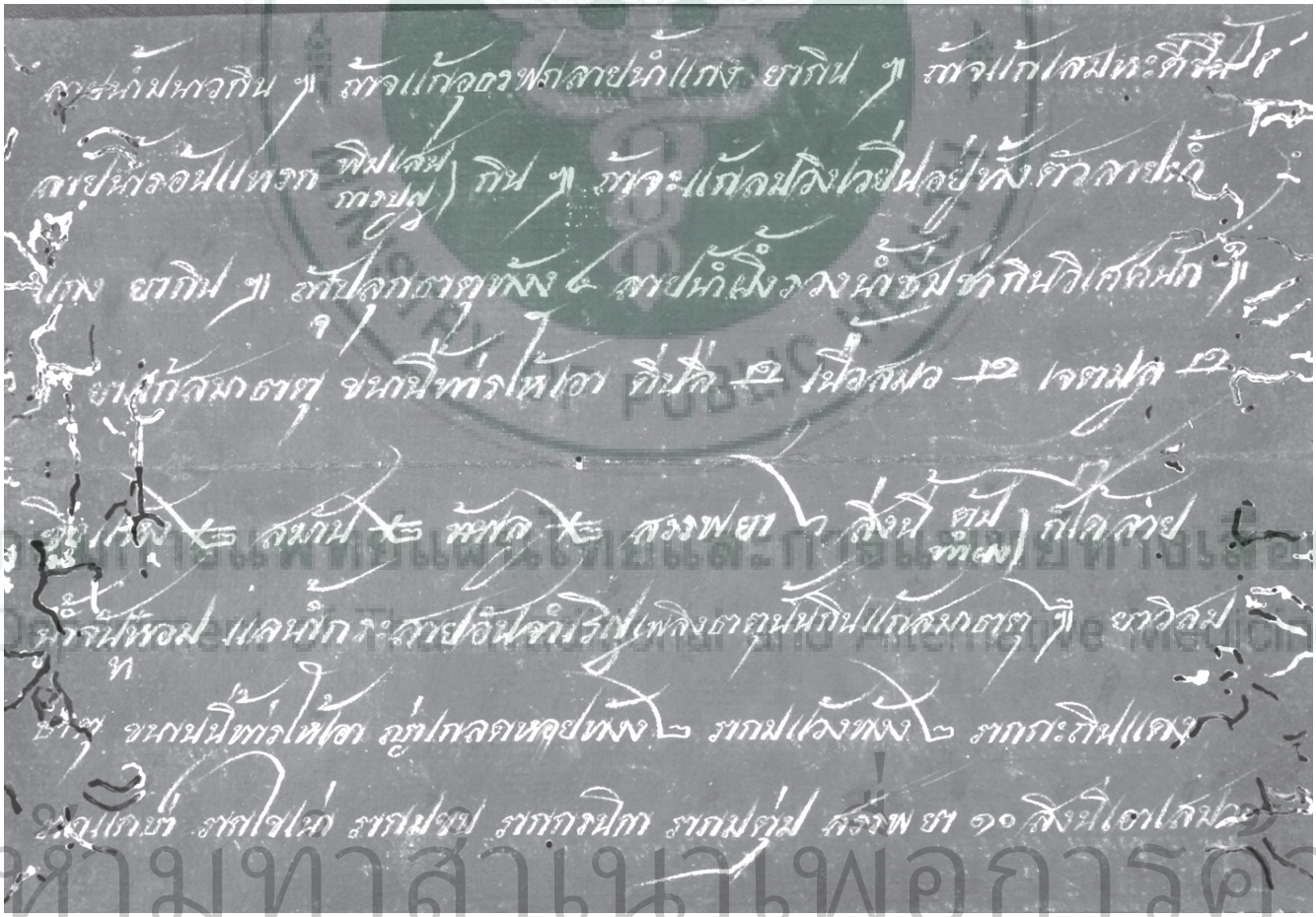
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๔-๙๕

กระทรวงสาธารณสุข
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๔-๙๕

ลายน้ำมนาวกิน ฑ ถ้าจแก้อุธรฟกลายน้ำแกงยากิน ฑ ถ้าจแก้เสมหะตีขึ้น ลายน้ำรอ้นแทรก พิมเสน การบูญ } กิน ฑ ถ้าจะแก้ลมวิงเวียนอยู่ทั้งตัวลายน้ำแกงยากิน ฑ ถ้า+จปลุกธาตุท้ง ๔ ลายน้ำผึ้งรวงน้ำซ่มซ่ากินวิเศศนัก[๑] ฑ ยาแก้สมาธาตุ ขนานนี้ท่ารให้เอา ดีปลี ๑ เนื้อสมอ ๑ เจตมูล ๑

ขิงแห้ง ๒ สม้าน ๒ ช้าพลู ๒ สรรพยา ๖ สิ่งนี้ ต้ม ทำผง } ก็ได้ลายน้ำจัน+ทหอม แลน้ำกระสายอันจำเริญเพลิงธาตุนั้นกินแก้สมาธาตุ[๒] ฑ ยาวิสมธาตุ ขนานนี้ท่ารให้เอา ญ่าเกลดหอยท้ง ๒ รากมแว้งท้ง ๒ รากกะถินแดง รากแคป่า รากไขเน่า รากมขบ รากกรนิกา รากมตุ่ม สรรพยา ๑๐ สิ่งนีเอาเสมอ

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๙๔-๙๕

ละลายน้ำมะนาวกิน ฑ ถ้าจะแก้อุทรฟกลายน้ำแกงยากิน ฑ ถ้าจะแก้เสมหะตีขึ้น ละลายน้ำร้อนแทรกพิมเสน แทรกการบูรกิน ฑ ถ้าจะแก้ลมวิงเวียนอยู่ทั้งตัวละลายน้ำแกงยากิน ฑ ถ้าปลูกธาตุทั้ง ๔ ละลายน้ำผึ้งรวงน้ำส้มซ่ากินวิเศษนัก[๑] ฑ ยาแก้สมาธาตุ ขนานนี้ท่านให้เอา ดีปลี ๑ บาท เนื้อสมอ ๑ บาท เจตมูล ๑ บาท

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ขิงแห้ง ๒ สลึง สะค้าน ๒ สลึง ช้าพลู ๒ สลึง สรรพยา ๖ สิ่งต้ม ทำผงก็ได้ละลายน้ำจันทน์หอม แลน้ำกระสายอันจำเริญเพลิงธาตุนั้นกินแก้สมาธาตุ[๒] ฑ ยาวิสมธาตุ ขนานนี้ท่านให้เอา หญ้าเกล็ดหอยทั้ง ๒ รากมะแว้งทั้ง ๒ รากกระถินแดง รากแคป่า รากไข่เน่า รากมะขบ รากกรรณิการ์ รากมะตุ่ม สรรพยา ๑๐ สิ่งนี้เอาเสมอ

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

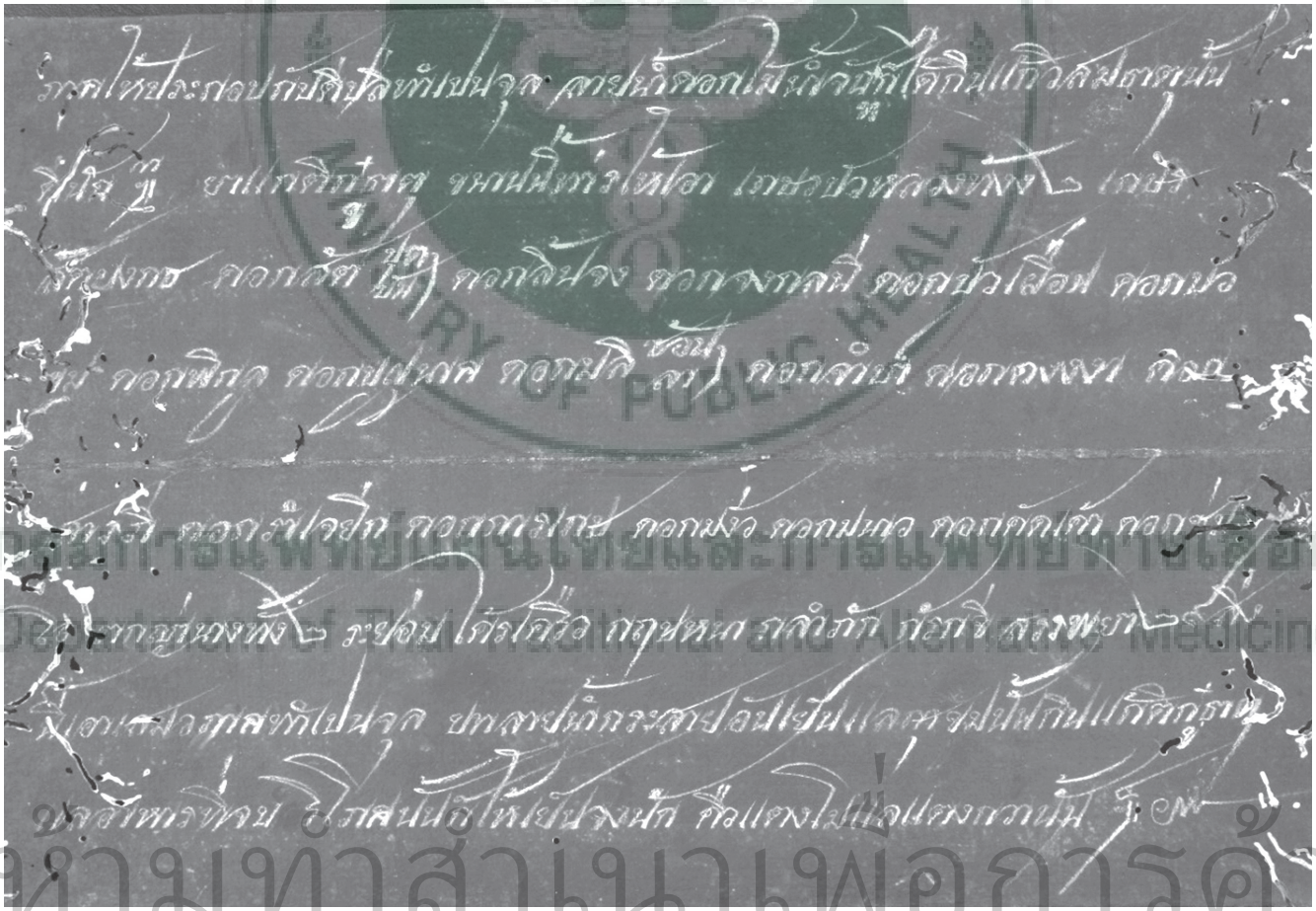
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๖-๙๗

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๖-๙๗

ภาคให้ประกอบกับดีปลีทำเปนจุลลาย น้ำดอกไม้น้ำจัน+ทก็ได้แก้วิสมธาตุนั้น ดีนัก ๓ ฑ ยาแก้ติก+ขธาตุ ขนานนี้ท่ารให้เอาเกษรบัวหลวงท้ัง ๒ เกษร สัตตบงกช ดอกสัต บุต บัน } ดอกลิ้นจง ดอกจงกลนี ดอกบัวเผื่อน ดอกบัว ขม ดอกพิกูล ดอกบูญนาค ดอกมลิ ช้อน ลา } ดอกจำปา ดอกดงงงา ดอก

สารภี ดอกรำเจียก ดอกการเกษ ดอกมงั่ว ดอกมนาว ดอกคัดเค้า ดอกซ่ม โอ รากญ่านางทั้ง ๒ ระย่อม ไคร้เครือ กฤษหนา กลำภัก กรักขี สรรพยา ๒๙ สิ่ง นี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำกระสายอันเย็นแลศุขมนั้นกินแก้ติก+ขธาตุ แลอาหารที่จบ ริโภคนั้นก็ให้เย็นจงนัก คือแตงโมแลแตงกวานั้น ๕ ฑ ๑๓

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๙๖-๙๗

ภาคให้ประกอบกับดีปลีทำเป็นจุณ ลายน้ำดอกไม้น้ำจันทน์ก็ได้แก้วิสมธาตุนั้น ดีนัก ๓ ฑ ยาแก้ติกขธาตุ ขนานนี้ท่านให้เอาเกสรบัวหลวงทั้ง ๒ เกสร-สัตตบงกช ดอกสัตตบุษย์ สัตตบรรณ ดอกลินจง ดอกจงกลนี ดอกบัวเผื่อน ดอกบัว-ขม ดอกพิกุล ดอกบุนนาค ดอกมะลิซ้อน ดอกมะลิลา ดอกจำปา ดอกกระดังงา ดอก-

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

สารภี ดอกลำเจียก ดอกการะเกด ดอกมะงั่ว ดอกมะนาว ดอกคัดเค้า ดอกส้ม-โอ รากหญ้านางทั้ง ๒ ระย่อม ไคร้เครือ กฤษณา กระลำพัก กรักขี สรรพยา ๒๙ สิ่ง นี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดลายน้ำกระสายอันเย็นแลสุขุมนั้นกินแก้ติกขธาตุ แลอาหารที่จะบริโภคนั้นก็ให้เย็นจงหนัก คือแตงโมแลแตงกวานั้น ๕ ฑ ๑๓

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

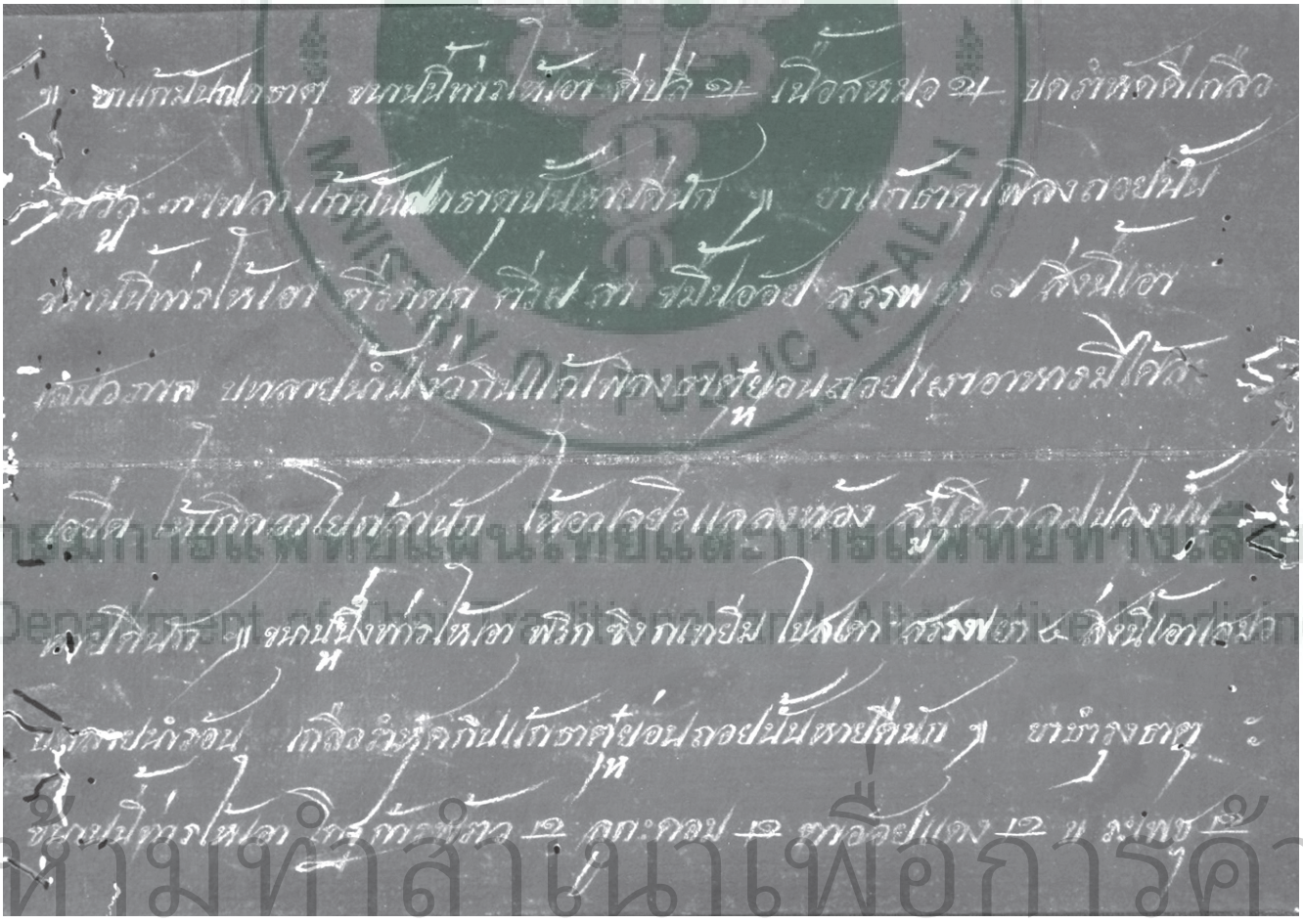
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๙๘-๙๙

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๙๘-๙๙

ฑ ยาแก้มันณทธาตุ ขนานนี้ท่ารให้เอา ดีปลี ๑| เนื้อสหมอ ๑| บดรำหัดดีเกลือ
กินวั+นละ ๓ เพลาแก้มันณทธาตุนั้นหายดีนัก ฑ ยาแก้ธาตุเพิลงถอยนั้น
ขนานนี้ท่ารให้เอาตรีกตุก ตรีผลา ขมิ้นอ้อย สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอา
เสมอภาค บทลายน้ำมงั่ว กินแก้เพิลงธาตุ+หย่อนถอยเผาอาหารมิได้ละ

เอยีด ให้เกิดวาโยกล้านัก ให้อาเจยีรแลลงท้องสม+มุติว่าลมปวงนั้น
หายดีนัก ฑ ขนาน+หนึ่งท่ารให้เอา พริก ขิง กเทยีม ไบสเดา สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอ
(ภาค)บทลายนำรอ้น เกลือรำหัดกินแก้ธาตุห+ย่อนถอยนั้นหายดีนัก ฑ ยาบำรุงธาตุ
ขนานนี้ท่ารให้เอาโกฐก้ารพร้าว ๑| ลูกะดอม ๑| ตาออ้ยแดง ๑| บระเพชฺญ ๑|

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๙๘-๙๙

ฑ ยาแก้มันทธาตุ ขนานนี้ท่านให้เอา ดีปลี ๑ ตำลึง เนื้อสมอ ๑ ตำลึง บดรำหัดดีเกลือ
กินวันละ ๓ เพลาแก้มันทธาตุนั้นหายดีนัก ฑ ยาแก้ธาตุเพลิงถอยนั้น
ขนานนี้ท่านให้เอา ตรีกฎุก ตรีผลา ขมิ้นอ้อย สรรพยา ๗ สิ่งนี้เอา
เสมอภาคบดละลายน้ำมะงั่ว กินแก้เพลิงธาตุหย่อนถอยเผาอาหารมีได้ละ

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

เอียด ให้เกิดวาโยกล้านัก ให้อาเจียนแลลงท้องสมมุติว่าลมปวงนั้น
หายดีนัก ฑ ขนานหนึ่งท่านให้เอา พริก ขิง กระเทียม ใบสะเดา สรรพยา ๔ สิ่งนี้เอาเสมอ
ภาคบดลายน้ำร้อน เกลือรำหัดกินแก้ธาตุหย่อนถอยนั้นหายดีนัก ฑ ยาบำรุงธาตุ
ขนานนี้ท่านให้เอา โกฐก้านพร้าว ๑ บาท ลูกกระดอม ๑ บาท ตาอ้อยแดง ๑ บาท บอระเพ็ด ๑ บาท

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

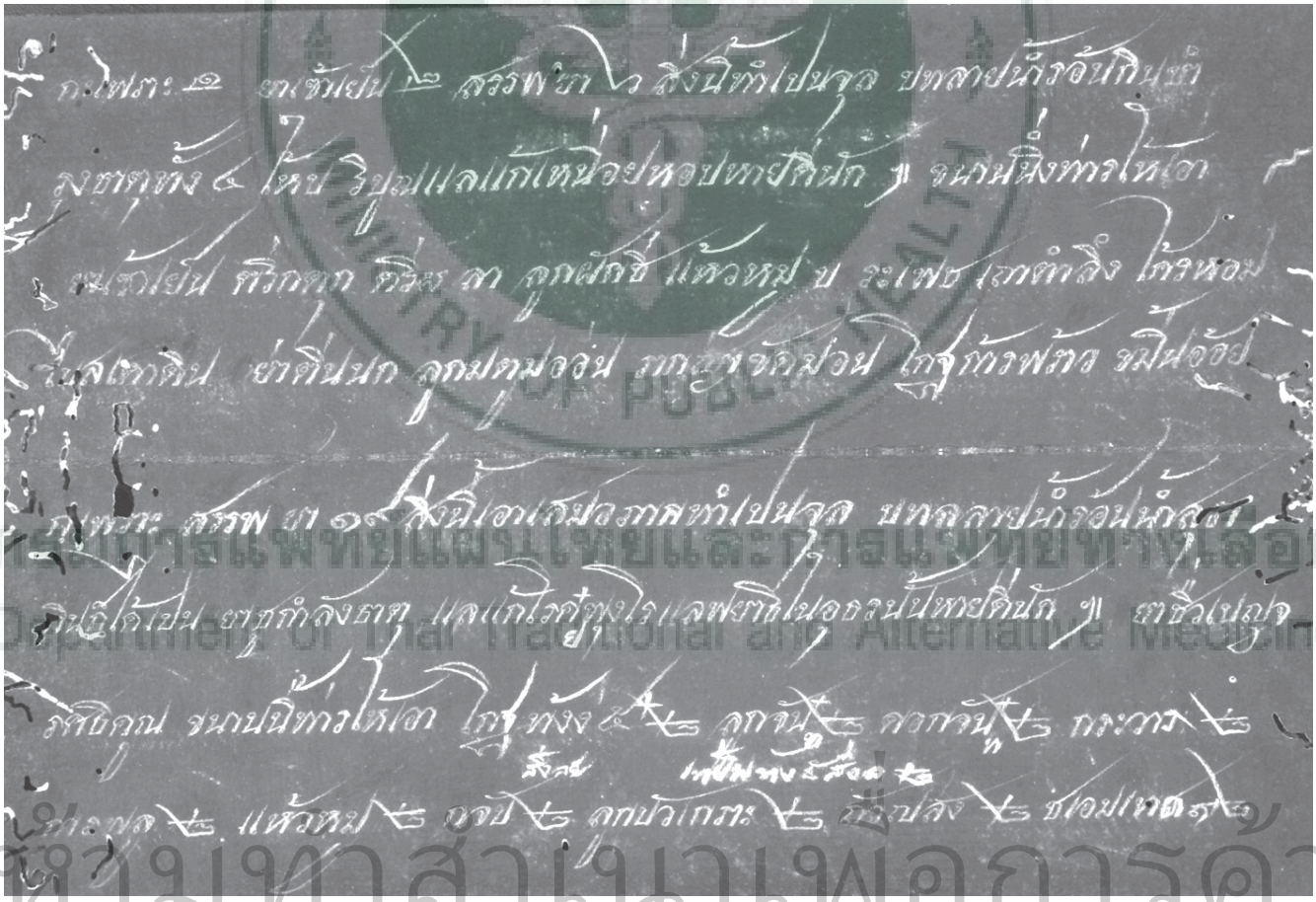
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๐๐-๑๐๑

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๐๐-๑๐๑

กะเพรา ๑ ยาเข้าเย็น ๒ สรรพยา ๖ สิ่งนี้ทำเปนจุล บทลายน้ำร้อนกินบำรุงธาตุทั้ง ๔ ให้บริบูรณแลแก้เหนื่อยหอบหายดีนัก ฯ ขนานนึ่งท่ารให้เอา ยาเข้าเย็น ตรีกตุก ตรีผลา ลูกผักชี แห้วหมู บระเพชญ เถาตำลึง ไค้รหอม ไบสเดาดิน ย่าตีนนก ลูกมตูมอ่อน รากญ่าขัดมอน โกฐก้ารพร้าว ขมิ้นอ้อย

กะเพราะ สรรพ ยา ๑๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเปนจุล บทลายน้ำร้อนน้ำสุรากินก็ได้เปน ยาชูกำลังธาตุ แลแก้โรค+ยพุงโร แลพยาธิในอุธรนั้นหายดีนัก ฯ ยาชื่อเบญจรศธิคูณ ขนานนี้ท่ารให้เอาโกฐท้ง ๕+สิ่งละ ๒ ลูกจัน+ท ๒ เทยีรท้ง ๕ สิ่งละ๑ ดอกจัน+ท ๒ กระวาร ๒ การพลู ๒ แห้วหมู ๒ กระจับ๒ ลูกบัวเกราะ๒ ถัวญส่ง ๒ ชเอมเทศ ๑๒

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๐๐-๑๐๑

กะเพรา ๑ บาท ยาข้าวเย็น ๒ บาท สรรพยา ๖ สิ่งนี้ทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนกินบำรุงธาตุทั้ง ๔ ให้บริบูรณ์แลแก้เหนื่อยหอบหายดีนัก ฯ ขนานหนึ่งท่านให้เอา ยาข้าวเย็น ตรีกฎุก ตรีผลา ลูกผักชี แห้วหมู บอระเพ็ด เถาตำลึง ไคร้หอม ใบสะเดาดิน หญ้าตีนนก ลูกมะตูมอ่อน รากหญ้าขัดมอน โกฐก้านพร้าว ขมิ้นอ้อย

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

กะเพรา สรรพยา ๑๙ สิ่งนี้เอาเสมอภาคทำเป็นจุณ บดละลายน้ำร้อนน้ำสุรากินก็ได้ เป็นยาชูกำลังธาตุ แลแก้โรคพุงโร แลพยาธิในอุทรนั้นหายดีนัก ฯ ยาชื่อเบญจรสธิคุณ ขนานนี้ท่ารให้เอา โกฐทั้ง ๕ สิ่งละ ๒ สลึง ลูกจันทน์ ๒ สลึง เทียนทั้ง ๕ สิ่งละ ๑ สลึง ดอกจันทน์ ๒ สลึง กระวาน ๒ สลึง กานพลู ๒ สลึง แห้วหมู ๒ สลึง กระจับ ๒ สลึง ลูกบัวเกราะ ๒ สลึง ถั่วลิสง ๒ สลึง ชะเอมเทศ ๒ สลึง ๑ เฟื้อง

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

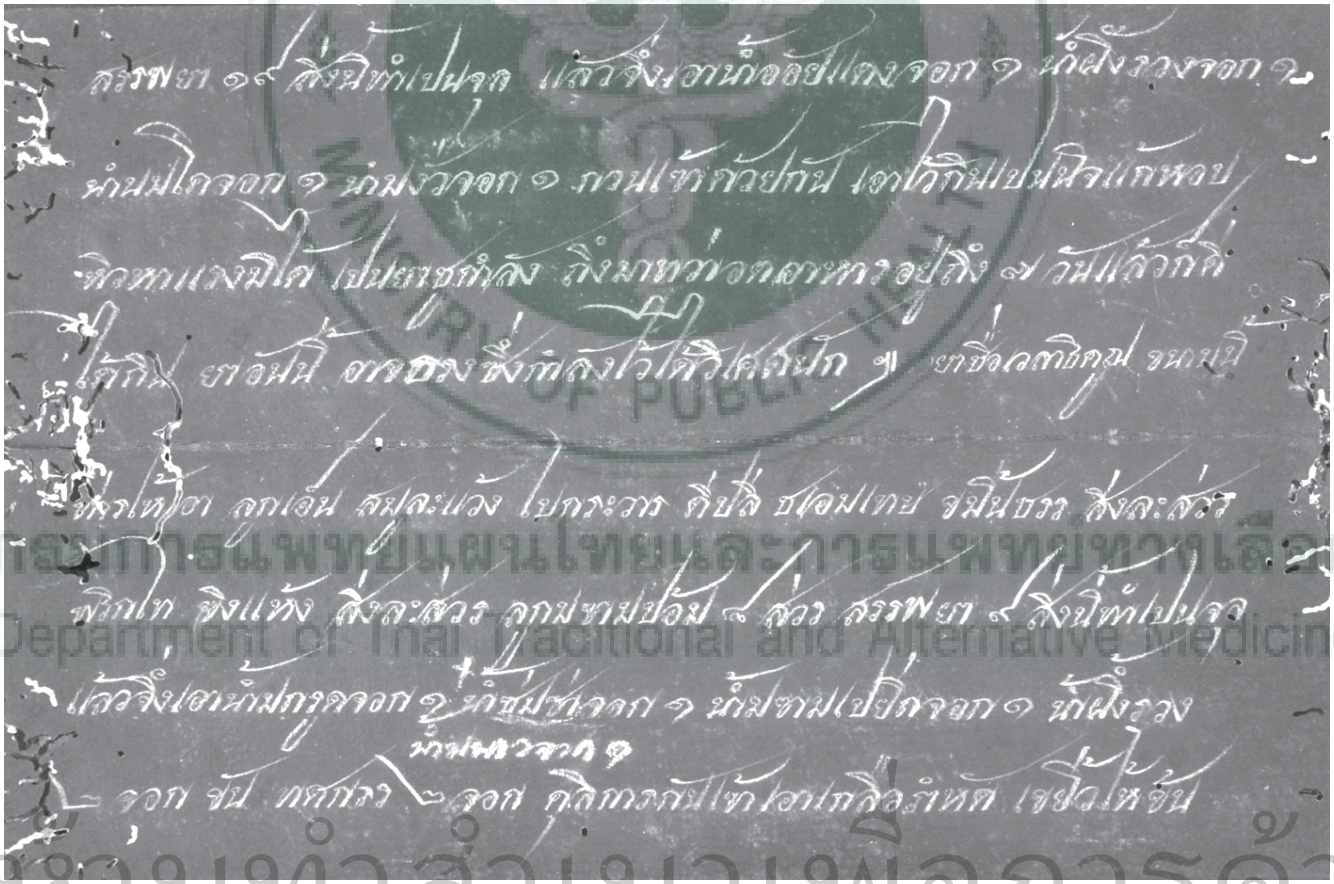
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๐๒-๑๐๓

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๐๒-๑๐๓

สรรพยา ๑๙ สิ่งนี้ทำเปนจุล แล้วจึ่งเอาน้ำอ้อยแดงจอก ๑ นำผึ้งรวงจอก ๑ นำนมโคจอก ๑ นำมงั่วจอก ๑ กวนเข้าด้วยกัน เอาไว้กินเปนนิจแก้หอบหิวหาแรงมิได้ เปนยาชูกำลัง ถึงมาทว่าอตอาหารอยู่ถึง ๗ วันแล้วก็ดีได้กิน ยาอันนี้ อาจธรงซึ่งกำลังไว้ได้วิเศศนัก ๗ ยาชื่อเวลาธิคูณ ขนานนี้

ท่ารให้เอา ลูกเอ็น สมูละแว้ง ไบกระวาร ดีปลี ชเอมเทษ ขมิ้นชรร สิ่งละส่วร พริกไท ขิงแห้ง สิ่งละส่วร ลูกมซามปอ้ม ๘ ส่วร สรรพยา ๙ สิ่งนี้ทำเปนจุล แล้วจึ่งเอาน้ำมกรูดจอก ๑+น้ำมนาวจอก ๑ +น้ำซ่มซ่าจอก ๑ น้ำมซามเปยีกจอก ๑ น้ำผึ้งรวง ๒ จอก ขัน ทศกรร ๒ จอกคุลิการกันเข้าเอาเกลือรำหัด เขยี้ยวให้ข้น

คำอ่าน

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

หน้าที่ ๑๐๒-๑๐๓

สรรพยา ๑๙ สิ่งนี้ทำเป็นจุณ แล้วจึงเอาน้ำอ้อยแดงจอก ๑ น้ำผึ้งรวงจอก ๑ น้ำนมโคจอก ๑ น้ำมะงั่วจอก ๑ กวนเข้าด้วยกัน เอาไว้กินเป็นนิจแก้หอบหิวหาแรงมิได้ เป็นยาชูกำลัง ถึงมาตรว่าอดอาหารอยู่ถึง ๗ วันแล้วก็ดีได้กิน ยาอันนี้ อาจทรงซึ่งกำลังไว้ได้วิเศษนัก ๗ ยาชื่อเวลาธิคุณ ขนานนี้

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ท่านให้เอา ลูกเอ็น สมุลแว้ง ใบกระวาน ดีปลี ชะเอมเทศ ขมิ้นชัน สิ่งละส่วน พริกไทย ขิงแห้ง สิ่งละส่วน ลูกมะขามป้อม ๘ ส่วน สรรพยา ๙ สิ่งนี้ทำเป็นจุณ แล้วจึงเอาน้ำมะกรูดจอก ๑ น้ำมะนาวจอก ๑ น้ำส้มซ่าจอก ๑ น้ำมะขามเปียกจอก ๑ น้ำผึ้งรวง ๒ จอก ขัณฑสกร ๒ จอก คุลิการกันเข้าเอาเกลือรำหัด เคี่ยวให้ข้น

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

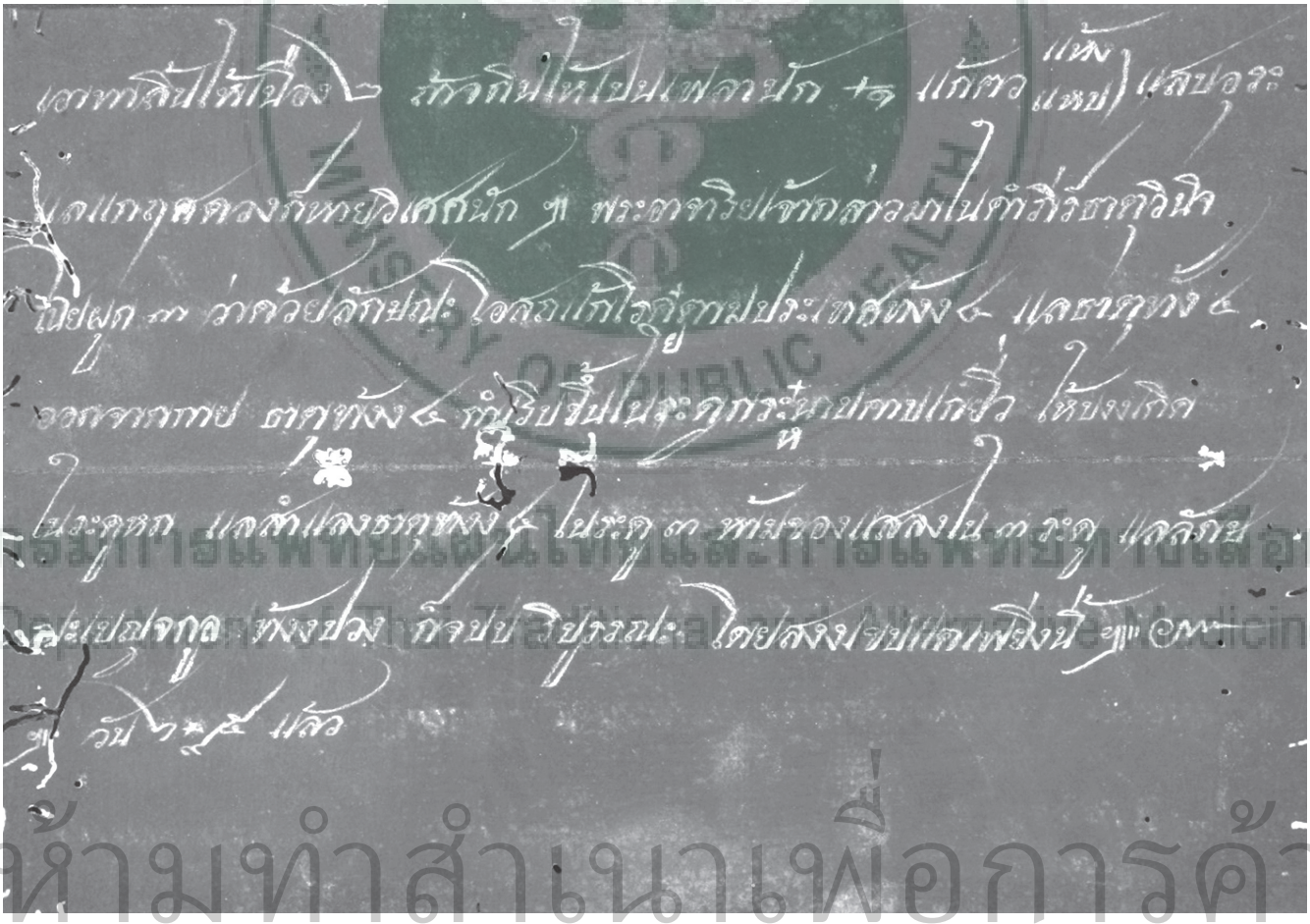
เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

เอกสารต้นฉบับ

หน้าที่ ๑๐๔-๑๐๕

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ชื่อ พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย เล่ม ๓

หมวด เวชศาสตร์

เลขที่ ๙๙

ประวัติ กรมหลวงวงสา ฯ กรมหมื่นไชยนารถฯ

ประทานวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๘

คำถ่ายถอด

หน้าที่ ๑๐๔-๑๐๕

เอาทาลิ้นให้เนื่อง ๒ ถ้าจะกินให้เพลานัก ๑ แก้คอ แห้ง/แสบ แสบอุระ แลแกฤศดวงก็หายวิเศศนัก ฯ พระอาจาริยเจ้ากล่าวมาในคัมภีร์ธาตุวินิจไฉยผูก ๓ ว่าด้วยลักษณะ โอสถแก้โรค+ยตามประเทศท้ัง ๔ แลธาตุทั้ง ๔ ออกจากกาย ธาตุท้ัง ๔ กำเริบขึ้นในระดูกระ+หนาบคาบเกี่ยว ให้บงเกิด

ในระดูหก แลสำแลงธาตุท้ัง ๔ ในระดู ๓ ห้ามของแสลงในระดู ๓ แลลักษณะเบญจกูล ท้งปวง ก็จบบ ริบูรรณะ โดยสงเขบแต่เพียงนี้ ฯ ๑๎

ฯ วัน ๖ ฯ ๙ ๕ แล้ว

คำอ่าน

หน้าที่ ๑๐๔-๑๐๕

เอาทาลิ้นให้เนือง ๆ ถ้าจะกินให้เพลาหนัก ๑ สลึง แก้คอแห้งคอแหบแสบอุระ แลแก้ริดสีดวงก็หายวิเศษนัก ฯ พระอาจารย์เจ้ากล่าวมาในคัมภีร์ธาตุวินิจ-ฉัยผูก ๓ ว่าด้วยลักษณะ โอสถแก้โรคตามประเทศทั้ง ๔ แลธาตุทั้ง ๔ ออกจากกาย ธาตุทั้ง ๔ กำเริบขึ้นในฤดูกระหนาบคาบเกี่ยว ให้บังเกิด

ในฤดูหก แลสำแดงธาตุทั้ง ๔ ในฤดู ๓ ห้ามของแสลงในฤดู ๓ แลลักษ-ณะเบญจกูล ทั้งปวง ก็จบบริบูรณ์ โดยสังเขปแต่เพียงนี้ ฯ ๑๎

ฯ วันศุกร์แรม ๙ ค่ำเดือน ๕ แล้ว

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

อภิธานศัพท์

กอง	สมุหนามและลักษณนามที่ใช้กับธาตุสมุฏฐาน หรือโรค เช่น กองปถวีธาตุ กองหทัย กองปิตตะ กองโรค กองไข้ไฟ ๔ กอง ลม ๖ กอง/ ฯลฯ.
กลาก (กฺลาก)	น. โรคผิวหนังกลุ่มหนึ่ง มีหลายชนิด เกิดจากเชื้อราขึ้นเป็นวง มีอาการคัน ตำราการแพทย์แผนไทยว่ามี ๔ ชนิด ได้แก่ กลากพรรนัย กลากเหล็ก เมฬุนกลาก และกลากโอ่ ดังตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (๔/๒๓๓) ตอนหนึ่งว่า “...ว่าด้วยกิลาสโรคคือ กลากนั้นต่อไปตามอาจารย์ท่านกล่าวไว้ในวิธีกุฏฐโรค แจ้งวิตถารอยู่ในบั้นปลายโน้นต่าง ๆ จะคัดเอามาแจ้งไว้ในที่นี้แต่ ๔ จำพวก...คือ กลากพรรนัยจำพวก ๑ กลากเหล็กจำพวก ๑ เมฬุนกลาก จำพวก ๑ กลากโอ่จำพวก ๑ อันว่าลักษณะกลากทั้ง ๔ จำพวก ซึ่งกล่าวมานี้บังเกิดเพื่อกรรมลามกพิบัติเหตุ... โรคอันนี้เกิดแต่ผิวหนัง...”, กิลาสโรค หรือขี้กลาก ก็เรียก.
กาฬมูตร, กาฬมูตร์ (กานละมูด-)	น.กาฬธาตุอติสารอย่างหนึ่งตำราการแพทย์แผนไทยว่า เกิดจากกาฬซึ่งเกิดที่อวัยวะต่าง ๆ แล้วทำให้มีอาการแตกต่างกันออกไป ถ้าเกิดที่ตับ ผู้ป่วยจะถ่ายอุจจาระเป็นก้อน เป็นลิ่ม เป็นเลือดเน่าสีดำ ถ้าเกิดที่ปอด ผู้ป่วยจะมีอาการหอบ กระหายน้ำ เป็นต้น หากเกิดที่ม้าม ผู้ป่วยจะมีอาการอิดโรย ดวงตาเหมือนถูกผีสิง มือเท้าเย็น เป็นต้น ดังคัมภีร์ฉันทศาสตร์ (๑๗/๖๗) ตอนหนึ่งว่า “...กาฬมูตร์มันมุดกิน อยู่ในตับให้ลงมา เปนแต่โลหิตา อุจจาระเน่าแลดำไปเปนก้อนเปนลิ่ม ๆ ก็ดูปิ่มดังถ่านไฟ กินปอดให้หอบใจ ระหายน้ำเปนกำลัง กินม้ามให้จับหลับ เนตรเพศนั้นให้ดูดัง ปีศาจอันจริงจังเข้าสิงสู่อยู่ในตนเท้าเย็นแลมือเย็น มักนั่งก้มไม่เงยยล หน้าคนพิการกล ให้บ่นเพ้อพะพึมไป อย่างว่าจะกละทำ กระสือซ้ำเข้าคุมใจ โทษนี้ใช่อื่นไกล กำเนิดโรคเปนมารยา ครั้นเมื่อจะดับสูญ ก็เพิ่มภูลด้วยวาตา พัดเผ่นเสมหะมา เข้าจุกแน่นเอาลำคอ จึ่งตัดอัสสาสะให้ขาดค้างเพียงลำสอ หายใจสอื้นต่อ จะตายแล้วจงควรจำ...”, กาลมุด ก็เรียก, เขียนว่ากาลมูตร ก็มี.

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

เกลื้อน	น.โรคผิวหนังกลุ่มหนึ่ง เกิดจากเชื้อรา (Malassezia furfur) ขึ้นเป็นดวงขาว ๆ ผู้ป่วยอาจมีอาการคัน ตำราการแพทย์แผนไทยแบ่งเป็น ๔ ชนิด ตามสาเหตุที่เกิด ดังตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (๔/๒๓๙-๒๔๐) ตอนหนึ่งว่า “...ว่าด้วยลักษณะเกลื้อนอันจะบังเกิดแก่บุคคลทั้งหลายตามอาจารย์กล่าวไว้เป็นประเภท ๔ จำพวก จำพวก ๑ บังเกิดด้วยอาโปธาตุ ซึ่งกำเริบก็ดี หย่อนก็ดี พิการก็ดี ฯ จำพวก ๑ บังเกิดด้วยเพื่อปัถวีธาตุ ซึ่งกำเริบก็ดี หย่อนก็ดี พิการก็ดี ฯ จำพวก ๑ บังเกิดเพื่อเตโชธาตุ ซึ่งกำเริบก็ดี หย่อนก็ดี พิการก็ดี...” ขี้เกลื้อน ก็เรียก.
กำเดา	น. เลือดออกทางจมูก เรียกว่า เลือดกำเดา.(ข.กฺดา ว่า ร้อน); แพทย์แผนโบราณเรียกไข้ชนิดหนึ่งที่เกิดจากหวัด ว่าไข้กำเดา.
ไข้กาล,ไข้กาฬ	๑.น.โรคกลุ่มหนึ่ง ผู้ป่วยมักมีไข้ มีเม็ดขึ้นตามอวัยวะภายใน เช่น ปอด ตับ ม้าม แล้วผุดออกมาที่ผิวหนังเป็นเม็ดสีดำ สีเขียว สีคราม หรือเป็นเม็ดทราย เป็นแผ่น เป็นวง ทั่วตัว ทำให้เกิดอาการแตกต่างกันไป ตำราการแพทย์แผนไทยแบ่งออกเป็น ๑๐ ชนิด ดังคัมภีร์ตักกศิลา (๑/๓๒-๗๓) ตอนหนึ่งว่า “...ทีนี้พระผู้เปนเจ้าจะสแดงซึ่งเรื่องราวไข้กาลจะมาบังเกิด แก่สัตว์ทั้งหลายสิบประการ คืออันใดบ้าง คือไข้ประกายดาษ ๑ ประกายเพลิง ๑ หัด ๑ เหือด ๑ งูสวัส ๑ เริมน้ำค้าง ๑ เริมน้ำเข้า ๑ ลำลาบเพลิง ๑ ไฟลามทุ่ง ๑ กำแพงทะลาย ๑ เข้ากันเปนสิบประการ....” ๒. น.ชื่อโรคกลุ่มหนึ่ง ผู้ป่วยมีอาการไข้สูง และมีเม็ดผื่นขึ้นตามร่างกายได้แก่ ไข้ประดง ไข้กระโดง และไข้รากสาด.
คุลีการ, คุลิการ	ก.คลุกเคล้าเข้าด้วยกันแล้วปั้นก้อน คลุกเคล้าให้เข้ากัน ดังคัมภีร์ประถมจินดา (๑/๔๐๑) ตอนหนึ่งว่า “...ยาตาแก้ต้อสายโลหิต ขนานนี้ท่านให้เอาบรเพช ขมิ้นอ้อย รากบานไม่รู้โรยขาว รากหญ้างวงช้าง คุลิการรวม ยา ๕ สิ่งนี้เอาเสมอภาค...”.
จับโปง	น.โรคชนิดหนึ่ง ทำให้มีอาการปวดบวมตามข้อ มีน้ำใสในข้อ โดยเฉพาะข้อเข่าและข้อเท้า แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ จับโปงน้ำและจับโปงแห้ง ดังคัมภีร์ตักกศิลา (๒/๙๖) ตอนหนึ่งว่า ถ้าแลให้เสียดเข่าชื่อว่าลมจะโปงสะคริวก็ว่า...”, จะโปง ลมจะโปง หรือลมจับโปง ก็เรียก.

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ซางกำเนิด	น.ซางที่เกิดกับทารกตั้งแต่อายุครรภ์ได้ ๓ เดือน จนอายุได้ ๕ ขวบ ๖ เดือน ซางเจ้าเรือนก็เรียก
ดีซ่าน	น.ชื่อโรคซึ่งเกิดกับผู้ป่วยที่มีสารสีชนิดหนึ่งในน้ำดี ซึ่งเรียกว่า บิลิรูบิน ปรากฏในเลือดสูงกว่าระดับปรกติในคนธรรมดา ทำให้ผู้ป่วยมีอาการตัวเหลือง.
ดีเดือด	ว.มีอาการคลุ้มคลั่งมุทะลุดุดันเป็นคราว ๆ ในคำว่า บ้าดีเดือด.
ตกเลือด	ก.อาการที่เลือดออกผิดธรรมดา เนื่องจากแท้งลูกมีโลหิตระดูมากผิดปรกติ มีเลือดออกมากผิดปรกติหลังคลอดเป็นต้น, ราชาศัพท์ว่า ตกพระโลหิต.
ตรีโทษ	ว.อันเกิดจากกองสมุฏฐานปิตตะ วาตะ และเสมหะ
ตับทรุด	น.ชื่อโรคชนิดหนึ่ง อาการของโรคเกิดจากล้มลงโดยแรง ตกจากที่สูง หรือเด็กตกจากเปล หรือถูกฟาดฟันโดยแรง ทำให้เป็นไข้ ซาง ละอองหละ หรือธาตุสมุฏฐานในร่างกายผิดปรกติ วิปริต ทำให้ตับเคลื่อนที่หรือตับหย่อน ทำให้เกิดเจ็บป่วยขึ้น, ตับโต หรือ ตับย้อย ก็เรียก
ตับหย่อน	ชื่อโรคชนิดหนึ่ง มีอาการดุจตับทรุด ดูที่ตับทรุด
ตานโจร	น.ตานที่เกิดกับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ ๕-๗ ขวบ แพทย์แผนไทยเชื่อว่ามักเกิดจากการกินอาหารอันทำให้เกิดพยาธิในร่างกาย มีอาการหลายอย่าง เช่น ลงท้อง ธาตุวิปริตชอบกินของสดของคาว กินอาหารได้น้อย อุจจาระเหม็นคาวจัด อุจจาระกะปริบกะปรอยหรือเป็นมูกเลือด บางทีเลือดออกสด ๆ ทำให้เด็กซูบซีด เมื่อเป็นนานประมาณ ๓ เดือน จะมีอาการลงท้อง ตกเลือดดั่งน้ำล้างเนื้อ ปวดมวนเป็นมูกเลือด ดากออก ตัวผอมเหลือง, ตานขโมย ก็เรียก
ตานซาง,ตานทราง, ตาลทราง	น. ๑. โรคหรือความเจ็บป่วยที่เกิดในเด็กมี ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ โรคตาน และโรคซาง ใช้คำนี้เมื่อไม่ต้องการระบุเฉพาะเจาะจงว่าเป็นโรคใด ดังตำราแพทย์ตำบล (๔๓/๖๘) ตอนหนึ่งว่า “...การเลี้ยงเด็กอ่อนควรใช้อาหารน้ำกับนมก็พอ แต่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามเวลาที่ควร โดยมากมักจะใช้นมไม่ถูกเวลา เช่นให้นมจนเกินขนาด ไม่ว่าเด็กจะร้องโดยเหตุใด เป็นเอานมยัดปากจนร้องไม่ออกไม่ช้าก็บังเกิดฝ้าละอองและท้องเสียสำรอก อาเจียน ก็ยังคงเอานมยัดปากอีกจนเจ็บเป็นตาลทรางเพราะธาตุพิการ...”. ดู ตาน และซาง ประกอบ. ๒.โรคตานที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากโรคซาง แต่รักษาไม่หาย เมื่อเด็กพ้นเขตซาง จึงพัฒนาเป็นโรคตาน.

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

เตโชธาตุ	น.สิ่งที่ประกอบขึ้นเป็นร่างกายส่วนที่ทำให้ธาตุดิน ธาตุน้ำ และธาตุลมเปลี่ยนแปลงได้เป็นพลังงานความร้อนหรือพลังงานที่ทำให้เกิดการย่อยสลาย มี ๔ ชนิด ได้แก่ ไฟย่อยอาหาร (ปริณามัคคี) ไฟที่ทำให้ร้อนภายใน (ปริทัยหัคคี) ไฟที่เผาร่างกายให้แก่คร่ำคร่า (ชิรณัคคี) และไฟที่ทำให้ร่างกายอบอุ่น (สันตัปปัคคี), เตโชธาตุ ก็เรียก. ดู ธาตุ ประกอบ
ทวตึงสาการ	น.ส่วนที่ประกอบเป็นร่างกายที่มองเห็นและจับต้องได้ ๓๒ อย่าง มีธาตุดิน ๒๐ อย่าง (ได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ไตหรือพุง หัวใจ ตับ พังผืด ม้าม ปอด ไส้ใหญ่ ไส้น้อย อาหารใหม่ อาการเก่า และสมอง ศีรษะ) และธาตุน้ำ ๑๒ อย่าง (ได้แก่ น้ำดี เสมหะหรือเสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันข้นหรือไขมัน น้ำตา มันเหลวหรือน้ำเหลือง น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ และปัสสาวะ) เมื่อมีส่วนประกอบเหล่านี้ครบสมบูรณ์ มักเรียกว่า อาการครบ ๓๒, ทวัตติงสาการ ทวตึงสาการ ทวตึงษาการ หรือทวัตติงสาการ ก็เรียก.
ท้องขึ้น	ว.อาการที่ท้องอืดเพราะลมในกระเพาะอาหารเฟ้อขึ้น, เรียกปลาจวนจะเน่าว่าปลาท้องขึ้น เรียกผลไม้บางอย่างที่ช้ำจวนจะเสีย เช่น กล้วยท้องขึ้น คือ กล้วยที่ช้ำจวนจะเสีย, ท้องขึ้นท้องพอง ก็ว่า
ท้องพอง	ว.ท้องอืด , ใช้เข้าคู่กับคำ ท้องขึ้น เป็น ท้องขึ้นท้องพอง
ท้องมาน	น.ชื่อโรคจำพวกหนึ่งที่มีสารน้ำอยู่ในท้องมาก ทำให้ท้องโตอย่างหญิงมีครรภ์ มักมีสาเหตุมาจากโรคตับ
ทุวันโทษ ,ทุวรรณโทษ (ทุวันโทด)	ว.อันเกิดจากกองสมุฏฐานปิตตะ วาตะ หรือเสมหะ ๒ ใน ๓ กอง สมุฏฐานร่วมกันกระทำให้เกิดโทษ เช่น ไข้ทุวันโทษวาตะและเสมหะ เกิดจากกองสมุฏฐานวาตะและเสมหะกระทำร่วมกัน
ธาตุ (ทาด)	น.สิ่งที่ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ประกอบกันเป็นร่างของสิ่งทั้งหลาย ตามหลักวิชาการแพทย์แผนไทยโดยทั่วไปว่ามี ๔ ธาตุ เรียก ธาตุ ๔ ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ แต่อาจมีธาตุที่ ๕ คือ อากาศธาตุ, ส่วนการแพทย์พื้นบ้านล้านนาว่า มี ๕ ธาตุ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ และอากาศธาตุ, ตามหลักวิชาการแพทย์แผนจีนว่ามี ๕ ธาตุ ได้แก่ ธาตุไม้ ธาตุไฟ ธาตุดิน ธาตุทอง และธาตุน้ำ, ตามหลักวิชาดั้งเดิมของพราหมณ์ ว่ามี ๓ ธาตุ คือ ธาตุลม

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

	ธาตุไฟและธาตุดินหรือธาตุน้ำ, ตามหลักวิชาการแพทย์อายุรเวทว่ามี ๕ ธาตุ เรียก ปัญจมหาภูต ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ และอากาศธาตุ, ตามหลักวิชาการแพทย์ยูนานิว่ามี ๔ ธาตุ ได้แก่ ธาตุไฟ ธาตุน้ำ ธาตุดิน และอากาศธาตุ เหล่านี้เป็นต้น
ธาตุแตก	น.ภาวะที่ธาตุใดธาตุหนึ่งหรือหลายธาตุในร่างกายสูญเสียหน้าที่ไป ดังคัมภีร์โรคนิทาน (๒/๓๓๔) ตอนหนึ่งว่า “...ที่นี้จะว่าด้วยธาตุแตกต่อไปแพทย์พึงรู้เถิด อันว่าลักษณเตโชธาตุแตกนั้น คือ ขัดในอกใจประการหนึ่ง ให้บวมมือเท้าประการหนึ่ง ให้ไอเปนมองคร่อประการหนึ่ง ให้ท้องขึ้นพองพอืดพอมประการหนึ่ง ลักษณ ๔ ประการนี้คือเตโชธาตุอันชื่อว่าปรินามัคคีแตกแล...”, ตำราการแพทย์แผนไทยบางเล่มว่า ธาตุแตกมีความหมายเดียวกับธาตุพิการ.
ธาตุเบา	๑. ว. เกี่ยวกับการถ่ายอุจจาระง่ายโดยปรกติวิสัย กินยาระบายอ่อน ๆ ก็ถ่าย. ๒. น.ภาวะถ่ายอุจจาระง่ายโดยปรกติวิสัย กินยาระบายอ่อนๆ ก็ถ่าย.
ธาตุหนัก	๑. ว.เกี่ยวกับการถ่ายอุจจาระยากโดยปรกติวิสัย ต้องกินยาถ่ายมากจึงจะถ่าย. ๒.น.ภาวะถ่ายอุจจาระยากโดยปรกติวิสัย ต้องกินยาถ่ายมากจึงจะถ่าย.
ธาตุหย่อน	น.ภาวะที่ธาตุใดธาตุหนึ่งทำหน้าที่น้อยผิดปรกติจนทำให้เกิดโทษขึ้น เช่น ธาตุไฟหย่อน (ปริณามัคคีหย่อน) จะทำให้อาหารไม่ย่อย เกิดอาการท้องอืดเฟ้อ.
น้ำข้าวเช็ด	น.น้ำที่ได้จากการหุงข้าวด้วยการริน หรือตักออกจากหม้อหรือกระทะเพื่อให้แห้ง, เขียนว่า น้ำเข้า หรือ น้ำเข้าเช็ด ก็มี
น้ำท่า	น.น้ำตามแม่น้ำลำคลองทั่วไป ใช้เป็นน้ำกระสายยา ดังคัมภีร์ประถมจินดา (๑/๑๘๕) ตอนหนึ่งว่า “...ท่านให้เอา ผลผักกาด รากบัวหลวง เข้าเหนียวตันยาบดด้วยน้ำชาวเข้า น้ำท่าก็ได้กินหาย...”.
น้ำมูตร, น้ำมูตร์	น.น้ำปัสสาวะ ในทางเคมีมีองค์ประกอบเป็นยูเรีย (urea) เกลือแร่ต่าง ๆ เป็นต้น ใช้เป็นน้ำกระสายยาโบราณมักใช้เฉพาะน้ำปัสสาวะวัวดำเพศผู้ หรือน้ำปัสสาวะของเด็กเล็กเพศชายที่มีสุขภาพดี ตำราสรรพคุณยาไทยว่า มีรสเค็มกร่อยฉุน สรรพคุณแก้ปวดร้าวระบบแก้ช้ำใน แก้ผอมเหลือ แก้หืดไอ เป็นต้น ดังคัมภีร์ประถมจินดา

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

	(๑/๒๙๔) ตอนหนึ่งว่า “...ยาพอกท้องเดกแก้ตะพั้น เอาใบเจตมูล ๑ หิง ๑ กำมะถัน ๑ บันลังลิลา ๑ ลิ้นทเล ๑ บดด้วยน้ำมูตรเดกพอกท้องหายดีนัก...”, มูตร หรือมูตร์ ก็เรียก.
บุพโพ (บุบโพ) **ปถวีธาตุ**	น.น้ำหนอง เป็นองค์ประกอบ ๑ ใน ๑๒ สิ่งของธาตุน้ำ น.สิ่งที่ประกอบขึ้นเป็นร่างกายส่วนที่เป็นของแข็งหรือทรงรูปได้ ได้แก่ อวัยวะและพังผืดซึ่งเกี่ยวพันให้อวัยวะต่าง ๆ อยู่รวมกัน รวมทั้งอาหารใหม่ อาหารเก่า ประกอบด้วย ๒๐ สิ่ง ได้แก่ ผม (เกศา) ขน (โลมา) เล็บ (นขา) ฟัน (ทันตา) หนัง (ตโจ) เนื้อ (มังสัง) เอ็น (นหารู) กระดูก (อัฏฐิ) ไขกระดูก (อัฏฐิมิญชัง) ม้าม (ปิหกัง) เมื่อก่อนแปลว่าไต หัวใจ (หทยัง) ตับ (ยกนัง) พังผืด (กิโลกัง) ไต (วักกัง) เมื่อก่อนแปลว่าม้าม ปอด (ปับผาสัง) ไส้ใหญ่ (อันตัง) ไส้น้อย (อันตคุณัง) อาหารใหม่ (อุทริยัง) อาหารเก่า (กรีสัง) และสมองศีรษะ (มัตถเกมัตถลุงคัง), ปฐวีธาตุ ปถวีธาตุ หรือปัถวีธาตุ ก็เรียก. ดูธาตุ ประกอบ.
ประจุ	ก.ขับออก ถ่ายออก.
ปากหวาน	ว. ๑.อาการที่รู้สึกหวานในปากเมื่อเวลาเป็นไข้ใน “แผนนวด” ของตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (๔/๑๕) มีจุดนวดบนเส้นสุมนาสำหรับแก้หวานปาก, หวานปาก ก็เรียก. ๒. พูดจาไพเราะ (มักใช้ในทางที่ล่อใจหรือไม่จริงใจ).
ผด	น.โรคผิวหนังชนิดหนึ่ง มีเม็ดเล็ก ๆ ขึ้นเป็นผื่นตามผิวหนัง มักเกิดในเวลาที่มีอากาศร้อนอบอ้าว มีอาการคัน.
ฝีเอ็น	น.ฝีชนิดหนึ่ง ผู้ป่วยมีเม็ดผุดขึ้นตามเส้นเอ็น มักพบบริเวณเส้นเอ็นที่ลำคอ ตำราการแพทย์แผนไทยว่า เกิดจากความบอบช้ำบริเวณลำคอ อันเนื่องมาจากการคลอด ดังคัมภีร์ประถมจินดา (๔๑/๔๓๔-๔๓๕) ตอนหนึ่งว่า “...ถ้าแลกุมาร กุมารีผู้ใดคลอดจากครรภ์มารดานั้นยากนัก ให้ขัดขวางด้วยเหตุสิ่งใด ๆ ก็ดีบางทีหมอผดุงครรภ์แม่มด มิได้รู้จักกำหนดแห่งกุมารนั้นจะคลอดเมื่อใดประการหนึ่ง ไม่รู้ผันแปร แก้ไขในการกุมารนั้นแล ก็ข่มเหงเอาออกมาด้วยกำลังแรงของตน กุมารนั้นคลอด โดบขัดขวางแลคอกุมารนั้น ก็เคล็ดแคลง บางทีกุมารนั้นกระทบลงกับฟากก็มีบ้าง

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

	แลกุมารผู้นั้นเมื่อค่อยวัฒนาการขึ้นมาก็มักเปนฝีที่คางที่ฟองดัน แลที่คอฝีทั้ง ๓ ประการนี้ย่อมเปนยังเด็กก็มี บางทีอายุได้ ๑๕, ๒๐, ๓๐, ปีแล้ว จึงเปนก็มี แลให้เปนฝีเอ็นฝีประคำร้อย ฝีคันฑมาลา ฝีทั้ง ๓ ประการนี้ ย่อมเปนด้วยกระทบช้ำชอกมา เมื่อคลอดจากครรภ์มารดานั้น...", ฝีเส้น หรือฝีเส้นเอ็น ก็เรียก.
พรรดึก (พันระดึก)	๑. ก. อาการท้องผูกมาก มีอุจจาระเป็นก้อนแข็ง คล้ายขี้แมวหรือขี้แพะ. ๒. น. อุจจาระเป็นก้อนแข็งกลม คล้ายขี้แมวหรือขี้แพะ.
พยาธิ	น.๑. (พะยาทิ) ความเจ็บไข้ ดังตำราเวชศึกษา(๑๖/๑๐๖) ตอนหนึ่งว่า "...ต้อหนึ่งเกิดมาแต่ศีรษะ ยอดดำดังหมอกกระวัดรอบจักษุ ชื่อต้อมะเกลือ รักษาไม่หาย ต้อเพกาเกิดมาแต่รากขวัญ ต้อผักตบเกิดมาแต่ยอดอกภายใน ต้อเนื้อ ต้อสายโลหิต ต้อลิ้นสุนัข ต้อหมอกพยาธิหมู่นี้เกิดเพราะรับประทานข้าวเหนียวจึงบังเกิด..." (ป.พฺยาธิ, วฺยาธิ; ส.วฺยาธิ). ๒. (พะยาด) ชื่อสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง ซึ่งอย่างน้อยในระยะหนึ่งของชีวิตจะเป็นปรสิตอยู่ในมนุษย์และสัตว์ชนิดตัวแบน เช่น พยาธิใบไม้ พยาธิตัวตืด ชนิดตัวกลมหรือหนอนพยาธิ เช่น พยาธิไส้เดือน พยาธิเส้นด้าย พยาธิแส้ม้า ดังคัมภีร์ประถมจินดา (๒/๔๘) ตอนหนึ่งว่า "...พยาธิจำพวกนี้กินออกถึงผิวเนื้อและกระดูกสันหลัง จึ่งให้ผอมแห้งซูบไปดังนี้..." และ (๒/๖๙) ตอนหนึ่งว่า "...ถ้ากุมารผู้ใดอุจารนั้นขาวดังน้ำเข้าสุก ท่านว่าเปนพยาธิคือไส้เดือนกินอยู่ตามลำไส้ใหญ่นั้นประการ ๑...". ๓. เชื้อโรค ดังตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (๔/๓๔) ตอนหนึ่งว่า "...ในลักษณะแห่งบั้นปลายนั้น คือพยาธิอันบังเกิดขึ้นในช่องนาลิกกระทำโทษ ให้นาสิกตึงดังเป็นหวัดเหม็นเน่าแล้วลงทางต้นลิ้นตลอดปลายลิ้น ให้น้ำเขฬะตกมิรู้วาย ให้คอแห้งบริโภคอาหารมิได้ ครั้นอาหารมิได้เป็นที่ตั้งแล้วอันว่าโรคก็ปริตรแปรเป็นไปต่าง ๆ...".
พิษ (พิด,พิดสะ-)	น.สิ่งที่ร้ายเป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือให้ความเดือนร้อนแก่จิตใจ ; สิ่งที่ร้ายเป็นอันตราย เมื่อเข้าสู่ร่างกายจะทำให้ตาย เจ็บปวด หรือพิการได้ บางอย่างเกิดจากแร่ เช่น สารหนู, บางอย่างเกิดจากต้นไม้ เช่น ต้นแสลงใจ, บางอย่างเกิดจากสัตว์ เช่น งู. (ส.วิษ; ป.วิส).

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

พิษไข้	น.อาการผิดปรกติที่เกิดขึ้นจากไข้ เช่น มีผื่น ร้อนใน กระหายน้ำ ท้องผูก อ่อนเพลีย ครั่นเนื้อครั่นตัว ดังตำราเวชศึกษา (๑๖/๓๗) ตอนหนึ่งว่า “...ยาเขียวเบญจขันธ์ เอาใบผักกะโฉม ๑ ใบสันพร้าหอม ๑ ใบฝ้ายแดง ๑ ใบสันพร้ามอญ ๑ ใบหนาด ๑ ใบพิมเสน ๑ ตำเป็นผง แก้พิษไข้ให้ร้อนกระหายน้ำ น้ำดอกไม้เม็ดมะกอก ๕ ผล รากบัวหลวงแช่เป็นกระสาย...
มองคร่อ	น. ๑.โรคระบบทางเดินหายใจประเภทหนึ่ง ผู้ป่วยมีเสมหะเหนียวข้นอยู่ในช่องหลอดลม ทำให้มีอาการไอเรื้อรัง. ๒. ในทางการแพทย์แผนปัจจุบันหมายถึงโรคหลอดลมโป่งพองมเสมหะในช่องหลอดลม ทำให้มีอาการไอเรื้อรัง โดยเฉพาะเมื่อนอนราบ, มงคร่อ หรือมงคล่อ ก็เรียก (อ.bronchiectasis).
มัตถเกมัตถลุงคัง (มัดถะเกมัดถะลุงคัง) มุตกิด (มุดตะกิด)	น.มันสมอง เป็นองค์ประกอบ ๑ ใน ๒๐ สิ่งของธาตุดิน. (มาจากคำ มัตถกะ แปลว่า หัว, กระหม่อม และมัตถลุงค์ แปลว่า มันสมอง) น.โรคชนิดหนึ่งเกิดกับผู้หญิง ผู้ป่วยมักมีระดูขาว ปัสสาวะขุ่นข้น บางครั้งบริเวณขอบทวารเบาอาจเป็นเม็ด หรือแผล คัน เปื่อย แสบ เหม็นคาว มีอาการแสบอกกินอาหารไม่รู้รส ปวดหลัง เสียวมดลูก เป็นต้น ตำราการแพทย์แผนไทยหลายเล่มแบ่งมุตกิดออกเป็น ๔ จำพวก คือ ๑)ปัสสาวะเป็นช้ำเลือดมีกลิ่นเหมือนปลาเน่า ๒) ปัสสาวะเป็นเลือดจาง ๆ สีเหมือนน้ำชานหมาก ๓) ปัสสาวะเป็นหนองจาง ๆ สีเหมือนน้ำซาวข้าว และ ๔) ปัสสาวะเป็นเมือกหยดลงเหมือนน้ำมูกไหล,เขียนว่า มุตรกฤต มุตระกฤต มุตรกฤจฉ์ หรือ มุตร์กิจฉ์ ก็มี.
มุตฆาต,มุตตฆาต (มุดตะคาด)	น.โรคชนิดหนึ่งที่ทำให้เกิดความผิดปรกติของน้ำปัสสาวะ ตำราการแพทย์แผนไทยว่าเกิดจากการกระทบกระทั่ง เช่น จากอุบัติเหตุ เพศสัมพันธ์ ผู้ป่วยมีอาการปวดมากเวลาถ่ายปัสสาวะ ปัสสาวะกะปริบกะปรอย ปวดขัดบริเวณสีข้าง จุกเสียดบริเวณหน้าอก อาเจียน เป็นลมเปล่า เบื่ออาหาร เป็นต้น ดังคัมภีร์มุจฉาปักขันทิกา (๒/๒๙๕) ตอนหนึ่งว่า “...มุตรฆาฏ ๔ ประการ ว่าเมื่อจะถ่ายปัศสาวะออกมานั้น ให้ปวดให้ขัดเจบเปนกำลัง ให้โลหิตช้ำเปนหนองข้นขุ่นดำดุจน้ำครามนั้น ชื่อมุตรฆาฏอันนี้เกิดด้วยกระทบชอกช้ำจึ่งสำแดงโทษเปนดังนี้ กระทำให้ขัดราวค่างดุจเส้นปัตฆาฏแลให้เสียดแทงในอกจะไหวไปมามิสะดวก บริโภคอาหารมิได้ให้อาเจียนเปนลมเปล่า รู้มิถึงว่าเปนเมดยอดภายใน...”, เขียนว่ามุตรฆาฏ หรือมุตระฆาฏ ก็มี.

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อจำหน่าย

ระส่ำระสาย	ก.อาการกระวนกระวาย, กระสับกระส่าย
ราดสาด	ก.กลุ่มโรคที่มีอาการไข้สูงนานเป็นสัปดาห์มีผื่นขึ้น แบ่งเป็น ๒ ชนิด คือไข้รากสาดน้อยและไข้รากสาดใหญ่.
ริดสีดวงแห้ง	น. โรคชนิดหนึ่ง ผู้ป่วยมีอาการกระหายน้ำ อกแห้ง คอแห้ง ไอ หอบ ผอมเหลือง สาเหตุเนื่องมาจาก พังผืดพิการหรือแตก ดังคัมภีร์ธาตุวิภังค์ (๑๔/๒๘๕) ตอนหนึ่งว่า”...พังผืดพิการ มักให้อกแห้ง ระหายน้ำ อย่างนี้ คือโรคริดสีดวงแห้งนั้นแล...”
เรื้อน	โรคติดต่อเรื้อรัง เกิดจากเชื่อแบคทีเรียชนิด Mycobacterium leprae ทำให้เกิดอาการที่ผิวหนังเป็นผื่น วงด่างสีขาวหรือแดง หรือนูนหนาเป็นตุ่มหรือเป็นแผ่น ไม่เจ็บไม่คัน แห้ง เหงื่อไม่ออก และขนร่วงอาจทำให้เกิดความพิการที่นิ้วมือนิ้วเท้างอหรือกุดได้, ขี้ทูด หรือกุฏฐัง ก็เรียก
ลมกรรมมัชวาต, ลมกัมมัชชวาต, ลมกัมมัชวาต (-กำมัดชะวาด)	น. ๑.ลมที่เกิดในหญิงกำลังจะคลอดบุตร มดลูกจะหดตัว ตำแหน่งของทารกอยู่ต่ำมาก พร้อมที่จะคลอดออกมา ดังคัมภีร์ประถมจินดา (๑๔/๒๗) ตอนหนึ่งว่า “...ในเมื่อกุมารแลกุมารีทั้งหลายคลอดออกจากครรภ์แห่งมารดา อันจิตคิดว่าจะแทนคุณแห่งมารดานั้นก็เคลิ้มไปให้ลืมเส้นสิ้น เพราะว่าสะดุ้งตกใจกลัว ด้วยลุอำนาจแห่งลมกัมมัชชวาตนั้น...”. ๒. ลมที่ทำให้ทารกในครรภ์ เคลื่อนเอาศีรษะลง ดังคัมภีร์แผนนวด (๒/๑๐๓) ตอนหนึ่งว่า “...อันว่าฝูงสัตว์โลกยทั้งหลายเมื่อแต่แรกจะปฏิสนธิและประสูติออกมาจากอุทร แลลมกรรมมัชวาตพัดเอาเท้าขึ้นเอาศีศะลง...”, ลมเบ่ง ก็เรียก.
ลมปะกัง	น.โรคชนิดหนึ่ง ผู้ป่วยมีอาการปวดศีรษะมาก อาจจะปวดข้างเดียวหรือ ๒ ข้าง ก็ได้ บางตำราว่ามักเป็นเวลาเช้า ผู้ป่วยอาจมีอาการอื่นร่วมด้วย เช่น ตาพร่า วิงเวียน อาเจียน, ลมตะกัง หรือ สันนิบาตลมปะกัง ก็เรียก
ลมปัตฆาต	น.๒.โรคลมชนิดหนึ่ง ผู้ป่วยมักมีอาการปวดเมื่อยตามแนวเส้นปัตฆาต เคลื่อนไหวไม่สะดวก ดังคัมภีร์แผนนวด (๒/๙๖) ตอนหนึ่งว่า “...ชื่อว่าลมปัตฆาฏก็ว่าผู้นั้นมักนั่งนัก ลุกนั่งมิได้ก็ดี ให้แก้เส้นเอนทั้ง ๒ แลแก้เส้นแถวหลังทั้ง ๒ แลแก้เส้นบั้นเอวทั้ง ๒ ข้าง

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

	ชื่อว่าลมแถกกลออมนั้น ให้แก้หัวเหน่าแลท้อง แลรอบสดือ แลบั้นเอวแลสันหลังนั้นคลายแล...”,
ลมโฮก	น.โรคลมชนิดหนึ่งเกิดที่ลำไส้ใหญ่ ผู้ป่วยมีอาการปวดท้อง ท้องอืด เฟ้อ จุกเสียด วิงเวียน ไอ มีเสมหะในลำคอมาก เป็นต้น ดังตำราโรคนิทานคำฉันท์ (๓๕/๑๓๖) ตอนหนึ่งว่า “...ไส้ใหญ่ ธาตุปัถวี เมื่อกระลีแตกร้าวฉาน ปวดท้องใช่สามาน ย่อมท้องขึ้นแลท้องพอง ให้โทษเปนต่าง ๆ ทุรนร่างวิงเวียนใน ตามีดลุกไม่ไหว ทั้งให้ไอออกอาเจียน หาวเรอขัดในอก หลังไหล่ฟกเปนพ้นเพียน เสมหะมักเบียดเบียน แน่นปะทะลำคอขังร้อนคอร้อนท้องน้อย วาตาพลอยถอยกำลัง ลมกลัดพัดขัดคั่งเรอปะทะเปนลมโฮก ทั้งนี้ใช่อื่นไกลโทษไส้ใหญ่ก่อเกิดโรคผิจะแก้ตามโฉลก ตำหรับโรคไส้ใหญ่นา...”, ลมโหก ก็เรียก.
ลิ้นกระด้างคางแข็ง	ก.อาการลิ้นแข็งขยับขากรรไกรไม่ได้ เกิดได้จากหลายสาเหตุ เช่น อาการไข้สูง ลมชิวหาสดมภ์ ลมอัมพฤกษ์ อัมพาต ลมทักขิณโรธ.
โลหิตเน่า	โลหิตทุจริตโทษประเภทหนึ่ง ตำราการแพทย์แผนไทยว่าเกิดจากโลหิตระดูร้าง โลหิตคลอดบุตร โลหิตต้องพิฆาตและโลหิตตกหมกช้ำที่ปล่อยทิ้งให้เรื้อรังจนเน่า ทำให้เกิดอาการต่าง ๆ แทรกซ้อนขึ้น เช่น เกิดจ้ำตามผิวหนังเป็นสีดำ แดง เขียว หรือขาว หรือเป็นตุ่มขนาดเล็ก ทำให้มีอาการคันมาก ดังตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (๔/๑๒๒) ตอนหนึ่งว่า “...ว่าด้วยลักษณะโลหิตทุจริตโทษ คือโลหิตเน่านั้นเป็นคำรบ ๔ ก็อาศัยแห่งโลหิตระดูร้าง โลหิตคลอดบุตร โลหิตต้องพิฆาตและโลหิตตกหมกช้ำเจือมาเน่าอยู่จึงเรียกว่าโลหิตเน่า... ในเมื่อจะให้โทษนั้น โลหิตอันเน่ามีพิษอันกล้าแล่นไปทุกขุมขน บางทีแล่นเข้าจับหัวใจ บางทีแล่นออกผิวเนื้อผุดเป็นวง ดำ แดง เขียว ขาว ก็มี บางทีผุกขึ้นดังยออดผด กระทำพิษให้คันเป็นกำลัง ให้ทุรนทุรายยิ่งนัก...”.
วัสสานฤดู (วัดสานะรึดู)	น.ช่วงเวลาของปีนับตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ (ตามหลักวิชาการแพทย์แผนไทยว่าด้วยฤดู ๖) ซึ่งเป็นช่วงที่มีฝนตกชุก.

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

วาโยธาตุ	น.สิ่งที่ประกอบขึ้นเป็นร่างกายส่วนที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของธาตุทั้ง ๔ ตามอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายมี ๖ ชนิด ได้แก่ ลมพัดตั้งแต่ปลายเท้าถึงศีรษะ (อุทธังคมาวาตา) ลมพัดตั้งแต่ศีรษะถึงปลายเท้า(อโธคมาวาตา) ลมพัดในท้องแต่พัดนอกลำไส้ (กุจฉิสยาวาตา) ลมพัดในลำไส้และกระเพาะอาหาร (โกฏฐาสยาวาตา) ลมพัดทั่วสรีระกาย (อังคมังคานุสารีวาตา) และลมหายใจเข้าออก (อัสสาสปัสสาสวาตา), วาโยธาตุก็เรียก. ดู ธาตุประกอบ.
วิสมาธาตุ	วิสมาธาตุนั้นยิ่งไปด้วยกองฉกาลวาโย วาโยเดินไม่สะดวก คือทำให้ท้องลั่นอยู่เป็นนิจ บางวันให้ท้องผูก บางวันให้ถ่ายท้อง บางวันให้แน่นท้องแน่นอกคับใจ บางวันให้อยากอาหาร เพลิงธาตุมิได้เสมอ วาโยเดินไม่สะดวก โทษทั้งนี้เกิดขึ้นแต่กองฉกาลวาโยให้เป็นเหตุ
สมาธาตุ (สะหฺวิงสะหฺวาย)	ลักษณะสมาธาตุนั้น ยิ่งไปด้วยสรรพธาตุ มีอาการทำให้เจ็บเป็นเพลา (เวลา) บางทีกระทำให้ตัวร้อน เท้าเย็น บางทีให้สวิงสวาย ให้เจ็บในอก รับประทานอาหารไม่มีรส บางทีให้มึนให้มัว โทษทั้งนี้เป็นเพราะเสมหะสมุฏฐาน ปิตตะสมุฏฐาน และวาตะสมุฏฐาน ประชุมพร้อมกันในกองปัถวีธาตุทั้ง ๒๐ ประการ ให้เป็นวีสติปัถวี ดูเพิ่มเติมที่อสุรินทัณญาธาตุ
สวิงสวาย	ก.อาการที่รู้สึกใจหวิว วิงเวียน คลื่นไส้ตาพร่าจะเป็นลม เช่น เดินฝ่าแดดนาน รู้สึกสวิงสวาย ดังตำรายาศิลาจารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (๔/๙๘) ตอนหนึ่งว่า “...ให้คอแห้งลำคอตีบ กินข้าวกินน้ำมิได้ ให้อาเจียนให้สวิงสวาย แล้วให้พลุ่งขึ้นพลุ่งลงในอก ให้ยกมือเท้าขวักไขว่ไปมา...”.
สันนิบาต	น.๑. ความเจ็บป่วยอันเกิดจากกองสมุฏฐานปิตตะ วาตะ และเสมหะ กระทำร่วมกันให้เกิดโทษเต็มกำลัง, ไข้สันนิบาตหรือสันนิปาติกาอาพาธา ก็เรียก. ๒ ชื่อความเจ็บป่วยพวกหนึ่ง ผู้ป่วยจะมีอาการสั่นเทิ้ม ชักกระตุก เพ้อ เป็นต้น เช่น สันนิบาตลูกนก สันนิบาตหน้าเพลิงสันนิบาตหนังตาตก.
เสมหะ แสลง (สะหฺลง)	น้ำลาย, เสลด, เมือก เป็นองค์ประกอบ ๑ ใน ๑๒ สิ่งของธาตุน้ำ ว.ไม่ถูกกับโรค หรือธาตุ เช่น แสลงโรค.

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

หัด	น.โรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อไวรัส มีอาการไข้สูงและปวดศีรษะ ออกผื่นแดงตามตัว
หิด	น.ชื่อโรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อ Sarcoptes scabiei ลักษณะเป็นเม็ดสีขาว ใสเป็นเงาในเนื้อ ขึ้นตามผิวหนังมีอาการปวดและคัน เรียกว่า หิดด้าน เมื่อเม็ดแตกมีน้ำเหลืองไหลเยิ้ม เรียกว่า หิดเปื่อย.
เหือด	น.โรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อไวรัส มีอาการไข้ต่อมน้ำเหลืองที่คอโต ออกผื่นแดงทั่วตัวคล้ายโรคหัดแต่อาการไม่รุนแรงเท่า มีผลรุนแรงต่อทารกในครรภ์ระยะ ๓ เดือนแรก หัดเยอรมันก็เรียก.
อัสสาสปัสสาสวาตา อากาศธาตุ (อากาดทาด, อากาดสะทาด)	น.ลมหายใจเข้าออก เป็นองค์ประกอบ ๑ ใน ๖ ชนิดของธาตุลม. น.ธาตุหนึ่งที่ประกอบขึ้นเป็นร่างกายมนุษย์ (ตามหลักวิชาการแพทย์อายุรเวทการแพทย์ยูนานิ และการแพทย์พื้นบ้านล้านนา) ดังคัมภีร์มหาโชตรัต (๒/๒๖๒) ตอนหนึ่งว่า “...อันว่าลักษณอากาศธาตุนั้น ว่ามีอยู่ทั้งภายในนอก สุดแต่มีระหว่างในที่ใดที่นั้นก็เรียกว่าอากาศธาตุ...”.
อาโปธาตุ	น.สิ่งที่ประกอบขึ้นเป็นร่างกายส่วนที่เป็นของเหลว ๑๒ สิ่ง ได้แก่ น้ำดี (ปิตตัง) เสมหะหรือเสลด (เสมหัง) หนอง (บุพโพ) เลือด (โลหิตตัง) เหงื่อ (เสโท) มันข้นหรือไขมัน (เมโท) น้ำตา (อัสสุ) มันเหลวหรือน้ำเหลือง (วสา) น้ำลาย (เขโฬ) น้ำมูก (ลิงฆานิกา) ไขข้อ (ลสิกา) และปัสสาวะ (มุตตัง), อาโปธาตุ ก็เรียก. ดู ธาตุ ประกอบ
อุทธังคมาวาตา (อุดทังคะมาวาตา)	น.ลมพัดตั้งแต่ปลายเท้าถึงศีรษะ บางตำราว่าพัดตั้งแต่กระเพาะอาหารถึงลำคอแล้วออกทางปาก เช่น ลมที่เกิดจากการเรอ อุทธังคมาวาเป็นองค์ประกอบ ๑ ใน ๖ ชนิดของธาตุลม.
เอกโทษ (เอกะโทด, เอกกะโทด)	ว.อันเกิดจากกองสมุฏฐานปิตตะ วาตะ หรือ เสมหะ กองใดกองหนึ่งกระทำให้เกิดโทษ เช่น ไข้เอกโทษเสมหะ เกิดจากกองสมุฏฐานเสมหะกระทำเพียงกองเดียวเท่านั้น.

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

บรรณานุกรม

กัมพล มะลาพิมพ์. การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์แพทย์แผนไทย : พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกศึกษา ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปกร ปีการศึกษา ๒๕๕๙

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. พจนานุกรม ศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสภา พ.ศ ๒๕๕๙ เนื่องในโอกาสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ครบ ๗๐ ปี ๙ มิถุนายน ๒๕๕๙. : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตนสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔. พิมพ์ครั้งที่ ๑พุทธศักราช ๒๕๕๖. กรุงเทพฯ : บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน)

สำนักคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ ฉบับใบลาน (ตำราพระโอสถพระนารายณ์). พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปภัมภ์, ๒๕๕๕.

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

ที่ อว 8606/๒๖๕๑

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ตลิ่งชัน
กรุงเทพฯ 10170

๒ สิงหาคม 2562

เรื่อง อนุญาตให้ใช้ข้อมูลเนื้อหาในวิทยานิพนธ์จัดพิมพ์หนังสือ

เรียน นายกัมพล มะลาพิมพ์

อ้างถึง หนังสือลงวันที่ 8 กรกฎาคม 2562

สิ่งที่ส่งมาด้วย หนังสือที่ สธ 0506/ว2966 ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2562

ตามหนังสือที่อ้างถึง ท่านซึ่งเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกศึกษา ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2559 ได้แจ้งว่า กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ขอใช้ข้อมูลเนื้อหาในวิทยานิพนธ์ของท่านเรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์แพทย์แผนไทย : พระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัย" โดยนำเนื้อหาคำถ่ายทอดและคำอ่านไปจัดพิมพ์หนังสือพระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัยเป็นฉบับอนุรักษ์ ดังรายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย นั้น

ในการนี้ มหาวิทยาลัยศิลปากร พิจารณาแล้วยินดีอนุญาตให้ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ใช้ข้อมูลเนื้อหาในวิทยานิพนธ์ของท่าน (ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร) ไปจัดพิมพ์หนังสือพระคัมภีร์ธาตุวินิจฉัยเป็นฉบับอนุรักษ์ได้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นิรัติศัย)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ตลิ่งชัน
โทร. 0-2849-7502-3
โทรสาร 0-2849-7503

ปณิธานบัณฑิตวิทยาลัย *"มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา"*

กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญา
การแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย
เลขที่ 2015
วันที่ 30 ส.ค. 62
เวลา 14.45 น.

กรมการแพทย์แผนไทยและ
การแพทย์ทางเลือก
เลขที่รับ 5642
วันที่ 30 ส.ค. 2562
เวลา 11.49

ที่ วธ ๐๔๒๕/๓๔๗๓ กรมศิลปากร
ถนนหน้าพระธาตุ กทม. ๑๐๒๐๐

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง การอนุญาตให้ใช้ภาพต้นฉบับตำราธาตุวินิจฉัย

เรียน อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

อ้างถึง หนังสือกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ที่ สธ ๐๕๐๖/๓๒๖๗ ลงวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๒

ตามหนังสือที่อ้างถึง กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ประสงค์ขอใช้ต้นฉบับภาพดิจิตัลตำราธาตุวินิจฉัย เลขที่ ๙๕ เลขที่ ๙๙ และเลขที่ ๑๓๓ หมวดเวชศาสตร์ ที่เก็บรักษาอยู่ที่สำนักหอสมุดแห่งชาติ ไปประกอบการจัดพิมพ์ตำราธาตุวินิจฉัย ฉบับอนุรักษ์ เพื่อเผยแพร่โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย นั้น

กรมศิลปากรพิจารณาแล้ว เพื่อเป็นการสนับสนุนการจัดพิมพ์ตำราธาตุวินิจฉัย ฉบับอนุรักษ์ จึงอนุญาตให้กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก นำแฟ้มข้อมูล (ไฟล์) ภาพต้นฉบับตำราธาตุวินิจฉัย เลขที่ ๙๕ เลขที่ ๙๙ และเลขที่ ๑๓๓ หมวดเวชศาสตร์ ที่เก็บรักษาอยู่ที่สำนักหอสมุดแห่งชาติ ไปประกอบการจัดพิมพ์ตำราธาตุวินิจฉัย ฉบับอนุรักษ์ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม เพื่อเผยแพร่โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ ขอให้อ้างอิงแหล่งที่มา และส่งตำราธาตุวินิจฉัย ฉบับอนุรักษ์ (ฉบับสมบูรณ์) จำนวน ๒ เล่ม ให้แก่กรมศิลปากร เพื่อใช้ประโยชน์ในการให้บริการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นางประนอม คลังทอง)
รองอธิบดีกรมศิลปากร
รักษาราชการแทนอธิบดีกรมศิลปากร

ผอ.กคพ.
เรียน .....
เพื่อโปรด ☑ ทราบ
☑ พิจารณา
☑ ดำเนินการ
ต่อไป จะเป็นพระคุณ

(นางภาวนา คุ้มตระกูล)
เลขานุการกรม
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
๓๐ ส.ค. ๒๕๖๒

- ทพ/ผอ.กคพ
เพื่อ รองฯ เสนอ
ทพ ในนามฯ ลงนาม
ขอบคุณ

(นายนันทศักดิ์ [illegible])
ผู้อำนวยการกองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญา
การแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย

สำนักหอสมุดแห่งชาติ
กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก
โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๘๕๗
โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๙๘๕๗

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine
ห้ามทำสำเนาเพื่อการค้า